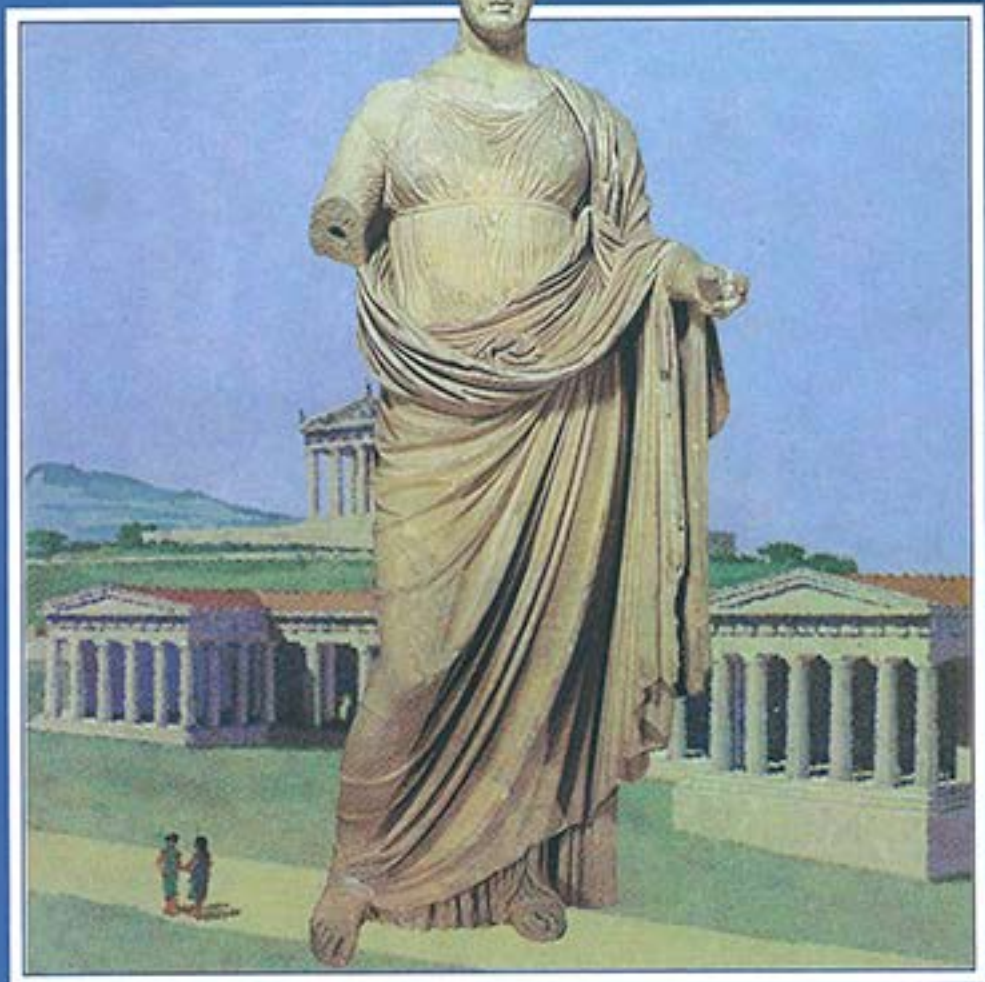

Πολιτική Αγωγή

Β' Λυκείου

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Β΄ Λυκείου

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ , Β΄ Λυκείου

Για τη συγγραφή της Α΄ έκδοσης του βιβλίου συνεργάστηκαν οι Μαίρη Κουτσελίνη, Χρίστος Παντελίδης και Γεώργιος Παρανής. Επιπτεία Χρίστος Κολιός και Παναγιώτης Περισιάνης.

Εξώφυλλο: Η Θέμις, θεά της δικαιοσύνης, στο βάθος η αρχαία αγορά των Αθηνών.

Επιμέλεια Εξωφύλλου: Σοφία Παναγιωτίδου

Ηλεκτρονική Επεξεργασία Εξωφύλλου: Λουκάς Παπαντωνίου

Αναθεώρηση Γ΄ έκδοσης: Μαίρη Κουτσελίνη

Αναθεώρηση – Επιμέλεια Ε΄ και Στ΄ έκδοσης (1997):

Γεωργία Κούμα

Θέμις Φιλίππου

Αθανάσιος Γεωργιάδης

Επιπτεία Ε΄ έκδοσης: Χρίστος Κολιός

Ζ΄ έκδοση 2004

Αναθεώρηση – Επιμέλεια Ζ΄ έκδοσης (2004): Ιωάννης Βαρέλλας,

Πρώτος Λειτουργός Εκπαίδευσης

Γλωσσική Επιμέλεια: Γιώργος Μύαρης

Πληκτρολόγηση: Μαρίνα Άστρα Ιωάννου

Σοφία Χαραλάμπους

Επεξεργασία κειμένου και ηλεκτρονική σελίδωση: Μαρίνα Άστρα Ιωάννου

Ανατύπωση: 2014

Εκτύπωση: Lithoweb Ltd

ISBN: 9963-0-4458-1

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε ανακυκλωμένο χαρτί σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, προερχόμενο από διαχείριση απορριμμάτων χαρπύ. Το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από υπεύθυνη διαχείριση δασών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

Πρόλογος	VIII
Εισαγωγικά	1

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1. Εισαγωγή στην Πολιτική Αγωγή	4
2. Ο σεβασμός του συνανθρώπου και ο αυτοέλεγχος	
(A) Ερωτηματολόγιο για αυτοαξιολόγηση	10
(B) Σεβασμός και αυτοέλεγχος	13
(Γ) Αντικοινωνική συμπεριφορά	15
3. Θεμελιώδη δικαιώματα	
Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Κύπρο	
I. Εισαγωγή	25
II. Τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην κυπριακή έννομη τάξη	28
(A) Διεθνείς Συμβάσεις μέσα στα πλαίσια των Η.Ε.	31
(B) Συμβάσεις στον ευρωπαϊκό γεωγραφικό χώρο μέσα στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης	36
Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας	40
II. Συμπεράσματα	63
(Γ) Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου	66
Τουρκική εισβολή και Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Κύπρο	77
4. Βασικές έννοιες: Έθνος – Πολίτευμα	
(A) Έθνος	85
(B) Πολίτευμα	88

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ

A. ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

1. Διάκριση εξουσιών	92
2. Νομοθετική εξουσία	
(A) Η Βουλή	94
(B) Το Σύνταγμα και η νομοθετική εξουσία	99
(Γ) Εκλογικά συστήματα	100
(Δ) Δοκίμια	113

3. Εκτελεστική εξουσία	
(Α) Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.....	120
(Β) Υπουργεία και Υπουργικό Συμβούλιο.....	121
(Γ) Δημόσια Υπηρεσία	123
(Δ) Το Σύνταγμα και η εκτελεστική εξουσία.....	123
(Ε) Δοκίμια	127
4. Δικαστική εξουσία	
(Α) Κράτος Δικαίου.....	131
ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	
1. Η δράση της δημόσιας διοίκησης.....	132
2. Αρμοδιότητα του οργάνου	132
3. Τα συλλογικά διοικητικά όργανα	133
4. Η αιτιολογία των διοικητικών πράξεων.....	133
5. Η αρχή της φυσικής δικαιοσύνης.....	133
6. Η ορθή άσκηση της διακριτικής εξουσίας.....	134
7. Αρχές της χρηστής διοίκησης.....	135
(Β) Το ανεξάρτητο και ανεπηρέαστο της δικαστικής εξουσίας	136
(Γ) Η νομιμότητα των πράξεων των άλλων εξουσιών	137
(Δ) Ο Γενικός Εισαγγελέας (άρθρα 112-114)	138
(Ε) Δικαστήρια.....	138
(ΣΤ) Το Σύνταγμα και η δικαστική εξουσία.....	141
Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	
1. Ο δικαστικός έλεγχος.....	142
2. Ο θεσμός του Επιτρόπου Διοικήσεως.....	143
(Ζ) Δοκίμια	148
Β. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	
Έρευνα	152
1. Διοικητικά συστήματα	152
(Α) Ειδική αυτοδιοίκηση.....	155
(Β) Τοπική αυτοδιοίκηση.....	157
Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
1. Έννοιες που ενδιαφέρουν	166
2. Προγραμματισμός αναπτύξεως και προϋπολογισμοί	171
(Α) Προγραμματισμός αναπτύξεως	171
(Β) Έννοια και σημασία του Προϋπολογισμού.....	172

(Γ) Τακτικός Προϋπολογισμός, Προϋπολογισμός Αναπτύξεως, Προϋπολογισμός Εκποισθέντων και Παθόντων	173
3. Φορολογία	179

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ – ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

1. Εισαγωγή: Διεθνής Κοινωνία	184
2. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών	185
(Α) Ίδρυση - Σκοποί του Ο.Η.Ε.	185
(Β) Όργανα και αρμοδιότητες	186
(Γ) Τα Ηνωμένα Έθνη και το Κυπριακό Πρόβλημα	188
3. Συμβούλιο της Ευρώπης	199
4. Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	
(Α) Η δημιουργία της Ε.Ε.	204
(Β) Σκοποί της Ε.Ε.	206
(Γ) Όργανα διοίκησης της Ε.Ε.	208
(Δ) Τρόποι σύνδεσης με την Ε.Ε.	211
(Ε) Ελλάδα και Ε.Ε.	213
(ΣΤ) Κύπρος και Ε.Ε.	215
(Ζ) Οι προκλήσεις για την Ε.Ε.	220
(Η) Η Κύπρος ως χώρα μέλος της Ε.Ε.	222
5. Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη Ο.Α.Σ.Ε. (πρώην Δ.Α.Σ.Ε.)	230
6. Κοινοπολιτεία	
(Α) Ιστορία της Κοινοπολιτείας	234
(Β) Κράτη-Μέλη	235
(Γ) Συνέδρια Αρχηγών Κυβερνήσεων και Κρατών-Μελών	239
(Δ) Σκοποί και στόχοι	241
7. Το Κίνημα των Αδεσμεύτων	
(Α) Οι Αδέσμευτοι και οι άλλες χώρες	244
(Β) Οι Αδέσμευτοι και η Κύπρος	245
8. Οι εξελίξεις στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης	247

ΜΕΡΟΣ Δ΄: ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1. Άνθρωπος και περιβάλλον

(Α) Καταστροφή του περιβάλλοντος.....	267
(Β) Ανάπτυξη και περιβάλλον	282
(Γ) Περιβαλλοντική συνείδηση και προγράμματα ελέγχου	284

2. Ενεργειακό πρόβλημα

Τεστ	293
(Α) Η ενέργεια στη ζωή μας	295
(Β) Τι είναι το ενεργειακό πρόβλημα	296
(Γ) Σημασία και συνέπειες του ενεργειακού προβλήματος	304
(Δ) Οι λύσεις του προβλήματος	307
(Ε) Το ενεργειακό πρόβλημα και η Κύπρος	313

3. Καταναλωτισμός

Τεστ	318
(Α) Τι είναι ο καταναλωτισμός και πώς δημιουργείται	320
(Β) Αίτια του καταναλωτισμού.....	321
(Γ) Συνέπειες του καταναλωτισμού.....	322
(Δ) Προστασία του καταναλωτή.....	324

4. Επικοινωνία - Πληροφόρηση – Μέσα μαζικής επικοινωνίας

Δημοσκόπηση	
(Α) Πώς γίνεται η επικοινωνία.....	334
(Β) Μέσα επικοινωνίας.....	336
(Γ) Αντικειμενική πληροφόρηση - προπαγάνδα	342
(Δ) Οι επιδράσεις από τα μέσα επικοινωνίας.....	346

5. Δημογραφικό πρόβλημα

(Α) Πληθυσμός	351
(Β) Γεννητικότητα - θνησιμότητα (1961-1989).....	355
(Γ) Μετανάστευση	357

ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκτελεστική εξουσία.....	360
Νομοθετική εξουσία	364

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η αναθεώρηση των ενοτήτων της Πολιτικής Αγωγής για τη Β΄ Λυκείου, όσον αφορά το πληροφοριακό μέρος, έγινε κατόπιν συνεργασίας με τα αρμόδια Κυβερνητικά Τμήματα και Υπηρεσίες, καθώς και ενδιαφερόμενους Ιδιωτικούς Συνδέσμους και Οργανισμούς.

Ευχαριστούμε όλους για τη συμβολή τους και ιδιαίτερα:

Τους Διευθυντές και τους αρμόδιους Λειτουργούς

του Υπουργείου Οικονομικών,

του Υπουργείου Εσωτερικών,

του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Εμπορίου

του Υπουργείου Εξωτερικών,

της Υπηρεσίας Βιομηχανίας - Τεχνολογίας και Ενέργειας, της Υπηρεσίας Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού,

της Υπηρεσίας Προστασίας Φυσικού Περιβάλλοντος, του Τμήματος Αλιείας του Υπουργείου Γεωργίας και Φυσικών Πόρων,

του Γραφείου Προγραμματισμού,

της Διεύθυνσης Φορολογικής Διαχείρισης και Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομικών,

της Στατιστικής Υπηρεσίας,

της Διεύθυνσης Κυπριακού, της Διεύθυνσης Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), του Γραφείου ΔΑΣΕ του Υπουργείου Εξωτερικών,

του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών,

της Βουλής των Αντιπροσώπων,

της Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων,

του Κυπριακού Συνδέσμου Καταναλωτών,

του Συνδέσμου Προστασίας Άγριας Ζωής Κύπρου,

τη Διεύθυνση του Κυβερνητικού Τυπογραφείου,

την Επίτροπο Διοικήσεως,

καθώς και την Επίτροπο Νομοθεσίας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η αναθεώρηση του βιβλίου της Πολιτικής Αγωγής Β΄ Λυκείου είναι μια επιβεβλημένη αναγκαιότητα, ιδιαίτερα σήμερα με τις σημαντικές και ταχύτατες αλλαγές που σημειώνονται στο χώρο της παιδείας και ευρύτερα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παιδεία του πολίτη είναι ένα καίριο θέμα στα εκπαιδευτικά συστήματα όλου του κόσμου και η περαιτέρω αναβάθμιση του μαθήματος χρήσιμη.

Βασικός σκοπός της Πολιτικής Αγωγής είναι η καλλιέργεια στάσεων, η διαμόρφωση συμπεριφοράς και η ανάπτυξη δεξιοτήτων από τους μαθητές, έτσι που να προάγονται ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο αλληλοσεβασμός, η συνεργασία, η κοινωνική ένταξη και η πολιτική συνειδητοποίηση. Στόχος είναι να καταστήσει τους νέους συνειδητούς δημοκρατικούς πολίτες, οι οποίοι να προβληματίζονται και να τοποθετούνται σε θέματα που αφορούν έναν ενεργό πολίτη, ενταγμένο στο φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Για να επικαλεστούμε και τον Πλάτωνα, η Πολιτική Αγωγή σκοπό έχει να διαπλάσει τον άνθρωπο «επιθυμητήν τε και εραστήν του πολίτην γενέσθαι τέλειον». Και πολίτης, κατά τον Αριστοτέλη, είναι όποιος συμπεριφέρεται «κατά Νόμον και Δίκην», δηλαδή σύμφωνα με την επιβαλλόμενη τάξη της πολιτικής κοινωνίας και σύμφωνα με το σύνολο των γραπτών και άγραφων νόμων.

Η Κυπριακή Δημοκρατία, αρκετά ευαίσθητη σε θέματα πολιτικής και δράσης κατά του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών εκδηλώσεων μισαλλοδοξίας, έχει εισαγάγει στην εκπαίδευση τη διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με στόχο την προαγωγή της κατανόησης, της ανεκτικότητας και της φιλίας μεταξύ των διαφόρων φυλετικών ή εθνικών ομάδων, τον σεβασμό, τέλος, της πολιτιστικής ποικιλομορφίας. Η παράθεση και η ερμηνεία των συγκεκριμένων άρθρων του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και η διασύνδεσή τους με τις Ευρωπαϊκές και διεθνείς συμβάσεις έχει, πέρα από το μορφωτικό και το χρηστικό χαρακτήρα, ακαδημαϊκό και επιστημονικό ενδιαφέρον.

Σε όλους όσοι εργάστηκαν για την αναθεώρηση και τον εμπλουτισμό της παρούσας έκδοσης εκφράζω τις ευχαριστίες και τα συγχαρητήριά μου. Ιδιαίτερα ευχαριστώ την Επίτροπο Νομοθεσίας και Πρόεδρο του Εθνικού Οργανισμού Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΝ.Ο.Π.Α.Δ.) κα Λήδα Κουρσουμπά για την εμπειριστατωμένη παρουσίαση της ισχύουσας νομοθεσίας για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ευχαριστώ, ιδιαίτερα, επίσης, το Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Εξωτερικών και τη λειτουργό του ίδιου Υπουργείου κα Κ. Σταυρινάκη για τη συνεισφορά τους σε θέματα Κύπρου και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τους Επιθεωρητές

Μέσης Εκπαίδευσης κ. Ν. Κωνσταντίνου (των Φυσιογνωστικών και της Βιολογίας), κα Α. Χατζηγιασεμή (της Οικιακής Οικονομίας), κ. Δ. Σάββα (της Φυσικής) και κ. Λ. Ανδρονίκου (των Οικονομικών Μαθημάτων) για την πρόθυμη ανταπόκρισή τους στην αναθεώρηση ή και εκ νέου συγγραφή θεμάτων της ειδικότητάς τους, θερμά ευχαριστώ. Στις Υπηρεσίες, τα Τμήματα και τους Οργανισμούς, δημόσιους και ιδιωτικούς, για τις πληροφορίες και τα στοιχεία που έδωσαν στους λειτουργούς της Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων, και σε όλους όσοι εργάστηκαν στις προηγούμενες εκδόσεις, επαναλαμβάνω τις ευχαριστίες μου. Ευχαριστίες, τέλος, εκφράζω στον υπεύθυνο και συντονιστή της παρούσας έκδοσης κ. Ιω. Βαρέλλα, ΠΛΕ, στο φιλόλογο κ. Γ. Μύαρη που είχε τη γλωσσική επιμέλεια, καθώς και στην Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων που ανέλαβε την έκδοση του βιβλίου αυτού.

Ως εκπαιδευτικοί, αγωνιούμε για τους νέους και την παιδεία μας και έχουμε υποχρέωση να διαδραματίσουμε σωστά το ρόλο μας στη σωστή και αποτελεσματική διαπαιδαγώγηση πολιτών, ιδιαίτερα μετά τις αυξημένες υποχρεώσεις μας από την ένταξη της πατρίδας μας στην Ενωμένη Ευρώπη. Το σχολείο έχει τις δυνατότητες να προσφέρει αγωγή, τόσο γενική όσο και πολιτική στους μαθητές του.

Α. Σκοτεινός

Διευθυντής Μέσης Εκπαίδευσης

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Η Πολιτική Αγωγή διαφέρει από τα άλλα μαθήματα, γιατί δεν έχει ως βασικό σκοπό να παράσχει στους μαθητές γνώσεις.

Σκοπό έχει να τους βοηθήσει να καλλιεργήσουν ορθές στάσεις και να διαμορφώσουν τη συμπεριφορά τους, ώστε να σέβονται τη γνώμη των άλλων, να συνεργάζονται μαζί τους, να συμμετέχουν ελεύθερα και υπεύθυνα στη συνολική ζωή, την πολιτειακή, πολιτική και κοινωνική, και να συμβάλλουν με την παρουσία τους ως πολίτες στην επίλυση των προβλημάτων γενικά της σύγχρονης πραγματικότητας.

Είναι αυτονόητο ότι η συγκρότηση του ατόμου σε πολιτική προσωπικότητα που να ενδιαφέρεται για τα οικουμενικά και τα τοπικά, τα εθνικά, πολιτικά, κοινωνικά, οικολογικά, πολιτιστικά και οικονομικά προβλήματα, καθώς και η άσκησή του στην υπεύθυνη ελευθερία και το δημοκρατικό τρόπο σκέψης, δεν μπορεί να επιτευχθεί με την παθητική μάθηση, που παρέχεται με διαλέξεις και δογματικό μονόλογο για την αξία των διαφόρων αρετών ή με απλή αποστήθιση των πληροφοριών των κειμένων και των δοκιμίων. Χρειάζεται η ενεργητική μάθηση, που επιτυγχάνεται με την αναζήτηση των πληροφοριών, με τον προβληματισμό και τη συζήτηση, με τη βίωση των προβλημάτων, με την ταύτιση με ορισμένες καταστάσεις και προβλήματα, με την τοποθέτηση των προβλημάτων ενός τόπου σε μια προοπτική που επιτρέπει τη διαπίστωση της εξέλιξης του προβλήματος και το συσχετισμό του τοπικού προβλήματος με τα διεθνή. Βέβαια, οι στάσεις και το ενδιαφέρον δεν μπορεί να καλλιεργηθούν στο κενό, χωρίς δηλαδή τη γνώση προβλημάτων, θεσμών, συνθηκών, δεδομένων και γεγονότων· αυτά είναι τα αντικειμενικά ερεθίσματα στα οποία σε κάθε στιγμή το άτομο καλείται να αντιδράσει. Οι γνώσεις, όμως, αυτές παρέχονται δυναμικά κι όχι στατικά.

Επομένως, για την Πολιτική Αγωγή είναι απαραίτητες, από τη μια, οι πληροφορίες που θα βοηθήσουν στη διασαφήνιση εννοιών και στην κατανόηση της λειτουργίας των θεσμών, καθώς και στην ενημέρωση για τα γεγονότα της σύγχρονης πραγματικότητας. Από την άλλη, αναγκαίες είναι και οι δραστηριότητες που θα επιτύχουν τη βίωση, τον προβληματισμό, την εμπάθυνση και τη συνειδητοποίηση της προσωπικής και κοινωνικής ευθύνης.

Το βιβλίο

1. δίνει πληροφορίες για την εισαγωγή του μαθητή σε βασικές πολιτικές έννοιες και θεσμούς, καθώς και για τοπικά, εθνικά και οικονομικά προβλήματα. Ο τρόπος εξέτασης των πληροφοριών ποικίλλει ανάλογα με το θέμα και το βαθμό γνώσης

που επιδιώκεται. Δίνονται ορισμοί, συγκρίνονται έννοιες, τοποθετείται ιστορικά η εξέλιξη των θεσμών ή των προβλημάτων, διασαφηνίζονται και κωδικοποιούνται θέματα, τοποθετούνται σε τοπική, διεθνή και παγκόσμια κλίμακα, εξετάζονται πολύπλευρα οι συνέπειές τους κ.ά.

2. περιλαμβάνει δοκίμια, ασκήσεις, θέματα προς συζήτηση, εισηγήσεις για δραστηριότητες (δημοσκοπήσεις, επισκοπήσεις, έρευνες), σκίτσα, εικόνες, γελοιογραφίες, που αποβλέπουν στην απόκτηση βιωμάτων και εμπειριών, βοηθητικών στην καλλιέργεια στάσεων και τρόπων συμπεριφοράς. Γι' αυτό το λόγο οι ασκήσεις πρέπει να έχουν λειτουργικό ρόλο στο μάθημα της Πολιτικής Αγωγής κι όχι απλώς συμπληρωματικό. Τις πιο πολλές φορές οι ενότητες με τις πληροφορίες μπαίνουν, για να μας βοηθήσουν να προχωρήσουμε στη λύση των ασκήσεων, δηλαδή στη συζήτηση, στην εξαγωγή συμπερασμάτων και στη μελέτη της αλληλεπίδρασης γεγονότων και συμπεριφοράς.

Οι ασκήσεις ως προς το περιεχόμενο αποβλέπουν:

- στη γνώση και κατανόηση των δεδομένων.
- στην επέκταση και εφαρμογή τους σε άλλους τομείς,
- στην αξιολόγηση των γεγονότων,
- στον ευρύ και ποικίλο προβληματισμό,
- στην ανάπτυξη παρατηρητικότητας, ενδιαφέροντος και ανάλογης συναισθηματικής στάσης,
- στην ικανότητα εξέτασης τρόπων συμπεριφοράς και αξιολόγησής τους και
- στη βαθύτερη συνειδητοποίηση αιτίων, συνεπειών, κ.ά.

Η μορφή των ασκήσεων ποικίλλει ανάλογα με το περιεχόμενο και το σκοπό τους.

Οι κυριότερες από αυτές είναι:

- ανάπτυξη θεμάτων
- διατύπωση ορισμών και πληροφοριών
- συμπλήρωση προτάσεων
- πολλαπλή εκλογή
- επίλυση προβλημάτων
- μελέτη σκίτσων, γελοιογραφιών, πινακίδων, σχεδιαγραμμάτων
- εξαγωγή συμπερασμάτων από σχεδιαγράμματα, εικόνες, πληροφορίες
- εποπτικοποίηση ιδεών
- θέματα για συζήτηση.

Εκτός από τις ασκήσεις, προτείνουμε, επίσης, και ορισμένες δραστηριότητες. Για να διευκολυνθούν οι μαθητές στις δημοσκοπήσεις, συνεντεύξεις και επισκοπή-

σεις, παρέχονται έτοιμα ερωτηματολόγια, τα οποία μπορούν να χρησιμεύσουν ως πρότυπα για την κατασκευή άλλων είτε να φωτοτυπηθούν και να χρησιμοποιηθούν αυτούσια. Προτείνονται, επίσης, εκτός από τρόπους οργάνωσης των ερευνών και τρόποι αξιολόγησης τους, ώστε να ενθαρρυνθούν οι μαθητές να μελετήσουν τα αποτελέσματα των ερευνών τους από διάφορες σκοπιές και να αξιοποιήσουν τα συμπεράσματα τους.

Το υλικό που ετοιμάστηκε καλύπτει τα εξής βασικά θέματα:

- (Α) Βασικές έννοιες για εισαγωγή στην Πολιτική Αγωγή (πολίτης, πολιτικοποίηση, έθνος, κράτος, πολίτευμα).
- (Β) Το άτομο ως πολίτης της χώρας του: ό,τι πρέπει να γνωρίζει ο πολίτης για το πολίτευμα στην Κύπρο, τους θεσμούς, τα όργανα διοίκησης, τα οικονομικά του κράτους, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του.
- (Γ) Το άτομο ως πολίτης της παγκόσμιας κοινότητας σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο.
- (Δ) Το άτομο και το περιβάλλον του (φυσικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό): μελέτη σύγχρονων θεμάτων και προβλημάτων πολιτιστικών, οικονομικών, κοινωνικών, που εμφανίζονται σήμερα σε παγκόσμια κλίμακα και επηρεάζουν σημαντικά και την Κύπρο.

Στην πληρέστερη κάλυψη των εξεταζόμενων θεμάτων και ιδιαίτερα στη βαθύτερη κατανόηση των θεσμών βοηθά η σύγκριση των κυπριακών με τους ελλαδικούς θεσμούς με βάση το αντίστοιχο βιβλίο Εισαγωγή στο Δίκαιο και τους Πολιτικούς Θεσμούς του Ο.Ε.Δ.Β.

1. Εισαγωγή στην πολιτική αγωγή

Πολιτικοποίηση είναι η ανάπτυξη του ατόμου σε πολίτη, η ένταξή του στην πολιτειακά οργανωμένη κοινωνία. Πολίτης κατά τον Αριστοτέλη είναι όποιος συμπεριφέρεται «κατά Νόμον και Δίκην»: «κατά Νόμον», σύμφωνα δηλαδή με την επιβαλλόμενη τάξη της πολιτικής κοινωνίας με την οποία επιτυγχάνεται ο αμοιβαίος σεβασμός και η αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων, και «κατά Δίκην», σύμφωνα με το σύνολο των γραπτών και άγραφων νόμων που σταθμίζουν και διακριβώνουν το χαρακτήρα των πράξεών μας.

Μ' αυτό το νόημα η πολιτικοποίηση είναι ένα φαινόμενο που συντελείται και ο πολίτης μια προσωπικότητα που συγκροτείται με την επίδραση πολλών παραγόντων ύστερα από μακρά και πολύπλοκη διαδικασία. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει τόσο την εσωτερικευση και σε μεγάλο βαθμό προσαρμογή στις συμβάσεις της κοινωνίας (διαδικασία κοινωνικοποίησης) όσο και την εκμάθηση των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων του πολίτη που ορίζονται από τη συγκεκριμένη πολιτεία και την ευσυνείδητη συμμετοχή στην πολιτική ζωή.

Ποια είναι η σχέση κοινωνίας-πολιτείας, κοινωνικοποίησης-πολιτικοποίησης; Η σχέση ατόμου-κοινωνίας είναι σχέση αλληλεπίδρασης, επιλογής, απόρριψης ή αποδοχής και εσωτερικευσης κανόνων της συλλογικής ζωής. Η σχέση πολίτη-κράτους είναι αυστηρά καθορισμένη από το ίδιο το σύστημα και τους νόμους. Επειδή όμως η ανάπτυξη του ατόμου σε πολίτη δε συντελείται μόνο μέσω της γνώσης των δικαιωμάτων και καθηκόντων, αλλά μέσω της διαμόρφωσης και της ανάλογης στάσης και της καταξίωσης των αρχών που διέπουν το Σύνταγμα της χώρας, μπορούμε να πούμε πως η πολιτικοποίηση στηρίζεται και συνεπικουρείται από τη διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Οι νομικοί εξάλλου κανόνες δε βρίσκονται σε

«...Και κατά φυσική αναγκαιότητα η πόλη προϋπάρχει της οικίας και του καθενός από μας – τούτο διότι αναγκαστικά το όλο αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη του μέρους – διότι αν καταστραφεί το όλο, δεν υπάρχει πια ούτε και το μέρος, όπως συμβαίνει κατά τη νέκρωση του ανθρωπίνου σώματος, οπότε ούτε το πόδι υπάρχει πια ούτε το χέρι...

Είναι λοιπόν φανερό πως και η πόλη είναι φυσική προϋπόθεση του καθενός – διότι εφόσον όποιος αποχωριστεί από το σύνολο, δεν έχει αυτάρκεια στηριγμένος μόνο στις δικές του δυνάμεις, έπεται ότι η σχέση του προς την πολιτεία είναι εκείνη που έχουν και τα μέρη προς το σύνολο. Από αυτά βγαίνει το συμπέρασμα πως δεν αποτελεί μέρος μας οποιασδήποτε πολιτειακής κοινωνίας μόνο όποιος δεν μπορεί να προσαρμοστεί στη ζωή της κοινωνίας ή όποιος δεν έχει ανάγκη από τίποτε και από κανένα, λόγω της αυτάρκειάς του. Αλλά ένας τέτοιος είναι επόμενο πως είναι ή θηρίο ή θεός. Από τη μια λοιπόν η ενόρμηση του ανθρώπου προς κοινωνική οργάνωση υπάρχει σ' αυτόν εκ φύσεως

αντίθεση με τους κοινωνικούς: είναι και αυτοί κοινωνικοί κανόνες, οι οποίοι όμως επικυρώνονται από την πολιτεία και σχηματίζουν το Δίκαιο.

Οι παράγοντες που διαπλάθουν την κοινωνική πολιτική συμπεριφορά του ατόμου είναι πρωτογενείς (οικογένεια και σχολείο) και δευτερογενείς (παράγοντες του κοινωνικού περιβάλλοντος που εμπλέκονται στην όλη διαδικασία της κοινωνικοποίησης- πολιτικοποίησης).

Πέρα από τη συστηματική και προγραμματισμένη αγωγή που οικογένεια και σχολείο προσφέρουν με τη μορφή διδασκαλίας, τη στάση του ατόμου έναντι της πολιτείας καθώς και το βαθμό και τον τρόπο συμμετοχής του, επηρεάζουν και το περιβάλλον γενικά του σπιτιού και του σχολείου, ο τρόπος και οι συνθήκες της οικογενειακής ζωής, οι σχέσεις των μελών της οικογένειας και αργότερα του σχολείου, τα διάφορα ερεθίσματα που προσφέρονται κ.ο.κ. Κι αυτό είναι φυσικό και αναπόφευκτο μια και η μεταβολή του ατόμου σε πολίτη δε συντελείται σε μια χρονική στιγμή αλλά σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, άλλοτε παθητικά και άλλοτε αυτόματα ή ενεργητικά.

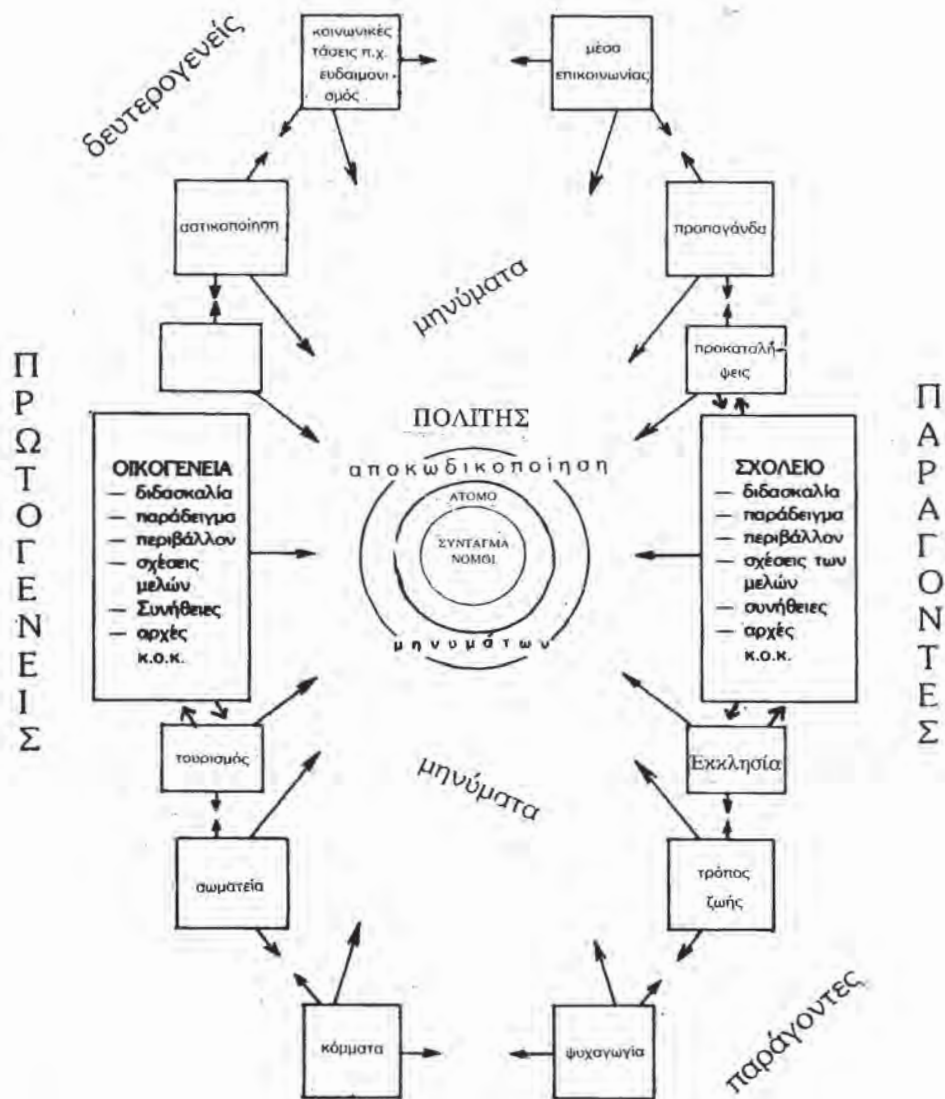
Με τον ίδιο τρόπο οι δευτερογενείς παράγοντες της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης - πολιτικοποίησης του πολίτη επηρεάζουν τη συμπεριφορά του ατόμου ακόμη κι αν δεν έχουν την πρόθεση να το κάνουν. Το ίδιο το Κράτος, η οικονομική ανάπτυξη του τόπου, η κοινωνική τάξη ή αταξία, η προπαγάνδα, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ο τρόπος ψυχαγωγίας, οι κοινωνικές τάσεις της εποχής, οι ομάδες επιρροής (σωματεία, κόμματα, σύλλογοι, ιδρύματα) και κάθε τι που είναι αποτέλεσμα της συμβίωσης των ανθρώπων, καλλιεργούν συνειδήσεις και επηρεάζουν- αρνητικά ή θετικά τον πολίτη.

Οι πιο πάνω παράγοντες δρουν στο άτομο ευκαιριακά και πολλές φορές το τροφοδοτούν με μηνύματα που στις συνειδήσεις των διαφόρων ατόμων δρουν αντίθετα και αντιφατικά μεταξύ τους ακόμη και προς το σκοπό της συγκεκριμένης Πολιτείας, του Κράτους. Γι' αυτό το λόγο η κάθε Πολι-

και από την άλλη ο πρώτος που τη συνέστησε έγινε ο αίτιος πολλών αγαθών. Διότι ο άνθρωπος, όπως ακριβώς είναι το πιο υπέροχο από τους ζωντανούς οργανισμούς αν τελειοποιηθεί, με τον ίδιο τρόπο αποβαίνει το χειρότερο αν αποχωριστεί τον «νόμον» (=την επιβαλλόμενη τάξη της πολιτικής κοινωνίας) και την «δικην» (=το σύνολο των γραπτών και άγραφων νόμων). Κι αυτό γιατί υπερβολικά φοβερή είναι η αδικία που θεμελιώνεται σε όπλα. Και ο άνθρωπος γεννιέται έχοντας εκ φύσεως όπλα με σκοπό να τα μεταχειριστεί για την απόκτηση φρόνησης και αρετής, αν και μπορεί να τα χρησιμοποιήσει και για τα εντελώς αντίθετα. Για τούτο και ο άνθρωπος χωρίς αρετή είναι το πιο άνοστο και το πιο άγριο απ' όλα τα όντα και το χειρότερο όσον αφορά τα αφροδίσια και τη λαιμαργία. Απεναντίας στοιχείο της πολιτείας είναι η δικαιοσύνη. Διότι τάξη της πολιτειακά οργανωμένης κοινωνίας είναι η «δικη». Δίκη δε είναι η σε κάθε περίπτωση διακρίβωση του δικαίου.

Αριστοτέλη «Πολιτικά»
1.1.12

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μελετήστε το διάγραμμα και προσπαθήστε να το ερμηνεύσετε.

τεία ενδιαφέρεται να προωθήσει ένα σύστημα Αγωγής (με την Παιδεία και την οργάνωση της πολιτικής ζωής), που να κατευθύνει το άτομο να ενταχθεί στο σύστημά του και στην εξυπηρέτηση των στόχων του.

Πού αποβλέπει η πολιτική αγωγή σέ μια δημοκρατική κοινωνία;

Ο Πλάτων στους «Νόμους» λέγει ότι η Πολιτική Αγωγή σκοπό έχει να κάνει τον άνθρωπο «επιθυμητήν τε και εραστήν του πολίτην γενέσθαι τέλειον». Και ποιος είναι ο «τέλειος πολίτης»; Ο «άρχειν και άρχεσθαι επιστάμενος μετά δίκης». Ο Αριστοτέλης πάλι στα «Πολιτικά» του μας λέγει: «*δει δε τον πολίτην τον αγαθόν επίστασθαι και δύνασθαι και άρχεσθαι και άρχειν και αύτη αρετή πολίτου το την των ελευθέρων αρχήν επίστασθαι επ' αμφοτέρα*». Αγαθός πολίτης είναι ο ελεύθερος πολίτης που έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει αρμονικά στη διακυβέρνηση της πολιτείας του γνωρίζοντας και να άρχει και να άρχεται, να διαφυλάττει τα δικαιώματά του και να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του.

Η πολιτικοποίηση επομένως σε μια δημοκρατική κοινωνία σημαίνει συνειδητοποίηση μιας υπεύθυνης ελευθερίας που εκδηλώνεται με το ενδιαφέρον για τα κοινά και για την τύχη της πολιτείας: υπεύθυνα ελεύθερος είναι ο πολίτης που με «δικαιοσύνη» και «αιδώς» - σεβασμό στους κανόνες δικαίου της πολιτείας - συμμετέχει δημιουργικά στην προσπάθεια για εκπλήρωση των στόχων της πολιτείας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Σύμφωνα με το μύθο που αναφέρεται στο απόσπασμα του Πρωταγόρα που ακολουθεί:

α. Ποια σκοπιμότητα ώθησε τους ανθρώπους στη δημιουργία πόλεων;

β. Τι είναι κατά τον Πλάτωνα η «πολιτική τέχνη»;

γ. Τι εξασφαλίζει στην πολιτική συμβίωση η «δικαιοσύνη και η «αιδώς»;

δ. Σχολιάστε τη φράση: «όποιοι δεν είναι ικανός να μετέχει στη δικαιοσύνη και την εντροπή να τον σκοτώνουν ως αρρώστια για την πόλη».

Ήταν κάποτε καιρός που οι θεοί υπήρχαν, θνητά όμως γένη δεν υπήρχαν. Κι όταν ήρθε ο χρόνος ο ορισμένος από τη μοίρα για τη γέννηση κι αυτών, τα πλάθουν οι θεοί στα έγκατα της γης από μίγμα γης και φωτιάς και από όσα ανακατεύονται με γη και φωτιά. Κι όταν ήρθε η ώρα να τα φέρουν στο φως, διέταξαν οι θεοί τον Προμηθέα και τον Επιμηθέα να εφοδιάσουν και να μοιράσουν στο καθένα τους ταιριαστές ιδιότητες. Ο Επιμηθέας ζητά τότε από τον Προμηθέα να τον αφήσει να κάμει αυτός τη διανομή. Κι άμα, είπε, εγώ τελειώσω, κάνεις εσύ την επιθεώρησή σου. Έτσι τον έπεισε και κάνει τη διανομή. Μοιράζοντας λοιπόν σε άλλα έδινε δύναμη χωρίς ταχύτητα, αλλά τα πιο αδύνατα τα εφοδίαζε με ταχύτητα. Σε άλλα έδινε όπλα και όσων άφηνε άοπλη τη φύση γι' αυτά έβρισκε με το νου του κάποιαν άλλη ικανότητα για τη σωτηρία τους. Όσα, αλήθεια, απ' αυτά έντυνε με μικρό σώμα, σ' αυτά έδινε την ικανότητα να φεύγουν πετώντας ή να κατοικούν μέσα στη γη· κι όσο μεγάλωναν κατά μέγεθος, μ' αυτό το ίδιο πάλι τα έσωζε. Έτσι μοίραζε και τις άλλες ιδιότητες ισορροπώντας τες μ' αυτόν τον τρόπο.

Όλα αυτά σοφίζοταν, επειδή πολύ πρόσεχε μήπως κανένα γένος εξαφανιστεί! Κι

αφού τα εφοδίασε αρκετά για να ξεφεύγουν την αλληλοκαταστροφή, σοφίζονταν μέσα προστατευτικά για τις μεταβολές του καιρού που στέλλει ο Ζευς, ντύνοντάς τα με πυκνό τρίχωμα και στερεά δέρματα, ικανά να προφυλάσσουν από το κρύο, κατάλληλα και για τις ζέστες, κι ακόμη όταν πάνε να κοιμηθούν, τα ίδια αυτά να τους είναι στρώσιδι δικό τους και από φυσικού του στο καθένα, και παπουτσώνοντάς τα άλλα με σπλέες κι άλλα (με τρίχωμα και) με δέρματα στερεά και άναυμα.

Ύστερα απ' αυτό τους προμήθευε τροφές άλλα άλλες, σε άλλα χορτάρι από τη γη, σε άλλα καρπούς δέντρων και σε άλλα ρίζες, Σε μερικά άφησε τροφή τους να είναι η βορά άλλων ζώων. Σ' αυτά όμως τα ζώα ταίριασε την ιδιότητα να γεννούν λιγούς απογόνους, ενώ σε κείνα που τρώγονταν απ' αυτά, ταίριασε την πολυγονία, βρίσκοντας έτσι σωτηρία για το γένος τους. Επειδή όμως ο Επιμηθέας δεν ήταν πολύ σοφός, καταξόδεψε, χωρίς να το πάρει είδηση, τις ιδιότητες στα αλογα ζώα. Του έμεινε ακόμη ανεφοδιαστο το γένος των ανθρώπων και δεν ήξερε τι να κάνει.

Απάνω σ' αυτό το αδιέξοδο έρχεται ο Προμηθέας να επιθεωρήσει την κατανομή και βλέπει τα άλλα ζώα να τα έχουν όλα ταιριαστά και τον άνθρωπο τον βλέπει γυμνό και ανυπόδοτο, χωρίς στρώσιδι και όπλο. Ερχόταν κιάλας και η ορισμένη από τη μοίρα μέρα που έπρεπε και ο άνθρωπος να βγει από τη γη στο φως. Κυριευμένος ο Προμηθέας από τη δυσκολία τι λογιές σωτηρία να βρει για τον άνθρωπο, παίρνει κρυφά την τεχνική ικανότητα του Ηφαιστου και της Αθηνάς και μαζί τη φωτιά - γιατί ήταν αδύνατο να αποκτήσει κανείς ή να χρησιμοποιήσει την ικανότητα χωρίς φωτιά- και έτσι δα τη δωρίζει στον άνθρωπο. Έτσι λοιπόν απέκτησε ο άνθρωπος τις τέχνες που του χρειάζονται για τη ζωή του, την πολιτική όμως ικανότητα δεν την είχε. Γιατί αυτή ήταν κοντά στο Δία.Κι ο Προμηθέας δεν είχε πια τον καιρό να μπει μέσα στην ακρόπολη, στην καθέδρα του Δία. Κοντά σ' αυτό και οι φρουροί του Δία ήταν φοβεροί. Στο κοινό όμως εργαστήρι της Αθηνάς και του Ηφαιστου, όπου οι δυο εργαζόνταν τις τέχνες τους, μπαίνει κρυφά, κλέβει τις τέχνες με τη φωτιά του Ηφαιστου και τις άλλες της Αθηνάς και τις δίνει στον άνθρωπο. Απ' αυτό είναι που ο άνθρωπος είχε πλούσια τα μέσα για τη ζωή του, ο Προμηθέας, όμως, εξαιτίας του Επιμηθέα κατηγορήθηκε ύστερα, όπως λέγουν,για κλοπή.

Και επειδή ο άνθρωπος κρατεί από θεική μοίρα, πρώτα πρώτα, ένεκα της συγγένειας προς (το θεό) μόνος από τα ζώα πίστεψε θεούς και προσπαθούσε να ιδρύει και βωμούς και αγάλματα θεών. Έπειτα γρήγορα κατόρθωσε να διαρθρώσει με τη γνωστή τέχνη φωνή και λέξεις και βρήκε κατοικίες και ενδύματα και υποδήματα και στρώσιδια και τις τροφές από τη γη. Έτσι εφοδιασμένοι οι άνθρωποι στην αρχή κατοικούσαν διασκορπισμένοι.Δεν υπήρχαν όμως πόλεις. Καταστρέφονταν λοιπόν από τα θηρία,γιατί παντού και πάντα ήταν ασθενέστεροι απ' αυτά. Οι τεχνικές τους διεξίτητες, καλός βοηθός για τον πορισμό τροφής, υστερούσαν στον πόλεμο με τα θηρία. Γιατί δεν είχαν ακόμη την πολιτική τέχνη, που μέρος της είναι η πολεμική. Επιδίωκαν λοιπόν να συγκεντρωθούν πολλοί μαζί και να εξασφαλίσουν τη σωτηρία τους χτιζοντας πόλεις. Όταν όμως μαζεύονταν, αδικούσαν ο ένας τον άλλον, γιατί δεν είχαν την πολιτική τέχνη, ώστε πίσω πάλι σκορπίζονταν εδώ και κει και καταστρέφονταν. Ο Ζευς τότε, επειδή φοβήθηκε για το γένος μας μήπως ολότελα εξαφανιστεί, στέλλει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους την αιδώ και τη δικαιοσύνη, για να υπάρξει αρμονία στις πόλεις και δεσμοί φιλίας δημιουργοί. Ρωτά λοιπόν ο Ερμής το Δία με τι τρόπο να δώσει τη δικαιοσύνη και την αιδώ στους ανθρώπους. Να τις μοιράσει κι αυτές έτσι όπως έχουν μοιραστεί οι τέχνες; Τούτες έτσι έχουν μοιραστεί: Ένας που ξέρει την ιατρική είναι αρκετός για πολλούς που δεν την ξέρουν. Έτσι και οι άλλοι τεχνίτες. Και τη δικαιοσύνη λοιπόν και την ντροπή έτσι να τις βάλω μέσα στους ανθρώπους ή να τις μοιράσω σε όλους; Σε όλους, είπεν ο Ζευς, και όλοι να έχουν το μερδικό τους. Γιατί δεν θα μπορούσαν να υπάρχουν πόλεις, αν λίγοι μόνο μετείχαν σ' αυτά όπως στις άλλες τέχνες. Και να βάλεις νόμο από μέρους μου όποιον δεν είναι ικανός να μετέχει στη δικαιοσύνη και την εντροπή να τον σκοτώνουν ως αρρώστια για την πόλη.

Πλάτωνος «Πρωταγόρας» (320 δ-322 ε)
(Μετάφραση Β.Ν. Τατάκη)

Στο πιο κάτω απόσπασμα περιγράφεται μια συνηθισμένη μορφή κοινωνικοποίησης. Αναλύστε την. Βρείτε ποιες στάσεις μαθαίνονται και ποιες διαδικασίες χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση αυτών των στάσεων.

3. Ο Χαμωλιάς δεν μπορεί να δώσει μια εξήγηση για τους λόγους των προκαταλήψεών του. Πώς το εξηγείτε;

4. Ποιοι νομίζετε ήταν οι λόγοι που προκάλεσαν τις προκαταλήψεις εναντίον των τσιγγάνων;

«Ο Χαμωλιάς του είπε να πάνε στ' αμπέλια για να κόψουνε βέργες.

«Θα τις ψήσουμε κιάλας» του είπε.

«Ξέρεις τι βαριές γίνονται;»

– Και τι θα τις κάνουμε;

– Θα δείρουμε τα χαμπούρια.

– Τι σε πειράζουνε; Αυτά δεν έχουνε ούτε να φάνε.

– Μα πειράζουνε τα άτιμα! Δεν είδες τι μαύρες κοιλιές που έχουνε;

– Και πρέπει να τα δείρεις;

– Πρέπει.

Μπορούσε ποτέ τέτοιος άνθρωπος να γίνει φίλος του; Κείνος δεν είχε κανένα λόγο να μη χωνεύει τα γυφτάκια, και θύμωνε κιάλα πολύ που τα λέγανε «Χαμπούρια». Τα πιο πολλά είχανε μαύρες μάνες και κίτρινο νύχι απ' τα τσιγγάρα. Ένας μπάμπας του είχε πει ότι πίνουνε τσιγάρα γιατί έχουν πολλά «σεκλέτια». Ύστερα ο καλύτερος φίλος του, ο Μπίθρος, ήταν κατσιβελος, γιατί να τους κοροϊδέψει;

– Δεν έρχομαι... του λέει

Τότε ο Χαμωλιάς του έκανε μιαν άλλη πρόταση. Να πάνε να βρουνε κάτι καλάμια και να κάνουνε «κατουρλίστρες».

– Τι είν' αυτό;

– Κατουρλίστρες ρε! Δεν ξέρεις; Να, που τις γιομώνουμε νερό και τις σπρώχνουμε μ' ένα ξυλαράκι και κατουράνε. Αν θέλεις πάλι κάνουμε «τσιλιβίθρες» με χαρτί και τουφεκάμε.

– Και ποιους θα τουφεκάμε;

– Τις κατσιβέλες... ποιες άλλες;

– Γιατί; Τι μας κάνανε;

– Ρε συ! Έχεις δει άνθρωπο να μην πειράζει κατσιβέλα; Πού ξέρω γω τι μας κάνανε. Γιατί...πουλάνε κόσκινα, γι' αυτό».

Μ. Λουντέμη: «Ένα παιδί μετράει τ' άστρα»

5. Επισημάνετε μια δική σας προκατάληψη και δώστε μια λογική εξήγηση του τρόπου δημιουργίας της και των ψυχολογικών λόγων που τυχόν την ενισχύουν.

6. Παρακολουθήστε μια συνομιλία φίλων σας ή άλλων γνωστών για 10' και σημειώστε τις προκαταλήψεις που εκφράζονται άμεσα ή έμμεσα στη συνομιλία. Ύστερα ρωτήστε τους γιατί πιστεύουν αυτό που πιστεύουν και σημειώστε την απάντηση. Εξετάστε αν αυτό σας βοηθά να αντιληφθείτε τον τρόπο δημιουργίας των προκαταλήψεων.

2. Ο σεβασμός του συνανθρώπου και ο αυτοέλεγχος

(Α) Ερωτηματολόγιο για αυτοαξιολόγηση

Σημειώστε την απάντησή σας τοποθετώντας ✓ στο κατάλληλο τετραγωνάκι: ναι/συχνά/σπάνια/όχι

ναι συχνά σπάνια όχι

1. Διακόπτεις τους άλλους, όταν μιλούν;
2. Όταν σε μια συζήτηση με τους συμμαθητές σου ή με φίλους πιστεύεις πως η δική σου άποψη είναι ορθή, αρχίζεις να φωνάζεις για να την επιβάλεις ή να δίνεις διάφορους αρνητικούς χαρακτηρισμούς στις απόψεις, για να δείξεις πόσο λανθασμένες είναι;
3. Μόλις κτυπήσει το κουδούνι για διάλειμμα, πετάγεσαι από τη θέση σου ή κλείνεις τα βιβλία σου, έστω κι αν κάποιος συμμαθητής σου ή ο καθηγητής δεν ολοκλήρωσαν το λόγο τους;
4. Μπαίνεις στην τάξη (ή στον κινηματογράφο, στο γήπεδο κτλ.) ή βγαίνεις απ' αυτή τρέχοντας, σπρώχνοντας ή φωνάζοντας;
5. Θέλεις να εξυπηρετηθείς πρώτος (στην καντίνα, στο ταμείο του κινηματογράφου, του γηπέδου κτλ.), έστω κι αν κάποιος έχει πάει πριν από σένα κι έχει προτεραιότητα;
6. Είσαι έτοιμος με την παρέα σου να χρησιμοποιήσετε κατά το διάλειμμα κάποιο χώρο κοινής χρήσεως στο σχολείο (το γήπεδο, την αίθουσα μουσικής για πρόβα, ένα τμήμα της αυλής που συνηθίζετε να κάθεστε κ.ά.). Αν βρείτε το χώρο κατειλημμένο από πιο μικρούς μαθητές, θα τους «αναγκάσετε» να φύγουν;
7. Μουντζουρώνεις συνεχώς το θρανίο σου ή γράφεις διάφορα συνθήματα στους τοίχους της τάξης και στους διαδρόμους;
8. Αφήνεις στην τάξη υπολείμματα από χαρτιά, φαγητά ή τα πετάς από το αυτοκίνητο στο δρόμο;

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

9. «Ήρθες» πολλές φορές «στα χέρια» με τους συμμαθητές σου;

--	--	--	--

10. Σε ειδοποίησαν από τη βιβλιοθήκη του σχολείου ότι πέρασε η προθεσμία επιστροφής του βιβλίου που δανείστηκες ή ότι το βιβλίο που επέστρεψες δε βρίσκεται στην κατάσταση που ήταν όταν το δανείστηκες;

--	--	--	--

11. Σε συζητήσεις στην οικογένειά σου πιστεύεις πως κανένας δεν είναι πιο αρμόδιος από σένα για να εκφέρει γνώμες και να προτείνει λύσεις πάνω σε οποιοδήποτε θέμα;

--	--	--	--

12. Όταν δεν είναι δυνατό να σε ελέγξει κανείς, κάνεις αυτό που θέλεις και που είναι αντίθετο προς τους κανονισμούς του σχολείου ή τις συνήθειες της οικογένειάς σου, επειδή δεν πρόκειται να τιμωρηθείς;

--	--	--	--

13. Λες ψέματα, για να σου παραχωρηθεί μια άδεια είτε από το σπίτι είτε από το σχολείο;

--	--	--	--

14. Πιστεύεις πως ορθό είναι αυτό που θέλεις;

--	--	--	--

15. Ανοίγεις την ένταση του ραδιοφώνου ή του πικάπ στη διαπασών σε ώρες κοινής ησυχίας;

--	--	--	--

16. Εκδηλώνεις τον ενθουσιασμό σου (π.χ. στο γήπεδο όταν νικήσει η ομάδα σου, στο σχολείο όταν ακούσεις μια ευχάριστη είδηση, στο δρόμο όταν συμμετέχεις σε ομαδικές εκδηλώσεις κ.ο.κ) με έξαλλα επιφωνήματα ή εκδηλώσεις (πετάς θρανία, ενοχλείς ξένες περιουσίες, καταστρέφεις δέντρα κ.ο.κ);

--	--	--	--

Πώς θα βαθμολογηθείτε:

α. Αν απαντήσατε «συνήθως» ή «ναι» σε περισσότερα από τα μισά ερωτήματα: Δεν είστε σε θέση να ελέγξετε τον εαυτό σας στις πιο πολλές/σε όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις σας. Με τον τρόπο σκέψης και τη συμπεριφορά σας παραγνωρίζετε τα δικαιώματα των άλλων θέτοντας σε κίνδυνο και τα δικά σας.

β. Αν απαντήσατε «όχι» σε περισσότερα από 10 ερωτήματα: Είστε σε θέση να ελέγχετε τη συμπεριφορά σας και να σέβεστε τα δικαιώματα τα δικά σας και των άλλων. Δείχνετε με τη συμπεριφορά σας πως έχετε ορισμένα βασικά προσόντα - αρχές που είναι απαραίτητα για την ειρηνική συμβίωση και την πρόοδο.

γ. Αν απαντήσατε «σπάνια» στις πιο πολλές ερωτήσεις: Γνωρίζετε τα δικαιώματά σας και τις υποχρεώσεις σας, αλλά δίνετε στον εαυτό σας και το δικαίωμα να τα αγνοεί, όταν μερικές φορές η ευκολία, η επιθυμία ή το κέρδος σας προκαλούν.

Για τις ερωτήσεις που απαντήσατε «συνήθως» ή και «σπάνια» κάνετε πρώτα μια αυτοκριτική και στη συνέχεια μια κριτική της συμπεριφοράς αυτής: Γιατί συμπεριφέρεστε έτσι, πού μπορεί να οδηγήσει αυτή η συνήθεια, θα θέλατε οι άλλοι να σας συμπεριφέρονται με τον ίδιο ή ανάλογο τρόπο, πώς και γιατί πρέπει να καταπολεμηθούν τέτοιες συνήθειες, σε ποιους άλλους τομείς μπορεί να επεκταθεί ανάλογη συμπεριφορά και ποιες συνέπειες μπορεί να έχει στην κοινωνική και πολιτική ζωή.

(B) Σεβασμός και αυτοέλεγχος

ΑΣΚΗΣΗ

Επισημάνετε τις βασικές ιδέες του κειμένου που ακολουθεί και συζητήστε τις στην τάξη.

Η έννοια του πολίτη έχει ως βασικό χαρακτηριστικό το προσαρμοσμένο μέλος μιας πολιτείας, που διασφαλίζει τα δικαιώματά του εκτελώντας τις υποχρεώσεις του. Προϋποθέτει την έννοια του συμπολίτη μια και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις σε μια πόλη είναι σε σχέση με τον κάθε πολίτη ξεχωριστά και με το σύνολο.

Τα δικαιώματά μας δε διασφαλίζονται παρά μόνο με την ορθή εκτέλεση των καθηκόντων μας και με το σεβασμό και τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των άλλων. Χωρίς το συμπολίτη δεν μπορώ να είμαι πολίτης, χωρίς την αναγνώριση των δικαιωμάτων του συνόλου δεν μπορεί να μου αναγνωριστούν τα δικά μου. Σε τελευταία ανάλυση η τήρηση του ισοζυγίου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αποτελεί το υπέρτατο ανθρώπινο χρέος, γιατί από το ισοζύγιο αυτό πηγάζουν οι αξίες εκείνες που συνθέτουν την έννοια της Δημοκρατίας.

Αναγνώριση των δικαιωμάτων δε σημαίνει ακαδημαϊκή - θεωρητική αποδοχή. Σημαίνει πρωτίστως σεβασμό και έμπρακτη εφαρμογή τους. Η έννοια αυτή του σεβασμού προϋποθέτει την αποδοχή της αναγκαιότητας των καθηκόντων μας και την εκτίμηση της αλήθειας του περιεχομένου τους, που σε τελευταία ανάλυση οδηγούν στην εκούσια, συνειδητή υποταγή μας στο πνεύμα των διακηρύξεών τους.

Ο βαθμός σεβασμού του συνανθρώπου γενικά δείχνει το βαθμό αυτοσεβασμού: «Συμπεριφέρομαι όπως θα 'θελα να μου συμπεριφερθούν, αποφεύγω ό,τι θεωρώ ταπεινωτικό για την οντότητά μου». Η αποδοχή των αληθειών αυτών εκδηλώνεται με τον τρόπο ζωής μας, με τις «ασήμαντες» φαινομενικά εκδηλώσεις μας στις τόσες καθημερινές πράξεις και συναλλαγές μας. Ασήμαντες εκδηλώσεις και στάσεις συμπεριφοράς που έχουν εν τούτοις μεγαλύτερη αξία και ουσιαστικότερο αποτέλεσμα από τις πιο μεγάλοστομες θεωρητικές διακηρύξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ποιες είναι αυτές; Ο σεβασμός της προτεραιότητας στην ουρά, η πολιτισμένη συμπεριφορά την ώρα που μπαίνουμε ή βγαίνουμε από την τάξη, όταν περιμένουμε στην καντίνα. Η υπομονετική αναμονή προς το συμμαθητή μας να ολοκληρώσει το λόγο του πριν τον διακόψουμε ή πριν πεταχτούμε από τα θρανία, γιατί κτύπησε το κουδούνι. Ο σεβασμός της ιεραρχίας στο σπίτι και στο σχολείο, η διατήρηση της καθαριότητας του χώρου μέσα στον οποίο ζούμε. Η διαφύλαξη σε καλή κατάσταση των αντικειμένων που χρησιμοποιούμε, του γραφείου μας, των θρανίων, των οργάνων της γυμναστικής, των βιβλίων που δανειζόμαστε. Όλα αυτά και τόσα άλλα που καθημερινά αγνοούμε ή θεωρούμε ασήμαντα δείχνουν το βαθμό της όλης ψυχοπνευματικής μας ωρίμανσης και το βαθμό συγκρότησης της προσωπικότητάς μας.

Από τη γνώση και την αποδοχή των δικαιωμάτων μέχρι την εφαρμογή τους, την αυτόβουλη χωρίς αστυνόμευση και καταναγκασμό εφαρμογή τους, υπάρχει

δύσκολος και επίμονος αγώνας για αυτοσυγκράτηση και έλεγχο των έμφυτων τάσεων της υπεροψίας και πλεονεξίας. Ζώντας ο άνθρωπος στην κοινωνία υποχρεώθηκε από την ίδια την έννοια της συμβίωσης να καλλιεργήσει το κοινωνικό πνεύμα, θυσιάζοντας συνειδητά και χάρη των ωφελειών της ειρηνικής συνύπαρξης σε μια κοινωνία τον εγωκεντρισμό και την ενστικτώδη συμπεριφορά. Έτσι τα δικαιώματα του ανθρώπου δεν είναι χαρισμένα δώρα αλλά ανάγκες της ύπαρξής μας, όροι της επιτυχίας μας στη ζωή. Με την παραβίαση των δικαιωμάτων του συνανθρώπου μας αφήνουμε ανεκπλήρωτες και τις δικές μας ανάγκες και καταστρέφουμε τις προϋποθέσεις της ομαλής συμβίωσης.

Θα ήταν άτοπο να διαμαρτυρόμαστε για την καταπάτηση των δικαιωμάτων του λαού μας, την επιβολή της δύναμης των όπλων και το σφετερισμό των περιουσιών μας, όταν εμείς δείχνουμε με την καθημερινή μας συμπεριφορά πώς επιτρέπουμε και προβαίνουμε σε ανάλογη εκμετάλλευση. Πώς; Όταν κοροϊδεύουμε ή εξαναγκάζουμε τους πιο μικρούς ή τους πιο αδύνατους σε κάποιο τομέα να υπακούουν στον ετσιθελισμό μας, όταν καταστρέφουμε χώρους κοινής χρήσεως, όπως οι τάξεις και τα θρανία, όταν περιμένουμε τον καθηγητή να μας αστυνομεύσει στο διάλειμμα ή στην τάξη, για να μην παραβιάσουμε τα δικαιώματα του συμμαθητή μας.

Η πολιτική αγωγή, η αγωγή γενικά, στόχο έχει την καλλιέργεια του ήθους και της συμπεριφοράς με τρόπο που οι ιδιαίτερες αρετές του ατόμου να καλλιεργηθούν αποδοτικότερα σε όφελος της κοινωνίας και των ατόμων. Η αγωγή όμως αυτή σε καμιά περίπτωση δεν έχει το νόημα συλλογής και αποθήκευσης γνώσεων, για να τις χρησιμοποιήσουμε...όταν θα γίνουμε πολίτες! Η ίδια διάρθωση της πολιτικής ζωής και ο ίδιος χώρος εναλλαγής δικαιωμάτων και υποχρεώσεων βρίσκεται και στην οικογένεια και στο σχολείο και στην παρέα. Αν ο σεβασμός του αδελφού, του συμμαθητή, του φίλου δεν γίνει και δεν εφαρμοστεί και στις πιο δύσκολες περιπτώσεις της ζωής μας - σ' εκείνες δηλαδή που η εύκολη επιτυχία εις βάρος άλλων ερεθιστικά μας προκαλεί - τότε ούτε ο σεβασμός του συμπολίτη, ούτε του συνανθρώπου γενικά θα καλλιεργηθεί. Αντίθετα, τις κακές συνήθειες της οικογενειακής και σχολικής μας ζωής θα τις επεκτείνουμε και στις σχέσεις μας με τους συμπολίτες.

Η συμπεριφορά με γνώμονα το σεβασμό του άλλου, εις βάρος τις πιο πολλές φορές της ευκολίας μας, είναι δύσκολη υπόθεση. Άρα δεν μπορεί να είναι θέμα επιλογής μιας στιγμής αλλά ριζωμένη καθημερινή συμπεριφορά.

(Γ) Αντικοινωνική συμπεριφορά

Η αντικοινωνική ή «Παραβατική» συμπεριφορά, σύμφωνα με μελετητές της συμπεριφοράς της κυπριακής νεολαίας, δεν αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της σημερινής κυπριακής νεολαίας ως συνόλου αλλά μόνο ενός πολύ μικρού ποσοστού της.

Σύμφωνα με τις επίσημες στατιστικές, από το σύνολο των νέων ηλικίας 16-25 χρόνων, μόνο ένα μικρό ποσοστό 3-5%, τα τελευταία 5 χρόνια, κατηγορήθηκε για σοβαρά αδικήματα.

Το φαινόμενο και οι εκδηλώσεις του

Με τον όρο αντικοινωνική συμπεριφορά εννοούμε τις αρνητικές αντιδράσεις προς την κοινωνία, που μπορεί να είναι βίαιες ή απλώς απορριπτικές.

Η αντικοινωνική συμπεριφορά εκδηλώνεται κυρίως α) ως ανικανότητα ή άρνηση για συνεργασία, β) ως εκδήλωση αποστροφής του περιβάλλοντος (φυσικού και ανθρώπινου). Στην πρώτη περίπτωση η αντικοινωνική συμπεριφορά απομονώνει τον άνθρωπο ή είναι επακόλουθο απομόνωσης (όταν το άτομο θέλει, αλλά δεν τα καταφέρνει να συνεργαστεί). Στη δεύτερη όμως περίπτωση η αντικοινωνική συμπεριφορά ισοδυναμεί με **παραβατικότητα**, εκδηλώνεται βίαια ή απορριπτικά και συνεπάγεται όχι την απομόνωση αλλά τη ρήξη με το περιβάλλον. Εκδηλώσεις τέτοιας συμπεριφοράς είναι η καταστροφή χώρων και αντικειμένων κοινής χρήσεως (καταστροφή πάρκων, σχολικών κτιρίων κ.ά.), ιδιωτικής περιουσίας (καταστροφή αυτοκινήτων, κέντρων, κήπων κ.ά.), η δημιουργία οχλαγωγίας, αναταραχής και επεισοδίων για διάλυση ομαδικών εκδηλώσεων. Σοβαρότερες μορφές τέτοιας σκόπιμης παραβατικότητας φτάνουν μέχρι την εγκληματικότητα.

ΑΣΚΗΣΗ Πώς εξηγείτε την αντικοινωνική συμπεριφορά ορισμένων νέων; Συζητήστε για λίγο το θέμα, αφού διαβάσετε και τα αποσπάσματα που ακολουθούν.

Μπορείτε να αποδώσετε σε αίτια την «παραβατικότητα» των ανηλίκων;

Πρέπει σε κάθε περίπτωση να δούμε τη «διαφορετική» συμπεριφορά των νέων κάτω από ένα επεξηγηματικό πρίσμα, δηλαδή να συνδέσουμε την εξελικτική πορεία των κοινωνιών με τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης, όπου ο καθένας αναζητάει το δικό του στίγμα, σ' έναν κόσμο όπου νιώθει «μέλος μιας κοινωνίας και ταυτόχρονα ένας διαφορετικός άνθρωπος». Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να δώσουμε απάντηση στο ερώτημα «αν η ευτυχία είναι προσαρμογή στην κοινωνία», όπως κι αν είναι φτιαγμένη αυτή η κοινωνία.

Στο πολιτιστικό σύστημα των σύγχρονων μεγαλουπόλεων που παράγουν νέους κανόνες και αξίες, στάσεις και συμπεριφορές, μέσα στο ανώνυμο και αδιάφορο πλήθος, η καταπίεση της ανάγκης να κερδίσεις (κι όχι να πετύχεις σύμφωνα με τους κανόνες του παιχνιδιού), η αγωνία να γίνεις αποδεκτός, η γοητεία των αντικειμένων και η ακόρεστη επιθυμία της ικανοποίησης των φιλοδοξιών, η ταύτιση υλικής ευημερίας με το κοινωνικό κύρος, η μοναξιά της αποτυχίας και η φυγή σε εξωπραγματικούς χώρους, η υποταγή και η εξέγερση, ο ανταγωνισμός, η ανομία, με δύο λόγια ο παθολογικός πολιτισμός μας συνιστούν τον

κύριο παράγοντα της μη προσαρμοστικότητας των νέων. Η βία έχει μετατραπεί σε γλώσσα επικοινωνίας ή μέσο αντίστασης κατά της αλλοτρίωσης.

Η αντικοινωνική συμπεριφορά έχει αναχθεί σε επαναστατική δράση» και η κοινωνική συμπεριφορά σε ελεύθερη επιλογή μη συμμετοχής στις (σχιζοφρενικές) δομικές αντιφάσεις των κοινωνικών σχέσεων. Οι νέοι αντιδρούν κατά της «κοινωνικής τάξης» υιοθετώντας συμπεριφορές έξω από τα επιτρεπόμενα όρια και αναθεωρώντας τις έννοιες του «καλού» και του «κακού», του «ομαλού» και του «μη - ομαλού».

...Η μη προσαρμογή και η παραβατικότητα των νέων αποτελεί συμπτώματα μιας βαθιάς κρίσης της κοινωνίας και σαν τέτοια μας αφορά όλους. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι το αίσθημα του νέου ότι βρίσκεται σε έναν κόσμο κατελιγμένο από ενήλικους, σε μια κοινωνία συγκρούσεων, σε ένα σύστημα αξιών μεταβαλλόμενο και, το χειρότερο, μετατοπιζόμενο από τα κοινωνικά - ποιοτικά αγαθά στα ατομικά - ποσοτικά αγαθά συνιστούν τη δική μας ευθύνη για την αδυναμία προσαρμογής των νέων, αυτό που οι ίδιοι χαρακτηρίζουμε «παραβατική συμπεριφορά».

Γιάννης Πανούσης

(από συνέντευξη στον καθημερινό τύπο)

Οι νέοι και η βία

«Στη χώρα μας το φαινόμενο των ταραχών και των συγκρούσεων από ακραίους οπαδούς ομάδων (χούλιγκανς) έχει αναλυθεί εκτενώς στην έρευνα που διενήργησαν για τη βία στα ελληνικά γήπεδα, ειδικό επιστήμονες υπό τον καθηγητή κ. Νέστωρα Κουράκη. Πρόκειται για τη μοναδική έρευνα που προσεγγίζει και εξετάζει αποκλειστικά το ζήτημα των χούλιγκανς και τα συμπεράσματά της είναι συγκλονιστικά, γιατί καταδεικνύουν το μέγεθος του κοινωνικού προβλήματος που δημιουργεί τη βία με την οποία αντιδρά σήμερα ένα τμήμα των νέων.

Ανάμεσα στα άλλα τονίζεται στην έκθεση που συνέταξαν οι ερευνητές ότι «μια φαινομενικά ή πραγματικά άδικη απόφαση του διαιτητή είναι απλώς η θρυαλλίδα που πυροδοτεί την έκρηξη των επεισοδίων και όχι η βαθύτερη αιτία της έκρηξης».

Επίσης σε άλλο σημείο αναφέρεται: «αφορμή των επεισοδίων αποτελεί πολύ συχνά η «πρόκληση αντιπάλων ομάδων» καθώς επίσης η επιθυμία για εκδίκηση και εκκαθάριση λογαριασμών ως προς παλαιότερες αδικίες που έχουν διαπραχθεί εις βάρος της ομάδας».

Τα δύο αυτά συμπεράσματα ενισχύουν την άποψη ότι τα επεισόδια στα γήπεδα δεν είναι ένα φαινόμενο με δική του δυναμική, αλλά συναρτώνται άμεσα με το κοινωνικό ζήτημα που προκαλεί, όλο και συχνότερα, τις μαζικές ενέργειες βίας των νέων.

Οι ερευνητές διαπίστωσαν επίσης προβλήματα στο οικογενειακό περιβάλλον τους πέρα από τα όρια των συνηθισμένων (γονείς χωρισμένοι, άρρωστοι ή αποβιώσαντες), καθώς και προβλήματα στις σχέσεις με τους γονείς (τα πάνε έτσι κι έτσι, κα-

θόλου καλά κλπ). Απαντώντας στις ερωτήσεις που τους έθεσαν οι ειδικοί που μετείχαν στην έρευνα, οι χούλιγκανς που αποτέλεσαν το δείγμα, παραδέχθηκαν ότι συχνά έμειναν στην ίδια τάξη από απουσίες και γενικότερα ότι οι σχέσεις τους με τους συμμαθητές τους ή τους καθηγητές τους δεν ήταν πάντα αρμονικές.

«Επομένως», τονίζεται στα συμπεράσματα της ερευνητικής ομάδας, «οι νέοι αυτοί αντιμετωπίζουν στο περιβάλλον τους αρκετές δυσχέρειες προσαρμογής και έλλειψη κατανόησης, γεγονός που επιτείνει το γενικότερο αίσθημα μοναξιάς και ανίας των νέων της εποχής μας και τους εξωθεί να αναζητήσουν νέους χώρους ένταξης και ομαδικής έκφρασης, με παρέες στις ντισκοτέκ και στις καφετέριες και στο γήπεδο με τη μεθυστική γι' αυτούς ατμόσφαιρα της αντιπαλοότητας και της σύγκρουσης».

«Η γενικότερη συμπεριφορά τους στο γήπεδο χαρακτηρίζεται έτσι κυρίως σε κρίσιμους αγώνες - όχι τόσο από την τάση να παρακολουθήσουν την πλοκή του παιχνιδιού, όσο κυρίως από τη διάθεση να υποστηρίξουν την ομάδα τους, συμπάσχοντας μαζί της (33,9%), να εκτονωθούν από τις αλλοτριωτικές συνθήκες της καθημερινής ζωής (22%), νιώθοντας ίσως τη διάκριση της ομάδας τους σαν δική τους έξοδο από την ισοπέδωση και την ανωνυμία, καθώς και ν' απολαύσουν έναν ξεχωριστό τρόπο διασκέδασης και γιορτής (12,4%)».

Περισσότερο όμως και από τη διάθεση για υποστήριξη της ομάδας τους εκείνο που τους ελκύει στα γήπεδα είναι, κυρίως, «η διάθεση για εκτόνωση».

Εφημερίδα "Καθημερινή"

Τα αίτια της αντικοινωνικής συμπεριφοράς ανιχνεύονται στους παράγοντες που έχουν την ευθύνη για την κοινωνικοποίηση του ατόμου. Επηρεάζουν αρνητικά και δε συμβάλλουν στη διαδικασία της κοινωνικοποίησης είτε με τις αρνητικές στάσεις που καλλιεργούν είτε με την υποβάθμιση του ρόλου τους και την αδρανοποίησή τους.

ΑΣΚΗΣΗ

Πιο κάτω αναφέρονται οι παράγοντες αυτοί: Πότε κατά τη γνώμη σας συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση και πότε ωθούν σε αντικοινωνική συμπεριφορά;

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ		
ΣΧΟΛΕΙΟ		
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ (άτομα-εκκλησία)		
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ		

1. Η οικογένεια: Με την προσαρμογή της οικογένειας στη μεταβιομηχανική κοινωνία χαλάρωσαν οι πατροπαράδοτοι συνεκτικοί δεσμοί των μελών της. Οι συνθήκες εργασίας, που δεν παρέχουν αρκετές ελεύθερες ώρες που να είναι κοινές για όλα τα μέλη της οικογένειας, η χειραφέτηση της γυναίκας που στέφρησε την οικογένεια από την παρουσία της «μάννας», οι διαφορετικοί για κάθε ηλικία τρόποι ψυχαγωγίας και ξεκούρασης, οδήγησαν σε χαλάρωση των δεσμών και παραμέληση της αγωγής των παιδιών.

Η κατάσταση αυτή μπορεί να φτάσει μέχρι και τη ρήξη στις σχέσεις των μελών της οικογένειας, όταν κυρίως ο χρόνος που παρέχεται στα παιδιά είναι κατά κανόνα για κατάκριση, επίπληξη και απαγορεύσεις. Στις περιπτώσεις αυτές η οικογένεια όχι μόνο δεν μπορεί να βοηθήσει στην κοινωνικοποίηση των παιδιών αλλά προκαλεί και την αντίδρασή τους που οδηγεί ως την απόρριψη και την υιοθέτηση τρόπων αντίδρασης που σχετίζονται με την αντικοινωνική συμπεριφορά.

2. Το σχολείο: Θεωρείται ως κατεξοχήν παράγοντας κοινωνικοποίησης. Ορισμένες εκδηλώσεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς (βανδαλισμοί σε σχολικά κτίρια, καταλήψεις) έχουν άμεση σχέση με αρνητικές και βίαιες αντιδράσεις κατά του σχολείου. Πολλές φορές όμως η αντικοινωνική συμπεριφορά μέσα στο σχολείο εκδηλώνεται κι ως έλλειψη διάθεσης ή και ανικανότητα για συνεργασία.

Η συμπεριφορά αυτή μέσα στο σχολείο μπορεί να είναι αποτέλεσμα της αρνητικής επίδρασης όλων των άλλων παραγόντων κοινωνικοποίησης ή αποτέλεσμα της "καταπίεσης" που προσφέρει το ίδιο το σχολείο. Τέτοιου είδους καταπίεση είναι για παράδειγμα οι συνεχείς εμπειρίες απόρριψης και αποτυχίας που βιώνονται καθημερινά από ορισμένους - και συνήθως τους ίδιους - μαθητές, η έλλειψη κοινωνικού - ομαδικού πνεύματος στην τάξη και στο σχολείο, που δε βοηθά τους "αδύνατους" ή δειλούς και απρόθυμους μαθητές να ενταχθούν σε δραστηριότητες του συνόλου.

Επομένως το σχολείο οφείλει από τη μια ν' αντισταθμίσει τους αρνητικούς εξωσχολικούς παράγοντες κι από την άλλη να εκμηδενίσει τους παράγοντες που δρουν μέσα στο ίδιο το σχολείο.

3. Πνευματική ηγεσία: Ο έφηβος από τη φύση του αναζητά μια φιλοσοφία ζωής, είναι οξύς στην κριτική του, αμφισβητεί το "κατεστημένο", γιατί νιώθει ότι είναι μια δύναμη πέρα από αυτόν.

Αυτές οι τάσεις του μαζί με την ανάγκη για δραστηριοποίηση είναι εύκολο να καταλήξουν σε αρνητικές προς την κοινωνία τοποθετήσεις, αν δεν υπάρχει πνευματική ηγεσία άξια να εμπνεύσει, όχι τόσο με λόγια, όσο με το παράδειγμα της συμπεριφοράς και δράσης.

4. Κοινωνικό Περιβάλλον: Στις σύγχρονες κοινωνίες δρουν περισσότεροι, σε σύγκριση με άλλες εποχές, παράγοντες δημιουργίας αρνητικών τάσεων προς το κοινωνικό σύνολο.

Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες: α) Παράγοντες μεγέθυνσης των εγωιστικών, ατομιστικών τάσεων, διάβρωσης της ηθικής συνείδησης και κλονισμού των παραδοσιακών κοινωνικών θεσμών: εμπορικά έντυπα, περιοδικά ευτελούς περιεχομένου, κακόφημοι χώροι ψυχαγωγίας, ευδαιμονισμός, καταναλωτισμός, επιδειξιμανία, αλλότριος τρόπος ζωής που ει

σάγεται με τον τουρισμό. β) Παράγοντες που προκαλούν αντίδραση και απόρριψη ή σκόπιμη αντικοινωνική συμπεριφορά: αδικία, μεγάλες οικονομικές διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, αναξιοκρατία, καταπίεση.

Ξεχωριστά πρέπει επίσης να αναφερθούμε στην Τουρκική Εισβολή και στη συνεχιζόμενη κατοχή στην Κύπρο ως παραγόντων που μπορεί να ωθήσουν σε αντικοινωνική συμπεριφορά. Η αδικία, η συνεχιζόμενη καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η απώλεια συγγενών και φίλων και η προσφυγοποίηση 55,000 περίπου νέων δημιούργησε αναπόφευκτα προβλήματα: κλονισμό των ηθικών αξιών και διασάλευση της ηθικής τάξης, απόμάκρυνση από τους παραδοσιακούς κοινωνικούς θεσμούς, χρησιμοθηρία κ.ά.

Είναι φυσικό, μετά από όλα αυτά, να αναμένεται ότι τα μέτρα πρόληψης και η διαδικασία καταστολής της αντικοινωνικής συμπεριφοράς θα πρέπει να εξευρεθούν μέσα από τη διαδικασία εξυγίανσης όλων των πιο πάνω παραγόντων που συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση και όπου είναι δυνατό να προγραμματιστεί ενίσχυση του ρόλου τους, ώστε να μην οδηγούν το νέο σε απομόνωση, διαμαρτυρία ή απόρριψη.

Το πρόβλημα των ναρκωτικών

Ένα θέμα που συνήθως εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της αντικοινωνικής συμπεριφοράς είναι το θέμα των ναρκωτικών.

Βασικές πληροφορίες:

- Ναρκωτικά: Ουσίες χημικής ή φυτικής προέλευσης οι οποίες προκαλούν μεταβολή της σωματικής, πνευματικής ή συναισθηματικής κατάστασης του ατόμου που τις χρησιμοποιεί, εξάρτηση και τοξικομανία.

Φυσική εξάρτηση:

- ακατανίκητη ανάγκη της παρουσίας στον οργανισμό της τοξικής ουσίας, για να μπορέσει να συνεχίσει τη λειτουργία του.
- ανάγκη προοδευτικής αύξησης της αρχικής δόσης.
- φαρμακολογικά επακόλουθα λόγω της δράσης της τοξικής ουσίας στον οργανισμό.

Ψυχολογική εξάρτηση:

- ακατανίκητη επιθυμία για συνεχή λήψη της τοξικής ουσίας.

- Τοξικομανής: Το άτομο που κυριαρχείται από την ανάγκη και επιθυμία λήψης ναρκωτικού. Η ανάγκη αυτή χαρακτηρίζεται από διανοητικές και/ή οργανικές μεταβολές. Η διακοπή λήψης του ναρκωτικού συνεπάγεται συμπτώματα στέρησης, όπως εμετούς, ρίγη, αϋπνία, εφίδρωση, σπασμούς.

Τα ναρκωτικά των οποίων γίνεται κατάχρηση προέρχονται από επεξεργασία φυσικών προϊόντων ή είναι καθαρώς χημικής προέλευσης. Η ηρωίνη, η κοκαΐνη και η κάνναβις περιλαμβάνονται στην πρώτη κατηγορία, το L.S.D., οι αμφεταμίνες, το P.C.P., τα βαρβιτουρικά και τα εισπνεόμενα ναρκωτικά στη δεύτερη. Το οινόπνευμα και ο καπνός είναι επίσης εξαρτησιογόνες (νόμιμες) ουσίες.

Οι κίνδυνοι – Η κατάπτωση

Από τη ναυτία και τη διαταραχή που εμφανίζεται στο στάδιο της μύησης στην τοξική ουσία ως το στάδιο της κατάπτωσης μεσολαβεί ένα στάδιο εξοικείωσης που φέρνει το συναίσθημα της ευφορίας.

«Το στάδιο της κατάπτωσης: Το στάδιο αυτό είναι το τελικό. Το άτομο έχει έκδηλα τα συμπτώματα της ψυχικής και της σωματικής εξάρτησης. Οι τοξικομανείς βρίσκονται σε μια κατάσταση μεταξύ ύπνου και ξύπνιου με ηδονικά όνειρα. Το παρόν και το μέλλον φαίνονται παραμυθένια.

Στο στάδιο αυτό όλες οι εκκρίσεις περιορίζονται, το δέρμα γίνεται ξηρό και ωχρο (με χωματένιο χρώμα). Παρουσιάζεται ανορεξία με αίσθημα καψίματος στο στομάχι και δύσοσμες ερυγές. Προοδευτικά παρουσιάζονται ψυχικές διαταραχές, καχεξία, μυϊκή αδυναμία, καταστροφή των δοντιών. Ο χαρακτήρας του ατόμου αλλοιώνεται, η μνήμη και η αντίληψη μειώνονται, η πνευματική εργασία γίνεται δύσκολη ή αδύνατη. Με τη συνεχή λήψη ναρκωτικών, προκαλείται ευαισθητοποίηση του χρήστη, με αποτέλεσμα να νιώθει έντονη την ανάγκη αύξησης της δόσης του, ώστε να πετύχει τη ζητούμενη "ευφορία". Η ανάγκη αυτή οδηγεί το άτομο σε οποιαδήποτε πράξη, για να εξασφαλίσει τη δόση του. Τόσο στο στάδιο της εξοικείωσης όσο και στο στάδιο της κατάπτωσης, η διακοπή του ναρκωτικού προκαλεί την εμφάνιση του συνδρόμου στέρησης. (Αυτό παρουσιάζεται 8–16 ώρες μετά την τελευταία δόση με άγχος, ανησυχία, νευρικότητα)».

Χαραλαμπίδη, Χ. (1990) *Κλινικά και Ψυχοπαθολογικά γνωρίσματα των τοξικών ουσιών. Το πρόβλημα των ναρκωτικών*. Υπουργείο Παιδείας σσ. 28–29.

Πώς να καταλάβετε ένα χρήστη ναρκωτικών

- Ξαφνική αλλαγή συμπεριφοράς από χαρούμενη σε αποχαυνωμένη και ληθαργική.
- Ασυνήθης εμφάνιση θυμού και ευερεθιστικότητας, συχνά χωρίς προφανή αιτία.
- Ελλειψη όρεξης και απώλεια βάρους.
- Εγκατάλειψη φίλων και ασχολιών που προηγουμένως ευχαριστούσαν ή σύναψη νέων φιλιών με άλλες ομάδες.
- Ξεσπάσματα νύστας και υπνηλίας.
- Συμπεριφορά μυστικισμού και ψεύδους.
- Ασυνήθης δανεισμός.
- Ασυνήθεις μυρωδιές, κηλίδες ή λεκέδες στο σώμα ή στα ενδύματα ή στο σπίτι.
- Επίμονη ωχρότητα και κοκκίνισμα ματιών. Σε περίπτωση χρήσης διαλυτικών: μύτη που τρέχει, πονόλαιμος, πληγές γύρω από το στόμα.
- Πτώση της ακαδημαϊκής επίδοσης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Χρησιμοποιήστε μια ή περισσότερες δραστηριότητες για να παρουσιάσετε τα θέματα:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- α. σκίτσο
- β. απεικόνιση με κολλάζ
- γ. διήγημα

ΘΕΜΑΤΑ

- α. Οι αρνητικές συνέπειες από τα ναρκωτικά
- β. Η σχέση της προσωπικής ανεξαρτησίας ενός ανθρώπου – χρήσης ναρκωτικών.

3. Θεμελιώδη δικαιώματα

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΗΣ UNESCO
ΠΟΥ ΥΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ 21η ΣΥΝΟΔΟ
ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ΤΟ 1980

«Η Γενική Συνέλευση, πεπεισμένη ότι η ανάπτυξη της γνώσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της διδασκαλίας και της ενημέρωσης αποτελεί βασικό παράγοντα για την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όλους τους ανθρώπους... καλεί τα κράτη μέλη: (α) να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, ώστε η διδασκαλία για τα ανθρώπινα δικαιώματα να αποτελέσει βασικό στοιχείο της επαγγελματικής εκπαίδευσης όλων αυτών που δουλεύουν είτε στο δημόσιο τομέα (δικαστές, δικηγόροι, αστυνομικοί κτλ.), είτε στον ιδιωτικό τομέα (π.χ. γιατροί)...»

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τα ανθρώπινα δικαιώματα (ή ατομικά δικαιώματα) ή και θεμελιώδη δικαιώματα είναι το μεγαλύτερο επίτευγμα του ανθρώπου διά μέσου των αιώνων, η μεγαλύτερη προσωπική κατάκτησή του έναντι της κρατικής κυριαρχίας.
2. Η έννοια της ελευθερίας του ατόμου –ανεξάρτητα από την ελευθερία της πόλης του ή του κράτους– ήταν άγνωστη στην αρχαιότητα. Καλλιεργήθηκε και εξελίχθηκε μετά από αγώνες των λαών μέχρι να κατοχυρωθεί νομικά, τόσο στο εθνικό όσο και στο διεθνές δίκαιο.
3. Η πρώτη μορφή κατοχύρωσης ατομικών δικαιωμάτων παρουσιάζεται στην Αγγλία το 13ο αιώνα με την υπογραφή του «Μεγάλου Χάρτη των Ελευθεριών» (Magna Charta, 1215), και με μορφή πιο κοντά στη σύγχρονη αντίληψη το 17ο αιώνα με το Petition of Rights (1628), το Habeas Corpus (1679) και κυρίως το Bill of Rights (1688). Ακολούθησαν οι διακηρύξεις ατομικών δικαιωμάτων στην Αμερική και Γαλλία του 18ου αιώνα, για να φτάσουμε στις συνταγματικές κατοχυρώσεις του 19ου και 20ου αιώνα.

4. Στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου η πορεία ήταν πιο αργή. Η αρχή της κρατικής κυριαρχίας (national sovereignty) ήταν βαθιά θεμελιωμένη στις έννομες σχέσεις των Κρατών. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, ένα κυρίαρχο κράτος είχε απόλυτη ελευθερία δράσης, μέσα στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου, να μεταχειρίζεται τους πολίτες του· πράγμα που σημαίνει ότι το Κράτος δύναται να ενεργεί κατά το δοκούν, ενόσω οι πράξεις του δεν επεμβαίνουν στα δικαιώματα άλλων Κρατών και δεν απαγορεύονται από το Διεθνές Δίκαιο για οποιοδήποτε λόγο. Επακόλουθο αυτής της αρχής είναι ότι σ' όλα τα θέματα τα οποία εμπίπτουν μέσα στην εσωτερική δικαιοδοσία (domestic jurisdiction) κράτους, το διεθνές δίκαιο δεν επιτρέπει οποιαδήποτε επέμβαση από άλλο κράτος, και, κατά μείζονα λόγο, παρέμβαση.
5. Το 19ο αιώνα άρχισε να αναπτύσσεται στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου η αρχή της «ανθρωπιστικής επέμβασης» (humanitarian intervention), σε περιπτώσεις που ένα κράτος διέπραττε βαρβαρότητες εναντίον των πολιτών του, οι οποίες συγκλόνιζαν τη συνείδηση της ανθρωπότητας («shocked the conscience mankind»), ως μία πολύ περιορισμένη εξαίρεση στον κανόνα της κρατικής κυριαρχίας. Επίκληση της αρχής αυτής έγινε κυρίως εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το 1827 εκ μέρους του Ελληνικού λαού, το 1860-61· από τη Γαλλία στη Συρία, και πάλι το 1876, όταν γύρω στις δώδεκα χιλιάδες Χριστιανοί είχαν σφαγιασθεί από άτακτα Οθωμανικά στρατεύματα στην περιοχή της σημερινής Βουλγαρίας. Η εξέλιξη όμως ήταν αργή.
6. Μετά από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, συνομολογήθηκαν Συμβάσεις των Μειονοτήτων, με τις οποίες εσκοπείτο η προστασία των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων μέσα στα νέα κράτη που είχαν ιδρυθεί από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ως ο προπομπός των σημερινών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
7. Το 1919 ιδρύθηκε η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας, η οποία σύντομα προώθησε αριθμό διεθνών συμβάσεων που στοχεύουν στην προστασία των εργατών από την εκμετάλλευση και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Στα πλαίσια της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας έχει συναφθεί ένας πολύ μεγάλος αριθμός διεθνών συμβάσεων σε αρκετές από τις οποίες έχει προσχωρήσει και η Κύπρος.
8. Παρ' όλα ταύτα, την περίοδο εκείνη η θεωρία της κρατικής κυριαρχίας επικρατούσε, αποκλείοντας έτσι οποιαδήποτε πιθανότητα κριτικής και, κατά μείζονα λόγο, επέμβασης, στη μεταχείριση ατόμων από το δικό τους κράτος. Αποθέωση τούτου ήταν η Εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία της δεκαετίας του 1930, όπου το καθεστώς ενεργούσε με βάρβαρη εγκληματικότητα έναντι εκατομμυρίων από τους πολίτες του, κάτω από νομοθετικό μανδύα, εφόσον

το ίδιο το κράτος είχε απόλυτη κυριαρχία στη ρύθμιση θεμάτων που αφορούσαν τους πολίτες του και η διεθνής κοινωνία δεν μπορούσε νόμιμα και επίσημα να επέμβει. Τούτο οδήγησε τη διεθνή κοινότητα σε αναθεώρηση των περί μη επέμβασης αντιλήψεων της στο διεθνές δίκαιο.

9. Μετά από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τα νικηφόρα κράτη ήταν πλέον αποφασισμένα να εισαγάγουν στο διεθνές δίκαιο νέες θεωρίες προκειμένου να καταστήσουν παράνομα τέτοια γεγονότα για το μέλλον, ή τουλάχιστον να καταστήσουν λιγότερο πιθανή την επανάληψή τους. Για το σκοπό αυτό, συνεστήθησαν διάφοροι διακυβερνητικοί οργανισμοί, είτε διεθνείς, όπως ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών είτε περιφερειακοί, όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο Οργανισμός των Αμερικανικών Πολιτειών. Πρωταρχικός σκοπός των οργανισμών αυτών ήταν η εισαγωγή νέων αρχών μέσα στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου και ενός νέου κλάδου δικαίου που αφορούσε τις σχέσεις μεταξύ κυβερνήσεων και των πολιτών τους.
10. Αποτέλεσμα τούτου ήταν η κατάρτιση πολύ μεγάλου αριθμού συμβάσεων, είτε διεθνών (μέσα στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών) είτε περιφερειακών (μέσα στα πλαίσια, π.χ., του Συμβουλίου της Ευρώπης), οι οποίες περιέχουν αριθμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών και έχουν κυρωθεί από διάφορα κράτη. Παράλληλα, κατάλογοι ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών Ελευθεριών έχουν ενσωματωθεί σε εθνικά συντάγματα πολλών κρατών.
11. Επιπρόσθετα η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) (της οποίας η Κύπρος έχει καταστεί πλήρες μέλος από την 1η Μαΐου 2004) συνιστά μία έννομη τάξη, της οποίας το δίκαιο έχει άμεση εφαρμογή και ισχύ στα κράτη μέλη.

«Η Ε.Ε. βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη».

«Η Ε.Ε. σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου» (Άρθρο 6.1. και 6.2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Στη Συνταγματική Συνθήκη της Ε.Ε., («Σύνταγμα της Ευρώπης»), η οποία υπεγράφη από τους Αρχηγούς των Κυβερνήσεων των 25 κρατών-μελών της ΕΕ στη Ρώμη, στις 29 Οκτωβρίου 2004, ενσωματώνεται η Χάρτα Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Όταν η Συνταγματική Συνθήκη τεθεί σε ισχύ, μετά από την επικύρωσή της από τα 25 κράτη-μέλη θα αποτελεί δεσμευτικό δίκαιο με άμεση ισχύ και υπεροχή.

12. Κατά συνέπεια σήμερα τα κράτη υπέχουν υποχρεώσεων έναντι των πολιτών τους στα πλαίσια του εσωτερικού δικαίου, ενόψει της συνταγματικής κατοχύρωσης ατομικών δικαιωμάτων που παρέχουν με τα εθνικά συντάγματα, αλλά και μέσα στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου, ενόψει προσχώρησης σε διεθνείς συμβάσεις. Οι συμβάσεις αυτές επιβάλλουν υποχρεώσεις σε κράτη όσον αφορά τα άτομα εντός της δικαιοδοσίας τους. Κατά συνέπεια, στην έκταση αυτή, η κρατική κυριαρχία έχει περιοριστεί, καθότι
- (1) τα κράτη τώρα οφείλουν να μεταχειρίζονται τους πολίτες τους μέσα στα πλαίσια αρχών του Διεθνούς Δικαίου και
 - (2) υπάρχει πλέον ένα ανώτερο διεθνές επίπεδο, αποδεκτό κοινή συναινέσει, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κριθούν οι εσωτερικοί νόμοι και η συμπεριφορά των κρατών μέσα στο έδαφός τους και στην άσκηση της εσωτερικής δικαιοδοσίας τους, το οποίο, κατά συνέπεια, ιεραρχικά βρίσκεται πάνω από το εθνικό επίπεδο.
13. Με άλλα λόγια, σήμερα τα κράτη μπορούν μέσα στο πλαίσιο της κρατικής κυριαρχίας να νομοθετούν, κατά την κρίση τους, εφόσον όμως έχουν προσχωρήσει σε διεθνείς συμβάσεις, όχι μόνο οι πρόνοιες των συμβάσεων αυτών έχουν εφαρμογή στο εσωτερικό επίπεδο, αλλά και ο τρόπος εφαρμογής των συμβάσεων αυτών καθορίζεται από τα διεθνή όργανα τα οποία έχουν αρμοδιότητα για την εφαρμογή των διεθνών αυτών συμβάσεων και, κατά συνέπεια, ιεραρχικά βρίσκονται πιο πάνω από τα κρατικά όργανα.

II. ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

14. Με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας (που τέθηκε σε ισχύ στις 16.8.1960), ανεξάρτητα από τις ιδιομορφίες του και τα άλλα τρωτά του, καθιερωνόταν ένα κράτος δικαίου με πλήρη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Και τούτο διότι:
- (1) το ίδιο το Σύνταγμα στο «Μέρος II» αυτού, ενσωματώνει ένα μεγάλο αριθμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, σύμφωνα με το άρθρο 179 του Συντάγματος, το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος της Δημοκρατίας
 - (2) η Κύπρος έχει κυρώσει με νόμο τις πλείστες συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών και του Συμβουλίου της Ευρώπης που κατοχυρώνουν ανθρωπίνια δικαιώματα και, ενόψει του ότι, σύμφωνα με το Άρθρο 169.3 του Συντάγματος, κάθε διεθνής συνθήκη που έχει κυρωθεί με νόμο της Δημοκρατίας, έχει αυξημένη ισχύ έναντι οποιουδήποτε εσωτερικού νόμου, δηλαδή καθίσταται μέρος του εσωτερικού δικαίου της Κύπρου με ηυξημένη ισχύ έναντι των εσωτερικών νόμων, οι πρόνοιες των συμβάσεων αυτών

έχουν καταστεί μέρος του εσωτερικού δικαίου με αυξημένη ισχύ έναντι των εσωτερικών νόμων.

15. Πρακτικό αποτέλεσμα τούτου είναι ότι στην κυπριακή έννομη τάξη η ιεραρχία έχει ως εξής:
 - (1) Σύνταγμα
 - (2) Διεθνείς Συμβάσεις
 - (3) Νόμοι
 - (4) Κανονισμοί, Κανονιστικές Πράξεις
 - (5) Ατομικές Πράξεις.
16. Τούτο σημαίνει ότι, αν ατομική πράξη (δηλαδή μία πράξη οργάνου του κράτους, όπως, π.χ., Υπουργού, αστυνομικού) είναι αντίθετη προς τις πρόνοιες διεθνούς συμβάσεως ή του Συντάγματος, τότε είναι παράνομη ή αντισυνταγματική. Τούτο ισχύει, ακόμα και αν η πράξη επιτρέπεται από νόμο που ψηφίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Σε τέτοια περίπτωση ο νόμος θα κριθεί ως άκυρος διότι παραβιάζει τη σύμβαση, ή αντισυνταγματικός διότι παραβιάζει το Σύνταγμα, ή και τα δύο.
17. Τονίζεται ότι, σύμφωνα με το Άρθρο 35 του Συντάγματος, η Βουλή, τα Δικαστήρια, η Κυβέρνηση και η Διοίκηση έχουν υποχρέωση να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του Μέρους II του Συντάγματος που κατοχυρώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα (η κάθε εξουσία μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς της) και, κατά συνέπεια, η Βουλή έχει υποχρέωση να μη ψηφίζει νόμους που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που διασφαλίζονται από το Σύνταγμα, τα Δικαστήρια να κρίνουν αντισυνταγματικούς νόμους που τυχόν παραβιάζουν τέτοια δικαιώματα, και η Διοίκηση να μην προβαίνει σε πράξεις που είναι αντίθετες προς τα δικαιώματα που διασφαλίζονται από το Σύνταγμα. Παράλληλα και οι τρεις Εξουσίες έχουν θετική υποχρέωση να ενεργούν θετικά προς τον ίδιο σκοπό.
18. Είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι η ιεραρχία αυτή ισχύει για σκοπούς εσωτερικού δικαίου, ενώ, αντίθετα, όσον αφορά το διεθνές δίκαιο, οι πρόνοιες των Διεθνών Συμβάσεων βρίσκονται πιο πάνω από τα Συντάγματα των συμβαλλομένων κρατών. Δηλαδή, εάν μία πράξη δεν παραβιάζει το Σύνταγμα, δε θα κριθεί από το Δικαστήριο της Κύπρου ως αντισυνταγματική ή παράνομη. Τούτο, όμως, δε σημαίνει ότι σε περίπτωση που πολίτης προσφύγει σε όργανο, που είναι εμπειστημένο με την εφαρμογή συγκεκριμένης διεθνούς σύμβασης, το Κράτος θα μπορεί να προβάλει ως υπεράσπιση το γεγονός ότι δεν απαγορεύεται από το Σύνταγμα της Κύπρου. Τα όργανα τα οποία έχουν την ευθύνη για την εφαρμογή συγκεκριμένης σύμβασης, ενεργούν ανεξάρ-

τητα από τα εσωτερικά Σύνταγματα. Είναι δυνατό συγκεκριμένη πράξη να προσβληθεί ενώπιον Κυπριακού Δικαστηρίου ότι παραβιάζει ανθρώπινο δικαίωμα που διασφαλίζεται από το Σύνταγμα και το Δικαστήριο στην Κύπρο να κρίνει ότι δεν υπάρχει παραβίαση, ενώ μεταγενέστερα, να προσβληθεί ενώπιον των οργάνων του Στρασβούργου, για παραβίαση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και τα όργανα του Στρασβούργου, ερμηνεύοντας ανάλογη πρόνοια της Σύμβασης, να δώσουν ευρύτερη ερμηνεία στην έκταση του δικαιώματος που προστατεύεται και να κρίνουν ότι η ίδια πράξη παραβιάζει τη Σύμβαση. Τούτο εξηγεί και αυτό που έχει αναφερθεί πιο πάνω ότι, δηλαδή, τα κράτη με το να επικυρώνουν διεθνείς συμβάσεις περιορίζουν την εθνική κυριαρχία τους, αποδεχόμενα κάποιο ανώτερο διεθνές επίπεδο από το οποίο θα κρίνονται οι εσωτερικοί τους νόμοι.

19. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Κύπρο έχουν δύο ασφαλιστικές δικλίδες:

- (1) Την ενσωμάτωσή τους στο Σύνταγμα, με την οποία καθίστανται υπέρτατος νόμος, και
- (2) Την κύρωση από τη Δημοκρατία των πλείστων διεθνών συνθηκών που κατοχυρώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, ως συνέπεια της οποίας καθίστανται μέρος του εσωτερικού δικαίου με αυξημένη ισχύ έναντι των υπολοίπων νόμων.

(Α) Διεθνείς Συμβάσεις μέσα στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών

Οι πιο σημαντικές είναι οι πιο κάτω:

(1) ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ – UNITED NATIONS CHARTER

Υπογράφηκε στο Σαν Φρανσίσκο των ΗΠΑ στις 26 Ιουνίου 1945 και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου 1945.

Η Δημοκρατία της Κύπρου κατέστη Μέλος των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Σεπτεμβρίου 1960, [Απόφαση Γενικής Συνέλευσης με αρ. 1489(XV)] και με τους Νόμους 50/1965, 16/1966 και 48/1972 κύρωσε μεταγενέστερες τροποποιήσεις του Καταστατικού Χάρτη.

Οι σκοποί του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών περιλαμβάνουν, όπως φαίνεται στο άρθρο 1, την επίτευξη διεθνούς συνεργασίας, την προαγωγή και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών από όλους και τον οικουμενικό σεβασμό και τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών για όλους.

Ως Καταστατικός Χάρτης Διεθνούς Οργανισμού, έχει τη νομική υπόσταση διεθνούς συμφωνίας, η οποία δεσμεύει τα Μέρη με υποχρεώσεις κάτω από το διεθνές δίκαιο.

Επισημαίνεται, όμως, ότι ο αριθμός των λόγων για τους οποίους αποκλείεται διάκριση στην προαγωγή των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται είναι ο μικρότερος όλων των διεθνών συμβάσεων - περιορίζεται σε τέσσερις, δηλαδή, φυλή, φύλο, γλώσσα και θρησκεία.

Οι επικρίσεις που προβάλλονται σε σχέση με τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών είναι ότι, από τη μια, οι διατάξεις που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι γενικές και ασαφείς και, κατά συνέπεια, δύσκολα ερμηνεύονται, και, πιο σημαντικό, ο Χάρτης Ε.Ε. δεν περιέχει μηχανισμούς αποτελεσματικού ελέγχου και επίβλεψης της εφαρμογής των προνοιών αυτών. Ο συνήθης αντίλογος στις επικρίσεις αυτές, είναι ότι «ο κόσμος θα ήταν πολύ χειρότερος χωρίς την ύπαρξη των Ηνωμένων Εθνών».

(2) ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ – THE UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

Υιοθετήθηκε στο Παρίσι στις 10 Δεκεμβρίου 1948.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών αποτελεί στην ουσία τον πρώτο

κατάλογο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών που έγινε από τα Ηνωμένα Έθνη. Γι' αυτό και η ημέρα υιοθέτησής της, η 10η Δεκεμβρίου, εορτάζεται διεθνώς ως η «Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

Η νομική υπόσταση της Οικουμενικής Διακήρυξης είναι αμφιλεγόμενη. Σκοπός της δεν ήταν να δημιουργήσει δεσμευτικές υποχρεώσεις στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου για τα Κράτη Μέλη των Ηνωμένων Εθνών. Τούτο είναι φανερό από το Προοίμιό της. Βεβαίως, υπάρχει και η άποψη ότι η ύπαρξή της, την έχει καταστήσει εθνικό δίκαιο για σκοπούς διεθνούς δικαίου και, επομένως, δεσμεύει τα κράτη.

(3) ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – THE INTERNATIONAL COVENANT ON CIVIL AND POLITICAL RIGHTS

Υιοθετήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου το 1966 και είναι αποτέλεσμα εργασίας, που άρχισε το 1947, της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ηνωμένων Εθνών. Τέθηκε σε εφαρμογή στις 23 Μαρτίου 1976. Η Δημοκρατία έχει κυρώσει τη Σύμβαση με το Νόμο 14/1969.

Το Σύμφωνο καθορίζει, με πολύ περισσότερη λεπτομέρεια από τον Καταστατικό Χάρτη, ποικιλία δικαιωμάτων και ελευθεριών και επιβάλλει (άρθρο 2) απόλυτη και άμεση υποχρέωση στο κάθε κράτος μέλος «να σεβαστεί και διασφαλίσει» τέτοια δικαιώματα σε «όλα τα πρόσωπα στην επικράτεια και υποκείμενα στη δικαιοδοσία του».

Σημαντικό στοιχείο του Συμφώνου είναι ότι καθιερώνει την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην οποία τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να υποβάλλουν, μέσω του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, περιοδικές εκθέσεις αναφορικά με τα μέτρα τα οποία έχουν υιοθετήσει για υλοποίηση των δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το Σύμφωνο και για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών. Η Επιτροπή, αφού μελετήσει τις εκθέσεις του Συμβαλλόμενου Κράτους, διαβιβάζει τις παρατηρήσεις της στις οποίες το Κράτος Μέλος έχει δικαίωμα να απαντήσει. Η Επιτροπή μπορεί, επίσης, να διαβιβάσει την έκθεση του κράτους μέλους στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο.

(4) ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΤΟΥ 1966 – THE INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS

Υιοθετήθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1966 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Ιανουαρίου του 1976.

Κυρώθηκε από τη Δημοκρατία με το Νόμο 14/1969 (όπως και το Σύμφωνο, Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα).

Οι διατάξεις του Συμφώνου ορίζουν με λεπτομέρεια μια σειρά δικαιωμάτων τα οποία πηγάζουν κυρίως από την Οικουμενική Διακήρυξη, αλλά αντίθετα προς το Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, οι υποχρεώσεις των Συμβαλλομένων Κρατών είναι περιορισμένες και εξαρτώνται από τους διαθέσιμους πόρους του κάθε Κράτους Μέλους το οποίο έχει απλώς υποχρέωση να λάβει τέτοια μέτρα με στόχο «την προοδευτική επίτευξη της πλήρους πραγμάτωσης των δικαιωμάτων» που αναγνωρίζονται από το Σύμφωνο στο ανώτατο όριο που επιτρέπουν οι διαθέσιμοι πόροι του.

(5) ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΠΟΔΙΣΗ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ ΤΟΥ 1948 – CONVENTION ON THE PREVENTION AND PUNISHMENT OF THE CRIME OF GENOCIDE 1948.

Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 9 Δεκεμβρίου 1948 και τέθηκε σε ισχύ στις 12 Ιανουαρίου 1961.

Η Δημοκρατία έχει κυρώσει τη Σύμβαση με το Νόμο 59/1980.

Με το άρθρο I της Σύμβασης τα Συμβαλλόμενα Μέρη επιβεβαιώνουν ότι η γενοκτονία, ανεξάρτητα από το αν διαπράττεται σε καιρό ειρήνης ή σε καιρό πολέμου, είναι έγκλημα διεθνούς δικαίου, το οποίο αναλαμβάνουν να παρεμποδίζουν και να τιμωρούν.

Η Σύμβαση δε διαθέτει μηχανισμό εφαρμογής, αλλά ορίζει (άρθρο VI) ότι πρόσωπα τα οποία κατηγορούνται για γενοκτονία ή άλλες πράξεις που απαριθμούνται στη Σύμβαση θα δικάζονται από αρμόδιο δικαστήριο του κράτους, στην επικράτεια του οποίου έγινε η πράξη ή από τέτοιο διεθνές ποινικό δικαστήριο το οποίο έχει δικαιοδοσία σε σχέση με τα Συμβαλλόμενα Μέρη τα οποία εδέχθησαν τη δικαιοδοσία του.

(6) ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΠΑΣΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ – INTERNATIONAL CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION

Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση στις 21 Δεκεμβρίου 1965 και τέθηκε σε εφαρμογή στις 4 Ιανουαρίου 1969.

Η Δημοκρατία έχει κυρώσει τη Σύμβαση με το Νόμο 12/1967, όπως τροποποιήθηκε με το Νόμο 11/1992.

Η Σύμβαση αυτή εδράζεται στις περί ισότητας διατάξεις του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αρχές της Οικουμενικής Διακήρυξης και επιβάλλει

υποχρέωση στα Κράτη να καταδικάσουν και να επιδιώξουν πολιτική εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης (Άρθρο 2). «Φυλετική διάκριση» θεωρείται οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμός, περιορισμός ή προτίμηση η οποία εδράζεται στη φυλή, χρώμα, καταγωγή ή εθνική προέλευση (Άρθρο 1).

Με τη Σύμβαση (Άρθρο 8) καθιερύεται Επιτροπή Εξάλειψης Φυλετικών Διακρίσεων, η οποία εξετάζει εκθέσεις που υποβάλλονται σ' αυτή μέσω του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών από τα Συμβαλλόμενα Κράτη, αναφορικά με τα νομοθετικά, δικαστικά, διοικητικά ή άλλα μέτρα τα οποία έχουν υιοθετήσει για την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης (Άρθρο 9). Επίσης, επιλαμβάνεται και εξετάζει οποιαδήποτε καταγγελία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους εναντίον άλλου κράτους σχετικά με το ότι δεν εφαρμόζει τις διατάξεις της Σύμβασης (Άρθρο 11).

(7) ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΚΑΘΕ ΜΟΡΦΗΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ – CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN

Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 18 Δεκεμβρίου 1979 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1981.

Η Δημοκρατία έχει κυρώσει τη Σύμβαση με το Νόμο 78/1985.

Η Σύμβαση εδράζεται στις διατάξεις περί μη διακρίσεως οποιασδήποτε μορφής, συμπεριλαμβανομένης διάκρισης όσον αφορά το φύλο, του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και επιβάλλει στα Κράτη Μέλη να καταδικάσουν και να επιδιώξουν με όλα τα κατάλληλα μέσα και χωρίς καθυστέρηση πολιτική εξάλειψης των διακρίσεων κάθε μορφής σε βάρος των γυναικών (Άρθρο 2). «Φυλετική διάκριση σε βάρος των γυναικών» είναι οποιαδήποτε διάκριση, εξαίρεση, ή περιορισμός ο οποίος γίνεται με βάση το φύλο, ο οποίος περιορίζει ή εκμηδενίζει την αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, ή οποιοδήποτε άλλο τομέα (Άρθρο 1).

Με τη Σύμβαση συστήνεται Επιτροπή Εξάλειψης Φυλετικών Διακρίσεων σε Βάρος των Γυναικών (Άρθρο 17) η οποία εξετάζει εκθέσεις των Συμβαλλομένων Κρατών αναφορικά με τα νομοθετικά, δικαστικά, διοικητικά ή άλλα μέτρα τα οποία έχουν υιοθετήσει για εφαρμογή των προνοιών της Σύμβασης.

(8) ΣΥΜΒΑΣΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΣΚΛΗΡΗΣ, ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Ή ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ή ΤΙΜΩΡΙΑΣ ΤΟΥ 1984 – CONVENTION AGAINST TORTURE AND OTHER CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT

Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου 1989.

Η Δημοκρατία κύρωσε τη Σύμβαση με τους Νόμους 235/90 και 35(III)/93.

Η Σύμβαση εδράζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών και στο Διεθνές Σύμφωνο για Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα τα οποία προνοούν ότι ουδείς θα υποβάλλεται σε βασανιστήρια, σκληρή ή απάνθρωπη, ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.

Ο όρος «βασανιστήρια» ορίζεται για τους σκοπούς της Σύμβασης (Άρθρο 1), ενώ τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν αποτελεσματικά, νομοθετικά, διοικητικά, δικαστικά ή άλλα μέτρα για αποτροπή βασανιστηρίων στην επικράτειά τους (Άρθρο 2), να μην απελαύνουν, επιστρέφουν ή εκδίδουν πρόσωπο σε άλλο κράτος, όταν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι ότι αυτό διατρέχει κίνδυνο να υποβληθεί σε βασανιστήρια (Άρθρο 3), να διασφαλίζουν ότι κάθε πράξη βασανιστηρίων συνιστά ποινικό αδίκημα δυνάμει του ποινικού δικαίου τους (Άρθρο 4) και να επεκτείνουν τη δικαιοδοσία τους στα αδικήματα αυτά (Άρθρο 5).

Με το Άρθρο 17 καθιερύεται Επιτροπή Κατά των Βασανιστηρίων (Άρθρο 17) η οποία εξετάζει εκθέσεις των Κρατών Μελών αναφορικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους κάτω από τη Σύμβαση (Άρθρο 19). Εξετάζει είτε αυτεπάγγελτα περιπτώσεις βασανιστηρίων σε Κράτη Μέλη τα οποία περιέπεσαν στην αντίληψή της (Άρθρο 20) είτε κατόπιν καταγγελίας Κράτους Μέλους ότι άλλο Κράτος Μέλος δεν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του με βάση τη Σύμβαση (Άρθρο 21) είτε κατόπιν καταγγελίας φυσικού προσώπου (Άρθρο 22).

(9) ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ – CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD

Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου 1989.

Η Δημοκρατία κύρωσε τη Σύμβαση με το Νόμο 243/90.

Με τη Σύμβαση καθίσταται ως πρώτιστο κριτήριο στη λήψη αποφάσεων που αφορούν παιδιά, το συμφέρον του παιδιού, είτε πρόκειται για αποφάσεις δημοσίων ή ιδιωτικών οργανισμών ή διοικητικών αρχών ή δικαστηρίων ή ενέργεια νομοθετικών οργάνων. Με τη Σύμβαση διασφαλίζεται μία πληθώρα δικαιωμάτων που ανα-

γνωρίζονται, συμπεριλαμβανομένων και δικαιωμάτων που αφορούν τη σύλληψη ή κράτηση και μετέπειτα προσαγωγή του παιδιού ενώπιον δικαστηρίου (Άρθρα 37-40).

Με τη Σύμβαση ιδρύεται Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού (Άρθρο 43) η οποία εξετάζει εκθέσεις που υποβάλλουν τα Κράτη Μέλη, αναφορικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την υλοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίστηκαν με τη Σύμβαση (Άρθρο 44).

(B) Συμβάσεις στον ευρωπαϊκό γεωγραφικό χώρο μέσα στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης

Οι πιο σημαντικές είναι οι πιο κάτω:

(1) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ – EUROPEAN CONVENTION ON THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Υιοθετήθηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1953.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει συμπληρωθεί και/ή τροποποιηθεί με δεκατρία επακόλουθα Πρωτόκολλα.

Η Δημοκρατία έχει κυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση και το Πρώτο Πρωτόκολλό της με το Νόμο 39/1962, τα Πρωτόκολλα με αρ. 2, 3 και 5 με το Νόμο 118/1968, το Πρωτόκολλο 4 με το Νόμο 52/1989, το Πρωτόκολλο 8 με το Νόμο 35/1986, το Πρωτόκολλο 9 με το Νόμο 25(111)/1992, το Πρωτόκολλο 10 με το Νόμο 41(III)/1993, το Πρωτόκολλο 11 με το Νόμο 8(III)/1995, το Πρωτόκολλο 6 με το Νόμο 11(III)/1999, το Πρωτόκολλο 7 με το Νόμο 18(III)/2000, το Πρωτόκολλο 12 με το Νόμο 13(III)/2002 και το Πρωτόκολλο 13 με το Νόμο 1(III)/2003.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι αναμφίβολα η πιο χειροπιαστή έκφραση των Κρατών Μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης όσον αφορά την έντονη πίστη τους στις αξίες της δημοκρατίας, ειρήνης και δικαιοσύνης και, μέσω αυτών, του σεβασμού για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των ατόμων που ζουν στη σημερινή κοινωνία. Παρόλο που η βασική Σύμβαση είναι 54 ετών, έχει διαμορφωθεί, και εξακολουθεί να διαμορφώνεται μέσω της νομολογίας του δικαστηρίου που έχει ιδρύσει, αλλά και επίσης και μέσω των επιπρόσθετων Πρωτοκόλλων τα οποία επεκτείνουν και σταθεροποιούν περισσότερο

τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται και βελτιώνουν τους μηχανισμούς προστασίας και επιτήρησης.

Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει αναπτυχθεί σημαντικότερα τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Τα Όργανα που καθιδρύθηκαν με τη Σύμβαση, (η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) έχουν καταστεί σημαίνουσα πηγή επηρεασμού στις εξελίξεις του δικαίου στα 31 Κράτη Μέλη τα οποία έχουν κυρώσει τη Σύμβαση και έχουν αποδεχθεί ως δεσμευτικές τις πρόνοιές της και, κατά συνέπεια, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου και της Επιτροπής Υπουργών. Είναι σημαντικό δε ότι, από το 1989 και εντεύθεν, οι πρόνοιες της Σύμβασης και η νομολογία, που έχουν διαμορφωθεί κάτω από αυτές, έχουν επεκταθεί στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης οι οποίες έχουν γίνει αποδεκτές από το Συμβούλιο της Ευρώπης και κύρωσαν τη Σύμβαση. Αναμένεται δε ότι η Σύμβαση πιθανό μέσα στην επόμενη δεκαετία να εφαρμόζεται σε σαράντα μέχρι σαράντα πέντε Κράτη Μέλη.

Επισημαίνεται ότι με το Πρωτόκολλο 11 της Σύμβασης έγινε αναδιάρθρωση του μηχανισμού ελέγχου της Σύμβασης, δηλαδή των οργάνων της, και σήμερα δεν υπάρχει η Επιτροπή. Οι υποθέσεις εκδικάζονται απευθείας από το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η απόφαση του Δικαστηρίου διαβιβάζεται στην Επιτροπή Υπουργών η οποία επιβλέπει την εκτέλεσή της.

Είναι σημαντικότερο ότι με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όχι μόνο τα Κράτη Μέλη δεσμεύονται να διασφαλίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με αυτή, αλλά έχει δημιουργηθεί ένα αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου και εφαρμογής των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από αυτή.

Η Σύμβαση επιτρέπει σε Κράτος Μέλος να παραπονεθεί για ισχυριζόμενη παραβίαση των προνοιών της Σύμβασης από άλλο Κράτος Μέλος (και αυτές είναι οι γνωστές ως Διακρατικές Προσφυγές), αλλά επιτρέπει επίσης και σε πρόσωπο, μη κυβερνητικό οργανισμό ή ομάδα προσώπων, το οποίο ισχυρίζεται ότι είναι θύμα παραβίασης από Κράτος Μέλος των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση να παραπονεθεί (αυτές είναι γνωστές ως Ατομικές Προσφυγές).

Παράδειγμα Διακρατικών Προσφυγών, πολύ γνωστών σε μας, είναι οι τέσσερις, μέχρι σήμερα, Προσφυγές της Κύπρου εναντίον της Δημοκρατίας της Τουρκίας για συνεχιζόμενη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως συνέπεια των πράξεων της Τουρκίας κατά το 1974. Παράδειγμα Ατομικών Προσφυγών είναι η γνωστή υπόθεση της Τιτίνας Λοϊζίδου εναντίον της Τουρκίας, με την οποία, πολίτης της Δημοκρατίας της Κύπρου, προσέβαλε παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων της από τη Δημοκρατία της Τουρκίας, αλλά και σειρά Προσφυγών εναντίον της Κύπρου, είτε από πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας είτε και από πολίτες

άλλων Κρατών.

Είναι αξιοσημείωτο ότι, ενώ, ίσως, οι εμπνευστές της Σύμβασης είχαν υπόψη τους περισσότερο τις μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξαιτίας των γεγονότων που προηγήθηκαν (δηλαδή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου), γεγονός που θα σήμαινε ίσως μεγάλο αριθμό Διακρατικών Προσφυγών, εντούτοις στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι η Σύμβαση χρησιμοποιείται σε πολύ μεγαλύτερη έκταση για μεμονωμένες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που προσβάλλουν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όχι μόνο εναντίον άλλου κράτους αλλά και εναντίον του κράτους της ιθαγένειας του παραπονούμενου. Και οι τελευταίες είναι οι περισσότερες των περιπτώσεων.

Κατά συνέπεια, είναι φανερό ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει δημιουργήσει έναν πολύ χειροπιαστό μηχανισμό στο ανθρώπινο επίπεδο και στο προσωπικό επίπεδο, όπου το άτομο μπορεί να προσφύγει έξω από τα πλαίσια της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της χώρας του και υπεράνω από αυτά σε ένα άλλο όργανο, το οποίο λειτουργεί ανεξάρτητα από το εσωτερικό δίκαιο, και να παραπονεθεί για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ενώ μέσα στα πλαίσια του εσωτερικού δικαίου το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος (και σε περίπτωση που το Σύνταγμα δεν απαγορεύει συγκεκριμένη πράξη ή ενέργεια ο πολίτης που την προσβάλλει δε θα δικαιωθεί), τα όργανα της Σύμβασης λειτουργούν ανεξάρτητα από τις πρόνοιες του εσωτερικού δικαίου και ερμηνεύουν τη Σύμβαση με ανεξάρτητα κριτήρια, δημιουργώντας έτσι μία νέα δικαιοδοσία, η οποία στην πραγματικότητα μπορεί να ανατρέψει και το εσωτερικό δίκαιο. Βάσει τούτου, τα δικαστήρια, και τούτο περιλαμβάνει και τα δικαστήρια της Κύπρου, όταν προβάλλεται ισχυρισμός ενώπιόν τους για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λαμβάνουν υπόψη και σέβονται (χωρίς αυστηρώς ομιλούντες να θεωρούν ότι δεσμεύονται) την ερμηνεία που έχουν δώσει στη Σύμβαση τα όργανα του Στρασβούργου, υιοθετώντας τη νομολογία του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Για το λόγο αυτό, οι διάδικοι, όταν ισχυρίζονται παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενώπιον των Κυπριακών δικαστηρίων, επικαλούνται τόσο τα άρθρα του Συντάγματος όσο και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, εάν βέβαια η πράξη για την οποία παραπονούνται εμπίπτει μέσα στα πλαίσια δικαιωμάτων που διασφαλίζονται και από τα δύο, και τα Δικαστήρια εξετάζουν και τα δύο θέματα.

(2) ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ 1961 – THE EUROPEAN SOCIAL CHARTER 1961

Υπογράφηκε στο Δουβλίνο στις 18 Οκτωβρίου 1961, και τέθηκε σε ισχύ στις 26 Φεβρουαρίου 1965.

Η Δημοκρατία της Κύπρου κύρωσε τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη με τους Νόμους 64/67, 5/75, 31/88 και 203/91.

Με το Νόμο 10(III)/193 κύρωσε το Τροποποιητικό Πρωτόκολλο και με το Νόμο 9(III)/1996 κύρωσε το πρόσθετο Πρωτόκολλο του Χάρτη.

Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης σκοπό είχε να συμπληρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ο Χάρτης έχει αναπτύξει και προστατεύσει κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, ενώ η Σύμβαση αφορά πολιτικά και αστικά δικαιώματα, αλλά και αυτός ο διαχωρισμός δεν είναι ακριβής.

(3) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Ή ΤΑΠΕΙΝΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ Ή ΤΙΜΩΡΙΑΣ ΤΟΥ 1987 – THE EUROPEAN CONVENTION FOR THE PREVENTION OF TORTURE OR INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT

Υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 26 Νοεμβρίου 1987.

Η Δημοκρατία κύρωσε τη Σύμβαση με το Νόμο 24/1989 και τα Πρωτόκολλα με αρ.1 και 2 τα οποία τροποποιούν τη Σύμβαση με το Νόμο 8(III)/1992.

Με τη Σύμβαση έχει συσταθεί Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT), η οποία με τη μέθοδο των επισκέψεων εξετάζει τη μεταχείριση προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας τους. Οι Κυβερνήσεις οφείλουν να επιτρέπουν τις επισκέψεις αυτές και οι αρμόδιες αρχές να συνεργάζονται πλήρως παρέχοντας τις αναγκαίες διευκολύνσεις και πληροφορίες. Μετά από κάθε επίσκεψη, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση, για τα γεγονότα που διαπίστωσε, την οποία αποστέλλει στο συγκεκριμένο Κράτος με εισηγήσεις που θεωρεί αναγκαίες. Οι εκθέσεις της Επιτροπής διέπονται από εμπιστευτικότητα και, εάν Κράτος Μέλος δε συμμορφωθεί ή συνεργαστεί ή αρνηθεί να βελτιώσει την κατάσταση υπό το φως των εισηγήσεων της Επιτροπής, η Επιτροπή μπορεί να προβεί σε δημόσια δήλωση πάνω στο θέμα. Η Επιτροπή υποβάλλει ετήσια έκθεση στην Επιτροπή Υπουργών, η οποία δημοσιεύεται.

Οι πιο πάνω Συμβάσεις δε συνιστούν εξαντλητική παράθεση των διεθνών συμβάσεων που έχουν κυρωθεί από τη Δημοκρατία, αλλά είναι, ίσως, ενδεικτικές της πληθώρας των διεθνών συμφώνων και συμβάσεων που έχουν συνομολογηθεί, στις οποίες έχει προσχωρήσει η Δημοκρατία της Κύπρου, οι οποίες σκοπό έχουν

τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τις οποίες τα κράτη μέλη έχουν συμβατική υποχρέωση στα πλαίσια του διεθνούς δικαίου να σέβονται και, τα πλείστα, και στα πλαίσια του εσωτερικού δικαίου, γιατί, όπως και στην περίπτωση της Κύπρου, έχουν καταστεί μέρος του εσωτερικού δικαίου

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί ανάλυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, όπως κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας. Παράλληλα θα γίνει αναφορά και στις αντίστοιχες πρόνοιες της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών (που στο εξής θα αναφέρεται ως «η Σύμβαση» ή «Ευρωπαϊκή Σύμβαση») όπου υπάρχουν, γιατί μέσα στα πλαίσια του εσωτερικού δικαίου ο διάδικος επικαλείται συνήθως και τα δύο ταυτόχρονα, και παραπέρα οποιαδήποτε πράξη που παραβιάζει τη σύμβαση καθιστά το Κράτος υπόλογο τόσο στο Κυπριακό δικαστήριο όσο και στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τονίζεται ότι το Σύνταγμα της Δημοκρατίας παρέχει ευρύτερη κάλυψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όχι μόνο σε αριθμό δικαιωμάτων που κατοχυρώνει, αλλά και στην έκταση της προστασίας που προσφέρει μέσα στα πλαίσια του κάθε συγκεκριμένου δικαιώματος.

Τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες κατοχυρώνονται με το Μέρος II του Συντάγματος (Άρθρα 6 έως 35). Στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας που ετέθη σε ισχύ το 1960 (συντάχθηκε από ειδική συνταγματική επιτροπή το 1959) έχουν ουσιαστικά ενσωματωθεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως προβλέπονται στη Σύμβαση και το Πρώτο Πρωτόκολλο, τα οποία είχαν τεθεί σε ισχύ 7 χρόνια προηγουμένως, και τα Κυπριακά Δικαστήρια αναφέρονται όχι μόνο στις πρόνοιες της Σύμβασης, αλλά και επικαλούνται τη νομολογία των οργάνων της Σύμβασης ως βοήθημα στην ερμηνεία του Άρθρων του Συντάγματος.

Επισημαίνεται ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες δεν κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα μόνο στους πολίτες της Δημοκρατίας, αλλά εγγυώνται σε κάθε πρόσωπο. Τούτο είναι φανερό τόσο από το λεκτικό των συγκεκριμένων άρθρων (τα οποία αναφέρονται σε «έκαστος έχει» ή «ουδείς»), αλλά και επιπρόσθετα από το Άρθρο 28.2, το οποίο απαγορεύει ρητά οποιαδήποτε διάκριση για οποιουσδήποτε από τους λογους που εξειδικεύονται σε αυτό, εκτός εάν συγκεκριμένη διάταξη του Συντάγματος ορίζει το αντίθετο.

Τα άρθρα 6 έως 35 του Συντάγματος που απαρτίζουν το Μέρος II, δηλαδή τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, εξετάζονται πιο αναλυτικά, ως ακολούθως:

ΑΡΘΡΟ 6

Το Άρθρο 6 προστατεύει από δυσμενή διάκριση οποιαδήποτε από τις δύο κοινότητες (Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου) ή οποιοδήποτε πρόσωπο σαν τέτοιο ή κάτω από την ιδιότητά του ως μέλος της κοινότητας.

ΑΡΘΡΟ 7

Τούτο στηρίζεται στο Άρθρο 2 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Το Άρθρο 7 κατοχυρώνει το δικαίωμα ζωής και σωματικής ακεραιότητας. Κανένας δεν αποστερείται της ζωής του, εκτός σε εκτέλεση ποινής που επιβάλλεται κατόπιν απόφασης αρμόδιου Δικαστηρίου για αδίκημα για το οποίο προβλέπεται τέτοια ποινή από το Νόμο. Το Σύνταγμα, όμως, απαριθμεί περιοριστικά τις περιπτώσεις στις οποίες ο Νόμος μπορεί να προβλέψει την ποινή θανάτου, και αυτές είναι:

- (α) Φόνος εκ προμελέτης.
- (β) Εσχάτη προδοσία.
- (γ) Πειρατεία σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.
- (δ) Αδικήματα τα οποία τιμωρούνται με την ποινή θανάτου, σύμφωνα με το Στρατιωτικό Ποινικό Νόμο.

Όπως είναι γνωστό, η ποινή θανάτου για φόνο εκ προμελέτης, ακόμα και την εποχή που επιβάλλονταν δυνάμει Νόμου, δεν εκτελέστηκε για πολλά χρόνια από το 1963. Σήμερα μετά από την κύρωση των Πρωτοκόλλων 6 και 13 της Σύμβασης η επιβολή της ποινής θανάτου δεν επιτρέπεται σε καμιά περίπτωση. Αυτό συνιστά κλασική περίπτωση όπου, ενώ δυνάμει του Συντάγματος σε κάποιες καθορισμένες περιπτώσεις το Κράτος θα μπορούσε να προνοήσει θανατική ποινή σε νόμο, εντούτοις λόγω διεθνούς συμβάσεως που έχει κυρώσει, τούτο απαγορεύεται.

Με την παράγραφο 3 του Άρθρου 7 καθορίζονται περιοριστικά οι περιπτώσεις στις οποίες στέρηση της ζωής δε θεωρείται παράβαση του εν λόγω Άρθρου. Και τούτες είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες χρησιμοποιείται απολύτως αναγκαία βία, όταν και όπως ο νόμος ορίζει:

- (α) για την άμυνα προσώπου ή περιουσίας, για αποτροπή ανάλογου και άλλως αναπότρεπτου και ανεπανόρθωτου κακού·
- (β) για τη διενέργεια σύλληψης ή για παρεμπόδιση απόδρασης προσώπου το οποίο κρατείται νόμιμα·
- (γ) για πράξη η οποία γίνεται για το σκοπό της καταστολής ταραχών ή στάσεως.

Σε καμία άλλη περίπτωση δεν επιτρέπεται η στέρηση ζωής. Τονίζεται ότι ακόμη και στις εν λόγω περιπτώσεις εξυπακούεται ότι

- (ι) η βία η οποία χρησιμοποιείται πρέπει να είναι απόλυτα αναγκαία, και
- (ιι) μόνο όταν και με τον τρόπο που επιτρέπεται από το Νόμο.

Τέλος, απαγορεύεται η απάνθρωπη και ταπεινωτική τιμωρία/ποιινή. Οι προβλεπόμενες από το άρθρο 26(γ) και (δ) του Ποινικού Κώδικα ποινές της μαστιγώσεως (flogging) και ραβδισμού (whipping) καταργήθηκαν από το Νόμο 92/1972, γιατί ακριβώς ήταν δυνατό να θεωρηθούν ταπεινωτικές.

Είναι γεγονός ότι οι περισσότερες υποθέσεις σωματικής βλάβης ή οποιασδήποτε άλλης μορφής κακομεταχείρισης, μέσα στην έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης, που έχουν αχθεί ενώπιον των οργάνων του Στρασβούργου αφορούν πρόσωπα που βρίσκονται υπό κράτηση – είτε λόγω χρήσης σωματικής βίας είτε λόγω των μεθόδων ανάκρισης είτε λόγω των συνθηκών κράτησης που περιλαμβάνουν απομόνωση ή στέρηση ιατρικής περίθαλψης.

ΑΡΘΡΟ 8

Τούτο στηρίζεται στο άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Το άρθρο 8 απαγορεύει τα βασανιστήρια, την απάνθρωπη ή ταπεινωτική τιμωρία ή μεταχείριση.

Είναι αξιοσημείωτο ότι το άρθρο 8 του Συντάγματος παρέχει απόλυτη προστασία η οποία δεν υπόκειται σε οποιουσδήποτε περιορισμούς (όπως συμβαίνει με άλλα άρθρα), ούτε και μπορεί να ανασταλεί σε περίπτωση κήρυξης εκτάκτου ανάγκης, σύμφωνα με το άρθρο 183.2 του Συντάγματος.

Το άρθρο 3 της Σύμβασης είναι ταυτόσημο και, επομένως, επίσης παρέχει απόλυτη προστασία και η οποία δεν υπόκειται σε παρεκκλίσεις δυνάμει του άρθρου 15.2 της Σύμβασης.

Η σημασία των πιο πάνω είναι ότι ούτε το Σύνταγμα ούτε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση είναι δυνατό να επιτρέψουν ή να ανεχθούν την κακομεταχείριση ακόμα και για τον πιο σημαντικό λόγο δημοσίου συμφέροντος.

Υπενθυμίζεται ότι στη χώρα μας τα βασανιστήρια και η απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση απαγορεύονται, επίσης, και από την ειδική σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης που κυρώθηκε με το Νόμο 24/1989, καθώς και από την αντίστοιχη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών που κυρώθηκε με τους Νόμους 235/1990 και 35(III)/1993.

ΑΡΘΡΟ 9

Δεν υπάρχει αντίστοιχο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση.

Το άρθρο αυτό προστατεύει το δικαίωμα της αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας και εναποθέτει στο Νομοθέτη την υποχρέωση να προβλέψει για προστασία των εργατών, αρωγή προς τους φτωχούς και σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων.

Η Δημοκρατία στην εκπλήρωση αυτού του Συνταγματικού καθήκοντος έχει θεσπίσει τέτοια νομοθεσία (π.χ. περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Τερματισμό Απασχολήσεως, κ.λπ.) η οποία διαρκώς επεκτείνεται και αναβαθμίζεται, και, παράλληλα, προσχώρησε σε διεθνείς εργατικές συμβάσεις, όπως οι συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, καθώς και στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη.

ΑΡΘΡΟ 10

Τούτο στηρίζεται στο άρθρο 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Το άρθρο 10 απαγορεύει τη δουλεία και την υποτέλεια, καθώς και τον εξαναγκασμό σε εκτέλεση αναγκαστικής, υποχρεωτικής εργασίας.

Στον όρο «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» δεν περιλαμβάνεται:

- (α) οποιαδήποτε εργασία επιβάλλεται κατά την κανονική διάρκεια κράτησης, σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 11 του Συντάγματος ή κατά τη διάρκεια απόλυσης υπό όρους,
- (β) οποιαδήποτε στρατιωτικού χαρακτήρα υπηρεσία που έχει επιβληθεί ή στην περίπτωση αντιρρησιών συνείδησης, δεδομένου ότι αυτοί έχουν αναγνωριστεί δυνάμει νόμου, υπηρεσία η οποία επιβάλλεται αντί στρατιωτικής υπηρεσίας,
- (γ) οποιαδήποτε υπηρεσία που επιβάλλεται σε περίπτωση κατάστασης έκτακτης ανάγκης ή συμφοράς που απειλεί τη ζωή ή την ευημερία του λαού.

Το άρθρο 4 της Σύμβασης είναι ταυτόσημο, επιτρέπει όμως μια τέταρτη εξαίρεση στην «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία», την εργασία ή υπηρεσία η οποία συνιστά κανονική υποχρέωση του πολίτη. [Άρθρο 4.3(δ)]. Ως τέτοια έχει θεωρηθεί από τα όργανα του Στρασβούργου υποχρεωτική υπηρεσία στην Πυροσβεστική ή η υποχρέωση που επιβάλλεται στον εργοδότη να αποκόψει το ποσό που οφείλεται στο Κράτος ως φόρος εισοδήματος από τον εργοδοτούμενο.

ΑΡΘΡΟ 11

Τούτο στηρίζεται στο Άρθρο 5 της Σύμβασης.

Το Άρθρο 11 προστατεύει την ελευθερία και προσωπική ασφάλεια από αυθαίρε-

τες συλλήψεις, κρατήσεις και φυλακίσεις και από κάθε άλλο περιορισμό της ελευθερίας.

Περιορισμός της ελευθερίας αυτής μπορεί να γίνει μόνο όπως ο νόμος ορίζει και μόνο στις 6 περιπτώσεις που εξαντλητικά απαριθμούνται στην παράγραφο 2 του άρθρου 11, δηλαδή:

- (α) κρατήσεως ατόμου μετά την καταδίκην αυτού υπό αρμοδίου δικαστηρίου,
- (β) συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου λόγω μη συμμορφώσεως προς νόμιμον διαταγήν δικαστηρίου,
- (γ) συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου ενεργουμένης προς τον σκοπόν προσαγωγής αυτού ενώπιον της αρμοδίας κατά νόμον αρχής επί τη ευλόγω υπονοία ότι διέπραξεν αδίκημα ή οσάκις η σύλληψις ή κράτησις θεωρηθή ευλόγως αναγκαία προς παρεμπόδισιν διαπράξεως αδικήματος ή αποδράσεως μετά την διάπραξιν αυτού,
- (δ) περιορισμού ανηλικού δυνάμει νομίμου διαταγής προς τον σκοπόν αναμορφωτικής επιβλέψεως ή νομίμου κρατήσεως προς τον σκοπόν προσαγωγής αυτού ενώπιον της αρμοδίας κατά νόμον αρχής,
- (ε) περιορισμού ατόμων προς παρεμπόδισιν επεκτάσεως μεταδοτικών νόσων, ατόμων ασθενών διανοητικών, αλκοολικών, τοξικομανών ή αλητών, και
- (στ) συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου προς παρεμπόδισιν της άνευ αδείας εισόδου εις το έδαφος της Δημοκρατίας ή αλλοδαπού, καθ' ου εγένοντο ενέργειαι προς τον σκοπόν απελάσεως ή εκδόσεως.

Ο περιορισμός της παραγράφου 2 δεσμεύει δεσμεύει τόσο τη Νομοθετική όσο και την Εκτελεστική Εξουσία. Δηλαδή τα όργανα της Εκτελεστικής Εξουσίας που μπορούν να περιορίσουν την ελευθερία προσώπου παρά μόνο στις 6 αυτές περιπτώσεις, δεδομένου ότι τούτο προβλέπεται από Νόμο και με τον τρόπο που προβλέπει ο Νόμος. Παράλληλα η Νομοθετική Εξουσία δεν μπορεί να θεσμοθετήσει για περιορισμό της ελευθερίας παρά μόνο στις περιπτώσεις αυτές.

Σύμφωνα με την παράγραφο 3, κανείς δεν μπορεί να συλληφθεί χωρίς δικαιολογημένο δικαστικό ένταλμα, εκτός από τις περιπτώσεις αυτόφωρου αδικήματος το οποίο τιμωρείται με την ποινή φυλάκισης.

Οι διατάξεις της παραγράφου 3 επιβάλλουν περιοριστικούς όρους για τη διενέργεια σύλληψης σε περιπτώσεις που επιτρέπονται από την παράγραφο 2(γ).

Με τις παραγράφους 4-8 καθορίζονται τα δικαιώματα του συλληφθέντος, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 2(γ), δηλαδή σε σχέση προς τη διάπραξη ποινικού αδικήματος και μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- (1) πληροφορείται τη στιγμή της σύλληψής του, σε γλώσσα κατανοητή σε αυτόν, τους λόγους για τους οποίους έχει συλληφθεί και έχει δικαίωμα σε

δικηγόρο της εκλογής του.

- (2) Προσάγεται ενώπιον Δικαστή το συντομότερο και, εν πάση περιπτώσει, όχι αργότερα από 24 ώρες.
- (3) Ο Δικαστής προβαίνει σε εξέταση των λόγων της σύλληψης σε γλώσσα κατανοητή από το συλληφθέντα και οφείλει εντός 3 ημερών είτε να τον απολύσει υπό όρους είτε να διατάξει τη σύλληψή του για περίοδο που δεν υπερβαίνει τις 8 μέρες. Η περίοδος αυτή μπορεί να ανανεωθεί, αλλά συνολικά δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις μήνες.
- (4) Ο στερηθείς της ελευθερίας του έχει δικαίωμα να προσφύγει στο Δικαστήριο, για τη νομιμότητα της κράτησής του. Τούτο γίνεται μέσω του διατάγματος Habeas Corpus στο Ανώτατο Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 155.4 του Συντάγματος, με τα οποία να ζητείται η άμεση απόλυσή του.
- (5) Ο στερηθείς της ελευθερίας του κατά παράβαση του άρθρου αυτού έχει αγωγή δικαίωμα για αποζημίωση.

ΑΡΘΡΟ 12

Τούτο στηρίζεται στο άρθρο 7.1, 6.2 και 6.3 της Σύμβασης.

Το άρθρο 12 ενσωματώνει βασικές αρχές του ποινικού δικαίου.

- (α) Κανένα ποινικό αδίκημα και καμιά ποινή χωρίς νόμο (*Nullum Crimen, Nulla Poena Sine Lege*).

Τούτο σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί για πράξη η οποία τη στιγμή που εκτελέστηκε δεν συνιστούσε δυνάμει Νόμου αδίκημα. Επιπρόσθετα, σε κανένα δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν από το Νόμο κατά το χρόνο της τέλεσης του αδικήματος.

- (β) Δεδικασμένον των ποινικών υποθέσεων (*Non bis in idem*).

Ρητά καθορίζεται ότι κανείς δεν μπορεί να τιμωρηθεί για δεύτερη φορά για την ίδια πράξη εκτός σε περίπτωση που, συνεπεία αυτής, προκλήθηκε θάνατος. Σε περίπτωση που πρόσωπο έχει καταδικαστεί για το αδίκημα της βαριάς σωματικής βλάβης και σε μεταγενέστερο χρόνο προήλθε θάνατος του θύματος, τότε μπορεί να κατηγορηθεί και να καταδικαστεί για ανθρωποκτονία.

- (γ) Απαγόρευση δυσανάλογης ποινής.

Ορίζεται ότι νόμος δεν μπορεί να προβλέψει ποινή δυσανάλογη προς την βαρύτητα του αδικήματος. Νομοθετικές πρόνοιες έχουν τεθεί υπό το πρίσμα της παραγράφου αυτής και ορισμένες κρίθηκαν από το Ανώτατο Δικαστήριο ως αντισυνταγματικές, διότι θεωρήθηκε ότι η ποινή που προνοούσαν ήταν δυσανάλογη προς τη φύση του ποινικού αδικήματος. Νομοθετική διάταξη

που δεν αφήνει διακριτική ευχέρεια στο Δικαστήριο να επιβάλει ποινή ανάλογη με τα γεγονότα της υπόθεσης κρίθηκε ότι παραβιάζει την πρόνοια αυτή.

(δ) Τεκμήριο της αθωότητας.

Στηρίζεται στο Άρθρο 6.2 της Σύμβασης.

Η παράγραφος 4 κατοχυρώνει το τεκμήριο της αθωότητας, ότι, δηλαδή, κάθε άτομο θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί ένοχο σύμφωνα με το νόμο. Επακόλουθο τούτου είναι ότι, κατά γενικό κανόνα, η κατηγορούσα αρχή οφείλει να αποδείξει την ενοχή του κατηγορουμένου «πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας», ενώ στην περίπτωση ορισμένων αδικημάτων που δημιουργούνται από ειδικούς νόμους, όπου το βάρος της απόδειξης μετατίθεται στον κατηγορούμενο, αυτός έχει να το καταβάλει «επί της σταθμίσεως των πιθανοτήτων», όπως στις αστικές υποθέσεις. Παραπέρα, ενόψει της πρόνοιας αυτής κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να αναμένει ότι τα όργανα που διερευνούν υπόθεση σε βάρος του θα πράττουν τούτο αμερόληπτα με γνώμονα πάντα το τεκμήριο της αθωότητας, ανεξάρτητα από την προσωπική τους γνώμη, χωρίς ποτέ να εκφράζουν άποψη δημόσια για την ενοχή του υπόπτου.

Είναι παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο έχει παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια σε μεγάλη έκταση και στην Κύπρο, το ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, στην προσπάθεια για ενημέρωση του κοινού, «καταδικάζουν» πρόσωπα τα οποία δυνατό να ενέχονται σε αδίκημα, είτε κατόπιν πληροφοριών που παίρνουν από την Αστυνομία ή και από άλλα πρόσωπα. Σε τέτοια περίπτωση είναι δυνατό το Δικαστήριο να αθώσει τον κατηγορούμενο, διότι έχει παραβιαστεί το συνταγματικό του δικαίωμα, δυνάμει της πρόνοιας αυτής. Τα αστυνομικά όργανα πρέπει επίσης να είναι πάντα πολύ προσεκτικά κατά τη διεξαγωγή έρευνας ώστε να μην «ενοχοποιούν» υπόπτους με δηλώσεις προς τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Κατ' ελάχιστον τα δικαιώματα του κατηγορουμένου

Η παράγραφος 5 του άρθρου 12 κατοχυρώνει τα κατά *minimum* δικαιώματα ενός κατηγορουμένου.

Στηρίζεται στο Άρθρο 6.3 της Σύμβασης.

Είναι αξιοσημείωτο ότι μέσα στα πλαίσια της διεθνούς πλέον αναγνώρισης της σημασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι πρόνοιες των παραγράφων 3, 4 και 5 του άρθρου 12 (δηλαδή τα (γ), (δ) και (ε) πιο πάνω) έχουν κριθεί από το Δικαστήριο ότι εφαρμόζονται και σε πειθαρχικά αδικήματα, σε αντίθεση με την αρχή που υιοθετείται στην παράγραφο 1 περί μη αναδρομικότητας των Ποινικών Νόμων ((α) πιο πάνω), η οποία δεν εφαρμόζεται σε πειθαρχικά αδικήματα.

Η ίδια θέση υιοθετείται και από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, τα οποία

θεωρούν ότι τα κατ' ελάχιστον δικαιώματα του κατηγορουμένου αποτελούν στοιχεία της ευρύτερης έννοιας της «δικαίας δίκης» που κατοχυρώνεται από το άρθρο 6.1 της Σύμβασης (και το άρθρο 30.2 του Συντάγματος).

Η παράγραφος 6 του άρθρου 12 απαγορεύει την ποινή της γενικής δήμευσης της ιδιοκτησίας. Τούτο σημαίνει ότι το Κράτος δεν μπορεί υπό μορφή ποινής να στέρησει από πρόσωπα το σύνολο των περιουσιακών τους στοιχείων.

ΑΡΘΡΟ 13

Ανάλογες, αλλά όχι ταυτόσημες, είναι οι πρόνοιες του άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου 4 της Σύμβασης.

Το άρθρο 13.1 κατοχυρώνει σε κάθε άτομο το δικαίωμα ελευθέρως διακινήσεως στο έδαφος της Δημοκρατίας και διαμονής σε οποιοδήποτε τμήμά αυτής, υπόκειται όμως σε περιορισμούς που δυνατό να τεθούν διά νόμου και οι οποίοι κρίνονται αναγκαίοι για τους ακόλουθους και μόνο σκοπούς:

- (α) την άμυνα
- (β) τη δημόσια υγεία
- (γ) ως αποτέλεσμα ποινής που επιβάλλεται από το Δικαστήριο.

Η παράγραφος 2 του άρθρου 13 κατοχυρώνει σε κάθε άτομο το δικαίωμα να εγκαταλείψει μόνιμα ή προσωρινά το έδαφος της Δημοκρατίας, υπόκειται όμως σε εύλογους περιορισμούς που τίθενται διά Νόμου, δηλαδή επιτρέπεται η θέσπιση νομοθεσίας που να επιβάλλει εύλογους περιορισμούς που αφορούν το δικαίωμα να αναχωρήσει κάποιος από τη Δημοκρατία.

Είναι σημαντικό ότι το δικαίωμα ελεύθερης διακίνησης και διαμονής στη Δημοκρατία (υπό την αίρεση αναγκαίων καθορισμένων περιορισμών), καθώς και το δικαίωμα εγκατάλειψης της Δημοκρατίας, υπό την αίρεση εύλογων περιορισμών που θα τεθούν υπό Νόμου διασφαλίζεται σε κάθε άτομο στη Δημοκρατία, όπως τα πλείστα από τα ατομικά θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το Μέρος II του Συντάγματος.

ΑΡΘΡΟ 14

Το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης είναι συναφές.

Το άρθρο 14 θεωρείται συμπληρωματικό του Άρθρου 13 και κατοχυρώνει το αναφαίρετο δικαίωμα του πολίτη να εισέλθει στη Δημοκρατία και απαγορεύει την εξορία αυτού κάτω από οποιεσδήποτε περιστάσεις. Είναι σημαντικό ότι το άρθρο 14 κατοχυρώνει το δικαίωμα σε πολίτες της Δημοκρατίας μόνο (και όχι σε αλλοδαπούς για τους οποίους ισχύει το Άρθρο 32) και δεν επιτρέπει καμία εξαίρεση ή

περιορισμό στο δικαίωμα αυτό ούτε και είναι από τα άρθρα των οποίων η εφαρμογή άναστέλλεται σε περίοδο έκτακτης ανάγκης δυνάμει του άρθρου 183.2 του Συντάγματος.

ΑΡΘΡΟ 15

Στηρίζεται στο άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Το άρθρο 15 προστατεύει το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής κάθε προσώπου (δηλαδή το δικαίωμα της προσωπικότητάς του). Στο δικαίωμα αυτό μπορούν να τεθούν περιορισμοί σύμφωνα με Νόμο, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για το συμφέρον:

- (α) της ασφάλειας της Δημοκρατίας
- (β) της συνταγματικής τάξης
- (γ) της δημόσιας ασφάλειας
- (δ) της δημόσιας τάξης
- (ε) της δημόσιας υγείας
- (στ) των δημοσίων ηθών
- (ζ) της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εγγυάται το Σύνταγμα σε κάθε άτομο.

Το δικαίωμα αυτό αποτελεί ίσως την κορωνίδα των δικαιωμάτων του ανθρώπου, γιατί περιστρέφεται γύρω από το ίδιο το άτομο και την προσωπική και οικογενειακή του ζωή. Μπορεί να τύχει περιορισμών, όπως περιοριστικά καθορίζονται από το Σύνταγμα (και τη Σύμβαση). Αλλά οι τάσεις σήμερα, τόσο των Κυπριακών Δικαστηρίων όσο και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, είναι, από τη μια, να διευρύνεται η κατηγορία των πράξεων που θεωρούνται ότι εμπίπτουν στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου και, από την άλλη, να περιορίζεται η εμβέλεια των εξαιρέσεων.

Δεν υπάρχει σαφής νομικός ή νομολογικός ορισμός των όρων «ιδιωτική και οικογενειακή ζωή» ούτε σαφής διαχωρισμός των δύο εννοιών. Ούτε είναι δυνατό να απαριθμηθούν οι κατηγορίες των ενδιαφερόντων και ενεργειών που εμπίπτουν στην έννοια της ιδιωτικής ζωής. Ενδεικτικά αναφέρονται τα πιο κάτω που έχουν κριθεί ότι εμπίπτουν στη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής:

- Το δικαίωμα του ατόμου να καθορίζει την προσωπική του ταυτότητα, να επιλέγει το όνομά του, τον τρόπο που ντύνεται και την ταυτότητα του φύλου του, καθώς επίσης και στοιχεία που αφορούν την καταγωγή του.
- Θέματα που αφορούν τη σωματική ακεραιότητα του ατόμου μπορεί να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν στη σφαίρα αυτή.

- Θέματα που αφορούν τον ιδιωτικό χώρο του ατόμου.
- Οι υποκλοπές τηλεφωνημάτων, η συλλογή πληροφοριών από όργανα του Κράτους για συγκεκριμένο πρόσωπο, χωρίς τη συγκατάθεσή του, καθώς, επίσης, η λήψη δαχτυλικών αποτυπωμάτων και φωτογραφιών από την Αστυνομία ή ιατρικών δεδομένων.

Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής μέσα στην έννοια του άρθρου 15 έχει ερμηνευθεί ευρέως, ώστε να μη σημαίνει μόνο υποχρέωση του Κράτους να απέχει από επεμβάσεις του δικαιώματος αυτού, αλλά, υπό ορισμένες συνθήκες, να επιβάλλει και θετική υποχρέωση σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής· πράγμα που δυνατό να σημαίνει την υιοθέτηση μέτρων για τη διασφάλιση του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής ακόμα και στη σφαίρα των σχέσεων των ατόμων μεταξύ τους. Π.χ. στην περίπτωση Κυπρίων παντρεμένων με αλλοδαπούς, η υποχρέωση του Κράτους δεν περιορίζεται στο να μην απελάσει τον ένα εκ των συζύγων (που δυνατό να μην έχει δικαίωμα διαμονής, σύμφωνα με τους Νόμους περί Αλλοδαπών και Μεταναστεύσεως), αλλά συνίσταται και στην υποχρέωση να επιτρέψει την είσοδο του αλλοδαπού συζύγου, για να επανενωθεί η οικογένεια. Τούτα είναι θέματα που πρέπει να εξετάζονται προσεκτικά σε κάθε περίπτωση με τα δεδομένα της συγκεκριμένης περίπτωσης. Σήμερα για το θέμα υπάρχουν και ρητές ρυθμίσεις του Κοινοτικού Κεκτημένου.

Επέμβαση στο πιο πάνω δικαίωμα επιτρέπεται, εάν καθοριστεί με Νόμο και είναι αναγκαία για τους σκοπούς που εξαντλητικά καθορίζονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 15 του Συντάγματος (8 της Σύμβασης) και που αναφέρονται πιο πάνω. Οι σύγχρονες τάσεις είναι περιοριστικές όσον αφορά τις δραστηριότητες που δυνατό να κριθεί ότι εμπίπτουν στους σκοπούς αυτούς.

ΑΡΘΡΟ 16

Τούτο καλύπτεται από το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Το άρθρο κατοχυρώνει το απαραβίαστο της κατοικίας του ατόμου και επιτρέπει την είσοδο ή οποιαδήποτε έρευνα σε κατοικία, μόνο

- (α) σε περιπτώσεις και με τον τρόπο που ορίζεται από το Νόμο και κατόπιν δικαστικού εντάλματος δεόντως αιτιολογημένου ή
- (β) όταν η είσοδος ενεργείται με τη συναίνεση του ενοίκου ή
- (γ) για σκοπό της διάσωσης θυμάτων από οποιοδήποτε αδίκημα βίας ή οποιαδήποτε καταστροφή.

ΑΡΘΡΟ 17

Τούτο καλύπτεται, επίσης, από το άρθρο 8 της Σύμβασης.

Το άρθρο 17 κατοχυρώνει το δικαίωμα σεβασμού και διασφάλισης του απορρήτου της αλληλογραφίας, καθώς και κάθε επικοινωνίας, εφόσον η επικοινωνία αυτή διεξάγεται με μέσα που δεν απαγορεύονται από το Νόμο.

Επέμβαση στο δικαίωμα αυτό επιτρέπεται μόνο σύμφωνα με το Νόμο και

(α) στις περιπτώσεις προσώπων που βρίσκονται σε φυλάκιση ή προφυλάκιση, καθώς και

(β) σε σχέση με την επαγγελματική αλληλογραφία και επικοινωνία πτωχεύσαντος κατά τη διάρκεια της διοίκησης της περιουσίας του.

Το δικαίωμα αυτό έχει αρνητική και θετική άποψη. Δηλαδή το κράτος οφείλει να απέχει από κάθε μορφής επέμβαση, αλλά οφείλει και να μεριμνά για την παροχή μέσων επικοινωνίας (π.χ. ταχυδρομείο, τηλέφωνα) άνευ παρεμβάσεων.

Το δικαίωμα αυτό επεκτείνεται στην αλληλογραφία και κάθε άλλη μορφή επικοινωνίας και περιλαμβάνει τηλεφωνικές συνδιαλέξεις. Εύλογα μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει και τις νέες μεθόδους τεχνολογίας, π.χ. φαξ, τέλεξ, κινητή τηλεφωνία, αλλά η έκταση της προστασίας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και το περιθώριο τεχνολογικής διαρροής.

ΑΡΘΡΟ 18

Στηρίζεται στο άρθρο 9 της Σύμβασης, καθόσον αφορά τις παραγράφους 1, 4 και 6.

Το άρθρο 18 κατοχυρώνει το δικαίωμα ελευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας.

Το άρθρο 18 καθιστά όλες τις θρησκείες ίσες και περιέχει ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν την ελευθερία της θρησκείας, καθώς και την απαγόρευση φυσικής ή ηθικής βίας για τον εξαναγκασμό ατόμου να μεταβάλει τη θρησκεία του. Ενώ το δικαίωμα ελευθερίας σκέψεως και συνειδήσεως δεν υπόκειται σε οποιοδήποτε περιορισμό, η ελευθερία θρησκείας και θρησκευτικής πεποιθήσεως υπόκειται στους περιορισμούς που δυνατό να τεθούν διά Νόμου και είναι αναγκαίοι για τους λόγους που απαντώνται και σε άλλα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το Σύνταγμα, όπως π.χ. το άρθρο 15.

Οι αντιρρησίες συνειδήσεως, και πιο συγκεκριμένα, οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, είναι μια κατηγορία ανθρώπων που, όχι μόνο στην Κύπρο αλλά και διεθνώς, προβάλλουν αιτήματα επικαλούμενοι το δικαίωμα που κατοχυρώνεται με το άρθρο 18 του Συντάγματος (και το άρθρο 9 της Σύμβασης) αρνούμενοι, για λόγους συνειδήσεως, να εκτελέσουν τη στρατιωτική υπηρεσία που επιβάλλεται διά Νόμου.

ΑΡΘΡΟ 19

Στηρίζεται στο άρθρο 10 της Σύμβασης.

Το Άρθρο 19 προστατεύει το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου και της καθ' οιονδήποτε τρόπον εκφράσεως και περιλαμβάνει την ελευθερία της γνώμης, της λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών, χωρίς την επέμβαση οποιασδήποτε αρχής ανεξάρτητα από σύνορα.

Το δικαίωμα αυτό υπόκειται στους περιορισμούς οι οποίοι προδιαγράφονται από το Νόμο και είναι αναγκαίοι για τους λόγους που περιορίζονται τα δικαιώματα άλλων άρθρων (όπως το άρθρο 15 και 18 που αναφέρονται πιο πάνω) και επιπρόσθετα, την προστασία της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων άλλων ή για παρεμπόδιση της αποκάλυψης πληροφοριών οι οποίες λήφθηκαν εμπιστευτικά ή για τη διατήρηση του κύρους και της αμεροληψίας της Δικαστικής Εξουσίας.

Με την παράγραφο 4 του άρθρου 19 απαγορεύεται η κατάσχεση των εφημερίδων ή άλλων εντύπων χωρίς τη γραπτή άδεια του Γενικού Εισαγγελέα, η οποία πρέπει να επικυρωθεί με απόφαση του αρμόδιου Δικαστηρίου μέσα σε 72 ώρες το αργότερο.

Η παράγραφος 5 διαφυλάττει το δικαίωμα της Δημοκρατίας να απαιτεί την έκδοση άδειας για λειτουργία ραδιοφωνικών, κινηματογραφικών ή τηλεοπτικών επιχειρήσεων.

Το δικαίωμα αυτό θεωρείται από τα πιο σημαντικά ανθρώπινα δικαιώματα και έχει κριθεί ότι μπορεί να επηρεάσει άλλα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της δίκαιης δίκης, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και το δικαίωμα ελευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, κ.ά. Το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος των δημοκρατικών κοινωνιών και περιλαμβάνει την αρνητική ελευθερία της σιωπής, δηλαδή την άρνηση κάποιου να εκφράσει άποψη, καθώς επίσης και την πιο συνήθη ελευθερία να μιλήσει. Παράδειγμα δικαιώματος άρνησης λόγου απαντάται στις ποινικές διαδικασίες, όπου ο κατηγορούμενος δικαιούται να μην απαντήσει σε ερωτήσεις που τον ενοχοποιούν. Παράλληλα, ενώ το άρθρο 19 (και το άρθρο 10 της Σύμβασης) προστατεύει την ελευθερία λήψεως πληροφοριών δεν περιλαμβάνει τον εξαναγκασμό άλλου να ακούσει.

Στην ελευθερία που προστατεύεται από το άρθρο 19 περιλαμβάνεται και η ελευθερία του τύπου.

Κάτω από το μανδύα της προστασίας που παρέχει το άρθρο 19 παρατηρείται σήμερα το συχνό φαινόμενο, όπου τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης συμπεριφέρονται με τρόπο, που δυνατό να παραβιάζει άλλα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, δηλαδή το δικαίωμα ανεπηρέα-

στης ακροαματικής διαδικασίας που διασφαλίζεται σε κάθε άτομο με το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος (Άρθρο 6 της Σύμβασης) ή το δικαίωμα ιδιωτικής ζωής (Άρθρο 15 του Συντάγματος και 8 της Σύμβασης) κ.τ.λ. Το ίδιο ισχύει και για κρατικά όργανα όσον αφορά δημόσιες δηλώσεις, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, σε σχέση με το τεκμήριο της αθωότητας.

ΑΡΘΡΟ 20

Σχετικό είναι το άρθρο 2 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης, καθόσον αφορά την παράγραφο 20.1.

Το άρθρο 20 κατοχυρώνει σε κάθε άτομο το δικαίωμα της εκπαίδευσης αλλά και σε κάθε ίδρυμα το δικαίωμα να παρέχει εκπαίδευση υπό την αίρεση διατυπώσεων όρων και περιορισμών που δυνατό να επιβληθούν από Νόμο και οι οποίοι κρίνονται αναγκαίοι για τους λόγους για τους οποίους περιορίζονται και τα δικαιώματα, που κατοχυρώνονται και από άλλα άρθρα, όπως το άρθρο 15, 18, 19 κ.ά., και επιπρόσθετα για το βαθμό και την ποιότητα της Παιδείας ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος των γονέων να διασφαλίζουν για τα παιδιά τους εκπαίδευση που να συνάδει με τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.

Με την παράγραφο 2 επιβάλλεται υποχρέωση στο κράτος να παρέχει παιδεία δωρεάν προσιτή στο επίπεδο στοιχειώδους εκπαίδευσης.

Η παράγραφος 3 καθιστά υποχρεωτική τη στοιχειώδη εκπαίδευση για τους πολίτες που έχουν συμπληρώσει την ηλικία που θα καθοριστεί με Νόμο.

Σήμερα το Κράτος έχει καταστήσει υποχρεωτική την εκπαίδευση μέχρι την ηλικία των 15 ετών και δωρεάν μέχρι τη συμπλήρωση της φοίτησης στο Λύκειο ή στις Τεχνικές Σχολές.

Με την παράγραφο 4 επιβάλλεται υποχρέωση στο Κράτος να καταστήσει προσιτή περαιτέρω εκπαίδευση, σύμφωνα με τους όρους που θα καθοριστούν από Νόμο σε πρόσωπα ενδεδειγμένα και άξια υποστήριξης.

ΑΡΘΡΟ 21

Οι παράγραφοι 21.1 και 2 στηρίχθηκαν στο άρθρο 11 της Σύμβασης.

Το άρθρο 21 κατοχυρώνει το δικαίωμα της ειρηνικής συνάθροισης και προστατεύει, επίσης, τη συνδικαλιστική ελευθερία.

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ειρηνικώς (ή ελευθερία της ειρηνικής συνάθροισης) αναπτύχθηκε πρώτα στην Αγγλία σαν παρεπόμενο της ελευθερίας του λόγου.

Είναι φανερό ότι η ελευθερία αυτή καλύπτει τις δημόσιες συγκεντρώσεις, τις διαδηλώσεις, τις πορείες, πικετοφορίες, καθώς και καθιστικές εκδηλώσεις με την

προϋπόθεση ότι είναι ειρηνικές. Και γεννάται το ερώτημα τι είναι «ειρηνική» ή τότε παύει να είναι «ειρηνική». Η απάντηση δεν είναι πάντα απλή.

Παρεμπίπτουσα αναταραχή στη διεξαγωγή μιας συγκέντρωσης ή πορείας δεν την καθιστά μη ειρηνική για τους σκοπούς του συνταγματικού δικαιώματος, σε αντίθεση με συγκέντρωση η οποία οργανώνεται με σκοπό να προκαλέσει αναταραχή. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δύο δεν είναι σαφής, αλλά η τάση των οργάνων του Στρασβούργου είναι να μην ερμηνεύουν το δικαίωμα αυτό περιοριστικά αναγνωρίζοντας την τεράστια σημασία της ελευθερίας της συνάθροισης ως ανθρώπινο δικαίωμα.

Η άσκηση του δικαιώματος αυτού σίγουρα δημιουργεί πολλά προβλήματα για τις αρχές (και ειδικά για την Αστυνομία). Οι δημόσιες συγκεντρώσεις, πορείες ή διαδηλώσεις ενέχουν τον κίνδυνο διατάραξης της δημόσιας τάξης με αναστάτωση των επικοινωνιών, το ενδεχόμενο αντιπαραθέσεων με την Αστυνομία και τον κίνδυνο καταφυγής σε βία είτε προς τα όργανα της τάξης είτε με τρίτη παράταξη, που γίνονται πάντοτε με την επίκληση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι ειρηνικώς.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει επανειλημμένως τονίσει ότι κάθε Κράτος έχει υποχρέωση (θετική υποχρέωση) να προστατεύσει αυτούς που ασκούν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ειρηνικώς από βίαιες ενοχλήσεις από αντιδιαδηλωτές. Ακριβώς, επειδή και οι δύο πλευρές είναι δυνατό να ισχυρίζονται ότι ασκούν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ειρηνικώς, η Αστυνομία πιθανό να έχει υποχρέωση αρχικά να επιβάλει διαχωριστική γραμμή μεταξύ των αντιθέτων πορειών, αλλά αν μία από αυτές στοχεύει στο να διαταράξει τις ενέργειες της άλλης, η υποχρέωση της Αστυνομίας πλέον συνίσταται στο να προστατεύσει αυτούς που ασκούν όντως το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ειρηνικώς. Δηλαδή μία νόμιμη συνάθροιση δε μεταβάλλεται σε παράνομη, επειδή τρίτοι την διαταράσσουν παρανόμως. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού ενέχει απειλή για διατάραξη της δημόσιας τάξης, καθώς και για επέμβαση σε άλλα ατομικά δικαιώματα, όπως αυτό της ιδιοκτησίας, το δικαίωμα άλλων προσώπων να συνέρχονται ειρηνικώς, το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου άλλων, κλπ. Σε σχέση με αυτά υπάρχει ευρύ περιθώριο εκτίμησης των πραγματικών γεγονότων και η διακριτική ευχέρεια της Αστυνομίας είναι ευρεία, χωρίς η άσκησή της όμως να καθίσταται εύκολη.

Περιορισμοί στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το άρθρο 21 μπορούν μόνο να τεθούν διά Νόμου και, εφόσον είναι αναγκαίο, για τους λόγους που αναφέρονται και σε άλλα άρθρα, π.χ. το Άρθρο 15 και το Άρθρο 18.

Όσον αφορά το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, υπάρχει ο επιπρόσθετος περιορισμός ότι απαγορεύεται ο συνεταιρισμός που έχει αντικείμενο ή δράση αντίθετη προς τη συνταγματική τάξη.

Επισημαίνεται, επίσης, ότι η άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από το άρθρο αυτό μπορεί να τεθεί σε περιορισμό, πάντοτε διά Νόμου, όσον αφορά πρόσωπα που ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις, την αστυνομία και τη χωροφυλακή (λόγω της φύσης της υπηρεσίας αυτών), και μπορεί να είναι επιπρόσθετα των περιορισμών που προβλέπονται από την παράγραφο 21.3, αλλά δεν μπορεί να ισούται με καταστρατήγηση του δικαιώματος που διασφαλίζεται από το άρθρο 21.

Οι διατάξεις του άρθρου 21 εφαρμόζονται και όσον αφορά τη σύσταση εταιρειών κλπ.

Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του άρθρου αυτού, δηλαδή το δικαίωμα της συνδικαλιστικής ελευθερίας, επισημαίνεται ότι αυτή, πέραν από το Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, κατοχυρώνεται και από Συμβάσεις του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας στις οποίες έχει προσχωρήσει και η Κύπρος. Η έννοια της συνδικαλιστικής ελευθερίας περιέχει την ελευθερία ιδρύσεως συνδικαλιστικής οργάνωσης και της συμμετοχής σε αυτή, καθώς και την ελευθερία λειτουργίας της συνδικαλιστικής οργάνωσης. Δηλαδή το Κράτος έχει υποχρέωση να διασφαλίζει τη συνδικαλιστική ελευθερία και την άσκησή της. Η ελευθερία του συνδικαλιζέσθαι ανήκει τόσο στους εργαζόμενους όσο και στους εργοδότες. Κατοχυρώνεται δε από τη θετική αλλά και από την αρνητική της πλευρά, δηλαδή ως δικαίωμα του ατόμου να προσχωρήσει ή και να μην προσχωρήσει σε οποιαδήποτε συνδικαλιστική οργάνωση ή σε καμιά από αυτές, ή να αποχωρήσει χωρίς συνέπειες.

Τέλος, επισημαίνεται ότι το δικαίωμα αυτό σχετίζεται και με το δικαίωμα άσκησης επαγγέλματος που διασφαλίζεται από το άρθρο 25 του Συντάγματος.

ΑΡΘΡΟ 22

Αυτό στηρίζεται στο άρθρο 12 της Σύμβασης.

Το άρθρο 22 κατοχυρώνει το δικαίωμα συνάψεως γάμου και ίδρυσης οικογένειας σε κάθε άτομο που έχει συμπληρώσει την «προς γάμον ηλικία». Το άρθρο 22 περιέχει ειδικές διατάξεις για μέλη της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, τα μέλη της Τουρκικής κοινότητας και όσον αφορά τους μικτούς γάμους.

ΑΡΘΡΟ 23

Σχετικό είναι το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης. Το άρθρο 23 προστατεύει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, το οποίο περιλαμβάνει το δικαίωμα απόκτησης, κατοχής, απόλαυσης και διάθεσης της ιδιοκτησίας του, κινητής και ακίνητης, καθώς και για το δικαίωμα να απαιτείται σεβασμός του δικαιώματος αυτού.

Διαφυλάσσεται δε στη Δημοκρατία το δικαίωμα πάνω στα υπόγεια ύδατα, ορυχεία, μεταλλεία και αρχαιότητες.

Όρος, δέσμευση ή περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν μπορεί να επιβληθεί παρά μόνο για τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 23 και το οποίο ρητά καθορίζει ότι μπορούν να επιβληθούν μόνο διά νόμου και αν είναι απόλυτα απαραίτητοι για το συμφέρον της δημόσιας ασφάλειας, δημόσιας τάξης, δημοσίων ηθών, της πολεοδομίας, της ανάπτυξης και χρησιμοποίησης οποιασδήποτε ιδιοκτησίας για την προαγωγή της δημόσιας ωφέλειας ή για την προστασία δικαιωμάτων τρίτων.

Για κάθε τέτοιο όρο, δέσμευση ή περιορισμό, ο οποίος μειώνει ουσιαστικά την οικονομική αξία της ιδιοκτησίας, πρέπει να καταβάλλεται το ταχύτερο δίκαιη αποζημίωση που καθορίζεται σε περίπτωση διαφωνίας από πολιτικό δικαστήριο.

Το άρθρο 23 περιέχει ρητές διατάξεις που αφορούν:

- (α) την αναγκαστική απαλλοτρίωση (τη στέρηση του δικαιώματος), η οποία μπορεί να γίνει μόνο
 - (i) για σκοπό δημόσιας ωφέλειας, που θα καθοριστεί ειδικά με γενικό νόμο (και τέτοιος νόμος είναι ο περί Αναγκαστικής Απαλλοτρίωσης, Νόμος 15/62, όπως έχει τροποποιηθεί),
 - (ii) με αιτιολογημένη απόφαση στην οποία εξειδικεύεται ο σκοπός, η οποία περιλαμβάνει σαφώς τους λόγους της απαλλοτρίωσης, και
 - (iii) με την καταβολή τοις μετρητοίς δίκαιης και εύλογης αποζημίωσης, η οποία σε περίπτωση διαφωνίας καθορίζεται από πολιτικό δικαστήριο.

Απαλλοτριούσα αρχή μπορεί να είναι:

- (i) η Δημοκρατία,
 - (ii) δημοτική αρχή,
 - (iii) η Κοινοτική Συνέλευση (σήμερα, τα διάδοχα όργανα του Κράτους σύμφωνα με το Νόμο 12/1965) προς όφελος εκπαιδευτικών, θρησκευτικών, φιλανθρωπικών ή αθλητικών σωματείων, οργανώσεων, ή ιδρυμάτων,
 - (iv) νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή οργανισμοί κοινής ωφελείας προς τους οποίους ο νόμος παραχωρεί τέτοιο δικαίωμα.
- (β) την επίταξη (περιορισμός του δικαιώματος) η οποία μπορεί να γίνει:
- (i) προς εξυπηρέτηση σκοπού δημοσίας ωφελείας, όπως ειδικά θα καθοριστεί με γενικό νόμο, (τέτοιος νόμος είναι ο περί Επίταξεως Ιδιοκτησίας, Νόμος 21/62 όπως τροποποιήθηκε),
 - (ii) με αιτιολογημένη απόφαση στην οποία εξειδικεύεται ο σκοπός αυτός, η οποία περιλαμβάνει σαφώς τους λόγους της επίταξης,

- (iii) για περίοδο που δεν υπερβαίνει την τριετία και
- (iv) με την καταβολή τοις μετρητοίς το ταχύτερο, δίκαιης και εύλογης αποζημίωσης, η οποία σε περίπτωση διαφωνίας καθορίζεται από πολιτικό δικαστήριο.

Επιτάσσουσα αρχή μπορεί να είναι:

- (i) η Δημοκρατία,
- (ii) η Κοινοτική Συνέλευση, όπως και στην περίπτωση της απαλλοτριώσεως. Δεν μπορεί όμως να είναι δημοτική αρχή ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου.

Το άρθρο περιέχει εκτενείς πρόνοιες όσον αφορά τη χρήση της απαλλοτριούμενης περιουσίας, και εξαιρεί από τις πρόνοιές του την Εκκλησιαστική και Βακουφική περιουσία, στην οποία μπορεί να επιβληθεί αποστέρηση, όρος, περιορισμός ή δέσμευση παρά μόνο με την έγγραφη συναίνεση εκάστης, με εξαίρεση ότι μπορούν να τεθούν περιορισμοί οι οποίοι είναι απόλυτα αναγκαίοι προς το συμφέρον της πολεοδομίας.

Με το άρθρο κατοχυρώνεται το δικαίωμα του ιδιοκτήτη να προσφύγει σε πολιτικό δικαστήριο για τον καθορισμό του ποσού της αποζημίωσης, καθώς και για κάθε άλλο θέμα σε σχέση με τις διατάξεις του που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του πολιτικού δικαστηρίου, χωρίς βέβαια να επηρεάζεται η αναθεωρητική δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου δυνάμει του Άρθρου 146 όσον αφορά άλλα θέματα.

Επισημαίνεται ότι το άρθρο 23 καλύπτει τόσο κινητή όσο και ακίνητη περιουσία, η στέρηση της οποίας, όπως έχει επισημανθεί, μπορεί να γίνει μόνο δυνάμει νόμου και μόνο για τους λόγους που καθορίζει το Σύνταγμα.

Το άρθρο δεν καλύπτει απλώς μόνιμη στέρηση της περιουσίας, αλλά και επηρεασμό του δικαιώματος του προσώπου να απολαμβάνει την περιουσία του, δηλαδή έστω και προσωρινή στέρηση και του δικαιώματος κάποιου να απολαμβάνει την περιουσία του.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά στην υπόθεση Τιτίνα Λοϊζίδου ν. Τουρκίας, Ατομική Προσφυγή κάτω από την κάθε Ευρωπαϊκή Σύμβαση, στην οποία εκτός από τα άλλα πολύ σημαντικά που αποφασίστηκαν από το Δικαστήριο (π.χ. η αναγνώριση του ότι η Τουρκία είναι νομικά υπόλογη για τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έγιναν στην Κύπρο ως εκ της Τουρκικής εισβολής του 1974 και της μέχρι σήμερα κατοχής των εδαφών της Δημοκρατίας) αναγνωρίστηκε και η παραβίαση του δικαιώματος των εκτοπισμένων ιδιοκτητών για απόλαυση της ιδιοκτησίας τους (που κατοχυρώνεται από το Άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης) στα κατεχόμενα μέρη της Κύπρου.

ΑΡΘΡΟ 24

Το άρθρο 24 κατοχυρώνει την υποχρέωση καθενός να συνεισφέρει στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις του, αλλά η επιβολή αυτής της συνεισφοράς μπορεί να γίνει μόνο διά νόμου ή κατ' εξουσιοδότηση νόμου.

Με το άρθρο 24 καθιερώνεται η αρχή της αναλογικότητας στα δημόσια βάρη, ή, όπως άλλως αναφέρεται, η αρχή της φορολογικής ισότητας.

Το άρθρο σαφώς ορίζει ότι κανένας φόρος ή εισφορά δεν μπορεί να επιβληθεί αναδρομικά, αλλά ειδικά δέχεται ότι οι εισαγωγικοί δασμοί μπορούν να επιβάλλονται από την ημερομηνία που κατατίθεται η σχετική πρόταση νόμου ή το νομοσχέδιο.

Παραπέρα ορίζεται ότι καμιάς μορφής φορολογία ή εισφορά, με εξαίρεση τους τελωνειακούς δασμούς, δεν μπορεί να είναι καταστρεπτικής ή απαγορευτικής φύσης.

Στο άρθρο αυτό στηρίζεται η φορολογική μας νομοθεσία, η οποία είναι αναλογική, και έχει πάντα εφαρμογή για το μέλλον.

ΑΡΘΡΟ 25

Το άρθρο 25 κατοχυρώνει το δικαίωμα εκάστου να ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα ή να επιδιόδετα σε οποιαδήποτε απασχόληση, εμπόριο ή επικερδή εργασία.

Το άρθρο επιτρέπει την υπαγωγή του δικαιώματος αυτού σε περιορισμούς που μπορούν να τεθούν από Νόμο οι οποίοι αναφέρονται αποκλειστικά στα συνήθως απαιτούμενα για την άσκηση οποιουδήποτε επαγγέλματος προσόντα ή είναι απαραίτητοι μόνο προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας της Συνταγματικής τάξης κτλ., δηλαδή των όρων που περιέχονται και σε άλλα άρθρα, όπως π.χ. το 15, 18, κτλ., και επίσης προς το δημόσιο συμφέρον, υπό τον όρο ότι δεν τίθενται κατ' επίκληση δημοσίου συμφέροντος, εφόσον είναι αντίθετοι προς τα συμφέροντα της καθεμιάς από τις κοινότητες.

Επισημαίνεται ότι, κατ' εξαίρεση και μόνο δυνάμει νόμου και εφόσον κριθεί ότι είναι προς το δημόσιο συμφέρον, είναι δυνατό ορισμένες επιχειρήσεις που παρέχουν ουσιώδη δημόσια υπηρεσία ή είναι σχετικές με την εκμετάλλευση των πηγών ενέργειας ή άλλων φυσικών πόρων να ασκούνται αποκλειστικά από τη Δημοκρατία, δήμο, ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου.

Το Άρθρο κατοχυρώνει, επίσης, τα δικαιώματα προσώπου το οποίο προηγουμένως ασκούσε τέτοια επιχείρηση.

Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία επιλογής και αλλαγής επαγγέλματος και απαγορεύει τα «κλειστά» επαγγέλματα και τις μονοπωλιακές καταστάσεις παρά μόνο στις περιπτώσεις που το ίδιο το Σύνταγμα καθορίζει. Επιση-

μαίνεται, επίσης, ότι το δικαίωμα αυτό μπορεί να ασκηθεί και αρνητικά, δηλαδή κατοχυρώνεται και η ελευθερία της μη εργασίας.

ΑΡΘΡΟ 26

Το άρθρο 26 κατοχυρώνει το δικαίωμα του συμβάλλεσθαι ελευθέρως. Υπόκειται σε περιορισμούς ή δεσμεύσεις που μπορούν να τεθούν επί τη βάσει των γενικών αρχών του δικαίου των συμβάσεων.

Με νόμο μπορεί:

- (α) να γίνει πρόβλεψη για την πρόληψη εκμετάλλευσης από πρόσωπα τα οποία διαθέτουν ιδιάζουσα οικονομική ισχύ και
- (β) να ρυθμιστούν οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

ΑΡΘΡΟ 27

Το άρθρο 27 κατοχυρώνει το δικαίωμα του απεργείν, η άσκηση του οποίου μπορεί να ρυθμιστεί με νόμο για το σκοπό μόνο της προστασίας της ασφάλειας της Δημοκρατίας, της συνταγματικής τάξης, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας ασφάλειας ή της διατήρησης των εφοδίων και υπηρεσιών που είναι απαραίτητες για τη ζωή του λαού ή την προστασία των δικαιωμάτων που εγγυώνται από το Σύνταγμα σε κάθε πρόσωπο.

Το δικαίωμα αυτό δεν επεκτείνεται σε πρόσωπα που ανήκουν

- (1) στις ένοπλες δυνάμεις
- (2) την αστυνομία
- (3) τη χωροφυλακή

και είναι δυνατό να απαγορευθεί διά νόμου και για τους δημόσιους υπαλλήλους.

Κατά συνέπεια, νόμοι που ρυθμίζουν το δικαίωμα του απεργείν, πρέπει περιοριστικά να αφορούν τους λόγους που αναφέρονται στο Σύνταγμα και να ερμηνεύονται στενά.

Το δικαίωμα του απεργείν θεωρείται ότι απορρέει από τη συνδικαλιστική ελευθερία και στα συντάγματα ορισμένων χωρών θεωρείται ότι απορρέει από την κατοχύρωση του δικαιώματος εκείνου.

Το δικαίωμα του απεργείν περιλαμβάνει και το δικαίωμα του ανταπεργείν.

ΑΡΘΡΟ 28

Το άρθρο 28 στηρίζεται στο άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Το άρθρο 28 του Συντάγματος κατοχυρώνει την αρχή της ισότητας η οποία είναι

εμπεδωμένη σε όλες τις δημοκρατικές κοινωνίες.

Το άρθρο κατοχυρώνει ότι όλοι είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, της διοίκησης και της δικαιοσύνης και δικαιούνται να τύχουν ίσης προστασίας και μεταχείρισης και να απολαμβάνουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που προβλέπονται από το Σύνταγμα, χωρίς καμιά δυσμενή διάκριση σε βάρος τους λόγω κοινότητας, φυλής, χρώματος, θρησκείας, γλώσσας, φύλου, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, γεννήσεως, πλούτου, κοινωνικής τάξης ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, εκτός εάν υπάρχει ρητή διάταξη του Συντάγματος που ορίζει το αντίθετο.

Με το Σύνταγμα καταργούνται, επίσης, οι τίτλοι ευγενείας.

Επισημαίνεται ότι

(1) δεν επιτρέπεται εξαίρεση από την εφαρμογή του δικαιώματος αυτού για τους λόγους που επιτρέπεται όσον αφορά άλλα άρθρα του Συντάγματος π.χ. 15, 18, κτλ., ούτε η εφαρμογή του αναστέλλεται σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης δυνάμει του Άρθρου 183.2.

(2) το άρθρο 28 του Συντάγματος

(α) καλύπτει περισσότερα δικαιώματα απ' ό,τι η Σύμβαση και

(β) απαγορεύει τη δυσμενή διάκριση για ευρύτερο φάσμα λόγων από τη Σύμβαση.

Το άρθρο 28 είναι σημαντικότερο και έχει εφαρμογή είτε από μόνο του είτε σε σχέση με οποιοδήποτε από τα άλλα άρθρα του Συντάγματος.

Επισημαίνεται ότι η αρχή της ισότητας διασφαλίζεται, επίσης, και από το Κοινωνικό Κεκτημένο. Στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπάρχουν ειδικές ρυθμίσεις για την ισότητα των φύλων, ιδιαίτερα καθόσον αφορά τον τομέα της εργασίας.

Στα πλαίσια του άρθρου αυτού, το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ισονομία, δηλαδή την ισότητα ενώπιον του νόμου όχι μόνο στην εφαρμογή του, αλλά, κατά την κρατούσα γνώμη, και στη θέσπισή του, την ίση μεταχείριση από μέρους της διοίκησης όλων των ανθρώπων και την ίση αντιμετώπισή τους από τη δικαιοσύνη. Έχει νομολογηθεί ότι η αρχή αυτή δεν κατοχυρώνει τη μαθηματική ισότητα, αλλά την ισότητα μεταξύ ομοίων καταστάσεων και επιτρέπει την εύλογη διαφοροποίηση σε περιπτώσεις ανόμοιων καταστάσεων, γιατί ίση μεταχείριση ανόμοιων καταστάσεων οδηγεί σε ανισότητα.

Κατά συνέπεια, τα κρατικά όργανα θα πρέπει στην άσκηση του ευρύτατου φάσματος των καθηκόντων τους να σέβονται τα δικαιώματα του κάθε ανθρώπου και η συμπεριφορά τους να μην επηρεάζεται από το γεγονός ότι βρίσκονται αντιμετώπι με ημεδαπό ή αλλοδαπό, από το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα, το

φύλο, τις πολιτικές πεποιθήσεις, την καταγωγή, την κοινωνική του θέση, κτλ., οποιουδήποτε προσώπου. Η ίδια συμπεριφορά πρέπει να επιδεικνύεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής.

ΑΡΘΡΟ 29

Το άρθρο 29 κατοχυρώνει το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου να υποβάλλει έγγραφες αιτήσεις και παράπονα σε οποιαδήποτε αρμόδια αρχή και να δικαιούται να τύχει αιτιολογημένης απάντησης το ταχύτερο και, εν πάση περιπτώσει, μέσα σε προθεσμία που δεν υπερβαίνει τις τριάντα μέρες. Κατοχυρώνει, επίσης, το δικαίωμα του ενδιαφερομένου ο οποίος δεν έχει ικανοποιηθεί με την απόφαση ή που δεν έχει λάβει απάντηση μέσα στην ανωτέρω προθεσμία να προσφύγει στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Με το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται το δικαίωμα του αναφέρεσθαι εις τας αρχάς.

Οι δημόσιες αρχές δεν πρέπει να αγνοούν αιτήσεις ή παράπονα που τους υποβάλλονται (γραπτώς), αλλά θα πρέπει να επιλαμβάνονται τούτων το ταχύτερο και εν πάση περιπτώσει μέσα σε τριάντα μέρες, σύμφωνα με τις πρόνοιες του Συντάγματος.

ΑΡΘΡΟ 30

Στηρίζεται στο άρθρο 6.1 και 6.3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Με το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται το δικαίωμα της «δίκαιης δίκης», δηλαδή της δίκαιης και σωστής απονομής της δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, κατοχυρώνεται το δικαίωμα του καθενός

- (1) να προσφύγει στο Δικαστήριο στο οποίο δικαιούται δυνάμει του Συντάγματος να προσφύγει,
- (2) να έχει ανεπηρέαστη και δημόσια ακροαματική διαδικασία,
- (3) να δικαστεί μέσα σε εύλογο χρόνο,
- (4) να δικαστεί από ανεξάρτητο και αμερόληπτο αρμόδιο δικαστήριο που έχει ιδρυθεί από νόμο,
- (5) να τύχει αιτιολογημένης απόφασης του Δικαστηρίου η οποία θα απαγγελθεί δημόσια.

Τα πιο πάνω δικαιώματα έχουν σχέση τόσο με αστικές όσο και με ποινικές υποθέσεις.

Ο τύπος και το κοινό μπορούν να αποκλεισθούν με απόφαση του Δικαστηρίου, όταν το απαιτεί το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας, της συνταγματικής τάξης, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας ασφάλειας ή των δημοσίων ηθών ή

το συμφέρον των ανηλίκων ή η προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων ή οποιοσδήποτε ειδικές συνθήκες κατά τις οποίες, κατά την κρίση του Δικαστηρίου η δημοσιότητα δυνατό να επηρεάσει δυσμενώς το συμφέρον της δικαιοσύνης.

Η παράγραφος 3 του άρθρου 30 καθορίζει τα κατ' ελάχιστον δικαιώματα των διαδίκων (τα οποία είναι ανάλογα με τα κατ' ελάχιστον δικαιώματα του κατηγορουμένου που διασφαλίζονται από το άρθρο 12.5 του Συντάγματος), τα οποία πρέπει να τυγχάνουν απόλυτου σεβασμού, γιατί μη συμμόρφωση με αυτά συνιστά παραβίαση του δικαιώματος για «δίκαιη δίκη».

Επισημαίνεται ότι σε μεγάλο ποσοστό των υποθέσεων, που καταχωρούνται στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, προβάλλεται ισχυρισμός για παράβαση του άρθρου 6 της Σύμβασης, (δηλαδή ότι δεν παρέχεται δυνατότητα για «δίκαιη δίκη»).

Σημειώνεται ότι εκτενής κάλυψη υπόθεσης, που βρίσκεται στο στάδιο της διερεύνησης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, και/ή δηλώσεις της Αστυνομίας, που εκφράζουν άποψη σε σχέση με την ενοχή συγκεκριμένου προσώπου, δυνατόν να θεωρηθούν ότι παραβιάζουν το δικαίωμα που κατοχυρώνεται από το άρθρο 30.2 του Συντάγματος για ανεπηρέαστη δίκη. Επίσης, καθυστέρηση προσαγωγής σε δίκη ή στην έκδοση απόφασης είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι συνιστά παραβίαση του άρθρου 30. Το ίδιο ισχύει και για στέρηση οποιουδήποτε από τα πέντε δικαιώματα που κατοχυρώνεται σε κάθε διάδικο από την παράγραφο 3 του άρθρου 30 του Συντάγματος.

Η νομολογία τόσο των Κυπριακών Δικαστηρίων όσο και του Στρασβούργου έχουν εμπεδώσει ότι τα Δικαστήρια έχουν επιτακτικό καθήκον να απονέμουν δικαιοσύνη μέσα σε εύλογο χρόνο και τα Κράτη μέλη έχουν υποχρέωση να οργανώσουν το νομικό τους σύστημα, ώστε να υπάρχει συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του άρθρου 30 του Συντάγματος και το άρθρο 6 της Σύμβασης. Η Αστυνομία έχει υποχρέωση να μεριμνά για τη διερεύνηση υπόθεσης και προσαγωγής σε δίκη (αν είναι η περίπτωση) μέσα σε εύλογο χρόνο που να επιτρέπει την αποπεράτωση της διαδικασίας με την έκδοση της δικαστικής απόφασης μέσα «σε εύλογο χρόνο». Αφετηρία για την επιμέτρηση του χρόνου αποτελεί η ημέρα της σύλληψης ή καταγγελίας του κατηγορουμένου.

ΑΡΘΡΟ 31

Το άρθρο 31 κατοχυρώνει σε κάθε πολίτη το δικαίωμα να ψηφίζει σε οποιαδήποτε εκλογή, τηρουμένων πάντοτε των διατάξεων του Συντάγματος και οποιουδήποτε εκλογικού νόμου που ψηφίζεται δυνάμει αυτού.

ΑΡΘΡΟ 32

Το άρθρο 32 κατοχυρώνει το δικαίωμα της Δημοκρατίας να ρυθμίσει διά νόμου οποιοδήποτε θέμα σχετικό με τους αλλοδαπούς, με τρόπο που να συνάδει, όμως, προς το διεθνές δίκαιο και είναι ένα από τα άρθρα, το οποίο, κατ' εξαίρεση, συνιστά διαφοροποίηση η οποία επιτρέπεται από το άρθρο 28 του Συντάγματος.

Δυνάμει του άρθρου αυτού είναι δυνατή η διά νόμου απαγόρευση ή η υπό όρους άσκηση επαγγέλματος ή ο περιορισμός απόκτησης ακίνητης ιδιοκτησίας από αλλοδαπούς, καθώς και η απέλαση αλλοδαπού.

Το δικαίωμα αυτό μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. περιορίζεται από ρυθμίσεις του Κοινοτικού Κεκτημένου.

Τα άρθρα 33 έως 35 ενισχύουν και εμπεδώνουν τη θέση ότι τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με το Μέρος II του Συντάγματος είναι υψίστης σημασίας και πρέπει να τηρούνται σε όλη τους την έκταση από όλες τις αρχές του κράτους.

ΑΡΘΡΟ 33

Το άρθρο 33 κατοχυρώνει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες που εγγυώνται με το Μέρος II του Συντάγματος δεν υπόκεινται σε οποιοδήποτε άλλο όρο ή δέσμευση ή περιορισμό εκτός από εκείνους που ορίζονται στο Μέρος II. Επιτρεπτή εξαίρεση, αποτελούν οι διατάξεις του 183 του Συντάγματος που επιτρέπουν αναστολή της εφαρμογής συγκεκριμένων άρθρων του Συντάγματος.

Το άρθρο 33 καθορίζει ρητά ότι οι διατάξεις που αφορούν δεσμεύσεις ή περιορισμούς σε σχέση με κατοχυρωμένο δικαίωμα, πρέπει να ερμηνεύονται στενά και να εφαρμόζονται μόνο για το σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκαν.

Αυτό είναι καθοριστικό για την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ότι, δηλαδή, οι συγκεκριμένοι περιορισμοί που επιτρέπονται από το Σύνταγμα πρέπει να ερμηνεύονται στενά και μόνο για το σκοπό για τον οποίο θεσπίστηκαν.

Υπενθυμίζεται ότι εν πάση περιπτώσει οι αποφάσεις των τελευταίων ετών, τόσο των Κυπριακών Δικαστηρίων όσο και των οργάνων του Στρασβούργου, καταδεικνύουν ότι η εμβέλεια των εγγυημένων δικαιωμάτων ερμηνεύεται με διευρυντικές τάσεις, ενώ αντίθετα αυτή των επιτρεπομένων περιορισμών ερμηνεύεται περιοριστικά.

ΑΡΘΡΟ 34

Το άρθρο 34 ορίζει ότι τίποτε που αναφέρεται στο Μέρος II δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει το δικαίωμα σε οποιονδήποτε να πράξει οτιδήποτε με σκοπό την υπονόμευση της συνταγματικής τάξης ή την κατάργηση οποιουδήποτε από

τα δικαιώματα που καθορίζονται από το Μέρος II ή τον περιορισμό τους σε μεγαλύτερη έκταση απ' ό,τι ορίζεται στο εν λόγω Μέρος.

ΑΡΘΡΟ 35

Το άρθρο 35 συνταγματικά εμπεδώνει την υποχρέωση των νομοθετικών, εκτελεστικών και δικαστικών αρχών της Δημοκρατίας να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων του Μέρους II του Συντάγματος, η καθεμιά μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς της.

Τούτο σημαίνει ότι, τόσο η Βουλή, όσο και η Εκτελεστική Εξουσία, καθώς και τα Δικαστήρια θα πρέπει να ενεργούν με πλήρη επίγνωση του γεγονότος ότι έχουν συνταγματική υποχρέωση να ασκούν τις αρμοδιότητές τους με γνώμονα τη διασφάλιση της εφαρμογής των δικαιωμάτων που εγγυώνται από το Σύνταγμα.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας κατοχυρώνεται ένα κράτος δικαίου με πλήρη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Βάσει συνταγματικών προνοιών, το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος και οι διεθνείς συμβάσεις που κυρώνονται με νόμους συνιστούν μέρος του εσωτερικού δικαίου με αυξημένη ισχύ έναντι των άλλων νόμων και ιεραρχούνται αμέσως μετά από το Σύνταγμα. Κατά συνέπεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία κατοχυρώνονται τόσο από το Σύνταγμα όσο και από διεθνείς συμβάσεις, βρίσκονται στην πρώτη βαθμίδα της ιεραρχίας όσον αφορά την έννομη τάξη. Από τη νομολογία των τελευταίων ετών, τόσο της Κύπρου όσο και του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αλλά και άλλων διεθνών οργάνων που έχουν αρμοδιότητα για τη διασφάλιση της τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι φανερό ότι υπάρχει τάση για διεύρυνση της εμβέλειας κάθε ανθρώπινου δικαιώματος και θεμελιώδους ελευθερίας, όσον αφορά τις πλευρές της ανθρώπινης ζωής που μπορεί να καλύπτονται, ενώ, αντίθετα οι τάσεις είναι περιοριστικές όσον αφορά την έκταση των επιτρεπόμενων περιορισμών.

Με γνώμονα τις γενικές αυτές παρατηρήσεις, επισημαίνονται τα πιο κάτω:

- (α) τα ανθρώπινα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα και τις Συμβάσεις είναι τα κατ' ελάχιστον δικαιώματα που έχει το κάθε άτομο στο οποίο αυτά εγγυώνται.
- (β) Σε σχέση με το κάθε δικαίωμα, ισχύουν μόνο οι περιορισμοί που ρητά αναφέρονται στο Σύνταγμα (ή τη Σύμβαση) και κανένας άλλος. Αυτοί μπορούν να εφαρμοστούν, εφόσον προνοούνται από Νόμο.
- (γ) Οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να ερμηνεύονται στενά.

- (δ) Κάθε αρχή ή όργανο στη Δημοκρατία έχει υποχρέωση να διασφαλίζει την αποτελεσματική εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών σε σχέση με κάθε άτομο στο οποίο εγγυώνται.
- (ε) Παραβίαση των δικαιωμάτων αυτών συνιστά παραβίαση του υπέρτατου εσωτερικού νόμου αλλά και των διεθνών υποχρεώσεων της Δημοκρατίας.
- (στ) Παραβίαση των δικαιωμάτων αυτών από οποιοδήποτε όργανο της Δημοκρατίας καθιστά τη Δημοκρατία υπόλογη τόσο στα Κυπριακά Δικαστήρια όσο και στα αρμόδια διεθνή όργανα.

Άσκηση δικαιώματος ενός ατόμου μπορεί να συνιστά παραβίαση του δικαιώματος άλλου. Υπενθυμίζεται η γνωστή οριοθέτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων «τα δικαιώματά μου αρχίζουν εκεί όπου τελειώνουν τα δικαιώματα του γείτονά μου». Οι κρατικές αρχές δεν έχουν μόνο υποχρέωση να μην παραβιάζουν τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα, αλλά έχουν και θετική υποχρέωση να μεριμνούν για την εφαρμογή τους.

Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνιστά συμμόρφωση προς τον υπέρτατο νόμο της Δημοκρατίας, καθώς και προς το διεθνές δίκαιο. Ας μη λησμονείται ότι η εξέλιξη της θεωρίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η μεταγενέστερη νομική κατοχύρωσή τους συνιστά ίσως το σημαντικότερο επίτευγμα του ανθρώπου ως ατόμου, έναντι της κρατικής κυριαρχίας.

Τέλος, ας μη λησμονείται ότι ο βαθμός κατοχύρωσης και σεβασμού στην πράξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθορίζει το επίπεδο της δημοκρατίας και εμπέδωσης του κράτους δικαίου σε μια χώρα.

(Γ) Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Παρίσι, 1948

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

Προοίμιο

Η Γενική Συνέλευση

Με τη σκέψη ότι το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο είναι η αναγνώριση της σύμφυτης σε όλους τους ανθρώπους αξιοπρέπειας, όπως και των δικαιωμάτων τους που είναι για όλους ίσα και αναφαίρετα,

Με τη σκέψη ότι η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε βάρβαρα πράξεις που έντονα αποκρούει η καθολική συνείδηση και ότι, όπως έχει διακηρυχθεί, ανώτατη επιδίωξη του ανθρώπου είναι ο ερχομός ενός κόσμου, όπου απαλλαγμένος από τον τρόμο και την αθλιότητα θα μπορεί να εκφράζεται ελεύθερα,

Με τη σκέψη ότι βασικό είναι να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από το δίκαιο των Κρατών με ρητές διατάξεις, ώστε να μη μένει στον άνθρωπο ως μόνη λύση η επανάσταση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης,

Με τη σκέψη ότι έχει ουσιαστική σημασία η ενθάρρυνση των Εθνών στην ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ τους,

Με τη σκέψη ότι όλοι οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών με τον Καταστατικό τους Χάρτη διακήρυσαν και πάλιν την πίστη τους στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξία και στην αξιοπρέπεια της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ισότητα των δικαιωμάτων των δύο φύλων και ότι διαδήλωσαν πως είναι αποφασισμένοι να ευνοήσουν την κοινωνική πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες και ελεύθερες συνθήκες ζωής,

Με τη σκέψη ότι τα Κράτη που είναι Μέλη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών έχουν αναλάβει την υποχρέωση να εξασφαλίσουν με τις διαδικασίες του Οργανισμού τον παγκόσμιο και πραγματικό σεβασμό των δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών του ανθρώπου και

Με τη σκέψη ότι για την πλήρη εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής έχει μεγάλη σημασία η κοινή και ομόφωνη αντίληψη για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου,

Διακηρύσσει

την Οικουμενική αυτή Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ως το κοινό ιδανικό που πρέπει να επιδιώκεται από όλους τους λαούς και όλα τα Έθνη, με σκοπό όλα τα άτομα και όργανα της κοινωνίας, έχοντας πάντα στο νου τους αυτή τη διακήρυξη, να προσπαθούν με την παιδεία και τη διδασκαλία να καλλιεργούν το σεβασμό στα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου και να εξασφαλίζουν με προοδευτικά μέτρα στα Έθνη και τον κόσμο ολόκληρο την αναγνώριση και την εφαρμογή τους με τρόπο γενικό και αποτελεσματικό, τόσο στους λαούς των Κρατών που είναι μέλη του Οργανισμού όσο και στους λαούς που ζουν σε εδάφη της δικαιοδοσίας τους.

Άρθρο 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι σε αξιοπρέπεια και δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και έχουν την υποχρέωση να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

Άρθρο 2

Ο καθένας μπορεί να διεκδικεί όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιέχονται στη Διακήρυξη αυτή, χωρίς καμιά διάκριση και ειδικότερα χωρίς διάκριση που να βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την πολιτική ή κάθε άλλη γνώμη, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, την προέλευση ή κάθε άλλη κατάσταση. Ακόμη καμιά διάκριση δε θα γίνεται, που να στηρίζεται στο πολιτικό καθεστώς, το νομικό ή το διεθνές, της Χώρας ή του εδάφους, όπου ανήκει ένα πρόσωπο, αδιάφορα αν η χώρα ή το έδαφος αυτό είναι ανεξάρτητα, βρίσκονται σε κηδεμονία, έχουν χάσει

την αυτονομία τους ή στην κυριαρχία τους υπάρχει οποιοσδήποτε περιορισμός.

Άρθρο 3

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να ζει, να είναι ελεύθερο και να απολαμβάνει την προσωπική ασφάλεια.

Άρθρο 4

Κανείς δε θα βρίσκεται σε δουλεία ούτε σε δουλοπαραοικία. Η δουλεία και η δουλεμπορία απαγορεύονται σε όλες τους τις μορφές.

Άρθρο 5

Κανείς δε θα υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινές και μεταχειρίσεις σκληρές, απάνθρωπες και ταπεινωτικές.

Άρθρο 6

Ο καθένας έχει το δικαίωμα να αναγνωρίζεται η νομική του προσωπικότητα σε κάθε τόπο.

Άρθρο 7

Όλοι είναι ίσοι μπροστά στο νόμο και έχουν το δικαίωμα να προστατεύονται εξίσου και χωρίς διάκριση από το νόμο. Εξάλλου όλοι έχουν το δικαίωμα να βρίσκουν την ίδια προστασία απέναντι σε κάθε διάκριση που θα αποτελούσε παράβαση της διακήρυξης αυτής, και απέναντι σε κάθε πρόκληση για τέτοια διάκριση.

Άρθρο 8

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να προσφύγει αποτελεσματικά στα αρμόδια δικαστήρια της Πατρίδας του εναντίον των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματά του που του αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και τους νόμους.

Άρθρο 9

Κανείς δεν μπορεί να φυλακιστεί, να κρατηθεί ή να εξοριστεί αυθαίρετα.

Άρθρο 10

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα με πλήρη ισότητα να δικάζεται δίκαια και δημόσια από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που θα παίρνει απόφαση είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, είτε για το βάσιμο κάθε ποινικής κατηγορίας εναντίον του.

Άρθρο 11

Κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για αδίκημα, είναι κατά τεκμήριο αθώο, ως ότου αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του σε δίκη που θα την χαρακτηρίζει η δημοσιότητα και που θα του εξασφαλίζει όλες τις αναγκαίες εγγυήσεις για την υπεράσπισή του.

Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί για τις πράξεις ή παραλείψεις, που δεν ήταν, σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο, αδίκημα κατά το χρόνο που έγιναν, ούτε επιβάλλεται βαρύτερη ποινή από εκείνη που επιβαλλόταν τη στιγμή που διαπράχθηκε το αδίκημα.

Άρθρο 12

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να είναι αντικείμενο αυθαίρετων επεμβάσεων στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένειά του, την κατοικία του και την αλληλογραφία του ούτε προσβολών της τιμής και της φήμης του. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να απολαμβάνει νομική προστασία από τέτοιες προσβολές.

Άρθρο 13

1. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τη διαμονή του στο εσωτερικό του Κράτους που ζει.

2. Ο άνθρωπος έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει κάθε χώρα, μαζί και τη δική του, και να επανέρχεται στη χώρα του.

Άρθρο 14

1. Σε περίπτωση διωγμού κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να ζητήσει και να βρει άσυλο σε άλλες

χώρες.

2. Το δικαίωμα αυτό δεν προβάλλεται σε περίπτωση διώξεων για εγκλήματα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 15

1. Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ιθαγένειας ενός τουλάχιστο Κράτους.
2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί την ιθαγένειά του ή το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.

Άρθρο 16

1. Ο άντρας και η γυναίκα μόλις φτάσουν σε ηλικία γάμου έχουν το δικαίωμα να κάνουν γάμο και να δημιουργούν οικογένεια χωρίς κανένα περιορισμό σχετικό με τη φυλή, την ιθαγένεια και τη θρησκεία τους. Τα δικαιώματά τους απέναντι στο γάμο είναι ίσα και κατά τη διάλυσή του.

2. Ο γάμος δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο με την αβίαστη και καθαρή συναίνεση των μελλονύμφων.

3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και θεμελιώδες στοιχείο της Κοινωνίας και πρέπει να προστατεύεται από την Κοινωνία και το Κράτος.

Άρθρο 17

1. Κάθε πρόσωπο, ατομικά ή ομαδικά, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.
2. Από κανένα δεν αφαιρείται η περιουσία του αυθαίρετα.

Άρθρο 18

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και την ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας ή των πεποιθήσεων ατομικά ή συλλογικά, τόσο φανερά, όσο και καπιδίαν με τη διδασκαλία, την άσκηση των θρησκευτικών του καθηκόντων, τη λατρεία και την τέλεση σχετικών λειτουργιών.

Άρθρο 19

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα ελευθερίας γνώμης και έκφρασης. Αυτό έχει ως συνέπεια το δικαίωμα να μην ενοχλείται για τις απόψεις του και το δικαίωμα να ζητά, να παίρνει και να διαδίδει τις πληροφορίες και τις ιδέες του με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης χωρίς περιορισμό.

Άρθρο 20

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να μετέχει ελεύθερα σε ειρηνικές συγκεντρώσεις.
2. Κανείς δεν μπορεί να εξαναγκαστεί να μετέχει σε Συνεταιρισμό.

Άρθρο 21

1. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να μετέχει στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων της χώρας του απευθείας ή με εκλεγμένους ελεύθερα αντιπροσώπους του.

2. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να γίνεται με ίσους όρους δεκτό στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.

3. Βάση της εξουσίας των Δημόσιων αρχών είναι η λαϊκή θέληση. Η θέληση αυτή πρέπει να εκδηλώνεται με τίμιες εκλογές που θα γίνονται κατά διαστήματα. Η ψήφος πρέπει να είναι καθολική και ίση. Η ψηφοφορία πρέπει να γίνεται μυστικά ή με αντίστοιχη διαδικασία που θα της εξασφαλίζει την ελευθερία.

Άρθρο 22

Κάθε μέλος έχει το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλισης. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να πετύχει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών (πολιτικών και μορφωτικών) δικαιωμάτων του, που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την εθνική και τη διεθνή συνεργασία και μέσα στα πλαίσια της οργάνωσης και της οικονομικής κατάστασης της χώρας.

Άρθρο 23

1. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να εργάζεται με όρους δικαίους και ικανοποιητικούς, να εκλέγει ελεύθερα την εργασία του και να προστατεύεται από την ανεργία.

2. Όλοι, χωρίς διάκριση, έχουν το δικαίωμα να παίρνουν την ίδια αμοιβή για ίσης αξίας εργασία.

3. Καθένας που εργάζεται έχει το δικαίωμα να αμείβεται δίκαια και ικανοποιητικά, ώστε από την εργασία του να εξασφαλίζεται σ' αυτόν και την οικογένειά του αξιοπρεπής διαβίωση που θα συμπληρώ-

γεται, όταν υπάρχει λόγος, από όλα τα άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.

4. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει με άλλους συνδικάτα και να γίνεται μέλος συνδικάτων για την υποστήριξη των συμφερόντων του.

Άρθρο 24

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να αναπαύεται και να ψυχαγωγείται, όπως και το δικαίωμα να υπάρχει εύλογος περιορισμός της εργασίας του και να του χορηγείται περιοδικά άδεια με αποδοχές.

Άρθρο 25

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να ζει μια τέτοια ζωή που θα του εξασφαλίζει την ατομική και οικογενειακή ευημερία και ιδιαίτερα τη διατροφή, το ντύσιμο, την κατοικία και την ιατρική περίθαλψη, όπως και τις αναγκαίες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμη το δικαίωμα να ασφαρίζεται για τις περιπτώσεις ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας, χηρείας, γερατειών ή και άλλες που για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή του, δε θα έχει τα μέσα να συντηρηθεί.

Άρθρο 26

1. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να μορφωθεί. Η εκπαίδευση πρέπει να προσφέρεται δωρεάν τουλάχιστο στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να γενικευθεί. Η πρόσβαση σε ανώτερες σπουδές πρέπει να γενικευθεί και να είναι ελεύθερη με πλήρη ισότητα για όλους ανάλογα με την αξία τους.

2. Σκοπός της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η πλήρης ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου και η ενίσχυση του σεβασμού των δικαιωμάτων του και των θεμελιωδών ελευθεριών. Πρέπει η εκπαίδευση να προάγει την κατανόηση, την ανοχή και τη φιλία ανάμεσα σ' όλα τα έθνη και τις ομάδες, φυλετικές ή θρησκευτικές, όπως και την ανάπτυξη των ενεργειών των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

3. Οι γονείς έχουν τον πρώτο λόγο στην εκλογή της εκπαίδευσης που θα δοθεί στα παιδιά τους.

Άρθρο 27

1. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να μετέχει ελεύθερα στην πολιτιστική ζωή της κοινωνίας που ζει, να απολαμβάνει τα αγαθά των τεχνών και να συμμετέχει στην επιστημονική πρόοδο και τα αγαθά που προέρχονται από αυτή.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και τα υλικά του συμφέροντα που προέρχονται από έργα επιστημονικά, φιλολογικά και καλλιτεχνικά, των οποίων είναι δημιουργός τους.

Άρθρο 28

Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα να θέλει να επικρατεί στο κοινωνικό του πεδίο και διεθνώς μια τάξη τέτοια ώστε τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διακηρύσσονται με τη Διακήρυξη αυτή να μπορούν να πραγματοποιηθούν.

Άρθρο 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινωνία όπου μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και πλήρης ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

2. Κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του και την απόλαυση των ελευθεριών του ο άνθρωπος δεν υποβάλλεται σε άλλους περιορισμούς, εκτός από εκείνους που θεσπίζονται αποκλειστικά με νόμους και αποσκοπούν στην εξασφάλιση και το σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών του συνανθρώπου του και την ικανοποίηση των δίκαιων αξιώσεων της Ηθικής, της Δημόσιας Τάξης και γενικής ευημερίας μέσα σε Δημοκρατική Κοινότητα.

3. Τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που περιέχονται στη Διακήρυξη αυτή σε καμιά περίπτωση δεν είναι δυνατό να ασκηθούν με τρόπο αντίθετο προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 30

Καμιά διάταξη της Διακήρυξης αυτής δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι θεμελιώνει για οποιοδήποτε κράτος ή ομάδα ή άτομο το δικαίωμα να αναπτύξει δραστηριότητα ή να εκτελέσει πράξεις, που αποβλέπουν στην καταστράτηγηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται από αυτή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

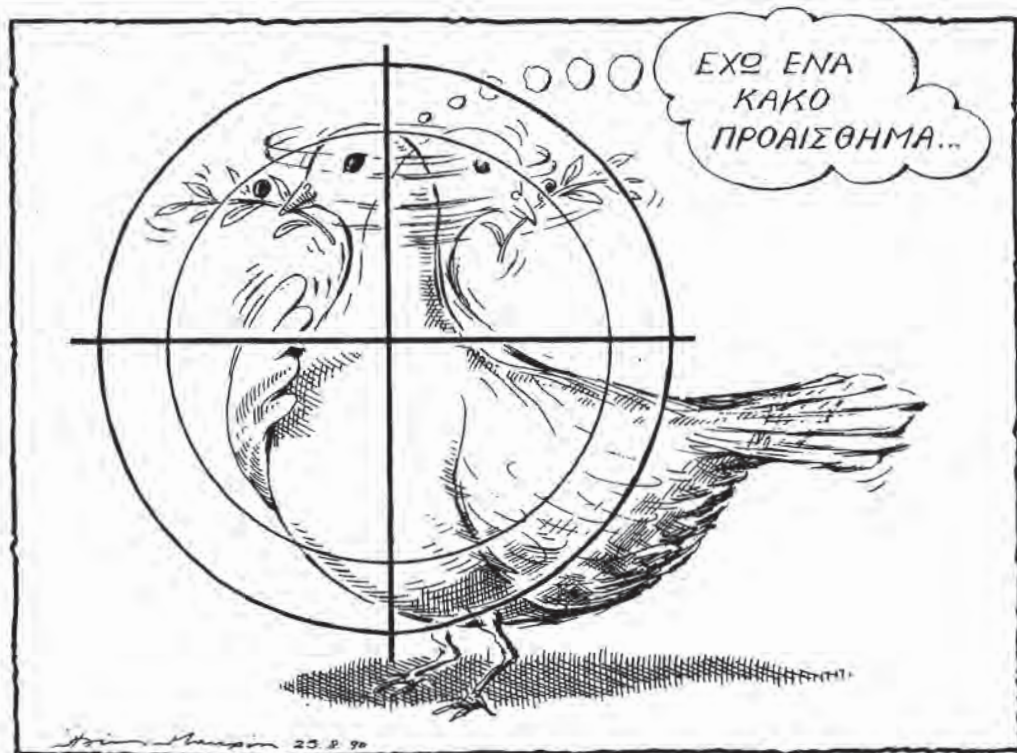
1. Στο προοίμιο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ψηφίστηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 10 Δεκεμβρίου 1948 αναφέρεται: «Η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε βάρβαρες πράξεις που επαναστάτησαν τη συνείδηση της ανθρωπότητας...»

(α) Ποιες πράξεις και γεγονότα υπονοούνται;

(β) Επαναλαμβάνονται ή επαναλήφθηκαν σήμερα παρόμοιες «βάρβαρες πράξεις» και σε ποιες περιπτώσεις;

(γ) Για τις πράξεις αυτές σήμερα «επαναστάτησε η συνείδηση της ανθρωπότητας»; Σε ποια γεγονότα ή στάσεις στηρίζετε τη θέση σας;

2. Δώστε μ' ένα χαρακτηριστικό σκίτσο την κατάσταση της πολύπλευρης από τη μια διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ταυτόχρονης καταπατήσής τους από την άλλη.

Σκίτσο του Ηλία Μακρή

3. Ακούμε συχνά διαμαρτυρίες για την αξία, το ρόλο και τη χρησιμότητα των διακηρύξεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και των Οργανισμών που τα διακηρύσσουν, επειδή παρά τις διακηρύξεις τα δικαιώματα αυτά καταπατούνται, πολλές φορές μάλιστα, απροκάλυπτα. Συμφωνείτε με την αμφισβήτηση της αξίας των διακηρύξεων; Εκφράστε τις απόψεις σας και ζητήστε το θέμα λαμβάνοντας υπόψη και τις απόψεις των δύο αποσπασμάτων που ακολουθούν.

(α) «Και είναι αναγκαίο να τονιστεί ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα στο σύνολό τους αποτέλεσαν όχι μόνο ηθική κατάκτηση του πολίτη, αλλά και συτάκτηση νομική, με την επιψήφισή τους από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. Η απήχηση των ιδεών που εκφράζει η παγκόσμια διακήρυξη βρίσκεται στα Συντάγματα και τη Νομοθεσία πολλών κρατών, σε δικαστικές αποφάσεις και οφείλει ν' αποτελέσει την πολιτική και κοινωνική κατεύθυνση της εποχής μας σε Παγκόσμια κλίμακα»...

«Η εξάρτηση συνεπώς της Διεθνούς Εξελίξεως με τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών, όπως και αντίθετα, είναι άμεση. Δημιουργεί την Οικουμενική τους βάση και τονίζει την παγκοσμιότητα του αγώνα που πρέπει ν' αναληφθεί για την κατοχύρωσή τους».

Κ.Α. «Περιοδικό Προσανατολισμός»

(β) «Ορισμένες καταστάσεις, σε διεθνή κλίμακα, πείθουν δυστυχώς πως εντυπωσιακά ονόματα οργανισμών και προσώπων, που σε τελική ανάλυση κυβερνούν τον πλανήτη μας, δεν έχουν αποδώσει όσα ο κοσμάκης περίμενε απ' αυτά. Πέρα από τη συνηθισμένη μεμψιμοιρία έχουν, δηλαδή, απογοητεύσει. **Οι ηθικές αρχές αλληλοπροστασίας και συνεργασίας, είναι μόνο τίτλοι χωρίς περιεχόμε-**

νο. Τα λεγόμενα δικαιώματα του ανθρώπου δεν γίνονται σεβαστά, ούτε από τα συλλογικά όργανα που τα κραδαίνουν, ούτε από τα άτομα που συχνά τα παρεμποδίζουν όταν πρόκειται για το διπλανό τους. Η οικονομία παραφρονεί περιοδικά, και δε μπορεί να καταλάβει κανείς τα скаμπανεβάζοματα των συναλλαγμάτων. Άλλα νομίσματα καταρακουλούν και άλλα πολλαπλασιάζουν την αξία τους, χωρίς οι σασκρικτικές εξηγήσεις των οικονομολόγων να γίνονται καταληπτές από τον πολίτη. Τι να καταλάβει αυτός απ' αυτά; «Ενέσεις» κάθε φύσεως δεν αποτελούν παρά πανάκειας ημίμετρα. Ο πλούτος συγκεντρώνεται μαγνητικά δίπλα στον πλούτο, ενώ παρ' όλους τους ναυαγοσωστικούς οργανισμούς εκατομμύρια άνθρωποι στερούνται τον επιούσιο. Η υγεία των λαών με την προστατευτική και θεραπευτική ταχυδακτυλουργία της ιατρικής επιστήμης εξυπηρετείται πλασματικά, αφού το εγκλημα και το ατύχημα πολλαπλασιάζονται με ολοφάνερη ζημιά της παγκόσμιας δημογραφίας. Η εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα χωλαίνει, ό,τι και αν κάνουν οι προσπάθειες. Και η ανατροφή των παιδιών που θα αντικαταστήσουν τις ηγεσίες, παραπαίει με την αναπόδειχτη πειραματολογία.

«Ν.Κ. Λούρου «Η δομή της δημοκρατίας»

4. Αναλάβετε έρευνες για τα προβλήματα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και εργασίας που τυχόν να υπάρχουν για τη γυναίκα στην Κύπρο.

Μπορεί να γίνει σύγκριση και με τα ελλαδικά δεδομένα.

- α) Με ποια άρθρα της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Κυπριακού Συντάγματος κατοχυρώνονται ίσα δικαιώματα για άντρες και γυναίκες (π.χ. άρθρο 6 του Κ. Συντάγματος και άρθρο 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης: ισονομία ανεξαρτήτως φύλου).
- β) – Το 1987 ψηφίστηκε στην Κύπρο ο Νόμος για την Προστασία της Μητρότητας που ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η Κύπρος με την επικύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη κάθε Μορφής Διάκρισης εις βάρος της Γυναίκας.
– Το 1989 έχει ψηφιστεί ο Νόμος περί Καταβολής Ίσης Αμοιβής μεταξύ Ανδρών και Γυναικών για εργασία Ίσης Αξίας.
– Το 1990 ψηφίστηκε ο Νόμος για Γονεϊκή Μέριμνα (αντί πατρικής εξουσίας) εισάγοντας την ισότητα μεταξύ των συζύγων στις σχέσεις τους με τα τέκνα.

5. Διαβάστε το άρθρο 11 της Σύμβασης που ακολουθεί και επισημάνετε:

- α) Σε ποια σημεία οι Νόμοι που προαναφέρθηκαν ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις της Σύμβασης.
- β) Τι χρειάζεται ακόμη να γίνει για την πλήρη εξάλειψη των διακρίσεων κάθε μορφής κατά των γυναικών.
- γ) Αναλάβετε έρευνα για τα Δικαιώματα της Αγρότισσας και της Οικοκυράς στην Κύπρο. Για τη συλλογή των σχετικών στοιχείων επικοινωνήστε με το Μόνιμο Κεντρικό Φορέα για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, Γυναικείους Ομίλους και Συνδέσμους για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Ο.Η.Ε
ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΟΛΩΝ
ΤΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

18 Δεκεμβρίου 1979

Άρθρο 11

1. Τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τη διάκριση κατά των γυναικών στον τομέα της απασχόλησης ώστε να εξασφαλιστούν σε βάση ισότητας του άνδρα και της γυναίκας τα ίδια δικαιώματα, και ιδιαίτερα:

α) Το δικαίωμα εργασίας σαν αναφαίρετο δικαίωμα όλων των ανθρώπινων όντων.

β) Το δικαίωμα σε ίσες δυνατότητες απασχολήσεως, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των ίδιων κριτηρίων επιλογής στο θέμα της απασχολήσεως.

γ) Το δικαίωμα ελεύθερης εκλογής του επαγγέλματος ή της εργασίας, το δικαίωμα προαγωγής, σταθερότητας της εργασίας και το δικαίωμα όλων των παροχών και όρων εργασίας, το δικαίωμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως και μετεκπαιδύσεως, συμπεριλαμβανομένης της μαθητείας, της επαγγελματικής τελειοποίησης και της διαρκούς εκπαίδευσεως.

δ) Το δικαίωμα κοινωνικής ασφαλίσεως, κυρίως το δικαίωμα παροχών συντάξεως, ανεργίας, ασθενείας, αναπηρίας και γήρατος ή για κάθε άλλη αιτία απώλειας της ικανότητας προς εργασία, καθώς και το δικαίωμα πληρωμένων αδειών.

ε) Το δικαίωμα για την προστασία της υγείας και την ασφάλεια των συνθηκών εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της διασφάλισης της λειτουργίας της αναπαραγωγής.

2. Για να προλάβουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών λόγω του γάμου τους ή της μητρότητας και για να εξασφαλίσουν το πραγματικό τους δικαίωμα προς εργασία, τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα που σκοπό έχουν:

α) Ν' απαγορεύουν, με ποινή κυρώσεων, την απόλυση για λόγους εγκυμοσύνης και τη διάκριση στις απολύσεις που βασίζονται στην οικογενειακή κατάσταση.

β) Να καθιερώσουν την παροχή πληρωμένων αδειών εγκυμοσύνης ή αδειών εγκυμοσύνης που δίδουν δικαιώματα σε παρόμοιες κοινωνικές παροχές, με την εγγύηση της διατηρήσεως της προηγούμενης εργασίας, των δικαιωμάτων αρχαιότητας και των κοινωνικών προνομίων.

γ) Να ενθαρρύνουν την παροχή των αναγκαίων κοινωνικών υπηρεσιών υποστηρίξεως για να επιτρέψουν στους γονείς να συνδυάσουν τις οικογενειακές υποχρεώσεις με τις επαγγελματικές ευθύνες και τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή, ευνοώντας ιδιαίτερα την εγκατάσταση και την ανάπτυξη δικτύου παιδικών σταθμών.

δ) Να εξασφαλίσουν ειδική προστασία στις εγκύους των οποίων η εργασία αποδεικνύεται ότι είναι βλαβερή.

3. Οι νόμοι που σκοπεύουν την προστασία των γυναικών στους τομείς που αναφέρονται στο παρόν άρθρο θα επανεξετάζονται περιοδικά σε συνάρτηση με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και θα αναθεωρούνται, θα καταργούνται ή θα επεκτείνονται ανάλογα με τις ανάγκες.

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ

ΚΑΙ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ:

Θέμα

Καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο (λόγω τουρκικής εισβολής).

Υλικό

Φωτογραφίες τοποθετημένες στην πινακίδα της τάξης/ή και οι φωτογραφίες του βιβλίου.

Πορεία

- α) Οι μαθητές μελετούν το κεφάλαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- β) Μελετούν τις φωτογραφίες.
- γ) Επισημαίνουν πότε και πώς γίνεται η παραβίαση των δικαιωμάτων (ποια δικαιώματα και ποιας κατηγορίας).
- δ) Γράφουν μια σύντομη έκθεση, όπου εκθέτουν τεκμηριωμένες τις διαπιστώσεις τους.
- ε) Ελέγχουν και επαληθεύουν τα πορίσματά τους με βάση τα πορίσματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Μωσαϊκά από την αψίδα της Εκκλησίας της Παναγίας της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη, 6ος αιώνας μ.Χ. Καταστράφηκαν από τους Τούρκους.

Απόστολος Ανδρέας

Το μοναστήρι του Αντρέα του Πρωτόκλητου είναι σήμερα το σύμβολο που κρατεί άσβεστο τον πόθο της επιστροφής, τον πόθο για λεφτεριά. Στέκει εκεί βουβό και περιμένει τη μέρα που οι

καμπάνες θα Ξανακτυπήσουν χαμόσυνα για να γιορτάσουμε τη γιορτή του και τη λεφτεριά της κατεχόμενης πατρίδας (από κυπριακή εφημερίδα).

**Από τη δήωση και καταστροφή
της πολιτιστικής κληρονομιάς
στα κατεχόμενα.**

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Κατά την τουρκική εισβολή και σε όλο το διάστημα μέχρι σήμερα, παραβιάζονται στην Κύπρο τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες του ανθρώπου, όπως αυτά κατοχυρώνονται από διεθνείς συμβάσεις. Η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο από την Τουρκία καταγγέλθηκε και στη Γενική Συνέλευση και την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε., καθώς και στα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Επιτροπή και το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης βρήκαν την Τουρκία ένοχη για σοβαρές παραβιάσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Βασικών Ελευθεριών, συμπεριλαμβανομένων παραβιάσεων του άρθρου 8 με την άρνηση της Τουρκίας να επιτρέψει την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους, του πρώτου άρθρου του Πρώτου Πρωτοκόλλου με την αποστέρηση της παρουσίας των προσφύγων και του άρθρου 14 με το να κατευθύνει τις διώξεις και την αποστέρηση δικαιωμάτων, αποκλειστικά εναντίον Ελλήνων, με διάκριση δηλαδή εθνική.

ΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

1. Η πρώτη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την περίοδο 20 Ιουλίου 1974 μέχρι 18 Μαΐου 1976.

Η ετυμηγορία της Επιτροπής ήταν:

1. «ότι τα στοιχεία ενώπιόν της αποτελούσαν ισχυρές ενδείξεις για δολοφονίες που διεπράχθησαν σε μεγάλη κλίμακα»

2. «ότι με την άρνησή της να επιτρέψει την επιστροφή περισσότερων από 170.000 Ελληνοκυπρίων προσφύγων στα σπίτια τους στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, η Τουρκία παραβίασε και συνεχίζει να παραβιάζει το Άρθρο 8 της Σύμβασης».

και

«ότι με την εκδίωξη των Ελληνοκυπρίων από τα ίδια τους τα σπίτια, με τη μεταφορά τους σε άλλα μέρη στο βόρειο τμήμα της Κύπρου ή με την εκτόπισή τους πέραν της διαχωριστικής γραμμής, η Τουρκία είχε στον ίδιο βαθμό παραβιάσει το Άρθρο 8 της Σύμβασης».

3. «ότι με τον περιορισμό πάνω από δυο χιλιάδων Ελληνοκυπρίων σε κέντρα συγκεντρώσεων που έγιναν σε σχολεία, εκκλησίες ξενοδοχεία και σπίτια, η Τουρκία έχει παραβιάσει το Άρθρο 5(1) της Σύμβασης».

4. «ότι η κράτηση των Ελληνοκυπρίων πολιτών στην Τουρκία δεν ήταν σύμφωνη με το Άρθρο 5(1) της Σύμβασης»

5. «ότι η κράτηση των Ελληνοκυπρίων στρατιωτικών στην Τουρκία δεν ήταν σύμφωνη με το άρθρο 5 (1).»

6. «ότι υπήρχε υπόνοια για τουρκική ευθύνη αναφορικά με την τύχη προσώπων που αποδεδειγμένα βρίσκονταν υπό τουρκική κράτηση».

7. «ότι διεπράχθησαν βιασμοί από Τούρκους στρατιώτες και τουλάχιστον σε δυο περιπτώσεις και από Τούρκους αξιωματικούς και αυτό όχι μόνο σε μερικές μεμονωμένες περιπτώσεις απειθαρχίας και «ότι τα περιστατικά βιασμού που περιγράφονται στις πιο πάνω περιπτώσεις και που θεωρούνται σαν αποδεδειγμένα συνιστούν απάνθρωπη μεταχείριση υπό την έννοια του Άρθρου 3 της Σύμβασης».

8. «ότι σε ορισμένες περιπτώσεις κρατούμενοι κακοποιήθηκαν σωματικά με επακόλουθο τον τραυματισμό τους και τουλάχιστο σε μια περίπτωση προκλήθηκε ο θάνατος του θύματος. Με τη δριμύτητά τους συνιστούσαν απάνθρωπη μεταχείριση και κατά συνέπεια παραβίαση του Άρθρου 3».

9. «ότι η παρακράτηση ικανοποιητικής ποσότητας τροφής και πόσιμου νερού και η μη

ικανοποιητική ιατρική περίθαλψη των Ελληνοκυπρίων κρατουμένων στα Άδανα και στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, και πάλι συνιστούσε - στις περιπτώσεις που θεωρήθηκαν αποδεδειγμένες και κάτω από συνθήκες που περιγράφηκαν ως «απάνθρωπη συμπεριφορά»-παραβίαση του Άρθρου 3.

10. «ότι σ' ένα σημαντικό αριθμό περιπτώσεων, κρατούμενοι κτυπήθηκαν άγρια ή κακοποιήθηκαν σωματικά από τους Τούρκους στρατιώτες».

11. «ότι υπήρξε η απόδειξη κατάληψης και κατοχής σπιτιών και γης από Τουρκοκύπριους και Τούρκους από την Ενδοχώρα - στρατιωτικούς και πολίτες.

και

ότι διεπράχθησαν λεηλασίες και κλοπές σε μεγάλη κλίμακα από τα τουρκικά στρατεύματα και τους Τουρκοκύπριους...»

12 «ότι η Τουρκία απέτυχε να διασφαλίσει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιέχονται σ' αυτά τα Άρθρα ανεξάρτητα από εθνική προέλευση, φυλή ή θρησκεία όπως απαιτείται από το Άρθρο 14 της Σύμβασης».

13. «ότι δεν είχε βρει, στοιχεία για την ύπαρξη επαρκών και ικανοποιητικών διορθωτικών μέτρων (από μέρους της Τουρκίας)».

Περιεχόμενο της Τρίτης Προσφυγής Κύπρου εναντίον της Τουρκίας

Στην Τρίτη Προσφυγή της Κύπρου (η οποία καλύπτει την περίοδο 19 Μαΐου 1976 μέχρι 10 Φεβρουαρίου 1983) στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων περιέχονται συγκεκριμένες καταγγελίες εναντίον της Τουρκίας για τις ακόλουθες παραβιάσεις.

- κράτηση ή φόνος περίπου 2.000 αγνοουμένων Ελληνοκυπρίων
- εκτόπιση προσώπων από τα σπίτια και τη γη τους (άρνηση να επιτραπεί η επιστροφή πάνω από 120.000 προσφύγων και εκδίωξη Ελληνοκυπρίων από τις κατεχόμενες περιοχές με απάνθρωπες μεθόδους)
- διαχωρισμός οικογενειών,
- λεηλασίες και κλοπές κινητής περιουσίας, που ανήκει στους Ελληνοκυπρίους,
- κατάληψη, οικειοποίηση, εκμετάλλευση, κατοχή, διανομή και καταστροφή κινητής και ακίνητης περιουσίας των Ελληνοκυπρίων,
- διάκριση εναντίον μελών της Ελληνοκυπριακής κοινότητας,
- καμιά αποτελεσματική αποζημίωση δεν δόθηκε από την Τουρκία,
- καταπίεση Τουρκοκυπρίων με τις ενέργειες μεγάλου αριθμού εποίκων της Ανατολίας και παρεμπόδιση της επιστροφής τους στα σπίτια και τις περιουσίες, στις περιοχές που ελέγχονται από την Κυπριακή Κυβέρνηση. Βιαιότητες κατά των εγκλωβισμένων, δημόσιες απειλές για εποικισμό.

Απόφαση στην 4η Διακρατική Προσφυγή της Κύπρου εναντίον της Τουρκίας (10 Μαΐου 2001)

Στην 4η Διακρατική Προσφυγή της Κύπρου εναντίον της Τουρκίας το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάσισε ότι η Τουρκία είναι ένοχη για:

- (1) συνεχή παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ αγνοουμένων και των συγγενών τους, λόγω της παράλειψης των αρχών να διεξαγάγουν αποτελεσματική έρευνα για την τύχη των αγνοουμένων (δικαίωμα ζωής, καθόσον αφορά τους αγνοουμένους, και δικαίωμα μη υποβολής σε απάνθρωπη μεταχείριση, καθόσον αφορά συγγενείς τους).
- (2) συνεχή παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ εκτοπισμένων, λόγω άρνησης των αρχών να τους επιτρέψουν να επιστρέψουν στις οικίες τους στα κατεχόμενα (δικαίωμα οικογενειακής ζωής).
- (3) συνεχή παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ ιδιοκτητών στα κατεχόμενα, λόγω παρεμπόδισης να έχουν πρόσβαση, έλεγχο, χρήση και απόλαυση των περιουσιών τους, χωρίς αποζημίωση (δικαίωμα ειρηνικής απόλαυσης της περιουσίας).
- (4) παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ που ζουν στα κατεχόμενα, λόγω περιορισμού πρόσβασης σε τόπους λατρείας και διορισμού ιερέων (δικαίωμα ελευθερίας θρησκείας).
- (5) παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ που ζουν στα κατεχόμενα, λόγω του ότι τα σχολικά βιβλία των δημοτικών σχολείων υπόκεινται σε υπέρμετρη λογοκρισία (δικαίωμα ελευθερίας λόγου και έκφρασης, ελευθερίας γνώμης και λήψης πληροφοριών και ιδεών).
- (6) συνεχή παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ που ζουν στα κατεχόμενα, λόγω του ότι σε περίπτωση που εγκαταλείπουν μόνιμα τα κατεχόμενα τα περιουσιακά τους δικαιώματα δεν είναι εξασφαλισμένα ή σε περίπτωση θανάτου τα κληρονομικά δικαιώματα των συγγενών δεν αναγνωρίζονται (δικαίωμα απόλαυσης της περιουσίας).
- (7) παραβίαση δικαιωμάτων των Ε/Κ που ζουν στα κατεχόμενα λόγω μη ύπαρξης διευκολύνσεων για μέση εκπαίδευση (δικαίωμα σε εκπαίδευση).
- (8) παραβίαση των δικαιωμάτων των Ε/Κ που ζουν στα κατεχόμενα λόγω των περιορισμών, φυσικής παρουσίας και επιτήρησης από τις αρχές (δικαίωμα ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και σεβασμού της κατοικίας).
- (9) παραβίαση των δικαιωμάτων των Ε/Κ που ζουν στην περιοχή Καρπασίας, καθότι υποβάλλονται σε διαφορετική μεταχείριση, η οποία συνιστά ταπεινωτική μεταχείριση.
- (10) παραβίαση δικαιωμάτων Ε/Κ που ζουν στα κατεχόμενα, λόγω απουσίας θεραπειών αναφορικά με τις παραβιάσεις από μέρους των αρχών με αριθμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ΤΟ ΠΛΗΓΜΑ ΤΟΥ ΑΤΤΙΛΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

1. Κατάληψη του 70% πλουτοπαραγωγικών πόρων.
2. Κατάληψη του 65% των ξενοδοχείων και τουριστικών καταλυμάτων.
3. Κατάληψη του 87% των υπό ανέγερση ξενοδοχειακών μονάδων.
4. Κατάληψη του λιμανιού της Αμμοχώστου από το οποίο διακινείται το 83% των εμπορευμάτων.
5. Κατάληψη του 56% της εξόρυξης μεταλλευμάτων.
6. Κατάληψη του 41% των κτηνοτροφικών μονάδων.
7. Έλεγχος του 48% των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων.
8. Έλεγχος του 46% της φυτικής παραγωγής.
9. Καταστροφή του 20% των δασικών περιοχών.
10. Κατάληψη του 40% των σχολικών κτιρίων.

Σημ: Η ιδιοκτησία γης μέχρι την εισβολή ήταν 83,2% ελληνοκυπριακή και 16,8% τουρκοκυπριακή.

Ο ΑΤΤΙΛΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

1. Διαθέτει γύρω στις 50.000 στρατιώτες, υποστηριζόμενους από 300 τανκς, αεροπορία και άλλο σύγχρονο εξοπλισμό.
2. Μετέφερε 109,000 έποικους από την Ανατολία που εγκατέστησε στις κατεχόμενες περιοχές.
3. Ελέγχει στρατιωτικά, οικονομικά, διοικητικά και πολιτικά τα κατεχόμενα.
4. Εξαναγκάζει τους Τουρκοκυπρίους να μεταναστεύσουν.
5. Ληλατεί και καταστρέφει την πολιτιστική μας κληρονομιά στα κατεχόμενα.
6. Προκλητικά και συστηματικά περιφρονηεί επανειλημμένα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών που ζητούν την άμεση αποχώρηση των Τουρκοικών στρατευμάτων και των εποίκων και την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους.

ΟΙ ΕΓΚΛΩΒΙΣΜΕΝΟΙ

Μετά την εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974 και την κατάληψη του 37% του εδάφους της:

30,000 Ελληνοκύπριοι έμειναν στα σπίτια και στα χωριά τους.

20,000 Ελληνοκύπριοι παρέμειναν στο κατεχόμενο από τα τουρκικά στρατεύματα βόρειο μέρος του νησιού.

10,000 Τουρκοκύπριοι παρέμειναν στο ελεγχόμενο από τη νόμιμη Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας νότιο μέρος του νησιού.

● Τον Αύγουστο του 1975, από τις 20,000 Ελληνοκύπριους που είχαν παραμείνει στο κατεχόμενο μέρος, απέμειναν μόνο 9,000.

● Σήμερα, στις κατεχόμενες περιοχές ζουν 654 άτομα (477 Ελληνοκύπριοι και 177 Μαρωνίτες).

Οι Ελληνοκύπριοι εγκλωβισμένοι:

- Ζουν σε συνθήκες καταπιεστικές
- Έχουν υποτυπώδη κοινωνική ζωή.
- Έχουν διαλυμένες οικογένειες. Οι γονείς στο βόρειο κατεχόμενο μέρος, εγκλωβισμένοι, τα παιδιά στις ελεύθερες περιοχές.

4. Βασικές έννοιες: Έθνος - Κράτος - Πολιτεύμα

Η Κύπρος είναι ανεξάρτητο Κράτος από το 1960. Αυτό σημαίνει πως οι άνθρωποι, το σύνολο των πολιτών (=χώρα) είναι οργανωμένοι κάτω από μια αυτοδύναμη κυβέρνηση (=εξουσία). Ο λαός της (= το σύνολο των πολιτών) δεν ανήκουν στο ίδιο Έθνος, δηλαδή δε συνδέονται μεταξύ τους με στοιχεία κοινού πολιτισμού, κοινού ιστορικού παρελθόντος και κοινών επιτεύξεων. Η διαφορετική όμως εθνικότητα των πολιτών ενός κράτους δεν τους εμποδίζει να έχουν την ίδια υπηκοότητα (ιθαγένεια), να είναι δηλαδή πολίτες του ίδιου κράτους, και από την άλλη, η κοινή εθνικότητα των ανθρώπων δεν τους εμποδίζει να ανήκουν σε διαφορετικά κράτη.

Οι έννοιες κράτος και έθνος δεν ταυτίζονται, γιατί, κατά κανόνα, η έννοια του έθνους είναι ευρύτερη της έννοιας του κράτους.

(Α) Έθνος

“Το συναίσθημα της ύπαρξης εθνικής ενότητας είναι τόσο εντονότερο όσο είναι περισσότερο ανεπτυγμένος ο πολιτισμός της ομάδας των ανθρώπων που αποτελούν το έθνος”

Κωνστ. Γεωργόπουλου “Στοιχεία Συνταγματικού Δικαίου”.

Έθνος ονομάζεται το σύνολο των ατόμων που συνδέονται μεταξύ τους πνευματικά λόγω κοινού πολιτισμού, κοινής ιστορίας και κοινών επιδιώξεων.

Η κοινή φυλετική καταγωγή, η κοινή γλώσσα, η κοινή θρησκεία και η από κοινού διαβίωση σ' ένα κράτος είναι στοιχεία που συντελούν στη βαθμιαία ανάπτυξη κοινής εθνικής συνείδησης, χωρίς όμως να είναι πάντα απαραίτητα γνωρίσματα της έννοιας του έθνους. Τις περισσότερες βέβαια φορές τα στοιχεία αυτά είναι φυσικό να συνυπάρχουν με τους πνευματικούς δεσμούς, αλλά η έλλειψη ενός ή μερικών απ' αυτά δεν εμποδίζει τη δημιουργία έθνους: πολλά ευρωπαϊκά έθνη ανήκουν στην ίδια φυλή· άτομα διαφορετικών φυλών ανήκουν σ' ένα έθνος (π.χ. Ηνωμένες Πολιτείες Βόρειας Αμερικής)· πολλά έθνη μιλούν την ίδια γλώσσα (π.χ. το ισπανικό έθνος και τα πιο πολλά λατινοαμερικανικά), άτομα ενός έθνους έχουν διαφορετικές μητρικές γλώσσες (π.χ. Ελβετία) κ.ο.κ.

Ο δεσμός του ατόμου προς ορισμένο έθνος ονομάζεται **εθνικότητα**.

Ορισμός της Πολιτείας

Κράτος ή πολιτεία ονομάζουμε το σύνολο των ανθρώπων (λαός) που κατοικούν σε καθορισμένη και διεθνώς αναγνωρισμένη έκταση (χώρα) και διοικούνται από ομάδα ατόμων (όργανα) που έχουν τη δύναμη να επιβάλλουν στο λαό τη θέληση της πολιτείας όπως αυτή καθορίζεται από τους νόμους της(εξουσία).

Η χώρα περιλαμβάνει:

α) το χερσαίο χώρο που καθορίζεται από τα σύνορα κάθε χώρας

β) τον εναέριο χώρο

γ) το θαλάσσιο χώρο που καθορίζεται από την **αιγιαλίτιδα ζώνη**, ορισμένη δηλαδή απόσταση από τις ακτές (=χωρικά ύδατα). Η απόσταση αυτή κυμαίνεται από 3-12 ναυτικά μίλια.

δ) την **υφαλοκρηπίδα**, τη φυσική γεωλογική προέκταση της ξηράς κάτω από τη θάλασσα μέχρι την απόσταση των 200 ναυτικών μιλίων από την ακτή και όχι πέρα από την **ωκεάνια άβυσσο** (σε βάθος δηλ. μικρότερο από 2400 μέτρα).

Σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης (1958) η κυρίαρχη χώρα έχει το δικαίωμα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των φυσικών πηγών της υφαλοκρηπίδας.

Ιθαγένεια ή υπηκοότητα ονομάζεται ο νομικός δεσμός των ατόμων προς το κράτος στο οποίο έχουν πολιτικά δικαιώματα. Αντίθετα όσοι βρίσκονται στο έδαφος ενός κράτους χωρίς πολιτικά δικαιώματα ονομάζονται αλλοδαποί ή ξένοι υπήκοοι.

Αρχή Κρατικής Κυριαρχίας

Η ανεξαρτησία κάθε κράτους στηρίζεται στο σεβασμό της **Αρχής της κρατικής κυριαρχίας** που αποτελεί κανόνα διεθνούς δικαίου κατοχυρωμένο από τις Διεθνείς Συμβάσεις.

Σύμφωνα με την αρχή αυτή:

1. Κάθε κράτος είναι κυρίαρχο μέσα στα όρια της χώρας του και ρυθμίζει μόνο του τις εσωτερικές του υποθέσεις χωρίς να παρέχεται σε κανένα άλλο κράτος το δικαίωμα επέμβασης στα εσωτερικά του ζητήματα.

2. Η κυριαρχία κάθε κράτους εκτείνεται μέσα στα όρια των "χερσαίων συνόρων" του, στον εναέριο χώρο πάνω από τις εκτάσεις αυτές και στην "αιγιαλίτιδα ζώνη".

3. Κάθε κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύει τη ζωή και την περιουσία των ξένων υπηκόων που ζουν στη χώρα του.

Σημ.: Στο *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* του Γ. Μπαμπινιώτη (σ. 779) η **ιθαγένεια** «θεωρητικά μόνον αντιδιαστέλλεται προς την υπηκοότητα, στον βαθμό που συνδέει το άτομο με τη φυλετική του καταγωγή και τις εθνικές του ρίζες».

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

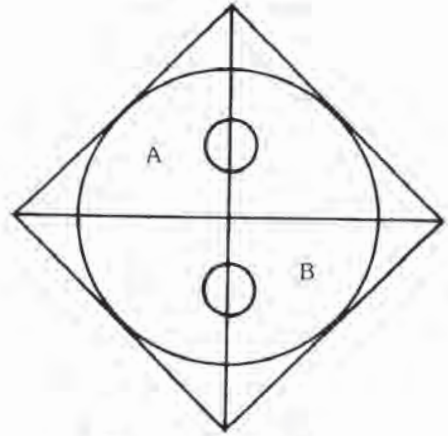
Τα κράτη διακρίνονται σε **απλά** (ενιαία) και **σύνθετα**:

(α) **Απλό** λέγεται το κράτος όταν η Κρατική Εξουσία ασκείται σ' όλη την έκτασή του και σ'όλο το λαό χωρίς περιορισμούς (Αγγλία , Ελλάδα, Ιταλία, κτλ.)

(β) **Σύνθετο** λέγεται το κράτος που δημιουργείται με διαρκή πολιτικό σύνδεσμο δύο ή περισσότερων κρατών, όπως για παράδειγμα το ομοσπονδιακό κράτος. Έχει ενισχυμένη κεντρική ομοσπονδιακή εξουσία διαφορετική από τις εξουσίες των κρατών που το συναπαρτίζουν. Μόνο κυρίαρχο είναι το ομοσπονδιακό κράτος και τα επιμέρους άρχονται απ' αυτό, παρόλο που έχουν ορισμένες αρμοδιότητες εξουσίας εντός των κρατών τους σε θέματα που ορίζονται από το ομοσπονδιακό Σύνταγμα. Οι επιμέρους εξουσίες είναι υπάλληλες στην κεντρική εξουσία.

Ομοσπονδιακά κράτη σήμερα είναι: Ηνωμένες Πολιτείες Βορείου Αμερικής, Ελβετία, Σοβιετική Ένωση, Γιουγκοσλαβία, Ινδία.

Η συνομοσπονδία είναι σύνθεση κρατών: Κυρίαρχα είναι όλα τα κράτη που το συναπαρτίζουν και δεν υπάρχει ενισχυμένη κεντρική εξουσία. Οι εξουσίες των κρατών είναι παράλληλες και με ιδιαίτερες αρμοδιότητες και πλήρη κυριαρχία εντός των κρατών τους.

Κεντρική εξουσία

ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

A,B: τα επί μέρους κράτη

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΠΛΟ

ΧΩΡΑ (Χερσαία έκταση - εναέριος χώρος - αιγιαλίτιδα ζώνη)
ΛΑΟΣ (υπήκοοι - αλλοδαποί)
ΕΞΟΥΣΙΑ (De jure)

ΚΡΑΤΟΣ

ΣΥΝΘΕΤΟ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΡΑΤΩΝ
ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

(B) Πολίτευμα

Πολίτευμα ονομάζουμε το σύστημα που ακολουθεί κάθε πολιτεία για την οργάνωση και την άσκηση της εξουσίας. Η μορφή του πολιτεύματος καθορίζεται από το Σύνταγμα κάθε πολιτείας.

Η ταξινόμηση των πολιτευμάτων είναι δυνατό να γίνει με βάση διάφορα κριτήρια :

1. Με βάση τον αριθμό των προσώπων που ασκούν την εξουσία έχουμε βασικά τρία είδη πολιτευμάτων: τη **μοναρχία**, την **ολιγαρχία** και τη **δημοκρατία**. Στη μοναρχία ανώτατο όργανο της Πολιτείας είναι πρόσωπο που ασκεί την εξουσία είτε χωρίς κανένα περιορισμό (απόλυτη μοναρχία) είτε με βάση το Σύνταγμα (συνταγματική/ κοινοβουλευτική μοναρχία). Στην ολιγαρχία ανώτατο όργανο της πολιτείας είναι μια ομάδα ανθρώπων που προέρχεται από μια ειδική προνομιακή τάξη (κλήρο, στρατό, μέλη μιας μόνο πολιτικής ιδεολογίας κ.ά.).

Στη δημοκρατία ανώτατο όργανο της πολιτείας είναι ο λαός που ψηφίζει το Σύνταγμά του και εκλέγει τα όργανα που το διοικούν με βάση αυτό. Η δημοκρατία μπορεί να είναι βασιλευόμενη, όταν ο αρχηγός του Κράτους είναι κληρονομικός, προεδρευόμενη, όταν ο αρχηγός του κράτους εκλέγεται από το κοινοβούλιο, ελέγχεται και εξαρτάται από τη Βουλή (στηρίζεται στην ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής) και προεδρική, όταν εκλέγεται με άμεση ψηφοφορία από το λαό.

2. Με κριτήριο τη σύνθεση των κοινωνικών δυνάμεων που ασκούν την εξουσία έχουμε πολιτεύματα **ταξικά**, όταν την εξουσία ασκεί μια μόνο κοινωνική τάξη και **πλουραλιστικά**, όταν την εξουσία ασκούν περισσότερες κοινωνικές δυνάμεις.

3. Με κριτήριο το βαθμό επέμβασης της εξουσίας στη ζωή των πολιτών έχουμε **φιλελεύθερα** πολιτεύματα, όταν η επέμβαση είναι η ελάχιστη δυνατή για να προστατευθεί η ίδια η ύπαρξη του κράτους, **παρεμβατικά**, όταν το κράτος παρεμβαίνει για να εξαλείψει/ μειώσει την κοινωνική ανισότητα και **ολοκληρωτικά**, όταν καμιά ελευθερία δεν αφήνεται στο άτομο και τις κοινωνικές ομάδες.

Βασικές αρχές της δημοκρατίας είναι:

α) **Η Αρχή της λαϊκής κυριαρχίας:** Ο λαός, οι υπήκοοι ενός κράτους, απολαμβάνουν ελευθερία και ισότητα και μέσω των αντιπροσώπων τους ασκούν την εξουσία. Το εκλέγειν και εκλέγεσθαι είναι δικαίωμα του κάθε πολίτη.

β) **Η Αρχή της πλειοψηφίας και του πλουραλισμού.** Στη δημοκρατία εκφράζεται η πολυφωνία και λειτουργεί ο πολυκομματισμός μέσα από το σεβασμό της πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων.

γ) **Η Αρχή της διάκρισης των εξουσιών.** Για την καλή οργάνωση μιας δημοκρατικής πολιτείας, οι τρεις λειτουργίες της πολιτικής εξουσίας θεωρείται ότι πρέπει να ασκούνται από διαφορετικούς φορείς, με σκοπό η καθεμιά από τις εξουσίες αυτές να έχει τη δύναμη ν' αντιστέκεται στην άλλη και ν' αποφεύγονται τυχόν αυθαιρεσίες των οργάνων του κράτους. Η βασική αυτή αρχή, σύμφωνα με την οποία οργανώνονται οι σύγχρονες δημοκρατίες, είναι γνωστή με το όνομα "διάκριση εξουσιών".

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι ονομάζουμε: κράτος, πολίτευμα, ολοκληρωτισμό, δημοκρατία, ομοσπονδία, συνομοσπονδία, αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα.

2. Ποια είναι η ιθαγένεια και ποια η εθνικότητά σας;

3. Ποια η βασική διαφορά Συνομοσπονδίας και Ομοσπονδίας και ποιες οι συνέπειες από την ύπαρξη ή την κατάργηση της "ενισχυμένης κεντρικής εξουσίας";

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

- **Έθνος** ονομάζεται το σύνολο των ατόμων που συνδέονται μεταξύ τους λόγω κοινού πολιτισμού, κοινής ιστορίας και κοινών επιδιώξεων. Ο δεσμός των ατόμων προς το έθνος ονομάζεται **εθνικότητα**.
- **Κράτος ή πολιτεία** : Ονομάζεται το σύνολο των ανθρώπων (λαός) που κατοικούν σε καθορισμένη και διεθνώς αναγνωρισμένη έκταση γης (χώρα) και διοικούνται από ομάδα ατόμων που επιβάλλουν τη θέληση της πολιτείας όπως καθορίζεται από τους νόμους της (εξουσία). Ο δεσμός των ατόμων προς το κράτος στο οποίο έχουν πολιτικά δικαιώματα ονομάζεται **ιθαγένεια** ή **υπηκοότητα**.
- **Τα κράτη διακρίνονται σε απλά και σύνθετα**. Η ομοσπονδία είναι σύνθετο κράτος, ενώ η συνομοσπονδία σύνθεση κρατών.
- **Η ουσιαστική διαφορά του ομοσπονδιακού από το συνομοσπονδιακό κράτος βρίσκεται στο ότι το πρώτο έχει ισχυρή κεντρική εξουσία και μόνο κυρίαρχο είναι το ομοσπονδιακό κράτος στο σύνολό του και όχι τα κράτη που το αποτελούν.**
- **Πολίτευμα** ονομάζουμε το σύστημα οργάνωσης και άσκησης της εξουσίας μιας πολιτείας.
- Με βάση τον αριθμό των προσώπων που αποτελούν το ανώτατο όργανο της Πολιτείας και τον τρόπο άσκησης της εξουσίας του έχουμε τρία είδη πολιτευμάτων: τη **μοναρχία** (απόλυτη ή συνταγματική / κοινοβουλευτική), την **ολιγαρχία** (ολοκληρωτικά καθεστώτα) και τη **δημοκρατία** (βασιλευόμενη, προεδρική, προεδρευόμενη ή κοινοβουλευτική).
- Με βάση διαφορετικά κριτήρια τα πολιτεύματα χαρακτηρίζονται: **ταξικά** και **πλουραλιστικά** ή **φιλελεύθερα**, **παρεμβατικά** και **ολοκληρωτικά**.

ΜΕΡΟΣ Β' ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ

Α. ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Το πολίτευμα της Κύπρου είναι η προεδρική δημοκρατία. Στο Σύνταγμά της, που δόθηκε στο λαό μετά την ανεξαρτησία (1960), περιλαμβάνονται ειδικά άρθρα που σκόπευαν να διακανονίσουν τις σχέσεις των «δυο κοινοτήτων» - Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων - με συνέπεια το πολίτευμα να παρουσιάζει μια ιδιομορφία που δε συναντάται στις άλλες προεδρικές δημοκρατίες. Η ιδιομορφία συνίσταται στον περιορισμό των εξουσιών του Προέδρου από τον Τούρκο Αντιπρόεδρο και στην υποχρεωτική συμμετοχή και των δυο κοινοτήτων στα όργανα της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας.

Με τις διακοινοτικές ταραχές του 1963 και την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από τον κυβερνητικό μηχανισμό η προεδρική δημοκρατία στην Κύπρο λειτουργεί όπως και σε άλλα κράτη που έχουν το ίδιο πολίτευμα.

Η Κυπριακή Βουλή που ασκεί τη νομοθετική εξουσία είναι κυρίως σώμα νομοθετικό. Ο τρόπος όμως λειτουργίας της καθώς και το κύρος των βουλευτών ως αντιπροσώπων του λαού της επιτρέπουν έμμεσα να ασκεί και κοινοβουλευτικό έλεγχο και να δρα ως σώμα συμβουλευτικό.

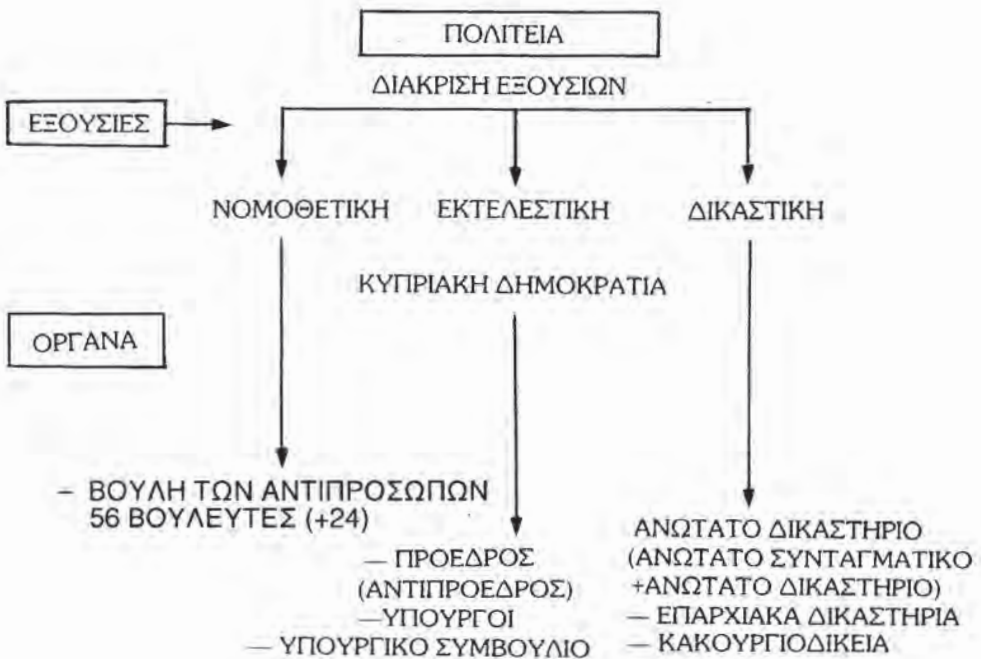
Η εκτελεστική εξουσία που ασκείται από τον Πρόεδρο, τους υπουργούς και το Υπουργικό Συμβούλιο έχει καθήκον να εφαρμόζει τους νόμους του Κράτους, να φροντίζει για την ασφάλειά του και γενικά να εργάζεται για την πρόοδο και την ευημερία του λαού σε όλους τους τομείς.

Η δικαστική εξουσία ασκεί έλεγχο στις άλλες δυο εξουσίες, ώστε οι πράξεις τους να περιορίζονται στα πλαίσια των δικαιοδοσιών που ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι.

Βασική αρχή μιας πραγματικής δημοκρατίας είναι ο διαχωρισμός των τριών εξουσιών και η άσκησή τους από διαφορετικούς φορείς.

1. Διάκριση εξουσιών

Σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή και τις Κοινοτικές Συνελεύσεις (άρθρο 61), η εκτελεστική από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και το Υπουργικό Συμβούλιο (άρθρο 46) και η δικαστική από τα δικαστήρια (άρθρο 152).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι ονομάζουμε «διάκριση εξουσιών» και γιατί η διάκριση αυτή θεωρείται θεμελιώδης για την καλή οργάνωση κάθε δημοκρατίας;

2. Ποιες είναι οι τρεις εξουσίες και από ποιους ασκείται η καθεμιά σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα;

3. Παρατίθεται ένα απόσπασμα πολιτικού δοκιμίου του Κ. Τσάτσου («Πολιτική» θεωρία πολιτικής δεοντολογίας, Κεφάλαιο 4, 2), που αναφέρεται στο νόημα της αρχής της διάκρισης των εξουσιών και στη σημασία της σήμερα: επισημάνετε τις θέσεις του συγγραφέα και συζητήστε τις απόψεις του.

«Ανέκαθεν θεωρήθηκε πως για την καλή άσκηση της πολιτικής εξουσίας πρέπει οι τρεις αυτές λειτουργίες της ν' ασκούνται από διαφορετικούς φορείς. Άλλοι να νομοθετούν, άλλοι να εκτελούν τους νόμους διοικώντας την πολιτεία και άλλοι να εκτελούν τους νόμους δικάζοντας. Τόση μάλιστα σημασία αποδόθηκε σ' αυτό το χωρισμό των φορέων που τριχοτομήθηκε η πολιτική εξουσία σε τρεις εξουσίες, σε τρεις ομάδες οργάνων διαφορετικών και θεωρήθηκε αρετή του πολιτεύματος, όταν η καθεμιά από τις εξουσίες αυτές έχει τη δύναμη να αντιστέκεται στην άλλη.

Αυτή η αντίληψη δεν θεμελιώνεται σε κανένα θεωρητικό λόγο, αλλά στη μόνιμη δυσπιστία προς το ήθος των αρχόντων, καθόσον θα μπορούσαν να θεσπίζουν νόμους που θα εφαρμόζουμε οι ίδιοι προς το συμφέρον τους. Η σκοπιμότητα όμως αυτή τεκμηριωμένη από μια μακρά πείρα, δεν αποτελεί έναν απόλυτο κανόνα. Συγκρίνεται με μια άλλη σκοπιμότητα της γοργής λειτουργίας του πολιτειακού οργανισμού. Εκεί όπου ακόμα, κατά τρόπον ορθόδοξο, είναι πραγματικά χωριστές οι τρεις εξουσίες, όπως στις Ηνωμένες Πολιτείες, εκεί συχνά η αντίθεση του Προέδρου και του Κογκρέσου γίνεται επικίνδυνη τροχοπέδη στην άσκηση μιας ενιαίας πολιτικής και γίνεται συνήθως αφορμή για την προσφυγή σε συμβιβαστικές λύσεις που καταστρέφουν και τις δύο αντίθετες πολιτικές. Στην Ευρώπη η διάκριση των εξουσιών είναι νοθευμένη. Στην πραγματικότητα νομοθετική και εκτελεστική εξουσία συγκεντρώνεται σ' ένα όργανο, την Κυβέρνηση. Αυτή με την κοινοβουλευτική της πλειοψηφία νομοθετεί και με τον κρατικό μηχανισμό εκτελεί. Μόνο η δικαστική διατηρεί μια ανεξαρτησία, σχετική όμως, γιατί και αυτήν την οργανώνει και εν μέρει την εποπτεύει η εκτελεστική εξουσία...».

Κ. Τσάτσου: Πολιτική

2. Νομοθετική εξουσία

ΑΣΚΗΣΗ

Μελετήστε τα άρθρα του Συντάγματος τα σχετικά με τη Βουλή των Αντιπροσώπων και παρουσιάστε στοιχεία για το "Δικαιονομικό χαρακτήρα του Συντάγματος".

(Α) Η Βουλή

Στην αρχαία Αθήνα εφαρμοζόταν το σύστημα της άμεσης δημοκρατίας, δηλαδή όλοι οι ελεύθεροι πολίτες συγκεντρώνονταν στην Εκκλησία του Δήμου, για να πάρουν μια απόφαση. Για πρακτικούς λόγους σήμερα δεν μπορεί να εφαρμοστεί η άμεση δημοκρατία και εφαρμόζεται η έμμεση, δηλαδή ο λαός ασκεί την εξουσία με αντιπροσώπους.

1) Έννοια του Αντιπροσωπευτικού Συστήματος

Αντιπροσωπευτικό ονομάζεται το σύστημα κατά το οποίο η νομοθετική λειτουργία ασκείται από συλλογικά όργανα που εκλέγονται από το λαό σε τακτές περιόδους. Τα αντιπροσωπευτικά αυτά σώματα έχουν το όνομα Κοινοβούλιο, Βουλή, Βουλή και Γερουσία, Κάτω και Άνω Βουλή, Λαϊκή ή Εθνική Αντιπροσωπεία, Εθνική Συνέλευση, Νομοθετικό Σώμα.

Η Βουλή των Αντιπροσώπων σε συνεδρίαση

2) Η Βουλή στην Κύπρο

ΑΡΘΡΟ 69 Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΒΟΥΛΕΥΤΗ

«Διαβεβαιώ επισήμως πίστιν και σεβασμόν εις το Σύνταγμα και τους συνάδοντας αυτώ νόμους και εις την διατήρησιν της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητος της Δημοκρατίας της Κύπρου»

Μετά τη διάλυση των Κοινοτικών Συνελεύσεων το 1965 και με το νόμο 12 του 1965, τη νομοθετική εξουσία στην Κύπρο ασκεί εξ ολοκλήρου η Βουλή. Η πρώτη υπριακή Βουλή συστάθηκε με τις εκλογές της 16ης Αυγούστου 1960.

Σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα (άρθρο 62) ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται σε 50, από τους οποίους οι 35 πρέπει να είναι Ελληνοκύπριοι και οι 15 Τουρκοκύπριοι, για να διατηρείται η αναλογία του 70% των μελών που εκλέγονται από την ελληνική κοινότητα και του 30% των μελών που εκλέγονται από την τουρκική κοινότητα, όπως προνοεί η παράγραφος 2 του άρθρου 62 του Συντάγματος. Μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων βουλευτών, που έγινε το 1964, ο αριθμός των βουλευτών της Κυπριακής Βουλής μειώθηκε σε 35. Από το 1985 με τροποποιητικό νόμο, ο αριθμός των Βουλευτών έγινε 80 (56+24) (70% +30%)

Η βουλή των Αντιπροσώπων εκλέγεται για περίοδο πέντε χρόνων (άρθρο 65). Για να θέσει κάποιος υποψηφιότητα βουλευτή, πρέπει να είναι κατά το χρόνο της εκλογής πολίτης της Δημοκρατίας ηλικίας άνω των είκοσι πέντε χρόνων, να μην έχει καταδικαστεί για αδίκημα ατιμωτικό ή ηθικής αισχρότητας ούτε να έχει στερηθεί την εκλογιμότητα λόγω οποιουδήποτε εκλογικού αδικήματος και να μην πάσχει από διανοητική νόσο που τον καθιστά ανίκανο ν' ασκήσει τα καθήκοντά του (άρθρο 64).

3) Η Λειτουργία της Βουλής

Η Βουλή των Αντιπροσώπων συνέρχεται σε τακτική σύνοδο δεκαπέντε μέρες μετά τις γενικές εκλογές και ο τρόπος λειτουργίας της καθορίζεται με βάση το Σύνταγμα από εσωτερικούς κανονισμούς. Εκτακτη σύνοδο μπορεί να συγκαλέσει ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Βουλής κατόπιν αιτήσεως δέκα

βουλευτών.

Το δικαίωμα της υποβολής **νομοσχεδίων** ανήκει στους υπουργούς και **πρότασεων νόμων** στους βουλευτές με τον περιορισμό ότι αυτές δε συνεπάγονται αύξηση των εξόδων που προβλέπονται από τον προϋπολογισμό. Για να γίνει νόμος ένα νομοσχέδιο ή μια πρόταση νόμου, περνά από τα επόμενα στάδια:

α' στάδιο: Υποβάλλεται από τον αρμόδιο υπουργό το σχέδιο του νόμου (νομοσχέδιο) με τη σχετική αιτιολογική έκθεση και, αν προνοεί δαπάνη, με την έγκριση της Επιτροπής Προγραμματισμού του Υπουργικού Συμβουλίου. Αν πρόκειται για πρόταση νόμου, υποβάλλεται από έναν ή περισσότερους βουλευτές με τη σχετική αιτιολογική έκθεση.

β' στάδιο: Το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου αρχειοθετείται και στην προσηχή συνεδρία της Βουλής παραδίδεται στη Γραμματεία που με τη σειρά της το καταθέτει στην ολομέλεια του Σώματος. Μετά την κατάθεση αποστέλλεται στο Κυβερνητικό Τυπογραφείο, για να δημοσιευτεί στην επίσημη εφημερίδα του Κράτους ως νομοσχέδιο ή πρόταση. Επίσης παραπέμπεται στην αρμόδια Κοινοβουλευτική επιτροπή ή σε όποιες άλλες επιτροπές κριθεί απαραίτητο.

γ' στάδιο: Οι Κοινοβουλευτικές επιτροπές (άρθρο 73) εξετάζουν το νομοσχέδιο ή την πρόταση νόμου και στην ανάγκη καλούν οργανισμούς και άτομα που θεωρούνται ενδιαφερόμενοι ή ειδικοί, για να εκφράσουν τις απόψεις τους. Στη συνέχεια καταθέτουν σχετική έκθεση στην ολομέλεια του Σώματος με τις παρατηρήσεις ή αλλαγές που κρίθηκαν απαραίτητες. Η σχετική έκθεση διανέμεται στους βουλευτές τουλάχιστο 48 ώρες πριν τη συζήτηση (άρθρο 73,5).

δ' στάδιο: Το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου συζητείται στη Βουλή. Οι πρώτες αγορεύσεις των βουλευτών αναφέρονται σε θέματα αρχής και ακολουθεί η δεύτερη «κατ' άρθρον» ανάγνωση και συζήτηση σε περίπτωση τροποποίησης άρθρου.

Μετά την «κατ' άρθρον» συζήτηση γίνεται η τρίτη ανάγνωση που περιορίζεται μόνο στην ανάγνωση του τίτλου και ακολουθεί η τελική ψηφοφορία.

ε' στάδιο: Μετά την επιψήφιση, το νομοσχέδιο ή πρόταση αποστέλλονται στην τελική τους μορφή στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για έκδοση και δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Ερωτήσεις βουλευτών: Κάθε βουλευτής έχει το δικαίωμα να καταθέσει στη Βουλή ερώτηση για θέματα που αφορούν τις ενέργειες της Κυβερνήσεως, αποφάσεις ή τυχόν παραλείψεις της.

Οι ερωτήσεις των βουλευτών, αφού κατατεθούν στη Βουλή, αποστέλλονται στο αρμόδιο Υπουργείο. Αν το Υπουργείο καθυστερήσει ν' απαντήσει (για περίοδο ενός μηνός περίπου), τότε ο βουλευτής μπορεί να εγγράψει το θέμα για συζήτηση. Επίσης μπορεί να εγγράψει το θέμα για συζήτηση και σε περίπτωση που δεν τον ικανοποιεί η σχετική απάντηση του Υπουργού. Τα πορίσματα της συζήτησης και οι εισηγήσεις της Βουλής αποστέλλονται και πάλι στα αρμόδια Υπουργεία που δεν είναι όμως υποχρεωμένα νομικά να εισακούσουν τις εισηγήσεις του Σώματος. Ωστόσο, κάθε εισήγηση δεσμεύει τους εν-

διαφερόμενους λόγω της μεγάλης δημοσιότητας που δίνεται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας· επίσης λόγω του ότι δύσκολα απορρίπτονται χωρίς συζήτηση σε μια δημοκρατική χώρα εισηγήσεις του Σώματος που εκπροσωπεί τη λαϊκή θέληση. Γι' αυτό, παρά το ότι οι εισηγήσεις αυτές δεν επέχουν μορφή νόμου, πολλές από αυτές υλοποιήθηκαν κατά καιρούς και άλλες έγιναν αποδεκτές με σκοπό να υλοποιηθούν στο μέλλον.

4) Αρμοδιότητες και ρόλος της Κυπριακής Βουλής

Η Κυπριακή Βουλή είναι κυρίως σώμα νομοθετικό (άρθρο 61). Ψηφίζει σε νόμους τα νομοσχέδια και τις προτάσεις νόμων που υποβάλλονται σ' αυτή ή τα απορρίπτει στο σύνολό τους ή εν μέρει.

Πριν από την έναρξη του οικονομικού έτους ψηφίζει σύμφωνα με το άρθρο 81 του Συντάγματος τον προϋπολογισμό του Κράτους ή τα δωδεκατημόρια.

Πέρα όμως από τις νομοθετικές δικαιοδοσίες της, η Βουλή συζητεί οποιοδήποτε θέμα εγγραφεί στην ημερήσια διάταξη κάθε συνεδρίασεως είτε αυτό αφορά το Κράτος το ίδιο είτε μια ομάδα ατόμων ή και ένα μόνο άτομο. Έτσι αποτελεί το επίσημο βήμα απ' όπου διερμηνεύονται τα αιτήματα του λαού και προστατεύονται τα συμφέροντά του σε θέματα οικονομίας, δικαιοσύνης, δημόσιας υγείας, ασφάλειας, εκπαίδευσης.

Εκτός από νομοθετικό ρόλο η Βουλή ασκεί έμμεσα και κοινοβουλευτικό έλεγχο με ποικίλους τρόπους και μέσα: α) Με τη δυνατότητα να τροποποιήσει ή και ν' απορρίψει εξ ολοκλήρου σχέδια νόμων που προτείνονται από υπουργούς. β) Με τις ερωτήσεις των βουλευτών προς τα αρμόδια Υπουργεία και τις συζητήσεις στη Βουλή: οι συζητήσεις αυτές έχουν ως σκοπό να πληροφορήσουν το λαό για τις ενέργειες της Κυβέρνησης και με το ηθικό τους κύρος να επηρεάσουν την εκτελεστική εξουσία. γ) Με την εγγραφή θεμάτων κατά τη συζήτηση των προϋπολογισμών και με τη μελέτη της έκθεσης του Γενικού Ελεγκτή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι ονομάζουμε άμεση και τι έμμεση δημοκρατία και ποια τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της καθεμιάς;
2. Εξηγήστε την έννοια: Ο βουλευτής ως αντιπρόσωπος του λαού.
3. Πότε συστάθηκε η πρώτη Κυπριακή Βουλή και ποιος ο αριθμός των βουλευτών που περιλαμβάνει σήμερα;
4. Πότε αποχώρησαν οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές από την Κυπριακή Βουλή και γιατί;
5. Πότε και για πόση περίοδο εκλέγεται η Κυπριακή Βουλή;
6. Ποιοι υποβάλλουν στη Βουλή τα νομοσχέδια και ποιοι τις προτάσεις νόμου;
7. Ποια διαδικασία τηρείται για την επιψήφιση νόμων στην Κύπρο; Σύ-

γκρίνετε με τη διαδικασία που ισχύει στην Ελλάδα.

8. Αναφέρετε νόμους που ψήφισε πρόσφατα η Κυπριακή Βουλή.
9. Αναφέρετε υπουργούς που μίλησαν πρόσφατα στη Βουλή, ποιο το θέμα τους και γιατί η παρουσία τους στη Βουλή θεωρήθηκε απαραίτητη;
- 10 Ποιες είναι οι αρμοδιότητες της Κυπριακής Βουλής;
11. Τι είναι κοινοβουλευτικός έλεγχος και πώς ασκείται στην Κύπρο;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

1. Πώς κρίνετε το δικαίωμα του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας να επαναπέμπει στη Βουλή για επανεξέταση νομοσχέδιο και πώς το δικαίωμα της Βουλής να το απορρίψει εκ δευτέρου οριστικά και τελεσίδικα;
2. Για ποιους λόγους το Σύνταγμα απαγορεύει (άρθρο 80) στους Βουλευτές να υποβάλλουν προτάσεις νόμου που συνεπάγονται αύξηση των εξόδων που προβλέπονται από τον προϋπολογισμό;

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ:

1. Συζητήστε τη θέση: «Το κάθε δικαίωμα είναι ταυτόχρονα και υποχρέωση και κυρίως το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι» (πρ. βλ. Θουκυδίδη «Περικλέους Επιτάφιος»: «τον τε μηδέν των πολιτικών μετέχοντα οικ απράγμονα ἀλλ' ἀχρείον νομίζομεν»).
2. Δικαιολογήστε τις απόψεις: «Οι αντιπρόσωποι διευθύνουσι και ρυθμίζουσι πάντα του Έθνους τα συμφέροντα...Εν γένει η τύχη του Έθνους ως και η τύχη εκάστου των πολιτών, είναι εις χείρας των εντολοδόχων τούτων...Η ψήφος πρέπει να δίδεται ως βραβείον εις εκείνον, του οποίου αι αρεταί εμπνέουσιν εις ημάς πλείονα σεβασμόν και εκτίμησιν παντός άλλου». (Εμμ. Λυκούδη «Τα καθήκοντα του πολίτη»)

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Με βάση τα άρθρα του συντάγματος απαντήστε στις πιο κάτω ερωτήσεις:

1. Πότε διαλύεται η Βουλή των Αντιπροσώπων;
2. Γιατί η ιδιότητα του βουλευτή θεωρείται, σύμφωνα με το άρθρο 70, ασυμβίβαστη με διάφορα άλλα αξιώματα;
3. Ποιος ο ρόλος και η δικαιοδοσία των «κοινοβουλευτικών επιτροπών» της βουλής;
4. α) Πότε και ποιοι βουλευτές αναγνωρίζονται στη Βουλή ως «πολιτική κομματική ομάδα»; β) Ποιοι βουλευτές στην Κυπριακή Βουλή σήμερα αποτελούν «πολιτική κομματική ομάδα»;
5. Με βάση τα άρθρα του Συντάγματος που αναφέρονται στις παρενθέσεις δώστε τους ορισμούς των πιο κάτω εννοιών:
 - α) «το ασυμβίβαστον της βουλευτικής ιδιότητος» (άρθρον 70)
 - β) «το ανεύθυνον του βουλευτού» (άρθρον 83)
 - γ) «αποζημίωση» (άρθρο 84)
6. Ποια τα ελάχιστα προσόντα που απαιτούνται για την απόκτηση του εκλογικού δικαιώματος;

(B) Το σύνταγμα και η νομοθετική εξουσία

Το Κυπριακό Σύνταγμα είναι σύνταγμα «δοτό», παραχωρήθηκε δηλαδή στον κυπριακό λαό μετά από τις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, χωρίς να του δοθεί το δικαίωμα να το συντάξει. Με την εφαρμογή του ο λαός έμμεσα το ενέκρινε και το αποδέχτηκε.

Βασικά το ίδιο το Σύνταγμα αντιτίθεται στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας μια και δε μιλά σε κανένα σημείο για το «λαό», αλλά για δύο ξεχωριστές Κοινοότητες που δε συμμετέχουν εξίσου στη διαμόρφωση της κρατικής βούλησης. Γι' αυτό δυσχεραίνει την ομαλή λειτουργία της δημοκρατίας μια και **«τότε και μόνο μπορούμε να μιλούμε για δημοκρατία, όταν όλοι οι πολίτες που αποτελούν το λαό έχουν εξίσου δικαίωμα συμμετοχής στις διάφορες κρατικές λειτουργίες»** (Κρ. Τορναρίτη: *Ιδιορρυθμίες του Κυπριακού Συντάγματος και επιπτώσεις στην ομαλή λειτουργία του Κράτους*).

Σε πολλά άρθρα και διατάξεις του το Σύνταγμα παρουσιάζεται τόσο άκαμπο στα ξεχωριστά δικαιώματα που δίνει στις δυο Κοινοότητες, ώστε να παρέχει το δικαίωμα δυσκινησίας της κρατικής μηχανής και επισφαλούς διαφύλαξης των τριών εξουσιών. Το ότι το Σύνταγμα παρέχει στις δυο Κοινοότητες δικαιώματα ανταγωνιστικά και το ότι δεν μπορεί να συμβάλει στη συνεργασία των δυο Κοινοτήτων με το γράμμα των διατάξεών του αλλά μόνο με την καλή διάθεση εκείνων που το εφαρμόζουν έγινε φανερό στο διάστημα της βραχύχρονης συμβίωσης των Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων κάτω από το Σύνταγμα αυτό.

Όσον αφορά τη νομοθετική εξουσία γενικά και τον τρόπο λειτουργίας της Βουλής, το Σύνταγμα προνοεί ότι για την επιψήφιση νόμων απαιτείται απλή πλειοψηφία των βουλευτών που παρευρίσκονται και ψηφίζουν (άρθρο 50,2). Για την τροποποίηση όμως του εκλογικού νόμου και για την επιψήφιση νόμου σχετικά με τα δημαρχεία ή την επιβολή φόρων ή τελών το Σύνταγμα ορίζει ότι απαιτείται χωριστή πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων που λαμβάνουν μέρος στην ψηφοφορία.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή (άρθρο 78,2) μια μικρή μειοψηφία Τουρκοκυπρίων βουλευτών παίρνει το δικαίωμα να ανατρέψει την απόφαση της πλειοψηφίας. Στην πραγματικότητα οι Τουρκοκύπριοι βουλευτές, κάνοντας χρήση του δικαιώματος αυτού, καταψήφισαν το νομοσχέδιο για παράταση του φορολογικού νόμου που θα εξέπνεε την 31 Μαρτίου 1961, με αποτέλεσμα η Δημοκρατία να μείνει χωρίς φορολογική νομοθεσία. Επίσης στις 18 Δεκεμβρίου 1961 καταψήφισαν το νομοσχέδιο περί φόρου εισοδήματος, με αποτέλεσμα να μείνει η Δημοκρατία χωρίς σχετική νομοθεσία για τέσσερα χρόνια. Το δικαίωμα καταψήφησης βέβαια που παρέχεται στους τουρκοκύπριους βουλευτές δεν είναι κακό αυτό καθεαυτό, γιατί στην ουσία του θέλει να προστατέψει τη μειοψηφία από τυχόν άδικη μεταχείριση. Έδωσε όμως το άρθρο αυτό το δικαίωμα στους Τουρκοκύπριους βουλευτές να εκβιάσουν, με την καταψήφηση των νομοσχεδίων για φορολογία, την Κυβέρνηση, ώστε να υποχωρήσει σε τουρκική αξίωση άσχετη με τη φορολογία.

Μετά τα γεγονότα του 1963 και την αποχώρηση των 15 Τουρκοκυπρίων

βουλευτών η Βουλή των Αντιπροσώπων εξακολούθησε να λειτουργεί κανονικά, ενώ οι θέσεις των Τουρκοκύπριων βουλευτών παρέμειναν κενές. Σύμφωνα με το άρθρο 77 του Συντάγματος, η Βουλή μπορεί να λειτουργήσει, εφόσον παρίσταται τουλάχιστο το ένα τρίτο του συνολικού αριθμού των βουλευτών και η αποχώρηση των 15 Τουρκοκυπρίων δεν εμποδίζει τη δημιουργία απαρτίας. Όπως αναφέρει ο τέως Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας Κρίτων Γ. Τορναρίτης:

«Σύμφωνα με το δίκαιο της ανάγκης η Βουλή των Αντιπροσώπων υπό την παρούσα σύνθεσή της είναι το αρμόδιο όργανο για άσκηση της νομοθετικής εξουσίας της Δημοκρατίας, γιατί λειτουργεί σαν συλλογικό όργανο που έχει νόμιμη προέλευση και που συνεδριάζει στις συνεδριάσεις που συγκαλούνται και γίνονται σύμφωνα με τις συνταγματικές διατάξεις και οι αποφάσεις λαμβάνονται όταν υφίσταται η νομική απαρτία και η απαιτούμενη πλειοψηφία».

(«Η Κυπριακή Δημοκρατία και η Βουλή των Αντιπροσώπων της»)

(Γ) Εκλογικά συστήματα:

Το εκλογικό δικαίωμα ασκείται σύμφωνα με καθιερωμένες αρχές, οι βασικότερες από τις οποίες είναι:

1. Η αρχή της καθολικής ψηφοφορίας:

Όλοι οι πολίτες που έχουν τ' απαιτούμενα προσόντα έχουν το δικαίωμα να ψηφίσουν.

2. Η αρχή της άμεσης ψηφοφορίας:

Οι βουλευτές εκλέγονται απευθείας από το λαό με τρόπο που ν' αποκλείονται οι εκλέκτορες.

3. Η αρχή της ελεύθερης ψηφοφορίας:

Ο πολίτης πρέπει να έχει την ευχέρεια να επιλέγει μεταξύ υποψηφίων.

Εκλογικό σύστημα ονομάζεται η μέθοδος με την οποία κατανέμονται οι βουλευτικές έδρες μιας εκλογικής περιφέρειας και επιλέγονται οι υποψήφιοι που τις καταλαμβάνουν.

1. Τα είδη των εκλογικών συστημάτων:

Τα είδη των εκλογικών συστημάτων είναι βασικά τρία:

- Πλειοψηφικό
- Αναλογικό
- Μικτό

Πλειοψηφικό σύστημα:

Κατά το πλειοψηφικό σύστημα εκλέγεται ο υποψήφιος ή ο συνδυασμός που παίρνει τις περισσότερες ψήφους (πλειοψηφικό κατ' άτομο - πλειοψηφικό κατά κόμμα). Όπου εφαρμόζεται το απόλυτο πλειοψηφικό σύστημα, εκλέγεται ο υποψήφιος ή ο συνδυασμός που συγκεντρώνει το μισό αριθμό των ψήφων

συν ένα. Αν κανένας δε συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία, τότε η ψηφοφορία είναι δυνατό να επαναληφθεί με το σύστημα της σχετικής πλειοψηφίας. Με τη σχετική πλειοψηφία εκλέγεται ο υποψήφιος ή ο συνδυασμός που συγκεντρώνει απόλυτη πλειοψηφία. Από τη σύσταση της Κυπριακής Βουλής μέχρι και το 1981 οι βουλευτικές εκλογές στην Κύπρο διεξάγονταν με το πλειοψηφικό σύστημα.

Βασικό πλεονέκτημα του πλειοψηφικού συστήματος είναι το γεγονός ότι σχηματίζονται χάρη στην ισχυρή πλειοψηφία σταθερές κυβερνήσεις. Αυτό ισχύει στις κοινοβουλευτικές Δημοκρατίες όπου η κυβέρνηση προέρχεται από το κόμμα που πλειοψήφησε στη Βουλή (π.χ. Ελλάδα) και όχι στις προεδρικές Δημοκρατίες όπως είναι η Κύπρος.

Βασικό μειονέκτημα του πλειοψηφικού συστήματος θεωρείται η δυνατότητα να γίνει άνιση και άδικη κατανομή των εδρών, εφόσον ένα κόμμα μπορεί να μειοψηφήσει σε ψήφους και να πλειοψηφήσει σε έδρες. Αυτό γίνεται γιατί τις περισσότερες έδρες κερδίζει το κόμμα που έχει τις περισσότερες ψήφους στις μεγάλες πόλεις όπου ο αριθμός των βουλευτών είναι μεγαλύτερος.

Αναλογικό σύστημα:

Οι βουλευτικές έδρες κατανέμονται ανάλογα με τον αριθμό των ψήφων που πήρε κάθε κόμμα. Η κατανομή των εδρών γίνεται με βάση την απλή αναλογική ή την ενισχυμένη αναλογική:

α) Απλή αναλογική:

Έχει ως στόχο να αντιπροσωπευτεί στη Βουλή το κάθε κόμμα, ανάλογα με τον αριθμό των ψήφων που πήρε.

Για να βρούμε πόσες έδρες πήρε ένα κόμμα σε μια εκλογική περιφέρεια, βρίσκουμε το εκλογικό μέτρο και όσες φορές αυτό χωρεί στον αριθμό των ψήφων που πήρε το κόμμα στην περιφέρεια αυτή, τόσες έδρες εξασφαλίζει το κόμμα. Για να βρούμε το εκλογικό μέτρο μιας εκλογικής περιφέρειας, διαιρούμε το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων της δια του αριθμού των εδρών που διαθέτει η περιφέρεια αυτή. Αν π.χ. σε μια εκλογική περιφέρεια αναλογούν 15 έδρες και υπάρχουν 120.000 έγκυρα ψηφοδέλτια, τότε το εκλογικό μέτρο αυτής της περιφέρειας είναι $120.000/15 = 8.000$. Το κάθε κόμμα θα πάρει τόσες έδρες στην περιφέρεια αυτή όσες φορές χωρεί το 8.000 στον αριθμό των ψήφων που πήρε. Αν ένα κόμμα πήρε 40.000 ψήφους, θα πάρει $40.000/8.000 = 5$ έδρες, αν πήρε 45.000 ψήφους, θα πάρει 5 έδρες και θα έχει υπόλοιπο 5.000 ψήφους που θα υπολογιστούν στη β' κατανομή. Επομένως στην κάθε εκλογική περιφέρεια υπάρχει διαφορετικό εκλογικό μέτρο.

Επειδή με την πρώτη κατανομή μπορεί να μη διατεθούν όλες οι έδρες, γίνεται και δεύτερη κατανομή. Στη β' κατανομή ο εκλογικός νόμος καθορίζει αν η χώρα θα θεωρηθεί ολόκληρη ως μια εκλογική περιφέρεια ή αν θα χωριστεί σε ευρύτερες (μειζονες) περιφέρειες (ο εκλογικός νόμος κάθε χώρας προσαρμόζεται προς τα τοπικά δεδομένα). Στην πρώτη περίπτωση που όλη η χώρα θεωρείται ως μια εκλογική περιφέρεια βρίσκουμε το νέο εκλογικό μέτρο, αν διαιρέσουμε το σύνολο των υπόλοιπων ψήφων όλων των κομμάτων δια του

αριθμού των αδιάθετων εδρών. Οι έδρες καταλαμβάνονται, αφού διαιρεθεί το σύνολο των υπόλοιπων ψήφων του κάθε κόμματος δια του νέου εκλογικού μέτρου. Στη β' περίπτωση βρίσκουμε με τον ίδιο τρόπο το νέο εκλογικό μέτρο της καθεμιάς από τις μείζονες περιφέρειες.

(6) Ενισχυμένη αναλογική:

Στην πρώτη κατανομή των εδρών η ενισχυμένη αναλογική λειτουργεί όπως και η απλή. Στη δεύτερη όμως κατανομή δε συμμετέχουν όλα τα κόμματα, αλλά μόνο όσα έχουν συγκεντρώσει ένα ορισμένο ποσοστό ψήφων σ' ολόκληρη τη χώρα (το ποσοστό αυτό ορίζεται κάθε φορά από τον εκλογικό νόμο). Επίσης στη δεύτερη κατανομή δε λαμβάνεται υπόψη το υπόλοιπο των ψήφων όπως γίνεται στην απλή αναλογική, αλλά το σύνολο των ψήφων που πήρε ένα κόμμα στη μείζονα περιφέρεια. Έτσι το νέο εκλογικό μέτρο βρίσκεται αφού διαιρεθεί το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων δια του αριθμού των αδιάθετων εδρών και το κόμμα παίρνει στη δεύτερη κατανομή τόσες έδρες όσες φορές χωρεί το νέο εκλογικό μέτρο στο σύνολο ψήφων που πήρε στη μείζονα περιφέρεια.

Βασικό πλεονέκτημα του αναλογικού συστήματος είναι το ότι εκπροσωπούνται όλα τα κόμματα στη Βουλή ανάλογα με τη δύναμή τους. Ως μειονέκτημα θεωρείται η αδυναμία συγκροτήσεως σταθερών κυβερνήσεων στην περίπτωση που η κυβέρνηση προέρχεται από τη Βουλή (Κοινοβουλευτική δημοκρατία).

Συν 1. Στα αναλογικά συστήματα εφαρμόζεται σε μερικές περιπτώσεις, κατά την πρώτη κατανομή, το «συν 1». Σ' αυτή την περίπτωση, για να βρούμε το εκλογικό μέτρο μιας περιφέρειας, διαιρούμε τον αριθμό των έγκυρων ψηφοδελτίων της περιφέρειας δια του αριθμού των εδρών, αφού τον αυξήσουμε κατά μία μονάδα. Αν π.χ. μια εκλογική περιφέρεια με 120.000 έγκυρα ψηφοδέλτια και 15 έδρες είχε προηγουμένως ως εκλογικό μέτρο το 8.000 ($120.000/15$), τώρα με το «συν 1» έχει ως εκλογικό μέτρο το 7.500 ($120.000/16$). Σκοπός του συστήματος «συν 1» είναι να μικραίνει το εκλογικό μέτρο σε κάθε περιφέρεια και να διατίθενται περισσότερες έδρες κατά την πρώτη κατανομή.

Σταυροί προτίμησης: Επειδή ένα κόμμα μπορεί να μην κερδίσει όλες τις έδρες που διεκδικεί σε μια εκλογική περιφέρεια, τίθεται το ερώτημα ποιοι από τους υποψήφιους βουλευτές του κόμματος θα καταλάβουν τις έδρες που πήρε το κόμμα. Η ανάδειξη των βουλευτών γίνεται είτε με βάση τους σταυρούς προτίμησης που δίνει ο εκλογέας, όταν ψηφίζει, στους βουλευτές που θα ήθελε να καταλάβουν τις έδρες είτε με βάση τη σειρά αναγραφής των ονομάτων τους στο συνδυασμό του κόμματος.

Στην Ελλάδα το σύστημα του σταυρού προτίμησης καταργήθηκε το 1982, αφού προκάλεσε διχογνωμίες, σχόλια και έντονες συζητήσεις μέσα και έξω από τη Βουλή, η κατάργησή του όμως προκάλεσε πολλές αντιδράσεις και δημιούργησε πολλά προβλήματα στα κόμματα, με αποτέλεσμα την επαναφορά του στις εκλογές του 1989.

Η ένταση κατά τη συζήτηση για την κατάργηση ή όχι του σταυρού προτίμησης δείχνει πως υπάρχουν σοβαρά επιχειρήματα και για τις δυο περιπτώσεις.

(Αποσπάσματα από τον ελλαδικό τύπο)

Επιχειρήματα κατά του σταυρού προτίμησης

● Χωρίς το «σταύρωμα» ο κομματικός μηχανισμός δε θα ταυτίζεται με τον κρατικό μηχανισμό.

● Ο βουλευτής θα γίνει υπηρέτης του κράτους, του συνόλου και όχι του ψηφοφόρου. Δε θα χάνει...χρόνο και δυνάμεις για την εξυπηρέτηση προσώπων. Θα είναι αφοσιωμένος στο εθνικό έργο κι όχι στην επίλυση των τοπικών προβλημάτων για τα οποία είναι αρμόδια η τοπική αυτοδιοίκηση.

● Οι πιέσεις θα προέρχονται από κοινωνικές ομάδες κι όχι από άτομα - άσχετα αν τα αιτήματά τους είναι δίκαια ή όχι. Έτσι και οι λύσεις θα ωφελούν το σύνολο των πολιτών. Δε θα είναι ευκαιριακές.

● Θα αναδεικνύονται οι πιο άξιοι (όχι μόνο τεχνοκράτες). Μέχρι τώρα συνήθως αναδεικνύονταν ως βουλευτές οι πιο εύποροι, γιατί μόνο αυτοί μπορούσαν να αντέξουν τις τεράστιες δαπάνες του προεκλογικού αγώνα και των δημόσιων σχέσεων (εξαίρεση τα κομμουνιστικά κόμματα όπου οι υποψήφιοι επιλέγονται από το κόμμα).

● Οι βουλευτές δε θα εξαρτώνται από την οικονομική ενίσχυση «προσώπων» και δε θα φθειρόνται με τον ανταγωνισμό.

● Τα κόμματα αρχών δε γίνονται μόνο με νόμους. Πρέπει να ακούγεται η άποψη των οπαδών του κόμματος και τα στελέχη του να εκλέγονται με πραγματικά δημοκρατικές διαδικασίες.

Επιχειρήματα υπέρ του σταυρού προτίμησης:

● Η κοινοβουλευτική δημοκρατία θα μεταβληθεί σε κοινοβουλευτική ολιγαρχία.

● Το μέτρο της κατάργησης του σταυρού προτίμησης καταλύει το δικαίωμα του λαού να εκλέξει άμεσα τα πρόσωπα που θέλει να τον εκπροσωπούν στο Κοινοβούλιο. Αντί για το λαό θα εκλέγει τώρα τους βουλευτές το κομματικό κατεστημένο.

● Όταν τα κόμματα δε θα λειτουργούν δημοκρατικά, ο λαός θα χάσει το δικαίωμα του ελέγχου, μέσω των αντιπροσώπων του. Η εκλογή θα εξαρτάται από την παντοδυναμία του αρχηγού και από την επιρροή των κολάκων ή των ...καπάτσων.

● Το ρουσφέτι των βουλευτών θα αντικατασταθεί από το ρουσφέτι των κομματικών οργάνων, θα αναπτυχθεί ο «παραγοντισμός».

Μικτό σύστημα

Το μικτό εκλογικό σύστημα αποτελεί συνδυασμό του πλειοψηφικού και του αναλογικού. Μπορεί π.χ. σε μια περιφέρεια της χώρας να εφαρμόζεται το πλειοψηφικό σύστημα, σε άλλη η ενισχυμένη αναλογική και σε άλλη η απλή αναλογική.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- (A) 1. Τι ονομάζουμε εκλογικά συστήματα και ποια τα βασικά είδη;
2. Ποια η διαφορά του «απόλυτου» πλειοψηφικού συστήματος από το «σχετικό»;
3. Τι ονομάζουμε αναλογικό σύστημα εκλογής;
4. Ποια η βασική διαφορά της απλής αναλογικής από την ενισχυμένη;
5. Με ποιο εκλογικό σύστημα διενεργούνται σήμερα οι εκλογές α) στην Κύπρο, β) στην Ελλάδα, γ) στην Τουρκία, δ) στη Γαλλία.
- (B) 1. Ποια τα πλεονεκτήματα του πλειοψηφικού συστήματος και ποια τα μειονεκτήματα;
2. Ποια τα πλεονεκτήματα του αναλογικού συστήματος εκλογής;
3. Συζητήστε το θέμα: Κατάργηση ή διατήρηση του σταυρού προτίμησης;

2) Το εκλογικό σύστημα στην Κύπρο

Από το 1981 οι εκλογές γίνονται με το σύστημα της Αναλογικής. Για πρώτη φορά στην Κύπρο η ψηφοφορία γίνεται υποχρεωτική και πέρα από ελάχιστα προσόντα που πρέπει να διαθέτει κάποιος για να θεωρείται, σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 63), εκλογέας, απαιτείται και η απόκτηση του εκλογικού βιβλιαρίου. Με απόφαση της Βουλής (1985) ο αριθμός των βουλευτών ανήλθε από 50 σε 80 (56+24).

Οι 56 έλληνες βουλευτές προέρχονται από τις επαρχίες ως εξής:

α) από την πόλη και επαρχία Λευκωσίας:	21 βουλευτές
β) » » » Λεμεσού:	12 βουλευτές
γ) » » » Αμ/στου	11 βουλευτές
δ) » » » Πάφου	4 βουλευτές
ε) » » » Λάρνακας	5 βουλευτές
στ) » » » Κερύνειας	3 βουλευτές

Επίσης αντιπροσώπους τους στη Βουλή εκλέγουν οι κοινότητες των Μαρωιτών, Αρμενίων και Λατίνων, οι οποίοι παρακολουθούν τις συνεδριάσεις της Βουλής χωρίς δικαίωμα συμμετοχής στις συζητήσεις. Εκθέτουν όμως τις απόψεις τους για θέματα που αφορούν τις θρησκευτικές τους ομάδες.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΕΔΡΩΝ

Η διαδικασία της κατανομής των Βουλευτικών Εδρών, μετά την ψηφοφορία και την καταμέτρηση των ψήφων, γίνεται σε δύο στάδια. Προηγείται η πρώτη κατανομή, που διενεργείται από τους Εφόρους Εκλογής, πάνω σε επαρχιακό επίπεδο, δηλαδή για την κάθε Εκλογική Περιφέρεια ξεχωριστά. Στη συνέχεια, ακολουθεί η δεύτερη κατανομή που διενεργείται από το Γενικό Έφορο Εκλογών. Η διαδικασία αυτή γίνεται σε δύο φάσεις, περιλαμβανομένης και της γνωστής ως τρίτης κατανομής, αν εξακολουθούν να απομένουν αδιάθετες έδρες από την προηγούμενη διαδικασία.

Πρώτη Κατανομή εδρών

Η διαδικασία της Πρώτης Κατανομής των Βουλευτικών Εδρών, η οποία αρχίζει αμέσως μετά τη συμπλήρωση της διαλογής και καταμέτρησης των ψήφων, διενεργείται, όπως αναφέρθηκε, από τον Έφορο Εκλογής της οικείας Εκλογικής Περιφέρειας. Για το σκοπό αυτό αθροίζεται το σύνολο των έγκυρων ψήφων της κάθε Εκλογικής Περιφέρειας, το οποίο διαιρούμε με το σύνολο των Βουλευτών που εκλέγονται, δηλ. των Βουλευτικών Εδρών που αναλογούν στη συγκεκριμένη Εκλογική Περιφέρεια. Το πηλίκο που προκύπτει, παραλειπόμενου του κλάσματος, αποτελεί το εκλογικό μέτρο της αντίστοιχης Εκλογικής Περιφέρειας. Με το εκλογικό μέτρο διαιρείται, στη συνέχεια, η εκλογική δύναμη του κάθε Κόμματος ή Συνδυασμού, δηλ. διαιρούμε το σύνολο των ψήφων που συγκέντρωσε κάθε Κόμμα στη συγκεκριμένη Εκλογική Περιφέρεια, με το ίδιο εκλογικό μέτρο, που ισχύει στην Περιφέρεια αυτή. Κάθε Συνδυασμός Κόμματος ή Ανεξαρτήτων παίρνει τόσες έδρες, όσες φορές το εκλογικό μέτρο περιέχεται στην εκλογική του δύναμη.

Παράδειγμα:

Ας υποθέσουμε ότι στην Εκλογική Περιφέρεια Λευκωσίας, στην οποία αναλογούν 21 Βουλευτικές Έδρες, όπου εκλέγονται 21 Βουλευτές, έχουμε συνολικά 126,000 έγκυρες ψήφους από τις οποίες το Α΄ Κόμμα συγκεντρώνει 45,000 ψήφους. Για να εξευρεθεί το εκλογικό μέτρο της Εκλογικής Περιφέρειας Λευκωσίας, όπως προαναφέρθηκε πιο πάνω, γίνεται η πιο κάτω μαθηματική πράξη, δηλαδή διαιρούμε το σύνολο των έγκυρων ψήφων με το σύνολο των Βουλευτικών Εδρών:

$$\frac{\text{Έγκυρες Ψήφοι}}{\text{Σύνολο Εδρών}} = \frac{126,000}{21} = 6,000 \text{ Εκλογικό Μέτρο}$$

Με βάση τον αριθμό 6,000, που είναι το εκλογικό μέτρο, διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψήφων του Α΄ Κόμματος στην Περιφέρεια Λευκωσίας, δηλ. με τον αριθμό 45,000, για να εξευρεθεί ο αριθμός των Βουλευτικών Εδρών τις οποίες θα πάρει το Κόμμα αυτό, δηλαδή γίνεται η ακόλουθη μαθηματική πράξη:

$$\frac{\text{Έγκυρες ψήφοι}}{\text{Α΄ Κόμμα}} = \frac{45,000}{6,000} = 7 \text{ Έδρες} + 3,000 \text{ ψήφοι, που παραμένουν ως αχρησιμοποίητο υπόλοιπο και θα μεταφερθούν για σκοπούς της Δεύτερης Κατανομής, προς όφελος του ιδίου Κόμματος.}$$

Έτσι, βρίσκουμε ότι το Α΄ Κόμμα παίρνει 7 έδρες στην Εκλογική Περιφέρεια Λευκωσίας από την Πρώτη Κατανομή. Οι υπόλοιπες 3.000 ψήφοι, που παραμένουν ως αχρησιμοποίητο υπόλοιπο, θα μεταφερθούν και θα χρησιμοποιηθούν προς όφελος του Κόμματος αυτού, για σκοπούς της Δεύτερης Κατανομής, όπως εξηγείται πιο κάτω.

Με τον ίδιο τρόπο, διαιρείται το σύνολο των έγκυρων ψήφων κάθε άλλου Συνδυασμού Κόμματος και / ή κάθε μεμονωμένου υποψήφιου, που τυχόν παίρνει μέρος στις εκλογές. Αν το σύνολο των έγκυρων ψήφων ενός Κόμματος είναι μικρότερο από το εκλογικό μέτρο, δηλ. κάτω από τις 6.000 ψήφους, που είναι το εκλογικό μέτρο στην Περιφέρεια αυτή, το Κόμμα αυτό δεν παίρνει και ούτε μπορεί να πάρει καμιά Έδρα από την Πρώτη Κατανομή.

Η ίδια διαδικασία ακολουθείται σε κάθε άλλη Εκλογική Περιφέρεια, αλλά, με βάση το δικό της εκλογικό μέτρο, που προκύπτει από τη διαίρεση του συνόλου των έγκυρων ψήφων της συγκεκριμένης Εκλογικής Περιφέρειας, με τον αριθμό των Βουλευτών που εκλέγονται σ'αυτή, δηλαδή με τον αριθμό των Βουλευτικών Εδρών που της αναλογούν.

ΕΚΛΟΓΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ

Ο μεμονωμένος ανεξάρτητος υποψήφιος, για να καταλάβει Βουλευτική Έδρα, θα πρέπει να συγκεντρώσει από την Πρώτη Κατανομή ίσες ή περισσότερες από το εκλογικό μέτρο ψήφους, δηλ. 6.000 και άνω, όπως στην περίπτωση του παραδείγματος που αναφέρεται πιο πάνω, ή ανάλογα με ό,τι ισχύει σε κάθε άλλη Εκλογική Περιφέρεια. Σε αντίθετη περίπτωση ο ανεξάρτητος υποψήφιος δεν μπορεί να εκλεγεί, ούτε μπορεί να μεταφέρει τα τυχόν αχρησιμοποίητα υπόλοιπα των ψήφων του για σκοπούς της Δεύτερης Κατανομής.

Δεύτερη Κατανομή Εδρών

Για σκοπούς της Δεύτερης Κατανομής Εδρών, η Δημοκρατία θεωρείται πλέον ως μια ενιαία Εκλογική Περιφέρεια. Τα αχρησιμοποίητα υπόλοιπα των ψήφων όλων των Κομμάτων, που δικαιούνται συμμετοχής στη Δεύτερη Κατανομή και από τις έξι Εκλογικές Περιφέρειες, μεταφέρονται και αθροίζονται για να βρούμε το σύνολο των αχρησιμοποίητων υπόλοιπων σε ολόκληρη τη Δημοκρατία, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για τη Δεύτερη Κατανομή. Ταυτόχρονα μεταφέρονται και αθροίζονται όλες οι αδιάθετες από την Πρώτη Κατανομή Έδρες, από όλες τις Εκλογικές Περιφέρειες, για να εξευρεθεί το σύνολο των αδιάθετων εδρών, που θα διατεθούν στα Κόμματα με τη διαδικασία της Δεύτερης Κατανομής.

Στη διαδικασία της Δεύτερης Κατανομής Εδρών δε δικαιούνται συμμετοχής ούτε οι Συνδυασμοί Ανεξαρτήτων ούτε οι μεμονωμένοι υποψήφιοι.

Σύμφωνα με τον Εκλογικό Νόμο, που ψηφίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων το 1995 (Αρ. 71 (I) /95), η Δεύτερη Κατανομή Εδρών γίνεται μεταξύ των αυτοτελών Κομμάτων ή των Συνασπισμών Κομμάτων, που συγκεντρώνουν τα απαιτούμενα από το Νόμο ποσοστά του συνόλου των έγκυρων ψήφων σε ολόκληρη τη Δημοκρατία, όπως περιγράφεται πιο κάτω:

- (α) Τα αυτοτελή Κόμματα το 1/56, δηλ. ποσοστό 1,8%, περίπου.
- (β) Οι Συνασπισμοί δύο Κομμάτων ποσοστό 10%.
- (γ) Οι Συνασπισμοί πάνω από δύο Κόμματα ποσοστό 20%.

$$\text{Β' Κόμμα} \frac{25,000}{6,250} = 4 \text{ έδρες ακριβώς, χωρίς υπόλοιπα.}$$

$$\text{Γ Κόμμα} \frac{20,000}{6,250} = 3 \text{ έδρες, και παραμένουν 1,250 ψήφοι ως αχρησιμοποίητα υπόλοιπα}$$

$$\text{Δ' Κόμμα} \frac{15,000}{6,250} = 2 \text{ έδρες, και παραμένουν 2,500 ψήφοι ως αχρησιμοποίητα υπόλοιπα.}$$

$$\text{Ε' Κόμμα} \frac{10,000}{6,250} = 1 \text{ έδρα, και παραμένουν 3,750 ψήφοι ως αχρησιμοποίητα υπόλοιπα.}$$

Όπως προκύπτει από την πιο πάνω ανάλυση, από τη Δεύτερη Κατανομή διατίθενται συνολικά 14 έδρες και παραμένουν ακόμη 2 έδρες αδιάθετες, οι οποίες θα πρέπει να διατεθούν με τη διαδικασία της Τρίτης Κατανομής.

Τρίτη Κατανομή (Β' Φάση Δεύτερης Κατανομής).

Η διαδικασία της Τρίτης Κατανομής Εδρών είναι συνέχεια της όλης εργασίας που διενεργείται για τη Δεύτερη Κατανομή Εδρών, δηλαδή πρόκειται ουσιαστικά για τη Β' Φάση της Δεύτερης Κατανομής Εδρών.

Αν εξακολουθούν να απομένουν αδιάθετες έδρες από τη Δεύτερη Κατανομή, οι έδρες αυτές, με βάση τη νέα διαδικασία της Τρίτης Κατανομής, προσκυρώνονται, ανά μία, κατά σειρά στο κόμμα ή Συνασπισμό Κομμάτων, που παρουσιάζει τα ψηλότερα αχρησιμοποίητα υπόλοιπα, που προκύπτουν από τη Δεύτερη Κατανομή και παραχωρούνται στους Συνδυασμούς των δικαιωθέντων Κομμάτων, κατ' εφαρμογή των διατάξεων που ισχύουν για τη Δεύτερη Κατανομή.

Αν, υποθετικά, έχουμε τα ποσοστά υπολοίπων που προκύπτουν από τη διαδικασία της Δεύτερης Κατανομής, όπως περιγράφεται στο πιο πάνω παράδειγμα, σύμφωνα με το οποίο το Α' Κόμμα παρουσιάζει ως αχρησιμοποίητα υπόλοιπα 5,000 ψήφους, το Β' Κόμμα παρουσιάζεται χωρίς υπόλοιπα, το Γ Κόμμα παρουσιάζει υπόλοιπα 1,250 ψήφους, το Δ' Κόμμα παρουσιάζει υπόλοιπα 2,500 ψήφους και το Ε' Κόμμα παρουσιάζει υπόλοιπα 3,750 ψήφους και, ταυτόχρονα, απομένουν δύο αδιάθετες έδρες από τη Δεύτερη Κατανομή, τότε, σε τέτοια περίπτωση, οι έδρες θα παραχωρηθούν, ανά μία, κατά σειρά, στο Α' Κόμμα και στο Ε' Κόμμα, αντίστοιχα, που παρουσιάζουν τα ψηλότερα αχρησιμοποίητα υπόλοιπα, που προκύπτουν από Δεύτερη Κατανομή, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα Κόμματα, αφού το Α' Κόμμα έχει 5,000 ψήφους αχρησιμοποίητα υπόλοιπα και το Ε' Κόμμα, που ακολουθεί, έχει, κατά σειρά, 3,750 ψήφους αχρησιμοποίητα υπόλοιπα.

Τα αυτοτελή Κόμματα, για να πάρουν έδρες από την Τρίτη Κατανομή, θα πρέπει να έχουν συγκεντρώσει 2/56, δηλαδή ποσοστό 3.6% περίπου του συνόλου των έγκυρων ψήφων σε ολόκληρη τη Δημοκρατία. Αν πρόκειται για συνασπισμό δύο Κομμάτων, απαιτείται ποσοστό 10%, ενώ για συνασπισμούς πάνω από δύο Κόμματα απαιτείται ποσοστό 20% του συνόλου των έγκυρων ψήφων σε ολόκληρη τη Δημοκρατία.

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Α ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ	ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ	ΣΧΕΤΙΚΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ
ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων της περιφέρειας	↓	Σε κάθε εκλογική περιφέρεια οι έδρες καταλαμβάνονται από το κόμμα ή τον υποψήφιο που πήρε το ΜΙΣΟ αριθμό ψήφων ΣΥΝ ΕΝΑ.	Σε κάθε εκλογική περιφέρεια οι έδρες καταλαμβάνονται από το κόμμα ή τον υποψήφιο που ΠΛΕΙΟΨΗΦΗΣΕ.
	Σύνολο ψήφων του κόμματος στην περιφέρεια			
	Εκλογικό μέτρο της περιφέρειας			
Β ΚΑΤΑΝΟΜΗ	Υπόλοιπο ψήφων όλων των κομμάτων στη μειζονα περιφέρεια	Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων της μείζονα περιφέρειας.	X	X
ΝΕΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	Αδιάθετες έδρες της μείζονα περιφέρειας	Αδιάθετες έδρες μείζονα περιφέρειας		
	Υπόλοιπο ψήφων κάθε κόμματος στη μείζονα περιφέρεια	Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων κάθε κόμματος στη μείζονα περιφέρεια		
ΕΔΡΕΣ	Νέο εκλογικό μέτρο της μείζονα περιφέρειας	Νέο εκλογικό μέτρο της μείζονα περιφ.	X	X

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Α ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ	ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ	ΣΧΕΤΙΚΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ
ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων της περιφέρειας	↓	Σε κάθε εκλογική περιφέρεια οι έδρες καταλαμβάνονται από το κόμμα ή τον υποψήφιο που πήρε το ΜΙΣΘ αριθμό ψήφων ΣΥΝ ΕΝΑ.	Σε κάθε εκλογική περιφέρεια οι έδρες καταλαμβάνονται από το κόμμα ή τον υποψήφιο που ΠΛΕΙΟΨΗΦΗΣΕ.
	Σύνολο ψήφων του κόμματος στην περιφέρεια			
	ΕΔΡΕΣ	Εκλογικό μέτρο της περιφέρειας	↓	
Β ΚΑΤΑΝΟΜΗ	Υπόλοιπο ψήφων όλων των κομμάτων στη μειζονα περιφέρεια	Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων της μείζονα περιφέρειας.	X	X
ΝΕΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	Αδιάθετες έδρες της μείζονα περιφέρειας	Αδιάθετες έδρες μείζονα περιφέρειας		
	Υπόλοιπο ψήφων κάθε κόμματος στη μείζονα περιφέρεια	Σύνολο έγκυρων ψηφοδελτίων κάθε κόμματος στη μείζονα περιφέρεια		
ΕΔΡΕΣ	Νέο εκλογικό μέτρο της μείζονα περιφέρειας	Νέο εκλογικό μέτρο της μείζονα περιφ.		

ΑΣΚΗΣΗ

Οι βουλευτικές εκλογές γίνονται με το σύστημα της αναλογικής. Με βάση το σύστημα αυτό, να κάνετε την κατανομή των εδρών στο καθένα από τα 4 φανταστικά κόμματα:

Σύνολο εδρών 56

<u>ΕΠΑΡΧΙΑ</u>	<u>ΕΔΡΕΣ</u>	<u>ΕΓΚΥΡΑ ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΑ</u>	<u>ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΡΟ</u>
ΛΕΥΚΩΣΙΑ	21	118.000
ΛΕΜΕΣΟΣ	12	67.500
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ	11	62.380
ΠΑΦΟΣ	4	24.600
ΛΑΡΝΑΚΑ	5	28.200
ΚΕΡΥΝΕΙΑ	3	16.500

ΠΟΣΟΣΤΑ ΨΗΦΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΕΣ:

1. ΛΕΥΚΩΣΙΑ

<u>ΚΟΜΜΑ</u>	<u>ΨΗΦΟΙ</u>	<u>ΕΔΡΕΣ</u>	<u>ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΨΗΦΩΝ</u>
A	28.500
B	33.000
Γ	40.800
Δ	15.700

σύνολο εδρών:..... αδιάθετες έδρες:.....

2. ΛΕΜΕΣΟΣ

A	19.000
B	20.800
Γ	21.200
Δ	6.500

σύνολο εδρών:..... αδιάθετες έδρες:.....

3. ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

A	21.300
B	12.400
Γ	24.680
Δ	4.000

σύνολο εδρών:..... αδιάθετες έδρες:.....

4. ΠΑΦΟΣ

A	4.800
B	5.700
Γ	9.600
Δ	4.500

σύνολο εδρών:..... αδιάθετες έδρες:.....

5. ΛΑΡΝΑΚΑ

A	9.500
B	6.000

Γ	10.200
Δ	2.500
6. ΚΕΡΥΝΕΙΑ		σύνολο εδρών:..... αδιάθετες έδρες:.....
A	4.300
B	5.500
Γ	4.500
Δ	2.200

σύνολο εδρών:..... αδιάθετες έδρες:.....

ΣΥΝΟΛΟ ΑΔΙΑΘΕΤΩΝ ΕΔΡΩΝ:.....

ΣΥΝΟΛΟ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ ΨΗΦΩΝ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ:.....

B' Κατανομή

(δικαιούται να πάρει μέρος ένα κόμμα, αν έχει εξασφαλίσει το 1/56 των έγκυρων ψήφων, δηλ. ποσοστό 1.8 % περίπου).

ΝΕΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΜΕΤΡΟ:

Σύνολο υπόλοιπων ψήφων των κομμάτων + αριθμός αδιάθετων εδρών
 A=σύνολο υπολ. ψήφων του κομ. παγκυπρίως + νέο εκλογικό μέτρο = έδρες

B= >> >> =.....έδρες

Γ= >> >> =.....έδρες

Δ= >> >> =.....έδρες

Σύνολο:..... ΑΔΙΑΘ:

Γ' Κατανομή

Αν περίσσειε μια έδρα, την παίρνει το κόμμα που έχει το μεγαλύτερο υπόλοιπο ψήφων παγκυπρίως μετά τη β' κατανομή. Αν περίσσειαν δύο έδρες, παίρνει τη δεύτερη έδρα το κόμμα που ήρθε δεύτερο σε υπόλοιπα ψήφων κ.ο.κ.

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΨΗΦΩΝ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΣ:

A=.....%

B=.....%

Γ=.....%

Δ=.....%

Η τελική κατανομή

A=.....

B=.....

Γ=.....

Δ=.....

Σύνολο:..... ΑΔΙΑΘ:

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● Το πολίτευμα στην Κύπρο είναι **προεδρική δημοκρατία**. Μετά την Ανεξαρτησία (1960) στο Σύνταγμα της Κύπρου περιλαμβάνονται ειδικά άρθρα για το διακανονισμό των σχέσεων των «δυο κοινοτήτων», Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων. Μετά τις διακοινοτικές ταραχές του 1963 οι Τουρκοκύπριοι απεχώρησαν από τον κυβερνητικό μηχανισμό.

Το Σύνταγμα της Κύπρου είναι «δοτό».

● Κατά το Κυπριακό Σύνταγμα γίνεται «**διάκριση των εξουσιών**» και οι τρεις εξουσίες ασκούνται από διαφορετικά πρόσωπα: η **νομοθετική** από τη Βουλή (πριν το 1964 και από τις Κοινοτικές Συνελεύσεις), η **εκτελεστική** από τον Πρόεδρο, τους Υπουργούς και το Υπουργικό Συμβούλιο (πριν το 1964 και από τον Αντιπρόεδρο) και η **δικαστική** από τα Δικαστήρια.

● **Βουλή των Αντιπροσώπων:** Απαρτίζεται σήμερα από 56 Έλληνες βουλευτές που εκλέγονται για περίοδο πέντε χρόνων. Οι υπουργοί υποβάλλουν στη Βουλή **νομοσχέδια** για επιψήφιση και οι βουλευτές **προτάσεις νόμων** που ψηφίζονται ή απορρίπτονται κατόπιν ορισμένης διαδικασίας.

Η Κυπριακή Βουλή είναι κυρίως σώμα νομοθετικό. Συζητεί οποιοδήποτε θέμα εγγραφεί στην ημερήσια διάταξη κάθε συνεδριάσεως και ασκεί έμμεσα κοινοβουλευτικό έλεγχο.

● **Εκλογικά συστήματα:** Τα είδη των εκλογικών συστημάτων είναι βασικά τρία: πλειοψηφικό, αναλογικό, μικτό.

● **Πλειοψηφικό:** εκλέγεται ο υποψήφιος ή ο συνδυασμός που παίρνει τις περισσότερες ψήφους (απόλυτη πλειοψηφία-σχετική πλειοψηφία).

● **Αναλογικό:** Οι έδρες κατανέμονται ανάλογα με τον αριθμό των ψήφων που πήρε κάθε υποψήφιος ή συνδυασμός (απλή αναλογική - ενισχυμένη αναλογική).

● **Μικτό:** Σε ορισμένες περιφέρειες μιας χώρας ισχύει το πλειοψηφικό και σε ορισμένες το αναλογικό σύστημα. Από το 1981 οι βουλευτικές εκλογές στην Κύπρο γίνονται με το σύστημα της **ενισχυμένης αναλογικής** και η ψηφοφορία είναι υποχρεωτική.

(Δ) Δοκίμια

(1) Η Έννοια του πολιτικού κόμματος

Το πολιτικό κόμμα δεν είναι κατασκεύασμα ούτε του νομοθέτη ούτε του εκάστοτε φορέα της κρατικής εξουσίας. Είναι η ιστορική συνέπεια της πολιτικοποίησης της αστικής κοινωνίας. Μια πολιτική οργάνωση, αν δεν έχει ορισμένα χαρακτηριστικά, δεν αποτελεί κόμμα, έστω κι αν είναι αντικείμενο ρυθμίσεως μιας συνταγματικής διατάξεως και ενός σχετικού «θεσμικού νόμου». Το κόμμα είναι κοινωνικό φαινόμενο, δυναμική έκφραση της κοινωνικής αυτονομίας που ο νομοθέτης τελικά αναγνωρίζει και πλαισιώνει. Τι σημαίνει όμως αυτό;

Η θεωρητική κατασκευή πως υπάρχει «λαός» με μια ενιαία θέληση υποχώρησε μπροστά στη διαπίστωση μιας ποικιλίας κοινωνικών συμφερόντων. Η προσπάθεια των κοινωνικών ομάδων να επηρεάσουν τη διαμόρφωση των πολιτειακών αποφάσεων ή να τις προσδιορίζουν, οδήγησε στη δημιουργία του πολιτικού και πολιτειακού σημαντικότερου είδους «κοινωνικής ομάδας», του πολιτικού κόμματος. Θεμέλιο ιστορικό αίτιο της δημιουργίας του πολιτικού κόμματος, δεν είναι μια «εκ των άνω» διατυπωμένη σχηματική ανάγκη «πολυκομματισμού», για να λειτουργεί «ευρύθμως» η Δημοκρατία, αλλά μια πολιτική δύναμη μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Γι' αυτό οι κομματικοί σχηματισμοί μέσα σε μια κοινωνία δεν μπορεί να νοηθούν σαν περιεχόμενο κυβερνητικού προγράμματος αλλά σαν αυθόρμητη κοινωνική εκδήλωση.

Αυτό σημαίνει επίσης πως η βίαιη αναστολή της λειτουργίας των κομμάτων, η δημιουργία μιας νέας εξουσίας μέσα στην πολιτεία και η από μέρους των φορέων της δήλωση πως τα «παλιά κόμματα» δεν υπάρχουν, είναι ανενεργείς. Οι πολιτειακές αποφάσεις και οι δηλώσεις των φορέων της εξουσίας δεν είναι σε θέση να μεταβάλλουν κοινωνικά δεδομένα. Η σκέψη πως υπάρχει ένα κόμμα που είναι στην πραγματικότητα ανύπαρκτο ή πως δεν υπάρχει κόμμα στην πραγματικότητα υπαρκτό, έστω κι αν η σκέψη αυτή είναι περιεχόμενο κρατικής βουλήσεως, μοιάζει με την προσπάθεια ενός ανθρώπου να αναστείλει την ισχύ των φυσικών νόμων.

Μέσα στο πλαίσιο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, εκεί δηλαδή που η λαϊκή κυριαρχία πραγματώνεται έμμεσα από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους του λαού, τα πολιτικά κόμματα αποκτούν πρωταρχική συνταγματική σημασία. Γίνονται οι κύριοι εκφραστές των κοινωνικών δυνάμεων, εξειδικεύοντας τη λαϊκή βούληση, είναι δηλαδή οι οργανωτικές μορφές της πραγματώσεως της λαϊκής κυριαρχίας. Αφού τα πολιτικά κόμματα είναι οργανωτικές μορφές της πραγματώσεως της λαϊκής κυριαρχίας κι επειδή στη σύγχρονη πολιτεία την κοινωνική πραγματικότητα την προσδιορίζει ο μεταξύ των κοινωνικών ομάδων διάλογος ή και η σύγκρουση γύρω από τις υπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές ιδεολογικές αντιδράσεις, τελική αποστολή των κομμάτων είναι η έκφραση και η εξειδίκευση αυτού του μεταξύ των κοινωνικών ομάδων διαλόγου και η διαλεκτική άρση των ενδοκοινωνικών αντιθέσεων προς το σκοπό να εξασφαλιστεί η ενότητα της Πολιτείας.

Δε σημαίνει βέβαια αυτό πως η κομματική διάρθρωση μιας κοινωνίας αποτελεί τον καθρέφτη της κοινωνικής διάρθρωσης. Η διαλεκτική αυτή πολλές φορές δεν πραγματώνεται μόνο ανάμεσα στα κόμματα αλλά και μέσα στο χώρο ενός και του αυτού κόμματος. Το τελευταίο αυτό φαινόμενο έχει έκταση ανάλογη προς τους φραγμούς που τάσσει το εκλογικό σύστημα στη δημιουργία και ανάπτυξη μικρών πολιτικών κομμάτων. Γι' αυτό και η κλίμακα, που οδηγεί από το απόλυτα αναλογικό εκλογικό σύστημα προς τα διάφορα εκλογικά συστήματα των λίγων ή και των δυο κομμάτων, είναι κλίμακα που οδηγεί βαθμιαία μακριά από την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

Δημήτρης Θ. Τσάτσος
«Προβλήματα Δημοκρατίας»

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Ποια η σημασία και ο ρόλος των μικρών κομμάτων σε μια κοινωνία;
2. Η απλή ή η ενισχυμένη αναλογική είναι πιο κοντά στην Αρχή της Λαϊκής Κυριαρχίας;
3. Η βίαιη αναστολή της λειτουργίας των κομμάτων εκ μέρους των Αρχών μιας χώρας συμβάλλει στη σταθεροποίηση ή στην υπόσκαψη της εξουσίας τους;

(2) Τα όρια της ελευθερίας των πολιτικών κομμάτων

Με την παρατήρηση αυτή περνούμε σ' ένα βασικό θέμα, στη σχέση δηλαδή που έχει η λειτουργία των πολιτικών κομμάτων με τις αρχές που μέσα σε μια συνταγματική τάξη θεωρούνται αμετάβλητες. Πολλά Σύντάγματα χαρακτηρίζουν ορισμένες αρχές π.χ. τη μορφή του πολιτεύματος και τα θεμελιώδη δικαιώματα, σαν πυρήνα αμετάβλητο. Οι αρχές αυτές δεν υπόκεινται σε συνταγματική μεταρρύθμιση και τα κόμματα που θέτουν σαν σκοπό τους τη μεταβολή τους είναι κόμματα «αντισυνταγματικά». Αυτές οι αρχές λοιπόν αποτελούν το νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τα κόμματα μπορούν, διαμορφώνοντας το δημόσιο βίο, να εκφράσουν τον μεταξύ των κοινωνικών ομάδων διάλογο. Η αρχή της λδικής κυριαρχίας και η μ' αυτήν αναπόσπαστα συνδεδεμένη αρχή της προσωπικής ελευθερίας ανήκει βέβαια κατά λογική αναγκαιότητα στον αμετάβλητο πυρήνα κάθε δημοκρατικής συνταγματικής τάξεως. Όσο όμως ο πυρήνας αυτός διευρύνεται και με άλλες αρχές, που δεν εξασφαλίζουν τις δυο αρχές που αναφέραμε, αλλά τη συντήρηση μιας ορισμένης κοινωνικής, οικονομικής ή πολιτικής καταστάσεως πραγμάτων, τόσο η συνταγματική αυτή τάξη απομακρύνεται από την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και γενικότερα: όσο το Σύνταγμα γίνεται χρονικά πιο άκαμπτο, τόσο δεσμεύει κατά τρόπο ασυμβίβαστο προς την αρχή της ελευθερίας του ανθρώπου τις γενεές που ακολουθούν. Όσοι αναζητούν στη διάσωση του Status quo τη δικαίωση μιας συνταγματικής ρυθμίσεως, παραγνωρίζουν τα χρονικά όρια της λειτουργικής αποστολής του δικαίου.

Ο τρόπος επομένως που μέσα στο πολίτευμα προσδιορίζεται ο «αμετάβλητος πυρήνας» της πολιτείας προσδιορίζει ταυτόχρονα και το χώρο δράσεως των πολιτικών κομμάτων. Ένα πολίτευμα που περιορίζει υπέρμετρα τη δυνατότητα της μεταβολής του, ακόμα κι όταν η μεταβολή ανταποκρίνεται σε καθολικότερο κοινωνικό αίτημα, εμπεριέχει βασική αδυναμία παρακολουθήσεως της εξελίξεως της λαϊκής θελήσεως και είναι κι αυτό πολίτευμα μη δημοκρατικό. Ο κατά τον τρόπο αυτόν πραγματοποιούμενος περιορισμός του χώρου δράσεως των πολιτικών κομμάτων έχει σαν αίτιο την αντίθεση μεταξύ εκείνων που επιβάλλουν μία «ορισμένη συνταγματική τάξη» και της κοινωνίας. Η απαγόρευση της εκδηλώσεως κοινωνικών τάσεων και δυνάμεων στενεύει και τελικά εξαφανίζει τον χώρο λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων. Βέβαια είναι νοητή η ύπαρξη πολιτικών οργανώσεων κι εκεί όπου η εξουσία επιτρέπει εκείνο μόνο τον πολιτικό διάλογο που αποτελεί συμπόλιτευση προς τους φορείς της. Οι ομάδες όμως αυτές δεν είναι οι οργανωτικές μορφές πραγματώσεως της λαϊκής κυριαρχίας και επομένως ποτέ δεν μπορεί να θεωρηθούν πολιτικά κόμματα. Το πολιτικό κόμμα επομένως, ως λειτουργικό στοιχείο της Δημοκρατίας, έχει σαν μόνο νοητό του λειτουργήμα την εξειδίκευση εκείνης μόνο της πολιτικής βουλήσεως που κινείται από κάτω προς τα πάνω, από την κοινωνική βάση προς την κοινωνική κορυφή και όχι αντίστροφα.

Δημήτρης Θ. Τσάτσος

«Προβλήματα Δημοκρατίας».

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Ποιες αρχές πρέπει να σέβονται τα κόμματα, ώστε να μην κινδυνεύει η ύπαρξη δημοκρατικού πνεύματος και δημοκρατικών διαδικασιών μέσα σε μια πολιτεία;
2. Είναι δημοκρατικό το δικαίωμα της εξουσίας να απορρίπτει ως παράνομα ορισμένα κόμματα;
3. Ποιος είναι κατά το Κυπριακό σύνταγμα ο αμετάβλητος πυρήνας της πολιτείας που οφείλουν να σέβονται τα κόμματα;

(3) Κομματική οργάνωση

Η σημασία των κομμάτων πηγάζει από το γεγονός ότι στην αστική πολιτική σκέψη στόχος της πολιτικής είναι ο συμβιβασμός των απαιτήσεων των ομάδων που συχνά βρίσκονται σε διαρκή μεταξύ τους σύγκρουση. Τα διαφορετικά συμφέροντα των ομάδων που θεωρούνται σαν το περιεχόμενο της πολιτικής πρέπει να βρεθεί τρόπος να τακτοποιηθούν, αν πρόκειται ο μηχανισμός της κοινωνίας να διατηρηθεί σε κίνηση. Ένας αγώνας με σκοπό την καταστροφή του αντιπάλου θα ήταν μοιραίος και για το νικητή.

Σ' ένα καθαρά κοινοβουλευτικό σύστημα το ρόλο του μεσάζοντα, του συνδέσμου ανάμεσα στα κοινωνικά αιτήματα και τις νόμιμες πολιτικές (τελεσιδικα και κυριαρχικά επιβαλλόμενες) λύσεις, αναλαμβάνουν να τον παίζουν τα πολιτικά κόμματα. Τα κόμματα λοιπόν δέχονται προτάσεις, τις επεξεργάζονται, συγκεκριμενοποιούν τα προβλήματα και προτείνουν λύσεις που προσπαθούν να εφαρμόσουν, όταν εκλεγούν στην αρχή. Η διαδικασία αυτή συντελείται με βάση τις αξίες που επιδιώκουν, την ιδεολογία που εκφράζουν, τα συμφέροντα που εξυπηρετούν και τις δυνατότητες που τους παρέχονται.

Από τη φύση των προβλημάτων που επεξεργάζονται, τα κόμματα σήμερα έχουν το ένα σκέλος στη μάζα των οπαδών τους (για τον προσδιορισμό των προβλημάτων) και το άλλο στην τεχνική και εξειδικευμένη γνώση (για την εξεύρεση και τεχνικά κατορθωτών λύσεων).

Ιστορικά, τα κόμματα δικαιολόγησαν την ύπαρξή τους γιατί τις περισσότερες φορές μπορούσαν να δώσουν στη μάζα των ψηφοφόρων την ευκαιρία να διαλέξουν, έστω και μέσα σε μικρά περιθώρια, ανάμεσα σε μια μικρή σειρά εναλλακτικών λύσεων. Αυτό μετέτρεψε το κόμμα σε φορέα πληροφοριών και γνώσεων. Επιπλέον στην προσπάθειά του ν' αποδείξει την ορθότητα των λύσεων που προτείνει, χρησιμοποιεί μηχανισμούς επιλογής των ηγετικών στελεχών που αργά ή γρήγορα υποκινούν πολλά από τα άτομα που διαφορετικά θα έμεναν στο περιθώριο να ενεργοποιηθούν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Αυτό διευκόλυνε την ομαλή διαδοχή των φορέων της εξουσίας ή τουλάχιστον περιόρισε τη βίαιη διαδοχή της ηγεσίας, κάτι που, ας μην ξεχνάμε αποτελεί μια κατάκτηση της πολύ πρόσφατης ιστορίας μας. Παρά τη θετική τους όμως συμβολή, τα πολιτικά κόμματα έχουν και τους επικριτές τους. Κριτικές πηγάζουν από την επιθυμία δημιουργίας κλίματος μέσα στο οποίο η αντιπροσωπείωση των ομάδων και η συμμετοχή του πολίτη δε θα είναι δημαγωγικά συνθήματα αλλά πραγματικότητα.

Τα κόμματα λοιπόν έχουν κατηγορηθεί ότι με τον τρόπο που λειτουργούν αλλοιώνουν την έννοια της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Οι κύριες αποφάσεις τις περισσότερες φορές λαμβάνονται πια από τα ατομικά μέλη του κοινοβουλίου που εκπροσωπούν τα συμφέροντα και τις επιθυμίες των εκλογικών σωμάτων, αλλά από το κόμμα. Πολλές από τις καίριες αποφάσεις παίρνονται από ορισμένες προσωπικότητες που κρατούν θέσεις «κλειδιά μέσα στο κόμμα και που πολλές φορές είναι ελάχιστα γνωστές στο ευρύτερο κοινό. Έτσι «ενώ ο κάθε πολίτης πιστεύει ότι αποφασίζει για τις τύχες της χώρας του», θα γράψει ο Fromm με την αμερικανική εμπειρία του, αυτό «γίνεται σε ελάχιστα μεγαλύτερο ποσοστό απ' όσο ο μέσος μέτοχος συμμετέχει στον έλεγχο της εταιρείας του». Και προσθέτει: «Ανάμεσα στην πράξη της ψηφοφορίας και στις πιο βαρυσήμαντες υψηλού επιπέδου πολιτικές αποφάσεις, υπάρχει ένας δεσμός αρκετά μυστηριώδης. Δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι η τελική απόφαση είναι ή δεν είναι καθόλου αποτέλεσμα της θέλησής του ψηφοφόρου. Αυτή είναι ακριβώς η περίπτωση μιας αλλοτριωμένης έκφρασης της θέλησής του πολίτη». (Ε. Fromm. «Η υγιής κοινωνία»).

Μ' αυτές τις απόψεις θα συμφωνήσει και ο διευθυντής του Monde Diplomatique, Julien ο οποίος, έχοντας φαίνεται στο νου του τη γαλλική πολιτική σκηνή, παρατηρεί:

Με το δικομματισμό, όπως και με τον πολυκομματισμό, με έναν ή δυο κύκλους ψηφοφορίας, με εκλογικό σύστημα πλειοψηφικό ή με όλες τις ποικιλίες του αναλογικού συστήματος, το δημοκρατικό νόημα παύει να υπάρχει - αλλά μήπως αληθινά υπήρξε και ποτέ; - από το πρώτο στάδιο του τυπικού του: την προκήρυξη των εκλογών. Κατάκτηση της δημοκρατίας σε βάρος των απολυταρχικών καθεστώτων, το γενικό εκλογικό δίκαιωμα είναι ιερό. Προσφέρει ασφάλειες τις οποίες οι πολίτες δεν είναι έτοιμοι να παρατήσουν. Αλλά όπως εφαρμόζεται δεν επιτρέπει στους πολίτες να διαλέξουν τη μοίρα τους, δεν υποχρεώνει τα κόμματα να καταπιαστούν

με συγκεκριμένα σχέδια, επιτρέπει στους υποψήφιους να αποφεύγουν τα φλέγοντα ζητήματα, τους ωθεί μάλιστα να κρύβονται πίσω από γενικότητες, δεν τους κάνει αυθεντικούς εντολοδόχους μιας λαϊκής κυριαρχίας σαφώς εκφρασμένης, δεν τους εκθέτει μάλιστα σε μια αυστηρή δημοκρατική κύρωση εκ των υστέρων, γιατί η επόμενη προεκλογική καμπάνια θα διεξαχθεί με το ίδιο αφηρημένο τυπικό».

Αλλά το κόμμα και σαν κοινοβουλευτική ομάδα, ελάχιστα είναι αντιπροσωπευτικό της θελήσεως του λαού. Θα γράψει ο Ανδρέας Παπανδρέου:

«Η κλασική αντίληψη της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία υποτίθεται ότι οι πολίτες έχουν όλοι τους ίση μερίδα εξουσίας πάνω στις δημόσιες υποθέσεις μέσω των αντιπροσώπων τους δεν αποτελεί ούτε καν γελοιογραφία της πραγματικής κατάστασης. Τα μέλη της νομοθετικής εξουσίας δε δρουν, στην πραγματικότητα, ούτε σαν άτομα που βασίζονται στο προσωπικό τους σύστημα αξιών, ούτε σαν εκπρόσωποι του εκλογικού σώματος. Δρουν σαν μέλη ενός κόμματος, μιας συνιστώσας, δηλαδή του πολιτικού συστήματος που ασκεί καθαρή και καθορισμένη κυριαρχία...»

Ο πολιτικός μηχανισμός αναλαμβάνει την αποστολή να δώσει την ψήφο στον υποψήφιο της εκλογής του, όχι στον υποψήφιο που εκλέγει ο πολίτης· το ίδιο όπως ανέλαβε και το ρόλο να κατασκευάσει την εικόνα που παρουσιάζει ο υποψήφιος και, σε πλατιά κλίμακα, την εικόνα της θέσης που κατέχει στην κοινή γνώμη. Εκείνο που μετρά, κατά βάθος, είναι η νίκη του υποψήφιου που προστατεύει ο πολιτικός μηχανισμός».

Πανταζής Τερλεξής

«Πολιτική συμμετοχή στο σύγχρονο κράτος»

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

- 1. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της κομματικής οργάνωσης της πολιτικής ζωής.*
- 2. Είναι ευρύ ή όχι το φάσμα επιλογών - άρα και η ελευθερία - των μελών του κόμματος;*

(4) Συμμετοχή στα κόμματα

Η πολιτικοποίηση εμελετήθη ιδιαίτερα, κατά τα τελευταία χρόνια, υπό το ειδικότερο πρίσμα της συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες, στα πολιτικά κόμματα ή και σε άλλες ομάδες πολιτικού χαρακτήρα.

Η συμμετοχή εκδηλώνεται κατά πολλούς τρόπους, που κλιμακώνονται από την απλή περιέργεια και την ένταξη σε τυπικές πολιτικές διαδικασίες, (εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους, άσκηση ενεργητικού εκλογικού δικαιώματος σε δημοτικές ή βουλευτικές εκλογές, συμμετοχή σε δημόσιες εκδηλώσεις, συναθροίσεις, πορείες, κλπ) ως την ανάληψη ειδικότερων πολιτικών ρόλων και πιο συγκεκριμένα το άμεσο ή έμμεσο ενδιαφέρον για πολιτικές οργανώσεις, κόμματα, ομάδες πολιτικού περιεχομένου.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικοί και εκδηλοι είναι οι δεσμοί που δημιουργούνται ανάμεσα στα άτομα και τα πολιτικά κόμματα. Βεβαίως, οι δεσμοί αυτοί διαφέρουν σύμφωνα με την οργάνωση, το ρόλο και τη λειτουργία των κομμάτων, που δεν είναι τα ίδια παντού. Κατά τρόπο σχηματικό μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις βαθμίδες πολιτικής δραστηριότητας με επίκεντρο το πολιτικό κόμμα.

Υπάρχουν, κατά πρώτο λόγο, πολυάριθμα άτομα που είναι απλώς «συμπαθούντες» σ' ένα συγκεκριμένο κόμμα και που εκδηλώνουν αυτή την συμπάθειά τους όχι μόνο με την ψήφο που δίνουν στους υποψηφίους του αλλά και κατά πολλούς άλλους τρόπους: συμμετοχή σε συναθροίσεις οργανωμένες από το κόμμα, χρηματικές συνεισφορές, διανομή προπαγανδιστικών εντύπων, φωτογραφιών κλπ. Ο βαθμός σταθερότητας και διάρκειας αυτής της «συμπάθειας» μπορεί να εξαρτάται είτε από ιδεολογικούς είτε από προσωπικούς παράγοντες που αναφέρονται είτε σ' αυτό το πρόσωπο του «συμπαθούντος» είτε στις τοποθετήσεις που παίρνει το πολιτικό κόμμα κατά την επιλογή των υποψηφίων και των ηγετικών στελεχών. Η σημασία των συμπαθούντων είναι πολύ μεγάλη, διότι αυτοί συμβάλλουν ιδίως στην ομαλή επικοινωνία του κόμματος με τις ευρύτερες λιγότερο πολιτικοποιημένες μάζες. Εξάλλου, μεταξύ των συμπαθούντων στρατολογούνται και τα πρόσωπα των λοιπών κατηγοριών, δηλαδή εκείνων που συμμετέχουν αμεσότερα στις κομματικές δραστηριότητες.

Η πρώτη από αυτές τις λοιπές κατηγορίες είναι οι «συμμετέχοντες» (adherents) ή άλλως, τα μέλη του κόμματος. Για να είναι κανείς μέλος του κόμματος πρέπει να πληρώνει τις προϋποθέσεις που απαιτεί ο νόμος, να έχει υποβληθεί σε ορισμένες τυπικές και ουσιαστικές διαδικασίες που προβλέπονται από το νόμο και από το καταστατικό του κόμματος, ηλικία, ενδεχομένως προηγούμενη μύηση και μαθητεία, πρόταση από ένα ή περισσότερα μέλη του κόμματος, εγγραφή σε ειδικό κατάλογο, έκδοση δελτίου συμμετοχής (κομματική ταυτότητα) κ.λπ. Η επιλογή των μελών μπορεί να γίνεται σύμφωνα με περισσότερο ή λιγότερο αυστηρά κριτήρια και διαδικασίες ανάλογα με το χαρακτήρα του κόμματος. Λ.χ στα επαναστατικά και τα λίγο ή πολύ κρυφά ή παράνομα κόμματα η επιλογή είναι ιδιαίτερα αυστηρή και γίνεται με όλες τις δυνατότες προφυλάξεως. Σαν παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε από την ιστορία τους Ιακωβίνους και Ισοπεδωτικούς (les Egaux) της Γαλλικής Επανάστασης και τους Καρμπονάρους της Ιταλίας. Ανάλογα με τις περιστάσεις, σ' αυτά τα κόμματα, η διανομή κομματικής ταυτότητας μπορεί να είναι λιγότερο ή περισσότερο ανοιχτή και πληθωρική. Η μεγαλύτερη ή μικρότερη κινητικότητα των μελών (εισοδοχή - αποχωρήσεις) εξαρτάται και από το ίδιο το κόμμα αλλά και από εξωτερικά περιστατικά. Λ.χ. σε περίπτωση πολιτικών κρίσεων, όπως του Μαΐου 1968, στη Γαλλία, παρατηρούνται πληθωρικές μετακινήσεις στον πληθυσμό που αποτελεί τα μέλη του κόμματος, με την αποχώρηση μερικών δυσαρεστημένων και με την εισδοχή νέων μελών.

Πρέπει να σημειωθεί ότι μερικές φορές η συμμετοχή σε ένα κόμμα μπορεί να είναι έμμεση. Λ.χ στην Αγγλία τα μέλη ενός εργατικού συνδικάτου είναι και μέλη του Εργατικού Κόμματος, όταν το συνδικάτο έχει το ίδιο προσχρήσει σ' αυτό το κόμμα. Από τη σύμπτωση αυτή του ρόλου του συνδικαλιστή και του μέλους ενός κόμματος μπορεί να προκύψουν ιδιαίτερα ψυχολογικά προβλήματα και καταστάσεις, όπως διαπιστώνεται από την αγγλική πείρα.

Μια άλλη, στενότερη κατηγορία είναι εκείνη των «μαχητών» (militants) του κόμματος. Ο όρος αυτός δε χρησιμοποιείται στην Ελλάδα, όπου γίνεται λόγος για κομματικούς πράκτορες ή κομματικούς παράγοντες ή όργανα. Η διαφορά στην ορολογία οφείλεται σε διαφορά στις παραδόσεις αλλά και στη δομή των πολιτικών κομμάτων. Ο όρος militant στις δυτικές χώρες είναι παρμένος από την καθολική ορολογία (Eglise militante), αλλά προσαρμόστηκε προοδευτικά στην πολιτική ορολογία για να χαρακτηρίσει τελικά το στενότερο εκείνο κύκλο μελών ενός κόμματος που διαδραματίζουν αμεσότερο ενεργό ρόλο κατά τις διάφορες ενέργειες ή εκδηλώσεις του κόμματος προς τα έξω ή προς τα μέσα (οργάνωση συναθροίσεων, μετάδοση συνθημάτων, στρατολόγηση μελών).

Ο όρος «μαχητής» έχει τελικά διαπλασθεί, όπως βλέπουμε, στα πλαίσια δημοκρατικών, λίγο ή πολύ διαδικασιών, για να υποδηλώσει ένα από τα στρώματα της όλης κομματικής διαρθρώσεως. Στην Ελλάδα οι όροι «εκλογικός πράκτωρ» ή «όργανο» είναι διαφωτιστικοί βασικά της αντιδημοκρατικής - ολιγαρχικής οργανώσεως των κομμάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη αυτής της κατηγορίας μελών στις Η.Π.Α., όπου άλλωστε τα πολιτικά κόμματα έχουν γίνει αντικείμενο ευρύτατων μελετών και ερευνών. Είναι φυσικό αυτοί οι διαφορισμοί να αντανακλούν στην ψυχολογία και τον τρόπο συμπεριφοράς των «μαχητών» κατά κόμματα (σύμφωνα με την υφή της οργανώσεως) και κατά χώρες. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι οι «μαχητές» μπορούν να προωθηθούν ως την ηγεσία του κόμματος, αλλά φυσικά δε γίνονται ηγετικά στελέχη. Πάντως, ο δεσμός τους με το κόμμα παραμένει ουσιαστικότερος και κατά κανόνα, διαρκέστερος σε σύγκριση με τους απλούς συμπαθούντες. Στο επίπεδο των «μαχητών» μπορούμε να μιλήσουμε για «πολιτικούς», υπό την ευρύτερη έννοια και σημασία του όρου και οπωσδήποτε για άμεσους, ενεργητικούς παράγοντες της πολιτικής ζωής.

Η ηγεσία, τέλος, αποτελεί μια ξεχωριστή κατηγορία «πολιτικών», της οποίας η δομή αποτελεί ένα αρκετά σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο. Η μελέτη αυτού του φαινομένου, ιδίως από ψυχολογική άποψη, θα ήταν μονομερής, αν αποχωριζόταν από τις λοιπές κατηγορίες συμμετεχόντων. Η ηγεσία δεν είναι τίποτε άλλο, ιδιαίτερα στα δημοκρατικά καθεστώτα, παρά, το ανώτερο κλιμάκιο της ευρύτερης κατηγορίας των κυβερνητών ή της πολιτικής τάξεως. Συνεπώς ο ρόλος της και οι εν γένει προσδιοριστικοί παράγοντες της ψυχολογικής τους συμπεριφοράς δεν μπορούν να αναλυθούν παρά μόνο σε συνάρτηση προς μια ευρύτερη ανάλυση της έννοιας της πολιτικής ή της κρατούσας ή της κυβερνητικής τάξεως. Κάτω από τη στενότερη σκοπιά του φαινομένου της πολιτικοποίησης και της συμμετοχής στα πλαίσια του δημοκρατικού πολυκομματικού κράτους, μπορεί να σημειωθεί απλώς το γεγονός ότι στα πλαίσια της κομματικής ηγεσίας διακρίνονται σαφώς τα όργανα διοικήσεως (Συνέλευση - Γραμματεία - Κεντρική Επιτροπή κλπ) και η κοινοβουλευτική ηγεσία ή εκπροσώπηση (κοινοβουλευτική ομάδα, οργανωμένη ή όχι). Η ψυχολογία, ο ρόλος, η αποδοτικότητα των μεν ή των δε εξαρτώνται τόσο από τον τρόπο οργανώσεως, τη δομή και την πειθαρχία που επικρατούν σε κάθε κόμμα όσο και από προσωπικούς παράγοντες (λ.χ. η εμφάνιση κοινοβουλευτικού άνδρα μεγάλου κύρους, ιδίως όταν έχει αναλάβει και κυβερνητικές ευθύνες μπορεί να μειώσει το ρόλο της Κεντρικής επιτροπής).

Σχηματικά, τα ανωτέρω θα μπορούσαν να αναπαρασταθούν με τη βοήθεια επάλληλων κύκλων, ως ακολούθως:

Οι παραπάνω διακρίσεις ισχύουν, όπως είπαμε, στα πλαίσια του δημοκρατικού πολυκομματικού κράτους. Δεν πρέπει, πάντως, να νομισθεί ότι το φαινόμενο της πολιτικοποίησης δεν κλιμακώνεται επίσης - κατά διαφορετικούς φυσικά τρόπους και διαδικασίες - σε καθεστώτα άλλου τύπου και μορφής, κι ακόμη και σε καθεστώτα όπου πρακτικά η πολιτική διαμορφώνεται κατά πολύ διαφορετικά σχήματα. Έτσι, στα μονοκομματικά καθεστώτα σοβιετικού τύπου γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ μελών του κόμματος και έξω - κομματικών που πολλές φορές διατελούν σε κάποια κομματική εξάρτηση, λόγω της συμμετοχής τους σε οργανώσεις - σατελίτες του κόμματος (ΚΟΜΣΟΜΟΛ), συνδικάτα, πολιτιστικές οργανώσεις και Clubs κλπ).

Ανάλογα συμβαίνουν, mutatis mutandis και σε μονοκομματικά κράτη καπιταλιστικού τύπου, όπως το Μεξικό. Και στις περιπτώσεις αυτού του είδους, η ψυχολογία κάθε κατηγορίας διαμορφώνεται όχι χωριστά από τις άλλες κατηγορίες, αλλά σε συνάρτηση προς το όλο πλέγμα πολυμερών σχέσεων, όπως διαμορφώνεται σύμφωνα με τη δομή και τους αντικειμενικούς παράγοντες διαπλάσεως της πολιτικής ζωής κάθε χώρας.

Γ. Βλάχος «Πολιτική Ψυχολογία»

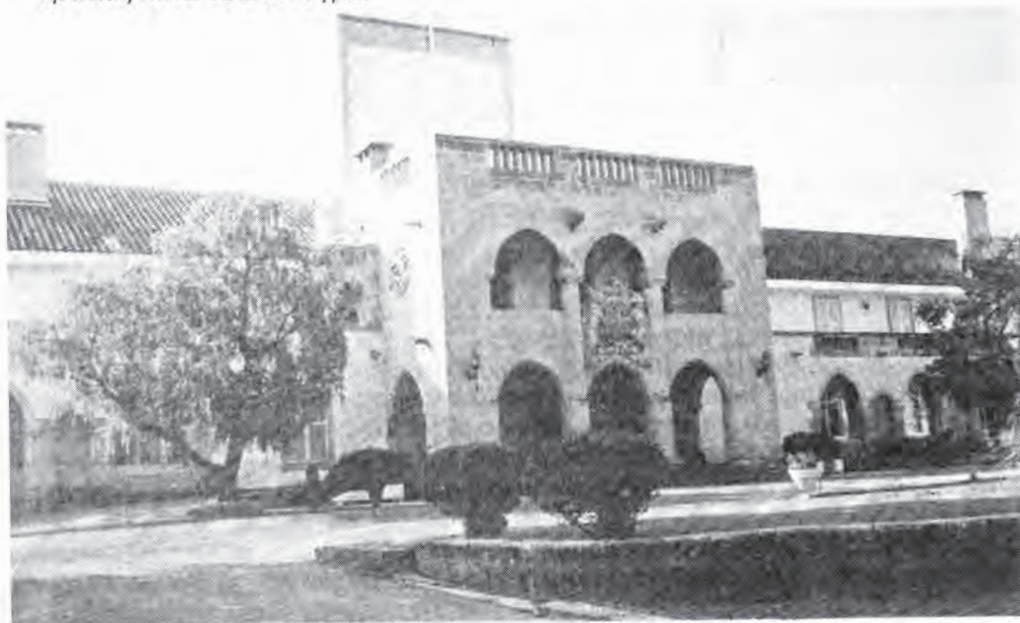
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Εξαρτάται σε μεγαλύτερο βαθμό το μέγεθος του ποσοστού οπαδών ενός κόμματος από τον ηγέτη ή από τις αρχές του κόμματος;
2. Το κόμμα εκφράζει ή δημιουργεί τις απόψεις των ατόμων - οπαδών;

3. Εκτελεστική εξουσία'

ΑΣΚΗΣΗ

Μελετήστε τα άρθρα του Συντάγματος, τα σχετικά με την εκτελεστική εξουσία, και παρουσιάστε στοιχεία για το "δικοφαλισμό" της προεδρικής δημοκρατίας κατά το Σύνταγμα.

Το Προεδρικό Μέγαρο στη Λευκωσία

«Πώς είναι αλήθεια δυνατό να βρούμε ισχυρότερα θεμελιωμένη ή δικαιότερη δημοκρατία από κείνη που αναθέτει στους ικανότερους πολίτες την υπεύθυνη διαχείριση της εξουσίας, ενώ ταυτόχρονα επιβάλλει κυρίαρχο το λαό σ' αυτούς τους ίδιους τους άρχοντες;»

Ισοκράτης
«Αρεοπαγίτικός» 27

Η εκτελεστική εξουσία έχει καθήκον να εφαρμόζει και να διασφαλίζει τους νόμους που ψηφίστηκαν από τη νομοθετική, να φροντίζει για την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας και τις σχέσεις με τους άλλους λαούς και γενικά να παίρνει τα αναγκαία μέτρα για την οικονομική, κοινωνική ευημερία και την πολιτιστική πρόοδο του λαού.

Σύμφωνα με το Κυπριακό Σύνταγμα, η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο, από κοινού ή χωριστά, από τους Υπουργούς και το Υπουργικό Συμβούλιο. Επειδή το Σύνταγμα προνοεί για την ύπαρξη Τούρκου ως Αντιπρόεδρου, μετά το 1963 την εκτελεστική εξουσία ασκούν μόνο ο Πρόεδρος, οι Υπουργοί και το Υπουργικό Συμβούλιο.

(Α) Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Στην Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, όπως η Ελλάδα, ο Πρόεδρος εκλέγεται από τη Βουλή και η Κυβέρνηση (Πρωθυπουργός και Υπουργοί) χρειάζονται την ψήφο εμπιστοσύνης. Στην Προεδρική όμως Δημοκρατία, όπως είναι η Κύπρος, ο Πρόεδρος του κράτους εκλέγεται άμεσα από το λαό με τις προεδρικές εκλογές και σχηματίζει κυβέρνηση διορίζοντας τους υπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό.

Η θητεία του Προέδρου είναι πενταετής (άρθρο 43).

Καθήκοντα και αρμοδιότητες του Προέδρου.

Ο Πρόεδρος επικυρώνει και εκδίδει τους νόμους που ψήφισε η Βουλή και τις αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 47, δ, ε). Διορίζει και παύει τους «ανεξάρτητους αξιωματούχους της Δημοκρατίας».* Φροντίζει για την άμυνα και την ασφάλεια της χώρας (άρθρο 47, ζ, η). Διακανονίζει την εξωτερική πολιτική του κράτους (άρθρο 50). Δημοσιεύει στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας τις αποφάσεις του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου (άρθρο 47, 1α). Για τη διασφάλιση της εκτελεστικής εξουσίας διορίζει τους υπουργούς (άρθρο 46) που αποτελούν την κυβέρνηση της χώρας. Ο Πρόεδρος προεδρεύει του Υπουργικού Συμβουλίου χωρίς όμως να έχει δικαίωμα ψήφου (άρθρο 48, β).

Σύμφωνα με το Σύνταγμα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα αναπομπής νόμων ή αποφάσεων της Βουλής ή του προϋπολογισμού (άρθρο 48, ζ) και το δικαίωμα αναπομπής αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 48, ε). Επίσης έχει το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας (βέτο) αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, νόμων και αποφάσεων της Βουλής που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα ή την ασφάλεια (άρθρο 48 δ, στ).

Τέλος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως αρχηγός της Πολιτείας (άρθρο 37) αντιπροσωπεύει τη Δημοκρατία σε κάθε επίσημη εκδήλωση, υπογράφει τα διαπιστευτήρια των αντιπροσώπων που διαπραγματεύονται τις «εξωτερικές υποθέσεις» (άρθρο 37γ και 50) και απονέμει τις τιμητικές διακρίσεις και τα παράσημα της Δημοκρατίας.

* «Ανεξάρτητοι Αξιωματούχοι»: Ο γενικός εισαγγελέας, ο βοηθός γενικός εισαγγελέας, ο γενικός ελεγκτής, ο βοηθός γενικός ελεγκτής, ο διοικητής και ο υποδιοικητής της Εκδοτικής Τράπεζας, η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, η Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας, ο γενικός λογιστής και ο βοηθός γενικός λογιστής, οι αρχηγοί και υπαρχηγοί του στρατού, της αστυνομίας και της χωροφυλακής, ο πρόεδρος και οι δικαστές του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου, το τριμελές Γνωμοδοτικό Συμβούλιο για περιπτώσεις δημόσιου κινδύνου.

Επίσης διορίζονται οι επικεφαλής των πιο κάτω ανεξάρτητων υπηρεσιών: Γραφείο Επιτρόπου Προεδρίας για Ανθρωπιστικά Θέματα, Αναθεωρητική Αρχή Προσφορών, Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως, Γραφείο Επιτρόπου Νομοθεσίας, Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, Γραφείο Προγραμματισμού, Εθνικός Οργανισμός Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου.

(B) Υπουργεία και Υπουργικό Συμβούλιο

Για την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τους υπουργούς που συγκροτούν το Υπουργικό Συμβούλιο.

Στην Κύπρο υπάρχουν σήμερα έντεκα υπουργεία:

1) Υπουργείο Άμυνας. Φροντίζει για την ασφάλεια από κάθε εξωτερική απειλή και την οργάνωση της άμυνας. Σ' αυτό υπάγονται το Γενικό Επιτελείο της Εθνικής Φρουράς και ο Κυπριακός Στρατός.

2) Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος. Φροντίζει για την προαγωγή της γεωργικής παραγωγής και της κτηνοτροφίας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Σ' αυτό υπάγονται το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών, το Κέντρο Πληροφορικής Φυσικών Πόρων και Τηλεσκόπησης, η Μετεωρολογική Υπηρεσία, το Τμήμα Αλιείας και Θαλάσσιων Ερευνών, το Τμήμα Γεωργίας και Κτηνοτροφίας, το Τμήμα Δασών, το Τμήμα Κτηνιατρικών Υπηρεσιών, η Υπηρεσία Μεταλλείων.

3) Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης. Εποπτεύει την απονομή δικαιοσύνης, φροντίζει για την καλή λειτουργία των δικαστηρίων και των φυλακών, εργάζεται για την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος και είναι υπεύθυνο για την εσωτερική ασφάλεια και τάξη. Σ' αυτό υπάγονται η Αστυνομία, το Κρατικό Αρχείο, η Πυροσβεστική Υπηρεσία, το Ταμείο Επιδότησης Ενοικίων, το Τμήμα Φυλακών.

4) Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού. Είναι υπεύθυνο για το εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο, τη διοργάνωση και συμμετοχή του Κράτους σε εκθέσεις προϊόντων, την οργάνωση της βιομηχανίας, την επίβλεψη των εργοστασίων και βιοτεχνιών, τα μεταλλεία και τη συνεργατική ανάπτυξη. Σ' αυτό υπάγονται η Υπηρεσία Εμπορίου, η Υπηρεσία Βιομηχανίας, Τεχνολογίας και Ενέργειας, η Υπηρεσία Βιομηχανικής Ανάπτυξης, η Υπηρεσία Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών, το Κέντρο Προστασίας Καταναλωτών, το Τμήμα Εφόρου και Επίσημου Παραλήπτη, το Τμήμα Συνεργατικής Ανάπτυξης.

5) Υπουργείο Εξωτερικών. Είναι υπεύθυνο για τις σχέσεις του Κράτους με τις άλλες χώρες, για τις διάφορες συμβάσεις με άλλα κράτη και γενικά για την εξωτερική πολιτική της χώρας. Σ' αυτό υπάγονται όλες οι διπλωματικές υπηρεσίες, η Διεύθυνση Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Διεύθυνση Αποδήμων.

6) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Ασχολείται με τα εργατικά θέματα, τις κοινωνικές ασφαλίσεις και υπηρεσίες και τα σχέδια συντάξεων. Σ' αυτό υπάγονται το Ανώτερο Ξενοδοχειακό Ινστιτούτο, το Ανώτερο Τεχνολογικό Ινστιτούτο, το Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου, το Κέντρο Επαγγελματικής Αποκατάστασης Αναπήρων, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Διεύθυνσης, το Τμήμα Επιθεώρησης Εργασίας, το Τμήμα Εργασίας, το Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η Υπηρεσία Βιομηχανικών Σχέσεων, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας.

7) Υπουργείο Εσωτερικών. Φροντίζει για τις εσωτερικές υποθέσεις του Κράτους γενικά, για τον τρόπο εσωτερικής διοίκησης και εποπτεύει τα όργανα αυτοδιοίκησης. Είναι υπεύθυνο για τη διοργάνωση εκλογών και τα θέματα προσφύγων. Σ' αυτό υπάγονται το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης, η Πολιτική Άμυνα, το Συμβούλιο Μελέτης Παρεκκλίσεων, το Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, η Υπηρεσία Μέριμνας και Αποκατάστασης Εκτοπισθέντων, η Υπηρεσία Τουρκοκυπριακών Περιουσιών.

8) Υπουργείο Οικονομικών. Διαχειρίζεται τα οικονομικά του Κράτους. Καταρτίζει τον Προϋπολογισμό, κατανέμει και εισπράττει τους φόρους, εγκρίνει τις αυξήσεις μισθών και διενεργεί γενικά όλες τις εισπράξεις και πληρωμές του Κράτους. Σ' αυτό υπάγονται το Γενικό Λογιστήριο, το Γραφείο Προμηθειών, το Κυβερνητικό Τυπογραφείο, η Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης, η Στατιστική Υπηρεσία, τα Τελωνεία, το Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης και Προσωπικού, το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, το Τμήμα Εσωτερικών Προσόδων, το Τμήμα Κρατικών Αγορών και Προμηθειών, το Τμήμα Υπηρεσιών Πληροφορικής, η Υπηρεσία Φ.Π.Α.

9) Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Δημιουργήθηκε μετά τη διάλυση των Κοινοτικών Συνελεύσεων (νόμος 12 του 1965). Είναι υπεύθυνο για τη μόρφωση των πολιτών, την οργάνωση και λειτουργία όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και γενικά την ανάπτυξη των τεχνών και των γραμμάτων. Σ' αυτό υπάγονται η Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης, η Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης, η Διεύθυνση Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, η Διεύθυνση Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης, το Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, οι Τεχνικές Υπηρεσίες, η Εθνική Συντονιστική Μονάδα «Σωκράτης», τα Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης, η Κυπριακή Βιβλιοθήκη, το Κυπριακό Συμβούλιο Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες, το Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγωνιστών ΕΟΚΑ, το Συμβούλιο Εκπαιδευτικής Αξιολόγησης/Πιστοποίησης, η Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, η Υπηρεσία Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής.

10) Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων. Ασχολείται με θέματα που έχουν σχέση με τις συγκοινωνίες (δρόμοι, οργάνωση, μεταφορές, άδειες αυτοκινήτων) τις επικοινωνίες και την εκτέλεση συναφών έργων (αεροδρόμια, λιμάνια, υδατοφράκτες κτλ.). Επίσης, είναι υπεύθυνο για τη διαφύλαξη και συντήρηση αρχαιολογικών χώρων και μνημείων. Σ' αυτό υπάγονται το Τμήμα Δημοσίων Έργων, το Τμήμα Πολιτικής Αεροπορίας, το Τμήμα Ηλεκτρομηχανολογικών Υπηρεσιών, το Τμήμα Οδικών Μεταφορών, η Αρχή Αδειών, το Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών, το Τμήμα Αρχαιοτήτων.

11) Υπουργείο Υγείας. Φροντίζει για τη δημόσια υγεία και γενικά την ιατρική περίθαλψη με την οργάνωση νοσοκομείων, την περιστολή επιδημικών ασθενειών κ.ά. Σ' αυτό υπάγονται τα νοσοκομεία της Κύπρου, οι Ιατρικές Υπηρεσίες και οι Υπηρεσίες Δημόσιας Υγείας, οι Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, οι Φαρμακευτικές Υπηρεσίες, το Γενικό Χημείο.

Κάθε Υπουργός ως προϊστάμενος του Υπουργείου του είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή των νόμων που σχετίζονται με τις αρμοδιότητές του, για τη διοίκηση και οργάνωση των υπηρεσιών που υπάγονται στο υπουργείο του και για την προπαρασκευή του τμήματος του προϋπολογισμού που αναφέρεται σ' αυτό (άρθρο 58).

Το Υπουργικό Συμβούλιο διευθύνει γενικά και ελέγχει τη διακυβέρνηση της Δημοκρατίας, συντονίζει και εποπτεύει τις δημόσιες υπηρεσίες, εποπτεύει και διαθέτει την περιουσία της Δημοκρατίας και επεξεργάζεται τον προϋπολογισμό και τα νομοσχέδια, πριν να κατατεθούν στη Βουλή των Αντιπροσώπων (άρθρο 54).

Σε περίπτωση πολέμου ή άλλου δημόσιου κινδύνου το Υπουργικό Συμβούλιο έχει την εξουσία να αποφασίζει την κήρυξη έκτακτης ανάγκης (άρθρο 183). Σ' αυτή την περίπτωση, όπως και για κάθε απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου που αφορά θέματα εσωτερικών υποθέσεων, άμυνας και ασφάλειας, ο Πρόεδρος (ή ο αντιπρόεδρος ή και οι δύο μαζί) έχουν το δικαίωμα οριστικής

αρνησικυρίας που ασκείται μέσα σε σαράντα οκτώ ώρες από την ημέρα που κοινοποιείται σ' αυτούς η απόφαση.

Η σύγκληση του Υπουργικού Συμβουλίου γίνεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ο οποίος καταρτίζει και την ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεων.

(Γ) Δημόσια Υπηρεσία

Ο όρος Δημόσια Υπηρεσία περιλαμβάνει κάθε υπηρεσία της οποίας η διοίκηση υπάγεται στον έλεγχο της Δημοκρατίας και υποδηλώνει όλους τους δημόσιους υπάλληλους, όσους δηλαδή εργάζονται για την εφαρμογή της πολιτικής της Κυβέρνησης.

Για το διορισμό, τη μονιμοποίηση, την προαγωγή, τις μεταθέσεις, τη συνταξιοδότηση και την παύση των δημόσιων υπαλλήλων, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει επιτροπή, την «Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας» (άρθρο 124). Για την εκπαιδευτική υπηρεσία διορίζεται πενταμελής «Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας».

Με σκοπό την όσο το δυνατό αμερόληπτη εποπτεία της δημόσιας υπηρεσίας το Σύνταγμα προνοεί ότι τα μέλη της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας δεν μπορεί να διατέλεσαν πρόσφατα υπουργοί, βουλευτές, δημόσιοι υπάλληλοι, μέλη των ενόπλων δυνάμεων, υπάλληλοι οργανισμών κοινής ωφέλειας ή τοπικής αρχής, μέλη συντεχνίας ή οργάνωσης της δημόσιας υπηρεσίας.

(Δ) Το Σύνταγμα και η Εκτελεστική Εξουσία

Το πρώτο άρθρο του Συντάγματος της Κύπρου καθορίζει το σύστημα της Κυπριακής Πολιτείας που είναι η προεδρική δημοκρατία με Έλληνα Πρόεδρο και Τούρκο Αντιπρόεδρο. Ωστόσο οι πολλές εξουσίες που παρέχονται στον Αντιπρόεδρο δημιουργούν ένα σύστημα «δικεφαλισμού» και «συμπροεδρίας» του Αντιπροέδρου, που αντιτίθεται στην ίδια την έννοια του προεδρικού συστήματος.

Το δικαίωμα του Προέδρου να διορίζει του υπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό περιορίζεται από το άρθρο 46 του Συντάγματος όπου ορίζεται ότι «οι υπουργοί υποδεικνύονται αντιστοίχως υπό του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, οίτινες διορίζουσιν τούτους δια πράξεως υπογραφωμένης υπό αμφοτέρων».

Από κοινού εξάλλου ενεργούν ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος για την έκδοση των νόμων και αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων και των αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρα 112,115,118,121,126,133, 153 και 185), για τη μείωση, αναστολή ή μετατροπή της ποινής (άρθρο 53), για την παραπομπή στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (άρθρο 140) και για όλες τις άλλες ενέργειες που ορίζει το άρθρο 47. Είναι φανερό ότι η κοινή ενέργεια Προέδρου και Αντιπροέδρου που απαιτείται στις πιο πάνω περιπτώσεις

είναι περιοριστικές της εξουσίας του Προέδρου, όπως αυτή καθορίζεται από τα προεδρικά συστήματα.

Το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας (βέτο) νόμων και αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων και αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου παρέχεται από το άρθρο 50 του Συντάγματος εξίσου στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο, που μπορούν να το ασκήσουν από κοινού αλλά και χωριστά. Μ' αυτό τον τρόπο η μειοψηφία των Τουρκοκυπρίων βουλευτών και υπουργών μπορεί ν' ανατρέψει με το βέτο του Τούρκου Αντιπροέδρου την απόφαση της πλειοψηφίας. Όσο κι αν το δικαίωμα αυτό φαίνεται να προστατεύει γενικά τους Τουρκοκυπρίους από τυχόν αυθαιρεσίες των Ελληνοκυπρίων σε θέματα άμυνας, ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής, δίνει εν τούτοις και το δικαίωμα στη μειοψηφία να επιβάλλει τη θέλησή της ή να κωλυσιεργεί χωρίς δικαιολογία.

Εξάλλου η εκτελεστική εξουσία δύσκολα μπορεί να λειτουργήσει και λόγω του προκαθορισμένου από το Σύνταγμα ποσοστού μελών της δημόσιας υπηρεσίας που πρέπει να διορίζονται από τις δυο Κοινότητες (άρθρα 46 και 123,125). Το ποσοστό αυτό καθορίζεται σε 70% για τους Ελληνοκύπριους και σε 30% για τους Τουρκοκύπριους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι ονομάζουμε Εκτελεστική Εξουσία και ποια τα κυριότερα καθήκοντά της;
2. Ποιες οι σπουδαιότερες αρμοδιότητες του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας σύμφωνα με το Σύνταγμα;
3. Αναφέρετε με συντομία τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του κάθε υπουργείου στην Κύπρο.
4. Ποια υπουργεία υπάρχουν στην Ελλάδα, όχι όμως στην Κύπρο; Ποιες οι αρμοδιότητές τους;
5. Ποιες οι αρμοδιότητες του Υπουργικού Συμβουλίου σύμφωνα με το άρθρο 183 του Συντάγματος και πώς κρίνετε το δικαίωμα του βέτο του Προέδρου και Αντιπροέδρου στις αποφάσεις που πηγάζουν από τις αρμοδιότητες αυτές;
6. Ποιες πρόνοιες του Συντάγματος επηρεάζουν δυσμενώς την ομαλή λειτουργία της εκτελεστικής εξουσίας και γιατί;
7. Υπογραμμίστε το ορθό:
 - a. Ποιος διορίζει το Γενικό Εισαγγελέα;
 - Ο Πρόεδρος
 - Το Υπουργικό Συμβούλιο
 - Η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας
 - β. Ο πρόεδρος έχει το δικαίωμα βέτο:
 - σε κάθε απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου
 - σε ορισμένες αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου και της Βουλής
 - σε κάθε απόφαση της Βουλής

γ. Ποιο Υπουργείο έχει την ευθύνη για τους αρχαιολογικούς χώρους;

– Γεωργίας και Φυσικών Πόρων

– Συγκοινωνιών και Έργων

– Παιδείας και Πολιτισμού

δ. Ποιο Υπουργείο είναι υπεύθυνο για τη διοργάνωση των εκλογών;

– Εσωτερικών

– Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης

– Οικονομικών

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ

1. Συζητήστε την άποψη: «Οι νόμοι πρέπει να αναγκάζουν έναν πολίτη να δέχεται τις δημόσιες θέσεις; Λέγω: Ναι σε μια δημοκρατική κυβέρνηση και όχι στην μοναρχική. Στην πρώτη η άσκηση των αρχών είναι δείγμα αρετής, παρακαταθήκες που η πολιτεία εμπιστεύεται σ' έναν πολίτη ο οποίος έχει υποχρέωση να ζει, να δρα και να σκέπτεται μόνο γι' αυτήν· ο πολίτης δεν μπορεί λοιπόν να τις αρνηθεί» (Μοντεσκιέ «Το πνεύμα των νόμων») Πρβλ. Πλάτωνος «Πολιτεία» βιβλ. 8 και «Νόμοι» βιβλ. 6 όπου ο Πλάτων προτείνει να τιμωρούνται όσοι αρνούνται ν' αναλάβουν δημόσιο αξίωμα.

2. α. Ποιες οι διαφορές της προεδρικής από την κοινοβουλευτική δημοκρατία;
β. Συζητήστε το θέμα: Ποιο σύστημα διακυβέρνησης θεωρείτε καλύτερο, της προεδρικής ή της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και γιατί;

3. Με βάση τα άρθρα του Συντάγματος απαντήστε στις πιο κάτω ερωτήσεις:

α. Τι προβλέπει το Σύνταγμα σχετικά με την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας (άρθρο 39) και πώς ονομάζεται το σύστημα εκλογής που καθορίζεται;

β. Πότε και για ποια θέματα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα οριστικής αρνησικυρίας νόμων ή αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων; Πώς κρίνετε το δικαίωμα αυτό;

γ. Τι είναι η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας και ποιες οι δικαιοδοσίες της;

δ. Ποιος ονομάζεται «δημόσιος υπάλληλος»;

4. α. Πότε κατά τη γνώμη σας η Εκτελεστική και η Νομοθετική Εξουσία είναι/ δεν είναι ανεξάρτητες και γιατί;

β. Η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας και των βουλευτών μέσα από τα πολιτικά κόμματα πόσο και πώς μπορεί να επηρεάσει την ανεξαρτησία της Εκτελεστικής και της Νομοθετικής Εξουσίας;

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● **Στην Προεδρική Δημοκρατία** ο Πρόεδρος του κράτους είναι ο Αρχηγός της πολιτείας και προηγείται όλων στη Δημοκρατία. Εκλέγεται άμεσα από το λαό με προεδρικές εκλογές και σχηματίζει κυβέρνηση διορίζοντας τους υπουργούς του χωρίς κανένα περιορισμό.

Στην Κύπρο ο πρόεδρος εκλέγεται για πέντε χρόνια.

● **Υπουργεία:** Στην Κύπρο υπάρχουν έντεκα υπουργεία: Εξωτερικών, Εσωτερικών, Άμυνας, Παιδείας και Πολιτισμού, Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Συγκοινωνιών και Έργων, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, Υγείας, Οικονομικών, Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης.

● Τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες του Προέδρου, των Υπουργών και του Υπουργικού Συμβουλίου καθορίζονται από το Σύνταγμα (άρθρα 36-60).

(Ε) Δοκίμια

(1) Πολιτική Συμμετοχή

Μορφές πολιτικής Συμμετοχής

Ο πολιτικός χώρος συχνά ταυτίζεται με τον κοινωνικό. Η πολιτική δράση έχει άπειρες προεκτάσεις στον κοινωνικό χώρο. Όπως, όμως, πολλές είναι οι προεκτάσεις, έτσι πολλές είναι και οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται η πολιτική δράση. Συγκεκριμένα, η πολιτική συμμετοχή μπορεί να είναι:

Φανερή και δημόσια (η συμμετοχή σε πολιτικές συγκεντρώσεις, πολιτικές ομιλίες, συλλαλητήρια, τηλεοπτικές εμφανίσεις, η δημοσίευση ενυπογράφου άρθρου στον ημερήσιο ή περιοδικό τύπο, κτλ), ή συγκαλυμμένη και προσωπική συζήτηση με στενούς οικογενειακούς φίλους ή με κάποιον εκπρόσωπο του κόμματος κτλ.

Ομαδική συμμετοχή (συμμετοχή στις συγκεντρώσεις του κόμματος, διανομή προκηρύξεων ή διενέργεια εράνων για την ενίσχυση μιας πολιτικής κινήσεως) ή ατομική συμμετοχή (σύνταξη μιας επιστολής ή ενός υπομνήματος πολιτικού περιεχομένου, ενός άρθρου, μιας διακοινώσεως).

Προφορική συμμετοχή (χρήση προφορικών συμβόλων όπως είναι οι ομιλίες, τα ρητορικά σχήματα) ή μη προφορική συμμετοχή (άρθρα, συμμετοχή σε παρελάσεις, σε συλλαλητήρια).

Αυτόνομη (συμμετοχή στον προεκλογικό αγώνα) ή εξηρτημένη (καταβολή φόρων).

Τακτική (άσκηση εκλογικού δικαιώματος κάθε τέσσερα χρόνια) ή έκτακτη (υλική ή ηθική υποστήριξη κάποιου πολιτικού κόμματος, επαφές με τους κομματικούς ηγέτες).

Εκφραστική (χρήση συμβόλων, συνθημάτων και γενικά ενεργειών που αποσκοπούν στη μείωση της πολιτικής εντάσεως και τη διευθέτηση των κοινωνικών διαφορών) ή λειτουργική (δραστηριότητες που αποσκοπούν στην αλλαγή του πολιτικού συστήματος). Πολλές φορές είναι δύσκολο να κάνει κανείς την τελευταία αυτή διάκριση. Δραστηριότητες, όπως είναι η συμμετοχή σε συλλαλητήρια και η επίδειξη ορισμένων συμβόλων, μπορεί για άλλα άτομα να έχουν «εκφραστική» μορφή και για άλλα «λειτουργική».

Ιδεατός χάρτης πολιτικής συμμετοχής.

Επιπλέον, η συμμετοχή μπορεί να σχετίζεται με τις εισροές του πολιτικού συστήματος (άσκηση εκλογικού δικαιώματος, συμμετοχή στον εκλογικό αγώνα, επαφή με πολιτικές προσωπικότητες, υποβολή υποψηφιότητας) ή με τις εκροές (τήρηση των νόμων, εφαρμογή των διατάξεων, διατήρηση της τάξεως, εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων, υποστήριξη των κυβερνητικών μέτρων).

Η πολιτική δράση μπορεί επίσης να είναι (ή να θεωρείται) σαν αυτοσκοπός, για την απλή ικανοποίηση κάποιας ψυχολογικής ανάγκης, ή σαν μέσο, για την εκπλήρωση κάποιου απώτερου σκοπού. Αυτού του είδους η διάκριση, όπως και η διάκριση μεταξύ εκφραστικής και λειτουργικής συμμετοχής, δεν είναι πάντα εύκολο να γίνει. Γιατί δεν είναι δυνατό από τα παρατηρούμενα, επιφανειακά μόνο φαινόμενα, να βγάλουμε συμπέρασμα για το σκοπό για τον οποίο κάποιος ενεργεί. Θα μπορούσαμε όμως να πούμε γενικά ότι η συμμετοχή σε συλλαλητήρια, σε συγκεντρώσεις και σε πολιτικές συζητήσεις, καθώς και γενικότερα η εμπλοκή σε πολιτικές διενέξεις είναι πράξεις που, για τον πολύ κόσμο, γίνονται από εσωτερική ανάγκη, από κάποια εσωτερική παρόρμηση χωρίς αναγκαστικά να αποβλέπουν σε κάποιο απώτερο σκοπό. Αντίθετα, η ενεργός συμμετοχή στον προεκλογικό αγώνα, την κομματική προπαγάνδα, όπως η χρηματική ενίσχυση του κόμματος ή οι προσπάθειες εξευρέσεως χρημάτων για την οικονομική ενίσχυση μιας πολιτικής κινήσεως ή κάποιου υποψηφίου κτλ., ενώ μπορεί να γίνουν και από προσωπική απλώς ευχαρίστηση, συνήθως αποβλέπουν σε ιδεολογικούς σκοπούς, ή οικονομικά οφέλη, πέρα από την προσωπική ικανοποίηση. Όσον αφορά το φαινόμενο της αποχής, γεγονός είναι ότι και η απλή ακόμη υπακοή ή η παθητική στάση εμφανίζεται σαν επιδοκιμασία προς το υπάρχον πολιτικό καθεστώς και μ' αυτή τη έννοια παίρνει τη μορφή της πολιτικής συμμετοχής. Υπακοή στους νόμους, εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεων και αποχή από πράξεις και ενέργειες που μπορεί να διαταράξουν την τάξη και την ασφάλεια του Κράτους, είναι μερικά παραδείγματα μιας «θετικά παθητικής» συμμετοχής. Η «θετικά παθητική» αυτή συμμετοχή θα πρέπει να διακριθεί από την «αρνητικά παθητική»

συμπεριφορά, όπως είναι η αποχή από τις εκλογές, η άρνηση συνεισφορών ή άρνηση συμμετοχής σε ομαδικές προσπάθειες κτλ.

Διασταυρώνοντας τα δυο τελευταία ζεύγη πολιτικής (δράση-σκοπός, δράση - μέσο, και δράση εισροής - δράση εκροής), ο Mulbruth διετύπωσε τον ακόλουθο «χάρτη» πολιτικής συμμετοχής που περίπου έχει ως εξής:

Πολιτική δράση	Δραστηριότητες εισροής (προς το σύστημα)	Δραστηριότητες εκροής (από το σύστημα)
Πολιτική δράση σαν μέσο Ενεργητική συμμετοχή	<ul style="list-style-type: none"> - Εκλογή ηγεσίας, Κομματικές δραστηριότητες - Χρηματική ενίσχυση - Πολιτική ενημέρωση - Εθελοντικές πολιτικές δραστηριότητες - Ανυπακοή στις κυβερνητικές διατάξεις 	<ul style="list-style-type: none"> Διοίκηση - Ευκαιρίες επικοινωνίας - Παροχή υπηρεσιών - Οικονομικές ευκαιρίες Δικαιοσύνη
Πολιτική δράση σαν αυτοσκοπός	<ul style="list-style-type: none"> - Πίστη στην ορθότητα μιας ιδεολογίας ή μιας πολιτικής - Δημόσιες συγκεντρώσεις - Εκδήλωση διαμαρτυρίας (με ψήφο) - Πολιτικές συζητήσεις 	<ul style="list-style-type: none"> - Επίδειξη εθνικών συμβόλων - Αισθήματα ταυτίσεως με το σύστημα - Κυβερνητικές διαμαρτυρίες - Εκδηλώσεις αισθημάτων ανωτερότητας προς τα κρατικά και εθνικά επιτεύγματα
Παθητική συμμετοχή	<ul style="list-style-type: none"> - Υπακοή στις Αρχές - Συμμόρφωση στις διατάξεις - Εκπλήρωση στρατιωτικής υποχρεώσεως - Καταβολή φόρων - Αδιαφορία, κυνισμός 	<ul style="list-style-type: none"> - Τήρηση της τάξεως και της ασφάλειας

Παναζής Τερλεξής

«Πολιτική συμμετοχή στο σύγχρονο κράτος».

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Κατά το συγγραφέα η αποχή από τις εκλογές είναι ένα είδος «πολιτικής συμμετοχής». Πώς κρίνετε τη στάση αυτή;

2. Η πολιτική δράση πρέπει να είναι μέσο ή αυτοσκοπός;

(2) Πολιτικοποίηση - πολιτική

Προβληματισμός - στράτευση

Αν πολιτικοποίηση σημαίνει προβληματική, δεν αρνούμαι την πολιτικοποίηση. Οι αρχαίοι Έλληνες στη λέξη «ιδιώτης» (ο μη ασχολούμενος με τα κοινά) έδιδαν και τη σημασία που πέρασε στις γλώσσες της Ευρώπης (idiot). Η έννοια της ενασχόλησης με τα κοινά δεν είναι, λοιπόν, για τον Ελληνισμό μια χθεσινή έννοια, και επίσης δεν είναι μια έννοια ξενόφερτη. Αν, άρα, ορίσουμε την πολιτικοποίηση, σαν ενασχόληση με τα κοινά, διεκδικώ για τον εαυτό μου, ότι είμαι πολιτικοποιημένος. αν όμως σημαίνει μια άνευ όρων δογματική στράτευση, όπου στο βωμό κάποιου «κόμματος» ή κάποιας «ιδεολογίας» θα θυσιάσω κάθε δικαίωμα στο θυσιαστήριο μας αμφίβολης προοπτικής, σημαίνει βέβαια ότι αρνούμαι τον αγώνα. Πιστεύω, όμως, ότι η Δημοκρατία είναι, βασικά, η ελευθερία του άλλου.

Και βλέπω, πολλές φορές, μέσα στο σύγχρονο κόσμο ότι όσο «στράτευση» πολιτική προβληματική και πολιτικοποίηση συγχέονται, τόσο τα πληρώνει η ελευθερία και οι αγωνιστές της. Θα αρνηθώ, βέβαια την πολιτικοποίηση και υπό μια άλλη έννοια: Αν πολιτικοποίηση σημαίνει ότι ενημερώνομαι και προβληματίζομαι μονομερώς, τότε δε θέλω να είμαι πολιτικοποιημένος. Πιστεύω ότι ο προβληματισμός πάνω στα κοινά σημαίνει άνοιγμα των οριζόντων και εγώ δε θέλω να στενέψω τους δικούς μου. «Γνώσεσθε την αλήθεια και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς», λέει το Ευαγγέλιο. Προϋπόθεση της ελευθερίας είναι η αλήθεια. Και, κατ' αντιδιαστολή, της δουλείας το ψέμα.

Αλλά το κεφαλάρι των δημιουργικών σκέψεων, προς αυτή την κατεύθυνση, μπορεί να συνεχισθεί. Η επιδίωξη της αλήθειας στην προσπάθεια πολυεδρικής ενημερώσεως είναι εθνική επιταγή, ειδικά στους δύσκολους καιρούς μας. Μάθε να θεωρείς εθνικό ό,τι είναι αληθινό διδάξε ο γενάρχης του ποιητικού μας Λόγου, ο Σολωμός. Προϋπόθεση μιας αξίας εθνικής ζωής είναι η αλήθεια, σαν βίωμα ιστορίας και παράδοσης. Ας μην ξεχνούμε και το ετυμολογικό. Ότι η λέξη αλήθεια έχει σχέση και με το μη λήθη (α στερητικό+λανθάνω). Αλήθεια σημαίνει ότι δεν ξεχνώ και ποιος είμαι. Ότι είμαι Έλληνας, ότι ζω σ' αυτόν τον αιώνα, ότι είμαι δημοκράτης. Ότι είμαι Έλληνας, σημαίνει βασικά, ότι γεννήθηκα στην πατρίδα του μέτρου. Ότι είμαι δημοκράτης σημαίνει να ξέρω ότι το θανατικό της δημοκρατίας είναι η υπέρβαση του μέτρου, ως μορφή δημοκρατικού ήθους και σεβασμού στην ελευθερία του άλλου. Ότι είμαι άνθρωπος σημαίνει ότι στο ύψος μου σαν ανθρώπου (και Έλληνα) μια μόνη έννοια είναι ισουψής, η ελευθερία. Ότι ζω στο σήμερα, σημαίνει πως έχω επίγνωση ότι ζω σ' έναν αιώνα υπέρροχο αλλά και απάνθρωπο, και οπωσδήποτε μεταβατικό και ότι πρέπει να μείνω ίσως σαν κάθετη γραμμή για να αντισταθώ στα ρεύματα που τείνουν να με κάμουν «κάλαμον υπό ανέμους σειομένην». Να αντισταθώ στα ρεύματα δε σημαίνει να πάω κόντρα στον καιρό μου, αλλά να μην παρασυρθώ έξω απ' αυτόν. Απέναντι στον «αιώνα», υπάρχει πάντοτε η αιωνιότητα και απέναντι στο «διεθνισμό» ή στον «κόσμο τούτο», μπορεί να υπάρξει μια ατομικότητα δοσμένη στους άλλους. Είπα πιο πάνω ότι δεν αρνούμαι τον αγώνα σαν πορεία πνευματική (αγών - αγώ - πορεύομαι), σαν νόημα θυσίας και σαν κρίκο με τον οποίο πράξη και θεωρία ενώνονται, καταξιώνοντας η μια την άλλη. Ο πυρήνας, άλλωστε της ελληνικής ιστορίας, είναι ο αγώνας ως θυσία, και ως ολοκαύτωμα. Την κρίσιμη ώρα, ο Έλληνας ακούμπά το δαυλό πάνω στην μπαρούτη και με τη δυναμική των παθών ξεπερνά την προβληματική του θανάτου. Με την έννοια αυτή, αν πολιτικοποίηση σημαίνει μια αγωνιστικότητα θυσίας, θέλω να είμαι απόλυτα πολιτικοποιημένος. Αλλά και το νόημα της ηγεσίας είναι δεμένο με το νοήμα της θυσίας υπέρ των πολλών. Ο (πολιτικός) ηγέτης πρέπει να πιστεύει ότι «εξ ανθρώπων λαμβανόμενος υπέρ ανθρώπων καθίσταται». Άρα δεν πρέπει να φοβάται την ευθύνη. Δεν πρέπει να φοβάται την απόφαση. Την παίρνει όμως πάντοτε με την ταπεινόφρονα αίσθηση, ότι προέρχεται από ανθρώπους, ότι εκλέγεται από συνανθρώπους και ότι υπηρετεί συνανθρώπους. Ο αληθινός ηγέτης «συγκακουχείται τω λαώ». Και αντί να τον δουλώνει, καθίσταται ο ίδιος «δούλος λαού». Δεν μπορούμε άλλωστε να σκεπτόμαστε πάνω σε παρόμοια θέματα, χωρίς να προβληματιστούμε πάνω στο σύνδεσμο ελευθερίας και ευθύνης. Με την ελευθερία μπορεί να σηκώσουμε την ευθύνη και με την ευθύνη κάνουμε την ελευθερία μας υποστατή. Αν πολιτικοποίηση σημαίνει ότι βιώνω αυτό το σύνδεσμο, τότε διεκδικώ ακόμη μια φορά για τον εαυτό μου ότι - μολονότι «αστράτευτος» - είμαι πολιτικοποιημένος. Αν επίσης πολιτικοποίηση σημαίνει την ανάπτυξη εσωτερικών κεραιών συλλήψεως του καρπού αιτήματος μιας εποχής, τότε πολιτικοποίηση για τους σημερινούς Έλληνες πρέπει να σημαίνει την επιδίωξη αρράγιστης εθνικής ενότητας που τίποτε δε θα τη διασπά παρά τις παραταξιακές ή - ακόμη - ιδεολογικές μας αντιθέ-

σεις. Αν λοιπόν πολιτικοποίηση σημαίνει εθνική ενότητα, μ' αυτή την έννοια, είμαι για μια ακόμη φορά πολιτικοποιημένος.

Παναγιώτης Φωτέας

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Ποια η έννοια και η σημασία της πολιτικοποίησης;

2. Η πολιτικοποίηση ως δογματική στράτευση και μονομερής πληροφόρηση- Η πολιτικοποίηση ως πολιτική προβληματική και ενασχόληση με τα κοινά.

(3) Από τον Βουρgeois στον πολίτη

Η άποψη πως ο λαός μιας δημοκρατικής πολιτείας έχει πολιτική υπόσταση, δηλαδή όρα πολιτικά μόνο όταν μετέχει στην εκλογική διαδικασία, συνεπάγεται αναγκαστικά και τη σκέψη πως, εκτός από τη συμμετοχή του στην εκλογική διαδικασία, δεν έχει πολιτική υπόσταση. Το μεταξύ των εκλογών χρονικό διάστημα - σύμφωνα μ' αυτή την τοποθέτηση - είναι χρόνος τέλειης αποχής από τις πολιτιστικές διαδικασίες, είναι το μοιραίο ίσως ιδανικό της δημοκρατίας δυτικού τύπου, το ιδανικό του «φιλήσυχου» πολίτη. Στο διάστημα αυτό η «ευρύθμως λειτουργούσα» Δημοκρατία απαιτεί στεγανό διαχωρισμό της κοινωνίας από το κράτος. Προϋποθέτει τον αμέρισμο πολίτη. Ο πολίτης αυτός είναι, εκτός από τη στιγμή που δικαιούται να πλησιάσει τις κάλπες, μόνο ιδιώτης, και ασχολείται με την μικροαστική του ύπαρξη, είναι ο *bourgeois*. Προϋποθέτει επομένως η άποψη αυτή την ιστορικά αφελή τοποθέτηση πως η ιδιωτική και η δημόσια ζωή είναι δυο κύκλοι που μπορούν απόλυτα να χωριστούν. Μόνον αυτός ο διαχωρισμός εξασφαλίζει την «ακώλυτη» και «απερίσπαστη» κρατική δραστηριότητα από εκλογές σε εκλογές - εκεί βέβαια όπου γίνονται - χωρίς την «ενοχλητική» επιρροή της με όλα τα μέσα εκφραζόμενης κοινής γνώμης, χωρίς την παρουσία μιας πολιτικά συνειδητής και εκφραζόμενης κοινωνίας.

Η αντίληψη όμως αυτή περί «εμμέσου» ή «αντιπροσωπευτικής» Δημοκρατίας έχασε στη σύγχρονη κοινωνία τις ιστορικές της προϋποθέσεις. Το ανέβασμα του μορφωτικού επιπέδου του ανθρώπου και η επίγνωση πως η οικονομική και κοινωνική του υπόσταση είναι απόλυτα συναρτημένη με τα γενικότερα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα, τον μετέβαλε από *bourgeois* σε πολίτη που προβάλλει με το αίτημα της αδιάκοπης ενεργητικής παρακολούθησής των πολιτικών διαδικασιών. Η ύπαρξη δυο στεγανών χώρων, του ιδιωτικού και του δημόσιου, δεν υπάρχει στη σύγχρονη κοινωνία. Η αλληλοεξάρτηση των διαφόρων τομέων της ζωής, όσο περνά ο χρόνος, τόσο εντείνεται. Οι επιπτώσεις των εξελίξεων στο δημόσιο χώρο είναι άμεσες και πάνω στον ιδιωτικό χώρο. Γι' αυτό και η αρμονία μεταξύ κυβερνήσεων και κυβερνωμένων στην σύγχρονη Δημοκρατία δεν μπορεί να είναι παθητική, αλλ' είναι αντίθετα ενεργητική. Η δημοκρατική πολιτεία δεν μπορεί να βασίζεται στο φιλήσυχο *bourgeois* αλλά στο συνειδητό πολίτη, επομένως και σε μια κοινή γνώμη, που να μπορεί να εκφράζεται υπό συνθήκες ελευθερίας.

Δημήτρης Θ. Τσάτσος
«Προβλήματα Δημοκρατίας»

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Ο ρόλος του «συνειδητού πολίτη» και του «φιλήσυχου ιδιώτη» στη σύγχρονη κοινωνία.

2. Πραγματικά δημοκρατική κοινωνία είναι η κοινωνία των «φιλήσυχων ιδιωτών» ή των «συνειδητών πολιτών»;

4. Δικαστική εξουσία

Η πραγματική «πολιτεία» γεννιέται από τη στιγμή που η δικαστική λειτουργία αντικαθιστά την αυτοδικία και η πολιτική εξουσία κατοχυρώνεται από τη στιγμή που της αναγνωρίζεται ως αποκλειστικό το προνόμιο της επίλυσης των διαφορών μεταξύ των πολιτών.

Στην Κύπρο η δικαστική εξουσία σκοπό έχει να απονέμει δικαιοσύνη διορθώνοντας όσα διαπράχθηκαν αντίθετα με το νόμο, επιλύοντας με βάση το νόμο τις διάφορες αντιδικίες, εποπτεύοντας την επιψήφιση των νόμων, ώστε να μην είναι αντισυνταγματικοί, και ελέγχοντας την εκτελεστική εξουσία, ώστε να περιορίζει τις δικαιοδοσίες της στα πλαίσια που ορίζει το Σύνταγμα και οι νόμοι. Έτσι ανώτατη εξουσία είναι το Σύνταγμα και θεματοφύλακός του γίνεται η δικαστική εξουσία που περισσότερο από κάθε άλλη αρχή πρέπει να διακρίνεται από τις άλλες δύο εξουσίες και να μένει ανεξάρτητη και ανεπηρέαστη.

(Α) Κράτος Δικαίου

Σε κάθε σύγχρονη δημοκρατική πολιτεία η πολιτική εξουσία αυτοδεσμεύεται από τους καθιερωμένους νόμους της χωρίς να τους αλλάζει κατά τα συμφέροντα της στιγμής· οφείλει μάλιστα να τους εφαρμόζει ακόμη και εναντίον της παρέχοντας ασφάλεια σε κάθε άτομο.

Τα κράτη αυτά στα οποία οι αποφάσεις οποιασδήποτε εξουσίας πρέπει να είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα και τους νόμους ονομάζονται «κράτη δικαίου» και σ' αυτά ο πολίτης έχει το δικαίωμα να προσβάλλει κάθε πράξη του κράτους που είναι αντίθετη προς το Σύνταγμα.

Στο «κράτος δικαίου» δεν κινδυνεύει το άτομο από τις επιθυμίες του κάθε άρχοντα, αλλά «υπόκειται μόνο στις μονιμότερες θελήσεις που διατύπωσε σε ανύποπτο χρόνο. Έτσι έχει το αίσθημα ότι είναι υποταγμένο όχι στον άνθρωπο αλλά στο νόμο. Η παλαιότερη και παγιότερη θέληση του εξουσιαστή αποσπάται από τον εξουσιαστή και τότε φαίνεται ότι δεν εξουσιάζει ο άρχων, ένα πρόσωπο, αλλά ένα απρόσωπο νόημα, ο νόμος». (Κ. Τσάτσου «Πολιτική»)

Στο «κράτος δικαίου» τα δημόσια, διοικητικά, ακόμη και τα νομοθετικά όργανα περιορίζονται στις ενέργειες και αποφάσεις τους από το Νόμο και το Σύνταγμα. Οι περιορισμοί αυτοί εφαρμόζονται και οι νόμοι διασφαλίζονται μόνο με την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας των δικαστικών οργάνων, ώστε να μπορούν να ελέγχουν τις αποφάσεις των άλλων δύο εξουσιών και να κρίνουν τη νομιμότητα των πράξεών τους. Μόνο έτσι «τα δικαστήρια καθίστανται οι πραγματικοί φύλακες των κατ' το Σύνταγμα πολιτικών και ατομικών ελευθεριών, ιδίως δε όταν αναγνωρίζεται εις αυτά αρμοδιότης όχι μόνο μη εφαρμογής αλλά και ακυρώσεως των αντισυνταγματικών νόμων» (Κωνσταντίνου Γεωργοπούλου, Στοιχεία Συνταγματικού Δικαίου).

1. Η δράση της δημόσιας διοίκησης

Η δράση της δημόσιας διοίκησης εκδηλώνεται κατά κανόνα με την έκδοση διοικητικών πράξεων.

Διοικητική πράξη είναι η δήλωση της θέλησης ενός διοικητικού οργάνου με την οποία καθορίζει μονομερώς τι πρέπει να ισχύσει σε μια συγκεκριμένη περίπτωση.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της διοικητικής πράξης είναι η κυριαρχική μονομέρειά της. Η διοικητική πράξη είναι εκδήλωση δημόσιας εξουσίας. Για το λόγο αυτό είναι άμεσα εκτελεστή.

Άλλο χαρακτηριστικό στοιχείο της διοικητικής πράξης είναι ότι προέρχεται από διοικητικό όργανο.

Διοικητικά όργανα είναι τα όργανα της κεντρικής διοίκησης, οι αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Τα διοικητικά όργανα διακρίνονται σε μονομελή και συλλογικά.

Η ισχύς μιας διοικητικής πράξης αρχίζει από την ημέρα που κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο, δηλαδή από την ημέρα που περιέρχεται σε γνώση του, εκτός εάν ο νόμος απαιτεί τη δημοσίευσή της στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας.

Η διοίκηση στις ενέργειές της δεν δρα απεριόριστα και κατ' αρέσκεια. Οι δραστηριότητές της προσδιορίζονται και περιορίζονται από τις αρχές της νομιμότητας και της χρηστής διοίκησης.

Η αρχή της νομιμότητας είναι το ουσιωδέστερο στοιχείο της έννοιας του κράτους δικαίου.

Οι κανόνες δικαίου που καθορίζουν τα όρια και την έκταση της εξουσίας της διοίκησης περιέχονται στο Σύνταγμα, στους τυπικούς νόμους, δηλαδή στους νόμους που θεσπίζει η Βουλή των Αντιπροσώπων και στις διάφορες κανονιστικές πράξεις, δηλαδή στους Κανονισμούς και στις άλλες νομοθετικού περιεχομένου πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου ή άλλων διοικητικών οργάνων που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση νόμου.

Η πιο σημαντική υποχρέωση της διοίκησης είναι η τήρηση των διατάξεων του Συντάγματος και ιδιαίτερα αυτών που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

2. Αρμοδιότητα του οργάνου

Για να είναι μία διοικητική πράξη έγκυρη πρέπει να προέρχεται από το αρμόδιο διοικητικό όργανο.

Η αρμοδιότητα ενός διοικητικού οργάνου καθορίζεται από το Σύνταγμα ή από το νόμο ή από διοικητική πράξη που εκδίδεται κατ' εξουσιοδότηση

νόμου.

Το διοικητικό όργανο που λαμβάνει μια απόφαση πρέπει να είναι αρμόδιο καθ' ύλη, κατά τόπο και κατά χρόνο.

Η αρμοδιότητα που ανατέθηκε από το νόμο σε ένα όργανο δεν μπορεί νόμιμα να ασκηθεί από άλλο.

Το διοικητικό όργανο πρέπει να ασκεί την αρμοδιότητά του μέσα σε εύλογο χρόνο, ώστε η απόφασή του να είναι επίκαιρη σε σχέση με τα πραγματικά ή νομικά γεγονότα στα οποία αναφέρεται. Ο καθορισμός του εύλογου χρόνου εξαρτάται από τις εκάστοτε ειδικές συνθήκες.

3. Τα συλλογικά διοικητικά όργανα

Όταν το αρμόδιο διοικητικό όργανο είναι συλλογικό, δηλ. αποτελείται από περισσότερα από ένα φυσικά πρόσωπα, για να λειτουργεί και να συνεδριάζει νόμιμα πρέπει πρώτα απ' όλα η συγκρότησή του να είναι νόμιμη.

Το συλλογικό διοικητικό όργανο πρέπει να συνεδριάζει με νόμιμη σύνθεση. Για να συνεδριάζει νόμιμα το συλλογικό όργανο πρέπει να βρίσκεται σε απαρτία, δηλ. να παρίσταται κατά τη συνεδρία το κατώτερο όριο αριθμού μελών που ορίζει ο νόμος. Αν δεν ορίζεται διαφορετικά από το νόμο, υπάρχει απαρτία σε περίπτωση παρουσίας της πλειοψηφίας του συνόλου των μελών, δηλ. του μισού αριθμού, πλέον ενός των μελών του. Απαρτία υπάρχει έστω και αν μερικά από τα μέλη που ήσαν παρόντα απέσχον κατά την ψηφοφορία.

Οι αποφάσεις των διοικητικών οργάνων πρέπει να διατυπώνονται εγγράφως. Είναι ορθό να τηρούνται λεπτομερή πρακτικά των συνεδριάσεων των συλλογικών οργάνων.

4. Η αιτιολογία των διοικητικών πράξεων

Οι πράξεις της διοίκησης και ειδικότερα οι πράξεις διακριτικής εξουσίας πρέπει να είναι επαρκώς και δεόντως αιτιολογημένες. Η τήρηση της νομικής αυτής επιταγής που εκπηγάει από την αρχή της νομιμότητας είναι επιβεβλημένη για να διαπιστώνεται σε κάθε περίπτωση η ορθή εφαρμογή του νόμου και να καθίσταται εφικτός ο δικαστικός έλεγχος των πράξεων της διοίκησης.

Η αιτιολογία μιας διοικητικής πράξης πρέπει να είναι σαφής και να μην είναι γενική και αόριστη, ώστε να αφήνει αμφιβολίες ως προς το ποιος ήταν ο πραγματικός λόγος που οδήγησε το διοικητικό όργανο στη λήψη της απόφασης.

5. Η αρχή της φυσικής δικαιοσύνης

Η διοίκηση στις δραστηριότητές της πρέπει να κατευθύνεται από την αρχή της φυσικής δικαιοσύνης.

Από την αρχή της φυσικής δικαιοσύνης εκπορεύονται δύο βασικοί κανόνες. Ο πρώτος κανόνας επιτάσσει ότι "κανένας δεν πρέπει να είναι κριτής της ίδιας του υπόθεσης" (*nemo iudex in causa sua*). Με τον κανόνα αυτό καθιερώνεται βασικά η αρχή ότι κάθε διοικητικό όργανο που μετέχει στην παραγωγή μιας διοικητικής πράξης πρέπει να παρέχει τα εχέγγυα αμερόληπτης κρίσης. Η διοίκηση δεν πρέπει μόνο να ενεργεί σωστά, αλλά πρέπει και να φαίνεται ότι ενεργεί σωστά. Για το λόγο αυτό δεν πρέπει να μετέχει στην παραγωγή μιας διοικητικής πράξης πρόσωπο που έχει ιδιαίζουσα σχέση ή συγγενικό δεσμό ή βρίσκεται σε οξεία έχθρα με το άτομο που αφορά η εξεταζόμενη υπόθεση ή έχει συμφέρον για την έκβασή της.

Ο δεύτερος κανόνας της φυσικής δικαιοσύνης εκφράζεται με τη λατινική φράση "*audi alteram partem*" που σημαίνει "άκουσε την άλλη πλευρά". Ο κανόνας αυτός καθιερώνει το δικαίωμα ακρόασης των διοικουμένων για την παραγωγή ορισμένων πράξεων που τους αφορούν. Το δικαίωμα ακρόασης πρέπει να παρέχεται πριν από τη λήψη ενός πειθαρχικής φύσεως μέτρου ή ενός άλλου δυσμενούς για τον πολίτη διοικητικού μέτρου που έχει το χαρακτήρα της κύρωσης.

6. Η ορθή άσκηση της διακριτικής εξουσίας

Οι πράξεις των διαφόρων οργάνων της δημόσιας διοίκησης διακρίνονται σε πράξεις που η ενέργειά τους είναι υποχρεωτική, γιατί την επιβάλλει ο νόμος και σε άλλες που το αρμόδιο για την έκδοσή τους όργανο τις επιχειρεί μετά από κάποια επιλογή που έκανε μεταξύ δύο ή περισσότερων εξίσου νόμιμων λύσεων. Στην πρώτη περίπτωση μιλούμε για δέσμια εξουσία και στη δεύτερη περίπτωση για διακριτική εξουσία.

Περιπτώσεις πράξεων που εκδίδονται μετά από άσκηση διακριτικής εξουσίας από μέρους του αρμόδιου διοικητικού οργάνου έχουμε πολλές στη νομοθεσία μας. Ενδεικτικά αναφέρεται ο διορισμός και η προαγωγή δημόσιου υπαλλήλου, η χορήγηση άδειας λατομείου, η χορήγηση άδειας εισόδου σ' έναν αλλοδαπό, η κατακύρωση μιας προσφοράς κ.ά.

Διακριτική εξουσία δε σημαίνει αυθαιρεσία. Η αρχή της νομιμότητας που διέπει το σύνολο της δράσης της δημόσιας εξουσίας διέπει και τη διακριτική εξουσία και τον τρόπο άσκησής της.

Το διοικητικό όργανο στο οποίο ανατέθηκε η άσκηση της διακριτικής εξουσίας από το νόμο έχει νομική υποχρέωση να την ασκήσει.

Δεν είναι επιτρεπτό να υποκαθίσταται ή να κατευθύνεται το αρμόδιο διοικητικό όργανο στην άσκηση της διακριτικής του εξουσίας από άλλο ιεραρχικά ανώτερο ή κατώτερο όργανο.

7. Αρχές της χρηστής διοίκησης

Οι αρχές της χρηστής διοίκησης επιβάλλουν στα διοικητικά όργανα κατά την άσκηση της διακριτικής τους εξουσίας να ενεργούν σύμφωνα με το επικρατούν περί δικαίου αίσθημα, ώστε κατά την εφαρμογή των σχετικών νομοθετικών διατάξεων στη συγκεκριμένη περίπτωση να αποφεύγονται ανεπιεικείς και άδικες λύσεις.

Δεν επιτρέπεται η διοίκηση να ενεργεί κατά τρόπο αντιφατικό και κακόπιστο, ώστε να εξαπατά ή να ταλαιπωρεί χωρίς λόγο τον ιδιώτη και έτσι να προσβάλλεται η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του προς αυτή.

Δεν δικαιούται η διοίκηση, επικαλούμενη τις ιδιές της παραλείψεις, για τις οποίες δεν είναι υπαίτιος ο διοικούμενος, να αγνοεί μια ευνοϊκή γι' αυτόν κατάσταση, η οποία έχει διαρκέσει για αρκετό χρόνο, και να αρνείται την υπέρ του διοικούμενου συναγωγή των ωφελημάτων και νόμιμων συνεπειών που προκύπτουν από την κατάσταση αυτή.

Όταν η διοίκηση έχει να επιλέξει μεταξύ δύο ή περισσότερων νόμιμων λύσεων, οφείλει να προτιμήσει εκείνη που θα είναι λιγότερο επαχθής για το διοικούμενο.

Οι δυσμενείς για έναν ή περισσότερους διοικούμενους συνέπειες μιας διοικητικής πράξης δεν πρέπει να είναι δυσανάλογες με τον επιδιωκόμενο με την πράξη σκοπό.

(B) Το ανεξάρτητο και ανεπηρέαστο της δικαστικής εξουσίας

«Ανεξάρτητο δικαστικό σώμα είναι απαραίτητο προαπαιτούμενο ελεύθερης κοινωνίας υπό το κράτος δικαίου. Τέτοια ανεξαρτησία προϋποθέτει ελευθερία από κάθε επέμβαση από μέρους της εκτελεστικής ή νομοθετικής εξουσίας στην άσκηση της δικαστικής λειτουργίας, αλλά δεν σημαίνει ότι ο δικαστής μπορεί να ενεργεί αυθαίρετα. Το καθήκον του είναι να ερμηνεύει το νόμο και τις θεμελιώδεις αρχές που τον διέπουν. Είναι αυτόνοχο στην έννοια της άνω ανεξαρτησίας ότι πρέπει να λαμβάνεται πρόνοια για την ανάλογη αμοιβή των δικαστών και ότι η αμοιβή του δικαστού εφόσον κατέχει το δικαστικό αξίωμα δεν θα μεταβάλλεται προς ζημία του» (απόσπασμα από την έκθεση της τέταρτης επιτροπής διασκευών νομικών που έγινε στο Νέο Δελχί στις 14-15 Ιουλίου το 1957).

Η δικαστική ανεξαρτησία εμφανίζεται ως ουσιαστική ή λειτουργική ανεξαρτησία και ως προσωπική ανεξαρτησία. Σύμφωνα με την αρχή της λειτουργικής ανεξαρτησίας οι δικαστές απονέμουν τη δικαιοσύνη κατά το νόμο και τη συνείδησή τους χωρίς να υπακούουν στις οδηγίες ή τη θέληση άλλου κρατικού οργάνου. Η προσωπική τους ανεξαρτησία κατοχυρώνεται σε θέματα που έχουν σχέση με το διορισμό τους, τη μονιμότητά τους, τον τερματισμό της υπηρεσίας τους, ώστε να μην κινδυνεύει η θέση τους από την απάρεσκα των διοικητικών οργάνων προς τις αποφάσεις τους.

Κατ' αυτό τον τρόπο ο δικαστής κατά την άσκηση των καθηκόντων του δεν επηρεάζεται από προσωπικούς υπολογισμούς ή εξωδικαστικά ελατήρια. Ορκίζεται εξάλλου ότι θα απονέμει το δίκαιο σε όλους σύμφωνα με τους νόμους και τα έθιμα του κράτους, χωρίς φόβο ή εύνοια, προκαταλήψεις ή πάθος. Αναλαμβάνει επομένως την ευθύνη να εκτελεί τα δικαστικά του καθήκοντα με αμεροληψία και ανεξάρτητα από κινδύνους ή προσωπικά πλεονεκτήματα ή προσωπικές συμπάθειες ή αντιπάθειες προς τους διαδίκους.

Στην Κύπρο οι δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας· όλοι οι άλλοι δικαστές διορίζονται από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο που αποτελείται από το Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας, από όλους τους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου και από επρόσωπο του Δικηγορικού Σώματος. Η μονιμότητα των δικαστών και η αντιμισθία τους κατοχυρώνονται από το σύνταγμα (άρθρο 153,7).

Η άσκηση πειθαρχικής εξουσίας γίνεται από το Ανώτατο Δικαστήριο για τους δικαστές του Ανώτατου δικαστηρίου και από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο για τους άλλους δικαστικούς λειτουργούς.

Εξάλλου οι συνεδριάσεις των Δικαστηρίων είναι δημόσιες (άρθρο 154), οι δικαστές πρέπει να αιτιολογούν την απόφασή τους και να την απαγγέλλουν δημόσια.

(Γ) Η νομιμότητα των πράξεων των άλλων εξουσιών

«Η Δικαιοσύνη είναι κοινωνική ανάγκη, επειδή το Δίκαιο είναι ο ρυθμιστής της πολιτικής κοινωνίας· η δε δίκη είναι η ορθή απονομή της δικαιοσύνης».

Αριστοτέλη «Πολιτικά» (Α.3)

Σύμφωνα με την έννοια του Κράτους Δικαίου κάθε κρατική ενέργεια πρέπει να συμφωνεί με τους κανόνες δικαίου που περιέχονται στο Σύνταγμα και τους νόμους. Έτσι ο Νόμος, ως «ο πάντων βασιλεύς», κατά τον Πίνδαρο, ρυθμίζει κάθε λειτουργία δίνοντας στη δικαστική εξουσία την αρμοδιότητα αλλά και την υποχρέωση να κρίνει τη νομιμότητα και συνταγματικότητα πράξεως.

Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει αποκλειστική δικαιοδοσία ν' αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα αν μια πράξη, απόφαση ή παράλειψη οποιουδήποτε οργάνου που ασκεί εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα και τους νόμους. Το δικαίωμα προσφυγής στο Ανώτατο το έχει κάθε πολίτης της Δημοκρατίας ούτως ώστε ν' αποφεύγονται οι υπερβάσεις και η κατάχρηση εξουσίας των διοικητικών οργάνων εις βάρος των πολιτών και να κατοχυρώνονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες τους.

Το ανώτατο Δικαστήριο ελέγχει και τις αποφάσεις της νομοθετικής εξουσίας ούτως ώστε να κατοχυρώνεται η συνταγματικότητα των νόμων που ψηφίζονται κάθε φορά από τη Βουλή των Αντιπροσώπων (άρθρα 137 και 138). Σε περίπτωση προσφυγής το Δικαστήριο έχει τη δικαιοδοσία να επικυρώσει ή να ακυρώσει το νόμο ή την απόφαση στο σύνολό τους ή ενμέρει ή να τις επαναπέμψει στη Βουλή των Αντιπροσώπων για επανεξέταση. Κάθε απόφαση του Δικαστηρίου ανακοινώνεται αμέσως στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και στον Πρόεδρο της Βουλής και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι υποχρεωμένος να τη δημοσιεύσει αμέσως στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας.

Η αρμοδιότητα αυτή του Ανώτατου Δικαστηρίου να κρίνει τη νομιμότητα και συνταγματικότητα των πράξεων και αποφάσεων των άλλων εξουσιών, σκοπό έχει να διασφαλίσει την αρχή ότι «*Το Σύνταγμα είναι ο υπέρτατος νόμος της Δημοκρατίας*» (άρθρο 179,1). Επομένως «*ουδείς νόμος ή απόφασις της Βουλής των Αντιπροσώπων ή εκατέρας Κοινοτικής Συνελεύσεως ως και ουδεμία πράξις ή απόφασις οιοδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου εν τη Δημοκρατία ασκούντος εκτελεστικήν εξουσίαν ή οιονδήποτε διοικητικόν λειτουργήμα δύναται να είναι καθ' οιονδήποτε τρόπον αντίθετος ή ασύμφωνος προς οιαδήποτε των διατάξεων του Συντάγματος*» (άρθρο 179,2).

Η αρχή αυτή του περιορισμού της νομοθετικής εξουσίας δεν ισχύει σε όλα τα κράτη. Στην Αγγλία για παράδειγμα κανένας νομικός περιορισμός δεν υπάρχει στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας και τα δικαστήρια δεν μπορούν να αμφισβητήσουν την εγκυρότητα πράξεως του Κοινοβουλίου.

(Δ) Ο Γενικός Εισαγγελέας (άρθρα 112-114)

Η ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας, η διαφύλαξη της νομιμότητας των πράξεων και αποφάσεων των άλλων εξουσιών, καθώς και η προστασία των δικαιωμάτων όλων των πολιτών εξασφαλίζονται κατά πρώτο λόγο με την εισαγγελική αρχή.

Ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας προΐσταται της νομικής υπηρεσίας της Δημοκρατίας. Διορίζεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και υπηρετεί στη θέση αυτή μέχρι να φτάσει στο όριο αφυπηρητήσεως που είναι το ίδιο με των δικαστών του Ανώτατου Δικαστηρίου (το εξηκοστό όγδοο έτος συμπληρωμένο).

Σύμφωνα με το άρθρο 113,2 του Συντάγματος ο Γενικός Εισαγγελέας έχει την εξουσία να κινεί, να διεξάγει ή να διατάσσει δίωξη εναντίον οποιουδήποτε προσώπου για λόγους δημόσιου συμφέροντος, κατά την κρίση του. Η άσκηση δίωξης από την εισαγγελική αρχή δεν υπόκειται σε κανένα έλεγχο ούτε μπορεί ν' αποτελέσει αντικείμενο δικαστικής έρευνας. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 154 του «περί Ποινικής Δικονομίας» νόμου (κεφ. 155), ο Γενικός Εισαγγελέας μπορεί να σταματήσει οποιαδήποτε ποινική δίωξη που εκκρεμεί σε οποιοδήποτε δικαστήριο και σε οποιοδήποτε στάδιο βρίσκεται η διαδικασία.

Ο Γενικός Εισαγγελέας είναι ο νομικός σύμβουλος της Δημοκρατίας, του Προέδρου, του Αντιπροέδρου, του Υπουργικού Συμβουλίου και των Υπουργών.

(Ε) Δικαστήρια

Δικαστήρια είναι τα όργανα που ασκούν τη δικαστική εξουσία και αποτελούνται από δικαστές που έχουν τα νόμιμα προσόντα για την άσκηση της δικαστικής εξουσίας.

α) Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (άρθρα Συντάγματος 133-155): Σύμφωνα με το Σύνταγμα, το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο αποτελείται από τρεις δικαστές, έναν Ελληνοκύπριο, έναν Τουρκοκύπριο και έναν ουδέτερο ως πρόεδρο. Και τους τρεις δικαστές διορίζουν από κοινού ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος διορίζεται για έξι χρόνια, ενώ οι άλλοι δύο δικαστές είναι μόνιμα μέλη της δικαστικής υπηρεσίας μέχρι να φτάσουν το όριο αφυπηρητήσεως.

Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο εκδικάζει τις προσφυγές του Προέδρου και του Αντιπροέδρου για νόμους ή αποφάσεις της Βουλής που κάνουν κατά την κρίση τους δυσμενή διάκριση εις βάρος μιας από τις κοινότητες. Εκδικάζει επίσης προσφυγές του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας για θέματα προϋπολογισμού και αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα για θέματα αμφισβήτησης ή σύγκρουσης εξουσίας ή αρμοδιοτήτων και για θέματα που αφορούν την εγκυρότητα αποφάσεων ή πράξεων ή παραλείψεων προσώπων που ασκούν εκτελεστική ή διοικητική λειτουργία (άρθρο 146). Γνωματεύει για τη συνταγματικότητα νόμων ή αποφάσεων της Βουλής, για την εγκυρότητα διατυπώσεων, όρων και περιορισμών που πρόκειται να επιβληθούν με νόμο,

για τη συνταγματικότητα νόμων ή αποφάσεων των Κοινοτικών Συνελεύσεων (άρθρο 142) και αποφαινεται για την εγκυρότητα της ψήφισης νόμων ή λήψης αποφάσεων από την απερχόμενη Βουλή (άρθρο 143). Αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα για κάθε εκλογική ένσταση (άρθρο 145) και ερμηνεύει ή διευκρινίζει το Σύνταγμα όπως προβλέπει το άρθρο 149.

Τα Δικαστήρια στη Λευκωσία

6) Ανώτατο Δικαστήριο (άρθρα Συντάγματος 152-164): Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να κρίνει και να αποφασίζει για κάθε έφεση εναντίον απόφασης οποιουδήποτε άλλου δικαστηρίου πλην του Ανώτατου Συνταγματικού (άρθρο 155.1). Το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας και αδικήματα που στρέφονται ενάντια στην ασφάλεια της Δημοκρατίας ή ενάντια στο Σύνταγμα και τη συνταγματική τάξη εκδικάζονται από δικαστήριο του οποίου προεδρεύει ο Πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου και παρίστανται ως μέλη δικαστές που ανήκουν και στις δυο κοινότητες, όπως θα καθορίσει το Ανώτατο Δικαστήριο (άρθρο 156).

Συνένωση των δύο Δικαστηρίων: Μετά την αποχώρηση των Τουρκοκυπρίων από τη διακυβέρνηση της Δημοκρατίας (διακοινοτικές ταραχές 1963), οι Τούρκοι δικαστές συνέχισαν να παρουσιάζονται κανονικά στις θέσεις τους. Η θέση όμως του Προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου και του Προέδρου του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου κενώθηκαν χωρίς να είναι δυνατή η πλήρωσή τους. Έτσι ούτε το ένα δικαστήριο μπορούσε να λειτουργήσει ούτε το άλλο.

Με νόμο του 1964 συνενώθηκαν τα δύο Δικαστήρια (Ανώτατο Συνταγματικό και Ανώτατο Δικαστήριο) και δημιουργήθηκε το **Ανώτατο Δικαστήριο**. Όλοι οι τότε δικαστές των δύο Δικαστηρίων έγιναν μέλη του Ανώτατου Δικαστηρίου με πρόεδρο το μεγαλύτερο σε ηλικία, που ήταν Τούρκος. Το Ανώτατο Δικαστήριο βρήκε ότι ο νόμος αυτός του 1964 ήταν σύμφωνος με το **δίκαιο της ανάγκης** και ήταν μέσα στα πλαίσια του Συντάγματος. Αργότερα όμως αποχώρησαν οι Τουρκοκύπριοι Δικαστές και από τότε το Ανώτατο Δικαστήριο λειτουργεί με πρόεδρο και μέλη Ελληνοκύπριους δικαστές έχοντας τη δικαιοδοσία και τις εξουσίες που είχε το Ανώτατο Συνταγματικό δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο. Μπορεί επομένως το Ανώτατο Δικαστήριο να κηρύξει ένα νόμο αντισυνταγματικό κι έχει δικαιοδοσία να εκδικάσει προσφυγή που γίνεται εναντίον πράξης ή παράλειψης οποιουδήποτε οργάνου που ασκεί εκτελεστική ή διοικητική εξουσία για το λόγο ότι αυτή αντίκειται προς τις διατάξεις του δικαίου ή ότι έγινε καθ' υπέρβαση ή κατάχρηση εξουσίας. Εκτός από τη δικαιοδοσία αυτή σε **διοικητικά** θέματα, το Ανώτατο Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία δευτεροβάθμια σε **αστικές** και ποινικές υποθέσεις, εφόσον εξετάζει οποιαδήποτε έφεση εναντίον απόφασης οποιουδήποτε άλλου δικαστηρίου. Το Ανώτατο Δικαστήριο επιπρόσθετα έχει αποκλειστικά πρωτόδικη δικαιοδοσία ως **Ναυτοδικείο**.

γ) Επαρχιακά Δικαστήρια: Με βάση τον «Περί Δικαστηρίων Νόμον» του 1960 ιδρύθηκαν τα Επαρχιακά Δικαστήρια και τα Κακουργιοδικεία. Για την κάθε επαρχία λειτουργεί ένα Επαρχιακό Δικαστήριο του οποίου ο Πρόεδρος λέγεται Πρόεδρος Επαρχιακού Δικαστηρίου» και τα άλλα μέλη (2-3) «Επαρχιακοί Δικαστές». Τα Επαρχιακά Δικαστήρια έχουν τις εξής δικαιοδοσίες:

– **Ποινική δικαιοδοσία:** Έχουν αρμοδιότητα να εκδικάζουν αδικήματα που τιμωρούνται με φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα τρία χρόνια ή με πρόστιμο που δεν υπερβαίνει τις πεντακόσιες λίρες ή και με τις δύο ποινές. Δικαιοούνται επίσης να διατάξουν την καταβολή αποζημιώσεως που δεν υπερβαίνει τις πεντακόσιες λίρες από το πρόσωπο που διέπραξε το αδίκημα. Οι ποινικές υποθέσεις που επιλαμβάνονται τα Επαρχιακά Δικαστήρια αφορούν υποθέσεις παραβίασεως των Νόμων ή διάπραξης αδικημάτων για τα οποία προνοείται μικρή ποινή (κλοπές, τραυματισμός, απάτες, εξύβριση κ.ά.).

– **Αστική δικαιοδοσία:** Έχουν αρμοδιότητα να εκδικάζουν όλες τις υποθέσεις που αναφύονται από διαφορές μεταξύ των πολιτών. Για υποθέσεις πέραν των πέντε χιλιάδων λιρών επιλαμβάνεται το Πλήρες Επαρχιακό Δικαστήριο που αποτελείται από τον Πρόεδρο του Επαρχιακού Δικαστηρίου και έναν Επαρχιακό Δικαστή.

Οι αποφάσεις του Επαρχιακού Δικαστηρίου, αστικές και ποινικές, υπόκεινται σε έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Ο Επαρχιακός Δικαστής έχει δικαιοδοσία να διεξάγει προανάκριση για σκοπούς παραπομπής ή μη στο Κακουργιοδικείο οποιουδήποτε προσώπου που κατηγορείται με αδίκημα παραπέμπσιμο στο Κακουργιοδικείο.

δ) Κακουργιοδικεία: Σε κάθε επαρχία της Κυπριακής Δημοκρατίας λειτουργεί ένα Κακουργιοδικείο που απαρτίζεται από έναν Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου και δύο Επαρχιακούς Δικαστές και εκδικάζει τα ποινικά αδικήματα για

τα οποία προνοείται φυλάκιση που υπερβαίνει τα τρία χρόνια. Οι δικαστές και ο Πρόεδρος ορίζονται από το Ανώτατο Δικαστήριο. Πρόεδρος Κακουργιοδικείου ορίζεται ο Πρόεδρος του Επαρχιακού Δικαστηρίου. Το Κακουργιοδικείο έχει δικαιοδοσία να δικάζει όλα τα αδικήματα που τιμωρούνται από τον ποινικό κώδικα ή οποιοδήποτε άλλο νόμο και τα οποία διαπράχθηκαν:

1) Μέσα στα όρια της Δημοκρατίας, ή μέσα στις κυρίαρχες περιοχές των Βάσεων από Κύπριο εναντίον ή εν σχέσει προς Κύπριο, 2) Σε οποιαδήποτε ξένη χώρα από πολίτη της Δημοκρατίας, ενώ αυτός βρισκόταν στην υπηρεσία της Δημοκρατίας, 3) Πάνω σε πλοίο ή αεροπλάνο εγγεγραμμένο στη Δημοκρατία.

Παραβάσεις που γίνονται από στρατιωτικούς ή από πολίτες της Δημοκρατίας, όταν εκτελούν τη στρατιωτική τους θητεία, εξετάζονται και εκδικάζονται από ειδικά δικαστήρια, τα **στρατοδικεία**.

(ΣΤ) Το Σύνταγμα και η Δικαστική Εξουσία

Το κοινοτικό πνεύμα που διέπει το Σύνταγμα οδηγεί σε παραβίαση της πιο πάνω αρχής και υπονόμηση της δικαστικής ανεξαρτησίας, γιατί εκ των προτέρων καθορίζει τη φυλετική καταγωγή των δικαστών που θα εκδικάσουν υποθέσεις διαδίκων, εάν αυτοί ανήκουν στην ίδια κοινότητα· αν όμως σε ποινικές υποθέσεις ο κατηγορούμενος και το βλαβέν πρόσωπο δεν ανήκουν στην ίδια κοινότητα ή σε πολιτική υπόθεση οι διάδικοι ανήκουν σε διαφορετική κοινότητα, τότε το Δικαστήριο αποτελείται από δικαστές που ορίζει το Ανώτατο Δικαστήριο (άρθρο 159, 3-4)

Οι πρόνοιες αυτές του Συντάγματος γεννούν εκ των προτέρων την καχυποψία μεταξύ των δυο κοινοτήτων και επιτρέπουν την αμφισβήτηση της δικαστικής αμεροληψίας. Επίσης επιτρέπουν εκ των υστέρων την άνιση μεταχείριση των διαδίκων από τους δικαστές που ανήκουν σε διαφορετική κοινότητα.

Τέλος το πνεύμα των διατάξεων αυτών που διχοτομούν τη δικαιοσύνη αντικείται στο ίδιο το νόημα του όρου δικαιοσύνη και αμφισβητεί τη βαρύτητα του όρκου των δικαστών ότι θα απονεύμουν το δίκαιο «χωρίς φόβο ή εύνοια, προκαταλήψεις ή πάθος».

«Η απονομή της δικαιοσύνης στο σύγχρονο κράτος, που αποτελεί την τρίτη εξουσία ή μάλλον λειτουργία, πρέπει να είναι ενιαία και να απονέμεται απρόσωπα και τελείως ανεπηρέαστα από τη φυλετική, εθνική ή γενική τοποθέτηση των διαδίκων» (Κρίτων Γ. Τορνάρη, «Ιδιορρυθμίες του Κυπριακού Συντάγματος και επιπτώσεις στην ομαλή λειτουργία του κράτους» Λευκωσία, 1980).

«Το δίκαιο δεν είναι μια απλή σκέψη, αλλά δύναμη ζωντανή. Γι' αυτό η δικαιοσύνη στο ένα της χέρι κρατάει τη ζυγαριά, με την οποία ζυγίζει το δίκαιο, και στο άλλο κρατάει το σπαθί με το οποίο προφυλάσσει το δίκαιο. Το σπαθί, χωρίς τη ζυγαριά, είναι γυμνή βία, κι η ζυγαριά, χωρίς το σπαθί, είναι η αδυναμία της δικαιοσύνης. Και τα δύο, σπαθί και ζυγαριά, είναι απαραίτητα και συνδυασμένα αναμεταξύ τους. Κατάσταση δε δικαίου επικρατεί τότε μόνο, όταν η δύναμη, με την οποία η δικαιοσύνη κρατεί το σπαθί, εξισώνεται με την επιδεξιότητα, με την οποία χειρίζεται τη ζυγαριά».

Γέριγκ.

1. Ο δικαστικός έλεγχος

Η πιο καθιερωμένη μορφή ελέγχου της διοίκησης είναι ο δικαστικός έλεγχος.

Ο έλεγχος των διοικητικών πράξεων από το Ανώτατο Δικαστήριο προβλέπεται στο Άρθρο 146 του Συντάγματος. Η παράγραφος 1 του Άρθρου αυτού προβλέπει:

"1. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο κέκτηται αποκλειστικήν δικαιοδοσίαν να αποφασίζει οριστικώς και αμετακλήτως επί πάσης προσφυγής υποβαλλόμενης κατ' αποφάσεως, πράξεως ή παραλείψεως οιοδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου ασκούντων εκτελεστικήν ή διοικητικήν λειτουργίαν επί τω λόγω ότι αυτή είναι αντίθετος προς τας διατάξεις του Συντάγματος ή τον νόμον ή εγένετο καθ' υπέρβασιν ή κατάχρησιν της εξουσίας της εμπειστευμένης εις το όργανο ή την αρχήν ή το πρόσωπο τούτο".

Όπως έχει αναφερθεί, η δικαιοδοσία του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου μεταβιβάστηκε από το 1964 στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Το Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο δημιουργήθηκε με νόμο του 1964 μετά τη συγχώνευση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ανωτάτου Δικαστηρίου, σύγκεται από δεκατρείς δικαστές, ένας από τους οποίους ασκεί καθήκοντα Προέδρου.

Πρώτη προϋπόθεση για το παραδεκτό της Προσφυγής είναι η πράξη ή παράλειψη να είναι διοικητική και να προέρχεται από διοικητικό όργανο. Δεν μπορούν να προσβληθούν απευθείας με Προσφυγή πράξεις της νομοθετικής εξουσίας, όπως ένας νόμος ή πράξεις της δικαστικής εξουσίας, όπως μια δικαστική απόφαση.

Για να μπορεί ένας να προσβάλει μια πράξη με Προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο πρέπει να έχει συμφέρον το οποίο πρέπει πρώτα απ' όλα να είναι έννομο. Επίσης, το έννομό του συμφέρον πρέπει να είναι ενεστώς, άμεσο και προσωπικό.

Για την προθεσμία μέσα στην οποία θα πρέπει να ασκηθεί μια Προσφυγή προβλέπει η 3η παράγραφος του Άρθρου 146 που αναφέρει ότι η Προσφυγή ασκείται εντός εβδομήντα ημερών. Στις περιπτώσεις που ο νόμος απαιτεί τη δημοσίευση μιας πράξης στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας, η προθεσμία αρχίζει από την ημέρα της δημοσίευσης της πράξης. Όταν η πράξη δεν είναι δημοσιευτέα, η προθεσμία αρχίζει από την ημέρα που αυτή περιήλθε σε γνώση του Αιτητή.

Το Ανώτατο Δικαστήριο μπορεί να ακυρώσει μια διοικητική πράξη για ένα από τους πιο κάτω λόγους:

(α) αναρμοδιότητα

- (β) παράβαση τύπου
- (γ) παράβαση νόμου
- (δ) κατάχρηση εξουσίας

Το Ανώτατο Δικαστήριο εξετάζοντας το κύρος μιας διοικητικής πράξης μπορεί να εξετάσει και τη συνταγματικότητα του νόμου με βάση τον οποίο εκδόθηκε η πράξη. Το Δικαστήριο, αν πεισθεί πέραν πάσης αμφιβολίας ότι ο νόμος είναι αντισυνταγματικός, δεν τον εφαρμόζει στη συγκεκριμένη υπόθεση.

Η διοίκηση υποχρεούται σε ενεργό συμμόρφωση προς τις αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου που εκδίδονται κατά την άσκηση της προβλεπόμενης από το Άρθρο 146 του Συντάγματος δικαιοδοσίας του.

2. Ο θεσμός του Επιτρόπου Διοικήσεως

Από το 1991 λειτουργεί στην Κύπρο ο θεσμός του Επιτρόπου Διοικήσεως, του *Ombudsman*, όπως είναι διεθνώς γνωστός.

Η λέξη *Ombudsman* είναι Σουηδική, γιατί και ο θεσμός είναι Σουηδικής προέλευσης. Εισάχθηκε στη χώρα αυτή το έτος 1809. Η λέξη μπορεί να μεταφραστεί στην ελληνική ως εκπρόσωπος του πολίτη ή, με μια πιο ελεύθερη μετάφραση, ως δικηγόρος του πολίτη.

Το παράδειγμα της Σουηδίας ακολούθησε από το 1919 και η Φιλανδία.

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ο θεσμός ξαπλώθηκε με γοργό ρυθμό σε πολλές χώρες τόσο της Ευρώπης όσο και άλλων ηπείρων.

Η τόσο ραγδαία εξάπλωση του θεσμού οφείλεται βασικά στις δραστηριότητες της δημόσιας διοίκησης οι οποίες αλλοίωσαν τη μορφή των σχέσεων του ατόμου με το κράτος.

Αυτή η νέα μορφή των σχέσεων κράτους και πολίτη κατέστησε αναγκαία τη συμπλήρωση και επέκταση των παραδοσιακών τρόπων ελέγχου της δημόσιας διοίκησης, ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη η προστασία του ατόμου από τις ενέργειες της διοίκησης που προσβάλλουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του.

Οι ελπίδες γι' αυτό το δύσκολο έργο εναποτέθηκαν στον *Ombudsman*. Βασικό έργο του *Ombudsman* είναι να ερευνά παράπονα ατόμων που ισχυρίζονται ότι έχουν αδικηθεί από ενέργειες της διοίκησης και, σε περίπτωση που βρίσκει ένα παράπονο δικαιολογημένο, να εισηγείται και να υποδεικνύει τρόπους επανόρθωσης της αδικίας.

Όπως έχει καταδειχθεί στις χώρες όπου λειτούργησε και πέτυχε ο θεσμός, με τον *Ombudsman* ενισχύεται η δημοκρατία και γίνεται πιο ανθρώπινη, γιατί η βασική αποστολή του είναι να διασφαλίζει όπως η διοίκηση κατά τη δράση της δίνει περισσότερη προσοχή και επιδεικνύει περισσότερο σεβασμό στο άτομο.

Με βάση τις διατάξεις του Νόμου 3 του 1991 ο Επίτροπος Διοικήσεως

είναι ένας ανεξάρτητος αξιωματούχος της Κυπριακής Πολιτείας, ο οποίος μπορεί να ελέγχει τη διοίκηση μέσα στα πλαίσια που καθορίζει και επιτρέπει το προεδρικό σύστημα διακυβέρνησης που ισχύει στην Κύπρο.

Στο άρθρο 3 του Νόμου προβλέπεται ο διορισμός Επιτρόπου Διοικήσεως με εξαστηθήθεια. Σύμφωνα με το εδάφιο (1) του άρθρου αυτού, ο Επίτροπος Διοικήσεως διορίζεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ύστερα από εισήγηση του Υπουργικού Συμβουλίου και σύμφωνη απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Βασική αρμοδιότητα του Επιτρόπου Διοικήσεως είναι να ελέγχει, μετά από υποβολή παραπόνου από κάποιο πρόσωπο, μια ενέργεια της διοίκησης είτε γιατί αυτή παραβίασε τα ατομικά του δικαιώματα είτε γιατί ασκήθηκε κατά παράβαση των νόμων ή των κανόνων της χρηστής διοίκησης και της ορθής συμπεριφοράς προς τους διοικούμενους [άρθρο 5(1) (α)].

Το παράπονο που υποβάλλεται στον Επίτροπο μπορεί να αφορά οποιαδήποτε ενέργεια υπηρεσίας ή υπαλλήλου του κράτους ή οργανισμού δημοσίου δικαίου. Στις αρμοδιότητες του Επιτρόπου Διοικήσεως υπάγονται όχι μόνο η Δημόσια Υπηρεσία αλλά και η Εκπαιδευτική Υπηρεσία, η Αστυνομία και η Εθνική Φρουρά. Δεν υπάγονται οι αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως είναι οι Δήμοι, τα Συμβούλια Βελτιώσεως και οι Κοινότητες.

Στην αρμοδιότητα του Επιτρόπου Διοικήσεως υπάγονται και ενέργειες των Υπουργών, εκτός αν οι ενέργειες αυτές αφορούν θέματα γενικής κυβερνητικής πολιτικής ή τις δραστηριότητές τους ως μελών του Υπουργικού Συμβουλίου.

Δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα του Επιτρόπου οι ενέργειες των ανεξάρτητων αξιωματούχων της πολιτείας, όπως είναι ο Γενικός Εισαγγελέας ή ο Γενικός Ελεγκτής, και οι ενέργειες των ανεξάρτητων αρχών, όπως είναι η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας. Επίσης δεν ελέγχονται από τον Επίτροπο ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, το Υπουργικό Συμβούλιο, η Βουλή των Αντιπροσώπων και τα Δικαστήρια.

Παράπονα μπορεί να υποβάλλει κάθε πρόσωπο που διαμένει στην Κύπρο, ανεξάρτητα αν αυτό είναι πολίτης της Δημοκρατίας, φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Βασική προϋπόθεση είναι το παράπονο να αφορά ενέργεια που επηρεάζει άμεσα και προσωπικά κάποιο πρόσωπο.

Ο Επίτροπος για κάθε παράπονο που επιλαμβάνεται συντάσσει έκθεση. Αν βρει ότι διαπράχθηκε αδικία σε βάρος του παραπονούμενου, στην έκθεσή του υποβάλλει και εισήγηση ή σύσταση στην αρμόδια αρχή για να επανορθώσει την αδικία.

Επίσης, ο Επίτροπος υποβάλλει κάθε έτος στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Έκθεση για την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Στην Ετήσια Έκθεσή του ο Επίτροπος δεν αρκείται μόνο στα πεπραγμένα, αλλά διατυπώνει και γενικές παρατηρήσεις και εισηγήσεις αναφορικά με την ισχύουσα νομοθεσία και τον τρόπο λειτουργίας των διαφόρων δημοσίων υπηρεσιών. Η Ετήσια Έκθεση κοινοποιείται στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- (A) 1. Ποιο το νόημα του όρου «κράτος δικαίου» και γιατί ονομάζεται έτσι;
2. Τι εννοούμε με τον όρο «δικαστική ανεξαρτησία» και πώς εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία αυτή;
3. Πώς και με ποια άρθρα του συντάγματος διασφαλίζεται η νομιμότητα των πράξεων της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας;
4. Ποιες οι δικαιοδοσίες του Γενικού Εισαγγελέα;
- 5 Ποια δικαστήρια λειτουργούν σήμερα στην Κύπρο και ποιες οι αρμοδιότητές τους;
- 6 (α) Αναφέρετε σημαντικές υποθέσεις που εκδικάζονται αυτή την περίοδο από τα δικαστήρια στην Κύπρο.
- (β) Αναφερθείτε σε πρόσφατες γνωματεύσεις του Γενικού Εισαγγελέα και εξηγήστε γιατί χρειάστηκε η γνωμάτευσή του.
7. Αποδώστε το νόημα του αποσπάσματος από τον "Κρίτωνα" του Πλάτωνα.

13 «Σκέψου λοιπόν Σωκράτη», θα συνέχιζαν ίσως οι Νόμοι, «αν εμείς έχουμε δίκιο να υποστηρίζουμε πως δεν είναι τίμια πράγματα, όσα λογαριάζεις τώρα να μας κάνεις. Εμείς βέβαια σε φέραμε στον κόσμο, σε αναθρέψαμε, σε μορφώσαμε, σου μεταδώσαμε απ' όλα τα αγαθά που μπορούσαμε και σε σένα και σε όλους τους άλλους πολίτες· όμως δε σε κρατάμε εδώ στην πόλη με τη βία, όπως δεν κρατάμε και κανένα άλλο πολίτη. Απεναντίας, δίνουμε το δικαίωμα και το διαλαλούμε, όποιος Αθηναίος θέλει, μόλις μεγαλώσει και αποκτήσει πολιτικά δικαιώματα και μελετήσει την κατάσταση της πολιτείας κι εμάς τους Νόμους, αν δεν του αρέσουμε, είναι ελεύθερος να πάρει τα πράγματά του και να πάει όπου θέλει. Και κανείς από μας τους Νόμους δεν εμποδίζει ούτε απαγορεύει σε κανένα πολίτη αν θέλει να πάρει τα πράγματά του και να πάει να ζήσει σε καμιά αποικία είτε να πάει να κατοικήσει σε κά

ποια ξένη πόλη ή όπου αλλού θέλει, αν δεν του αρέσουμε εμείς και η Πολιτεία.

Όποιος όμως από σας παραμένει εδώ, ενώ βλέπει με ποιον τρόπο εμείς δικάζουμε τις δίκες και γενικά κυβερνάμε την Πολιτεία, τότε πια πιστεύουμε πως αυτός έχει συμφωνήσει μαζί μας με έργα, να εκτελεί αυτά που εμείς προστάζουμε. Κι όποιος πάλι δεν πείθεται σε μας, λέμε πως μας αδικεί τριπλά: Τον φέραμε στη ζωή και δε μας υπακούει, τον αναθρέψαμε και πάλι δε μας υπακούει, υποσχέθηκε να πείθεται σε μας κι αυτός ούτε πείθεται ούτε προσπαθεί να μας πείσει, αν κάτι δεν το κάνουμε καλά. Κι όμως, εμείς προβάλλουμε τους ορισμούς μας να εκλέξει ελεύθερα και δεν επιβάλλουμε με άγριο τρόπο να κάνει όσα προστάζουμε· κι ενώ επιτρέπουμε το ένα από τα δύο, ή να μας πείθει ή να εκτελεί όσα ορίζουμε, αυτός ούτε το ένα κάνει ούτε το άλλο».

Πλάτωνος «Κρίτων» § 13

(B) 1. Ποιο δικαστήριο θα αποφασίσει

β. Αν μια έφεση για απόφαση δικαστηρίου απορρίπτεται ή όχι

γ. Αν κάποιος είναι ένοχος για κλοπή

δ. Αν κάποιος θα πάρει αποζημίωση £100.000 λιρών για δυσφήμιση

ε. Αν κάποιος είναι ένοχος φόνου

στ. Αν κάποιος στρατιώτης ευθύνεται για την πρόκληση θανατηφόρου δυστυχήματος

ζ. Αν οι διορισμοί και οι προαγωγές στη δημόσια υπηρεσία έγιναν αυθαίρετα ή παράνομα.

(Γ) 1. Ποιο το νόημα των όρων: διάδικοι, ενάγων, εναγόμενος, αγωγή, λίβελλος, έφεση, προσφυγή, ερήμην, κάθειρξη, φυλάκιση, δημόσιος κατηγορος, συνήγορος, δίκη εντός δίκης, ισόβια δεσμά, μάρτυρας υπερασπίσεως, μάρτυρας κατηγορίας.

2. Τοποθετήστε κλιμακωτά τις πιο κάτω έννοιες αρχίζοντας από την υπέρτατη εξουσία: νόμος, Σύνταγμα, Πρόεδρος. Δικαιολογήστε και τεκμηριώστε την απάντησή σας.

3. Γράψτε σύντομη μελέτη με θέμα: «Απόλυτος εφαρμογή της διακρίσεως των εξουσιών αποτελεί τι το ανέφικτον» (Κωνσταντίνου Γεωργοπούλου, Συνταγματικό δίκαιο, σ. 59. Πρβλ. Κωνσταντίνου Τσάτσου «Πολιτική, σ. 192 κ.ε.).

4. α. Αποδώστε το νόημα του αποσπάσματος του Ευ. Παπανούτσου.

β. Ποιος ο ρόλος της δικαστικής εξουσίας για την κατοχύρωση του δικαιώματός του πολίτη να αμύνεται κατά της εξουσίας;

γ. Με ποιο τρόπο η πολιτικοποίηση του ατόμου το βοηθά να αμύνεται κατά της κατάχρησης εξουσίας;

δ. Πώς η αρχή της «διάκρισης των εξουσιών» κατοχυρώνει το δικαίωμα άμυνας του πολίτη;

«Στο δημοκρατικό πολίτευμα το άτομο αισθάνεται ότι δικαιούται να αμύνεται απέναντι σε κάθε απόπειρα της εξουσίας να παρεμβάλει στην εξωτερική και στην εσωτερική του ζωή πέρα από ένα συμφωνημένο όριο, εκείνο που το θέτει η ηθική υπόσταση του ανθρώπου ως όντος ελεύθερου αλλά και ηθικά πάλι υποχρεωμένου να μην ασκεί την ελευθερία του εις βάρος της ελευθερίας των άλλων. Η πολιτεία με τον καταστατικό νόμο της οφείλει να αναγνωρίζει το δικαίωμα τούτο και να εξασφαλίζει σε όλους ανεξαιρέτα τους πολίτες τα μέσα να κάνουν αποτελεσματική την άμυνά τους απέναντι στις τυχόν αυθαιρέσιες των οργάνων της. Μόνο τα γνήσια δημοκρατικά καθεστώτα δέχονται την εικόνα του πολίτη αντιμέτωπου προς το κράτος κατά την διεκδίκηση των δικαιωμάτων του».

Ευ. Παπανούτσου

« Ο νόμος και η αρετή».

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● **Κράτος δικαίου:** Το κράτος στο οποίο οι αποφάσεις οποιασδήποτε εξουσίας πρέπει να είναι σύμφωνες με το Σύνταγμα και τους νόμους.

Η ανεξαρτησία και το ανεπηρέαστο της δικαστικής εξουσίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη διατήρηση «κράτους δικαίου» και τον έλεγχο των άλλων δυο εξουσιών.

● «Το Σύνταγμα είναι υπέρτατος νόμος της Δημοκρατίας (άρθρο 179,1).

● **Γενικός Εισαγγελέας:** Προϊστάται της νομικής υπηρεσίας της Δημοκρατίας, είναι ο νομικός σύμβουλος της Δημοκρατίας και της εκτελεστικής εξουσίας και έχει την εξουσία να κινεί δίωξη εναντίον οποιουδήποτε προσώπου για λόγους δημόσιου συμφέροντος κατά την κρίση του.

Διορίζεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και υπηρετεί στη θέση αυτή μέχρι να φτάσει στο όριο αφυπηρετήσεως.

● **Δικαστήρια:** Ανώτατο Δικαστήριο με δικαιοδοσία σε διοικητικά θέματα, αστικές και ποινικές υποθέσεις (δευτεροβάθμια δικαιοδοσία) και υποθέσεις του ναυτικού (ναυτοδικείο). **Επαρχιακά δικαστήρια** με ποινική δικαιοδοσία και αστική. **Κακουργιοδικεία** με δικαιοδοσία σε υποθέσεις για τις οποίες προνοείται φυλάκιση που υπερβαίνει τα τρία χρόνια. **Στρατοδικεία** με δικαιοδοσία σε υποθέσεις που αφορούν στρατιωτικούς ή πολίτες που εκτελούν τη στρατιωτική τους θητεία.

(Ζ) Δοκίμια

(1) Το Δίκαιο - Οι Νόμοι

Μπροστά στον κίνδυνο να χαθεί η αρμονία από τις ανθρώπινες σχέσεις, για τη δική τους προστασία, κατέφυγαν οι άνθρωποι στη δημιουργία των ηθικών νόμων. Έτσι εμφανίστηκε και η πρώτη μορφή του Δικαίου, ως αποτέλεσμα μιας αναγκαιότητας που απορρέει από την ανθρώπινη συμβίωση. Για χάρη της ο άνθρωπος θυσιάσε τμήμα της φυσικής του ελευθερίας και υποτάχτηκε σε κανόνες που απετέλεσαν μέτρο των ενεργειών του και γνώμονα για την εκτίμηση της ορθότητας της συμπεριφοράς του απέναντι στους άλλους. Και η γραπτή κωδικοποίησή τους μιας παρόμοιας ανάγκης αποτέλεσμα ήταν. Οι νόμοι χρειάστηκε να φτάσουν ακέραιοι ως εντολές, δικαιώματα και υποχρεώσεις στα ακραία σημεία των οργανωμένων πια κοινωνιών. Έπρεπε γι' αυτό να αποκτήσουν κύρος και καθολικότητα. Γιατί η συνθετοποίηση της κοινωνίας έκανε πιο σύνθετο και το ήθος των μελών της, το διαμόρφωσε, το διαφοροποίησε και κάποτε το εξέτρεψε. Οι κίνδυνοι για τη συμβίωση ήταν μεγάλοι και το δίκαιο έπρεπε να σταθεροποιηθεί. Σ' αυτήν τη φάση η σταθεροποίηση κατορθώθηκε με τη γραπτή διατύπωσή του. Έτσι τα ουγκεχυμένα μορφοποιήθηκαν και καθορίστηκαν τα αόριστα. Όσα λοιπόν συντηρούσαν «φύσει» τη μικρή ομάδα Ισχυσαν, «θέσει» τώρα, στα μεγάλα σύνολα. Παραδόσεις, ήθη και έθιμα προστατεύτηκαν, για να κατοχυρώσουν αργότερα κι αυτά με τη σειρά τους τις απροσπάτευτες κι αστήριχτες μονάδες.

Ποιοι ανάλαβαν το έργο της γραφής των νόμων και με ποιους τρόπους το επιτέλεσαν; Ποιες μορφές πήρε το «θέσει» δίκαιο στην εξέλιξη του; Σε πρώτο στάδιο αποκλειστικοί νομοθέτες ήταν οι άρχοντες οι οποίοι συχνά - ως ισχυρότεροι - πρόβαλλαν τις προσωπικές τους θέσεις και δε διαστάζαν να επιβάλλουν το δικό τους δίκαιο, ακόμη κι όταν ερχόταν σε αντίθεση ή σύγκρουση με το δίκαιο των πολλών. Έτσι όμως το «πιστεύω» ενός διογκωμένου Εγώ φιλοδοξούσε να γίνει και «πιστεύω» του λαού και συχνά το πετύχαινε. Γιατί ο νόμος παιδεύει και προοδευτικά διαμορφώνει και το «φύσει» δίκαιο των πολιτών. Και ο νομοθέτης αν είναι σωστός, αν βλέπει πέρα από τα συμφέροντά του και οραματίζεται μια άλλη κατάσταση, επιτελεί με την αγάπη του έργο φωτισμού, αν όμως είναι κοντόφθαλμος και ιδιοτελής, επιτελεί με την αλαζονεία του έργο συσκοτισμού, φθοράς και τύφλωσης. Ο απαίδευτος μέσα στην άγνοιά του, εύκολα δέχεται το δίκαιο του ισχυρού και ως δίκαιο δικό του. Σαν όμως φωτιστεί, ξυπνήσει και διεκδικήσει τα δικαιώματά του, εναντιώνεται σ' αυτό το δίκαιο, που είναι ήδη νόμος, και η συντριβεται, αφού περνά μοιραία στην παρανομία - οπότε αποκαλύπτεται και η δυσβάσταχτη αλήθεια ότι ο νόμος βιάζει και καταπιέζει - ή αγωνίζεται για την ανθρωποποίησή του. Γι' αυτό και οι νομοθέτες αυτού του είδους εκμεταλλεύονται, ακόμη και σήμερα, την αμάθεια τέτοιων λαών και στη χειρότερη περίπτωση καλλιεργούν τη μονιμότητά της. Μόνο έτσι καταφέρνουν και στηρίζονται στα πόδια τους, ρίχνοντας στάχτη στα μάτια των άλλων.

Υπήρξαν όμως και νομοθέτες που εκπροσώπησαν επάξια το λαό και θεώρησαν την καθολική συνείδηση, το «φύσει» δίκαιο των πολλών, ως ατομική τους. Και δεν αντικειμενικοποίησαν αλαζονικά το προσωπικό και επισφαλές, αλλά υποκειμενικοποίησαν ανθρώπινα το καθολικό και βέβαιο. Από αυτή την ομολογούμενως δύσκολη πράξη της αυτοδιάλυσης και αποατομικευσης εξαρτιέται κατά κύριο λόγο και η επιτυχία του νομικού συστήματος. Γιατί ο νομοθέτης δεν πρέπει να ανήκει τόσο στον εαυτό του όσο στους άλλους, όταν καταπιάνεται με το έργο της γραφής των νόμων. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση που οι πολίτες αδιαφορούν, κοιμούνται ή ασχολούνται με αλλότρια, οπότε ο νομοθέτης θα αντιμετωπίσει το δίλημμα αν θα πρέπει να συνθέσει μια νομοθεσία υψηλής στάθμης, με το ενδεχόμενο να μην τηρηθεί ποτέ, ή κάποια άλλη προσαρμοσμένη βέβαια στο επίπεδο του λαού, η οποία ίσως τηρηθεί χωρίς να επιδιώκει τη βελτίωση αυτού του επιπέδου. Τα μεγάλα διλήμματα όμως προοιωνίζουν μεγάλα έργα. Νόμος είναι η τέχνη του καλού και του ίσου. Και η νομή, η κατανομή και απονομή εκφράζουν το καλό και το ίσο μόνο όταν ο νομοθέτης είναι και καλλιτέχνης, που αφαιρεί και προσθέτει, που ζυγίζει και ισοσταθμίζει, που χτίζει και στηρίζει την αρμονία. Και σαν ισορροπιστής περνά και από μεγάλα διλήμματα. Αφού αποσυνθέσει το άκοσμο και ανασυνθέσει τον κόσμο, δεν μπορεί παρά μόνο με ευθύνη να λειτουργεί και σύνεση, παρά μόνο με δέος. Το έργο της νομοθεσίας είναι έργο δοκιμασίας, αυτός όμως που πρώτος δοκιμάζεται, δοκιμαστής

ίδιος, είναι ο νομοθέτης.

Όσοπο πρέπει να διαλέγουν με δέος και οι πολίτες κάθε φορά το νομοθέτη τους. Μα για να τον διαλέξουν σωστά χρειάζονται ωριμότητα και η ωριμότητα είναι ο τόκος καλός της παιδείας και παιδεία δυστυχώς δεν έχουν όλοι. Γι' αυτό βεβαία ευθύνεται η πολιτεία, αλλά πολιτεία είναι οι ίδιοι οι πολίτες. Αν αυτοί δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμη, πρέπει να το επιδιώξουν σύντομα για να σταματήσουν τα κατά στη ρίζα τους, να ξεμπλέκουν το φαύλο κύκλο και να επιβιώνουν. Για να μπορεί και ο νομοθέτης να στηρίζεται στο λαό, να τον πιστεύει, να τον σέβεται και συνεπώς να τον εκφράζει. Και όταν δεν τα καταφέρνει, να έχει τη δύναμη ο λαός πια, η ίδια η βάση, να τον απομακρύνει και με την εντολή του να αναθέτει τις ευθύνες σε κάποιον άλλο, που θα ξαναρχίσει τον ίδιο αγώνα, ώσπου ο νόμος γίνει συνείδηση των πολιτών και η συνείδησή του νόμος.

Σχέδον δύσκολο, θα πει κάποιος, σχεδόν ανέφικτο και αυτοπικό, ένας άλλος. Όμως μπορούμε να κάνουμε κάποιο βήμα αρχίζοντας από μας τους ίδιους. Ας γίνουμε μικροί νομοθέτες του εαυτού μας ορίζοντας το μέτρο των δικαιοδοσιών μας όχι ως εκεί που σταματούν τα όρια των τυπικών και «εν ενεργεία» δικαιωμάτων των άλλων - εφόσον εκείνοι συχνά «ξέχνούν» να οριοθετούν, πράγμα που συντελεί στο να αδικούνται από άγνοια και βλακεία ή να αδικούν υπό υπεροψία και «εξυπνάδα» - αλλά των ουσιαστικών και «εν δυνάμει». Πόση όμως δύναμη προϋποθέτει μια τέτοια προσπάθεια, πόσο βαθιά γνώση των κρασπέδων της ύπαρξης! Πόσο πολύ σεβασμό στο ανθρώπινο πρόσωπο και πόση αγάπη! Το δίκαιο τελικά επιβάλλεται τόσο καλύτερα όσο περισσότερο ανακινούνται στην ψυχή των ανθρώπων οι ηθικές δυνάμεις, όταν η moralitas γίνει μόνιμη πηγή της legalitas. Αυτό όμως απαιτεί ένα συνεχή και πάντα προς το καλύτερο μετασχηματισμό του περιεχομένου της συνείδησης. Έργο που εμπεριέχεται στην πλατιά αποστολή της παιδείας.

Αναστάσης Μαδαμόπουλος.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Ποια πρέπει να είναι η σχέση του φυσικού και θετού δικαίου και ποιος ο ρόλος του νομοθέτη;

(Πρβλ. «Ο Νόμος, όταν απ' τη γνώμη του σοφού δε δίνεται σαν κάτι τι θεόσταλτο, στραγγαλιστής και πνίχτης είναι ο νόμος· πνοή του νόμου που τα πάντα κυβερνά, μέσα μας είν' εμάς ο νόμος, αητομάτης» Κωστή Παλαμά «Ο Δωδεκάλογος του Γύφτου»).

2. Σημαντικότερος παράγοντας αδικίας σε μια κοινωνία είναι η άγνοια του πολίτη για τα δικαιώματά του ή η ασυδοσία των δυνατών;

(2) Ηθική και Δίκαιο

Απέναντι στην εθμική ρύθμιση των σχέσεων της ομαδικής ζωής, το (θετό) δίκαιο αποτελεί σημαντική πρόοδο.

α. Γιατί καθορίζει με τους κανόνες του τις επιτρεπόμενες σε αντιδιαστολή προς τις απαγορευμένες παρεκτροπές.

β. Γιατί θέτει τα δικαιώματα των μελών της πολιτικής κοινωνίας σε αντιστοιχία προς τις υποχρεώσεις τους.

Είναι λοιπόν μια μορφή ομαδικής δέσμευσης που ασφαρίζει ένα μεγαλύτερο βαθμό ατομικής ελευθερίας.

Το Δίκαιο είναι συνάρτηση της πολιτικά οργανωμένης κοινωνίας και γι' αυτό οι κανόνες του δεν έχουν αξιολογική αυθυπαρξία - παρά σε έσχατην ανάλυση θεμελιώνονται στην ανάγκη της συλλογικής τάξης και πειθαρχίας (οικονομικοπολιτικό καθεστώς) και στις αξιώσεις της ηθικής φύσης του ανθρώπου (πνευματικό καθεστώς).

Ετσι εξηγείται:

α. Το «πώς» το Δίκαιο δεν απλώνεται σε ολόκληρο το πλάτος της ατομικής ύπαρξης του ανθρώπου, ούτε σε όλο το βάθος των ενδιάθετων τάσεών του. Αλλά μόνο στην επιφάνεια και στις «σχέσεις προς τους άλλους».

β. Το «πώς» καθώς συλλαμβάνει τη ζωή των ανθρώπων μέσα σε τυπικά σχήματα, μπορεί από τον formalισμό του να παρασυρθεί έως την αδικία.

γ. Το ότι κύριο γνώρισμα του Δικαίου είναι ο εξαναγκασμός - η ποινή είναι του Δικαίου έννοια και απαίτηση, όχι της Ηθικής.

Οι κύκλοι του Δικαίου και της Ηθικής συγκόπτονται αλλά δεν ταυτίζονται. Από την άποψη αυτή «νομιότητα» και «ηθικότητα» διαχωρίζονται. Το Δίκαιο απαιτεί από τον πολίτη το *minimum* των καθηκόντων που του επιβάλλει η ηθική συνείδηση και κολάζει μέρος πάλι των ηθικών παρεκτροπών.

Το ασύμπτωτο των δύο κύκλων εξηγεί τις συγκρούσεις Δικαίου και Ηθικής. Το Δίκαιο δεν ανατρέπεται μόνο από την κατάλυση του οικονομικοπολιτικού καθεστώτος που εκφράζει, αλλά και όταν η προχωρημένη σε νέες κατακτήσεις ηθική συνείδηση δε δέχεται να περιοριστεί μέσα σε κανόνες που αντιβαίνουν στις αξιώσεις και στις αξιολογήσεις της. Η ανανέωση του Δικαίου έρχεται και από τα δύο μέτωπα.

Η αντιδιαστολή «Ηθους» και Δικαίου γίνεται φανερή από τη διαφορετική στάση και διάθεση του ευαίσθητου ανθρώπου κατά τις παραβάσεις των εντολών τους. Η παράβαση ενός κανόνα Δικαίου επιφέρει μεγάλες ή μικρές ζημιές. Το αμάρτημα στην περιοχή του «Ηθους» έχει ως αποτέλεσμα τον ευτελισμό της ηθικής προσωπικότητας.

Το Δίκαιο είναι συνάρτηση της πολιτικά οργανωμένης κοινωνίας. Δεν θα βρούμε θετό δίκαιο παρά εκεί όπου έχουμε ήδη κοινωνία ανθρώπων πολιτικά οργανωμένη. Αν υποθέσετε ότι υπήρξε μια εποχή (και τέτοια εποχή δεν υπήρξε ποτέ, γιατί, όπως λέγει ο Αριστοτέλης, ο άνθρωπος είναι φύσει πολιτικόν ζώον και ανέκαθεν ζει μέσα σε κοινωνίες) που οι άνθρωποι δεν ήσαν πολιτικά οργανωμένοι, τότε πρέπει να συνυποθέσετε ότι δεν θα είχαν ρυθμίσει με κάποιους (γραφτούς ή άγραφους) νόμους τις μεταξύ τους σχέσεις, επομένως δεν θα είχαν δίκαιο. Το δίκαιο αρχίζει να υπάρχει μαζί με την πολιτικά οργανωμένη κοινωνία και παύει να υπάρχει όταν αυτή η κοινωνία αποσυντεθεί ή διαλυθεί. Εδώ φαίνεται και η δύναμη και η αδυναμία του δικαίου. Η δύναμή του, αφού είναι το άλλο πρόσωπο της Πολιτείας, έχει πάρει από την Πολιτεία και ασκεί τη δύναμη του εξαναγκασμού. Και η αδυναμία του κατά τούτο: ότι όταν η Πολιτεία καταρρέει (από μια επανάσταση εσωτερική ή από τα χτύπημα ενός επιδρομέα που έρχεται απ' έξω) και το Δίκαιο καταλύεται. Τούτο δεν μας το αποδείχνει μόνο η ιστορία των πρωτόγονων λαών, αλλά μας το λέγει, φευ, και η πρόσφατη δική μας ιστορία της Ξενηκής Κατοχής... Αναφέρουν οι εθνολόγοι ότι υπάρχουν και σήμερα φυλές ευνοούμενες που, όταν πεθάνει ο αρχηγός τους πέφτουν σε φοβερή ανομία και ακολασία, έως ότου χριστεί και αναλάβει την εξουσία ο νέος τους αρχηγός, οπότε το Δίκαιο αποκτά πάλι το κύρος του. Μόλις δηλαδή πάψει να υπάρχει η πολιτική εξουσία που του δίνει τη δύναμη να εξαναγκάζει, μόλις επομένως πάψουν οι κυρώσεις, παύει και αυτόν να υπάρχει. Αυτό λ.χ. συνέβαινε

πριν από κάμποσα χρόνια στο Μαρόκο· μόλις πέθαινε ο Σουλτάνος, είχε καθιερωθεί να επιτρέπεται η ανομία και η εκτροπή. Δεν υπήρχε ακόμη εξουσία, και ο πολίτης αποδεσμευόταν από το Δίκαιο, δεν υποχρεωνόταν να τηρεί τους κανόνες του.

Μια τελευταία παρατήρηση. Από την ώρα που διατυπώνονται οι κανόνες του Δικαίου, παρουσιάζεται ένας μεγάλος κίνδυνος, ο κίνδυνος του formalισμού. Όσο και να γνωρίσουμε τη ζωή των ανθρώπων, μας είναι αδύνατον να τη συλλάβουμε και να την βάλουμε μέσα σε τύπους. Η διατύπωση θα δώσει πάντα μιαν ακαμψία στις έννοιες και δεν θα αφήσει να περιληφθεί μέσα τους και να εκφραστεί ο παλμός, το χρώμα, ο πλούτος της ζωής. Γι' αυτό, όσο και να προσπαθεί ο νομοθέτης να δώσει ακρίβεια στα παραγγέλματά του φτάνοντας έως την περιπτώσιολογία, να λέγει δηλαδή «στην περίπτωση που θα συμβεί τούτο και τούτο... οι νομικές συνέπειες θα είναι αυτές και αυτές κι αυτές...», πάλι μένουν άπειρα πράγματα έξω από τις διευκρινίσεις και τις απαριθμήσεις του. Γιατί η ζωή είναι πολύ πλουσιότερη από τους θησαυρούς μας, πολύ πιο ευφάνταστη από την ισχυρότερη φαντασία μας. Πάντοτε λοιπόν θα υπάρξουν περιπτώσεις που δεν θα τις προβλέψει ο νομοθέτης και εάν το όργανο, το διοικητικό και το δικαστικό, θέλησει να εφαρμόσει τον «σχετικό» κανόνα του Δικαίου στην περίπτωση που τώρα για πρώτη φορά παρουσιάζεται, μπορεί να φτάσει από το δίκαιο στην αδικία. Όσο μάλιστα αυστηρότερα, όσο αποκλειστικότερα, όσο πιο οριστικά εφαρμόσει το τυπικό σχήμα του Δικαίου, τόσο πιο σίγουρα και πιο αναπόφευκτα θα φτάσει στην αδικία. Οι θεωρητικοί του Δικαίου από τα πανάρχαια χρόνια (θυμίζω, εδώ την περίφημη έννοια της «επιεικειάς» στον Αριστοτέλη) προσπάθησαν να βρουν διέξοδο απ' αυτή τη δυσκολία, και είπαν το εξής: Το δικαιονομικό όργανο με την κρίση του (όταν διευθετεί τη νέα περίπτωση) ερμηνεύει τον κανόνα του Δικαίου που εφαρμόζει. «Ερμηνεύει», δηλαδή συμπληρώνει ένα κενό που υπάρχει στο νόμο συνεχίζοντας τη γραμμή που έχει χαράξει κατά την πορεία της ή βούληση του νομοθέτη. Μπαίνοντας με άλλους λόγους στη θέση του. Αυτό λ.χ. καλείται να κάνει ο καλός δικαστής: όχι να πάρει το γράμμα του νόμου και να το εφαρμόσει ξερά, γιατί τότε μπορεί να πέσει έξω οικτρά, αλλά να κοιτάξει ποιο είναι το πνεύμα του νόμου, να εξερευνήσει το βαθύτερο νόημά του, να μαντέψει πώς θα ρυθμίζει τα πράγματα ο νομοθέτης, εάν είχε υπόψη του την περίπτωση - και να δώσει τη λύση.

Σημειώστε ότι μερικές πολιτείες για ν' αποφεύγουν τους κινδύνους του formalισμού, φτάνουν έως το άλλο άκρο. Εμπιστεύονται τα πάντα στο δικαστή. Φροντίζουν όμως να έχουν δικαστικά όργανα περιωπής που να εκφράζουν αυθεντικά το πνεύμα του Νόμου.

Ευάγγελος Παπανούτσος

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

1. Η ποινή πρέπει να αποβλέπει σε αντίποινα (εκδικητική τιμωρία), στον παραδειγματισμό ή στην αποκατάσταση της ηθικής τάξης;

2. Ο δικαστής (το δικαιονομικό όργανο) πρέπει να ορίζει για κάθε ίδια πράξη την ίδια ποινή ή να κρίνει ξεχωριστά, κατά τις συνθήκες που έγινε και ανάλογα με το ποιος την έπραξε;

3. Γιατί πρέπει να απαγορεύεται/επιτρέπεται η αυτοδικία;

4. Η πολιτική κοινωνία στηρίζεται στο Δίκαιο ή το Δίκαιο στην πολιτική κοινωνία;

Β. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Έρευνα

- Κανονίστε μια ώρα για συνέντευξη με το Δήμαρχο, το Συμβούλιο Βελτιώσεως ή τον Κοινοτάρχη της περιοχής.
- Φωτοτυπήστε το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί και με βάση τις ερωτήσεις συλλέξτε πληροφορίες για τα θέματα που αναφέρονται σ' αυτό.
- Αξιολογήστε τα αποτελέσματα της έρευνάς σας με τον τρόπο που υποδεικνύεται στο τέλος του ερωτηματολογίου.

Ερωτηματολόγιο

1. Πώς βλέπετε το θεσμό της Αυτοδιοίκησης γενικά και το ρόλο σας ειδικότερα και γιατί;
2. α) Πού αποσκοπεί η εκχώρηση από το Κράτος ορισμένων εξουσιών στο Συμβούλιό σας;
β) Μέχρι ποιου σημείου επιτυγχάνονται οι στόχοι της εκχώρησης των εξουσιών αυτών και, αν υπάρχουν δυσκολίες για την επίτευξή τους, ποιες είναι αυτές;
3. Τα μέλη της κοινότητάς σας αυτοδιοικούνται ; Σε ποιο βαθμό και πώς;
4. Με ποιο ή ποιους από τους πιο κάτω τρόπους λειτουργεί ο θεσμός:
α) Πληροφορείστε τις ανάγκες του Δήμου (της περιοχής, του χωριού), άμεσα από τους πολίτες ή επιτροπές των πολιτών - Αν ναι, πώς γίνεται αυτό;
γ) Διεκπεραιώνετε απλώς τις υποθέσεις που το κράτος σας αναθέτει;
δ) Είστε ο σύνδεσμος της Κεντρικής εξουσίας με την κοινότητά σας και αν ναι, με ποιο τρόπο συλλέγονται και μεταβιβάζονται τα μηνύματα **από** και **προς** την Κεντρική Εξουσία και την Κοινότητα;
5. Ποια αναπτυξιακά, πολιτιστικά έργα προγραμματίζετε;
6. Ποιος ο προϋπολογισμός του Συμβουλίου σας;

Τα αποτελέσματα της έρευνας

1. Συνεργαστείτε με τους συμμαθητές σας που υπέβαλαν το ερωτηματολόγιο στα ίδια όργανα αυτοδιοικήσεως άλλων περιοχών (όλοι δηλ. οι μαθητές που υπέβαλαν το ερωτηματολόγιο π.χ. σε Κοινοτάρχες) και με βάση τις απόψεις που εκφράστηκαν στις ερωτήσεις 1 και 2 γράψτε ένα σύντομο κείμενο με θέμα: Οι στόχοι του θεσμού αυτοδιοίκησης και ο ρόλος του Κοινοτάρχη (ή του Δημάρχου ή του Συμβουλίου Βελτιώσεως).

2. Συγκρίνετε τις απαντήσεις στην ερώτηση 4 και εξηγήστε τον τρόπο λειτουργίας του θεσμού.

– Υπάρχουν διαφορές στις απαντήσεις ανάλογα με τα όργανα αυτοδιοίκησης και ανάλογα με τις περιοχές;

– Πώς εξηγείτε τις διαφορετικές απαντήσεις ή την προτίμηση σε μια απάντηση;

ΟΡΓΑΝΑ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ	α %	β %	γ %	δ %
ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΕΣ	(10)	2	20		
ΔΗΜΑΡΧΟΙ	(5)	3	60		
ΣΥΜΒ. ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ	(6)	-			

3. Οι ενδείξεις του πιο πάνω πίνακα συμφωνούν με τις απαντήσεις που πήρατε στην ερώτηση 3;

4. Μελετήστε και εξηγήστε το πιο κάτω διάγραμμα.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ

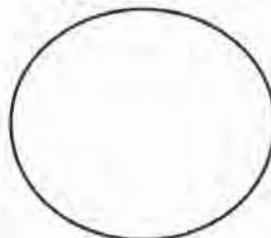
ΕΞΟΥΣΙΑ

ΔΗΜΑΡΧΟΣ

ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

β) Συγκρίνετε τις ενδείξεις του με τα αποτελέσματα της έρευνάς σας.

γ) Συζητήστε τυχόν διαφορές και μεταποιήστε ανάλογα το σχήμα.

5. α) Κάνετε έναν πίνακα του προϋπολογισμού των διάφορων μορφών τοπικής αυτοδιοίκησης σύμφωνα με τα στοιχεία που συλλέξατε από τις απαντήσεις στην ερώτηση 5 του ερωτηματολογίου.

β). Τι δείχνει ο πίνακας; Από πού προέρχονται τα περισσότερα έσοδα;

Σε ποιο τομέα υπάρχουν τα μεγαλύτερα έξοδα; Σε ποιους τομείς έργων φαίνεται ότι δίνεται προτεραιότητα ; Καταλαβαίνετε το γιατί;

6. Συνοψίστε σ' ένα σύντομο επεξηγηματικό κείμενο τα πορίσματα της έρευνάς σας.

- Προτείνετε θέματα για συζήτηση στην τάξη(π.χ. ο τρόπος λειτουργίας του θεσμού τοπικής αυτοδιοίκησης: μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα).

1. Διοικητικά Συστήματα

Ανάλογα με την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των οργάνων της διοικήσεως, διακρίνονται δύο κατηγορίες συστημάτων διοικήσεως: το συγκεντρωτικό και το αποκεντρωτικό.

Συγκεντρωτικό ονομάζεται το σύστημα κατά το οποίο όλες σχεδόν οι εξουσίες συγκεντρώνονται στο κέντρο, στην πρωτεύουσα του Κράτους και ασκούνται από την Κυβέρνηση με καθόλου ή ελάχιστη συμμετοχή του λαού.

Αποκεντρωτικό ονομάζεται το σύστημα κατά το οποίο ορισμένες διοικητικές εξουσίες παραχωρούνται με νομοθεσία σε όργανα στις διάφορες περιφέρειες και ασκούνται από τοπικές αρχές και από Κυβερνητικούς εκπροσώπους.

Από τον ορισμό των δύο συστημάτων είναι φανερό πως με το αποκεντρωτικό σύστημα διευκολύνεται η διοικητική οργάνωση του Κράτους και οι πολίτες εξυπηρετούνται καλύτερα, γρηγορότερα και χωρίς ταλαιπωρίες και πολλά έξοδα. Επίσης, τοπικά προβλήματα επισημαίνονται και λύνονται ή προωθούνται προς τη λύση τους γρηγορότερα από τους ίδιους τους πολίτες που τα αντιμετωπίζουν. Βασικό επίσης πλεονέκτημα του αποκεντρωτικού συστήματος είναι και το ότι δίνεται στους πολίτες που διαχειρίζονται τις τοπικές τους υποθέσεις η ευκαιρία να ωριμάζουν πολιτικά, να αποκτούν δημόσιο αίσθημα και να ενδιαφέρονται περισσότερο για τα κοινά. Ο πολίτης δεν αισθάνεται έτσι ότι εξουσιάζεται αλλ' ότι συμμετέχει στη διοίκηση του Κράτους.

Το διοικητικό σύστημα της αποκέντρωσης στηρίζεται στο θεσμό της αυτοδιοίκησης. **Αυτοδιοίκηση** υπάρχει όταν η πολιτεία παραχωρεί την αρμοδιότητα της άσκησης ορισμένων κρατικών εξουσιών σε τοπικά όργανα που είτε εκλέγονται από τους συμπολίτες τους είτε διορίζονται από το Κράτος. Τα όργανα αυτά της αυτοδιοίκησης θεωρούνται νομικά πρόσωπα*, έχουν δηλαδή ως ομάδα δικαιώματα και υποχρεώσεις που τους αναγνωρίζει ο νόμος. Η αυτοδιοίκηση διακρίνεται σε ειδική και τοπική.

(Α) Ειδική αυτοδιοίκηση

Η Ειδική ή κατά υπηρεσίες αυτοδιοίκηση παρέχεται από το Κράτος σε ορισμένες υπηρεσίες που ασκούν την εξουσία αυτοδιοίκησης μέσα στα όρια που τους παρέχει ο νόμος και σε όλο το Κράτος, όχι μόνο σε μια περιφέρεια.

* Φυσικό πρόσωπο είναι κάθε άνθρωπος. Νομικό πρόσωπο δεν είναι το κάθε φυσικό πρόσωπο αλλά μια ομάδα ανθρώπων ή και ένα σύνολο περιουσίας που συνενώνονται για την επίδιξη συγκεκριμένου σκοπού και αναγνωρίζονται από το νόμο ως πρόσωπα με δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Οι υπηρεσίες Ειδικής Αυτοδιοίκησης λέγονται και Ημικρατικοί Οργανισμοί και διοικούνται από Διοικητικά Συμβούλια που διορίζει η Κυβέρνηση. Ημικρατικοί οργανισμοί είναι και οι πιο κάτω:

1. Κυπριακός Οργανισμός Αθλητισμού]	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
2. Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου		
3. Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου]	Υπουργείο Εσωτερικών
4. Συμβούλιο Υδατοπρομήθειας		
5. Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού]	Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού
6. Αρχή Ηλεκτρισμού		
7. Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου]	Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων
8. Αρχή Λιμένων		

Άλλοι Ημικρατικοί Οργανισμοί είναι: Συμβούλιο Αμπελουργικών Προϊόντων, Αρχή Κρατικών Εκθέσεων, Οργανισμός Προτύπων και Ελέγχου Ποιότητας, Πολεοδομικό Συμβούλιο, Κυπριακός Οργανισμός Αναπτύξεως Γης, Οργανισμός Χρηματοδοτήσεως Στέγης, Συμβούλιο Εγγραφής και Παροχής Πιστοποιητικού Εργοληπτών, Καλλιτεχνική Επιτροπή ΘΟΚ, Συμβουλευτική Επιτροπή Συμβουλίου Αμπελουργικών Προϊόντων, Αναθεωρητική Αρχή Αδειών, Οργανισμός Νεολαίας, Επιτροπή Σιτηρών Κύπρου, Οργανισμός Κυπριακής Γαλακτοκομικής Βιομηχανίας, Συμβούλιο Εμπορίας Κυπριακών Πατατών και Καρότων, Συμβούλιο Εμπορίας Ελαιοκομικών Προϊόντων, Δασικές Βιομηχανίες Κύπρου, Αρχή Βιομηχανικής Κατάρτισεως Κύπρου.

(B) Τοπική αυτοδιοίκηση

"Η Τοπική αυτοδιοίκηση και η κηδεμόνευσή της".

Τα πολιτικά κόμματα συμπόλιτευσης συνιστούν τον κεντρικό φορέα της πολιτικής εξουσίας, που αναδεικνύεται και συγκροτείται ως αντιπροσωπευτικό σώμα με τη λαϊκή ετυμηγορία των βουλευτικών εκλογών. Σ' αυτό το σύστημα της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί τον εξισορροπητικό πόλο της λαϊκής κυριαρχίας, που σχηματίζεται και λειτουργεί σε ένα περιφερειακό, αποκεντρωμένο επίπεδο διαρκούς δημοκρατίας. Αυτός ο ρόλος είναι ιδιαίτερα σημαντικός για το πολίτευμά μας, που στερείται δεύτερου αντιπροσωπευτικού σώματος. Αυτή λοιπόν την αέναη πηγή πρωταγωνούς εξουσίας του λαού, που έχει την καταγωγή της στις απαρχές της ανθρώπινης κοινωνίας και αποτελεί τον πανάρχαιο θεσμό δημοκρατίας, πριν από κάθε μορφή δημοκρατίας και κράτους, την καταπολεμούν ως αντίπαλο δέος και την υποσκάπτουν με το χειρότερο τρόπο τα πολιτικά κόμματα στη χώρα μας, με το να επιδιώκουν την κομματική χειραγώγηση των δημοτικών και κοινοτικών εκλογών.

Διοικητικά η Κύπρος υποδιαιρείται σε έξι επαρχίες: Λευκωσίας, Αμμοχώστου, Λεμεσού, Λάρνακας, Πάφου και Κερύνειας.

Οι πόλεις Αμμοχώστου και Κερύνειας βρίσκονται, από τον Ιούλιο του 1974 που έγινε η τουρκική εισβολή, στο τουρκοκρατούμενο μέρος της Κύπρου.

Οι κάτοικοι των πόλεων αυτών και γενικότερα οι κάτοικοι του 37% του κυπριακού εδάφους αναγκάστηκαν από τους εισβολείς να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να διαμείνουν προσωρινά στις ελεύθερες περιοχές. Συνολικά το ένα τρίτο του πληθυσμού (200.000 περίπου) εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει τα χωριά, τις πόλεις και την επαρχία τους.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση ανάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών και η εποπτεία των Τοπικών Αρχών ασκείται από τον Έπαρχο. Κάθε μια από τις έξι επαρχίες της Κύπρου έχει τον Έπαρχό της που είναι λειτουργός του Υπουργείου Εσωτερικών και διορίζεται από την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας. Είναι ο σύνδεσμος των πολιτών της επαρχίας του και της Κυβέρνησης και φροντίζει ώστε να εφαρμόζεται η κυβερνητική πολιτική και να εξασφαλίζεται η ευημερία και ανάπτυξη της επαρχίας.

Υπάρχουν τρεις μορφές τοπικής αυτοδιοίκησης που ανήκουν όλες στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και έχουν όλες τις ίδιες περίπου εξουσίες και αρμοδιότητες. Αυτές είναι γενικά η βελτίωση και ανάπτυξη των περιοχών τους με την εκτέλεση οποιωνδήποτε έργων δημόσιας ωφελείας που θεωρούνται αναγκαία ή επιθυμητά για την περαιτέρω ανάπτυξη των περιοχών τους και τη δημιουργία συνθηκών ασφαλούς, άνετης και ευχάριστης διαβίωσης τόσο από υγιεινής όσο και πνευματικής, καλλιτεχνικής και ψυχαγωγικής απόψεως. Οι μεταξύ τους διαφορές βρίσκονται στο

βαθμό ή την έκταση που οι σκοποί αυτοί μπορούν να επιτευχθούν, λαμβάνοντας υπόψη τον πληθυσμό τους και τις οικονομικές δυνατότητές τους. Οι τρεις αυτοί τύποι τοπικής αυτοδιοίκησης, μεταξύ των οποίων δεν υπάρχει ιεραρχική σχέση, είναι οι Δήμοι, τα Συμβούλια Βελτιώσεως και οι Χωρικές Αρχές.

Χωρικές Αρχές λειτουργούν και στους Δήμους και στις Περιοχές Βελτιώσεως, παράλληλα με τα Δημοτικά Συμβούλια και τα Συμβούλια Βελτιώσεως. Οι αρμοδιότητές τους όμως σ' αυτή την περίπτωση περιορίζονται σ' ορισμένα καθήκοντα δευτερεύουσας σημασίας όπως είναι η έκδοση διαφόρων πιστοποιητικών, η πιστοποίηση φωτογραφιών, η καταγραφή γεννήσεων και θανάτων κτλ.

1) ΔΗΜΟΙ. Σύμφωνα με τον Περί Δήμων νόμο του 1985 οποιαδήποτε πόλη ή χωριό ή σύμπλεγμα χωριών έχει πληθυσμό πάνω από 5.000 κατοίκους μπορεί να ανακηρυχθεί σε Δήμο, αν εξακριβωθεί, με δημοψήφισμα, ότι αυτή είναι η επιθυμία των κατοίκων.

Κάθε Δήμος διοικείται από Συμβούλιο το οποίο αποτελείται από το Δήμαρχο και τους συμβούλους που εκλέγονται για πενταετή θητεία. Ο Δήμαρχος εκλέγεται απευθείας από το εκλογικό σώμα και ξεχωριστά από τα λοιπά μέρη του Συμβουλίου και όχι έμμεσα από τα μέλη του Συμβουλίου όπως παλαιότερα. Το γεγονός αυτό προσδίδει στο αξίωμα του Δημάρχου μεγαλύτερο κύρος και επιρροή, ιδίως όταν αυτός εκλεγεί με μεγάλη πλειοψηφία.

Όπως σημειώνουμε και πιο πάνω, κανείς δεν αρνείται τον πολιτικό χαρακτήρα και την πολιτική σημασία των εκλογών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Για να αποτελεί όμως σωστό πολιτικό κριτήριο για την κεντρική πολιτική εξουσία, συμπολίτευση και αντιπολίτευση, και για να παίζει ουσιαστικό πολιτικό ρόλο στο πολιτεύμα πρέπει οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης να είναι πολιτικά αυτοτελείς και ακηδεμόνευτοι και η έκφραση της λαϊκής βούλησης στην ανάδειξη των δημοτικών ή κοινοτικών αρχών να είναι γνήσια και ανόθευτη. Αλλά αυτό ακριβώς δεν επιθυμούν τα πολιτικά κόμματα. Με την κομματική κηδεμόνευση, όπως αυτή γίνεται σήμερα χωρίς καμιά αντίδραση από πουθενά, στη σημαντικότερη και κρίσιμότερη στιγμή λειτουργίας του θεσμού, που είναι οι εκλογές των αρχών του, νοθεύεται η λαϊκή βούληση στο αποκεντρωμένο τοπικό επίπεδο, υποσκάπτονται και τελικά καταλύονται η ποιοτική αυτοδυναμία και η διοικητική αυτοτέλεια της τοπικής αυτοδιοίκησης στη ρίζα της και αλλοιώνεται το Σύνταγμα.

Γ. Κασμάτη
Καθηγήτῆς
Συνταγματολόγου

Ο αριθμός των συμβούλων εξαρτάται από τον αριθμό των δημοτών.

Έτσι κάθε συμβούλιο αποτελείται, εκτός από το Δήμαρχο, από:

6	σ	μ	β	ο	ύ	λ	ο	υ	ς	σ	ε	Δ	ή	μ	ο	υ	ς	μ	έ	χ	ρ	ι	8,000	δ	η	μ	ό	τ	ε	ς
10	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	α	π	ό	8,000	-	12,000	δ	η	μ	ό	τ	ε	ς	"	"	"	"	"	"
14	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	12,000	-	20,000	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
18	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	20,000	-	35,000	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
22	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	35,000	-	45,000	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
26	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	45,000	δ	η	μ	ό	τ	ε	ς	κ	α	ι	ά	ν	ω	.	"	"	"	"

Αρμοδιότητες των Δήμων

Ο Δήμαρχος είναι το εκτελεστικό όργανο του Δήμου και έχει διπλή ιδιότητα: μετέχει στις συνεδρίες του Δημοτικού Συμβουλίου, διευθύνει τις εργασίες του και παράλληλα εκτελεί τις αποφάσεις του. Ο Δήμαρχος ετοιμάζει επίσης την ημερήσια διάταξη των συνεδριών και προεδρεύει. Μια άλλη σημαντική αρμοδιότητα του Δημάρχου είναι ότι προϊστάται όλων των δημοτικών υπηρεσιών, τις οποίες καθοδηγεί, κατευθύνει και ελέγχει. Διατάσσει την είσπραξη των δημοτικών φόρων και ενεργεί επίσης ως Λειτουργός Γάμου.

Το Δήμαρχο αναπληρώνει ο Αντιδήμαρχος, ο οποίος εκλέγεται από τους συμβούλους, με μυστική ψηφοφορία, σε συνεδρία που ο Δήμαρχος καλεί το ταχύτερο μετά την εκλογή του συμβουλίου.

Στην αρμοδιότητα των Δήμων ανήκει η διοίκηση όλων των τοπικών υποθέσεών του. Πιο αναλυτικά οι Δήμοι είναι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη της περιοχής που βρίσκεται μέσα στα δημοτικά όρια. Αποτελούν την αρμόδια αρχή για την εφαρμογή του περί Ρυθμίσεως Οδών και Οικοδομών Νόμου και των σχετικών Κανονισμών και εκδίδουν άδειες οικοδομών και διαχωρισμού οικοπέδων. Φροντίζουν για την εφαρμογή του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου και ενεργούν ως πολεοδομική αρχή. Προνοούν για την κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία συστημάτων ύδρευσης, υπονόμων και αποχέτευσης για την ίδρυση και λειτουργία σφαγείων για την καθαριότητα και υγιεινή κατάσταση του Δήμου για τη

ρύθμιση της τροχαίας· για την καλή εμφάνιση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος· για τον έλεγχο των υποστατικών στα οποία παρασκευάζονται ή πωλούνται τρόφιμα ή ποτά· για την ίδρυση και τον έλεγχο της λειτουργίας θεάτρων από το κοινό· για την προώθηση της πνευματικής, καλλιτεχνικής, πολιτιστικής, μορφωτικής, αθλητικής και οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας δραστηριότητας ή εκδήλωσης, συμπεριλαμβανομένης της ίδρυσης και λειτουργίας θεάτρων, μουσείων, βιβλιοθηκών, ορχήστρας, χορωδίας, αθλητικών εγκαταστάσεων, πινακοθηκών, μουσικών αιθουσών κτλ.

Η Λαϊκή Γειτονιά στη Λευκωσία

Έσοδα των Δήμων. Για να μπορέσουν οι Δήμοι να ανταποκριθούν στις πιο πάνω υποχρεώσεις τους, αναγκάζονται να επιβάλλουν ορισμένες φορολογίες, επιπρόσθετα προς την κρατική χορηγία που παίρνουν κάθε χρόνο, η οποία δεν είναι σταθερή. Τα κυριότερα έσοδα των Δήμων είναι δύο ειδών: οι φόροι και τα ανταποδοτικά δικαιώματα που εισπράττουν για υπηρεσίες που προσφέρουν στους δημότες. Οι βασικοί φόροι είναι οι εξής:

- α) το δημοτικό τέλος ακίνητης ιδιοκτησίας που είναι γνωστό ως κτηματικός φόρος και επιβάλλεται με βάση την εκτιμημένη αξία της ακίνητης περιουσίας,
- β) ο επαγγελματικός φόρος που επιβάλλεται σε φυσικά και νομικά πρόσωπα που ασκούν επάγγελμα μέσα στα δημοτικά όρια,
- γ) τα τέλη διανυκτέρευσης σε ξενοδοχεία και άλλα τουριστικά καταλύματα για πρόσωπα ηλικίας άνω των 10 χρόνων και
- δ) το τέλος θεάματος. Τα κυριότερα ανταποδοτικά δικαιώματα είναι

τα τέλη αποκομιδής σκυβάλων, τα δικαιώματα για την έκδοση αδειών οικοδομής και διαχωρισμού οικοπέδων, τα δικαιώματα για την τέλεση πολιτικών γάμων και τα διάφορα τέλη που εισπράττονται για χρήση σφαγείων, χώρων στάθμευσης, δημοτικών αγορών, διάφορα πρόστιμα κτλ.

Το κάθε Δημοτικό Συμβούλιο ετοιμάζει και υποβάλλει έγκαιρα στο Υπουργείο Εσωτερικών, μέσω του οικείου Επάρχου, τακτικό προϋπολογισμό εσόδων και εξόδων και προϋπολογισμό αναπτύξεως του Δήμου για τον επόμενο χρόνο, για έγκριση από το Υπουργικό Συμβούλιο. Στον προϋπολογισμό αναπτύξεως λαμβάνεται πρόνοια για τα αναπτυξιακά έργα που πρόκειται να εκτελεστούν κατά τη διάρκεια του έτους. Για την εκτέλεση έργων δημόσιας ωφελείας, τα Συμβούλια μπορούν, με έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου, να συνάπτουν δάνεια και μπορούν επίσης να εκδίδουν χρεόγραφα σε σχέση με οποιαδήποτε από τα δάνεια αυτά.

2) ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ. Το Υπουργικό Συμβούλιο έχει την αρμοδιότητα να κηρύξει οποιοδήποτε χωριό ή σύμπλεγμα χωριών σε περιοχή βελτιώσεως. Οι περιοχές αυτές διοικούνται από εξαμελές Συμβούλιο Βελτιώσεως του οποίου τα μέλη, συμπεριλαμβανομένου και του Κοινοτάρχη, εκλέγονται κάθε πέντε χρόνια από τους κατοίκους. Στα Συμβούλια αυτά δε συμμετέχουν πλέον Κυβερνητικά μέλη, εκτός από τον οικείο Έπαρχο που είναι και ο πρόεδρος του Συμβουλίου.

Αρμοδιότητες: Τα Συμβούλια Βελτιώσεως έχουν σχεδόν τις ίδιες αρμοδιότητες που αναφέρονται πιο πάνω για τα Δημοτικά Συμβούλια των πόλεων, εκτός από την αρμοδιότητα της εφαρμογής του περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμου.

Για την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους τα Συμβούλια Βελτιώσεως επιβάλλουν διάφορους φόρους και εισπράττουν ανταποδοτικά δικαιώματα για υπηρεσίες που προσφέρουν στους κατοίκους και συνάπτουν δάνεια, αφού εξασφαλίσουν έγκριση του Υπουργού Εσωτερικών. Έχουν το δικαίωμα να επιβάλλουν επιπρόσθετα από τους φόρους των Δήμων, το φόρο κοινοτικών υπηρεσιών και το φόρο ενοικίου. Οι άλλοι φόροι είναι το τέλος βελτιώσεως, που είναι ουσιαστικά ο κτηματικός φόρος που επιβάλλεται με βάση την αξία της ακίνητης ιδιοκτησίας και ο επαγγελματικός φόρος που επιβάλλεται με βάση την αξία της ακίνητης ιδιοκτησίας και ο επαγγελματικός φόρος. Τα Συμβούλια Βελτιώσεως λαμβάνουν κρατική βοήθεια υπό μορφή επιχορήγησης για τα περισσότερα αναπτυξιακά τους έργα.

Εξουσίες Συμβουλίων: Με την έγκριση του Υπουργού Εσωτερικών, τα Συμβούλια δικαιούνται να συνάπτουν δάνεια για την εκτέλεση των έργων που θεωρούνται αναγκαία ή σκόπιμα για την καθαριότητα και την υγιεινή κατάσταση της περιοχής, αλλά και τη γενική ανάπτυξη της και τη δημιουργία συνθηκών άνετης και ευχάριστης διαβίωσης.

3) ΧΩΡΙΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ. Τις τοπικές υποθέσεις του κάθε χωριού διαχειρίζεται πενταμελής εκλεγμένη χωριτική επιτροπή της οποίας η θητεία είναι πενταετής, όπως και στις περιπτώσεις των Δημοτικών Συμβουλίων και των Συμβουλίων Βελτιώσεως. Η Επιτροπή αποτελείται από τον πρόεδρό της, δηλ.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ακ. Απ. Ανδρέας

Ριζοκάρπασο

Αιγαίουδα

ΕΠΙ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ

Ακονθού

Τρικόμο

Λεμιόναϊκο

Μαραθόβουνος

Αγ. Στέργιος

Λασα

Λύση

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

Αγρο

Παράλινη

Φοινίκης

Πύλας

Εμμοσάρτα

Ακ. Γαρέφα

Λαθιόβου

Εμμοσάρτα

ΛΑΡΝΑΚΑ

Ακ. Κιτίου

ΚΕΡΥΝΕΙΑ

Μπέλλα-Παίς

Κιθραία

Δίκωμο

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Ακ. Κορμακίτη

ΕΠΙ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ

Λατιφός

Καραβός

Μόρφου

Γερβλακός

Αλάτι

Παλιόμυτο

Κοκκινοτριμιθιά

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

ΕΠΙ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Αδάι

Κόρινος

Αροδίττου

Λεύκωρα

Κοβίτου

Σκαρίνου

Κίτι

Ακ. Γάτας

ΕΠΙ ΛΑΡΝΑΚΟΣ

Κόρινος

Αροδίττου

Λεύκωρα

Κοβίτου

Σκαρίνου

Κίτι

Ακ. Γάτας

ΕΠΙ ΛΕΜΕΣΟΥ

Παλαχώρι

Κυπεριονία

Καλοπαναγιώτης

Κοκκινοτριμιθιά

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

ΕΠΙ ΛΕΜΕΣΟΥ

Παλαχώρι

Κυπεριονία

Καλοπαναγιώτης

Κοκκινοτριμιθιά

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

ΕΠΙ ΛΕΜΕΣΟΥ

Παλαχώρι

Κυπεριονία

Καλοπαναγιώτης

Κοκκινοτριμιθιά

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

ΕΠΙ ΛΕΜΕΣΟΥ

Παλαχώρι

Κυπεριονία

Καλοπαναγιώτης

Κοκκινοτριμιθιά

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Λασιότομο

Ακ. Ανάμιας

ΕΠΙ ΠΑΦΟΥ

Πολύη

Παναγιώ

Στραμίτι

Κισσόνεργα

Πάφος

Γεροσκήπου

Τύπη

Ακ. Ζευγάρη

ΕΠΙ ΠΑΦΟΥ

Πολύη

Παναγιώ

Στραμίτι

Κισσόνεργα

Πάφος

Γεροσκήπου

Τύπη

Ακ. Ζευγάρη

ΕΠΙ ΠΑΦΟΥ

Πολύη

Παναγιώ

Στραμίτι

Κισσόνεργα

Πάφος

Γεροσκήπου

Τύπη

Ακ. Ζευγάρη

Περιοχές Βρετανικών Βάσεων

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:1,000,000

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ

τον κοινοτάρχη, τον αναπληρωτή κοινοτάρχη (ο οποίος αντικαθιστά τον κοινοτάρχη, όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται) και τρία άλλα μέλη. Όπως και στην περίπτωση των δημάρχων, οι κοινοτάρχες εκλέγονται απευθείας από το εκλογικό σώμα και ξεχωριστά από τα τέσσερα άλλα μέλη της Χωρικής Επιτροπής.

Το 1979 έγιναν οι πρώτες εκλογές, ύστερα από 50 χρόνια, και η κάθε κοινότητα εξέλεξε τη Χωρική Επιτροπή της. Τα καθήκοντα του Κοινοτάρχη σχετίζονται περισσότερο με τις λειτουργίες του κράτους παρά με τις υποθέσεις και τα προβλήματα της κοινότητας.

Ο κοινοτάρχης έχει τα ακόλουθα καθήκοντα:

- Συνεργάζεται με τους διάφορους κρατικούς υπαλλήλους και την Αστυνομία και τους βοηθά για θέματα της κοινότητάς του.
- Γνωστοποιεί στην κοινότητά του το περιεχόμενο διάφορων εγγράφων που του αποστέλλονται από Κυβερνητικά τμήματα.
- Καταγράφει τις γεννήσεις και τους θανάτους που επισυμβαίνουν στην κοινότητά του.
- Εκδίδει διάφορα πιστοποιητικά (κινητής και ακίνητης ιδιοκτησίας, για σκοπούς ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στα κρατικά νοσοκομεία κτλ).
- Εισπράττει τις κοινοτικές φορολογίες και τηρεί τα διάφορα κοινοτικά ταμεία.

Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, η Χωρική Αρχή στο κάθε χωριό έχει όλα τα καθήκοντα και τις εξουσίες που έχουν τα Δημοτικά Συμβούλια και τα Συμβούλια Βελτιώσεως, τηρουμένων βέβαια των αναλογιών.

Έσοδα. Έχουν σταθερούς φόρους και ανταποδοτικά δικαιώματα όπως και οι άλλες τοπικές αρχές για την προσφορά υπηρεσιών στους κατοίκους. Μπορούν επίσης να συνάψουν δάνεια για την εκτέλεση διάφορων έργων που επιχορηγούνται από την Κυβέρνηση. Οι κυριότεροι φόροι που μπορούν να επιβάλλουν είναι οι εξής:

α) ο φόρος κατόχου που επιβάλλεται σε πρόσωπα που κατέχουν ακίνητη περιουσία μέσα στο χωριό, ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση β) ο φόρος θεάματος και γ) ο φόρος για δικαίωμα διεξαγωγής επιχειρήσεως ή άσκηση επαγγέλματος μέσα στην περιοχή του χωριού.

Επειδή όμως η εκτέλεση έργων απαιτεί πολλά έξοδα, η Κυβέρνηση επιχορηγεί τα έργα που εκτελούνται σε κάθε κοινότητα και τη δανειοδοτεί με μακροπρόθεσμα και χαμηλότοκα δάνεια.

Από τον Ιανουάριο του 1991 καταβάλλεται στους Κοινοτάρχες αντιμισθία, που είναι ανάλογη με τους εκλογείς της κάθε κοινότητας. Το μεγαλύτερο μέρος της αντιμισθίας καταβαλλόταν από την κυβέρνηση και το υπόλοιπο από τις ίδιες τις κοινότητες, όμως από την 1/1/1995 καταβάλλεται εξολοκλήρου από την Κυβέρνηση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

(Α) 1. Ποιες γενικές κατηγορίες διοικητικών συστημάτων έχουμε και ποια τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της καθεμιάς;

2. Τι ονομάζουμε «αυτοδιοίκηση» και ποια είδη αυτοδιοίκησης υπάρχουν στην Κύπρο;
3. Τι σημαίνει Ημικρατικός Οργανισμός;
4. Ποιοι ημικρατικοί οργανισμοί έχουν τα αρχικά: Α.Η.Κ., Α.Τ.Κ., Ρ.Ι.Κ., Θ.Ο.Κ., Κ.Ο.Τ., Κ.Ο.Α.;
5. Για ποιους λόγους παραχωρείται από την κυβέρνηση η Τοπική Αυτοδιοίκηση και ποια τα οφέλη από αυτή;
6. Ποιες μορφές Τοπικής Αυτοδιοίκησης υπάρχουν στην Κύπρο και ποιες προϋποθέσεις χρειάζονται για να εφαρμοστεί η καθεμιά από αυτές;
7. Τι είναι οι Δήμοι, ποιοι οι πόροι και οι αρμοδιότητές τους;
8. Τι είναι τα Συμβούλια Βελτιώσεως, ποιοι τα αποτελούν και ποιες οι αρμοδιότητές τους;
9. Ποιες οι βασικές διαφορές μεταξύ των Δημοτικών Συμβουλίων και των Συμβουλίων Βελτιώσεως;

(Β) 1. Συμπληρώστε τα πιο κάτω στοιχεία:

(αν είστε εκτοπισμένοι συμπληρώστε με τα δεδομένα πριν την εισβολή).

ΟΝΟΜΑ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ - ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ:
ΕΠΑΡΧΙΑ:
ΔΗΜΟΣ:
ΠΕΡΙΟΧΗ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ:
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ:

2. Ποια όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι υπεύθυνα:

- α) για την έγκριση του τόπου λειτουργίας της δημοτικής αγοράς της περιοχής σας;
- β) για την έγκριση του σχεδίου ανέγερσης της κατοικίας σας στη Λάρνακα;
- γ) για την έκδοση πιστοποιητικού γεννήσεώς σας;
- δ) για την κατασκευή πάρκου στην περιοχή σας;
- ε) για την είσπραξη του επαγγελματικού φόρου των καθηγητών του σχολείου σας;

(Γ) 1. Συζητήστε το θέμα: Πώς μπορεί να εφαρμοστεί το αποκεντρικό και το συγκεντρικό σύστημα στη σχέση και στις αρμοδιότητες διεύθυνσης – μαθητών στο σχολείο και ποια τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από την εφαρμογή του καθενός;

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● **Συγκεντρωνικό σύστημα διοικήσεως.** Όλες σχεδόν οι εξουσίες συγκεντρώνονται στο Κέντρο, στην πρωτεύουσα του Κράτους και η Κυβέρνηση ασκεί όλες τις διοικητικές εξουσίες.

● **Αποκεντρωτικό σύστημα διοικήσεως.** Ορισμένες διοικητικές εξουσίες παραχωρούνται στις περιφέρειες και ανατίθενται σε τοπικές αρχές που είτε εκλέγονται από τους συμπολίτες τους είτε διορίζονται από το Κράτος.

● **Αυτοδιοίκηση:** α) **Ειδική ή κατά υπηρεσίες** παρέχεται σε ορισμένες υπηρεσίες ή οργανισμούς που ασκούν διοικητική εξουσία σε όλο το Κράτος κι όχι μόνο σε μια περιφέρεια. Οι υπηρεσίες Ειδικής Αυτοδιοίκησης λέγονται και **Ημικρατικοί Οργανισμοί**.

β) **Τοπική Αυτοδιοίκηση ή εδαφική** συνίσταται στην ανάθεση εξουσίας σε τοπικά όργανα διοίκησης για υποθέσεις που αφορούν την περιοχή τους.

Έπαρχος: Λειτουργός του Υπουργείου Εσωτερικών. Διορίζεται από την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας και ασκεί εποπτεία στις Τοπικές Αρχές. Είναι ο σύνδεσμος των πολιτών της επαρχίας του και της κυβέρνησης.

● **Μορφές Τοπικής Αυτοδιοίκησης:** Δήμοι, Συμβούλια Βελτιώσεως, Χωριτικές Αρχές.

Δήμοι: Λειτουργούν σε περιοχές που έχουν πληθυσμό πάνω από 5.000 κατοίκους. Κάθε Δήμος διοικείται από το Δήμαρχο και τους Δημοτικούς Συμβούλους. Ο αριθμός των Δημοτικών Συμβούλων κυμαίνεται από 6-26 ανάλογα με τον πληθυσμό.

Περιοχές Βελτιώσεως: Κηρύσσονται από το Υπουργικό Συμβούλιο μεγάλες κοινότητες ή θέρετρα. Διοικούνται από επταμελές Συμβούλιο Βελτιώσεως που αποτελείται από πέντε αιρετά τοπικά μέλη, τον Κοινοτάρχη και τον Έπαρχο που είναι και ο Πρόεδρος του Συμβουλίου.

Κοινότητες: Διοικούνται από πενταμελή Χωριτική Αρχή. Ο Πρόεδρος της ονομάζεται Κοινοτάρχης.

Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Έννοιες που ενδιαφέρουν

1) **Εθνικό Εισόδημα ή Εθνικό Προϊόν ή Εθνική Δαπάνη** είναι ουσιαστικά έννοιες ταυτόσημες και χρησιμοποιούνται εναλλακτικά ανάλογα με τη μέθοδο που εφαρμόστηκε για το σχετικό υπολογισμό. Με τον όρο Εθνικό Εισόδημα εννοούμε το σύνολο της αξίας των νέων αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τη δραστηριότητα των μόνιμων κατοίκων μιας χώρας εντός μιας χρονικής περιόδου (έτος). Αν από το συνολικό αυτό μέγεθος αφαιρέσουμε τη φθορά του κεφαλαίου που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή των νέων αγαθών και υπηρεσιών, δηλαδή αν αφαιρέσουμε την απόσβεση, έχουμε την έννοια του Καθαρού Εθνικού Εισοδήματος.

2) Αναφορικά με τον **υπολογισμό του Εθνικού Εισοδήματος** υπάρχουν τρεις μέθοδοι μετρήσεως:

(α) **Εισοδηματική μέθοδος**, σύμφωνα με την οποία αθροίζουμε τα εισοδήματα όλων των κατηγοριών που συμμετέχουν στη διαδικασία της παραγωγής (π.χ. γεωργών, βιομηχάνων, εργατών, υπαλλήλων, κεφαλαιούχων κτλ) δηλαδή αθροίζουμε τους μισθούς, τα κέρδη, τους τόκους και τα ενοίκια. Το σύνολο αυτό αποδίδει το Εθνικό Εισόδημα.

(β) Μέθοδος απογραφής των παραγωγής

Με βάση τη μέθοδο αυτή, αθροίζουμε τις αξίες των προϊόντων και υπηρεσιών που παρήχθησαν από τους διάφορους παραγωγικούς κλάδους και, για να αποφευχθεί διπλός υπολογισμός, αφαιρούμε την αξία των πρώτων υλών και των υπηρεσιών που χρησιμοποίησε κάθε κλάδος για την παραγωγή του προϊόντος του.

(γ) Μέθοδος της συνολικής δαπάνης

Η μέθοδος αυτή στηρίζεται στο συλλογισμό ότι το Εθνικό Εισόδημα μιας περιόδου μπορεί να δαπανηθεί/ διατεθεί μόνο με δύο τρόπους (i) είτε για επενδύσεις (ii) είτε για κατανάλωση. Συνεπώς αν προσθέσουμε τη δαπάνη για επενδύσεις και τη δαπάνη για κατανάλωση καταλήγουμε σε συνολικό μέγεθος αντίστοιχο του Εθνικού Εισοδήματος.

ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ – ΕΘΝΙΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ – ΕΘΝΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ

Σε τρέχουσες τιμές αγοράς

Εισοδηματική Μέθοδος €	Μέθοδος Παραγωγής €	Μέθοδος Συνολικής Δαπάνης €
1. ΜισθοίX	1. ΓεωργίαX	1. Ιδιωτική ΚατανάλωσηX
2. ΕνοίκιαX	2. ΒιομηχανίαX	2. Δημόσια ΚατανάλωσηX
3. ΤόκοιX	3. ΕμπόριοX	3. Ακαθ. Πάγιες Επενδύσεις X
4. ΚέρδηX	4. ΥπηρεσίεςX	4. Μεταβολή Αποθεμάτων ...X
ΚΑΘ. ΕΓΧ. ΕΙΣΟΔΗΜΑX	ΑΚΑΘ. ΕΓΧ. ΠΡΟΪΟΝX	5. Καθαρές εξαγωγέςX
(σε τιμές συντελεστών)	(σε τιμές αγοράς)	ΑΚΑΘ. ΕΓΧ. ΔΑΠΑΝΗX
5. + ΑποσβέσειςX	5. ± Καθ. Εισ. από εξωτ.X	(σε τιμές αγοράς)
ΑΚΑΘ. ΕΓΧ. ΕΙΣΟΔ.X	ΑΚΑΘ. ΕΘΝ. ΠΡΟΪΟΝX	6. ± Καθ. Εισ. από εξωτ.X
(σε τιμές συντελεστών)	(σε τιμές αγοράς)	ΑΚΑΘ. ΕΘΝ. ΔΑΠΑΝΗ ...X
6. + Εμμ. Φόροι – Επιδ.X		(σε τιμές αγοράς)
ΑΚΑΘ. ΕΓΧ. ΕΙΣΟΔ.X		
(σε τιμές αγοράς)		
7. ± Καθαρ. Εισ. από εξωτ.X		
ΑΚΑΘ. ΕΘΝ. ΕΙΣΟΔ.X		
(σε τιμές αγοράς)		

3) Ισοζύγιο Πληρωμών είναι ένας λογαριασμός στον οποίο καταχωρούνται κατά τρόπο συστηματικό όλες οι οικονομικές συναλλαγές των κατοίκων μιας χώρας με τον υπόλοιπο κόσμο, μέσα σε ορισμένη χρονική περίοδο (έτος). Το ισοζύγιο πληρωμών περιλαμβάνει δύο μικρότερα ισοζύγια:

- (α) Το Εμπορικό Ισοζύγιο στο οποίο καταχωρούνται οι εισαγωγές από και οι εξαγωγές προς τον υπόλοιπο κόσμο και
- (β) Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών. Το ισοζύγιο αυτό διαφέρει από το εμπορικό κατά το ότι εκτός των εισαγωγών και εξαγωγών αγαθών περιλαμβάνει και τις Άδηλες Εισπράξεις και Πληρωμές, περιλαμβάνει δηλαδή και το ισοζύγιο των Άδηλων Πόρων.

Ισοζύγιο Πληρωμών Κύπρου 2000 (€ εκ.)

	€εκ.	€εκ.
Εξαγωγές.....	523,4	
Εισαγωγές.....	-2 119,7	
Εμπορικό Ισοζύγιο (Έλλειμμα)		-1 596,3
Αδηλες Εισπράξεις	2 408,9	
Αδηλες Πληρωμές	-1 069,4	
Ισοζύγιο Άδηλων Κονδυλίων (Πλεόνασμα)		1 339,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Έλλειμμα)		-284,8
Εισροές Κεφαλαίων	259,7	
Εκροές Κεφαλαίων	-149,1	
Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων (Πλεόνασμα)		110,6
Τακτοποιητέα Στοιχεία		115,6
Ισοζύγιο Πληρωμών (Έλλειμμα)		-58,6

Πηγή: Γραφείο Προγραμματισμού.

4) Συναλλαγματικά αποθέματα είναι τα συσσωρευμένα στοιχεία ενεργητικού και οι απαιτήσεις σε ξένα νομίσματα της χώρας έναντι άλλων χωρών. Τα αποθέματα αυτά αυξάνουν, όταν το ισοζύγιο πληρωμών είναι πλεονασματικό ή όταν ξένοι κεφαλαιούχοι καταθέτουν σε κυπριακές τράπεζες χρήματα σε ξένο συνάλλαγμα. Αντίθετα, τα αποθέματα μειώνονται, όταν το ισοζύγιο πληρωμών είναι ελλειμματικό ή όταν οι καταθέσεις ξένων σε κυπριακές τράπεζες μειώνονται.

Τα συναλλαγματικά αποθέματα αποτελούν παράγοντα διατήρησης της εμπιστοσύνης των ξένων για την οικονομική σταθερότητα της οικονομίας της χώρας. Ταυτόχρονα η διατήρηση των αποθεμάτων προσφέρει τη δυνατότητα συνέχισης των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών και της αποπληρωμής των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας, ακόμα και στις περιπτώσεις που δεν είναι δυνατό να εξασφαλιστεί αρκετό ξένο συνάλλαγμα λόγω μείωσης των εξαγωγών ή απώλειας του τουρισμού (άδηλες εισπράξεις), όπως συνήθως συμβαίνει σε περιόδους ανωμαλίας, πολέμου ή άλλων πολιτικών γεγονότων και οικονομικών κρίσεων.

**Ισοζύγιο Πληρωμών, Συναλλαγματικά Αποθέματα
και Εξωτερικό Χρέος της Κύπρου**

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	(Εκτ.)	(Εκτ.)	(Εκτ.)	(Εκτ.)	(Εκτ.)	(Προβ.)
	€εκ.	€εκ.	€εκ.	€εκ.	€εκ.	€εκ.
Εμπορικό Ισοζύγιο	-989,2	-1 070,3	-1 099,0	-1 287,6	-1 297,9	-1 624,3
Ισοζύγιο Άδηλων Κονδυλίων	911,8	848,4	924,8	973,2	1 141,5	1 339,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-77,4	-221,9	-174,2	-314,4	-118,2	-284,8
Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων	-11,5	-4,1	89,3	161,8	53,6	110,6
Τακτοποιητέα Στοιχεία	5,9	6,5	-34,1	-36,8	-87,7	-115,6
Ισοζύγιο Πληρωμών	-94,8	-219,5	-119,0	-189,4	-152,3	-58,6
Συναλλαγματικά Αποθέματα	1 861,4	2 249,8	2 607,6	2 315,7	2 958,8	4 009,7
Εξωτερικό Χρέος	1 021,0	1 036,8	1 213,1	1 396,0	1 502,3	1 538,5

Πηγή: Γραφείο Προγραμματισμού

5) **Άδελες Εισπράξεις** είναι τα χρηματικά ποσά που εισπράττει η χώρα σε μορφή ξένου συναλλάγματος από αιτίες άλλες εκτός της εξαγωγής αγαθών. Τέτοιες εισπράξεις είναι οι δαπάνες των τουριστών που επισκέπτονται τη χώρα, τα εμβάσματα ημεδαπών που ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό, τα ναύλα που εισπράττουν από ξένους, πλοία ή αεροπλάνα που ανήκουν στη χώρα, οι μισθοί ξένων διπλωματών και οι δαπάνες συντήρησης ξένων στρατευμάτων που σταθμεύουν στη χώρα. Σε αντίθεση, **Άδελες Πληρωμές** είναι οι δαπάνες που διενεργούν πολίτες της χώρας όταν επισκέπτονται το εξωτερικό ως τουρίστες ή οι δαπάνες του κράτους για την αγορά των υπηρεσιών πλοίων ή αεροπλάνων που ανήκουν σε ξένους.

6) **Φ.Π.Α.** Ο φόρος αυτός επιβάλλεται στην προστιθέμενη αξία την οποία αποκτά ένα αγαθό μέσα από τα διάφορα διαδοχικά στάδια της παραγωγικής διαδικασίας. Υπολογίζεται δηλαδή ως ποσοστό της επιπλέον αξίας που αποκτά ένα οικονομικό αγαθό στην πορεία του διαμέσου της παραγωγικής διαδικασίας: από την κοπή των δέντρων στο δάσος, στην επεξεργασία της ξυλείας, τη μεταφορά και την αποθήκευση, μέχρι την κατασκευή των επίπλων στο εργοστάσιο (με τη χρήση και άλλων υλικών που κι εκείνα έχουν επιβαρυνθεί με τον αντίστοιχο φόρο). Σε κάθε στάδιο το προϊόν μεταμορφώνεται, η κατάστασή του μεταβάλλεται και αντίστοιχα αυξάνεται η αξία του χάρη στην εργασία ανθρώπων και στη χρήση εργαλείων και μηχανών. Ένα μέρος αυτής της επιπλέον αξίας (της προστιθέμενης αξίας) αποσπάται από το Δημόσιο υπό μορφή Φ.Π.Α. Σε οικονομικούς όρους, αυτή η αξία αναλύεται βασικά στην αποζημίωση των συντελεστών παραγωγής. Είναι δηλαδή μισθός (αμοιβή της εργασίας) και κέρδος (αποζημίωση του κεφαλαίου για τη χρήση εργαλείων, μηχανημάτων, εγκαταστάσεων και για την οργάνωση). Η προστιθέμενη αξία στο σύνολο της οικονομίας είναι έτσι ίση με το άθροισμα των μισθών και των κερδών. Με την επιβολή του ΦΠΑ το κράτος έρχεται να παρακρατήσει μέρος αυτής της αξίας.

2. Προγραμματισμός Αναπτύξεως και Προϋπολογισμοί

(Α) Προγραμματισμός αναπτύξεως

Αμέσως μετά την ανεξαρτησία εισάχθηκε στην Κύπρο ο θεσμός του Προγραμματισμού Αναπτύξεως, με τη δημιουργία το 1961 του Γραφείου Προγραμματισμού και την ετοιμασία του Πρώτου Πενταετούς Σχεδίου για την περίοδο 1962-1966.

Βασικός σκοπός του Προγραμματισμού είναι η πιο αποδοτική αξιοποίηση όλων των φυσικών και οικονομικών πόρων, μέσα στα πλαίσια ατομικής ελευθερίας και δημοκρατικών διαδικασιών, ώστε να εξασφαλίζεται ικανοποιητικό επίπεδο αναπτύξεως για το λαό.

Κάθε Πρόγραμμα Αναπτύξεως περιλαμβάνει τους αντικειμενικούς μακροπρόθεσμους σκοπούς, τους επιμέρους στόχους και τα μέτρα πολιτικής για την εφαρμογή των στόχων.

Οι αντικειμενικοί σκόποι αναφέρονται συνήθως στους πιο κάτω τομείς:

(α) Βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης (β) δίκαιη κατανομή του εθνικού εισοδήματος τόσο κατά κοινωνική ομάδα όσο και περιφερειακά (γ) πλήρης και αποδοτική αξιοποίηση των παραγωγικών πόρων της χώρας και ειδικότερα διατήρηση του ψηλού επιπέδου απασχόλησης εργατικού δυναμικού (δ) επίτευξη του ψηλότερου δυνατού ρυθμού ανάπτυξης (ε) διατήρηση των συνθηκών σταθερότητας τόσο αναφορικά με το επίπεδο των τιμών όσο και στο ισοζύγιο πληρωμών (στ) τεχνολογική αναβάθμιση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας.

Οι αντικειμενικοί μακροπρόθεσμοι σκοποί παίρνουν τη συγκεκριμένη τους έκφραση στους στόχους των Σχεδίων Αναπτύξεως. Με τα σχέδια αυτά συγκεκριμενοποιούνται και προγραμματίζονται οι δυνατότητες επιτεύξεως των σκοπών και καθορίζονται τα διάφορα μέτρα πολιτικής (διοικητικά, φορολογικά, νομισματικά κ.ά.), ώστε να προωθηθούν και να πραγματοποιηθούν μέσα στα ορισμένα χρονικά πλαίσια.

Ο μηχανισμός Προγραμματισμού: Στην κορυφή του μηχανισμού προγραμματισμού βρίσκεται η **Κεντρική Επιτροπή Προγραμματισμού** με πρόεδρο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και μέλη όλους του Υπουργούς, το Γενικό Διευθυντή του Γραφείου Προγραμματισμού, που είναι ο Γραμματέας της Επιτροπής και το Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας υπό συμβουλευτική ιδιότητα.

Η Επιτροπή αυτή έχει τη γενική ευθύνη για την ετοιμασία και εφαρμογή των Σχεδίων Αναπτύξεως και τη διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής.

Στη δεύτερη βαθμίδα εξουσίας στο μηχανισμό Προγραμματισμού βρίσκονται οι δυο Επιτροπές Προγραμματισμού.

α) **Η Επιτροπή Προγραμματισμού για θέματα Πολιτικής** που δίδει κατευθυντήριες γραμμές για την ετοιμασία των Σχεδίων Αναπτύξεως και για τη δια-

μόρφωση μέτρων πολιτικής και β) η **Επιτροπή Προγραμματισμού για τον Προϋπολογισμό** που ετοιμάζει και παρακολουθεί την εφαρμογή του Ετήσιου Προϋπολογισμού Αναπτύξεως με βάση τους στόχους που εγκρίνονται από την Επιτροπή πολιτικής.

Οι Επιτροπές Προγραμματισμού λειτουργούν υπό την προεδρία του Υπουργού Οικονομικών.

(B) Έννοια και σημασία του Προϋπολογισμού

Για σκοπούς προγραμματισμού και για την επίτευξη των σκοπών της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής του κράτους, απαιτείται πρόβλεψη της προέλευσης και της κατευθύνσεως των πόρων του κράτους. **Προϋπολογισμός** είναι η εκ των προτέρων λεπτομερής κατάταξη των εσόδων και εξόδων του κράτους για μια καθορισμένη περίοδο (ένα έτος).

Ο κρατικός προϋπολογισμός παίζει βασικό ρόλο στη διαμόρφωση και εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής μιας κυβερνήσεως. Από το συνδυασμό των διάφορων κονδυλίων, δηλαδή των δαπανών του προϋπολογισμού, διαγράφονται και εξαρτώνται οι τομείς δράσεως και αναπτύξεως στον κοινωνικό και οικονομικό τομέα.

Οι προτεραιότητες που δίνονται στους διάφορους τομείς υπαγορεύονται από το επίπεδο ανάπτυξης του Κράτους όσο και από τους συγκεκριμένους στόχους της Κυβέρνησης.

Ο κρατικός προϋπολογισμός διέπεται από αυστηρούς κανόνες που ισχύουν σ' όλες σχεδόν τις δημοκρατικές χώρες. Οι κανόνες αυτοί συνοψίζονται στα εξής:

- α) Ο δημόσιος προϋπολογισμός πρέπει να δημοσιεύεται, ώστε ο κάθε πολίτης να μπορεί να γνωρίζει τα έσοδα και έξοδα του κράτους.
- β) Ο δημόσιος προϋπολογισμός πρέπει να καλύπτει όλες τις οικονομικές δοσοληψίες του κράτους.
- γ) Ο δημόσιος προϋπολογισμός πρέπει να καλύπτει ορισμένη μόνο περίοδο, συνήθως ένα χρόνο και να μην έχει αόριστη διάρκεια.
- δ) Ο δημόσιος προϋπολογισμός εφαρμόζεται μόνον αφού εγκριθεί από τη νομοθετική εξουσία.

(Γ) Τακτικός Προϋπολογισμός, Προϋπολογισμός Αναπτύξεως, Προϋπολογισμός Εκτοπισθέντων και Παθόντων

Κάθε χρόνο τα διάφορα κυβερνητικά τμήματα μέσω του Υπουργείου τους, αποστέλλουν στο Υπουργείο Οικονομικών καταστάσεις στις οποίες παρουσιάζονται με κάθε λεπτομέρεια τα έξοδα που προβλέπονται για τη λειτουργία τους.

Το Υπουργείο Οικονομικών καταρτίζει τον Τακτικό Προϋπολογισμό και τον Προϋπολογισμό Εκτοπισθέντων και Παθόντων και εγκρίνει τον Προϋπολογισμό Αναπτύξεως για τον καταρτισμό του οποίου είναι υπεύθυνο το Γραφείο Προγραμματισμού. Στη συνέχεια οι προϋπολογισμοί υποβάλλονται στο Υπουργικό Συμβούλιο και αφού εγκριθούν από αυτό, παραπέμπονται στη Βουλή των Αντιπροσώπων προς ψήφιση (πρβ. άρθρο 167 Κυπριακού Συντάγματος). Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι ένα ποσό που περιλήφθηκε στον προϋπολογισμό και ψηφίστηκε από τη Βουλή δεν είναι αρκετό για το σκοπό για τον οποίο ψηφίστηκε, τότε αποστέλλεται στη Βουλή συμπληρωματικός προϋπολογισμός ο οποίος, αφού ψηφιστεί από τη Βουλή, συμπεριλαμβάνεται στον προϋπολογισμό του έτους στο οποίο αναφέρεται.

Οι προϋπολογισμοί πρέπει να κατατεθούν στη Βουλή μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου, η ψηφισή τους όμως, για διάφορους λόγους, μπορεί να καθυστερήσει το αργότερο μέχρι το Φεβρουάριο. Δεδομένου όμως ότι το οικονομικό έτος αρχίζει την πρώτη Ιανουαρίου, για να κάλυφθούν τυχόν δαπάνες για την περίοδο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου, η Βουλή ψηφίζει τα λεγόμενα **δωδεκατημόρια**, δηλαδή ποσά που ανέρχονται στο ένα δωδέκατο των εξόδων που προέβλεπε για τον ίδιο σκοπό ο προηγούμενος προϋπολογισμός.

Όταν τα έσοδα που προβλέπονται στον προϋπολογισμό είναι περισσότερα από τα έξοδα, τότε ο προϋπολογισμός είναι **πλεονασματικός**, παρουσιάζει δηλαδή πλεόνασμα. Εάν τα προβλεπόμενα έξοδα είναι περισσότερα από τα έσοδα, ο προϋπολογισμός είναι **ελλειμματικός**, παρουσιάζει δηλ. έλλειμμα, και εάν τα προβλεπόμενα έσοδα και έξοδα ισορροπούν, έχουμε **ισοσκελισμένο προϋπολογισμό**.

1) **ΤΑΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ**: Περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των προβλεπόμενων εσόδων του Κράτους καθώς και τις προβλεπόμενες συνηθισμένες δαπάνες της Κυβέρνησης. Οι δαπάνες αυτές θεωρούνται αναγκαίες για την ομαλή λειτουργία της κρατικής μηχανής και επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο, π.χ. δαπάνες για μισθούς δημόσιων υπαλλήλων, έξοδα συντήρησης των Υπουργείων κτλ.

Κρατικός Προϋπολογισμός Κύπρου 2000

	€εκ	€εκ	€εκ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ			
Άμεσοι Φόροι	373,9		
Άλλοι Άμεσοι Φόροι	184,2	558,1	
Έμμεσοι Φόροι:			
Εισαγωγικοί Δασμοί	62,6		
Φόροι Κατανάλωσης	160,7		
Φ.Π.Α.	296,6		
Άλλοι Έμμεσοι Φόροι	133,7	653,6	
Συνεισφορές στα Τ.Κ.Α.		244,0	
Άλλα Έσοδα (μη φορολογικά)		407,5	
Χορηγίες		2,5	
Συνολικά Δημόσια Έσοδα			1 865,6
 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ			
Τρεχούμενες Δαπάνες:			
Μισθοί & Ημερομίσθια	526,3		
Αγορές Αγαθών & Υπηρεσιών	220,7		
Δαπάνες Τόκων	311,8		
Επιδότησεις	79,5		
Άλλες Μεταβιβαστικές Πληρωμές.....	651,4	1 789,8	
Κεφαλαιουχικές Δαπάνες:			
Επενδύσεις	153,2		
Κεφαλαιουχικές Μεταβιβάσεις	62,5	215,8	
Καθαρός Δανεισμός προς Τρίτους		10,4	
Σύνολο Δημοσίων Δαπανών και Δανεισμού προς Τρίτους			2 016,0
 Δημοσιονομικό Έλλειμμα			-150,5
 Δημοσιονομικό Έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ			2,7%

Πηγή: Γραφείο Προγραμματισμού.

2) ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ: Στον προϋπολογισμό αυτό περιλαμβάνονται αναλυτικά οι δαπάνες που προβλέπονται για διάφορα έργα αναπτύξεως, με βάση τα διάφορα κυβερνητικά Προγράμματα Αναπτύξεως. Πιο κάτω παρατίθεται ο Προϋπολογισμός Αναπτύξεως για το 1995.

ΑΣΚΗΣΗ

Μελετήστε τον προϋπολογισμό Αναπτύξεως για το 1995 και επισημάνετε τις προτεραιότητες και τις emphάσεις στον Προγραμματισμό της Ανάπτυξης για το 1995.

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ 1995 ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΑΠΑΝΩΝ

	Εγκριμένος Προϋπολογισμός	Αύξηση + Μείωση
12 Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος	35.355.245	-979.129
01. Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος	429.215	212.265
02. Τμήμα Γεωργίας – Γεωργία	4.731.170	-559.819
03. Τμήμα Γεωργίας – Κτηνοτροφία	1.454.470	391.670
04. Κτηνιατρικές Υπηρεσίες	260.650	-28.262
05. Τμήμα Δασών – Ανάπτυξη Δασών	2.714.400	212.970
06. Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων – Ανάπτυξη Υδάτων	19.795.000	-846.821
07. Τμήμα Γεωλογικής Επισκοπήσεως – Γεωλογική Επισκόπηση	862.000	-31.654
08. Μετεωρολογική Υπηρεσία	278.025	-509.325
09. Τμήμα Αναδασμού – Αναδασμός	891.315	97.965
11. Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών	2.808.732	222.411
12. Ανάπτυξη Αλιείας	1.130.268	-140.529
13 Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως	260.580	94.020
01 Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως	230.000	73.590
02 Φυλακές	30.580	20.430
14 Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	5.675.109	-416.091
01 Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	655.000	55.700
02 Υπηρεσίες Εμπορίου και Βιομηχανίας – Εμπόριο και Βιομηχανία	5.020.109	-471.791

15 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων	5.452.869	253.409
01. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων	30.000	0
04. Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας	1.861.675	47.398
05. Κέντρο Παραγωγικότητας	967.644	46.606
06. Υπηρεσίες Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Εργασία και Κοινωνικές Ασφαλίσεις	2.773.550	159.405
16 Υπουργείο Εσωτερικών	29.143.566	4.951.231
01. Υπουργείο Εσωτερικών	8.179.244	3.899.908
03. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως – Πολεοδομία και Οίκηση	9.458.750	1.266.552
07. Αγροτική Ανάπτυξη	11.505.572	-215.229
18 Υπουργείο Οικονομικών	2.762.800	78.392
01. Υπουργείο Οικονομικών	2.762.800	78.392
29. Πιστοδότηση Αναπτύξεως	0	0
19 Γραφείο Προγραμματισμού	21.055.661	16.906.562
01. Γραφείο Προγραμματισμού	2.080.661	57.562
26. Διάφορα	18.475.000	16.599.000
30. Μη Προβλεπόμενες Δαπάνες και Αποθεματικό	500.000	250.000
20 Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού	19.828.967	2.189.262
01. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού	10.856.760	2.080.847
02. Παιδεία	7.406.307	85.215
03. Πολιτιστικές και Άλλες Υπηρεσίες – Πολιτιστική Ανάπτυξη	1.565.900	23.200
21 Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων	73.737.575	-1.376.338
01. Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων	1.287.000	-300.000
02. Δημόσια Έργα	1.773.500	-458.500
04. Ανάπτυξη Οδικού Δικτύου	46.218.000	1.408.000
05. Αερολιμένες	12.911.000	2.744.700
07. Δημόσια Κτίρια	8.034.000	-5.477.988
08. Τμήμα Αρχαιοτήτων – Αρχαιοτήτες	2.913.900	457.860
10. Τμήμα Εμπορικής Ναυτιλίας – Λιμένες και Εμπορική Ναυτιλία	166.575	21.990
11. Τμήμα Ταχυδρομικών Υπηρεσιών – Ταχυδρομικές Υπηρεσίες	433.600	227.600
22 Υπουργείο Υγείας	4.228.477	-641.128
01. Υπουργείο Υγείας	155.000	-53.000
07. Υγεία	4.073.477	-588.128
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	197.500.849	21.060.190

3) ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΕΩΣ ΕΚΤΟΠΙΣΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΘΟΝΤΩΝ (Τ.Α.Ε.Π):
 Ιδρύθηκε αμέσως μετά την τουρκική εισβολή με στόχο την ανάπτυξη προγραμμάτων σύμφωνα με τις εξελίξεις και τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των εκτοπισμένων και δυσπραγούντων. Με τον προγραμματισμό αυτό επιδιώκεται η σταδιακή ένταξη των εκτοπισμένων στη γενικότερη οικονομική και κοινωνική πολιτική. Περιλαμβάνει προγράμματα και δαπάνες αποκλειστικά για τους εκτοπισμένους σε τομείς όπως: Στέγαση, Κοινωνικές Υπηρεσίες και Χορηγήματα, Χρηματοδότηση, Δανειοδότηση.

ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΕΩΣ ΕΚΤΟΠΙΣΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΘΟΝΤΩΝ

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΣΟΔΩΝ

Πηγές Εσόδων	Προϋπολογισμός
Σύνολο εσόδων	21.529.370
01. Εθελοντικές Εισφορές	1.200
02. Υποχρεωτικές Εισφορές	2.500.010
03. Επιβαρύνσεις	17.857.000
04. Εμβάσματα Έναντι Δαπανών	0
05. Τόκοι πάνω σε Εκδοθέντα Δάνεια	514.100
06. Ενοίκια	131.500
07. Διάφορα Έσοδα	48.020
08. Προϊόν Εκδόσεως Ειδικών Νομισμάτων	10
09. Αποπληρωμή Δανείων	154.500
10. Τέλη Συντηρήσεως Κυβερνητικών Οικισμών	10
11. Τέλη από Τροφίμους Διαφόρων Ιδρυμάτων	283.020
12. Σύστημα Ενοικιαγοράς Οικισμών	40.000

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Τ.Α.Ε.Π. 1995

ΣΥΓΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΑΠΑΝΩΝ

Δαπάνη κατά Κεφάλαιο	Εγκριμένος Προϋπολογισμός
Γενικό Σύνολο	70.722.370
01. Προεδρία και Προεδρικό Μέγαρο	55.323
13 Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως	1.174.790
01. Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως – Διοίκηση	1.174.790
15. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων	23.143.367
04. Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας	23.143.367
16 Υπουργείο Εσωτερικών	34.965.457
01. Υπουργείο Εσωτερικών – Διοίκηση	3.915.900
03. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως	7.008.212
08. Υπηρεσία Μέριμνας και Αποκαταστάσεως Εκτοπισθέντων	237.345
09. Υπουργείο Εσωτερικών – Υπηρεσία Προστασίας και Διαχειρίσεως Τ/Κ Περιουσιών	2.900.000
10. Σχέδια Αυτοστεγάσεως	17.550.000
11. Υπουργείο Εσωτερικών – Άλες Υπηρεσίες	3.354.000

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- (Α) 1. Μελετήστε τους πίνακες προϋπολογισμών και κάνετε παρατηρήσεις για τη σχέση συνολικών εσόδων και εξόδων καθώς και για τη σχέση εσόδων και εξόδων μεταξύ των διάφορων τομέων.
2. Τι είναι τα πιο κάτω:
- Πενταετές Σχέδιο Αναπτύξεως
 - Κεντρική Επιτροπή Προγραμματισμού
 - Προϋπολογισμός (Τακτικός - πλεονασματικός - ελλειμματικός - ισοσκελισμένος)
 - Οικονομική πολιτική
 - Προϋπολογισμός Αναπτύξεως
 - Δωδεκατημόριο
3. Πώς καταστρώνονται, τι περιλαμβάνουν και πώς εγκρίνονται ο Τακτικός Προϋπολογισμός, ο Προϋπολογισμός Αναπτύξεως και το Τ.Α.Ε.Π.
- (Β) 1. α) Γιατί σε κάθε δημοκρατική κοινωνία ο προϋπολογισμός του Κράτους πρέπει να εγκρίνεται, πριν εφαρμοστεί, από τη νομοθετική εξουσία, και ποια η ευθύνη της νομοθετικής εξουσίας έναντι του λαού σ' αυτή την περίπτωση;
- β) Κάτω από ποιες συνθήκες κατά τη γνώμη σας η νομοθετική εξουσία εγκρίνει τυπικά μόνο τον προϋπολογισμό και δεν ασκεί/δεν μπορεί ν' ασκήσει ουσιαστική κριτική;
- γ) Ποιες κατά τη γνώμη σας είναι οι επιπτώσεις για την Κυβέρνηση από την απόρριψη του Προϋπολογισμού (Τακτικού και Αναπτύξεως) και Σχεδίου Αναπτύξεως;
2. Ποια είναι η σχέση Προϋπολογισμού (Τακτικού και Αναπτύξεως) και Σχεδίου Αναπτύξεως;
3. Δείξτε γιατί ισχύουν τα πιο κάτω:
- α) Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του λαού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον επιτυχή Προγραμματισμό Αναπτύξεως και την εφαρμογή των Σχεδίων Αναπτύξεως.
- β) Η οικονομική και κοινωνική πολιτική κάθε Κυβέρνησης φαίνεται σε μεγάλο βαθμό στους προϋπολογισμούς του κράτους.
- (Γ) 1. Προγραμματίστε μια επίσκεψη της τάξης σας στο Γραφείο Προγραμματισμού. Διατυπώστε εκ των προτέρων ένα σύντομο ερωτηματολόγιο για τη λειτουργία και το ρόλο του τμήματος, που θα θέλατε να σας απαντήσουν οι υπεύθυνοι.
2. Αναπτύξτε ή συζητήστε το θέμα: Ποιος ο ρόλος του προγραμματισμού στην επίτευξη των στόχων μας;
3. Χωριστείτε σε ομάδες με βάση τους σκοπούς που θέλετε να επιτύχετε ως τάξη με τις διάφορες δραστηριότητές σας και παρουσιάστε το πρόγραμμά σας: π.χ. σκοπός: φιλανθρωπική δραστηριότητα.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

ΣΤΟΧΟΙ:

ΜΕΣΑ ή ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ:

ΕΣΟΔΑ

ΕΞΟΔΑ

3. Φορολογία

«Υψιστο καθήκον του φορολογουμένου είναι η πιστή εκπλήρωση των φορολογικών υποχρεώσεών του, διότι διαφορετικά στερείται το Κράτος των οικονομικών μέσων για την ύπαρξή του και για την εκπλήρωση της γενικότερης αποστολής του που αποβλέπει στη διαπλάτυση της κοινής ευημερίας».

Παναγιώτης Β. Δερτιλής

«Γενικές αρχές Δημοσιονομικού Δικαίου»

Φορολογία γενικά ονομάζεται η διαδικασία επιβολής και είσπραξης από μέρους του κράτους **της υποχρεωτικής** γενικής συνεισφοράς των πολιτών για την αντιμετώπιση των αναγκαίων δαπανών λειτουργίας του Κράτους. Η διά νόμου υποχρεωτική αυτή συνεισφορά ονομάζεται φόρος.

Το Σύνταγμα της Κύπρου (Αρ. 24) καθορίζει τέσσερις βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν την επιβολή κάθε φόρου:

(α) "Εκαστος υποχρεούται να συνεισφέρει εις τα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεων αυτού."

(β) "Ουδεμία τοιαύτη συνεισφορά δια καταβολής φόρου ή εισφοράς οιασδήποτε φύσεως επιβάλλεται, ειμή διά νόμου".

(γ) "Ουδείς φόρος, τέλος ή εισφορά επιβάλλεται αναδρομικώς".

(δ) "Ουδείς φόρος, τέλος ή εισφορά εξαιρέσει των τελωνειακών δασμών, δύναται να είναι καταστρεπτική ή απαγορευτικής φύσεως".

Η πρώτη αρχή, που είναι η περισσότερο σημαντική, αποτελεί τη Συνταγματική επιταγή ότι οι φόροι πρέπει να είναι **δίκαιοι**.

Με σκοπό τη δικαιότερη κατανομή του φόρου και ανάλογα με τους επιμέρους στόχους που επιδιώκει ένα Κράτος στη γενική οικονομική πολιτική του, η φορο

λογία:

α) Αναλογική: Ο φορολογικός συντελεστής, το ποσοστό δηλαδή φόρου, είναι ενιαίος και σταθερός, οποιοδήποτε κι αν είναι το φορολογητέο ποσό (π.χ. 10% του εισοδήματος).

β) Προοδευτική: το ποσοστό αυξάνεται, εφόσον αυξάνεται το φορολογητέο ποσό (π.χ. σε εισόδημα 10.000 ποσοστό φόρου 5%, σε εισόδημα 50.000 ποσοστό 10% κ.ο.κ.)

γ) Προοδευτική κλιμακωτή: Το εισόδημα του φορολογουμένου κατανέμεται σε κλίμακες και για κάθε κλίμακα αντιστοιχεί διαφορετικός συντελεστής (π.χ. το εισόδημα των 18.000 θα φορολογηθεί με ποσοστό 15% για τις πρώτες £10,000 με 20% για τις επόμενες 3000 25% για τις επόμενες 3.000 κ.ο.κ.)

δ) Αντιστρόφως προοδευτική: Ο φορολογικός συντελεστής κατέρχεται όσον αυξάνεται το εισόδημα.

Στην Κύπρο χρησιμοποιείται η «κλιμακωτή προοδευτική» φορολογία. Το εισόδημα αρχίζει να φορολογείται μετά τις £10.000.

Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων Φορολογικοί Συντελεστές

Έτος 2003		Έτος 2004	
Φορολογητέο Εισόδημα %	Φορολογικοί Συντελεστες £	Φορολογητέο Εισόδημα %	Φορολογικοί Συντελεστες £
0-9.000	—	0-10.000	—
9.001-12.000	20	10.001-15.000	20
12.001-15.000	25	15.001-20.000	25
15.001 και άνω	30	20.001 και άνω	30

Η φορολογία δεν αποτελεί μόνο μέσο εξασφάλισης εσόδων για το κράτος, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και μέσο για δικαιότερη κατανομή του Εθνικού Εισοδήματος ανάμεσα στις διάφορες εισοδηματικές κατηγορίες του λαού. Οι πλουσιότεροι συνεισφέρουν περισσότερα και οι φτωχότεροι ολιγότερα ή καθόλου και ταυτόχρονα οι φτωχότεροι ωφελούνται περισσότερο μέσω των κοινωνικών παροχών του Κράτους (βοηθήματα, δωρεάν περίθαλψη κτλ).

Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.)

Είναι ένας έμμεσος φόρος κατανάλωσης που τίθεται σε εφαρμογή είτε με διαφορετικούς συντελεστές για τα διάφορα είδη κατανάλωσης (προοδευτική φορολογία) είτε με ενιαίο μικρό συντελεστή για όλα τα είδη.

Τα είδη βασικής ανάγκης ή πλατιάς κατανάλωσης και βασικές υπηρεσίες εξαιρούνται από τον Φ.Π.Α. Τέτοια είδη είναι: τρόφιμα, βρεφικά και παιδικά είδη ένδυσης και υπόδυσης, νερό, φάρμακα, βιβλία, εφημερίδες, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, γεωργικά μηχανήματα, υπηρεσίες παιδείας, υγείας, δημόσιων μεταφορών, χρηματοδότησης και ενοίκια.

Στην Κύπρο υιοθετήθηκε ενιαίος συντελεστής 5% για όλα τα είδη, με προοπτική την εφαρμογή του Φ.Π.Α. από τον Ιανουάριο του 1992, για να αυξηθεί αργότερα σε 15%.

Η φοροδιαφυγή, το φαινόμενο δηλαδή της μη αποπληρωμής των επιβαλλόμενων φόρων ή της απόκρυψης του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος, τιμωρείται. Το κάθε κράτος προσπαθεί ν' αναπτύξει μηχανισμούς που να του επιτρέπουν τον έλεγχο των περιουσιακών και εισοδηματικών στοιχείων των πολιτών του. Οι συνέπειες από τη φοροδιαφυγή είναι μεγάλες και πλήττουν το κράτος συνολικά και τον κάθε πολίτη, ακόμη και αυτόν που διαφεύγει της φορολογίας: το κράτος δεν πορίζεται τα ποσά που προγραμματίσει να εισπραχθούν με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ασκήσει την πολιτική του στους διάφορους τομείς, επιβάλλονται νέοι φόροι για την αναπλήρωση των μειωμένων εσόδων, επιτείνεται η φορολογική ανισότητα, γίνεται δυσκολότερος ο ανταγωνισμός των επιχειρήσεων έναντι εκείνων που δεν καταβάλλουν τους φόρους, κλονίζεται η εμπιστοσύνη των πολιτών που πληρώνουν τους φόρους προς το κράτος που δεν μπορεί να τους εισπράξει δίκαια απ' όλους, αμφισβητείται η ηθική αξία και η δικαιοσύνη του φορολογικού συστήματος και πολλά άλλα που προκύπτουν απ' όσα αναφέραμε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Από τον πίνακα του τακτικού προϋπολογισμού παρατηρήστε:
 - α) Από πού προέρχεται ο μεγαλύτερος αριθμός εσόδων του κράτους;
 - β) Ποια η αναλογία «άμεσων» και «έμμεσων» φόρων;
2. Συζητήστε το θέμα: Κοινωνικά πιο δίκαιη η άμεση ή έμμεση φορολογία;
3. α) Μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα από την αναλογική, την κλιμακωτά προοδευτική και την αντίστροφα προοδευτική φορολογία.
β) Η φοροδιαφυγή: προϋποθέσεις-συνέπειες-μέτρα εξάλειψής της.
γ) Ποια είναι δικαιότερη, η προοδευτική ή η αναλογική φορολογία και γιατί;
4. Επισημάνετε την ορθή απάντηση και δικαιολογήστε την.
 - Την επενδυτική δραστηριότητα των πολιτών την ενθαρρύνει η πολιτική της φορολόγησης των υψηλότερων εισοδημάτων βάσει μεγαλύτερων συντελεστών.
 - Οι λόγοι για τους οποίους φορολογούνται περισσότερο τα υψηλά εισοδήματα είναι: οικονομικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί.
5. Τι είναι ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.);
6. Προσέξτε στον πιο κάτω πίνακα πώς το κράτος με κάθε τομέα ανάπτυξης του εξυπηρετεί αντίστοιχα δικαιώματα των πολιτών: (α) Συμπληρώστε τον πίνακα με τα δικαιώματα και επισημάνετε τα αντίστοιχα καθήκοντα των πολιτών στους υπόλοιπους τομείς ανάπτυξης του κράτους που φαίνονται στον πίνακα του προϋπολογισμού (β) Ποια η σχέση μεταξύ εκπλήρωσης του καθήκοντος και άσκησης του δικαιώματος;

ΤΟΜΕΙΣ	ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	ΚΑΘΗΚΟΝ Π.Χ.	
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	– η οργάνωση σε Κράτος	– καταβολή φόρου	– υπακοή στο κράτος εργασία
ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	– Ελευθερία και ασφάλεια του πολίτη (άρθρο 3 Οικ. Διακ.)	..	– σεβασμός των δικαιωμάτων και της ελευθερίας των άλλων
ΑΜΥΝΑ	Η ασφάλεια από εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους (άρθρο 12 Οικ. Διακ.)	..	– εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

- Τι είναι: **άδηλοι πόροι, εμπορικό ισοζύγιο, συναλλαγματικά αποθέματα, εθνικό εισόδημα, φορολογία, Φ.Π.Α.**
- **Προγραμματισμός Αναπτύξεως:** Θεσμός που εισάχθηκε το 1961 με τη δημιουργία του Γραφείου Προγραμματισμού. Σκοπός είναι η πιο αποδοτική αξιοποίηση όλων των φυσικών και οικονομικών πόρων του νησιού μέσα στα πλαίσια ατομικής ελευθερίας και δημοκρατικών διαδικασιών.
- Τα **Σχέδια Αναπτύξεως** ετοιμάζονται από το Γραφείο Προγραμματισμού σε συνεργασία με τα Υπουργεία και με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα. Περιλαμβάνουν μακροπρόθεσμους στόχους της κυβερνητικής πολιτικής καθώς και τα συγκεκριμένα μέτρα και προγράμματα για την προώθησή τους.
- **Κρατικός προϋπολογισμός:** Ονομάζεται η προγραμματισμένη λεπτομερής κατάταξη των εσόδων και εξόδων του κράτους για μια καθορισμένη περίοδο (ένα έτος).
Ο κρατικός προϋπολογισμός εφαρμόζεται μόνο αφού εγκριθεί από τη νομοθετική εξουσία.
- **Τακτικός προϋπολογισμός:** Περιλαμβάνει τα προβλεπόμενα έσοδα και έξοδα του κράτους για το επόμενο οικονομικό έτος. Είναι **πλεονασματικός** ή **ελλειμματικός** ή **ισοσκελισμένος** κατά την αναλογία των εσόδων και εξόδων.
- **Προϋπολογισμός Αναπτύξεως:** Περιλαμβάνει αναλυτικά τις δαπάνες για διάφορα έργα αναπτύξεως με βάση τα διάφορα Σχέδια Αναπτύξεως.
- **Ταμείο Ανακουφίσεως Εκτοπισθέντων και Παθόντων:** Περιλαμβάνει αναλυτικά τις δαπάνες για τη σταδιακή ένταξη των εκτοπισμένων και παθόντων στην γενικότερη οικονομική και κοινωνική πολιτική του κράτους.

ΜΕΡΟΣ Γ' ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΚΥΠΡΟΣ

1. Εισαγωγή: Διεθνής Κοινωνία

Διεθνής Κοινωνία ονομάζονται οι σχέσεις μεταξύ των διάφορων χωρών, που καθορίζονται από το διεθνές δίκαιο. Κατά το **διεθνές δίκαιο**, τις αρχές δηλαδή και τους κανόνες που ρυθμίζουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών, όλα τα κράτη θεωρούνται ισότιμα μέλη της διεθνούς κοινωνίας.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί είναι σύνδεσμοι κρατών (συννομοσπονδίες) με σκοπό τη συνεργασία με άλλα κράτη σε όλους τους τομείς (οικονομικό, πολιτιστικό, κοινωνικό) και τη διατήρηση της ειρήνης.

Ιδρύθηκαν με πρωτοβουλία πολλών λαών και λειτουργούν με τη συνεργασία των κυβερνήσεων όσων χωρών συμμετέχουν σ' αυτούς. Βάση της ίδρυσης και συνεργασίας είναι ορισμένες αρχές αποδεκτές σε όλα τα **κράτη - μέλη** των οργανισμών και κοινές επιδιώξεις που μπορούν να επιτευχθούν με τη συμμετοχή πολλών κρατών.

Οι αρχές των Οργανισμών και οι επιδιώξεις τους ψηφίζονται στην **Ιδρυτική Γενική Συνέλευση** των κρατών - μελών και περιλαμβάνονται στο **Καταστατικό** των Οργανισμών. Οι αποφάσεις που κατά καιρούς λαμβάνονται είναι γνωστές με το όνομα **Διεθνείς συμβάσεις** και γίνονται σεβαστές από τα κράτη που τις υπογράφουν.

2. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

(Α) Ίδρυση - Σκοποί του Ο.Η.Ε.

Ο Ο.Η.Ε. ιδρύθηκε στις 24 Οκτωβρίου 1945, μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ως συνέπεια της ανάγκης για διαφύλαξη της ειρήνης. Η διαπίστωση ότι ένας τρίτος Παγκόσμιος Πόλεμος θα ήταν καταστροφικός για την ανθρωπότητα, ώθησε στη δημιουργία του Οργανισμού αυτού του οποίου βασικός σκοπός είναι η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ισορροπίας.

Στον Καταστατικό Χάρτη του Ο.Η.Ε. διακηρύσσεται σχετικά με τους σκοπούς:

ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΛΑΟΙ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ

Να σώσουμε τις ερχόμενες γενεές από τη μάστιγα του πολέμου, που δυο φορές στα χρόνια μας έφερε στην ανθρωπότητα ανείπωτη θλίψη.

Να διακηρύξουμε και πάλι την πίστη στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου, στα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών και μεγάλων και μικρών εθνών.

Να δημιουργήσουμε προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες μπορεί να υπάρξει δικαιοσύνη και σεβασμός προς τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τις συνθήκες και από άλλες πηγές διεθνούς δικαίου.

Να συμβάλλουμε στην κοινωνική πρόοδο και στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μέσα σε μεγαλύτερη ελευθερία.

ΚΑΙ ΓΙ' ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ

Να δείχνουμε ανεκτικότητα και να ζούμε ειρηνικά με τον άλλο σαν καλοί γείτονες.

Να ενώνουμε τις δυνάμεις μας για να διατηρούμε τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και να εξασφαλίζουμε, με την παραδοχή αρχών και την καθιέρωση μεθόδων, ότι δε θα χρησιμοποιείται ένοπλη βία παρά μόνο για το κοινό συμφέρον.

Να χρησιμοποιούμε τους διεθνείς οργανισμούς για να συμβάλλουμε στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο όλων των λαών.

ΑΠΟΦΑΣΙΣΑΜΕ

Να ενώσουμε τις προσπάθειές μας, για να επιτύχουμε αυτούς τους σκοπούς.

Ετσι, οι Κυβερνήσεις μας, δια των αντιπροσώπων τους, που συγκεντρώθηκαν στην πόλη του Αγίου Φραγκίσκου και ήταν εφοδιασμένοι με πληρεξούσια τα οποία αναγνωρίστηκαν ως έγκυρα και νομότυπα, αποδέχτηκαν αυτόν τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και μ' αυτόν ίδρυσαν ένα Διεθνή Οργανισμό, που ονομάζεται Ηνωμένα Έθνη.

Κεφάλαιο 1

Σκοποί και αρχές

Άρθρο 1

Οι Σκοποί των Ηνωμένων Εθνών είναι:

1. Να διατηρούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και για να επιτευχθεί αυτό: να παίρνουν αποτελεσματικά συλλογικά μέτρα για να προλαβαίνουν και να απομακρύνουν κάθε απειλή της ειρήνης και για να καταστέλλουν κάθε επιθετική ενέργεια ή άλλης μορφής παραβίαση ειρήνης και να επιτυχαίνουν, με ειρηνικά μέσα και σύμφωνα με τις αρχές της δικαιοσύνης και του διεθνούς δικαίου, διευθέτηση ή διακανονισμό διεθνών διαφορών ή καταστάσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διατάραξη της ειρήνης.

2. Να αναπτύσσουν ανάμεσα στα έθνη φιλικές σχέσεις που θα βασίζονται στο σεβασμό της αρχής των ίσων δικαιωμάτων και της αυτοδιαθέσεως των λαών και να παίρνουν άλλα μέτρα κατάλληλα για την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης.

3. Να επιτυχαίνουν διεθνή συνεργασία για την επίλυση διεθνών προβλημάτων οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και ανθρωπιστικής φύσεως, και για την ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους, χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας, και

4. Να αποτελούν ένα κέντρο που θα συντονίζει τις ενέργειες των εθνών για την επίτευξη αυτών των κοινών σκοπών.

(B) Όργανα και Αρμοδιότητες

ΟΡΓΑΝΑ*

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

- Αντιπρόσωποι όλων των κρατών-μελών

- Εκλέγει τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα μέλη του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου και τα μέλη του Συμβουλίου Κηδεμονίας. Σε συνεργασία με το Συμβούλιο Ασφαλείας εκλέγει τους Δικαστές του Διεθνούς Δικαστηρίου.
- Διορίζει Γενικό Γραμματέα.
- Ψηφίζει τον προϋπολογισμό και ορίζει το ποσοστό συνεισφοράς κάθε μέλους.
- Συζητά θέματα διεθνούς συνεργασίας και παίρνει αποφάσεις για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

- 15 Μέλη: 5 μόνιμα (Ηνωμένες Πολιτείες, Σοβιετική Ένωση, Γαλλία, Μ. Βρετανία, Κίνα) και 10 έκτακτα.

- Φροντίζει για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών.
- Λαμβάνει μέτρα (ειρηνικά και στρατιωτικά) σε περιπτώσεις διατάραξης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

- Γενικός Γραμματέας*

- Συντονίζει τις δραστηριότητες των άλλων οργάνων.
- Εισηγείται θέματα για συζήτηση.
- Παίρνει πρωτοβουλίες για την ειρηνική διευθέτηση διεθνών διαφορών.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΗΔΕΜΟΝΙΑΣ

- Τα κράτη μέλη που διοικούν εδάφη υπό κηδεμονία* και τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

- Εποπτεύει στις περιοχές που βρίσκονται υπό κηδεμονία.
- Φροντίζει για την ανάπτυξη των περιοχών υπό κηδεμονία, ώστε να γίνουν ικανές για την αυτοδιάθεσή τους.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (ECOSOC)

- 54 μέλη.

- Συντονίζει το οικονομικό και κοινωνικό έργο του Ο.Η.Ε. σε τομείς που αφορούν την υγεία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την εργασία, της επιστήμης και την τεχνολογία, την εκβιομηχάνιση.
- Συνεργάζεται με διεθνείς οργανώσεις πάνω στα ίδια θέματα.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

- 15 δικαστές

- Άποφασίζει για υποθέσεις νομικού χαρακτήρα που του υποβάλλονται από τα κράτη-μέλη, τη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας.

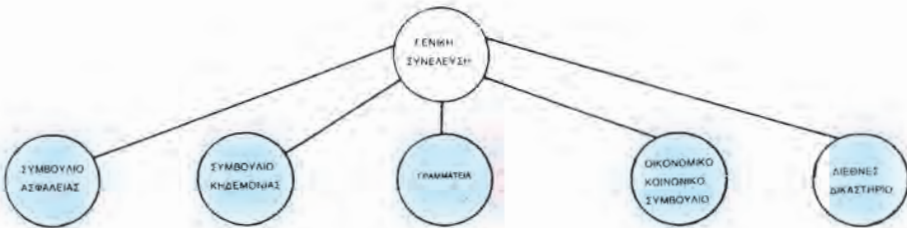
* Έδρα Οργάνων, είναι η Νέα Υόρκη, εκτός από του Διεθνούς Δικαστηρίου που είναι η Χάγη.

• Γενικός Γραμματέας για την πενταετία 1987-1992 έχει επανεκλεγεί ο Πέρεζ ντε Γκουεγιάρ. Τον διαδέχθηκε ο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, τον οποίο διαδέχθηκε ο νυν Γενικός Γραμματέας Κόφι Ανάν.

• Οι Η.Π.Α. που κηδεμονεύουν τα Νησιά του Ειρηνικού.

ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ και ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

ΚΥΡΙΑ ΟΡΓΑΝΑ

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

- Επιτροπή Αφοπλισμού
- Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας
- UNCTAD
- UNISEF
- UNHCR
- UNEP
- UNU
- Ειδικό Ταμείο
- Παγκόσμιο Συμβούλιο Τροφίμων

ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

- ILO Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
- FAO Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας
- UNESCO Εκπαιδευτική Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση
- WHO Οργάνωση Υγείας
- IDA Διεθνής Εταιρεία Ανάπτυξης
- IFC Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
- URU Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση
- ITU Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών
- WIPO Παγκόσμια Οργάνωση Πνευματικής Ιδιοκτησίας
- IBRD Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης
- IMF Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

(Γ) Τα Ηνωμένα Έθνη και το Κυπριακό Πρόβλημα

Το πρόβλημα

Το 1960 μετά από τον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων της Κύπρου, όπως αυτός οργανώθηκε από την ΕΟΚΑ, η Κύπρος ανακηρύχθηκε ανεξάρτητη δημοκρατία (1η Οκτωβρίου 1960).

Το Σύνταγμα που δόθηκε στην Κύπρο μετά τη Συνθήκη της Ζυρίχης, παραχωρούσε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, που αποτελεί το 18% του πληθυσμού, δικαιώματα συμμετοχής στην Κυβέρνηση και τη δημόσια υπηρεσία σε ποσοστό 30% και στο στρατό και την αστυνομία σε ποσοστό 40%. Ο κοινοτικός χαρακτήρας του Συντάγματος, που χώριζε τον πληθυσμό σε δυο κοινότητες, το δικαίωμα αρνησικυρίας του Τουρκοκύπριου αντιπροέδρου και η έλλειψη καλής θέλησης για συνεργασία παρακώλυαν την ομαλή λειτουργία του κράτους.

Το 1963 ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος υπέβαλε προτάσεις για τροποποίηση του Συντάγματος, τα γνωστά 13 σημεία. Οι Τουρκοκύπριοι απάντησαν με ανταρσία, αποχώρηση από την Κυβέρνηση, τη Βουλή και τη Δημόσια Υπηρεσία.

Στις 20 Ιουλίου 1974, με πρόφαση και αφορμή το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου, η Τουρκία εισβάλλει στην Κύπρο. Με τη δεύτερη εισβολή της 14ης Αυγούστου θέτει υπό τον έλεγχό της το 40% περίπου του κυπριακού εδάφους, το οποίο με τη βία και την απειλή των όπλων κατέχει μέχρι σήμερα.

Τα 13 σημεία

1. Ακύρωση του δικαιώματος αρνησικυρίας του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

2. Ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας να αντικαθιστά τον Πρόεδρο σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αδυναμίας του να εκτελεί τα καθήκοντά του.

3. Ο Έλληνας πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων και ο Τούρκος αντιπρόεδρος να εκλέγονται από τη Βουλή σαν σύνολο (σαν ένα σώμα) και όχι όπως γινόνταν μέχρι τότε, δηλαδή ο Πρόεδρος να εκλέγεται από τους Έλληνες βουλευτές και ο Αντιπρόεδρος από τους Τούρκους.

4. Ο Αντιπρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων να εκτελεί καθήκοντα προέδρου του Σώματος σε περίπτωση προσωρινής απουσίας, ή αδυναμίας του προέδρου να εκτελεί τα καθήκοντά του.

5. Τα άρθρα του συντάγματος τα οποία προνοούν ξεχωριστή πλειοψηφία για την ψήφιση ορισμένων νόμων από τη Βουλή των Αντιπροσώπων να καταργηθούν.

6. Να καθιερωθούν κοινοί δήμες.

7. Να επιτευχθεί ενοποίηση των δικαστικών Αρχών.

8. Να καταργηθεί ο διαχωρισμός των Σωμάτων ασφαλείας σε αστυνομικό σώμα και σώμα χώροφυλακής.

9. Η αριθμητική δύναμη των δυνάμεων ασφαλείας και (των αμυντικών δυνάμεων του κράτους) αμύνης να καθορίζεται διά νόμου.

10. Η αναλογία συμμετοχής των Ελλήνων και Τούρκων Κυπρίων στη σύνθεση της Δημόσιας Υπηρεσίας και των δυνά-

μεων ασφαλείας της Δημοκρατίας να τροποποιηθεί, ώστε να ανταποκρίνεται προς την πραγματική αναλογία του πληθυσμού των Τούρκων κατοίκων της νήσου.

11. Ο αριθμός των μελών της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας να μειωθεί από δέκα σε πέντε.

12. Όλες οι αποφάσεις της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας να λαμβάνονται δι' απλής πλειοψηφίας.

13. Η ελληνική Κοινοτική Βουλή να καταργηθεί.

Τουρκική Εισβολή και Ψηφίσματα του Ο.Η.Ε.

Στις 20.7.1974, τη μέρα της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το ψήφισμα 353.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας

Αφού μελέτησε στην 1779η συνεδρία του την έκθεση του γενικού γραμματέα για τις πρόσφατες εξελίξεις στην Κύπρο.

Αφού άκουσε τη δήλωση που έκανε ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και τις δηλώσεις των αντιπροσώπων της Κύπρου, της Τουρκίας, της Ελλάδας και άλλων χωρών - μελών,

Αφού μελέτησε στην παρουσία συνεδρία του τις περαιτέρω εξελίξεις στο νησί. Εκφράζοντας βαθιά λύπη για την έκρηξη της βίας και για τη συνεχιζόμενη αιματοχυσία.

Ανησυχώντας σοβαρά για την κατάσταση που οδήγησε σε σοβαρή απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, και που δημιούργησε μια εξαιρετικά εκρηκτική κατάσταση σ' ολοκληρη την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Ανησυχώντας εξίσου για την ανάγκη αποκαταστάσεως της συνταγματικής τάξεως στην Κυπριακή Δημοκρατία, που εγκαθιδρύθηκε και κατέστη αντικείμενο εγγυήσεως με διεθνείς συνθήκες.

Υπενθυμίζοντας το ψήφισμα 186 (1964) της 4ης Μαρτίου 1964 του Συμβουλίου Ασφαλείας και τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας που ακολούθησαν επί του θέματος.

Έχοντας συναίσθηση της πρωταρχικής του ευθύνης για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας σύμφωνα με το Άρθρο 24 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

1. Καλεί όλα τα κράτη να σέβονται την κυριαρχία, ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου.

2. Καλεί όλα τα μέρη στην παρούσα σύγκρουση, ως πρώτο βήμα να καταπαύσουν το πυρ και ζητεί από όλα τα κράτη να ασκήσουν τη μέγιστη αυτοσυγκράτηση και να αποφεύγουν οποιαδήποτε ενέργεια που θα μπορούσε να επιδεινώσει περισσότερο την κατάσταση.

3. Απαιτεί άμεσο τερματισμό της ξένης στρατιωτικής επέμβασης στην Κυπριακή Δημοκρατία που αντίκειται στην παράγραφο 1.

4. Ζητεί τη χωρίς καθυστέρηση αποχώρηση από την Κυπριακή Δημοκρατία του ξένου στρατιωτικού προσωπικού που βρίσκεται στο νησί χωρίς την εξουσιοδότηση διεθνών συμφωνιών, περιλαμβανομένου εκείνου του οποίου την αποχώρηση ζήτησε ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, στην επιστολή του στις 2 Ιούλη 1974.

5. Καλεί την Ελλάδα, την Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας να αρχίσουν χωρίς καθυστέρηση διαπραγματεύσεις για την αποκατάσταση της ειρήνης στην περιοχή και της συνταγματικής κυβέρνησης στην Κύπρο και να ενημερώνουν το Γενικό Γραμματέα.

6. Καλεί όλα τα μέλη να συνεργασθούν πλήρως με την ΟΥΝΦΙ-ΚΥΠ ώστε να καταστεί δυνατή η εκπλήρωση της εντολής της.

7. Αποφασίζει να παρακολουθεί συνεχώς την κατάσταση και ζητεί από το Γενικό Γραμματέα να υποβάλει έκθεση με σκοπό την υιοθέτηση περαιτέρω μέτρων ώστε να διασφαλισθεί η αποκατάσταση ειρηνικών συνθηκών το συντομότερο δυνατό

Η σημαντικότερη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο είναι η 3212 της 1ης Νοεμβρίου 1974. Ελήφθη χωρίς αποχές, με 117 ψήφους υπέρ (συμπεριλαμβανομένης και της ψήφου της Τουρκίας) και καμιά εναντίον.

Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε ομόφωνα και από το Συμβούλιο Ασφαλείας με την απόφαση 365 (1η Δεκεμβρίου 1974).

ΑΠΟΦΑΣΗ 3212 (1 Νοεμβρίου 1974)

(Ελήφθη με ψήφους 117, εναντίον 0 και καμιά αποχή)

- Η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε.:
- Απαιτεί την άμεση και ταχεία αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από το έδαφος της Κύπρου.
- Ζητεί να επανέλθουν όλοι οι πρόσφυγες με ασφαλή τρόπο και το ταχύτερο δυνατό στις εστίες τους.

ΑΠΟΦΑΣΗ 365 (1 Δεκεμβρίου 1974)

- Το Συμβούλιο Ασφαλείας:
- Υιοθετεί την απόφαση 3212 της Γεν. Συνελεύσεως.
- Εκφράζει ικανοποίηση για το ότι η απόφαση αυτή ελήφθη με παμφηφία.
- Ζητεί από τα μέλη να την εκτελέσουν το ταχύτερον.

ΑΠΟΦΑΣΗ 367 (12 Μαρτίου 1974)

(Ελήφθη με consensus)

- Το Συμβούλιο Ασφαλείας:
- Λυπάται για τη συνέχιση της κρίσεως στην Κύπρο.
- Επαναλαμβάνει τις προηγούμενες αποφάσεις 365 (1974) και 3212 (1974).
- Εκφράζει τη λύπη του, για τη μονομερή διακήρυξη που έγινε την 13η Φεβρουαρίου 1975, ότι ένα μέρος του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας θα γίνει «Ομόσπονδο Τουρκικό Κράτος». Η διακήρυξη αυτή εμποδίζει την ομαλή συνέχιση των διαπραγματεύσεων, υπό την αιγίδα του Γεν. Γραμματέως του Ο.Η.Ε.

Οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών για θέματα διεθνούς συνεργασίας και ειρήνης δεν έχουν υποχρεωτικό, δεσμευτικό χαρακτήρα για τις κυβερνήσεις των μελών της.

Από το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει σταλεί στην Κύπρο από το 1964 από το 1964 ειδική Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών, η UNFICYP (United Nations Force in Cyprus). Στη Δύναμη υπηρετούν από τις 28 Φεβρουαρίου 1994 1,113 περίπου άντρες από οκτώ χώρες (Αργεντινή, Ουγγαρία, Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδά, Δανία, Αυστρία, Φιλανδία, Ιρλανδία) και 35 πολιτικοί αστυνομικοί από την Αυστραλία και Ιρλανδία.

Σκοπός της UNFICYP είναι «η διατήρηση ειρηνικών συνθηκών μέσα στις οποίες μπορεί να αναζητηθεί συμφωνημένη λύση του Κυπριακού».

ΨΗΦΙΣΜΑ (541) ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

«Το Συμβούλιο Ασφαλείας, αφού άκουσε τη δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας της Κύπρου.

Εκφράζοντας ανησυχία για τη διακήρυξη των Τουρκοκυπριακών Αρχών της 15ης Νοεμβρίου 1983, με την οποία επιχειρείται η δημιουργία ενός ανεξάρτητου κράτους στη Βόρεια Κύπρο.

Θεωρώντας ότι η διακήρυξη αυτή είναι ασυμβίβαστη με τη Συνθήκη του 1960 σχετικά με την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας της Κύπρου και με τη Συνθήκη Εγγυήσεως του 1960.

Θεωρώντας επομένως ότι η απόπειρα δημιουργίας «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» είναι άκυρη και θα συμβάλει στην επιδείνωση της καταστάσεως στην Κύπρο.

Επαναβεβαιώνοντας τα ψηφισμάτα του υπ' αριθμό 365 (1974) και 367 (1975).

Εχοντας επίγνωση της ανάγκης μιας λύσεως του Κυπριακού προβλήματος, βασισμένη στην αποστολή των καλών υπηρεσιών, που ανέλαβε ο Γενικός Γραμματέας.

Επιβεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη υποστήριξη του προς την Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο.

Λαμβάνοντας υπό σημείωση τη δήλωση του Γενικού Γραμματέα της 17ης Νοεμβρίου 1983.

1. Αποδοκιμάζει τη διακήρυξη των Τουρκοκυπριακών Αρχών με την οποία επιχειρείται η απόσχιση τμήματος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

2. Θεωρεί την προαναφερθείσα διακήρυξη νομικά άκυρη και ζητεί την ανάκλησή της.

3. Ζητεί την επείγουσα και αποτελεσματική εφαρμογή των ψηφισμάτων 365 (1974) και 367 (1975).

4. Καλεί το Γενικό Γραμματέα να συνεχίσει την αποστολή των καλών υπηρεσιών του για να επιτύχει την ταχύτερη δυνατή πρόοδο προς την κατευθύνη μιας δίκαιης μόνιμης διευθέτησης του Κυπριακού.

5. Καλεί τα μέρη να συνεργασθούν πλήρως με το Γενικό Γραμματέα στην αποστολή των καλών του υπηρεσιών.

6. Καλεί όλα τα κράτη να σέβονται την κυριαρχία, ανεξαρτησία, εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

7. Καλεί όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν οποιοδήποτε Κυπριακό κράτος άλλο από την Κυπριακή Δημοκρατία.

8. Καλεί όλα τα κράτη και τις δυο κοινότητες στην Κύπρο, να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια, που μπορεί να επιδεινώσει την κατάσταση.

9. Καλεί το Γενικό Γραμματέα να τηρεί το Συμβούλιο Ασφαλείας πλήρως ενήμερο».

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΟΣ 550 ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

(11.5.1984)

«Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Αφού μελέτησε την κατάσταση στην Κύπρο με αίτηση της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας,

.....

Θλιβόμενο βαθύτατα για τη μη εφαρμογή των ψηφισμάτων του και ιδιαίτερα του Ψηφίσματος 541 (1983),

Ανησυχώντας σοβαρά από τις περαιτέρω αποσχιστικές ενέργειες στο κατεχόμενο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας οι οποίες γίνονται κατά παράβαση του Ψηφίσματος 541 (1983), και συγκεκριμένα την δήθεν «ανταλλαγή Πρέσβων» μεταξύ της Τουρκίας και της νομικά άκυρης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» και τη σχεδιαζόμενη διεξαγωγή «συνταγματικού δημοψηφίσματος» και «εκλογών», καθώς και από άλλες ενέργειες ή απειλές ενεργειών που αποσκοπούν στην περαιτέρω παγίωση του δήθεν ανεξάρτητου κράτους και της διαίρεσης της Κύπρου,

Ανησυχώντας βαθεία από πρόσφατες απειλές για εγκατάσταση στα Βαρώσια ανθρώπων άλλων από τους κατοίκους τους,

Επαναβεβαιώνοντας τη συνεχιζόμενη υποστήριξη του για τη Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο,

1. Επαναβεβαιώνει το Ψήφισμα 541 (1983) και ζητά την επείγουσα και αποτελεσματική εφαρμογή του.

2. Καταδικάζει όλες τις αποσχιστικές ενέργειες, περιλαμβανομένης της δήθεν ανταλλαγής Πρέσβων μεταξύ της Τουρκίας και της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, τις κηρύσσει παράνομες και άκυρες και ζητά την άμεση ανάκλησή τους.

3. Επαναλαμβάνει την έκκληση προς όλα τα κράτη να μην αναγνωρίσουν το δήθεν κράτος της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» που ιδρύθηκε από τις απασχιστικές ενέργειες και τα καλεί να μη διευκολύνουν ή με οποιοδήποτε τρόπο βοηθούν την πιο πάνω αποσχιστική οντότητα.

4. Καλεί όλα τα κράτη να σέβονται την κυριαρχία, ανεξαρτησία, εδαφική ακεραιότητα, ενότητα και το αδέσμευτον της Κυπριακής Δημοκρατίας.

5. Θεωρεί τις προσπάθειες για εγκατάσταση σε οποιοδήποτε τμήμα των Βαρώσιων ανθρώπων άλλων από τους κατοίκους τους σαν απαράδεκτη και ζητά τη μεταβίβαση της περιοχής αυτής στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών.

6. Θεωρεί οποιοσδήποτε προσπάθειες επέμβασης στο στάτους ή την ανάπτυξη της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών την Κύπρο σαν αντίθετες προς τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

7. Ζητά από το Γενικό Γραμματέα να προωθήσει την επείγουσα εφαρμογή του Ψηφίσματος 541 (1983) του Συμβουλίου Ασφαλείας.

8. Επαναβεβαιώνει την εντολή καλών υπηρεσιών που δόθηκε στο Γενικό Γραμματέα και του ζητά να αναλάβει νέες προσπάθειες για επίτευξη μιας συνολικής λύσης του κυπριακού προβλήματος σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις πρόνοιες για μια τέτοια διευθέτηση που διατυπώνονται στα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, περιλαμβανομένων του Ψηφίσματος 541 (1983) του Συμβουλίου Ασφαλείας και του παρόντος ψηφίσματος.

9. Καλεί όλα τα μέρη να συνεργαστούν με το Γενικό Γραμματέα στην αποστολή των καλών του υπηρεσιών.

10. Αποφασίζει να παρακολουθεί την κατάσταση με σκοπό να λάβει, σε περίπτωση μη εφαρμογής των Ψηφισμάτων του 541 (1983) και του παρόντος, επείγοντα και κατάλληλα μέτρα.

11. Ζητά από το Γενικό Γραμματέα να προωθήσει την εφαρμογή του παρόντος ψηφίσματος και να δώσει αναφορά επί αυτού στο Συμβούλιο Ασφαλείας ανάλογα με τις εξελίξεις».

Προσπάθειες για λύση του προβλήματος

Μετά την τουρκική εισβολή οι Γενικοί Γραμματείς των Ηνωμένων Εθνών (ο Κουρτ Βαλτχάιμ μέχρι το 1982, ο Πέρεζ ντε Γκουεγιάρ από το 1982 μέχρι το 1992, ο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι από το 1992 μέχρι το 1997 και από το 1997 ο Κόφι Ανάν) προσφέρουν τις καλές τους υπηρεσίες για την εξεύρεση λύσης.

Στα πλαίσια αυτά έχουν διεξαχθεί συνομιλίες μεταξύ των εκπροσώπων των Ελλήνων και των Τούρκων της Κύπρου καθώς και «**συναντήσεις κορυφής**» για να εξευρεθούν «κατευθυντήριες γραμμές» συμφωνίας.

Στη «Συνάντηση Κορυφής» μεταξύ του τότε προέδρου της Κύπρου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και του Τουρκοκύπριου ηγέτη Ρ. Ντενκτάς, υπο την Προεδρία του Βαλτχάιμ, στη Λευκωσία στις 12.2.1977, συμφωνήθηκαν «**τέσσερις κατευθυντήριες γραμμές**» για λύση του προβλήματος:

1. Δημιουργία ανεξάρτητης, αδέσμευτης, δικαιοδικής Ομοσπονδίας Δημοκρατίας.
2. Ποσοστό εδάφους θα βρίσκεται υπό τη διοίκηση κάθε κοινότητας.
3. Η ελευθερία διακίνησης, εγκαταστάσεως, το δικαίωμα περιουσίας και άλλα ειδικά θέματα είναι ανοικτά για συζήτηση στα πλαίσια του δικαιοδικού ομοσπονδιακού συστήματος.
4. Οι εξουσίες και αρμοδιότητες της κεντρικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης θα είναι τέτοιες που να διασφαλίζουν την ενότητα της χώρας.

Στη «Συνάντηση Κορυφής» στη Λευκωσία στις 19.5.1978 μεταξύ του τότε Προέδρου της Κύπρου Σπύρου Κυπριανού και του εκπροσώπου των Τουρκοκυπρίων Ραούφ Ντανκτάς, συμφωνήθηκαν 10 σημεία και στις 15.6.1978 ξανάρχισαν οι διακοινοτικές συνομιλίες που, χωρίς να καταλήξουν σε αποτέλεσμα, διακόπηκαν το 1983.

Συμφωνία Κυπριανού-Ντενκτάς-19 Μαΐου 1979

1. Συμφωνήθηκε να επαναρχίσουν οι διακοινοτικές συνομιλίες στις 15 Ιουνίου 1979.
2. Βάση των συνομιλιών θα είναι οι κατευθυντήριες γραμμές Μακαρίου-Ντενκτάς της 12ης Φεβρουαρίου 1977 και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών για το Κυπριακό.
3. Θα γίνουν σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες όλων των πολιτών της Δημοκρατίας.
4. Στις συνομιλίες θα συζητηθούν η εδαφική και συνταγματική πτυχή του προβλήματος.
5. Θα δοθεί προτεραιότητα στη διευθέτηση συμφωνίας για επιστροφή των κατοίκων στο Βαρώσι υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών ταυτόχρονα με την έναρξη της συζήτησης του εδαφικού και συνταγματικού μέρους για την επανεγκατάσταση όλων των κατοίκων. Όταν η συμφωνία για το Βαρώσι επιτευχθεί, θα εφαρμοστεί χωρίς ν' αναμένεται η συζήτηση των άλλων πτυχών του κυπριακού προβλήματος.
6. Συμφωνήθηκε ότι και τα δύο μέρη θα απέχουν από ενέργειες που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τη διεξαγωγή των συνομιλιών και ότι ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί και από τα δύο μέρη σε πρωταρχικά πρακτικά μέτρα για προαγωγή της καλής διάθεσης, της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και στην επάνοδο σε συνθήκες ομαλότητας.
7. Η αποστρατικοποίηση της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι υπό μελέτη και τα σχετικά θέματα θα συζητηθούν.
8. Πρέπει να δοθούν επαρκείς εγγυήσεις για την ανεξαρτησία, κυριαρχία, εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Δημοκρατίας εναντίον μερικής ή ολικής ένωσης με άλλο κράτος και εναντίον οποιασδήποτε μορφής διαμελισμού ή διαίρεσης.
9. Οι διακοινοτικές συνομιλίες θα συνεχιστούν με συνεχή και επίμονο τρόπο και με αποφυγή κάθε καθυστέρησης.
10. Οι διακοινοτικές θα διεξαχθούν στη Λευκωσία.

Οι προσπάθειες για πρόοδο στο Κυπριακό και για επίτευξη επιμέρους συμφωνιών απέτυχαν. Η αδιαλλαξία των Τούρκων και η προκλητική τους συμπεριφορά για δημιουργία *de facto* καταστάσεων έφτασε στο απόγειό της το Νοέμβριο του 1983, όταν η τουρκοκυπριακή ηγεσία ανακήρυξε το ψευδοκράτος σε «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου». Το Συμβούλιο Ασφαλείας κήρυξε την πράξη της ανακήρυξης «νομικά άκυρη» (ψήφισμα 541) και κάλεσε όλα τα κράτη να μην αναγνωρίζουν άλλο κύπριακό κράτος πλην της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Το 1984 ο Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Πέρεζ ντε Γκουεγιάρ διευθέτησε χωριστές συναντήσεις στη Νέα Υόρκη με τον τότε Πρόεδρο της Κύπρου Σπύρο Κυπριανού και τον Τουρκοκύπριο εκπρόσωπο Ραούφ Ντενκτάς. Στην κοινή συνάντηση υψηλού επιπέδου της 17ης Ιανουαρίου 1985 ο Γενικός Γραμματέας υπέβαλε «προσχέδιο πλαισίου συμφωνίας» χωρίς όμως να επιτευχθεί και πάλι οποιαδήποτε συμφωνία.

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Τάσος Παπαδόπουλος και ο Γ.Γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν σε συνομιλίες για το Σχέδιο Ανάν. Άνοιξη 2004

Τον Αύγουστο του 1988 ο Πρόεδρος της Κύπρου Γιώργος Βασιλείου συναντιέται με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς και θέτουν ως ημερομηνία - στόχο επίλυσης του Κυπριακού την 1η Ιουνίου 1989. Η αδιάλλακτη διχοτομική γραμμή των τουρκοκυπριακών προτάσεων και η στάση κωλυσιεργίας του κ. Ντενκτάς στη διάρκεια των συνομιλιών οδήγησαν και τη νέα αυτή προσπάθεια σε ναυάγιο.

Η συνάντηση υψηλού επιπέδου που διευθετείται το Φεβρουάριο - Μάρτιο 1990 αποτυγχάνει παταγωδώς λόγω νέων απαιτήσεων και προϋποθέσεων που προβάλλει ο κ. Ντενκτάς, όπως αναγνώριση χωριστού δικαιώματος αυτοδιάθεσης και την αντικατάσταση του όρου κοινότητες με τον όρο "λαοί". Ο Γενικός Γραμματέας, ενόψει της αδιάλλακτης στάσης του κ. Ντενκτάς που οδηγεί σε αδιέξοδο, συγκαλεί το Συμβούλιο Ασφαλείας το οποίο υιοθετεί στις 13 Μαρτίου 1990 ομόφωνα την απόφαση 649 (1990). Με την απόφαση, αφού υπενθυμίζονται όλες οι προηγούμενες αποφάσεις για το Κυπριακό, επαναβεβαιώνεται η υποστήριξη για τις δύο Συμφωνίες Κορυφής κατά τις οποίες οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων τάχθηκαν να εγκαθιδρύσουν μια δικαιοδική Ομόσπονδη Δημοκρατία της Κύπρου, που θα εξασφαλίζει την ανεξαρτησία, κυριαρχία, ακεραιότητα και τον αδέσμευτο χαρακτήρα και θα αποκλείει ένωση ολόκληρης ή μέρους αυτής με άλλη χώρα καθώς και οποιαδήποτε άλλη μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης.

Στις 24 Απριλίου 2004 ο Κυπριακός λαός κλήθηκε να εγκρίνει ή να απορρίψει, με χωριστά, ταυτόχρονα δημοψηφίσματα, την πρόταση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για Συνολική Διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος (Σχέδιο Ανάν). Η πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων, συγκεκριμένα το 75,8%, την απέρριψε, θεωρώντας ότι το Σχέδιο δεν ήταν ισορροπημένο, και ότι δεν αντιμετώπιζε τις βασικές τους ανησυχίες αναφορικά με την ασφάλεια, τη λειτουργικότητα και τη βιωσιμότητα της λύσης. Το 64,9% των Τουρκοκυπρίων ψήφισαν υπέρ. Με την ψήφο τους, όμως, οι Ελληνοκύπριοι δεν απέρριψαν την επανένωση της Κύπρου, που εξακολουθεί να παραμένει ο πρωταρχικός τους στόχος, αλλά το συγκεκριμένο Σχέδιο που τέθηκε ενώπιόν τους.

Η ούτω καλούμενη Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου

«Εκείνο όμως το οποίο αποτελεί κατάφωρη απόπειρα διχοτόμησης της Κύπρου είναι η ίδρυση της ούτω καλούμενης «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου». Εκτός του ότι αυτό αποτελεί παραβίαση των άρθρων του Συντάγματος, και ιδία του άρθρου 185 το οποίο διακηρύσσει ότι το έδαφος της Δημοκρατίας είναι ενιαίο και αδιαίρετο, και της Συνθήκης Εγγυήσεως, η οποία διασφαλίζει την ενότητα και ακεραιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας, από καθαρά νομική άποψη τέτοια ανακήρυξη είναι άκυρη.

Για την ίδρυση ενός νέου κράτους απαιτείται η ύπαρξη ορισμένων συστατικών στοιχείων τα οποία είναι: μόνιμος λαός σε ορισμένη χώρα, οργανωμένη σε νομικό πρόσωπο που να ασκεί πολιτική εξουσία πρωτογενή. Κανένα από τα στοιχεία αυτά δεν υπάρχει. Ο λαός ο οποίος δήθεν αποτελεί το νέο Τουρκοκυπριακό κράτος είναι συνονθύλευμα διαφόρων ατόμων, πολλά των οποίων χωρίς τη θέλησή των υποχρεώθηκαν να φύγουν από τα σπίτια τους στο Νότο και να μεταβούν στο Βορρά όπου υποχρεωτικά διαμένουν υπό την

απειλή των Τουρκικών λογχών. Το έδαφος το οποίο θα αποτελούσε τη χώρα του νέου κράτους εξακολουθεί να είναι μέρος του εδάφους της Δημοκρατίας και το ισχυριζόμενο νέο κράτος, όχι μόνο δεν είναι οργανωμένο σε νομικό πρόσωπο, αλλά και δεν ασκεί καμμία εξουσία εξ ιδίου δικαίου, γιατί οποιαδήποτε εξουσία και αν ασκεί, την ασκεί με τη βοήθεια και υποστήριξη των Τουρκικών Δυνάμεων Εισβολής.

Όστε από απόψεως συνταγματικού δικαίου δεν υφίσταται κράτος και οποιοδήποτε τυχόν σύνταγμα ανύπαρκτου κράτους δεν δημιουργεί το κράτος αυτό.

Για την ύπαρξη οποιοδήποτε κράτους απαιτείται η διεθνής αναγνώριση του κράτους αυτού η οποία, όπως λέγει και ο Sir John Williams αποτελεί την τελετή της βάπτισης του κράτους. Το ούτω λεγόμενο Τουρκοκυπριακό κράτος του Βορρά όχι μόνο δεν αναγνωρίζεται από κανένα άλλο κράτος, εκτός από την Τουρκία, αλλά καταδικάσθηκε και από τη διεθνή κοινωνία ως ανύπαρκτο με τις δύο αποφάσεις

του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 541 του 1983 και 550 του 1984.

Το συμπέρασμα είναι ότι παρ' όλες τις προσπάθειες και υπονομεύσεις της Τουρκικής πλευράς κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας, αυτή εξακολουθεί να υφίσταται και να αναγνωρίζεται από τη διεθνή κοινότητα σε σειρά αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβου-

λίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης στην Κυπριακή Δημοκρατία είναι διαπιστευμένοι όλοι οι ξένοι διπλωματικοί αντιπρόσωποι και οι διπλωματικοί αντιπρόσωποι της Δημοκρατίας είναι διαπιστευμένοι στα διάφορα άλλα κράτη.»

ΚΡΙΤΩΝ Γ. ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ

τ. Γενικός Εισαγγελέας

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών σήμερα: Παρουσίαση στοιχείων για τις δραστηριότητές του και την αποτελεσματικότητά τους για την επίτευξη των στόχων του.
2. Το Κυπριακό πρόβλημα και τα Ηνωμένα Έθνη: Τα τελευταία ψηφίσματα, ο ρόλος του Γραμματέα και οι σχετικές αντιδράσεις στην Κύπρο (δημοσιεύματα, ανακοινωθέντα, συζητήσεις).

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ- ΟΡΟΙ

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.)

- Ιδρύθηκε το 1945 με βασικό σκοπό τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ισορροπίας.
- Κύρια όργανά του είναι: Η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Συμβούλιο Κηδεμονίας, η Γραμματεία, το Οικονομικό Κοινωνικό Συμβούλιο, το Διεθνές Δικαστήριο.
- Η Κυπριακή κυβέρνηση προσέφυγε πολλές φορές στα Ηνωμένα Έθνη και εργάζεται για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος με βάση τα σχετικά ψηφίσματα του Ο.Η.Ε.

3. Συμβούλιο της Ευρώπης

Ιδρύθηκε στις 5 Μαΐου 1949 με απώτερο σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερης ενότητας μεταξύ των μελών του, ώστε να καταστεί δυνατή η προώπιση και υλοποίηση των ιδεωδών και των αρχών που αποτελούν κοινή ευρωπαϊκή πρόοδο των μελών του Συμβουλίου. Εδρεύει στο Στρασβούργο (Γαλλία).

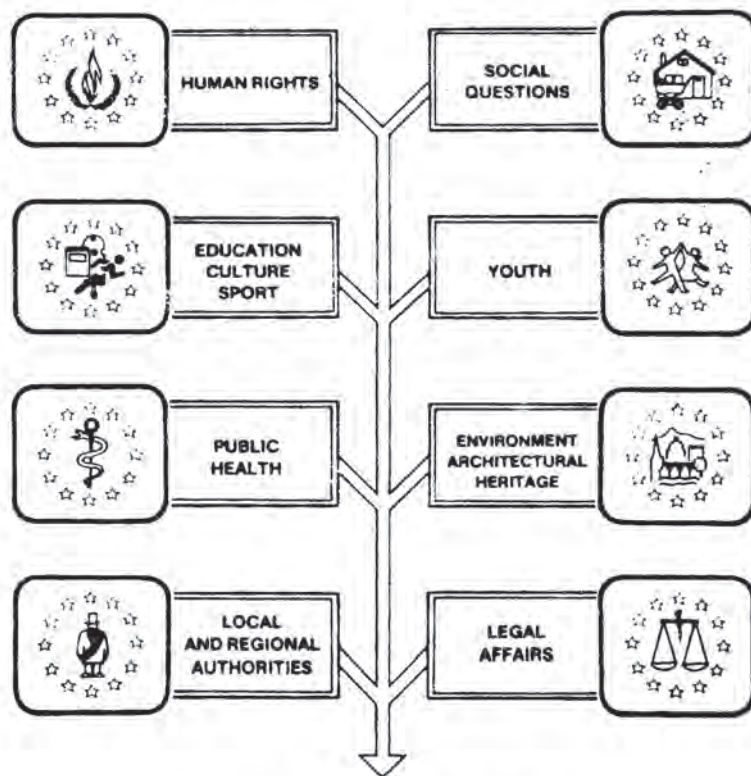
Τα όργανα που πραγματοποιούν τους σκοπούς αυτούς είναι η Κοινοβουλευτική Συνέλευση, η Επιτροπή Υπουργών Εξωτερικών των μελών-κρατών και ειδικές άλλες επιτροπές. Τα μέλη της συμβουλευτικής επιτροπής προέρχονται από τα κοινοβούλια των κρατών-μελών. Η επιτροπή αυτή υποβάλλει προτάσεις στην Επιτροπή των Υπουργών. Η Επιτροπή των Υπουργών των Εξωτερικών συνέρχεται δύο φορές το χρόνο στο Στρασβούργο για λήψη αποφάσεων. Ειδικές Επιτροπές ασχολούνται με θέματα εκπαιδευτικά, επιστημονικά, μορφωτικά, με τη νομοθεσία, με την καταπολέμηση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, και με κοινωνικά προβλήματα όπως τους εργαζόμενους, τη μόρφωση των ανηλίκων, την καταπολέμηση ασθενειών, τη διατήρηση της καλής υγείας κτλ.

Η Κύπρος είναι μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης από την εποχή της Ανεξαρτησίας της.

Στο Συμβούλιο της Ευρώπης μετέχουν οι εξής χώρες:

Αζερμπαϊτζάν	Ισλανδία	Πορτογαλία
Αλβανία	Ισπανία	Ρουμανία
Ανδόρρα	Ιταλία	Ρωσία
Αρμενία	Κροατία	Σαν Μαρίνο
Αυστρία	Κύπρος	Σερβία-Μαυροβούνιο
Βέλγιο	Λετονία	Σλοβακία
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	Λιθουανία	Σλοβενία
Βουλγαρία	Λιχτενστάιν	Τουρκία
Γαλλία	Λουξεμβούργο	Τσεχία
Γερμανία	Μάλτα	Φινλανδία
Γεωργία	Μολδαβία	F.Y.R.O.M.
Δανία	Νορβηγία	
Ελβετία	Σουηδία	
Ελλάδα	Ολλανδία	
Εσθονία	Ουγγαρία	
Ηνωμένο Βασίλειο	Ουκρανία	
Ιρλανδία	Πολωνία	

ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

- ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
- ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
- ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΚΡΑΤΙΚΕΣ
ΕΞΟΥΣΙΕΣ

- ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

- ΝΕΟΤΗΤΑ

- ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

- ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Η ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΨΕΥΔΟΚΡΑΤΟΣ

«Η εξ υπουργών Επιτροπή στην 73η Σύνοδό της στο Στρασβούργο στις 24 Νοεμβρίου 1983,

Έχοντας υπόψη ότι ο σκοπός του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι η επίτευξη μεγαλύτερης ενότητας μεταξύ των μελών του,

Έχοντας ακούσει τη δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Κύπρου καθώς και τις δηλώσεις άλλων Υπουργών και αντιπροσώπων των κρατών μελών της Επιτροπής,

1. Αποδοκιμάζει την ανακήρυξη από την τουρκοκυπριακή ηγεσία μιας ανεξάρτητης λεγόμενης "Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου",

2. Θεωρεί την ανακήρυξη άκυρη νομικά και ζητά την ανάκλησή της,

3. Διακηρύσσει ότι εξακολουθεί να θεωρεί την κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, που αντιπροσωπεύεται στην εξ υπουργών Επιτροπή, σαν τη μόνη νόμιμη κυβέρνηση της Κύπρου.

4. Ζητά το σεβασμό της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας, εδαφικής ακεραιότητας και ενότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας,

5. Ζητά τη συνέχιση των καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε. και την εντατικοποίησή, για να επιτευχθεί η ταχύτερη δυνατή πρόοδος για μια δίκαιη και μόνιμη λύση του Κυπριακού».

Ορόσημο η απόφαση Συμβουλίου Ευρώπης

«Η Κυπριακή κυβέρνηση» - δήλωσε χθές ο κυβερνητικός εκπρόσωπος «χαιρετίζει την απόφαση της επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης να αποδεχθεί τρεις προσφυγές Ελληνοκυπρίων κατά της Τουρκίας για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους στην Κύπρο και εκτιμά ότι αποτελεί σημαντικό ορόσημο στον αγώνα που διεξαγωγούμε για δικαίωση. Με την απόφαση αυτή ανοίγει ο δρόμος για κατάθεση ατομικών προσφυγών στην Επιτροπή, η οποία πλέον θα προχωρεί σε ουσιαστική εξέτασή τους».

Και ο εκπρόσωπος πρόσθεσε:

«Πέραν τούτου με την απόφαση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης επιβεβαιώνεται η αρχή ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ατομικές ελευθερίες των πολιτών είναι ενιαία και αδιαίρετα, εφαρμόζονται καθολικά και δεν επιδέχονται απαλλοτρίωση και περιορισμούς οιασδήποτε μορφής εξαιτίας στρατιωτικής κατοχής εδαφών και περιουσιών».

(Από τον καθημερινό τύπο)
9/3/1991

ΑΣΚΗΣΗ

Με βάση τα πιο πάνω αποσπάσματα συζητήστε το θέμα: Η συμμετοχή της Κύπρου στο Συμβούλιο της Ευρώπης και το Κυπριακό πρόβλημα: τα γεγονότα και οι προοπτικές.

4. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Διαβάστε όλα τα κείμενα της ενότητας που βρίσκονται σε πλαίσιο και συγκεντρώστε στοιχεία-πληροφορίες για τα θέματα:

- Ο τελικός σκοπός της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας που από την 1/11/1993 μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.).
- Ο ρόλος και η σημασία της Ενωμένης Ευρώπης.
- Οι σχέσεις Κύπρου – Ε. Ε.

Η δημιουργία της Ε.Ε. οφείλεται κυρίως στην κατάσταση που δημιουργήθηκε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, οπότε έγινε εντονότερη στη συνείδηση των Ευρωπαίων η ανάγκη για ευρωπαϊκή συνεργασία και ενοποίηση της Ευρώπης.

Ο μακροπρόθεσμος τελικός σκοπός της Ε.Ε. είναι η πολιτική και οικονομική ενοποίηση της Ευρώπης. Το πρώτο βήμα για την ενοποίηση αυτή έγινε με τη δημιουργία της Κοινής Αγοράς, ενώ ορόσημο προς το δρόμο της ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς θεωρείται το έτος 1992.

Συγκεκριμένα τον Ιούνιο του 1985 οι αρχηγοί Κρατών και Κυβερνήσεων των χωρών μελών της Κοινότητας ενέκριναν τη «Λευκή Βίβλο», που ετοίμασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που έθετε ως στόχο τη δημιουργία, μέχρι το τέλος του 1992, ενός ενιαίου χώρου που θα εξασφάλιζε την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων. Ο στόχος αυτός επιβεβαιώθηκε και επίσημα το Φεβρουάριο του 1986 με την υπογραφή της Ενιαίας Πράξης που συμπληρώνει τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες.

Τι σημαίνει η Ευρώπη για τους ίδιους του πολίτες της;

«Έχουμε συνειδητοποιήσει ότι η Ευρωπαϊκή Ήπειρος είναι φορέας πολιτισμού, ότι οι κάτοικοί της, εγκαθιστάμενοι κατά διαδοχικά κύματα από τις απαρχές της ανθρωπότητας, ανέπτυξαν σταδιακά τις αξίες στις οποίες ερειδεται ο ανθρωπισμός: της ισότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ελευθερίας, του σεβασμού του Λόγου.

Εμπνεόμαστε από την πολιτιστική, τη θρησκευτική και των ανθρωπιστική κληρονομιά της Ευρώπης, οι αξίες της οποίας εξακολουθούν να αποτελούν ζωντανή πραγματικότητα και έχουν θεμελιώσει στη ζωή της κοινωνίας την αντίληψή της για τον κεντρικό ρόλο του ανθρώπου και των απαραβάτων και αναφαίρετων δικαιωμάτων του καθώς και το σεβασμό του δικαίου.

Είμαστε πεπεισμένοι ότι η ενοποιημένη πλέον Ευρώπη προτίθεται να ακολουθήσει την οδό του πολιτισμού, της προόδου και της ευημερίας, για το καλό όλων των κατοίκων της, ακόμη και των πλέον ευάλωτων και των πλέον αδύνατων, ότι επιθυμεί να παραμείνει ήπειρος ανοικτή στην πολιτιστική ανάπτυξη, στη γνώση και στην κοινωνική πρόοδο, καθώς και να εμβαθύνει το δημοκρατικό χαρακτήρα και τη διαφάνεια του δημόσιου βίου της, και να εργαστεί για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και την αλληλεγγύη ανά την υφήλιο.

Είμαστε πεπεισμένοι ότι οι λαοί της Ευρώπης, παραμένοντας ο καθένας υπερήφανος για την ταυτότητά του και για την εθνική του ιστορία, είναι ωστόσο αποφασισμένοι να υπερβούν τις παλαιές τους διχόνοιες και, όλο και πιο στενά ενωμένοι, να σφυρηλατήσουν το κοινό τους πεπρωμένο.

Είμαστε βέβαιοι ότι η Ευρώπη, «ενωμένη στην πολυμορφία της», τους προσφέρει τις καλύτερες δυνατότητες να συνεχίσουν, με σεβασμό των δικαιωμάτων του κάθε ανθρώπου και με συνείδηση των ευθυνών τους έναντι των μελλοντικών γενεών και της Γης, τη μεγάλη περιπέτεια η οποία την καθιστά προνομιακό πεδίο της ανθρωπίνης ελπίδας ...».*

«Ευρωπαίος είναι μόνο εκείνος που έγινε μαθητής του ελληνικού πολιτισμού και πέρασε από την πειθαρχία της ελληνικής σκέψης».

Paul Valery

* Προοίμιο της Συνταγματικής Συνθήκης η οποία εκπονήθηκε από τα μέλη της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης και υπογράφηκε στις 29 Οκτωβρίου 2004 στη Ρώμη. Η επικύρωση της Συνταγματικής Συνθήκης αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2007.

(Α) Η δημιουργία της Ε.Ε.

Τι σημαίνουν τα αρχικά Ε.Ε.;

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) είναι νομικό δημιούργημα της Συνθήκης του Μάαστριχτ του 1992. Η δημιουργία της βασίστηκε σε αριθμό προηγούμενων Συνθηκών οι οποίες πάνε πίσω στο 1951.

Η σημερινή μορφή της Ε.Ε. βασίζεται σε τρεις πυλώνες που γραφικά απεικονίζονται στη μορφή Δωρικού ναού.

- Ευρωπαϊκή Κοινότητα
- Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
- Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία.

Σταθμοί στην εξέλιξη της Ε.Ε.

Ένα χρόνο μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, οι ηγέτες της Ευρώπης άρχισαν να συνειδητοποιούν την ανάγκη δημιουργίας σχέσεων αλληλοσυνεργασίας, για να αποφευχθεί μια τραγική επανάληψη της ιστορίας. Ο Ούι-στον Τσώρτσιλ ήταν ο πρώτος που μίλησε για το όραμα των «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», κατά τη διάρκεια μιας βαρυσήμαντης ομιλίας του το 1946.

Την 9η Μαΐου 1950 ο Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Robert Schuman πρότεινε για πρώτη φορά μια νέα «ευρωπαϊκή ομοσπονδία» ζητώντας «να τεθεί το σύνολο της γαλλογερμανικής παραγωγής άνθρακος και χάλυβος υπό μίαν Ανωτάτην Αρχήν δια της ιδρύσεως μιας οργανώσεως που θα είναι ανοικτή εις τη συμμετοχήν άλλων χωρών της Ευρώπης». Το 1951 υπεγράφη η συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας του Άνθρακος και του Χάλυβος (Ε.Κ.Α.Χ.) από έξι χώρες (Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο), θέτοντας τις βάσεις για μεγαλύτερη συνεργασία των ευρωπαϊκών χωρών, μακριά από τοπικιστικό πνεύμα και ανταγωνισμούς. Με στόχο την επέκταση της κοινής δράσης των ευρωπαϊκών χωρών και σε άλλους οικονομικούς τομείς υπεγράφη το Μάρτιο του 1957 η Συνθήκη Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ).

Η ΕΥΡΑΤΟΜ έχει σκοπό τη χρησιμοποίηση της πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς και ειδικότερα την εξυπηρέτηση και προαγωγή του βιοτικού επιπέδου των κρατών-μελών.

Οι τρεις αυτές Κοινότητες ΕΚΑΧ, ΕΥΡΑΤΟΜ και Ε.Ο.Κ. είναι τα πρώτα θετικά βήματα για τη δημιουργία της «Ενωμένης Ευρώπης» με τους ευρύτερους οικονομικούς και πολιτικούς στόχους. Από το 1967 τα διοικητικά όργανα των τριών Κοινοτήτων είναι κοινά και η συγχώνευση αυτή θεωρείται ως το πρώτο στάδιο για

τη συγκρότηση μιας και μόνο Κοινότητας, της «Ευρωπαϊκής Κοινότητας», που να βασίζεται πάνω σε μια μόνο Συνθήκη.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα άρχισε να λειτουργεί από την 1η Ιανουαρίου 1958. Ιδρυτικά μέλη της Ε.Ο.Κ. ήταν το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Δυτική Γερμανία και το Λουξεμβούργο.

«Η ασφάλεια, η ελευθερία, η ευημερία και γενικά η σωτηρία και η διεθνής εκτίμηση της Ευρώπης είναι στενά συνυφασμένα με το βαθμό ενότητας των λαών της».

Winston Churchill

Οι χώρες μέλη της Ε.Ε.

Σήμερα η Ε.Ε. περιλαμβάνει 25 χώρες μέλη, που αριθμούν σύνολο πληθυσμού πέραν των 450 εκατ. ατόμων. Οι χώρες αυτές είναι: Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Δανία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Αυστρία, Σουηδία, Φιλανδία, Κύπρος, Μάλτα, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία.

Η τελευταία διεύρυνση της Ε.Ε. υπογράφηκε τον Απρίλιο του 2003, στην Αθήνα και τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 2004. Η Ε.Ε., πραγματοποιώντας τη μεγαλύτερη διεύρυνση στην ιστορία της, απέκτησε 10 νέα κράτη μέλη, ανάμεσά τους και η Κύπρος.

Οι υποψήφιες για ένταξη χώρες:

Η ένταξη στην Ε.Ε. αποτελεί τον τελικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής πολλών χωρών της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, οι οποίες είναι ήδη συνδεδεμένες με ειδικής μορφής συμφωνίες με την Ένωση. Η Βουλγαρία και η Ρουμανία αναμένεται να αποτελέσουν το επόμενο κύμα διεύρυνσης, υπογράφοντας τη Συνθήκη Προσχώρησής τους το 2005 για ένταξη το 2007. Υποψήφιες χώρες αυτή τη στιγμή είναι ακόμα η Τουρκία και η Κροατία, ενώ οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων ελπίζουν ότι σύντομα θα είναι σε θέση να καταστούν υποψήφιες για ένταξη στην Ε.Ε.

Κριτήρια για την ετοιμότητα μιας χώρας να καταστεί μέλος της Ε.Ε. αποτελούν:

- Ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Ο σεβασμός στα δικαιώματα των μειονοτήτων.
- Προοπτική για οικονομική ανάπτυξη.
- Εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας.

(B) Σκοποί της Ε.Ε.

Στα προοίμια των Συνθηκών εγκαθιδρύσεως των τριών Κοινοτήτων γίνεται φανερός ο σκοπός της συστάσεως τους: η συνένωση των μακρόχρονα διαιρεμένων λαών της Ευρώπης για την οικονομική και κοινωνική τους πρόοδο και η προαγωγή πραγματικής αλληλεγγύης με τη θεμελίωση κοινής βάσεως οικονομικής αναπτύξεως και ενότητας (Κείμενο 1).

Ο μακροπρόθεσμος τελικός σκοπός της Ε.Ε. ιδιαίτερα, είναι η αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων της Κοινότητας, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κρατών μελών και η σύσφιξη των μεταξύ τους σχέσεων, ώστε να επέλθει η οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης.

Σε πρώτο στάδιο και ως μέσο για την επίτευξη των απώτερων σκοπών της Κοινότητας λειτούργησε η **Κοινή Αγορά**, που είναι η οικονομική συνέπεια των δραστηριοτήτων της Κοινότητας, με ελεύθερη διακίνηση των αγαθών και των προσώπων μεταξύ των μελών, ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και υπηρεσιών και κοινή οικονομική πολιτική (Κείμενα 2,3). Η Συνθήκη της Ρώμης, με την οποία συστάθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, καθόρισε το διάστημα των δώδεκα ετών (1958 - 1970) για τη σταδιακή εφαρμογή ειδικών μέτρων από τις χώρες-μέλη, ώστε να επιτευχθεί η κοινή οικονομική πολιτική της Κοινότητας. Τα μέτρα αυτά είναι:

- 1) η κατάργηση των τελωνειακών δασμών και των ποσοτικών περιορισμών κατά τη διακίνηση των εμπορευμάτων.
- 2) η καθιέρωση κοινής αγροτικής πολιτικής.
- 3) η καθιέρωση κοινού δασμολογίου και κοινής εμπορικής πολιτικής έναντι των χωρών που δεν ανήκουν στην Κοινότητα.
- 4) η σύσταση Κοινωνικού Ταμείου για την παροχή βοήθειας προς τους εργαζόμενους που η απασχόλησή τους, θα επηρεαστεί από την εφαρμογή της Συνθήκης.
- 5) η ίδρυση Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων για τη δανειοδότηση των μελών.
- 6) η καθιέρωση ενιαίας νομισματικής πολιτικής και ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος.

ΚΕΙΜΕΝΟ 1: " Ο πρωταρχικός σκοπός των Κοινοτήτων είναι οικονομικός αλλ' ο μακροπρόθεσμος στόχος τους είναι αδιαφιλονίκητα πολιτικός. Η προσέγγιση των οικονομικών στόχων, η αύξουσα συγχώνευση των εθνικών αγορών σε μια κοινή αγορά των Κοινοτήτων μια μέρα θα υποκαταστήσουν παρόμοια και στο πολιτικό πεδίο".

(Bebr, νομικός σύμβουλος των Κοινοτήτων).

ΚΕΙΜΕΝΟ 2: " Σ' όλες τις δραστηριότητές μας θα πρέπει να έχουμε υπόψη τους βασικούς πολιτικούς στόχους μας. Τα μέσα μας είναι σε μεγάλο βαθμό οικονομικά, αλλ' ο στόχος μας εξακολουθεί να είναι πολιτικός και τέτοιος υπήρξε πάντοτε, δηλαδή η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής ενώσεως, η προστασία και ενδυνάμωση της ειρήνης και της ελευθερίας. Πρέπει να δώσουμε στην Ευρώπη την επιρροή στον κόσμο που τόσο επιπόλαια θυσίασαμε σε μια γενιά Ευρωπαϊκών εμφύλιων πολέμων".

(Roy Jenkins, πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής).

ΚΕΙΜΕΝΟ 3: "Αν και η Συνθήκη της Ρώμης στο σύνολό της είναι βέβαια πολιτική Συνθήκη είναι επίσης αναμφισβήτητα οικονομική Συνθήκη με πολιτικό χαρακτήρα και σχετικά μ' αυτό το πρώτο σημείο θα ήθελα να τονίσω ότι είναι ο σύνδεσμος μεταξύ των οικονομικών και πολιτικών απόψεων της Κοινής Αγοράς - σύνδεσμος που χρονολογείται από την ίδρυσή της.

(Jeran Denian, 1962, Υπουργός Εξωτερικών Υποθέσεων)

Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

Το Φεβρουάριο 1986 υπογράφηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που αποτελεί και την πρώτη τροποποίηση της βασικής Συνθήκης εγκαθίδρυσης της Ε.Ο.Κ., δηλαδή της Συνθήκης της Ρώμης.

Η Πράξη αυτή τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987, τριάντα χρόνια μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης. Αυτή η νέα Συνθήκη αποβλέπει στην προσαρμογή της Κοινότητας στη σημερινή πραγματικότητα με στόχο τη δημιουργία μιας γνήσιας Κοινής Αγοράς χωρίς σύνορα και φραγμούς στην κυκλοφορία των κεφαλαίων, του ανθρώπινου δυναμικού, των υπηρεσιών και των αγαθών, σε μια ανανεωμένη προσπάθεια εφαρμογής των προαναφερθέντων μέτρων.

Με την εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, οι πολίτες των χωρών-μελών, θα μπορούν να εγκαθίσταται σε οποιαδήποτε χώρα ανεξάρτητα από το επάγγελμά τους. Οι πολίτες, τα εμπορεύματα και τα κεφάλαια θα μπορούν να κυκλοφορούν πραγματικά ελεύθερα. Οι χώρες-μέλη συμφώνησαν να αναπτύξουν την Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία στον τομέα της Ευρωπαϊκής Εξωτερικής Πολιτικής και να προχωρήσουν στο συντονισμό των θέσεών τους στον τομέα της ασφάλειας. Επίσης δίνεται έμφαση μεταξύ άλλων στην έρευνα και ανάπτυξη της τεχνολογίας, στην κοινωνική πολιτική και στην έρευνα και ανάπτυξη της τεχνολογίας, στην κοινωνική πολιτική και στη δημιουργία πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος.

Συνθήκη του Μάαστριχτ

Το Φεβρουάριο του 1992 υπογράφηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Συνθήκη άρχισε να ισχύει την 1η Νοεμβρίου 1993.

Οι καινοτομίες που προβλέπονται από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη (%)

Πηγή: Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο από 29 Ιανουάρι 1994

(Γ) Όργανα διοίκησης της Ε.Ε.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι οργανωμένη ένωση κυρίαρχων κρατών σε πέντε κύρια όργανα (σώματα) με συμμετοχή όλων των μελών, ώστε να προωθούνται ευκολότερα οι στόχοι της καταστατικής συμφωνίας της Κοινότητας και να διασφαλίζονται τα κοινοτικά κι όχι τα ιδιαίτερα εθνικά ή ιδιωτικά συμφέροντα. Τα πέντε Σώματα είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο των Υπουργών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ή Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

α) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Αποτελείται από 732 μέλη που εκλέγονται κατ' αναλογία πληθυσμού από το λαό των χωρών-μελών (πριν το 1979 οι αντιπρόσωποι κάθε χώρας εκλέγονταν από τα αντίστοιχα Κοινοβούλια). Η θητεία των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι πενταετής.

Είναι το πιο δημοκρατικό και αντιπροσωπευτικό όργανο των λαών της Ένωσης. Οι νομοθετικές του εξουσίες δεν είναι πια συμβουλευτικού χαρακτήρα αλλά ουσιαστικές και αποφασιστικές. Η Ενιαία Πράξη που αναθεωρεί τις ευρωπαϊκές Συνθήκες προβλέπει διαδικασία συνεργασίας του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου, πράγμα που ενισχύει τη νομοθετική εξουσία του σε πολλά θέματα που έχουν σχέση με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, που αποτελεί το βασικό στόχο για το 1992.

Η διαδικασία συνεργασίας διευρύνει το περιθώριο πολιτικών ελιγμών του Κοινοβουλίου και την επιρροή του στην τελική μορφή της κοινοτικής νομοθεσίας. Επίσης, η Ενιαία Πράξη καθορίζει ότι η σύναψη νέων διεθνών συμβάσεων και κάθε νέα διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προϋποθέτει την «επικύρωση», δηλαδή τη σύμφωνη γνώμη του Κοινοβουλίου.

Ο προϋπολογισμός της Ένωσης υποβάλλεται για έγκριση, αλλά το Κοινοβούλιο δεν μπορεί να τροποποιήσει παρά τις μη υποχρεωτικές δαπάνες που περιλαμβάνει ο προϋπολογισμός, δηλαδή τις τιμές των αγροτικών προϊόντων. Η σπουδαιότερη όμως αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συνίσταται στην άσκηση εποπτείας και κοινοβουλευτικού ελέγχου επί της Επιτροπής που πρέπει να έχει την εμπιστοσύνη του Κοινοβουλίου. Οι εξουσίες του Κοινοβουλίου διευρύνθηκαν σημαντικά μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Μέσα στο Κοινοβούλιο συστάθηκαν και λειτουργούν 19 Επιτροπές που επιλαμβάνονται διαφόρων θεμάτων.

β) Το Συμβούλιο των Υπουργών

Αποτελείται από έναν Υπουργό –συνήθως τον Υπουργό Εξωτερικών– κάθε χώρας-μέλους.

Καθήκοντα προέδρου του Συμβουλίου ασκεί με τη σειρά κάθε μέλος του για έξι μήνες.

Το Συμβούλιο των Υπουργών είναι το αποφασιστικό πολιτικό όργανο της Ένωσης που συζητεί τις διάφορες συμφωνίες συνδέσεως, καθώς και την περαιτέρω διεύρυνση της Ένωσης με την προσχώρηση νέων μελών. Είναι το κατ' εξοχήν σώμα της Ένωσης που θεσπίζει την πολιτική της Κοινότητας σε όλους τους τομείς είτε ομόφωνα (διεύθυνση της Ε.Ε.) είτε με ειδική πλειοψηφία για αποφάσεις που αφορούν τομείς της ολοκλήρωσης πολιτικής και της βελτίωσης του περιβάλλοντος στους χώρους εργασίας. Μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ διευρύνθηκε το πεδίο λήψης αποφάσεων με πλειοψηφία, ιδιαίτερα στα θέματα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

γ) Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Δεκέμβριο του 1974, στο Παρίσι, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφάσισαν να συνέρχονται τακτικά ως «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο» μαζί με τους Υπουργούς Εξωτερικών και τους εκπροσώπους της Επιτροπής (τον πρόεδρο της και έναν από τους αντιπροσώπους της). Με την Ενιαία Πράξη καθιερώθηκε ο θεσμός αυτός. Στη διάρκεια των τελευταίων χρόνων, επηρέασε πολιτικά και καθόρισε προσανατολισμούς σε θέματα σημαντικά για την Ένωση, όπως την απευθείας εκλογή του Κοινοβουλίου, το ευρωπαϊκό νομισματικό της σύστημα και την προσχώρηση νέων κρατών. Έτσι καθιερώθηκε ως το όργανο που χαράσσει τις

μεγάλες κατευθύνσεις της Κοινοτικής πολιτικής.

δ) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Αποτελείται από είκοσι μέλη που προέρχονται από τα κράτη μέλη και διορίζονται με κοινή συμφωνία των κυβερνήσεων για πενταετή θητεία.

Η Επιτροπή είναι ο θεματοφύλακας των Συνθηκών που φροντίζει για την τήρηση των κοινοτικών κανόνων και των αποφάσεων των αρμόδιων οργάνων. Ετοιμάζει τις προτάσεις τόσο για τις συνδέσεις χωρών με την Ένωση όσο και για τα διάφορα προβλήματα των κρατών-μελών και τις υποβάλλει στο Συμβούλιο των Υπουργών, που προβαίνει στην άσκηση της νομοθετικής του εξουσίας μόνο κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής. Η Ενιαία Πράξη προβλέπει ότι το Συμβούλιο των Υπουργών μεταβιβάζει στην Επιτροπή τις εξουσίες για την εκτέλεση των νομικών πράξεων που θεσπίζει. Χωρίς την Επιτροπή δε θα ήταν δυνατό να διασφαλιστεί η συνοχή, η λογική και η συμβατικότητα μεταξύ των πολυάριθμων αποφάσεων και πολιτικών της Ένωσης στους διάφορους τομείς των δραστηριοτήτων της.

ε) Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ή Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Αποτελείται από 15 δικαστές και 9 Εισαγγελείς, που διορίζονται κατόπιν κοινής συμφωνίας των κυβερνήσεων των κρατών-μελών. Η θητεία τους είναι εξαετής.

Καθήκον και αποκλειστική αρμοδιότητα του Κοινοτικού Δικαστηρίου είναι η τήρηση του νόμου και της δικαιοσύνης κατά την ερμηνεία της ιδρυτικής Συνθήκης της Κοινότητας και η εξασφάλιση της δικαιοσύνης κατά την εφαρμογή των επιμέρους συνθηκών. Οι αποφάσεις του δικαστηρίου είναι δεσμευτικές και τελεσίδικες και λαμβάνονται με πλειοψηφία. Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το Δικαστήριο έχει περιβληθεί με πρόσθετες εξουσίες επιβολής προστίμων και πάνω σε κράτη-μέλη που δε συμμορφώνονται με τις αποφάσεις του.

Κοντά στα πέντε αυτά διοικητικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτουργούν δεκάδες άλλα συμβουλευτικά σώματα. Μεταξύ αυτών σημαντική θέση κατέχει η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Σκοπό έχει να παρέχει συμβουλευτικές γνώμες στο Συμβούλιο Υπουργών και στην Εκτελεστική Επιτροπή για τη γεωργία, την ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, την εναρμόνιση της νομοθεσίας, των μεταφορών κ.ά. Άλλα όργανα είναι η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία (χαράσσει την κοινή εξωτερική πολιτική της Ένωσης), το Ελεγκτικό Συνέδριο (ελέγχει τους λογαριασμούς της Ένωσης) και η Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων (οι Πρέσβεις των κρατών-μελών της Ένωσης στις Βρυξέλλες, συμβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωστό ως Coreper).

(Δ) Τρόποι σύνδεσης με την Ε.Ε.

Βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ενοποίηση της Ευρώπης και η δημιουργία συνθηκών συνεργασίας με όσο το δυνατό περισσότερες χώρες. Για την εξυπηρέτηση του στόχου αυτού η Συνθήκη της Ε.Ε. προνοεί για τρεις μηχανισμούς, τρεις δηλαδή τρόπους σχέσεων των άλλων χωρών προς την Κοινότητα: την προσχώρηση, τη σύνδεση και τις διμερείς εμπορικές συμβάσεις.

α) Προσχώρηση: Είναι η τελειότερη μορφή ένωσης τρίτων κρατών με την Κοινότητα και σημαίνει τη συσσωμάτωση με την Κοινότητα, τη συμμετοχή στη διοίκηση και την πλήρη συνεργασία για την επίτευξη των σκοπών της Κοινότητας. Η προσχώρηση γίνεται μόνο από τα ευρωπαϊκά κράτη.

β) Σύνδεση: Επιτυγχάνεται κατόπιν ειδικής συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας και άλλου κράτους, ευρωπαϊκού ή μη, που διαλαμβάνει εκτός από εμπορικές ρυθμίσεις και στενή οικονομική συνεργασία και χρηματοδοτική βοήθεια. Η συμφωνία "χαρακτηρίζεται από αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινές ενέργειες και ειδικές διαδικασίες" όπως αναφέρεται στη Συνθήκη ίδρυση της Κοινότητας. Η σύνδεση γίνεται με κράτη που έχουν δεσμούς πολιτικής και οικονομικής εξάρτησης από τα κράτη μέλη της Κοινότητας ή με κράτη που αδυνατούν σε δεδομένο χρόνο να προσχωρήσουν στην Κοινότητα και συνδέονται με ειδική συμφωνία μέχρι να προσαρμοστούν σταδιακά στις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την προσχώ-

ρηση. Συμφωνία σύνδεσης έχουν σήμερα η Κύπρος, η Τουρκία και η Μάλτα.

γ) Διμερείς Εμπορικές Συμβάσεις:

Συνομολογούνται με κράτη ευρωπαϊκά ή μη με σκοπό τη συνεισφορά στην ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, την προοδευτική μείωση του περιορισμού των διεθνών ανταλλαγών και τη μείωση των τελωνειακών φραγμών.

Ενώ οι εμπορικές συμβάσεις εξυπηρετούν συγκεκριμένους εμπορικούς σκοπούς, οι συμβάσεις σύνδεσης έχουν γενικότερη, πολιτική και οικονομική σημασία. Σημαντική είναι η Συμφωνία μεταξύ των χωρών της Ε.Ο.Κ. με την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ - Μέλη η Σουηδία, Ελβετία, Αυστρία, Νορβηγία, Φιλανδία, Ισλανδία) για τη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου ελεύθερων συναλλαγών, κυρίως στα βιομηχανικά προϊόντα. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η Σύμβαση της Λομέ που έχει συνάψει η Ε.Ο.Κ. από το 1975 με χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής και Ειρηνικού (ΑΚΕ), που θεσπίζει διάφορες μορφές οικονομικής συνεργασίας με στόχο την υποβοήθηση της αναπτυξιακής πολιτικής των ενδιαφερόμενων χωρών. Η πολιτική ουδετερότητα της Σύμβασης επιτρέπει στην Κοινότητα να συνεργάζεται σε θέματα ανάπτυξης με κυβερνήσεις των χωρών ΑΚΕ κάθε πολιτικής τάσης. Ο αρχικός αριθμός των χωρών ήταν 46, ενώ τώρα ανέρχεται σε 70. Επίσης από το 1975 υπογράφηκαν τρεις νέες συμβάσεις της Λομέ με τελευταία τη Σύμβαση Λομέ IV (1990-2000).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι σημαίνουν τα: Ε.Ο.Κ., Ε.Ε., ΕΥΡΑΤΟΜ, Ε.Κ.Α.Χ.;
2. Ποιοι είναι οι σκοποί δημιουργίας της Ε.Ο.Κ. - Ε.Ε. και με ποια μέτρα σταδιακά προσπαθεί να επιτύχει τους σκοπούς αυτούς;
3. Συμπληρώστε τον πίνακα

ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ Ε.Ε.		
ΟΡΓΑΝΑ	ΜΕΛΗ	ΡΟΛΟΣ

4. Δώστε τις έννοιες των πιο κάτω ορισμών και αντίστροφα:

- α) ονομάζεται η μορφή οικονομικής συνένωσης των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με χαρακτηριστικά την ελεύθερη διακίνηση των αγαθών και των προσώπων μεταξύ των κρατών-μελών, ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων και υπηρεσιών και γενικά την κοινή οικονομική πολιτική.
- β) Η ένωση τρίτων ευρωπαϊκών κρατών με την Ευρωπαϊκή Ένωση η πλήρης συσσωμάτωσή τους και συνεργασία σε όλα τα επίπεδα ονομάζεται ...
- γ) Ευρωπαϊκή Επιτροπή ονομάζεται ...

5. Υπογραμμίστε τις ορθές φράσεις:

Ο βασικός σκοπός της Ε.Ε. είναι πολιτικός.

Η Ε.Ε. αποβλέπει στη συνένωση όλων ανεξάρτητα των ευρωπαϊκών χωρών.

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος ήταν από τα πιο σημαντικά γεγονότα που οδήγησαν στην απόφαση για ενοποίηση της Ευρώπης.

(Ε) Ελλάδα και Ε.Ε. (πρώην Ε.Ο.Κ.)

ΚΕΙΜΕΝΟ 6: «Η δημιουργία της Ε.Ο.Κ. δεν είναι τυχαία. Αποτελεί το τέρμα μακράς προσπάθειας δια την ενοποίηση της Ευρώπης. Πολλοί αιώνες εργάσθηκαν δια την πραγματοποίηση της ιδέας αυτής.

Η Ευρώπη δεν είναι έννοια μόνο γεωγραφική, αλλά κυρίως έννοια πολιτιστική. Πολλοί διηρωτήθηκαν ποια είναι τα στοιχεία, τα οποία απαρτίζουν την κοινή ευρωπαϊκή κληρονομιά. Με θαυμαστή ενέργειαν ο Paul Valery προσδιώρισε το τρίπτυχο της πολιτιστικής ενότητας των Ευρωπαίων. Ως πρώτο στοιχείο εθεώρησε το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, αποτέλεσμα του τελείου ελληνικού πολιτισμού στον τομέα της φιλοσοφίας και της επιστήμης. Ως δεύτερο στοιχείο έθεσε τον πολιτισμό της Ρώμης και ιδιαιτέρως το Ρωμαϊκό Δίκαιο, το οποίο επεβλήθη εις όλον τον κόσμο δια του παντοδύναμου τότε Imperium Romanum και της μακράς και αδιατάρακτου Pax Romana.

Η φυσιογνωμία, όμως του Ευρωπαϊκού πολιτισμού δεν έχει ολοκληρωθεί. Το τρίτο στοιχείο είναι ο Χριστιανισμός, ο οποίος διαμόρφωσε τη φυσιογνωμία της Ευρώπης επί δύο χιλιετηρίδας.

Εις την φιλοσοφική κλίμακα των αξιών τα τρία στοιχεία του πολιτισμού αντιπροσωπεύονται πλήρως, το αληθές, το δίκαιο, το άγιο.

Είναι χαρακτηριστική η φράσις του Paul Valery». Πάσα φυλή και πάσα χώρα, η οποία διαδοχικώς εξερρωμαίσθη, εξεχριστιανίσθη και υπετάγη ως προς το πνεύμα, εις την πειθαρχία των Ελλήνων είναι απολύτως Ευρωπαϊκή».

Ν. Αντωνόπουλου «Η Κύπρος και η Οικονομική Κοινότης».

Η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα που ζήτησε να συνδεθεί με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ιούλιος 1959). Η πρώτη Συμφωνία Συνδέσεως υπογράφηκε τον Ιούλιο του 1961 με στόχο να επιτευχθεί τελικά η προσχώρηση της Ελλάδας στην Κοινότητα, όταν θα ήταν σε θέση να αποδεχτεί όλες τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τις Ευρωπαϊκές Συνθήκες.

Τελικά η Συμφωνία για την πλήρη ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. υπογράφηκε στην Αθήνα στις 28 Μαΐου 1979. Μετά την έγκρισή της από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την επικύρωσή της από τις Βουλές των 9 μελών της Ε.Ο.Κ. και από την Βουλή των Ελλήνων, η Συμφωνία άρχισε να ισχύει από την πρώτη Ιανουαρίου 1981.

Όσοι οραματίστηκαν μίαν Ενωμένη Ευρώπη κι όσοι εργάζονται σήμερα για την ενοποίηση αυτή διακηρύσσουν, πέρα από την ανάγκη της ευρωπαϊκής ενότητας, τις δυσχέρειες, οικονομικές και πολιτικές, που αναφύονται και στην Κοινότητα και στα νέα μέλη που προσχωρούν σ' αυτή. Πιστεύουν όμως ότι τα σύγχρονα προβλήματα της Ευρώπης προϋποθέτουν "τη λογική μεγαλύτερου χώρου και αριθμών", για να βρουν τη λύση τους και ότι η αντιμετώπιση των δυσχερειών αυτών δεν επιτυγχάνεται με τον ανταγωνιστικό απομονωτισμό και τα δασμολογικά τείχη, αλλά αντίθετα με την επιτάχυνση των διαδικασιών της ενοποίησης (κειμένο 7).

Απόσπασμα της ομιλίας του Κωνσταντίνου Καραμανλή μετά την υπογραφή της συνθήκης με την Ε.Ο.Κ.

ΚΕΙΜΕΝΟ 7: "Η ενωτική διαδικασία της Ευρώπης προχωρεί αμετάκλητη. Βρισκόμαστε στο σημείο που δεν έχει επιστροφή. Χρειάστηκε πολύ αίμα και πολύς χρόνος για να συνειδητοποιήσουν οι Ευρωπαίοι την ταυτότητά τους, τις κοινές ρίζες τους και την κοινή τους αποστολή. Η ενοποίηση έστω και αν βραδύνει, κινείται με χαρακτήρα νομοτελειακό. Παρά την διαφορά απόψεων όσον αφορά τον ρυθμό, τη μορφή και την έκταση της ενοποίησης, η λογική της ιστορίας κατέστησε την ένωση κατηγορηματική προσαγή.

Η Ενωμένη Ευρώπη θα αποτελέσει μέγα σταθμό στην παγκόσμια ιστορία της ειρήνης, της ελευθερίας και του πνεύματος. Το ανθρώπινο της δυναμικό και η πολιτιστική της κληρονομιά εγγυώνται γι' αυτό.

Πριν απ' όλα, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα σταθεί αποφασιστικός παράγοντας ειρήνης στον κόσμο. Γιατί με το κύρος και τη δύναμή της θα επηρεάζει αποφασιστικά τις διεθνείς εξελίξεις, αρχής γενομένης από το χώρο το δικό της. Ο ευρωπαϊκός χώρος υπήρξε ανέκαθεν το θέατρο και η πηγή των μεγάλων συγκρούσεων. Αν τα Βαλκάνια εθεωρούντο κάποτε η πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης, η Ευρώπη ήταν η πυριτιδαποθήκη του κόσμου. Και μόνο το γεγονός ότι με τη σημερινή φάση συνεργασίας εγκαταλείπονται εθνικές προκαταλήψεις, εξαλείφονται μιση ιστορικά και γεφυρώνονται μακροχρόνιες αντιθέσεις, θα ήταν αρκετό να δικαιώσει την ιδέα της ευρωπαϊκής ενότητας.

Θα σταθεροποιήσει και θα διασώσει τους δημοκρατικούς μας θεσμούς, που διέρχονται σήμερα αναμφισβήτητη κρίση. Γιατί μόνο στο χώρο της μείζονος Ευρώπης θα καταστεί δυνατή η δημιουργία μιας ευρύτερης βάσεως για αναμόρφωση της Δημοκρατίας και την προσαρμογή στις συνθήκες της εποχής μας... Με τον εκσυγχρονισμό της Δημοκρατίας μπορεί να αναχθεί και πάλι σε πρωταρχική αξία η αρετή του πολίτη που θα "επίσταται και άρχειν και άρχεσθαι" κατά τον Αριστοτέλη. Θα θεμελιωθούν οι βασικές αρχές της ελευθερίας και της δικαιοσύνης πάνω στην υπευθυνότητα του πολίτη, που περιορίζει την κατάχρηση της ελευθερίας και εγγυάται την ομαλή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών.

Με την ενοποίηση εξάλλου, θα διασωθεί και εν συνεχεία θα προαχθεί ο ευρωπαϊκός πολιτισμός. Είναι έκδηλο ότι ο πολιτισμός αυτός αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της παρακμής. Η ανθρωπότητα περνά σήμερα μια κρίσιμη μεταβατική περίοδο που τη χαρακτηρίζει καθολική και έντονη ανησυχία. Ανησυχία που εκδηλώνεται υπό διάφορες μορφές, από το άγχος μέχρι και τη βία. Γιατί ο άνθρωπος της εποχής μας θέλει να απομακρυνθεί από ένα τρόπο ζωής και αναζητεί καινούργιο. Και την αλλαγή αυτή μόνο η Ευρώπη μπορεί να δώσει.

Η πρόκληση της επιβίωσης του πολιτισμού μας μπορεί να αντιμετωπιστεί με την αναμόρφωση των θεσμών και την επανασύνδεση του ορθολογισμού με το συναισθηματισμό, του Απόλλωνα με το Διόνυσο. Είναι καιρός ο Ευρωπαίος Φάουστ να επιχειρήσει νέο ταξίδι στη χώρα του μέτρου και της ισορροπίας, για να γεννήσει ξανά τον Ευφορίονα. Η Ευρώπη που γέννησε όλες τις ιδέες είναι και η μόνη που μπορεί να τις ανανεώσει και να τις εξανθρωπίσει και πάλι. Φθάνει να μη θέτουμε σαν πρωταρχικό σκοπό της ενώσεως της Ευρώπης την υλική ευημερία.

Αλλά εξίσου θεμελιώδης για την επιβίωση της Ευρώπης είναι η σταδιακή οικονομική της ενοποίηση, που θα εξασφαλίσει την αξιοποίηση ενός τεράστιου δυναμικού φυσικών και ανθρώπινων πόρων. Θα οργανώσει την οικονομία γύρω από τον άνθρωπο, αντί τον άνθρωπο γύρω από την οικονομία. Θα πραγματοποιήσει την ιδέα της πολυδιάστατης αναπτύξεως και θα προαγάγει την ποιότητα της ζωής, ενώ παράλληλα θα υπηρέτησε σε διεθνή κλίμακα την ιδέα της οικονομικής δικαιοσύνης και της προαγωγής των λιγότερον ανεπτυγμένων χωρών.

Ο απομονωτισμός, τα δασμολογικά τείχη και η ανέφικτη αυτάρκεια είναι ιστορικά ξεπερασμένα στάδια οικονομικής και πολιτιστικής δράσεως και αποτελούν παθητική αντιμετώπιση των γεγονότων..."

ΑΣΚΗΣΗ

Επισημάνετε τους λόγους για τους οποίους ο κ. Καραμανλής χαρακτηρίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση "ανάγκη ιστορική".

ΣΤ) Κύπρος και Ε.Ε.

Η Κύπρος είναι συνδεδεμένη με Συμφωνία Συνδέσεως με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα από την 1η Ιουνίου 1973. Οι σχέσεις Κύπρου με την Κοινότητα ενισχύθηκαν περαιτέρω με την υπογραφή, στις 19 Οκτωβρίου του 1987, του Πρωτοκόλλου για το δεύτερο στάδιο της Τελωνιακής Ένωσης. Στις 4 Ιουλίου 1990 η Κύπρος υπέβαλε αίτηση ένταξης στην Ε.Ο.Κ.

Οι πρώτες προσπάθειες

Οι προσπάθειες της Αγγλίας να ενταχθεί στην ΕΟΚ, δημιούργησαν ορισμένες ανησυχίες στην κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, διότι η Κύπρος κινδύνευε να χάσει ένα σημαντικό πελάτη στον τομέα των εξαγωγών της. Γι' αυτό καταβλήθηκαν προσπάθειες από το 1962 για σύνδεση της Κύπρου με την ΕΟΚ. Τυχόν ένταξη της Αγγλίας στην ΕΟΚ, θα σήμαινε κατάργηση του κοινοπολιτειακού καθεστώτος προτιμήσεων, πράγμα που θα είχε οπωσδήποτε δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομία της Κύπρου. Οι προσπάθειες αυτές ατόνησαν όταν η Γαλλία αρνήθηκε έντονα να δεχτεί την Αγγλία στην ΕΟΚ. Το θέμα επανήλθε, όταν οι αντιδράσεις της Γαλλίας για ένταξη της Αγγλίας στην Ε.Ο.Κ. εξέλιπαν και η Αγγλία από την 1η Ιανουαρίου 1973 θα γινόταν πλήρες μέλος της Ε.Ο.Κ. Η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας επαναδραστηριοποιήθηκε τότε και επιδίωξε τη ρύθμιση των σχέσεων της Κύπρου με την Ε.Ο.Κ. πάνω σε μόνιμη βάση, για να αποφευχθούν δυσμενείς συνέπειες λόγω της ένταξης της Αγγλίας στην Κοινότητα. Έτσι τον Αύγουστο του 1970 ζήτησε να αρχίσουν διαπραγματεύσεις με σκοπό τη σύνδεσή της με την Ε.Ο.Κ. Ύστερα από απόφαση του Συμβουλίου της Κοινότητας άρχισαν το Μάρτη του 1971 διερευνητικές συνομιλίες μεταξύ της Κύπρου και της Επιτροπής της Ε.Ο.Κ. με σκοπό τη διερεύνηση των δυνατοτήτων που υπήρχαν για σύνδεση.

Στις διαπραγματεύσεις αυτές η Κυπριακή Κυβέρνηση επιδίωξε:

α) να εξασφαλίσει ευρύτερες αγορές για τα βιομηχανικά και γεωργικά της προϊόντα.

β) να εξουδετερώσει τις δυσμενείς συνέπειες που θα είχε για τα κυπριακά προϊόντα η κατάργηση των προτιμησησικών δασμών λόγω της ένταξης της Αγγλίας στην Ε.Ο.Κ.

γίας στην ΕΟΚ.

γ) να αντιμετωπίσει το συναγωνισμό άλλων Μεσογειακών χωρών που είχαν εξασφαλίσει προτιμησιακό καθεστώς για τις εξαγωγές των προϊόντων τους στις χώρες της Κοινότητας.

Υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης (19 Δεκεμβρίου 1972)

Η Συμφωνία υπογράφηκε τελικά στις Βρυξέλλες στις 19 Δεκεμβρίου 1972.

Με βάση της Συμφωνία Σύνδεσης ιδρύθηκε Συμβούλιο Σύνδεσης που αποτελείται από τα μέλη του Συμβουλίου και εκπροσώπους της Επιτροπής της ΕΟΚ και από μέλη της Κυπριακής Κυβέρνησης. Σκοπός του Συμβουλίου Σύνδεσης ήταν να παρακολουθεί την εφαρμογή των Συμφωνιών.

Με τη Συμφωνία Σύνδεσης η Κύπρος εξασφάλισε εξαγωγή των προϊόντων της προς τις χώρες της ΕΟΚ με αισθητή δασμολογική μείωση, ενώ παράλληλα επιτύχανε ίση μεταχείριση με τις άλλες μεσογειακές χώρες στον τομέα των εξαγωγών της. Η βιομηχανική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε μετά την ανεξαρτησία της Κύπρου δημιούργησε την ανάγκη εξεύρεσης νέων αγορών και την ανάγκη αυτή καλύπτει σε μεγάλο βαθμό η Συμφωνία Σύνδεσης.

Για τα γεωργικά όμως προϊόντα της Κύπρου δε δίνονταν με τη Συμφωνία Συνδέσεως απόλυτα ικανοποιητικές λύσεις, με τη συνέχιση όμως των διαπραγματεύσεων επιδιώχτηκε βελτίωση των όρων Συνδέσεως.

Τελωνειακή Ένωση Κύπρου - ΕΟΚ:

Πρωτόκολλο του Λουξεμβούργου 19.10.87

Μετά από μακρές και επίμονες διαπραγματεύσεις η ΕΟΚ και η Κύπρος κατέληξαν σε τελική συμφωνία για την Τελωνειακή Ένωση Κύπρου - ΕΟΚ. Το Πρωτόκολλο του Λουξεμβούργου, δηλαδή η Β' φάση της Συμφωνίας Κύπρου - ΕΟΚ, που οδηγεί προς την Τελωνειακή Ένωση μεταξύ των δύο μερών, υπογράφηκε στις 19.10.87.

Το Πρωτόκολλο καθορίζει τους όρους και τις διευθετήσεις για τη μετάβαση στο δεύτερο στάδιο της Συμφωνίας Σύνδεσης που στοχεύει στην ολοκλήρω-

ΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΕΟΚ.

Στις 16 Νοεμβρίου 1983 τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας εξέδωσαν την ακόλουθη κοινή δήλωση:

"Τα δέκα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας διακατέχονται από βαθιά ανησυχία λόγω της διακήρυξης που αποσκοπεί στην ίδρυση "Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου" σε ένα ανεξάρτητο κράτος. Αποδοκμαζουν αυτή τη διακήρυξη η οποία έρχεται σε αντίθεση προς τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Οι δέκα επαναβεβαιώνουν την αμέριστη υποστήριξή τους για μια ανεξάρτητη, κυρίαρχη, εδαφικά ακέραιη και ενιαία Κυπριακή Δημοκρατία. Συνεχίζουν να θεωρούν την Κυβέρνηση του προέδρου Κυπριανού σαν τη μόνη νόμιμη κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Καλούν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να μην αναγνωρίσουν αυτή την ενέργεια η οποία δημιουργεί πολύ σοβαρή κατάσταση στην περιοχή".

ση της Τελωνειακής Ένωσης μεταξύ της Κύπρου και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το στάδιο αυτό προβλέπει δύο φάσεις: την πρώτη που είναι διάρκειας δέκα χρόνων και τη δεύτερη διάρκειας τεσσάρων ή πέντε χρόνων. Η Τελωνειακή Ένωση θα επιτευχθεί μέχρι το 2003.

Αίτηση ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ (4 Ιουλίου 1990)

Στις 4 Ιουλίου 1990, μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, ο Υπουργός Εξωτερικών της Δημοκρατίας επέδωσε στον Υπουργό Εξωτερικών της Ιταλίας που ασκούσε τότε την προεδρία του Συμβουλίου της Κοινότητας την αίτηση ένταξης της Κύπρου στις Κοινότητες (ΕΟΚ, ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ).

Διαδικασία αίτησης ένταξης

Από τη στιγμή υποβολής αίτησης μέχρι και την ένταξη μεσολαβεί μια μακρά διαδικασία κατά την οποία, αφού συζητηθεί η αίτηση μιας χώρας από το Συμβούλιο Υπουργών (η περίπτωση της Κύπρου και της Μάλτας συζητήθηκε στις 17.9.90), παραπέμπεται ή όχι στην Επιτροπή για γνωμάτευση. Η Επιτροπή, αφού μελετήσει όλες τις πτυχές μιας αίτησης (οικονομική, πολιτική, κοινωνική), διαβιβάζει προς το Συμβούλιο Υπουργών την έκθεσή της (γνωστή ως γνωμοδότηση) παίρνοντας επίσης θέση υπέρ της έναρξης ή μη των διαπραγματεύσεων μεταξύ της Κοινότητας και της αιτήτριας χώρας. Το Συμβούλιο Υπουργών αποφασίζει ομόφωνα κατά πόσο θα πρέπει να προχωρήσει η Κοινότητα σε διαπραγματεύσεις με την αιτήτρια χώρα. Οι διαπραγματεύσεις αυτές με την Κυβέρνηση της υποψήφιας χώρας, που γίνονται από Επιτροπή εκ μέρους των Κοινοτήτων, είναι χρονοβόρες. Μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων και αφού διασφαλισθεί η σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υπογράφεται η Συμφωνία Προσχώρησης μεταξύ των χωρών-μελών της Κοινότητας και της αιτήτριας χώρας. Η Συμφωνία Προσχώρησης υπόκειται στη συνέχεια σ' επικύρωση απ' όλα τα Κοινοβούλια των χωρών-μελών της Κοινότητας καθώς και από την Ευρωβουλή.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ (16/11/1983)

"Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

Α) Λόγω της πολύ λεπτής κατάστασης στην οποία βρίσκεται το νησί της Κύπρου,

Β) Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, ανέλαβε την πρωτοβουλία να προτείνει λύση στο σοβαρό πρόβλημα με βάση το διάλογο ανάμεσα στις δύο Κοινότητες,

Γ) Επαναβεβαιώνοντας τα ψηφίσματά του υπέρ της ανεξαρτησίας, της ενότητας και της ακεραιότητας της Κύπρου ως κράτους-μέλους του ΟΗΕ,

1. Καταδικάζει την ενέργεια της τουρκοκυπριακής πλευράς να ανακηρύξει στην Κύπρο ανεξάρτητο τουρκοκυπριακό κράτος.
2. Ζητά από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποστηρίξουν την πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ.
3. Καλεί το Συμβούλιο των Υπουργών να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να παραμείνει χωρίς αποτέλεσμα η πράξη αυτή της τουρκοκυπριακής πλευράς.
4. Επιφορτίζει τον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στην Επιτροπή, στο Συμβούλιο, στους Υπουργούς Εξωτερικών που συνέρχονται μέσα στα πλαίσια της πολιτικής συνεργασίας, στις Κυβερνήσεις των δέκα Κρατών-Μελών της Κοινότητας, στην Τουρκική Κυβέρνηση, καθώς επίσης και στο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ".

Η διαδικασία αυτή ολοκληρώθηκε σε 6 χρόνια στην περίπτωση της Ελλάδας και σε περισσότερα από 10 στις περιπτώσεις της Ισπανίας και Πορτογαλίας.

Η Κύπρος μετά την υποβολή της αίτησης ένταξης αναμένει τη γνωμοδότηση της Επιτροπής, η οποία θα καθορίσει σε σημαντικό βαθμό και το μέλλον των διαπραγματεύσεων ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Ο Πρόεδρος όμως της Επιτροπής Jacques Delors και το Συμβούλιο Υπουργών έχουν καταστήσει σαφές ότι δεν είναι διατεθειμένοι να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για περαιτέρω διεύρυνση της Κοινότητας πριν την 1η Ιανουαρίου 1993 και την ολοκλήρωση της Ενιαίας Εσωτερικής Αγοράς. Τούτο ισχύει για τις αιτήσεις ένταξης που υπέβαλαν η Αυστρία, η Κύπρος και η Μάλτα. (Η Αυστρία έχει ενταχθεί το 1993). Όσο για την Τουρκία, η Επιτροπή υπέβαλε στο τέλος του 1989 τη γνωμοδότησή της με την οποία κρίνει ότι είναι πρόωρη η έναρξη διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Τουρκίας στην Κοινότητα λόγω του χαμηλού επιπέδου της οικονομίας της, της μη τήρησης βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και λόγω της εκκρεμότητας του Κυπριακού και των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η γνωμοδότηση της Επιτροπής εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών της Ε.Ο.Κ. το Φεβρουάριο του 1990.

Τα χρηματοδοτικά Πρωτόκολλα μεταξύ ΕΟΚ- Κύπρου

α) Το Α' Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο ήταν ύψους 30 εκατομμυρίων ECU (ευρωπαϊκές νομισματικές μονάδες, δηλαδή περίπου 15 εκ. λίρες Κύπρου). Υπογράφηκε στις 15.9.77. Οι πόροι του χρησιμοποιήθηκαν για το αποχετευτικό της Λευκωσίας, το αρδευτικό έργο Βασιλικός Πεντάσχοινος και το σταθμό της ΑΗΚ στη Δεκέλεια.

β) Το Β' Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο υπογράφηκε στις 20.12.83 και ήταν ύψους 44 εκ. ECU. Χρησιμοποιήθηκε για το αποχετευτικό Λευκωσίας, το Νότιο αγωγό και για μεταφορά ηλεκτρισμού. Στις 26.6.90 υπογράφηκε χρηματοδοτική συμφωνία που προβλέπει τη διάθεση του υπόλοιπου ποσού του Β' Χρηματοδοτικού Πρωτόκολλου για το Ενιαίο Ρυθμιστικό Σχέδιο Λευκωσίας και ειδικότερα το σχέδιο

ΚΕΙΜΕΝΟ 4: "(Η Κύπρος) καταλαμβάνει τη θέση η οποία της ανήκει, χάρη στη σταθερή μονιμότητα των πολιτιστικών δεσμών και την πίστη στον ίδιο πολιτισμό, πράγματα τα οποία την συνδέουν με την Ευρώπη ..." "σκοποί της συνδέσεως είναι να μεταφράσουμε τον Ευρωπαϊκό χαρακτήρα της Κύπρου στην πραγματικότητα των διαρθρώσεων και των σχέσεων με προοδευτικές συνεχείς ενέργειες. Τα μέσα γι' αυτό θα παρασχεθούν με τη συνεργασία των συνεταιίρων ... χάρη σ' ένα σχέδιο το οποίο έχει το πλεονέκτημα να δείχνει απόλυτο σεβασμό προς την ατομικότητα των συμβαλλομένων". (Πρόεδρος της Επιτροπής των Κοινοτήτων 19727).

που αποβλέπει στην πεζοδρομοποίηση των οδών Λήδρας/Όνασαγόρου και της Λεωφόρου Κερύνειας (στο κατεχόμενο τμήμα της Λευκωσίας).

γ) Το Γ' Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο ύψους 62 εκ. ECU (περίπου 33.5 εκατ. λίρες Κύπρου) υπογράφηκε στις 30.11.89 και η ισχύς του θα είναι τετραετής (μέχρι τις 31.12.93). Σύμφωνα με το πρόγραμμα μεταξύ Κύπρου και Ε.Ο.Κ. που υπογράφηκε στις 29.9.90, οι πόροι του Πρωτοκόλλου αυτού θα κατανεμηθούν σε αναλογία 81.6% για τους Ελληνοκυπρίους και 18.4% για τους Τουρκοκυπρίους. Οι πόροι (44 εκ. ECU δάνεια, 13 εκ. χορηγίες και 5 εκ. επιχειρηματικά κεφάλαια) θα κατανεμηθούν ως εξής:

Βιομηχανικός τομέας	69%
Γεωργικός τομέας	19%
Τομέας Υπηρεσιών	10%
Τεχνική Βοήθεια	2%
Σύνολο	100%

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι Τουρκοκύπριοι πήραν το μερίδιό τους και από τα δύο πρώτα Πρωτόκολλα. Για τα έργα που θα εκτελεσθούν στις κατεχόμενες περιοχές της Κύπρου απαιτείται η έγκριση της κυπριακής κυβέρνησης.

δ) Το Δ' Χρηματοδοτικό Πρωτόκολλο ύψους 74 εκ. ECU (περίπου 4.3 εκ. λίρες Κύπρου) μονογραφήθηκε μεταξύ Κύπρου και Ε.Ε. στις Βρυξέλλες στις 21.12.94 με τετραετή ισχύ (μέχρι τις 31.12.98).

Οι πόροι (50 εκ. ECU δάνεια, 22 εκ. χορηγίες και 2 εκ. επιχειρηματικά κεφάλαια) θα χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση έργων στο βιομηχανικό και γεωργικό τομέα καθώς και στον τομέα υπηρεσιών και για την αναδόμησή της κυπριακής οικονομίας. Το Δ' Πρωτόκολλο έχει ιδιαίτερη σημασία, γιατί είναι προενταξιακού χαρακτήρα· διευκολύνει τη μετάβαση της κυπριακής οικονομίας προς τη κατεύθυνση της προσχώρησης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όλα τα πρωτόκολλα στηρίζονται στις εξής αρχές:

1) Το σεβασμό της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας της Κύπρου.

2) Την κατανομή της ωφέλειας σε όλο τον πληθυσμό με έργα που δε θα ενισχύουν τη διαίρεση της Κύπρου.

3) Τη μη εκμετάλλευση των περιουσιών των Ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων με τα έργα που θα εκτελεσθούν στα κατεχόμενα.

(Ζ) Οι προκλήσεις για την Ε.Ε.

□ Ο ρόλος της Ε.Ε. στον κόσμο:

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας ωθεί στην ευθυγράμμιση της εξωτερικής πολιτικής των χωρών της Ε.Ε., με στόχο να ανταποκρίνεται η Ευρώπη στα παγκόσμια προβλήματα με μια πιο δυνατή φωνή. Η υλοποίηση του στόχου αυτού, όμως, συνεχώς συναντά πολυάριθμα εμπόδια. Κύριος ανασταλτικός παράγοντας είναι η δυσκολία σύγκλισης των διαφορετικών απόψεων ανάμεσα στα κράτη μέλη για την πολιτική που η Ένωση θα πρέπει να ακολουθήσει σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Οι χώρες μέλη της Ένωσης συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν τις αποφάσεις για την εξωτερική τους πολιτική ως την κατεξοχήν έκφραση της εθνικής τους κυριαρχίας, την οποία δεν επιθυμούν να παραχωρήσουν στην Ε.Ε.

□ Ο τρόπος λήψης των αποφάσεων από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.:

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί το μοναδικό όργανο της Ένωσης, του οποίου τα μέλη εκλέγονται απευθείας από τους πολίτες της Ένωσης, με ταυτόχρονες εκλογές σε όλα τα κράτη μέλη. Παρά το γεγονός αυτό, οι δικαιοδοσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι περιορισμένες σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο Υπουργών της Ένωσης. Το φαινόμενο αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις δημοκρατικές δομές διακυβέρνη-

σης που ισχύουν σε εθνικό επίπεδο, όπου οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι του λαού έχουν τον τελευταίο λόγο και ψηφίζουν τους νόμους της χώρας τους. Το φαινόμενο έχει πάρει την ονομασία «δημοκρατικό έλλειμμα» και αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για το μέλλον της Ένωσης όσον αφορά τη σχέση της με τους πολίτες της.

□ Ο ορισμός της Ευρώπης:

Η επικράτεια της Ένωσης μέχρι στιγμής εκτείνεται από τη Βόρεια Θάλασσα μέχρι τη Μεσόγειο, αποτελούμενη από λαούς με 23 διαφορετικές γλώσσες και πολιτισμούς. Παρόλες τις διαφορές τους, οι πολίτες της Ένωσης νιώθουν ότι ανήκουν όλοι στη μεγάλη Ευρωπαϊκή οικογένεια, ότι είναι όλοι τους Ευρωπαίοι. Ορισμός της ευρωπαϊκής ταυτότητας, όμως, δεν μπορεί να δοθεί, αφού πολιτιστικά, θρησκευτικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά συχνά συγκρούονται μεταξύ τους. Η συζήτηση για το «Τι σημαίνει Ευρώπη» παραμένει στο προσκήνιο, κυρίως μετά την απόδοση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθεστώτος υποψήφιας για ένταξη χώρας στην Τουρκία.

□ Το μέλλον της Ευρώπης:

Η εξελικτική πορεία της Ένωσης, από την Ε.Κ.Α.Χ. στην Ε.Ε. των 25 κρατών μελών, καταδεικνύει ότι η Ε.Ε., αποτε-

λεί ένα ζωντανό, συνεχώς εξελισσόμενο οργανισμό. Κανείς, όμως, δε βρίσκεται σε θέση να προβλέψει με βεβαιότητα ποιο θα είναι το πρόσωπο της Ευρώπης 20 χρόνια από σήμερα. Τα κράτη μέλη έχουν επιδείξει μέχρι σήμερα αξιοσημείωτη προθυμία να παραχωρήσουν μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας και να επιτρέψουν να μεταφερθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι

διαδικασίες για μεγάλο αριθμό αποφάσεων, με κυριότερο αυτό της οικονομίας. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει σίγουρα στοιχεία ομοσπονδιοποίησης, κανείς όμως δεν μπορεί να μιλήσει με ευκολία για μια μελλοντική Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία, στο πρότυπο των Η.Π.Α. Κανένα κράτος μέλος δε φαίνεται πρόθυμο να προωθήσει μια τέτοια εξέλιξη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποια στοιχεία θα περιλαμβάνατε στον ορισμό της Ευρώπης; Είναι η θρησκεία ένα από αυτά;
2. Χρειάζεται η Ευρώπη να έχει δικό της στρατό, για να ορθώσει τη φωνή της στην παγκόσμια κοινότητα;
3. Πόσο μεγάλο εμπόδιο στην εξέλιξη της Ε.Ε. αποτελεί το φαινόμενο του «δημοκρατικού ελλείμματος»;

(Ζ) Οι προκλήσεις για την Ε.Ε.

□ Ο ρόλος της Ε.Ε. στον κόσμο:

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας ωθεί στην ευθυγράμμιση της εξωτερικής πολιτικής των χωρών της Ε.Ε., με στόχο να ανταποκρίνεται η Ευρώπη στα παγκόσμια προβλήματα με μια πιο δυνατή φωνή. Η υλοποίηση του στόχου αυτού, όμως, συνεχώς συναντά πολυάριθμα εμπόδια. Κύριος ανασταλτικός παράγοντας είναι η δυσκολία σύγκλισης των διαφορετικών απόψεων ανάμεσα στα κράτη μέλη για την πολιτική που η Ένωση θα πρέπει να ακολουθήσει σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Οι χώρες μέλη της Ένωσης συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν τις αποφάσεις για την εξωτερική τους πολιτική ως την κατεξοχήν έκφραση της εθνικής τους κυριαρχίας, την οποία δεν επιθυμούν να παραχωρήσουν στην Ε.Ε.

□ Ο τρόπος λήψης των αποφάσεων από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.:

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί το μοναδικό όργανο της Ένωσης, του οποίου τα μέλη εκλέγονται απευθείας από τους πολίτες της Ένωσης, με ταυτόχρονες εκλογές σε όλα τα κράτη μέλη. Παρά το γεγονός αυτό, οι δικαιοδοσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι περιορισμένες σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο Υπουργών της Ένωσης. Το φαινόμενο αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις δημοκρατικές δομές διακυβέρνη-

σης που ισχύουν σε εθνικό επίπεδο, όπου οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι του λαού έχουν τον τελευταίο λόγο και ψηφίζουν τους νόμους της χώρας τους. Το φαινόμενο έχει πάρει την ονομασία «δημοκρατικό έλλειμμα» και αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για το μέλλον της Ένωσης όσον αφορά τη σχέση της με τους πολίτες της.

□ Ο ορισμός της Ευρώπης:

Η επικράτεια της Ένωσης μέχρι στιγμής εκτείνεται από τη Βόρεια Θάλασσα μέχρι τη Μεσόγειο, αποτελούμενη από λαούς με 23 διαφορετικές γλώσσες και πολιτισμούς. Παρόλες τις διαφορές τους, οι πολίτες της Ένωσης νιώθουν ότι ανήκουν όλοι στη μεγάλη Ευρωπαϊκή οικογένεια, ότι είναι όλοι τους Ευρωπαίοι. Ορισμός της ευρωπαϊκής ταυτότητας, όμως, δεν μπορεί να δοθεί, αφού πολιτιστικά, θρησκευτικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά συχνά συγκρούονται μεταξύ τους. Η συζήτηση για το «Τι σημαίνει Ευρώπη» παραμένει στο προσκήνιο, κυρίως μετά την απόδοση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθεστώτος υποψήφιας για ένταξη χώρας στην Τουρκία.

□ Το μέλλον της Ευρώπης:

Η εξελικτική πορεία της Ένωσης, από την Ε.Κ.Α.Χ. στην Ε.Ε. των 25 κρατών μελών, καταδεικνύει ότι η Ε.Ε., αποτε-

λεί ένα ζωντανό, συνεχώς εξελισσόμενο οργανισμό. Κανείς, όμως, δε βρίσκεται σε θέση να προβλέψει με βεβαιότητα ποιο θα είναι το πρόσωπο της Ευρώπης 20 χρόνια από σήμερα. Τα κράτη μέλη έχουν επιδείξει μέχρι σήμερα αξιοσημείωτη προθυμία να παραχωρήσουν μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας και να επιτρέψουν να μεταφερθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι

διαδικασίες για μεγάλο αριθμό αποφάσεων, με κυριότερο αυτό της οικονομίας. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει σίγουρα στοιχεία ομοσπονδιοποίησης, κανείς όμως δεν μπορεί να μιλήσει με ευκολία για μια μελλοντική Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία, στο πρότυπο των Η.Π.Α. Κανένα κράτος μέλος δε φαίνεται πρόθυμο να προωθήσει μια τέτοια εξέλιξη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποια στοιχεία θα περιλαμβάνατε στον ορισμό της Ευρώπης; Είναι η θρησκεία ένα από αυτά;
2. Χρειάζεται η Ευρώπη να έχει δικό της στρατό, για να ορθώσει τη φωνή της στην παγκόσμια κοινότητα;
3. Πόσο μεγάλο εμπόδιο στην εξέλιξη της Ε.Ε. αποτελεί το φαινόμενο του «δημοκρατικού ελλείμματος»;

(Η) Η Κύπρος ως χώρα μέλος της Ε.Ε.

Η Κύπρος ήταν συνδεδεμένη με Συμφωνία Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα από την 1η Ιουνίου 1973. Οι σχέσεις της Κύπρου με την Κοινότητα ενισχύθηκαν περαιτέρω με την υπογραφή, στις 19 Οκτωβρίου του 1987, του Πρωτοκόλλου για το δεύτερο στάδιο της Τελωνειακής Ένωσης. Στις 4 Ιουλίου 1990 η Κύπρος υπέβαλε αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης, το Δεκέμβριο του 2002, αποφάσισε την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., μαζί με εννέα άλλες υποψήφιες χώρες, τονίζοντας παράλληλα για ακόμα μια φορά ότι επιθυμία και ευχή είναι να ενταχθεί ολόκληρη η Νήσος στην Ένωση. Σε αντίθετη περίπτωση, η εφαρμογή του κοινότικού κεκτημένου αναστέλλεται στις περιοχές που δεν είναι υπό τον έλεγχο της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας, δηλαδή τα κατεχόμενα εδάφη.* Με την πρόνοια διασφαλίζεται ότι ολόκληρο το έδαφος της Δημοκρατίας αποτελεί, από 1ης Μαΐου, έδαφος της Ε.Ε.

Στις 16 Απριλίου 2003, ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Τάσος Παπαδόπουλος υπέγραψε τη Συνθήκη Προσχώρησης της Κύπρου στην Ε.Ε., η οποία έχει τεθεί σε εφαρμογή από την 1η Μαΐου 2004.

Η Κύπρος ως πλήρες μέλος της Ένωσης μετέχει σε όλα τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., με αντιπροσώπους της και οι πολίτες της απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών.

Συγκεκριμένα, η Κύπρος μετέχει στην Ευρωβουλή με έξι Ευρωβουλευτές, οι οποίοι εκλέγονται από το λαό με βάση εθνικούς κομματικούς σχηματισμούς αλλά θεωρούνται, σε επίπεδο Ε.Ε., μέλη ευρωπαϊκών κομματικών σχηματισμών (στη Συμφωνία Προσχώρησης: μετά τη λύση του Κυπριακού προβλήματος 2 από τις 6 θέσεις προορίζονται για Τουρκοκύπριους Ευρωβουλευτές). Στο Συμβούλιο Υπουργών η Κύπρος έχει δικαίωμα πέντε ψήφων, ενώ εκπροσωπείται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με έναν Επίτροπο.

* Η πρόνοια αυτή περιλαμβάνεται στο Πρωτόκολλο 10 της Συνθήκης Προσχώρησης της Κύπρου το 2003. Οι πρόνοιες της Συνθήκης αναφέρουν ξεκάθαρα ότι στην Κύπρο υπάρχει μόνο ένα κράτος, η Κυπριακή Δημοκρατία, το έδαφος της οποίας αποτελείται από ολόκληρη την επιφάνεια του νησιού.

Τα οφέλη από την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε:

- Η διαδικασία εναρμόνισης με το κοινοτικό κεκτημένο έχει διασφαλίσει τον εκσυγχρονισμό της πολιτικής του κράτους σε αριθμό τομέων που έχουν επιφέρει αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Η Κύπρος έχει επωφεληθεί από τα υψηλά επίπεδα προστασίας των εργαζομένων, του περιβάλλοντος, της υγείας και του καταναλωτή αλλά και από αριθμό άλλων πολιτικών αποφάσεων, που πρωταρχικό στόχο έχουν την προστασία των πολιτών της Ένωσης.
- Τα νομικά και φυσικά πρόσωπα έχουν να επωφεληθούν τα μέγιστα από τη συμμετοχή της Κύπρου σε έναν ενιαίο χώρο ελευθερίας στη διακίνηση ατόμων, προϊόντων, κεφαλαίων και εγκατάστασης. Οι Κύπριοι πολίτες, που αποφασίζουν να ζήσουν στο εξωτερικό, απολαμβάνουν σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης τα ίδια δικαιώματα με οποιοδήποτε άλλο πολίτη της χώρας στην οποία εγκαθίστανται. Οι Κύπριοι επιχειρηματίες επωφελούνται γενικά από τη λειτουργία της Κοινής Αγοράς, αφού τα προϊόντα τους μπορούν να φτάνουν σε κάθε γωνιά της Ευρώπης, χωρίς δασμολογικές ή άλλες επιβαρύνσεις.
- Η Κοινή Αγορά έχει επιφέρει αύξηση του υγιούς ανταγωνισμού των κυπριακών προϊόντων αλλά και του εργατικού δυναμικού. Ως αποτέλεσμα της λειτουργίας του υγιούς ανταγωνισμού σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, οι Κύπριοι απολαμβάνουν υψηλότερη ποιότητα αγαθών και υπηρεσιών, σε χαμηλότερες τιμές.
- Η μερίδα του λέοντος της κυπριακής οικονομίας κατανέμεται στον τομέα των υπηρεσιών. Η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. έχει επεκτείνει την αγορά για εξαγωγή υπηρεσιών, καθώς και προσφορά υπηρεσιών σε ξένες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο.
- Η οικονομική σταθερότητα που η ένταξη έχει επιφέρει στην Κύπρο, δρα ως κίνητρο για τη δραστηριοποίηση ξένων επιχειρήσεων. Ο οικονομικός αυτός αναβρασμός αυξάνει τις δυνατότητες εργοδότησης για τους πολίτες της Δημοκρατίας και δρα ως κίνητρο για βελτίωση για τις εγχώριες επιχειρήσεις.

Τα πολιτικά οφέλη της ένταξης:

Πρωταρχικός στόχος της Κυπριακής Δημοκρατίας παραμένει η επίλυση του πολιτικού μας προβλήματος και η επανένωση του νησιού. Ο στόχος αυτός ήταν και η κινητήρια δύναμη για την υποβολή αίτησης της Κύπρου για ένταξη της στην Ε.Ε. Η κυβέρνηση και ο λαός της Κύπρου παραμένουν πεπεισμένοι ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., ένα χώρο ασφάλειας, προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εφαρμογής του κράτους δικαίου, θα επενεργήσει καταλυτικά στην επίτευξη λύσης στο κυπριακό πρόβλημα.

Τι μπορεί να προσφέρει η Κύπρος στην Ένωση:

- Η Κύπρος αποτελεί γεωγραφικά, ιστορικά αλλά και γεωπολιτικά σταυροδρόμι πολιτισμών. Το χαρακτηριστικό αυτό της προσδίδει τη δυνατότητα να αποτελέσει «γέφυρα» μεταξύ της Ε.Ε. και των χωρών της Μέσης Ανατολής, για βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων. Με τον τρόπο αυτό υποβοηθείται η πολιτική της Ένωσης για ανάπτυξη των σχέσεων της με τις χώρες της περιοχής για τη διασφάλιση της ειρήνης και ασφάλειας.
- Η Κύπρος αποτελεί το ανατολικότερο σύνορο της Ένωσης με αυξημένες υποχρεώσεις σε σχέση με τη διασφάλιση των συνόρων της Ένωσης, την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης αλλά και του λαθρεμπορίου. Η Κύπρος έχει πλήρη επίγνωση των αυξημένων υποχρεώσεών της και ασκεί δραστήρια πολιτική στο θέμα, σε συνεργασία με τους Ευρωπαίους εταίρους της.
- Η Κύπρος αποτελεί μια μεγάλη εμπορική ναυτιλιακή δύναμη, με το στόλο της να κατατάσσεται στους έξι μεγαλύτερους του κόσμου. Ο στόλος αυτός είναι από 1ης Μαΐου και στόλος της Ε.Ε., μετατρέποντας την Ε.Ε. ως τη μεγαλύτερη δύναμη στην εμπορική ναυτιλία στο παγκόσμιο.

Ο Κύπριος πολίτης ως πολίτης της Ε.Ε.:

Τα δικαιώματα κάθε Ευρωπαίου πολίτη:

Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992

Άρθρο 8 (Άρθρο 17 της Συνθήκης Ε.Ε.):

1. Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης. Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια.
2. Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από την παρούσα συνθήκη.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε σταθμό στις σχέσεις της Ε.Ε. με τους πολίτες των κρατών μελών της. Για πρώτη φορά στη Συνθήκη του Μάαστριχτ γίνεται αναφορά για ιθαγένεια της Ένωσης. Η εισαγωγή του όρου αυτού στο νομικό γίγνεσθαι της Ένωσης έχει πρακτική αλλά και συμβολική αξία. Από πρακτικής πλευράς, οι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε. απολαμβάνουν πολιτικά δικαιώματα ως Ευρωπαίοι πολίτες. Σε συμβολικό επίπεδο η σημασία της εισαγωγής του όρου είναι ακόμα μεγαλύτερη.

Οι πολίτες των κρατών μελών αναγνωρίζονται ως πολίτες του οικοδομήματος της Ε.Ε. και ανήκουν όλοι αδιακρίτως στη μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια. Η Ε.Ε. έκανε ένα μεγάλο βήμα προς την επίτευξη του τελικού στόχου της που είναι η

ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αφού η ιθαγένεια ορίζει τη σχέση ατόμου με το κράτος στο οποίο ανήκει. Οι πολίτες των κρατών μελών έχουν από το 1992 μια διπλή ιδιότητα. Είναι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε. αλλά και πολίτες της Ε.Ε. με όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αυτό συνεπάγεται.

Άρθρο 18 (*)

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παρούσα συνθήκη και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της.
2. Εάν, προς επίτευξη αυτού του στόχου, απαιτείται δράση της Κοινότητας και εφόσον η παρούσα συνθήκη δεν έχει προβλέψει εξουσίες προς τούτο, το Συμβούλιο μπορεί να θεσπίζει διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 δικαιωμάτων. Το Συμβούλιο αποφασίζει σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251.
3. Η παράγραφος 2 δεν ισχύει για τις διατάξεις σχετικά με τα διαβατήρια, τα δελτία ταυτότητας, τους τίτλους διαμονής ή κάθε άλλο εξομοιούμενο έγγραφο, ούτε για τις διατάξεις σχετικά με την κοινωνική ασφάλεια ή την κοινωνική προστασία.

(*) Άρθρο το οποίο τροποποιήθηκε από τη συνθήκη της Νίκαιας.

Άρθρο 19

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με την επιφύλαξη των λεπτομερέστερων διατάξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να προβλέπουν παρεκκλίσεις, όταν αυτό δικαιολογείται λόγω ειδικών προβλημάτων σε ένα κράτος μέλος.
2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 190 παράγραφος 4 και των διατάξεων που θεσπίζονται προς εφαρμογή του, κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με την επιφύλαξη των

λεπτομερέστερων διατάξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να προβλέπουν παρεκκλίσεις, όταν αυτό δικαιολογείται λόγω ειδικών προβλημάτων σε ένα κράτος μέλος.

Άρθρο 20

Κάθε πολίτης της Ένωσης απολαμβάνει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού. Τα κράτη μέλη καθορίζουν μεταξύ τους τους αναγκαίους κανόνες και αρχίζουν τις απαιτούμενες διευθετήσεις διαπραγματεύσεις, για να εξασφαλίσουν την προστασία αυτή.

Άρθρο 21

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 194.

Κάθε πολίτης της Ένωσης δύναται να απευθύνεται στο Διαμεσολαβητή που θεσμοθετείται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 195.

Κάθε πολίτης της Ένωσης δύναται να απευθύνεται γραπτώς σε οποιοδήποτε από τα όργανα ή τους οργανισμούς, που αναφέρονται στο παρόν άρθρο ή στο άρθρο 7, σε μία από τις αναφερόμενες στο άρθρο 314 γλώσσες, και να παίρνει απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Άρθρο 22

Η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή κάθε τρία έτη σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος μέρους. Η έκθεση αυτή λαμβάνει υπόψη την εξέλιξη της Ένωσης.

Σε αυτή τη βάση, και με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να θεσπίζει διατάξεις για τη συμπλήρωση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στο παρόν μέρος, και συνιστά στα κράτη μέλη την αποδοχή των εν λόγω διατάξεων, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποιο θεωρείτε το σημαντικότερο από τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών;
2. Πόσο Ευρωπαίοι πολίτες νιώθουν οι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε.;
3. Θεωρείτε θετικό βήμα την εισαγωγή του όρου της ιθαγένειας της Ένωσης;

Η Ε.Ε. και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

Η Ε.Ε. δεν αποτελεί απλώς μια ενιαία αγορά. Αποτελεί πρώτιστα μια μεγάλη κοινωνία δικαίου, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοκρατία και το κράτος δικαίου διέπουν τη λειτουργία των Οργάνων της Ένωσης αλλά και των οργάνων των κρατών μελών της. Η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών της Ένωσης είναι μια από τις κατευθυντήριες γραμμές λειτουργίας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Η Ε.Ε. σέβεται πλήρως και προάγει τις οικουμενικές αρχές, όπως αυτές διατυπώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αποτελεί μέρος του κοινοτικού κεκτημένου. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1999 επαναβεβαιώνει ότι η Ε.Ε. ιδρύθηκε πάνω στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και το κράτος δικαίου. Οι αρχές αυτές είναι κοινές για όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, ενώ μέλη που παραβιάζουν τις αρχές αυτές, διατρέχουν τον κίνδυνο αναστολής των δικαιωμάτων τους που απορρέουν από την εφαρμογή της Συνθήκης της Ένωσης.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΙΔΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

«Στην Ιστορία δεν υπάρχει θέση παρά μόνο για κείνους που είναι διορατικοί και έχουν ευρύτητα πνεύματος. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι "ιδρυτές" της Ευρώπης εξακολουθούν ακόμα και σήμερα να είναι παρόντες με το πνεύμα τους και την κληρονομιά που μας άφησαν.

Το να είναι κανείς διορατικός, σημαίνει ότι λαμβάνει υπόψη του τις εξελίξεις του κόσμου, τόσο σε γεωπολιτικό όσο και οικονομικό επίπεδο, καθώς επίσης και τη διακίνηση των ιδεών, τη διαμόρφωση των βασικών αξιών που εμπιχώνουν τους συγχρόνους μας. Οι "ιδρυτές" της Ευρώπης ήθελαν να σταματήσουν οι εμφύλιοι ευρωπαϊκοί πόλεμοι: "Ποτέ πια πόλεμος μεταξύ μας", αλλά διαισθάνονταν επίσης ότι η Ευρώπη είχε πλέον παύσει να είναι το οικονομικό και πολιτικό κέντρο του κόσμου. Η θέση τους επαληθεύεται μπροστά στα μάτια μας, σε τέτοιο βαθμό, που κατά τη δεκαετία του '70, η δραματική εναλλακτική λύση ενώπιον της οποίας βρισκόμασταν ήταν: η επιβίωση ή η παρακμή. Το επαναλάμβανα ασταμάτητα τότε και συχνά αυτό προκαλούσε αντιδράσεις. Αλλά σιγά-σιγά, επιβλήθηκε η ανάγκη ανάπτυξης και έτσι έγινε αποδεκτός ο στόχος του 1992 για τη μεγάλη αγορά δίχως σύνορα. Μετά, με μια θαρραλέα κίνηση, η αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης (με την Ενιαία Πράξη) και τέλος με την καλούμενη δέσμη Delors, δηλαδή την απαραίτητη χρηματοοικονομική μεταρρύθμιση για να αποκτήσουμε τα μέσα επίτευξης των επιδιώξεών μας. Έτσι, η Ευρώπη ξύπνησε από το σήμα κινδύνου της ανάγκης.

Το να είναι κανείς διορατικός, σημαίνει ότι ταυτόχρονα αντλεί από την ιστορική του κληρονομιά και κοιτάζει στο μέλλον. Χρειάζεται προοπτική για το μέλλον, αλλά ταυτόχρονα ηθική του ατόμου, της κοινωνίας και της ανθρωπίνης περιπέτειας. Τίποτα δεν γίνεται χωρίς πάθος, έλεγαν οι εργάτες που ήταν καταδικασμένοι ενόψει της διάλυσης της επιχείρησης όπου δούλευαν. Ειλικρινά, να τι μας λείπει περισσότερο σήμερα. Και επιμένω, χωρίς εξιδανικεύσεις, ότι η θεωρία των τεράστιων ψυχρών εθνών δεν έχει καμιά σχέση με τον εσωτερικό τρόπο ζωής της Κοινότητας, αν πραγματικά αξίζει να ονομάζεται έτσι. Οι αναπόφευκτες συγκρούσεις συμπερόντων πρέπει να εξομαλύνονται απ' αυτό το πνεύμα οικογένειας, από τη βαθιά πεποίθηση ότι μοιραζόμαστε τις ίδιες αξίες.

Και ανάμεσα στις αξίες αυτές επισημαίνω την αμοιβαία αναγνώριση των προσωπικοτήτων των χωρών μας λόγω της γνώσης που έχουμε ο ένας του άλλου, καθώς και των ανταλλαγών. Οι νέες γενιές είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες σ' αυτόν τον νέο ορίζοντα εμπειριών και συναντήσεων. Αρνούνται τα στεγανά, θέλουν να γνωρίσουν νέα πνεύματα, να αναζητήσουν νέους χώρους».

Jacques Delors
Bruges, 17.10.1989

Περιοδική έκδοση 3/90. "Μια νέα ιδέα για την Ευρώπη 1950-1990: - 40 χρόνια από τη διακήρυξη Schuman.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)

Άρχισε να λειτουργεί από το 1958 με έξι ιδρυτικά μέλη και σήμερα αριθμεί 15 μέλη. Ο μακροπρόθεσμος τελικός σκοπός της Ε.Ε. είναι η οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης. Πρώτο στάδιο για την επίτευξη της Ενωμένης Ευρώπης είναι η λειτουργία της **Κοινής Αγοράς**, η οικονομική δηλαδή συνεργασία των μελών της, με ελεύθερη διακίνηση αγαθών και προσώπων, κεφαλαίων και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών-μελών.

Τα όργανα διοίκησης της Ε.Ε. είναι: Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το Συμβούλιο των Υπουργών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το Κοινοτικό Δικαστήριο.

Τρόποι συνδέσεως με την Ε.Ε.

- α) **Προσχώρηση:** Συσσωμάτωση με την Κοινότητα: γίνεται μόνο από ευρωπαϊκά κράτη.
- β) **Σύνδεση:** Ειδική συμφωνία για αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινές ενέργειες και ειδικές διαδικασίες.
- γ) **Διμερείς Εμπορικές Συμβάσεις:** Γίνονται για εξυπηρέτηση συγκεκριμένων εμπορικών σκοπών.

● Κύπρος και Ε.Ε.

Η Κύπρος είναι συνδεδεμένη με Συμφωνία Συνδέσεως από την 1η Ιουνίου 1973. Στις 4 Ιουλίου 1990 υπέβαλε αίτηση για πλήρη ένταξη στην Κοινότητα.

5. Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη Ο.Α.Σ.Ε. (πρώην Δ.Α.Σ.Ε.)

Με την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι (1η Αυγούστου 1975) θεσμοθετήθηκε η διαδικασία ευρωπαϊκής συνεργασίας με την επίσημη επωνυμία «Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη» Δ.Α.Σ.Ε. που αργότερα μετονομάστηκε σε «Οργανισμό για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

Οι σκοποί της Ο.Α.Σ.Ε. είναι η προαγωγή καλύτερων σχέσεων μεταξύ των κρατών που συμμετέχουν στη διαδικασία και η δημιουργία συνθηκών διαρκούς ειρήνης και ασφάλειας στην Ευρώπη. Επίσης η προαγωγή της αλληλεγγύης μεταξύ των λαών της Ευρώπης διαμέσου της συνεργασίας σε όλους τους τομείς και με βάση το σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου.

Η τελική πράξη αποτελείται από τρία κύρια μέρη, που επικράτησε να αποκαλούνται "κάνιστρα".

Το πρώτο μέρος (πρώτο κάνιστρο) περιλαμβάνει τη διακήρυξη των αρχών που πρέπει να διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στα συμμετέχοντα κράτη. Οι αρχές αυτές είναι δέκα, γνωστές και ως ο δεκάλογος του Ελσίνκι, οι οποίες επιγραμματικά έχουν ως εξής:

1. Ο σεβασμός της κυριαρχικής ισότητας των κρατών
2. Αποχή από την απειλή ή χρήση βίας
3. Το απαραβίαστο των συνόρων
4. Σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας

ΧΩΡΕΣ - ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ο.Α.Σ.Ε. ΣΗΜΕΡΑ

Αγία Έδρα	Κύπρος
Αζερμπαϊτζάν	Λετονία
Αλβανία	Λευκορωσία
Αρμενία	Λιθουανία
Αυστρία	Λιχτενστάιν
Βέλγιο	Λουξεμβούργο
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	Μάλτα
Βουλγαρία	Μολδαβία
Γαλλία	Μονακό
Γερμανία	Νορβηγία
Γεωργία	Ολλανδία
Δανία	Ουγγαρία
Ελβετία	Ουζμπεκιστάν
Ελλάδα	Ουκρανία
Εσθονία	Πολωνία
Η.Π.Α	Πορτογαλία
Ηνωμένο Βασίλειο	Ρουμανία
Ιρλανδία	Ρωσία
Ισλανδία	Σαν Μαρίνο
Ισπανία	Σλοβενία
Ιταλία	Σουηδία
Καζακιστάν	Σλοβακία
Καναδάς	Τατζικιστάν
Κιργισία	Τουρκία
Κροατία	Τουρκμενιστάν
	Τσεχία
	Φιλλανδία

5. Ειρηνική επίλυση των διαφορών
6. Μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις
7. Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών
8. Το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών
9. Συνεργασία μεταξύ των κρατών σ' όλους τους τομείς
10. Εφαρμογή των συμφωνηθέντων και των υποχρεώσεων που επιβάλλει το διεθνές δίκαιο.

Το πρώτο μέρος επίσης περιλαμβάνει στρατιωτικά μέτρα για την ασφάλεια στην Ευρώπη, γνωστά ως μέτρα οικοδόμησης της εμπιστοσύνης.

Το δεύτερο μέρος (δεύτερο κείμενο) είναι αφιερωμένο στη συνεργασία, στα οικονομικά θέματα, στην επιστήμη, τεχνολογία και περιβάλλον.

Το τρίτο μέρος (τρίτο κείμενο) καλύπτει τη συνεργασία στα ανθρωπιστικά και πολιτιστικά θέματα, στην πληροφόρηση και εκπαίδευση.

Ειδικό κεφάλαιο της Τελικής Πράξης είναι αφιερωμένο στην ασφάλεια και συνεργασία στη Μεσόγειο.

Το τελικό μέρος περιλαμβάνει πρόνοιες για τη συνέχιση της διαδικασίας της Ο.Α.Σ.Ε. με τη διοργάνωση διασκέψεων συνεχείας για την αξιολόγηση της εφαρμογής των συμφωνηθέντων και την εξεύρεση νέων τρόπων διεύρυνσης της συνεργασίας.

Στο τελικό Έγγραφο της Βιέννης (Διάσκεψη της Βιέννης 1989), που χαρακτηρίστηκε ως το πιο σημαντικό μετά την Τελική Πράξη του Ελσίνκι, η Ο.Α.Σ.Ε.:

- Εισηγήαγε νέες αυστηρότερες υποχρεώσεις των κρατών για την προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (π.χ. για πρώτη φορά αναγνωρίζεται σε έγγραφο της Ο.Α.Σ.Ε η ελευθερία διακίνησης, ιδρύθηκε μηχανισμός της Ανθρώπινης Διάστασης).
- Περιέλαβε σαφείς υποχρεώσεις για καθορισμό της νομοθεσίας και πολιτικής των Κρατών σύμφωνα με τις πρόνοιες της Τελικής Πράξης και των άλλων Εγγράφων της Ο.Α.Σ.Ε. και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.
- Ενέπλεξε για πρώτη φορά στην πράξη την Ο.Α.Σ.Ε. σε θέματα αφοπλισμού, θέτοντας τις διαπραγματεύσεις για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις μέσα στα πλαίσια της διαδικασίας της Ο.Α.Σ.Ε.

Για την Κύπρο ξεχωριστή σημασία έχουν οι πρόνοιες για την εδαφική ακεραιότητα (παράγραφος 5, κεφάλαιο Αρχών) και το δικαίωμα των προσφύγων να επιστρέψουν στις εστίες τους σε συνθήκες ασφάλειας (πάρ. 22, Αρχών), οι οποίες υιοθετήθηκαν με βάση αντίστοιχες κυπριακές προτάσεις.

ΤΕΛΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

ΑΡΧΕΣ

1. Τα συμμετέχοντα κράτη επαναβεβαιώνουν την προσήλωσή τους σε όλες τις δέκα αρχές της Τελικής Πράξης που περιλαμβάνονται στη διακήρυξη των αρχών που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών και επαναβεβαιώνουν την αποφασιστικότητά τους να τις σέβονται και να τις εφαρμόζουν. Τα συμμετέχοντα κράτη επαναβεβαιώνουν ότι όλες αυτές οι αρχές είναι πρωταρχικής σημασίας και επομένως θα τις εφαρμόζουν όλες εξίσου και ανεπιφύλακτα, ερμηνεύοντας την κάθε μια από αυτές σε συσχετισμό με τις άλλες.

5. Επιβεβαιώνουν την υποχρέωσή τους να σέβονται αυστηρά και αποτελεσματικά την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας των Κρατών.*Θα απέχουν από κάθε παραβίαση αυτής της αρχής και επομένως από κάθε πράξη που στοχεύει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, σε αντίθεση με τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τις άλλες υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο και τις πρόνοιες της Τελικής Πράξης, στην παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας, πολιτικής ανεξαρτησίας και ενότητας ενός Κράτους. Πράξεις ή καταστάσεις που βρίσκονται σε αντίθεση με την αρχή αυτή δε θα αναγνωρίζονται σαν νόμιμες από τα συμμετέχοντα Κράτη.

20. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα σέβονται πλήρως για τον καθένα το δικαίωμα

- της ελευθερίας διακίνησης και εγκατάστασης μέσα στην επικράτεια κάθε Κράτους, και

- της εξόδου από οποιοδήποτε κράτος, συμπεριλαμβανομένου του δικού του και της επιστροφής σ' αυτό.

21. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα εγγυώνται ότι η άσκηση των πιο πάνω δικαιωμάτων δε θα υπόκειται σε οποιοσδήποτε περιορισμούς εκτός από αυτούς που επιβάλλονται διά νόμου και είναι σύμφωνοι με τις

υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο και ειδικότερα το Σύμφωνο Αστικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, και με τις διεθνείς τους δεσμεύσεις, ειδικότερα την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα διασφαλίζουν ότι αυτοί οι περιορισμοί δε θα τυγχάνουν κατάχρησης και αυθαίρετης εφαρμογής, αλλά ότι θα εφαρμόζονται με τρόπο που να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική άσκηση αυτών των δικαιωμάτων.

22. Συναφώς θα επιτρέπουν σε όλους τους πρόσφυγες που το επιθυμούν να επιστρέψουν με ασφάλεια στα σπίτια τους.

23. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα :

23.1 - διασφαλίζουν ώστε κανένας να μην υπόκειται σε αυθαίρετη σύλληψη, κράτηση ή εξορία.

23.2 - διασφαλίζουν ώστε όλα τα άτομα υπό κράτηση ή κάθειρξη θα τυγχάνουν ανθρώπινης και αξιοπρεπούς μεταχείρισης.

23.3 - συμμορφώνονται με τους κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη Μεταχείριση των Φυλακισμένων καθώς και με τον Κώδικα Συμπεριφοράς των Οργάνων Επιβολής του Νόμου.

23.4 - απαγορεύουν τα βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και θα λαμβάνουν αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα για αποτροπή και τιμωρία τέτοιων πράξεων.

23.5 - μελετήσουν την προσχώρησή τους στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης και εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, εάν δεν το έχουν ήδη πράξει.

23.6 - προστάτουν τα άτομα από κάθε ψυχιατρική ή άλλη ιατρική ενέργεια που παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες και θα λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για αποτροπή και τιμωρία τέτοιων ενεργειών.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

Ιδρύθηκε το 1975 και σ' αυτή συμμετέχουν όλες οι χώρες της Ευρώπης, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς.

Σκοπός της Ο.Α.Σ.Ε. είναι η δημιουργία συνθηκών διαρκούς ειρήνης και ασφάλειας στην Ευρώπη με την προαγωγή της αλληλεγγύης και της συνεργασίας μεταξύ των λαών της.

Οι αρχηγοί κρατών της ΔΑΣΕ που υπέγραψαν το Χάρτη των Παρισίων το Νοέμβριο 1990 (Συμφωνία για μείωση των Συμβατικών Όπλων στην Ευρώπη)

6. Η Κοινοπολιτεία

Η Κοινοπολιτεία είναι ένας εθελοντικός σύνδεσμος διάφορων κρατών που έχει ως κύριο στόχο τη συνεργασία των κρατών - μελών και την προώθηση διεθνούς κατανόησης και παγκόσμιας ειρήνης.

Η Κύπρος έγινε μέλος της Κοινοπολιτείας στις 13 Μαρτίου 1961.

(Α) Ιστορία της Κοινοπολιτείας

Η καταβολή της σημερινής Κοινοπολιτείας βρίσκεται στην έκθεση του Λόρδου Ντέραμ του 1839 για την «υπεύθυνη Κυβέρνηση» στις αποικίες της Μ. Βρετανίας και ιδιαίτερα του Καναδά. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή, στις διάφορες αποικίες της Βρετανίας θα έπρεπε να διορίζονται από τον Άρμοστή οι Υπουργοί που θα είχαν την εμπιστοσύνη της τοπικής συνειδήσεως και που θα εφαρμόζαν την πολιτική της σε όλα τα θέματα, εκτός των θεμάτων των εξωτερικών σχέσεων, του εμπορίου και των τροποποιήσεων του συντάγματος. Μ' αυτό τον τρόπο πίστευε ο Λόρδος Ντέραμ ότι οι «κτήσεις» της Μ. Βρετανίας δε θα είχαν λόγους δυσαρέσκειας και θα εξέλιπε ο φόβος να επαναστατήσουν ακολουθώντας το παράδειγμα των άλλων βρετανικών βορειοαμερικανικών αποικιών που είχαν αποσχισθεί πριν εξήντα περίπου χρόνια, για να

συγκροτήσουν τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Το σύστημα της «υπεύθυνης κυβέρνησης» εφαρμόστηκε το 1847 στον Καναδά και αργότερα και σε άλλες αποικίες.

Στις αρχές του 20ου αιώνα οι περιορισμοί στις αυτοδιοικούμενες αποικίες για την πλήρη ανεξαρτησία τους καταργήθηκαν βαθμιαία. Για τελευταία φορά το 1914 η Βρετανία μπαίνει στον πόλεμο «εξ ονόματος της Αυτοκρατορίας» και χωρίς να συμβουλευτεί τις Κτήσεις, οι οποίες όμως αργότερα υπέγραψαν ξεχωριστά τις συνθήκες ειρήνης και προσχώρησαν στην Κοινωνία των Εθνών ως αυθυπόστατες διεθνείς οντότητες.

Η νέα μορφή της Κοινοπολιτείας δημιουργήθηκε μετά την ανεξαρτησία της Ινδίας, το τέλος της δεκαετίας του 1940. Οι Ινδίες, το Πακιστάν και η Σρι Λάνκα (πρώην Κεϋλάνη) αποφάσισαν να διατηρήσουν δεσμούς με τη Βρετανία, τις άλλες Κτήσεις και μεταξύ τους, μέσω της Κοινοπολιτείας ως ίσοι, κυρίαρχοι μέτοχοι σ' ένα σύνδεσμο ελεύθερων κρατών. Το 1931 με το διάταγμα του Ουέστμινστερ οι χώρες αυτές γίνονται νόμιμα, αυτόνομα μέλη του Οργανισμού που τα ένωνε «η προσήλωσή τους στο Βρετανικό Στέμμα».

Ο χαρακτήρας του Κοινοπολιτειακού δεσμού αλλάζει πάλι το 1949 όταν «η πίστη στο Βρετανικό Στέμμα» παύει να είναι η βάση για συμμετοχή. Οι Ινδίες έγιναν Δημοκρατία με δικό τους Αργηγό Κράτους και συνέχισαν τη συμμετοχή τους στην Κοινοπολιτεία, συμφω-

νώντας όμως μαζί με τους άλλους κοινοπολιτειακούς ηγέτες ότι τα μέλη θα αναγνωρίζουν το Βρετανό Βασιλιά ως σύμβολο του οργανισμού, δηλαδή «Κεφαλή της Κοινοπολιτείας». Ακολουθώντας το παράδειγμα της Ινδίας έγιναν «Δημοκρατίες εντός της Κοινοπολιτείας» το Πακιστάν (1959), η Γκάνα (1960), η Ταγκανίκα (1962), η Νιγηρία (1963) και η Κένυα (1964).

Ο τελικός χαρακτήρας της Κοινοπολιτείας, ως συνεταιρισμός μεταξύ ίσων που έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν τη δική τους πολιτική, διαμορφώθηκε το 1965 με την εγκαθίδρυση της **Κοινοπολιτειακής Γραμματείας**, ενός αμερόληπτου κεντρικού σώματος που εξυπηρετεί και αντιπροσωπεύει όλα τα μέλη.

(B) Κράτη-Μέλη

Το 1949 η Κοινοπολιτεία αποτελείτο από οκτώ μέλη (Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Νότια Αφρική, Ινδίες, Πακιστάν, Σρι Λάνκα και Μεγάλη Βρετανία). Η Ιρλανδία εγκατέλειψε την Κοινοπολιτεία τον Απρίλη του 1949, για να καταστεί Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Επίσης η Νότιος Αφρική αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Κοινοπολιτεία το Μάιο του 1961 που ανακηρύχθηκε σε δημοκρατία, εξαιτίας της ζωηρής αντίδρασης των άλλων μελών εναντίον της φυλετικής της πολιτικής.

Τέλος το Πακιστάν αποσύρθηκε το 1972, επειδή ορισμένα μέλη της Κοινοπολιτείας είχαν αναγνωρίσει την Μπαγκλατές, το πρώην Ανατολικό

Μέλη της Κοινοπολιτείας (1931-1994)

Μ. Βρετανία	(1931)
Αυστραλία	(1931)
Καναδάς	(1931)
Νέα Ζηλανδία	(1931)
Ινδία	(1947)
Σρι Λάνκα	(1948)
Γκάνα	(1957)
Μαλαισία	(1957)
Νιγηρία	(1960)
Κύπρος	(1961)
Σιέρα Λεόνε	(1961)
Τανζανία	(1961)
Ιαμαϊκή	(1962)
Ουγάνδα	(1962)
Τρινιτά και Τομπάγο	(1962)
Κένυα	(1963)
Ζαμβία	(1964)
Μαλάουι	(1964)
Μάλτα	(1964)
Γαμβία	(1965)
Σιγκαπούρη	(1965)
Γουιάνα	(1966)
Λεσότο	(1966)
Μπαρμπάτος	(1966)
Μποτσουάνα	(1966)
Ναουρού	(1968)
Μαυρίτιος	(1968)
Σουαζιλάνδη	(1968)
Δυτική Σαμόα	(1970)
Τόγκα	(1970)
Φίτζι	(1970)

Πακιστάν, που έγινε μέλος το 1972. Το 1989 το Πακιστάν επανήλθε στην Κοινοπολιτεία.

Μέχρι το τέλος του 1995 ο αριθμός των κρατών μελών της Κοινοπολιτείας έγινε 52.

Η συμμετοχή στην Κοινοπολιτεία δεν επηρεάζει την κυριαρχία της κάθε χώρας που είναι ελεύθερη να καθορίζει το δικό της πολίτευμα, την πολιτική της και τους άλλους διεθνείς δεσμούς της. Τα κράτη - μέλη της Κοινοπολιτείας προέρχονται απ' όλο τον πλανήτη με ποικιλία θρησκειών, ηθών και εθίμων, πολιτικών συστημάτων και φιλοσοφικών πεποιθήσεων.

Οι διπλωματικές αποστολές Κοινοπολιτειακών χωρών στις πρωτεύουσες άλλων μελών ονομάζονται **Υπατες Αρμοστίες**.

Οι χώρες της Κοινοπολιτείας σήμερα προέρχονται από την Αμερική, την Ασία, την Αφρική και την Ευρώπη και καλύπτουν το 1/4 σχεδόν του πληθυσμού της γης.

Μπαγκλατές	(1972)
Μπαχάμες	(1973)
Γρενάδα	(1974)
Παπούα Νέα Γουινέα	(1975)
Σειχέλλες	(1976)
Δομινικά	(1978)
Νήσοι του Σολομώντα	(1978)
Τουβαλού	(1978)
Άγος Βικέντιος	(1979)
Αγία Λουκία	(1979)
Κιριμπατί	(1979)
Βανουατού	(1980)
Ζιμπάμπουε	(1980)
Αντίκουανα και Μπαρμπούτια	(1981)
Μπελίζ	(1981)
Μαλντίβς	(1982)
Άγιος Χριστόφορος - Νεβίς	(1983)
Μπρουνέι Νταρουσσάλαμ	(1984)
Πακιστάν	(1989)
Ναμίμπια	(1990)
Νότιος Αφρική	(1994)

Διακήρυξη για τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις

Εμείς, οι αρχηγοί Κυβερνήσεων της Κοινοπολιτείας, υπενθυμίζοντας τη Διακήρυξη των Αρχών της Κοινοπολιτείας, που έγινε στη Σιγκαπούρη στις 22 Ιανουαρίου 1971 και τη δήλωση για τις Φυλετικές Διακρίσεις στον τομέα του Αθλητισμού που εδόθηκε στο Λονδίνο στις 15 Ιουνίου 1977, αποφασίσαμε να διακηρύξουμε την επιθυμία μας να εργασθούμε τόσο ενωμένα όσο και χωριστά για την εξάλειψη όλων των μορφών ρατσισμού και φυλετικών προκαταλήψεων:

Η Κοινοπολιτεία είναι θεσμός αφιερωμένος στην προώθηση της διεθνούς κατανόησης και της παγκόσμιας ειρήνης και στην επίτευξη ίσων δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από φυλή, χρώμα, φύλο, θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις και δεσμεύεται με την εξάλειψη του επικίνδυνου κακού των φυλετικών διακρίσεων και προκαταλήψεων.

Για τούτο τώρα εξαγγέλλουμε τη Διακήρυξη της Κοινοπολιτείας στη Λουσάκα για το Ρατσισμό και τις Φυλετικές Προκαταλήψεις:

Ενωμένοι στην επιθυμία μας να απαλλάξουμε τον κόσμο από τα κακά του ρατσισμού και των φυλετικών προκαταλήψεων, διακηρύσσουμε την πίστη μας στην έμφυτη αξιοπρέπεια και αξία του ανθρώπου και διακηρύσσουμε ότι:

i) Οι λαοί της Κοινοπολιτείας έχουν το δικαίωμα να ζουν ελεύθερα με αξιοπρέπεια και ισότητα χωρίς καμιά διάκριση ή αποκλεισμό που να βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, το φύλο, την καταγωγή ή την εθνική προέλευση.

ii) Ενώ ο καθένας είναι ελεύθερος να διατηρήσει τη διαφορετική μορφή του πολιτισμού του, και τον τρόπο ζωής, αυτή η διαφορετική μορφή δε δικαιολογεί τη διαιώνιση των φυλετικών προκαταλήψεων ή την εξάσκηση φυλετικών διακρίσεων.

iii) Ο καθένας έχει το δικαίωμα ισότητας και δικαιοσύνης έναντι του νόμου.

iv) Ο καθένας έχει το δικαίωμα για αποτελεσματικά μέτρα και προστασία από κάθε μορφή διάκρισης που βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στο φύλο, στην καταγωγή ή στην εθνική προέλευση.

Απορρίπτουμε ως απάνθρωπη και απαράδεκτη κάθε τακτική που αποσκοπεί στη διαιώνιση των φυλετικών διακρίσεων, των φυλετικών διαχωρισμών ή άλλων που βασίζεται σε θεωρίες ότι οι φυλετικές ομάδες είναι ή μπορεί να είναι εκ φύσεως ανώτερες ή κατώτερες.

Επαναβεβαιώνουμε ότι είναι καθήκον όλων των λαών της Κοινοπολιτείας να εργαστούν μαζί για την καθολική εξάλειψη της κακόφημης πολιτικής των φυλετικών διακρίσεων, που αναγνωρίζεται διεθνώς ως έγκλημα ενάντια στη συνείδηση και αξιοπρέπεια του ανθρώπινου γένους και που η ύπαρξή της αποτελεί προσβολή για την ανθρωπότητα.

Συμφωνούμε ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα προστασίας από ενέργειες που υποκινούν φυλετικό μίσος και διακρίσεις που διαπράττονται είτε από άτομα, ομάδες ή άλλες οργανώσεις.

Υποστηρίζουμε ότι δεν πρέπει να υπάρχει καμιά διάκριση που να βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στο φύλο, στην καταγωγή ή στην εθνική προέλευση κατά την απόκτηση ή την εξάσκηση του δικαιώματος ψήφου στον τομέα των πολιτικών δικαιωμάτων ή της απόκτησης ιθαγένειας ή στους οικονομικούς, κοινωνικούς ή πολιτιστικούς τομείς ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας, της απασχόλησης, της εργασίας, της στέγασης, της κοινωνικής ασφάλισης και της πολιτιστικής ζωής.

Δίνουμε ιδιαίτερη σημασία στο να εξασφαλίσουμε ότι τα παιδιά θα προστατεύονται από ενέργειες που μπορούν να ανατρέψουν τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις. Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να ανατραφούν και να εκπαιδευθούν στο πνεύμα της ανεκτικότητας και της κατανόησης έτσι που να μπορούν να συμβάλουν στο ακέραιο στην ανοικοδόμηση των μελλοντικών κοινωνιών με βάση τη δικαιοσύνη και τη φιλία.

Πιστεύουμε ότι οι ομάδες εκείνες που ζουν σε κοινωνίες όπου πιθανώς μειονεκτούν ιδιαίτερα από κατάλοιπα φυλετικών τάσεων, δικαιούνται στο ακέραιο την προστασία του νόμου. Αναγνωρίζουμε ότι η ιστορία της Κοινοπολιτείας και η ποικιλομορφία της απαιτεί να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα των αυτόχθονων μειονοτήτων. Αναγνωρίζουμε ότι η ίδια προσοχή πρέπει να δοθεί στα προβλήματα των μεταναστών, μεταναστών-εργατών και προσφύγων.

Τι μπορεί να προσφέρει η Κύπρος στην Ένωση:

- Η Κύπρος αποτελεί γεωγραφικά, ιστορικά αλλά και γεωπολιτικά σταυροδρόμι πολιτισμών. Το χαρακτηριστικό αυτό της προσδίδει τη δυνατότητα να αποτελέσει «γέφυρα» μεταξύ της Ε.Ε. και των χωρών της Μέσης Ανατολής, για βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων. Με τον τρόπο αυτό υποβοηθείται η πολιτική της Ένωσης για ανάπτυξη των σχέσεων της με τις χώρες της περιοχής για τη διασφάλιση της ειρήνης και ασφάλειας.
- Η Κύπρος αποτελεί το ανατολικότερο σύνορο της Ένωσης με αυξημένες υποχρεώσεις σε σχέση με τη διασφάλιση των συνόρων της Ένωσης, την καταπολέμηση της λαθρομετανάστευσης αλλά και του λαθρεμπορίου. Η Κύπρος έχει πλήρη επίγνωση των αυξημένων υποχρεώσεών της και ασκεί δραστήρια πολιτική στο θέμα, σε συνεργασία με τους Ευρωπαίους εταίρους της.
- Η Κύπρος αποτελεί μια μεγάλη εμπορική ναυτιλιακή δύναμη, με το στόλο της να κατατάσσεται στους έξι μεγαλύτερους του κόσμου. Ο στόλος αυτός είναι από 1ης Μαΐου και στόλος της Ε.Ε., μετατρέποντας την Ε.Ε. ως τη μεγαλύτερη δύναμη στην εμπορική ναυτιλία στο παγκόσμιο.

Ο Κύπριος πολίτης ως πολίτης της Ε.Ε.:

Τα δικαιώματα κάθε Ευρωπαίου πολίτη:

Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992

Άρθρο 8 (Άρθρο 17 της Συνθήκης Ε.Ε.):

1. Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης. Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει και δεν αντικαθιστά την εθνική ιθαγένεια.
2. Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από την παρούσα συνθήκη.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτέλεσε σταθμό στις σχέσεις της Ε.Ε. με τους πολίτες των κρατών μελών της. Για πρώτη φορά στη Συνθήκη του Μάαστριχτ γίνεται αναφορά για ιθαγένεια της Ένωσης. Η εισαγωγή του όρου αυτού στο νομικό γίγνεσθαι της Ένωσης έχει πρακτική αλλά και συμβολική αξία. Από πρακτικής πλευράς, οι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε. απολαμβάνουν πολιτικά δικαιώματα ως Ευρωπαίοι πολίτες. Σε συμβολικό επίπεδο η σημασία της εισαγωγής του όρου είναι ακόμα μεγαλύτερη.

Οι πολίτες των κρατών μελών αναγνωρίζονται ως πολίτες του οικοδομήματος της Ε.Ε. και ανήκουν όλοι αδιακρίτως στη μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια. Η Ε.Ε. έκανε ένα μεγάλο βήμα προς την επίτευξη του τελικού στόχου της που είναι η

ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αφού η ιθαγένεια ορίζει τη σχέση ατόμου με το κράτος στο οποίο ανήκει. Οι πολίτες των κρατών μελών έχουν από το 1992 μια διπλή ιδιότητα. Είναι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε. αλλά και πολίτες της Ε.Ε. με όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αυτό συνεπάγεται.

Άρθρο 18 (*)

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παρούσα συνθήκη και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της.
2. Εάν, προς επίτευξη αυτού του στόχου, απαιτείται δράση της Κοινότητας και εφόσον η παρούσα συνθήκη δεν έχει προβλέψει εξουσίες προς τούτο, το Συμβούλιο μπορεί να θεσπίζει διατάξεις που διευκολύνουν την άσκηση των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 δικαιωμάτων. Το Συμβούλιο αποφασίζει σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251.
3. Η παράγραφος 2 δεν ισχύει για τις διατάξεις σχετικά με τα διαβατήρια, τα δελτία ταυτότητας, τους τίτλους διαμονής ή κάθε άλλο εξομοιούμενο έγγραφο, ούτε για τις διατάξεις σχετικά με την κοινωνική ασφάλεια ή την κοινωνική προστασία.

(*) Άρθρο το οποίο τροποποιήθηκε από τη συνθήκη της Νίκαιας.

Άρθρο 19

1. Κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με την επιφύλαξη των λεπτομερέστερων διατάξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να προβλέπουν παρεκκλίσεις, όταν αυτό δικαιολογείται λόγω ειδικών προβλημάτων σε ένα κράτος μέλος.
2. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 190 παράγραφος 4 και των διατάξεων που θεσπίζονται προς εφαρμογή του, κάθε πολίτης της Ένωσης που κατοικεί σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με την επιφύλαξη των

λεπτομερέστερων διατάξεων που θεσπίζει το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να προβλέπουν παρεκκλίσεις, όταν αυτό δικαιολογείται λόγω ειδικών προβλημάτων σε ένα κράτος μέλος.

Άρθρο 20

Κάθε πολίτης της Ένωσης απολαμβάνει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μέλους, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού. Τα κράτη μέλη καθορίζουν μεταξύ τους τους αναγκαίους κανόνες και αρχίζουν τις απαιτούμενες διενθεις διαπραγματεύσεις, για να εξασφαλίσουν την προστασία αυτή.

Άρθρο 21

Κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 194.

Κάθε πολίτης της Ένωσης δύναται να απευθύνεται στο Διαμεσολαβητή που θεσμοθετείται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 195.

Κάθε πολίτης της Ένωσης δύναται να απευθύνεται γραπτώς σε οποιοδήποτε από τα όργανα ή τους οργανισμούς, που αναφέρονται στο παρόν άρθρο ή στο άρθρο 7, σε μία από τις αναφερόμενες στο άρθρο 314 γλώσσες, και να παίρνει απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Άρθρο 22

Η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή κάθε τρία έτη σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος μέρους. Η έκθεση αυτή λαμβάνει υπόψη την εξέλιξη της Ένωσης.

Σε αυτή τη βάση, και με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας συνθήκης, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, με πρόταση της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να θεσπίζει διατάξεις για τη συμπλήρωση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στο παρόν μέρος, και συνιστά στα κράτη μέλη την αποδοχή των εν λόγω διατάξεων, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποιο θεωρείτε το σημαντικότερο από τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών;
2. Πόσο Ευρωπαίοι πολίτες νιώθουν οι πολίτες των κρατών μελών της Ε.Ε.;
3. Θεωρείτε θετικό βήμα την εισαγωγή του όρου της ιθαγένειας της Ένωσης;

Η Ε.Ε. και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων:

Η Ε.Ε. δεν αποτελεί απλώς μια ενιαία αγορά. Αποτελεί πρώτιστα μια μεγάλη κοινωνία δικαίου, όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα, η δημοκρατία και το κράτος δικαίου διέπουν τη λειτουργία των Οργάνων της Ένωσης αλλά και των οργάνων των κρατών μελών της. Η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών της Ένωσης είναι μια από τις κατευθυντήριες γραμμές λειτουργίας του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Η Ε.Ε. σέβεται πλήρως και προάγει τις οικουμενικές αρχές, όπως αυτές διατυπώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ενώ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αποτελεί μέρος του κοινοτικού κεκτημένου. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1999 επαναβεβαιώνει ότι η Ε.Ε. ιδρύθηκε πάνω στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και το κράτος δικαίου. Οι αρχές αυτές είναι κοινές για όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης, ενώ μέλη που παραβιάζουν τις αρχές αυτές, διατρέχουν τον κίνδυνο αναστολής των δικαιωμάτων τους που απορρέουν από την εφαρμογή της Συνθήκης της Ένωσης.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΩΝ ΙΔΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

«Στην Ιστορία δεν υπάρχει θέση παρά μόνο για κείνους που είναι διορατικοί και έχουν ευρύτητα πνεύματος. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι "ιδρυτές" της Ευρώπης εξακολουθούν ακόμα και σήμερα να είναι παρόντες με το πνεύμα τους και την κληρονομιά που μας άφησαν.

Το να είναι κανείς διορατικός, σημαίνει ότι λαμβάνει υπόψη του τις εξελίξεις του κόσμου, τόσο σε γεωπολιτικό όσο και οικονομικό επίπεδο, καθώς επίσης και τη διακίνηση των ιδεών, τη διαμόρφωση των βασικών αξιών που εμπιχώνουν τους συγχρόνους μας. Οι "ιδρυτές" της Ευρώπης ήθελαν να σταματήσουν οι εμφύλιοι ευρωπαϊκοί πόλεμοι: "Ποτέ πια πόλεμος μεταξύ μας", αλλά διαισθάνονταν επίσης ότι η Ευρώπη είχε πλέον παύσει να είναι το οικονομικό και πολιτικό κέντρο του κόσμου. Η θέση τους επαληθεύεται μπροστά στα μάτια μας, σε τέτοιο βαθμό, που κατά τη δεκαετία του '70, η δραματική εναλλακτική λύση ενώπιον της οποίας βρισκόμασταν ήταν: η επιβίωση ή η παρακμή. Το επαναλάμβανα ασταμάτητα τότε και συχνά αυτό προκαλούσε αντιδράσεις. Αλλά σιγά-σιγά, επιβλήθηκε η ανάγκη ανάπτυξης και έτσι έγινε αποδεκτός ο στόχος του 1992 για τη μεγάλη αγορά δίχως σύνορα. Μετά, με μια θαρραλέα κίνηση, η αναθεώρηση της Συνθήκης της Ρώμης (με την Ενιαία Πράξη) και τέλος με την καλούμενη δέσμη Delors, δηλαδή την απαραίτητη χρηματοοικονομική μεταρρύθμιση για να αποκτήσουμε τα μέσα επίτευξης των επιδιώξεών μας. Έτσι, η Ευρώπη ξύπνησε από το σήμα κινδύνου της ανάγκης.

Το να είναι κανείς διορατικός, σημαίνει ότι ταυτόχρονα αντλεί από την ιστορική του κληρονομιά και κοιτάζει στο μέλλον. Χρειάζεται προοπτική για το μέλλον, αλλά ταυτόχρονα ηθική του ατόμου, της κοινωνίας και της ανθρωπίνης περιπέτειας. Τίποτα δεν γίνεται χωρίς πάθος, έλεγαν οι εργάτες που ήταν καταδικασμένοι ενόψει της διάλυσης της επιχείρησης όπου δούλευαν. Ειλικρινά, να τι μας λείπει περισσότερο σήμερα. Και επιμένω, χωρίς εξιδανικεύσεις, ότι η θεωρία των τεράστιων ψυχρών εθνών δεν έχει καμιά σχέση με τον εσωτερικό τρόπο ζωής της Κοινότητας, αν πραγματικά αξίζει να ονομάζεται έτσι. Οι αναπόφευκτες συγκρούσεις συμπερόντων πρέπει να εξομαλύνονται απ' αυτό το πνεύμα οικογένειας, από τη βαθιά πεποίθηση ότι μοιραζόμαστε τις ίδιες αξίες.

Και ανάμεσα στις αξίες αυτές επισημαίνω την αμοιβαία αναγνώριση των προσωπικοτήτων των χωρών μας λόγω της γνώσης που έχουμε ο ένας του άλλου, καθώς και των ανταλλαγών. Οι νέες γενιές είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες σ' αυτόν τον νέο ορίζοντα εμπειριών και συναντήσεων. Αρνούνται τα στεγανά, θέλουν να γνωρίσουν νέα πνεύματα, να αναζητήσουν νέους χώρους».

Jacques Delors
Bruges, 17.10.1989

Περιοδική έκδοση 3/90. "Μια νέα ιδέα για την Ευρώπη 1950-1990: - 40 χρόνια από τη διακήρυξη Schuman.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)

Άρχισε να λειτουργεί από το 1958 με έξι ιδρυτικά μέλη και σήμερα αριθμεί 15 μέλη. Ο μακροπρόθεσμος τελικός σκοπός της Ε.Ε. είναι η οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης. Πρώτο στάδιο για την επίτευξη της Ενωμένης Ευρώπης είναι η λειτουργία της **Κοινής Αγοράς**, η οικονομική δηλαδή συνεργασία των μελών της, με ελεύθερη διακίνηση αγαθών και προσώπων, κεφαλαίων και υπηρεσιών μεταξύ των χωρών-μελών.

Τα όργανα διοίκησης της Ε.Ε. είναι: Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το Συμβούλιο των Υπουργών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και το Κοινοτικό Δικαστήριο.

Τρόποι συνδέσεως με την Ε.Ε.

- α) **Προσχώρηση:** Συσσωμάτωση με την Κοινότητα: γίνεται μόνο από ευρωπαϊκά κράτη.
- β) **Σύνδεση:** Ειδική συμφωνία για αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινές ενέργειες και ειδικές διαδικασίες.
- γ) **Διμερείς Εμπορικές Συμβάσεις:** Γίνονται για εξυπηρέτηση συγκεκριμένων εμπορικών σκοπών.

● Κύπρος και Ε.Ε.

Η Κύπρος είναι συνδεδεμένη με Συμφωνία Συνδέσεως από την 1η Ιουνίου 1973. Στις 4 Ιουλίου 1990 υπέβαλε αίτηση για πλήρη ένταξη στην Κοινότητα.

5. Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη Ο.Α.Σ.Ε. (πρώην Δ.Α.Σ.Ε.)

Με την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι (1η Αυγούστου 1975) θεσμοθετήθηκε η διαδικασία ευρωπαϊκής συνεργασίας με την επίσημη επωνυμία «Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη» Δ.Α.Σ.Ε. που αργότερα μετονομάστηκε σε «Οργανισμό για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

Οι σκοποί της Ο.Α.Σ.Ε. είναι η προαγωγή καλύτερων σχέσεων μεταξύ των κρατών που συμμετέχουν στη διαδικασία και η δημιουργία συνθηκών διαρκούς ειρήνης και ασφάλειας στην Ευρώπη. Επίσης η προαγωγή της αλληλεγγύης μεταξύ των λαών της Ευρώπης διαμέσου της συνεργασίας σε όλους τους τομείς και με βάση το σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου.

Η τελική πράξη αποτελείται από τρία κύρια μέρη, που επικράτησε να αποκαλούνται "κάνιστρα".

Το πρώτο μέρος (πρώτο κάνιστρο) περιλαμβάνει τη διακήρυξη των αρχών που πρέπει να διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στα συμμετέχοντα κράτη. Οι αρχές αυτές είναι δέκα, γνωστές και ως ο δεκάλογος του Ελσίνκι, οι οποίες επιγραμματικά έχουν ως εξής:

1. Ο σεβασμός της κυριαρχικής ισότητας των κρατών
2. Αποχή από την απειλή ή χρήση βίας
3. Το απαραβίαστο των συνόρων
4. Σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας

ΧΩΡΕΣ - ΜΕΛΗ ΤΗΣ Ο.Α.Σ.Ε. ΣΗΜΕΡΑ

Αγία Έδρα	Κύπρος
Αζερμπαϊτζάν	Λετονία
Αλβανία	Λευκορωσία
Αρμενία	Λιθουανία
Αυστρία	Λιχτενστάιν
Βέλγιο	Λουξεμβούργο
Βοσνία και Ερζεγοβίνη	Μάλτα
Βουλγαρία	Μολδαβία
Γαλλία	Μονακό
Γερμανία	Νορβηγία
Γεωργία	Ολλανδία
Δανία	Ουγγαρία
Ελβετία	Ουζμπεκιστάν
Ελλάδα	Ουκρανία
Εσθονία	Πολωνία
Η.Π.Α	Πορτογαλία
Ηνωμένο Βασίλειο	Ρουμανία
Ιρλανδία	Ρωσία
Ισλανδία	Σαν Μαρίνο
Ισπανία	Σλοβενία
Ιταλία	Σουηδία
Καζακστάν	Σλοβακία
Καναδάς	Τατζικιστάν
Κιργισία	Τουρκία
Κροατία	Τουρκμενιστάν
	Τσεχία
	Φιλλανδία

5. Ειρηνική επίλυση των διαφορών
6. Μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις
7. Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών
8. Το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών
9. Συνεργασία μεταξύ των κρατών σ' όλους τους τομείς
10. Εφαρμογή των συμφωνηθέντων και των υποχρεώσεων που επιβάλλει το διεθνές δίκαιο.

Το πρώτο μέρος επίσης περιλαμβάνει στρατιωτικά μέτρα για την ασφάλεια στην Ευρώπη, γνωστά ως μέτρα οικοδόμησης της εμπιστοσύνης.

Το δεύτερο μέρος (δεύτερο κείμενο) είναι αφιερωμένο στη συνεργασία, στα οικονομικά θέματα, στην επιστήμη, τεχνολογία και περιβάλλον.

Το τρίτο μέρος (τρίτο κείμενο) καλύπτει τη συνεργασία στα ανθρωπιστικά και πολιτιστικά θέματα, στην πληροφόρηση και εκπαίδευση.

Ειδικό κεφάλαιο της Τελικής Πράξης είναι αφιερωμένο στην ασφάλεια και συνεργασία στη Μεσόγειο.

Το τελικό μέρος περιλαμβάνει πρόνοιες για τη συνέχιση της διαδικασίας της Ο.Α.Σ.Ε. με τη διοργάνωση διασκέψεων συνεχείας για την αξιολόγηση της εφαρμογής των συμφωνηθέντων και την εξεύρεση νέων τρόπων διεύρυνσης της συνεργασίας.

Στο τελικό Έγγραφο της Βιέννης (Διάσκεψη της Βιέννης 1989), που χαρακτηρίστηκε ως το πιο σημαντικό μετά την Τελική Πράξη του Ελσίνκι, η Ο.Α.Σ.Ε.:

- Εισηγήαγε νέες αυστηρότερες υποχρεώσεις των κρατών για την προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (π.χ. για πρώτη φορά αναγνωρίζεται σε έγγραφο της Ο.Α.Σ.Ε η ελευθερία διακίνησης, ιδρύθηκε μηχανισμός της Ανθρώπινης Διάστασης).
- Περιέλαβε σαφείς υποχρεώσεις για καθορισμό της νομοθεσίας και πολιτικής των Κρατών σύμφωνα με τις πρόνοιες της Τελικής Πράξης και των άλλων Εγγράφων της Ο.Α.Σ.Ε. και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.
- Ενέπλεξε για πρώτη φορά στην πράξη την Ο.Α.Σ.Ε. σε θέματα αφοπλισμού, θέτοντας τις διαπραγματεύσεις για τις Συμβατικές Ένοπλες Δυνάμεις μέσα στα πλαίσια της διαδικασίας της Ο.Α.Σ.Ε.

Για την Κύπρο ξεχωριστή σημασία έχουν οι πρόνοιες για την εδαφική ακεραιότητα (παράγραφος 5, κεφάλαιο Αρχών) και το δικαίωμα των προσφύγων να επιστρέψουν στις εστίες τους σε συνθήκες ασφάλειας (πάρ. 22, Αρχών), οι οποίες υιοθετήθηκαν με βάση αντίστοιχες κυπριακές προτάσεις.

ΤΕΛΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

ΑΡΧΕΣ

1. Τα συμμετέχοντα κράτη επαναβεβαιώνουν την προσήλωσή τους σε όλες τις δέκα αρχές της Τελικής Πράξης που περιλαμβάνονται στη διακήρυξη των αρχών που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών και επαναβεβαιώνουν την αποφασιστικότητά τους να τις σέβονται και να τις εφαρμόζουν. Τα συμμετέχοντα κράτη επαναβεβαιώνουν ότι όλες αυτές οι αρχές είναι πρωταρχικής σημασίας και επομένως θα τις εφαρμόζουν όλες εξίσου και ανεπιφύλακτα, ερμηνεύοντας την κάθε μια από αυτές σε συσχετισμό με τις άλλες.

5. Επιβεβαιώνουν την υποχρέωσή τους να σέβονται αυστηρά και αποτελεσματικά την αρχή της εδαφικής ακεραιότητας των Κρατών.*Θα απέχουν από κάθε παραβίαση αυτής της αρχής και επομένως από κάθε πράξη που στοχεύει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, σε αντίθεση με τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τις άλλες υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο και τις πρόνοιες της Τελικής Πράξης, στην παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας, πολιτικής ανεξαρτησίας και ενότητας ενός Κράτους. Πράξεις ή καταστάσεις που βρίσκονται σε αντίθεση με την αρχή αυτή δε θα αναγνωρίζονται σαν νόμιμες από τα συμμετέχοντα Κράτη.

20. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα σέβονται πλήρως για τον καθένα το δικαίωμα

- της ελευθερίας διακίνησης και εγκατάστασης μέσα στην επικράτεια κάθε Κράτους, και

- της εξόδου από οποιοδήποτε κράτος, συμπεριλαμβανομένου του δικού του και της επιστροφής σ' αυτό.

21. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα εγγυώνται ότι η άσκηση των πιο πάνω δικαιωμάτων δε θα υπόκειται σε οποιοσδήποτε περιορισμούς εκτός από αυτούς που επιβάλλονται διά νόμου και είναι σύμφωνοι με τις

υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο και ειδικότερα το Σύμφωνο Αστικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, και με τις διεθνείς τους δεσμεύσεις, ειδικότερα την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα διασφαλίζουν ότι αυτοί οι περιορισμοί δε θα τυγχάνουν κατάχρησης και αυθαίρετης εφαρμογής, αλλά ότι θα εφαρμόζονται με τρόπο που να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική άσκηση αυτών των δικαιωμάτων.

22. Συναφώς θα επιτρέπουν σε όλους τους πρόσφυγες που το επιθυμούν να επιστρέψουν με ασφάλεια στα σπίτια τους.

23. Τα συμμετέχοντα Κράτη θα :

23.1 - διασφαλίζουν ώστε κανένας να μην υπόκειται σε αυθαίρετη σύλληψη, κράτηση ή εξορία.

23.2 - διασφαλίζουν ώστε όλα τα άτομα υπό κράτηση ή κάθειρξη θα τυγχάνουν ανθρώπινης και αξιοπρεπούς μεταχείρισης.

23.3 - συμμορφώνονται με τους κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη Μεταχείριση των Φυλακισμένων καθώς και με τον Κώδικα Συμπεριφοράς των Οργάνων Επιβολής του Νόμου.

23.4 - απαγορεύουν τα βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και θα λαμβάνουν αποτελεσματικά νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα για αποτροπή και τιμωρία τέτοιων πράξεων.

23.5 - μελετήσουν την προσχώρησή τους στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης και εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, εάν δεν το έχουν ήδη πράξει.

23.6 - προστάτουν τα άτομα από κάθε ψυχιατρική ή άλλη ιατρική ενέργεια που παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες και θα λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για αποτροπή και τιμωρία τέτοιων ενεργειών.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

Ιδρύθηκε το 1975 και σ' αυτή συμμετέχουν όλες οι χώρες της Ευρώπης, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ο Καναδάς.

Σκοπός της Ο.Α.Σ.Ε. είναι η δημιουργία συνθηκών διαρκούς ειρήνης και ασφάλειας στην Ευρώπη με την προαγωγή της αλληλεγγύης και της συνεργασίας μεταξύ των λαών της.

Οι αρχηγοί κρατών της ΔΑΣΕ που υπέγραψαν το Χάρτη των Παρισίων το Νοέμβριο 1990 (Συμφωνία για μείωση των Συμβατικών Όπλων στην Ευρώπη)

6. Η Κοινοπολιτεία

Η Κοινοπολιτεία είναι ένας εθελοντικός σύνδεσμος διάφορων κρατών που έχει ως κύριο στόχο τη συνεργασία των κρατών - μελών και την προώθηση διεθνούς κατανόησης και παγκόσμιας ειρήνης.

Η Κύπρος έγινε μέλος της Κοινοπολιτείας στις 13 Μαρτίου 1961.

(Α) Ιστορία της Κοινοπολιτείας

Η καταβολή της σημερινής Κοινοπολιτείας βρίσκεται στην έκθεση του Λόρδου Ντέραμ του 1839 για την «υπεύθυνη Κυβέρνηση» στις αποικίες της Μ. Βρετανίας και ιδιαίτερα του Καναδά. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή, στις διάφορες αποικίες της Βρετανίας θα έπρεπε να διορίζονται από τον Άρμοστή οι Υπουργοί που θα είχαν την εμπιστοσύνη της τοπικής συνειδήσεως και που θα εφαρμόζαν την πολιτική της σε όλα τα θέματα, εκτός των θεμάτων των εξωτερικών σχέσεων, του εμπορίου και των τροποποιήσεων του συντάγματος. Μ' αυτό τον τρόπο πίστευε ο Λόρδος Ντέραμ ότι οι «κτήσεις» της Μ. Βρετανίας δε θα είχαν λόγους δυσαρέσκειας και θα εξέλιπε ο φόβος να επαναστατήσουν ακολουθώντας το παράδειγμα των άλλων βρετανικών βορειοαμερικανικών αποικιών που είχαν αποσχισθεί πριν εξήντα περίπου χρόνια, για να

συγκροτήσουν τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Το σύστημα της «υπεύθυνης κυβέρνησης» εφαρμόστηκε το 1847 στον Καναδά και αργότερα και σε άλλες αποικίες.

Στις αρχές του 20ου αιώνα οι περιορισμοί στις αυτοδιοικούμενες αποικίες για την πλήρη ανεξαρτησία τους καταργήθηκαν βαθμιαία. Για τελευταία φορά το 1914 η Βρετανία μπαίνει στον πόλεμο «εξ ονόματος της Αυτοκρατορίας» και χωρίς να συμβουλευτεί τις Κτήσεις, οι οποίες όμως αργότερα υπέγραψαν ξεχωριστά τις συνθήκες ειρήνης και προσχώρησαν στην Κοινωνία των Εθνών ως αυθυπόστατες διεθνείς οντότητες.

Η νέα μορφή της Κοινοπολιτείας δημιουργήθηκε μετά την ανεξαρτησία της Ινδίας, το τέλος της δεκαετίας του 1940. Οι Ινδίες, το Πακιστάν και η Σρι Λάνκα (πρώην Κεϋλάνη) αποφάσισαν να διατηρήσουν δεσμούς με τη Βρετανία, τις άλλες Κτήσεις και μεταξύ τους, μέσω της Κοινοπολιτείας ως ίσοι, κυρίαρχοι μέτοχοι σ' ένα σύνδεσμο ελεύθερων κρατών. Το 1931 με το διάταγμα του Ουέστμινστερ οι χώρες αυτές γίνονται νόμιμα, αυτόνομα μέλη του Οργανισμού που τα ένωνε «η προσήλωσή τους στο Βρετανικό Στέμμα».

Ο χαρακτήρας του Κοινοπολιτειακού δεσμού αλλάζει πάλι το 1949 όταν «η πίστη στο Βρετανικό Στέμμα» παύει να είναι η βάση για συμμετοχή. Οι Ινδίες έγιναν Δημοκρατία με δικό τους Αρχηγό Κράτους και συνέχισαν τη συμμετοχή τους στην Κοινοπολιτεία, συμφω-

νώντας όμως μαζί με τους άλλους κοινοπολιτειακούς ηγέτες ότι τα μέλη θα αναγνωρίζουν το Βρετανό Βασιλιά ως σύμβολο του οργανισμού, δηλαδή «Κεφαλή της Κοινοπολιτείας». Ακολουθώντας το παράδειγμα της Ινδίας έγιναν «Δημοκρατίες εντός της Κοινοπολιτείας» το Πακιστάν (1959), η Γκάνα (1960), η Ταγκανίκα (1962), η Νιγηρία (1963) και η Κένυα (1964).

Ο τελικός χαρακτήρας της Κοινοπολιτείας, ως συνεταιρισμός μεταξύ ίσων που έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν τη δική τους πολιτική, διαμορφώθηκε το 1965 με την εγκαθίδρυση της **Κοινοπολιτειακής Γραμματείας**, ενός αμερόληπτου κεντρικού σώματος που εξυπηρετεί και αντιπροσωπεύει όλα τα μέλη.

(B) Κράτη-Μέλη

Το 1949 η Κοινοπολιτεία αποτελείτο από οκτώ μέλη (Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Νότια Αφρική, Ινδίες, Πακιστάν, Σρι Λάνκα και Μεγάλη Βρετανία). Η Ιρλανδία εγκατέλειψε την Κοινοπολιτεία τον Απρίλη του 1949, για να καταστεί Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Επίσης η Νότιος Αφρική αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Κοινοπολιτεία το Μάιο του 1961 που ανακηρύχθηκε σε δημοκρατία, εξαιτίας της ζωηρής αντίδρασης των άλλων μελών εναντίον της φυλετικής της πολιτικής.

Τέλος το Πακιστάν αποσύρθηκε το 1972, επειδή ορισμένα μέλη της Κοινοπολιτείας είχαν αναγνωρίσει την Μπαγκλατές, το πρώην Ανατολικό

Μέλη της Κοινοπολιτείας (1931-1994)

Μ. Βρετανία	(1931)
Αυστραλία	(1931)
Καναδάς	(1931)
Νέα Ζηλανδία	(1931)
Ινδία	(1947)
Σρι Λάνκα	(1948)
Γκάνα	(1957)
Μαλαισία	(1957)
Νιγηρία	(1960)
Κύπρος	(1961)
Σιέρα Λεόνε	(1961)
Τανζανία	(1961)
Ιαμαϊκή	(1962)
Ουγάνδα	(1962)
Τρινιτά και Τομπάγο	(1962)
Κένυα	(1963)
Ζαμβία	(1964)
Μαλάουι	(1964)
Μάλτα	(1964)
Γαμβία	(1965)
Σιγκαπούρη	(1965)
Γουιάνα	(1966)
Λεσότο	(1966)
Μπαρμπάτος	(1966)
Μποτσουάνα	(1966)
Ναουρού	(1968)
Μαυρίτιος	(1968)
Σουαζιλάνδη	(1968)
Δυτική Σαμόα	(1970)
Τόγκα	(1970)
Φίτζι	(1970)

Πακιστάν, που έγινε μέλος το 1972. Το 1989 το Πακιστάν επανήλθε στην Κοινοπολιτεία.

Μέχρι το τέλος του 1995 ο αριθμός των κρατών μελών της Κοινοπολιτείας έγινε 52.

Η συμμετοχή στην Κοινοπολιτεία δεν επηρεάζει την κυριαρχία της κάθε χώρας που είναι ελεύθερη να καθορίζει το δικό της πολίτευμα, την πολιτική της και τους άλλους διεθνείς δεσμούς της. Τα κράτη - μέλη της Κοινοπολιτείας προέρχονται απ' όλο τον πλανήτη με ποικιλία θρησκειών, ηθών και εθίμων, πολιτικών συστημάτων και φιλοσοφικών πεποιθήσεων.

Οι διπλωματικές αποστολές Κοινοπολιτειακών χωρών στις πρωτεύουσες άλλων μελών ονομάζονται **Υπατες Αρμοστίες**.

Οι χώρες της Κοινοπολιτείας σήμερα προέρχονται από την Αμερική, την Ασία, την Αφρική και την Ευρώπη και καλύπτουν το 1/4 σχεδόν του πληθυσμού της γης.

Μπαγκλατές	(1972)
Μπαχάμες	(1973)
Γρενάδα	(1974)
Παπούα Νέα Γουινέα	(1975)
Σειχέλλες	(1976)
Δομινικά	(1978)
Νήσοι του Σολομώντα	(1978)
Τουβαλού	(1978)
Άγος Βικέντιος	(1979)
Αγία Λουκία	(1979)
Κιριμπατί	(1979)
Βανουατού	(1980)
Ζιμπάμπουε	(1980)
Αντίκουανα και Μπαρμπούτια	(1981)
Μπελίζ	(1981)
Μαλντίβς	(1982)
Άγιος Χριστόφορος - Νεβίς	(1983)
Μπρουνέι Νταρουσσάλαμ	(1984)
Πακιστάν	(1989)
Ναμίμπια	(1990)
Νότιος Αφρική	(1994)

Διακήρυξη για τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις

Εμείς, οι αρχηγοί Κυβερνήσεων της Κοινοπολιτείας, υπενθυμίζοντας τη Διακήρυξη των Αρχών της Κοινοπολιτείας, που έγινε στη Σιγκαπούρη στις 22 Ιανουαρίου 1971 και τη δήλωση για τις Φυλετικές Διακρίσεις στον τομέα του Αθλητισμού που εδόθηκε στο Λονδίνο στις 15 Ιουνίου 1977, αποφασίσαμε να διακηρύξουμε την επιθυμία μας να εργασθούμε τόσο ενωμένα όσο και χωριστά για την εξάλειψη όλων των μορφών ρατσισμού και φυλετικών προκαταλήψεων:

Η Κοινοπολιτεία είναι θεσμός αφιερωμένος στην προώθηση της διεθνούς κατανόησης και της παγκόσμιας ειρήνης και στην επίτευξη ίσων δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από φυλή, χρώμα, φύλο, θρησκευτικές ή πολιτικές πεποιθήσεις και δεσμεύεται με την εξάλειψη του επικίνδυνου κακού των φυλετικών διακρίσεων και προκαταλήψεων.

Για τούτο τώρα εξαγγέλλουμε τη Διακήρυξη της Κοινοπολιτείας στη Λουσάκα για το Ρατσισμό και τις Φυλετικές Προκαταλήψεις:

Ενωμένοι στην επιθυμία μας να απαλλάξουμε τον κόσμο από τα κακά του ρατσισμού και των φυλετικών προκαταλήψεων, διακηρύσσουμε την πίστη μας στην έμφυτη αξιοπρέπεια και αξία του ανθρώπου και διακηρύσσουμε ότι:

i) Οι λαοί της Κοινοπολιτείας έχουν το δικαίωμα να ζουν ελεύθερα με αξιοπρέπεια και ισότητα χωρίς καμιά διάκριση ή αποκλεισμό που να βασίζεται στη φυλή, το χρώμα, το φύλο, την καταγωγή ή την εθνική προέλευση.

ii) Ενώ ο καθένας είναι ελεύθερος να διατηρήσει τη διαφορετική μορφή του πολιτισμού του, και τον τρόπο ζωής, αυτή η διαφορετική μορφή δε δικαιολογεί τη διαιώνιση των φυλετικών προκαταλήψεων ή την εξάσκηση φυλετικών διακρίσεων.

iii) Ο καθένας έχει το δικαίωμα ισότητας και δικαιοσύνης έναντι του νόμου.

iv) Ο καθένας έχει το δικαίωμα για αποτελεσματικά μέτρα και προστασία από κάθε μορφή διάκρισης που βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στο φύλο, στην καταγωγή ή στην εθνική προέλευση.

Απορρίπτουμε ως απάνθρωπη και απαράδεκτη κάθε τακτική που αποσκοπεί στη διαιώνιση των φυλετικών διακρίσεων, των φυλετικών διαχωρισμών ή άλλων που βασίζεται σε θεωρίες ότι οι φυλετικές ομάδες είναι ή μπορεί να είναι εκ φύσεως ανώτερες ή κατώτερες.

Επαναβεβαιώνουμε ότι είναι καθήκον όλων των λαών της Κοινοπολιτείας να εργαστούν μαζί για την καθολική εξάλειψη της κακόφημης πολιτικής των φυλετικών διακρίσεων, που αναγνωρίζεται διεθνώς ως έγκλημα ενάντια στη συνείδηση και αξιοπρέπεια του ανθρώπινου γένους και που η ύπαρξή της αποτελεί προσβολή για την ανθρωπότητα.

Συμφωνούμε ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα προστασίας από ενέργειες που υποκινούν φυλετικό μίσος και διακρίσεις που διαπράττονται είτε από άτομα, ομάδες ή άλλες οργανώσεις.

Υποστηρίζουμε ότι δεν πρέπει να υπάρχει καμιά διάκριση που να βασίζεται στη φυλή, στο χρώμα, στο φύλο, στην καταγωγή ή στην εθνική προέλευση κατά την απόκτηση ή την εξάσκηση του δικαιώματος ψήφου στον τομέα των πολιτικών δικαιωμάτων ή της απόκτησης ιθαγένειας ή στους οικονομικούς, κοινωνικούς ή πολιτιστικούς τομείς ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγείας, της απασχόλησης, της εργασίας, της στέγασης, της κοινωνικής ασφάλισης και της πολιτιστικής ζωής.

Δίνουμε ιδιαίτερη σημασία στο να εξασφαλίσουμε ότι τα παιδιά θα προστατεύονται από ενέργειες που μπορούν να ανατρέψουν τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις. Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να ανατραφούν και να εκπαιδευθούν στο πνεύμα της ανεκτικότητας και της κατανόησης έτσι που να μπορούν να συμβάλουν στο ακέραιο στην ανοικοδόμηση των μελλοντικών κοινωνιών με βάση τη δικαιοσύνη και τη φιλία.

Πιστεύουμε ότι οι ομάδες εκείνες που ζουν σε κοινωνίες όπου πιθανώς μειονεκτούν ιδιαίτερα από κατάλοιπα φυλετικών τάσεων, δικαιούνται στο ακέραιο την προστασία του νόμου. Αναγνωρίζουμε ότι η ιστορία της Κοινοπολιτείας και η ποικιλομορφία της απαιτεί να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα προβλήματα των αυτόχθονων μειονοτήτων. Αναγνωρίζουμε ότι η ίδια προσοχή πρέπει να δοθεί στα προβλήματα των μεταναστών, μεταναστών-εργατών και προσφύγων.

Αναγνωρίζουμε ότι τα αποτελέσματα του αποικισμού ή των φυλετικών διακρίσεων στο παρελθόν μπορούν να καταστήσουν αναγκαία τη λήψη ειδικών προνοιών για την κοινωνική και οικονομική ανύψωση των αυτόχθονων πληθυσμών.

Εμπνευσμένοι από τις αρχές της ελευθερίας και της ισότητας που χαρακτηρίζουν την ένωσή μας αποδεχόμαστε το ιερό καθήκον της κοινής συνεργασίας για την εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων και σ' αυτά περιλαμβάνεται και η βοήθεια σε εκείνους που αγωνίζονται για να απαλλάξουν τους εαυτούς τους και το περιβάλλον τους από την εξάσκηση των φυλετικών διακρίσεων.

Γνωρίζοντας ότι η νομοθεσία μόνο δεν μπορεί να εξαλείψει τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις, επιδοκμάζουμε την αναγκαιότητα μιας πολιτικής δημόσιας πληροφόρησης και διαπαιδαγώγησης που αποσκοπεί στην προώθηση της κατανόησης, της ανεκτικότητας, του σεβασμού και της φιλίας ανάμεσα στους λαούς και στις φυλετικές ομάδες.

Εχουμε ιδιαίτερη συναίσθηση της σπουδαιότητας της συμβολής που μπορεί να έχουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων και προκαταλήψεων, βοηθώντας στην εξάλειψη της άγνοιας και της παρεξήγησης μεταξύ των λαών και επισύροντας την προσοχή στα κακά που μαστίζουν την ανθρωπότητα. Επιβεβαιώνουμε τη σπουδαιότητα της αληθινής παρουσίασης των γεγονότων έτσι που να εξασφαλισθεί το γεγονός ότι το κοινό είναι πλήρως κατατοπισμένο για τους κινδύνους που παρουσιάζονται από τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις.

Σύμφωνα με τις εγκαθιδρυμένες αρχές του Διεθνούς Νόμου και ιδιαίτερα της Διεθνούς Συνθήκης για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων, βεβαιώνουμε ότι ο καθένας δικαιούται πάντοτε και παντού, να προστατεύεται και να απολαμβάνει το δικαίωμα να είναι ελεύθερος από φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις.

Πιστεύουμε ότι η ύπαρξη στον κόσμο των φυλετικών διακρίσεων είναι θέμα που αφορά όλους τους ανθρώπους. Αναγνωρίζουμε ότι έχουμε ευθύνη για την πλήρη εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων.

Σημειώνουμε ότι οι φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις οπουδήποτε κι αν συμβαίνουν είναι σημαντικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην ένταση μεταξύ των εθνών και εμποδίζουν την ειρηνική πρόοδο και ανάπτυξη. Πιστεύουμε ότι ο στόχος της εξάλειψης των φυλετικών διακρίσεων είναι θέμα σοβαρής προτεραιότητας για τις κυβερνήσεις της Κοινοπολιτείας που είναι δεσμευμένες με την υπόθεση της προώθησης των ιδανικών για ειρηνική και ευτυχισμένη ζωή για όλους τους λαούς.

Πρόθεσή μας είναι όπως η Κοινοπολιτεία, ως διεθνής οργανισμός, με μια θεμελιωμένη και βαθιά ριζωμένη προσήλωση στις αρχές της ελευθερίας και ισότητας συνεργασθεί με άλλους οργανισμούς για την εκπλήρωση αυτών των αρχών. Ιδιαίτερα η Κοινοπολιτεία πρέπει να συντονίσει τις ενέργειές της με τις ενέργειες εκείνων των οργανισμών που είναι επίσης δεσμευμένοι με την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών.

(Γ) Συνέδρια Αρχηγών Κυβερνήσεων των Κρατών - Μελών

Οι χώρες της Κοινοπολιτείας διαβουλεύονται μέσω των Αρχηγών κρατών σε συνέδρια που γίνονται κάθε δυο χρόνια σε μια από τις χώρες της Κοινοπολιτείας.

Τα Συνέδρια αυτά παρέχουν την ευκαιρία στους αρχηγούς όλων των μελών της Κοινοπολιτείας να ανταλλάξουν απόψεις και είναι το μοναδικό βήμα στο οποίο άνθρωποι διαφορετικού πολιτικού και φιλοσοφικού, προσανατολισμού, συζητούν σε κλίμα πραγματικής φιλίας και κατανόησης παγκόσμια θέματα και κοινοπολιτειακές υποθέσεις.

Στα συνέδρια των Αρχηγών Κρατών της Κοινοπολιτείας δε λαμβάνονται επίσημες αποφάσεις για διεθνή θέματα και δεν καταβάλλονται προσπάθειες χαράξεως ειδικής Κοινοπολιτειακής πολιτικής. Υπάρχουν βέβαια περιπτώσεις, που ομόφωνα οι Αρχηγοί κρατών της Κοινοπολιτείας διατυπώνουν μια κοινή άποψη που συμφέρει σε όλα τα κράτη - μέλη και που εθελοντικά το καθένα την υιοθετεί (όπως τη διακήρυξη περί Αφοπλισμού του 1961), Ο αντικειμενικός όμως σκοπός των Συνεδρίων δεν είναι η λήψη αποφάσεων αλλά η ανταλλαγή απόψεων που θα βοηθήσει τα κράτη -

μέλη να διαμορφώσουν τη μελλοντική τους πολιτική με τρόπο που να συμφέρει στα ίδια και στα κράτη-μέλη της Κοινοπολιτείας. Χαρακτηριστική είναι η κρίση του Γραμματέα των Διασκέψεων των Αρχηγών Κρατών της Κοινοπολιτείας για την περίοδο 1946 μέχρι το 1962: «*Αντικειμενικός σκοπός των συζητήσεων στις διασκέψεις των Αρχηγών Κρατών υπήρξε πάντοτε η επίτευξη της ανώτατης δυνατής κατανόησης και όχι της ελάχιστης δυνατής συμφωνίας*».

Η Κοινοπολιτεία επανειλημμένα έχει εκφράσει την υποστήριξή της στην ανεξαρτησία, κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου, έχει καταδικάσει τις διαμελιστικές δραστηριότητες της Τουρκίας στην κατεχόμενη Κύπρο καθώς και όλες τις προσπάθειες αλλοίωσης του δημογραφικού προσώπου της Κύπρου.

Επιπλέον ως έκφραση συνεχούς ενδιαφέροντος της Κοινοπολιτείας οι Αρχηγοί κρατών συμφώνησαν στη Διάσκεψη στο Νέο Δελχί το 1983 να εγκαθιδρύσουν την Κοινοπολιτειακή Ομάδα Δράσης για το Κυπριακό με σκοπό την εφαρμογή του Ψηφίσματος 541 του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Τον Οκτώβριο του 1993 έγινε στην Κύπρο το Συνέδριο των Αρχηγών κρατών-μελών της Κοινοπολιτείας. Το επόμενο Συνέδριο θα γίνει το 1995 στη Νέα Ζηλανδία.

ΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΨΕΥΔΟΚΡΑΤΟΣ

Στις 19 Νοεμβρίου 1983 στο Νέο Δελχί οι Αρχηγοί Κυβερνήσεων της Κοινοπολιτείας μετά τη λήξη της Κοινοπολιτειακής Διάσκεψης Κορυφής, περιέλαβαν στο κοινό ανακοινωθέν τους και την ακόλουθη αναφορά στο Κυπριακό.

«Οι Αρχηγοί Κυβερνήσεων καταδίκασαν τη διακήρυξη που εκδόθηκε από τις τουρκοκυπριακές αρχές στις 15 Νοεμβρίου 1983, για τη δημιουργία χωριστού κράτους στη Βόρεια Κύπρο, στην περιοχή που βρίσκεται κάτω από ξένη κατοχή. Προσυπογράφοντας πλήρως το ψήφισμα 541 του Συμβουλίου Ασφαλείας αποκηρύσσουν τη διακήρυξη ως νομικά άκυρη και επαναλαμβάνουν την απαίτηση για άμεση ανάκλησή της. Περαιτέρω καλούν όλα τα κράτη να μη διευκολύνουν ή με οποιοδήποτε τρόπο βοηθήσουν την παράνομη χωριστική οντότητα. Θεωρούν την παράνομη αυτή ενέργεια ως πρόκληση προς τη διεθνή κοινότητα και απαιτούν την εφαρμογή των σχετικών ψηφισμάτων του Ο.Η.Ε. για την Κύπρο.

Στην κρίσιμη αυτή για μια χώρα-μέλος της Κοινοπολιτείας στιγμή, οι Αρχηγοί Κυβερνήσεων, επαναβεβαιώνοντας τα ανακοινωθέντα των διασκέψεών τους της Λουσάκα και Μελβούρνης και υπενθυμίζοντας τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, υπόσχονται την ανανεωμένη υποστήριξή τους προς την ανεξαρτησία, κυριαρχία, εδαφική ακεραιότητα, ενότητα και το αδέσμευτο της Κυπριακής Δημοκρατίας και εν προκειμένω εκφράζουν την αλληλεγγύη τους προς το συνάδελφό τους Πρόεδρο της Κύπρου.

Συμφώνησαν να εγκαθιδρύσουν υψηλού επιπέδου ειδική Κοινοπολιτειακή Ομάδα Δράσεως για το Κυπριακό για να υποβοηθήσει την εξασφάλιση συμμορφώσεως προς το ψήφισμα 541 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η Ομάδα θα αποτελείται από τις ακόλουθες πέντε χώρες και το Γενικό Γραμματέα: Αυστραλία, Γκαϊάνα, Ινδία, Νιγηρία και Ζαμβία.

Τέλος, προτρέπουν όλα τα κράτη και τις δυο κοινότητες στην Κύπρο να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια που θα μπορούσε να οξύνει περισσότερο την κατάσταση».

(Δ) Σκοποί και στόχοι

Η Κοινοπολιτεία δε βασίζεται σε συνταγματικές αρχές. Τα μέλη της δεσμεύονται κυρίως ηθικά με την προσήλωση σε επιδιώξεις και ιδανικά συνεργασίας, αλληλοστήριξης και αμοιβαίας κατανόησης.

Η Κοινοπολιτεία δεν είναι ούτε στρατιωτικός ούτε πολιτικός ή οικονομικός οργανισμός. Είναι εθελοντικός σύνδεσμος Κρατών που έχει ως γενικό σκοπό την προώθηση συνεργασίας και την ανάπτυξη πρώτα μεταξύ των κρατών - μελών και στη συνέχεια μεταξύ όλων των κρατών. Όπως χαρακτηριστικά λέχθηκε «**η Κοινοπολιτεία είναι ένας αντικατοπτρισμός των μελών της και της επιθυμίας τους να συνεργάζονται, χωρίς τεχνική δέσμευση, σε διάφορους τομείς**».

Οι τομείς μελέτης και συνεργασίας των λαών της Κοινοπολιτείας είναι: Οικονομικά θέματα, Παιδεία, Υγεία, Νεολαία, Επιστήμη και Τεχνολογία, Νομοθεσία.

Εξάλλου, Ειδικοί Σύνδεσμοι ή Οργανισμοί της Κοινοπολιτείας προγραμματίζουν σχέδια για τη σταδιακή απομάκρυνση της ανισότητας του πλούτου, την εξάλειψη της φτώχειας, την εξύψωση του βιοτικού επιπέδου και τη διασφάλιση μιας δικαιότερης παγκόσμιας κοινωνίας.

Η συμμετοχή σε όλους τους Οργανισμούς και Συνδέσμους της Κοινοπολιτείας είναι προαιρετική για τα διάφορα κράτη - μέλη.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι είναι:

- Κοινοπολιτεία
- Ύπατος αρμοστής
- Κοινοπολιτειακή Γραμματεία
- Ενώσεις της Κοινοπολιτείας
- Διάσκεψη Αρχηγών Κρατών

2. Η Κύπρος συμμετέχει σ' όλους τους τομείς μελέτης και συνεργασίας των λαών της Κοινοπολιτείας. Ποια συγκεκριμένα προγράμματα ή μέτρα έχετε υπόψη σας για τη συνεργασία αυτή στους πιο κάτω τομείς:

- α) παιδείας: κοινοπολιτειακές υποτροφίες για Κύπριους επιστήμονες
- β) υγείας:
- γ) επιστήμης και τεχνολογίας:

3. Τα κράτη - μέλη της Κοινοπολιτείας ανήκουν παράλληλα και σε άλλους συνδέσμους ή οργανισμούς με παρεμφερείς στόχους και αρχές (η ίδια η Βρετανία ανήκει και στην Ε.Ε.). Αυτό δυσκολεύει ή υποβοηθεί την επίτευξη των στόχων της Κοινοπολιτείας;

4. Μελετήστε τη Διακήρυξη για τις φυλετικές διακρίσεις και προκαταλήψεις και γράψτε τη βασική ιδέα κάθε παραγράφου.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● Η Κοινοπολιτεία είναι εθελοντικός σύνδεσμος διάφορων κρατών από την Αμερική, Ασία, Αφρική και Ευρώπη που έχουν ως κύριο στόχο την προώθηση συνεργασίας για την ανάπτυξη των κρατών-μελών καθώς και την προώθηση διεθνούς συνεργασίας και παγκόσμιας ειρήνης.

Η Κύπρος έγινε μέλος της Κοινοπολιτείας στις 13 Μαρτίου 1961.

● **Υπάτες Αρμοστίες:** Οι διπλωματικές αποστολές των χωρών της Κοινοπολιτείας στις πρωτεύουσες άλλων χωρών.

● **Γραμματεία και οργανισμοί της Κοινοπολιτείας:** Της Γραμματείας προϊστάται ο Γενικός Γραμματέας που εκλέγεται από τους αρχηγούς Κυβερνήσεων χωρών - μελών της Κοινοπολιτείας. Είναι το κύριο σώμα που διοργανώνει τις διαβουλεύσεις μεταξύ των μελών και είναι υπεύθυνη για τα προγράμματα συνεργασίας.

Οι **Ενώσεις** ή οργανισμοί της Κοινοπολιτείας αποβλέπουν στην προώθηση συνεργασίας μεταξύ των μελών πέρα από τη συνεργασία σε κυβερνητικό επίπεδο που προωθεί η Γραμματεία.

● **Τομείς μελέτης και συνεργασίας** μεταξύ των μελών: Όλοι οι τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, οικονομικός, πολιτικός, εκπαιδευτικός κ.ο.κ. Η Κύπρος συμμετέχει στα προγράμματα της Κοινοπολιτείας για προώθηση της συνεργασίας και ανάπτυξης στους τομείς αυτούς.

7. Το Κίνημα των Αδέσμευτων

«Συγκαλέσαμε την τρίτη αυτή Διάσκεψη των Αδέσμευτων, ενώ παράλληλα εκφράζονται αμφιβολίες ως προς τη χρησιμότητα της αδέσμευτης πολιτικής. Υποστηρίχθηκε από μερικούς πως οι μεγάλες δυνάμεις αποφασίζουν και διαμορφώνουν την τύχη του κόσμου λόγω της υλικής δύναμής τους. Και πως κατά συνέπεια είναι εκτός πραγματικότητας η αντίληψη πως μπορούν να ακολουθήσουν ανεξάρτητη πολιτική οι μικρές χώρες ή οι χώρες εκείνες που δε διαθέτουν υλικά μέσα και δύναμη. Δεν υπάρχει γι' αυτές άλλη εκλογή, λένουν, από την ένταξή τους σ' ένα από τα δυο στρατόπεδα που υπάρχουν, στο δυτικό ή στο ανατολικό. Την άποψη αυτή δεν μπορούμε να τη δεχθούμε.

Ο Αδέσμευτος Κόσμος αποτελεί μεγάλη ηθική δύναμη στον κόσμο και συνιστά σημαντικό παράγοντα του οποίου ο ρόλος στον εποικοδομητικό χειρισμό των διεθνών προβλημάτων είναι μεγάλης σπουδαιότητας...

Η αδέσμευτη πολιτική δεν αποτελεί στάση αρνητικής ουδετερότητας.

Η αδέσμευτη πολιτική δεν αποτελεί αρνητική στάση έναντι εκείνων, μεγάλων ή μικρών, που βρίσκονται μεταξύ μας. Η αδέσμευτη πολιτική αποτελεί υπηρεσία στην υπόθεση της ειρήνης».

(Τρίτη Διάσκεψη Κορυφής των Αδέσμευτων- Λουσάκα 1970 - Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ')

Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1961 είκοσι πέντε ηγέτες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου θεμελίωσαν με μια Διάσκεψη Κορυφής στο Βελιγράδι το Κίνημα των Αδέσμευτων.

Από το Σεπτέμβρη του 1961 το Κίνημα θεσμοποιήθηκε και οι αδέσμευτες χώρες κάθε τρία χρόνια, με μια νέα Διάσκεψη, αποφασίζουν μαζί τρόπους προβολής των ιδεωδών τους και επιτευξέως των στόχων τους. Από το 1961 και μετά έγινε σχεδόν κανόνας οι χώρες που αποκτούν την ανεξαρτησία τους να προσχωρούν στο Κίνημα.

Οι μικροί και αδύνατοι λαοί του Τρίτου Κόσμου, από τους οποίους οι περισσότεροι είχαν αποκτήσει ανεξαρτησία κατά τη δεκαετία του 1950-60, θέλοντας να περισώσουν την εύθραυστη ανεξαρτησία τους και να ισχυροποιήσουν την κρατική τους οντότητα, πήραν την απόφαση να οργανωθούν με βάση αρχές που να οικοδομούν νέες σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Οι νέες αυτές σχέσεις σκόπευαν την ύφεση της τάσης για διαίρεση του κόσμου σε δυο συνασπισμούς, τη μείωση της έντασης του εξοπλιστικού ανταγωνισμού, την αναχαίτιση της οικονομικής αποικιοκρατίας εις βάρος των βιομηχανικά αναπτυσσόμενων και υποανάπτυκτων χωρών και την ύφεση του κλίματος του ψυχρού πολέμου.

Βασικός κοινός στόχος των αδέσμευτων χωρών είναι η ενίσχυση των αρχών

της ειρηνικής συνύπαρξης των διάφορων χωρών, ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας και κυριαρχίας των κρατών, η καταπολέμηση της επιθετικότητας και της ανάμιξης στις εσωτερικές υποθέσεις των άλλων, η ισότητα και η αμοιβαιότητα στις διεθνείς σχέσεις και συναλλαγές.

(Α) Οι Αδέσμευτοι και οι άλλες χώρες

Η αδέσμευτη πολιτική δεν ταυτίζεται με οποιαδήποτε κοινωνικό-πολιτική τοποθέτηση. Κάθε χώρα - μέλος του Κινήματος των αδεσμεύτων είναι ελεύθερη να αναζητήσει τις καλύτερες λύσεις για τα προβλήματά της και να εφαρμόσει οποιοδήποτε κοινωνικοπολιτικό σύστημα. Βασική όμως προϋπόθεση της αδέσμευτης πολιτικής είναι η καταπολέμηση της τάσης για διαχωρισμό του Κόσμου σε δυο μεγάλους αντίπαλους συνασπισμούς, της δημιουργίας σφαιρών επιρροής των Μεγάλων Δυνάμεων και γενικά του περιορισμού της ανεξαρτησίας και κυριαρχίας των διάφορων Κρατών.

Οι αδέσμευτες χώρες αγωνίζονται για τα ευρύτερα συμφέροντα του ανθρωπίνου γένους και όχι για σκοπούς περιορισμένους μόνο στα δικά τους συμφέροντα. Σήμερα, που αποφασιστικά όλο και μεγαλύτερος αριθμός χωρών αντιτίθεται στη θεωρία των ζωνών επιρροής και στις απόπειρες για την εγκαθίδρυση στεγανών συμφερόντων, το Κίνημα των Αδεσμεύτων ως συγκεκριμένη πολιτική δεν περιορίζεται στα στενά όρια των αναπτυσσόμενων χωρών ή τον καλούμενο Τρίτο Κόσμο.

Οι στόχοι του Κινήματος, που συνοψίζονται στην αναγνώριση ειρηνικής και πάνω σε ίσους όρους συνεργασίας μεταξύ όλων των Κρατών, ενισχύονται από τους στόχους του Ο.Η.Ε. Εξάλλου στην Ευρώπη, μετά την επιτυχία της Διάσκεψης Ασφαλείας και Συνεργασίας στο Ελσίνκι, έγιναν σημαντικά βήματα για την προώθηση της συνεργασίας των Ευρωπαϊκών Εθνών και για την υπέρβαση των διαφορών των συνασπισμών, όπως τα οραματίστηκαν οι ιδρυτές του Κινήματος των Αδεσμεύτων.

Η φιλοσοφία του Κινήματος των Αδεσμεύτων στηρίχτηκε στην αρχή πως οι μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων σχέσεις δεν αποτελούν αποκλειστικά δική τους υπόθεση, γιατί μόνο μια ενιαία ειρήνη χωρίς εξοπλιστικούς ανταγωνισμούς μπορεί να είναι διαρκής. Γι' αυτό και η ενότητα του Κινήματος πολλές φορές υπονομεύτηκε από χώρες που είχαν συμφέροντα στη συνέχιση της πολιτικής του διαχωρισμού «ζωνών επιρροής», με αποτέλεσμα να εξαφθούν διαφορές και διαφωνίες και μεταξύ των κρατών - μελών του Κινήματος και να ενταθούν οι απόπειρες επέμβασης άλλων Κρατών στα εσωτερικά προβλήματα Κρατών του Κινήματος των Αδεσμεύτων.

Στη διάσκεψη Κορυφής στην Αβάνα, το 1979, ακούστηκαν φωνές ανησυχίας για την τύχη του Κινήματος και για τη δυνατότητα να αναλάβει πραγματικά διεθνή ρόλο για την εδραίωση της ειρήνης. Παρ' όλα αυτά οι ηγέτες που συμμετείχαν στη Διάσκεψη διακήρυξαν την ανάγκη για επιβεβαίωση του δικαιώματος κάθε λαού ν' αποφασίζει μόνος του ελεύθερα το μέλλον του και μελέτησαν τις προϋποθέσεις για την ανάληψη διεθνούς εκστρατείας για αδέσμευτη πολιτική.

(B) Οι Αδέσμευτοι και η Κύπρος

Η Κύπρος ανήκει στα ιδρυτικά μέλη του Κινήματος των Αδεσμεύτων.

Η γεωγραφική θέση της Κύπρου συνέβαλε στην απόφασή της ν' ακολουθήσει αδέσμευτη πολιτική. Βρισκόμενη σε μια πολιτικοστρατιωτικά ευαίσθητη περιοχή του κόσμου, με την ένταξή της στο Κίνημα των Αδεσμεύτων διακήρυξε την απόφασή της να μείνει έξω από την αντιπαράταξη των στρατοπέδων των Υπερδυνάμεων και να γεφυρώσει τις διαφορές μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Η αδέσμευτη πολιτική εξάλλου δίνει στην Κύπρο μεγαλύτερες ευκαιρίες προσέγγισης των γειτονικών ηπείρων της Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής και της επιτρέπει να διατηρήσει την ανεξαρτησία της απέναντι στην πολιτική των Δυνάμεων που θα ήθελαν να εκμεταλλευτούν τη γεωγραφική της θέση.

Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 το Κίνημα των Αδεσμεύτων πήρε σαφή θέση υπέρ της Κυπριακής κυβέρνησης και της ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας και ίδρυσε την Ομάδα Επαφής, με σκοπό την παρακολούθηση των εξελίξεων του Κυπριακού ζητήματος και την προσπάθεια για αποκατάσταση των σχέσεων Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Διασκέψεις Κορυφής Αδεσμεύτων

- 1η Βελιγράδι	Σεπτέμβριος	1961
- 2η Κάιρο	Αύγουστος	1964
- 3η Λουσάκα	Αύγουστος	1970
- 4η Αλγέρι	Αύγουστος	1973
- 5η Κολόμπο	Αύγουστος	1976
- 6η Αβάνα	Σεπτέμβριος	1976
- 7η Νέο Δελχί		1979
- 8η Χαράρε	Αύγουστος	1983
- 9η Βελιγράδι	Σεπτέμβριος	1989
- 10η Τζακάρτα	Σεπτέμβριος	1992

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποια η έννοια των πιο κάτω:

- Τρίτος Κόσμος
- Διάσκεψη Κορυφής
- Αδέσμευτοι
- Αδέσμευτη Πολιτική

2. Οι στόχοι του Κινήματος των Αδεσμεύτων είναι παράλληλα και στόχοι του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών: Ποια ιδιαίτερη σκοπιμότητα εξυπηρετεί το Κίνημα αυτό και οι χώρες - μέλη του;

3. Ποια η στάση του Κινήματος των Αδεσμεύτων στο Κυπριακό πρόβλημα και ποια η σημασία της στάσης αυτής;

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ - ΟΡΟΙ

● **Κίνημα των Αδεσμεύτων:** Σύνδεσμος χωρών του Τρίτου Κόσμου με σκοπό την ενίσχυση των αρχών της ειρηνικής συνύπαρξης των διάφορων χωρών και της ισότητας και αμοιβαιότητας στις διεθνείς σχέσεις και συναλλαγές.

Το Κίνημα συστάθηκε με τη Διάσκεψη του Βελιγραδίου του 1961 ως ανάγκη δημιουργίας ενός κινήματος διαμαρτυρίας στην τάση για διαίρεση του κόσμου σε δυο συνασπισμούς, στον εξοπλιστικό ανταγωνισμό και στην οικονομική αποικιοκρατία.

● **Οι Αδέσμευτοι και η Κύπρος:** Η Κύπρος ανήκει στα ιδρυτικά μέλη του Κινήματος των Αδεσμεύτων. Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 το Κίνημα των Αδεσμεύτων πήρε σαφή θέση υπέρ της κυπριακής κυβέρνησης και της ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ίδρυσε την Ομάδα Επαφής των Αδεσμεύτων για το Κυπριακό.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι είναι ο Ο.Η.Ε., η Ε.Ε., η Ο.Α.Σ.Ε., η Κοινοπολιτεία, το Κίνημα των Αδεσμεύτων;
2. Ποιοι οι κοινοί στόχοι και αρχές των πιο πάνω οργανισμών και ποιοι οι ιδιαίτεροι του καθενός;
3. α) Ποια η θέση του καθενός από τους πιο πάνω οργανισμούς σχετικά με το κυπριακό πρόβλημα;
β) Αναφέρετε ψηφίσματα ή αποφάσεις διεθνών οργανισμών για το κυπριακό πρόβλημα.

β) Οι εξελίξεις στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης

Το 1989 θεωρείται σταθμός στη διαμόρφωση του πολιτικού προσώπου του σύγχρονου κόσμου. Κύμα μεταρρυθμίσεων και ριζικών αλλαγών από τη Βαλτική ως τη Μαύρη Θάλασσα οδήγησαν σε κατάργηση του κομμουνιστικού τρόπου διακυβέρνησης και στη φιλελευθεροποίηση των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών θεσμών τόσο μέσα στα ίδια κράτη όσο και μεταξύ αυτών που επιχείρησαν τις αλλαγές και του υπόλοιπου κόσμου.

Μεταξύ των αλλαγών στο χώρο της Ευρώπης προεξάρχει η ενοποίηση της Γερμανίας μέσα από σημαντικές πολιτικές αλλαγές έντεκα περίπου μηνών και την κατάργηση του τείχους του Βερολίνου.

Οι πολιτικές αλλαγές που άρχισαν τον Απρίλιο του 1985 στη Σοβιετική Ένωση οδήγησαν σε ραγδαίες οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και στην περιοχή των Βαλκανίων.

Η έναρξη της διαδικασίας για δημοκρατική μεταρρύθμιση των χωρών της περιοχής αυτής και η προσπάθεια δημιουργίας οικονομικών και πολιτικών πλαισίων που θα διασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, παρά προηγουμένως, για τους λαούς της περιοχής είναι αποτέλεσμα της πολιτικής της Περεστρόικα και Γκλάσνοους του Προέδρου της πρώην Σοβιετικής Ένωσης Μιχαήλ Γκορμπατσόφ.

Τις μεταρρυθμίσεις όμως ακολούθησε μεγάλη αναστάτωση. Οι πρώην κομμουνιστικές χώρες αντιμετωπίζουν τεράστια οικονομικά προβλήματα. Οι εθνικιστικές επίσης τάσεις που αναβίωσαν απειλούν την ίδια την υπόσταση των κρατών της περιοχής καθώς και την ειρηνική συμβίωσή τους.

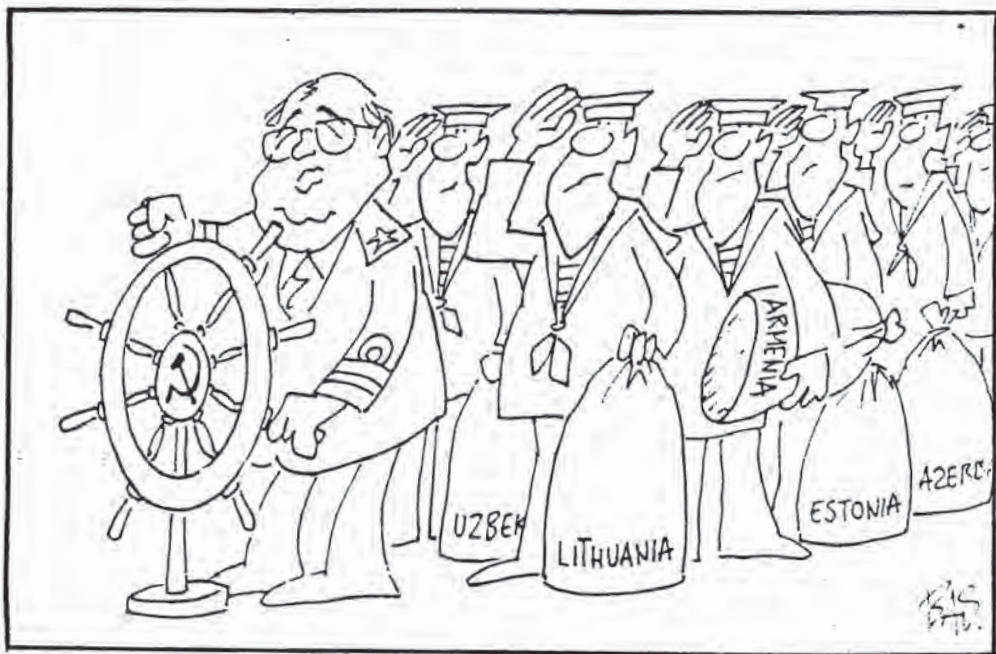
ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΠΡΩΗΝ ΕΣΣΔ

Η πρώην ΕΣΣΔ αποτελείται από 15 Δημοκρατίες: Ρωσία, Ουκρανία, Λευκορωσία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Μολδαβία και Γεωργία και τις τρεις Βαλτικές Δημοκρατίες (Λιθουανία, Λετονία, Εσθονία).

Στις 26 Δεκεμβρίου 1991 η Σοβιετική Ένωση έπαψε να υπάρχει ως κράτος. Από τις δώδεκα Δημοκρατίες που είχαν παραμείνει στην ΕΣΣΔ, μετά την αποχώρηση των τριών Βαλτικών Δημοκρατιών στις αρχές του 1991, δημιουργήθηκαν ισάριθμα ανεξάρτητα κράτη. Τα κράτη αυτά έχουν αναγνωριστεί και διεθνώς ως ανεξάρτητα και είναι όλα μέλη του Ο.Η.Ε. και της Ο.Α.Σ.Ε. Σε τρεις δια-

δοχικές Διασκέψεις Κορυφής τα δώδεκα αυτά κράτη επεξεργάστηκαν και άρχισαν τη διαμόρφωση της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, στην οποία προσχώρησαν 11 από τις 12 Δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ. Η μοναδική εξαίρεση είναι η Δημοκρατία της Γεωργίας. Θα πρέπει να τονιστεί ότι η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών δεν αποτελεί κράτος.

Όλες οι Δημοκρατίες της πρώην ΕΣΣΔ εξακολουθούν να μαστίζονται από καθολική κρίση, που καλύπτει όλους τους τομείς της ζωής, πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό. Η έξαρση του εθνικισμού έχει πάρει σοβαρές διαστάσεις και οι εθνικιστικές συγκρούσεις και οι τοπικοί πόλεμοι αποτελούν συνηθισμένο φαινόμενο της καθημερινής ζωής.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Απο τον Οκτώβριο του 1989 που άρχισαν οι διαδηλώσεις για δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στη Λειψία ως τις 3 Οκτωβρίου 1990 που έγινε η επίσημη ενοποίηση της Γερμανίας, μεσολάβησε ένα διάστημα πορείας της Ανατολικής Γερμανίας από το μονοκομματισμό και την απομόνωση στις ελεύθερες εκλογές και την ελεύθερη οικονομία.

Το γκρέμισμα του Τείχους του Βερολίνου στις 9 Νοεμβρίου του 1989 διαδήλωσε τη θέληση του γερμανικού λαού για αυτοκαθορισμό, ενότητα και δημοκρατία και έδωσε το τελειωτικό κτύπημα στα μονοκομματικά καθεστώτα και άλλων χωρών (Βουλγαρία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία).

Παρά το τεράστιο οικονομικό κόστος της ενοποίησης, η Γερμανία θεωρείται ότι θα παίξει πρωταρχικό ρόλο στην Ενωμένη Ευρώπη.

Το έμβλημα της Ανατολικής Γερμανίας παίρνει το δρόμο για το Μουσείο της Γερμανικής Ιστορίας.

Το ημερολόγιο των αλλαγών στη Γερμανία

1989

18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: Μετά από 18 χρόνια στην εξουσία, ο Εριχ Χόνεκερ παραδίδει τη σκυτάλη στον Έγκον Κρεντς. Δυο μέλη του πολιτικού γραφείου απομακρύνονται.

24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: Χωρίς αντίπαλο, ο Έγκον Κρεντς εκλέγεται πρόεδρος της χώρας. Χιλιάδες διαδηλωτές στο Βερολίνο διαμαρτύρονται και ζητούν ελεύθερες εκλογές.

30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: Εκατοντάδες χιλιάδες Ανατολικογερμανοί διαδηλώνουν σε όλη τη χώρα.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Ο Κρεντς συναντάται στη Μόσχα με τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ και δηλώνει ότι η Ανατολική Γερμανία έχει πολλά να διδαχθεί από τις σοβιετικές μεταρρυθμίσεις.

3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Νέο κύμα εξόδου από τη χώρα, μετά το άνοιγμα των συνόρων με την Τσεχοσλοβακία. Παύονται πέντε ακόμα μέλη του Πολιτικού Γραφείου.

4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Ένα εκατομμύριο Ανατολικογερμανοί διαδηλώνουν στο Βερολίνο, στη μεγαλύτερη διαδήλωση από καταβολής του ανατολικογερμανικού κράτους.

6 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Συνεχίζονται οι διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα. Εκκλήσεις στους κόλπους του Κομμουνιστικού Κόμματος για δραστικές μεταρρυθμίσεις.

7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Παραιτούνται τα 44 μέλη του υπουργικού συμβουλίου.

8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Χιλιάδες πολίτες διαδηλώνουν στο Βερολίνο, ζητώντας τον τερματισμό του μονοκομματικού κράτους και ελεύθερες εκλογές. Νομιμοποιείται η κυριότερη οργάνωση της αντιπολίτευσης «Νέο Φόρουμ». Ο καγκελάριος Κολ προτείνει οικονομική βοήθεια στην Ανατολική Γερμανία, αν αυτή προχωρήσει στον εκδημοκρατισμό της.

9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Οι δυτικογερμανικές αρχές ανακινώνουν ότι περισσότερα από 50.000 άτομα έχουν εισρεύσει στη χώρα από την Ανατολική Γερμανία τις πέντε τελευταίες μέρες. Ο Κρεντς προτείνει ελεύθερες εκλογές. Η Ανατολική Γερμανία ανοίγει τα σύνορά της με τη Δύση και χιλιάδες λαού ξεχύνονται στο Τείχος του Βερολίνου, σε ένα πρωτοφανή μαζικό εορτασμό της νεότευκτης ελευθερίας του.

10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Ο καγκελάριος Κολ διακόπτει την επίσκεψή του στην Πολωνία και κατευθύνεται στο Δυτικό Βερολίνο. Οι Ανατολικογερμανοί συνεχίζουν να περνούν κατά χιλιάδες στη Δύση, πολλοί απλώς για εκδρομή! Νέες αλλαγές στο Πολιτικό Γραφείο...

1990

18 Μαρτίου: Ελεύθερες εκλογές στην Ανατολική Γερμανία.

1 Ιουλίου: Οικονομική ενοποίηση των δύο Γερμανιών.

12 Σεπτεμβρίου: Οι σύμμαχοι του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου διακηρύσσουν τον τερματισμό των κατοχικών τους δικαιωμάτων στο Βερολίνο.

3 Οκτωβρίου: Επίσημη ενοποίηση της Γερμανίας.

ΡΩΣΙΑ

Η Ρωσική Ομοσπονδία (επίσημη ονομασία της Ρωσίας), που θεωρείται το διάδοχο κράτος της ΕΣΣΔ, αποτελείται από είκοσι μία (21) δημοκρατίες και άλλες περιοχές της Ρωσίας. Έχει δημοκρατικό πολίτευμα, με Πρόεδρο, Πρωθυπουργό, Κοινοβούλιο και πλουραλιστική ζωή. Πρόεδρος της Ρωσίας είναι ο Μπόρις Γέλτσιν.

ΤΣΕΧΙΑ ΚΑΙ ΣΛΟΒΑΚΙΑ

Την 1η Ιανουαρίου 1993 η Τσεχοσλοβακία διαλύθηκε. Τη θέση της πήραν δύο ανεξάρτητα κράτη, η Τσεχία με πρωτεύουσα την Πράγα και η Σλοβακία με πρωτεύουσα την Μπρατισλάβα.

Τα δύο κράτη έχουν γίνει μέλη των Ηνωμένων Εθνών και της Ο.Α.Σ.Ε.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Από την άνοιξη του 1990 άρχισε στην Αλβανία μια σειρά μεταρρυθμίσεων με σκοπό τη δημοκρατικοποίηση της χώρας. Σημαντικότερη από τις αλλαγές αυτές στον πολιτικό τομέα ήταν οι πολυκομματικές εκλογές. Οι πρώτες εκλογές έγιναν στις αρχές του 1991. Το κομμουνιστικό κόμμα, που μετονομάστηκε σε Σοσιαλιστικό, κέρδισε τις εκλογές αυτές. Το Μάρτιο του 1992 έγιναν και πάλιν εκλογές τις οποίες κέρδισε το Δημοκρατικό Κόμμα.

Παράλληλα με τις εσωτερικές μεταρρυθμίσεις, η Αλβανία επιχειρεί να συνάψει σχέσεις με τις άλλες χώρες καθώς και με τους Διεθνείς Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς. Στα πλαίσια αυτά έγινε μέλος της Ο.Α.Σ.Ε. και διατηρεί εμπορικές σχέσεις με την Ε.Ε.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Οι πολιτικές εξελίξεις στη Βουλγαρία άρχισαν στο τέλος του 1989 υπό την πίεση της αναίμακτης "λαϊκής επανάστασης" (μαζικές λαϊκές κινητοποιήσεις - συλλαλητήρια).

Ο Ζ. Ζέλεφ (Zhelev) είναι ο πρώτος μη κομμουνιστής ηγέτης που πήρε την εξουσία (Ιούνιος 1990) τα τελευταία σαράντα ένα χρόνια.

Η προσπάθεια της πολιτικής ηγεσίας της Βουλγαρίας για δημοκρατικοποίηση και μετάβαση στην οικονομία της αγοράς και οι θεμελιακές δομικές αλλαγές που εισάγονται για τον σκοπό αυτό δημιουργούν οξύτατα οικονομικά προβλήματα. Για την αντιμετώπιση της πραγματικά κρίσιμης οικονομικής κατάστασης η Βουλγαρία χρειάζεται σημαντική και επείγουσα εξωτερική βοήθεια.

Οι προτεραιότητες της εξωτερικής της πολιτικής στρέφονται προς την Ευρώπη, τα Βαλκάνια, τις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Ιαπωνία.

Όσον αφορά την Ευρώπη, η Βουλγαρία επιθυμεί στενότερες σχέσεις με τους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς. Στο πλαίσιο αυτό έχει γίνει μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ο.Α.Σ.Ε. και προωθεί το διάλογο με την Ε.Ε. για οικονομική συνεργασία και οικονομική βοήθεια.

Έχει ζητήσει να γίνει μέλος της Εξαγωνάλ (Exagonale) με σκοπό την ανάπτυξη συνεργασίας με τις 6 χώρες που συμμετέχουν (Ιταλία, Αυστρία, Γιουγκοσλαβία, Ουγγαρία, Τσεχία/Σλοβακία, Πολωνία). Η εξαγωνάλ είναι σύνδεσμος Κεντρο-Ευ-

ρωπαϊκής πρωτοβουλίας που στοχεύει στην περιφερειακή συνεργασία για οικονομική ανάπτυξη. Η Βουλγαρία είναι επίσης μέλος του ΟΟΣΠΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας των Παρευξείνιων Κρατών) που ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της Τουρκίας (Σχέδιο Ozal). Έχει επίσης αναπτύξει επαφές με το ΝΑΤΟ.

ΠΟΛΩΝΙΑ

Η διαμόρφωση του νέου πολιτικού προσώπου της Πολωνίας άρχισε στις αρχές του 1989. Η δημοκρατικοποίηση της χώρας ήταν το αποτέλεσμα της πολιτικής Γκορμπατσόφ και του αγώνα που διεξήγαγε η εργατική και μεταγενέστερα πολιτική οργάνωση "Αλληλεγγύη", υπό την ηγεσία του Λεχ Βαλέσα.

Οι προσπάθειες σήμερα της νέας δημοκρατικής πολιτικής ηγεσίας της Πολωνίας επικεντρώνονται στην εμπέδωση της δημοκρατικής πολιτικής κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

Η Πολωνία έγινε μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ο.Α.Σ.Ε. και έχει υπογράψει συμφωνία σύνδεσης με την Ε.Ε.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Η δημοκρατικοποίηση της χώρας πραγματοποιήθηκε ευκολότερα σε σχέση με τις άλλες Ανατολικές χώρες. Το συγκριτικά υψηλότερο βιοτικό επίπεδο (οι Ούγγροι δεν αντιμετώπισαν έλλειψη καταναλωτικών αγαθών) και οι πολιτικοκοινωνικές μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε το σοσιαλιστικό καθεστώς αποτέλεσαν

τους δυο βασικούς παράγοντες για την ομαλή διαδοχή που επιτελέστηκε.

Η Ουγγαρία είναι μέλος του Ο.Η.Ε. της Ο.Α.Σ.Ε. και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Έχει συνάψει συμφωνία οικονομικής συνεργασίας με την Ε.Ε. (Σεπτέμβριος 88) και ζητά πλήρη ένταξη μέχρι το 1995. Επιδιώκει επίσης ενδυνάμωση των σχέσεών της με το ΝΑΤΟ, όπου συμμετέχει ως "φιλοξενούμενη" χώρα, καθώς και με τη Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση που είναι το αμυντικό όργανο της Ενωμένης Ευρώπης.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Μετά την ανατροπή του καθεστώτος Τσιαουσέσκου (Δεκέμβριος 1989) στη Ρουμανία άρχισε μια περίοδος πολιτικής αβεβαιότητας και οικονομικής κρίσης. Μετά από παρέλευση τριών χρόνων από την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος, οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες της χώρας δεν παρουσιάζουν οποιαδήποτε ουσιαστική βελτίωση. Η οικονομία της χώρας εξακολουθεί να είναι σε άσχημη κατάσταση, παρά τις προσπάθειες της Κυβέρνησης για ανόρθωσή της.

Στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 1992, που είναι οι δεύτερες ελεύθερες εκλογές μετά την πτώση του Τσιαουσέσκου, για ανάδειξη Προέδρου και Κοινοβουλίου, νικητής (χωρίς όμως να πάρει την πλειοψηφία) αναδείχτηκε το Δημοκρατικό Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας.

Η Ρουμανία είναι κράτος-μέλος του Ο.Η.Ε., της Ο.Α.Σ.Ε., καθώς και του ΟΟΣΠΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας Παρευξείνιων Κρατών).

Λευκωσία: Η μόνη διαιρεμένη πόλη στην Ευρώπη.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

Κύριο χαρακτηριστικό της εσωτερικής πολιτικής σκηνης της Γιουγκοσλαβίας είναι η αβεβαιότητα σχετικά με το μέλλον της χώρας.

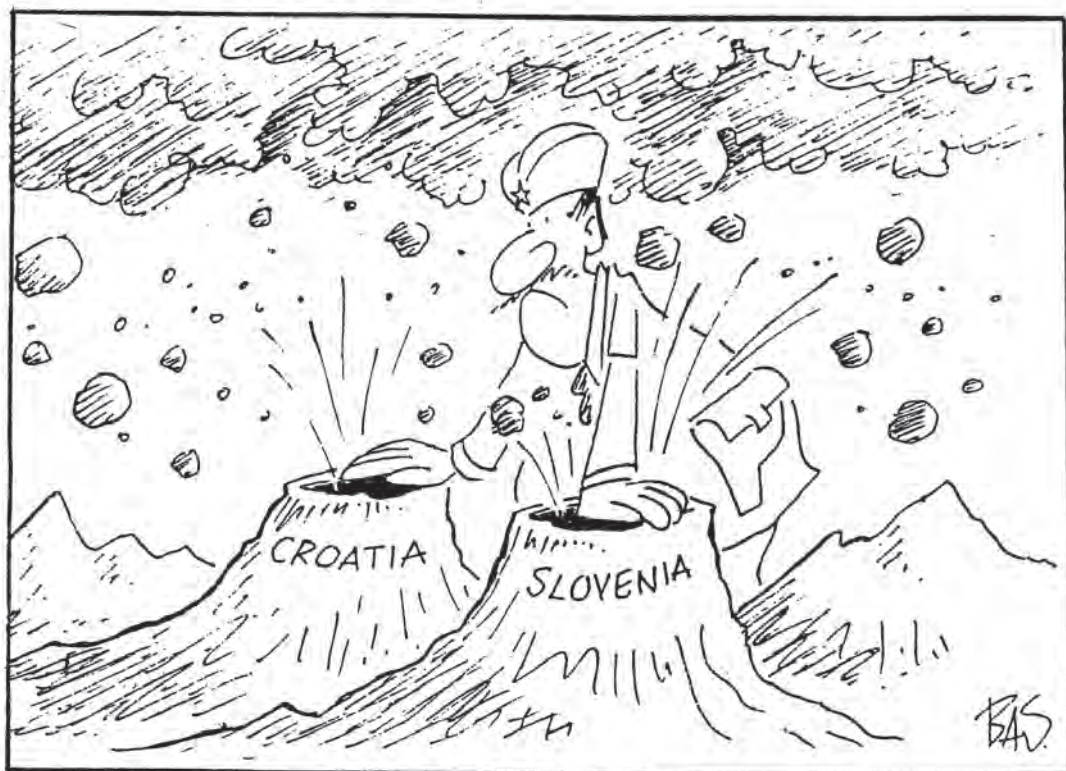
Με απόφαση των Προέδρων των έξι Δημοκρατιών, που λήφθηκε στις 11.4.91, αποφασίστηκε να κριθεί με Δημοψήφισμα σε κάθε Δημοκρατία η μελλοντική εσωτερική διάρθρωση της χώρας. Στη σχετική συνάντηση συζητήθηκαν δυο επιλογές ως αντικείμενο του δημοψηφίσματος: α) Ομοσπονδιακό κράτος και β) Δημιουργία μιας συμμαχίας κυρίαρχων κρατών.

Η μονομερής απόφαση εκ μέρους ορισμένων Δημοκρατιών για ανακήρυξη αυτόνομων κρατών οδή-

γησε τη χώρα σε εμφύλιο πόλεμο και αιματηρές αντιπαραθέσεις των εθνικών ομάδων, ιδιαίτερα των Σέρβων και των Κροατών, και των Μωαμεθανών της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης.

Η επεκτατική πολιτική του νεοϊδρυθέντος ανεξάρτητου κράτους των Σκοπίων, που ζητά ν' αναγνωριστεί με το όνομα "Δημοκρατία της Μακεδονίας", έχει προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στις σχέσεις του με την Ελλάδα.

Η Ελλάδα ανέλαβε έντονο διπλωματικό αγώνα για αποτροπή της αναγνώρισης των Σκοπίων με το όνομα Μακεδονία και για ματαίωση των επεκτατικών σχεδίων των Σκοπίων.

"Το μακεδονικό όνομα είναι τμήμα της ελληνικής εθνικής και πολιτικής ταυτότητας του Ελληνισμού. [...]"

Το μακεδονικό όνομα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως όνομα ανεξάρτητου κράτους, που ασκεί κυριαρχία σε ένα μόνο τμήμα του ευρύτερου γεωγραφικού μακεδονικού χώρου. Όπως αναφέρεται σε μια εμπειριστατωμένη ανάλυση, η "επιλογή του ονόματος δεν εκφράζει απλώς και μόνο το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού που πράγματι αναγνωρίζεται από το διεθνές δίκαιο και τη διεθνή πρακτική, αλλά κυρίως την ιστορική διεκδίκηση που εμπιριέχεται σε αυτό τούτο τον όρο "Μακεδονία". Σήμερα όμως, αν τα Σκόπια γίνουν υποκείμενο του διεθνούς δικαίου με το όνομα 'Μακεδονία', δημιουργείται ένα κυρίαρχο κράτος με διεθνή πλέον υπόσταση, το οποίο όμως δεν καλύπτει το σύνολο της εδαφικής περιοχής που εκφράζει το όνομά του.

"Μακεδονία. Ιστορία και Πολιτική"

Έκδοση του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας
και Θρησκευμάτων της Ελλάδας.

"Τα νόθα κράτη συγκροτούν θνησιγενή μορφώματα. Χτίζονται ως οικοδομήματα με συστηματικό τρόπο και διορατικότητα για να διασπείρουν την αναταραχή και αυτοδιαλύονται, όταν πλέον θα έχουν ολοκληρώσει το σκοπό τους ή στην αντίθετη περίπτωση, θεμελιώνονται οριστικά ως κυρίαρχα κράτη και με την προσάρτηση των εδαφών των γειτονικών κρατών, έπειτα από την παρέμβαση τρίτων και την πρόκληση πολεμικών αναστατώσεων.

Πανομοιότυπη ακριβώς μορφή και οργάνωση έχουν τα Σκόπια.

Κ. Βακαλόπουλος
Καθηγητής Ιστορίας στο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Την 31η Μαρτίου 1991 οι στρατιωτικές δομές του Συμφώνου της Βαρσοβίας έπαυσαν να υπάρχουν, σύμφωνα με την απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών και Άμυνας των Κρατών-μελών του οργανισμού που υπέγραψαν σχετικά έγγραφα στις 25 Φεβρουαρίου στη Βουδαπέστη.

Η διάλυση της στρατιωτικής πτέρυγας της συμμαχίας της Σοβιετικής Ένωσης με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είναι φυσική συνέπεια των αλλαγών που επέφερε στην περιοχή η νέα πολιτική σκέψη, η συνεχιζόμενη εξάλειψη των στερεότυπων του Ψυχρού Πολέμου, οι προοδευτικές αλλαγές στην παγκόσμια πολιτική ατμόσφαιρα και οι νέες δυναμικές τάσεις προς την ανανέωση και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Πολλοί ανησυχούν, γιατί η Δύση δεν έσπευσε να ακολουθήσει το παράδειγμα της Ανατολής και να διαλύσει τη στρατιωτική οργάνωση του ΝΑΤΟ. Απεναντίας εργάζεται δραστήρια για τη διατήρηση του συνασπισμού, ακόμη και για την ενίσχυσή του ως της μόνης εγγύησης της ειρήνης και σταθερότητας στη Γηραιά Ήπειρο. Οι ανησυχίες διασκεδάζονται από την παραδοχή της βελτιωμένης κατάστασης ασφάλειας στην Ευρώπη, από το συναίσθημα ότι δεν υπάρχει πια κίνδυνος πολέμου και από τις δυνατότητες της ΕΣΣΔ να προστατεύσει τον εαυτό της τώρα που δεν έχει υποχρεώσεις προστασίας των συμμάχων της.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ

Το Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας, γνωστό και ως ΚΟΜΕΚΟΝ επρόκειτο να διαλυθεί κατά τη 46η τελική σύνοδό του στη Βουδαπέστη στις 27-28 Φεβρουαρίου 1991 και στη θέση του να δημιουργηθεί ένας νέος οργανισμός οικονομικών διαβουλεύσεων, αναλύσεων και προγνώσεων για συνεργασία. Ενώ όλα τα έγγραφα είχαν συμφωνηθεί απ' όλες τις πλευρές, στις παραμονές της συνόδου ζητήθηκε αναβολή της συνόδου, η πρώτη στα 40 χρόνια της ύπαρξής του. Η Ουγγαρία, η Πολωνία και η Τσεχοσλοβακία δήλωσαν ότι δεν είναι έτοιμες να υπογράψουν τα ιδρυτικά

έγγραφα του νέου "Οργανισμού για τη Διεθνή Συνεργασία", που θα διαδεχόταν την ΚΟΜΕΚΟΝ.

Στις 28 Ιουνίου 1991, στην τελευταία της συνεδρίαση στη Βουδαπέστη, η ΚΟΜΕΚΟΝ ανακοίνωσε την αυτοδιάλυσή της. Το σχετικό πρωτόκολλο υπέγραψαν τα μέλη της κοινής αγοράς των ανατολικών χωρών: Σοβιετική Ένωση, Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Βιετνάμ, Κούβα, Μογγολία.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο άνθρωπος ιδιαίτερα των μεταπολεμικών χρόνων του 20ού αιώνα και των αρχών του 21ου χαρακτηρίζεται από ένα νέο τρόπο ζωής και σκέψης θεμελιωμένο στην παντοδυναμία της τεχνολογίας· ο σύγχρονος άνθρωπος, όντας δημιουργός των τεχνολογικών επιτευγμάτων, αλλά και με νοοτροπία επηρεασμένη από αυτά, ανακαλύπτει καθημερινά νέες σχέσεις προς το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του, που τον φέρνουν αντιμέτωπο με διάφορα προβλήματα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά, πολιτικά:

1. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Άλλη καταστροφή σαν αυτή του 20ού και των αρχών του 21ου αι. δεν έχει γράψει η ιστορία των ανθρώπων, λένε οι ειδικοί. Εκατομμύρια τόνοι ρυπαντές αιωρούνται στην ατμόσφαιρα και ανάλογες ποσότητες από τοξικές ουσίες δηλητηριάζουν τη θάλασσα, τα λιμναία νερά, διεισδύουν στο έδαφος και περνάνε στον οργανισμό μας από τη "γέφυρα της τροφικής αλυσίδας".

"ΚΑΠΟΥ 70.000 χημικές ουσίες χρησιμοποιούνται σε φάρμακα και φυτοφάρμακα, σε παρασιτοκτόνα και εντομοκτόνα, σε τροφές και συντηρητικά και σε ό,τι άλλο μορφαίνει μα και σκοτώνει τη ζωή μας. Μαζί με τις ενώσεις τους, ξεπερνάνε το εκατομμύριο".

Καταστροφή του περιβάλλοντος ονομάζεται η διατάραξη της ισορροπίας των φυσικών, χημικών, βιολογικών παραγόντων, καθώς και των κοινωνικών συντελεστών που έχουν επίδραση στη φύση και στις δραστηριότητες του ανθρώπου.

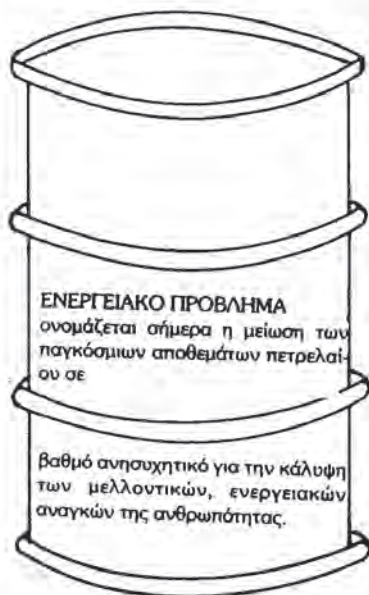
"Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, κάθε χρόνο στην ατμόσφαιρα αιωρούνται ένα εκατομμύριο τόνοι μολύβδου και, σύμφωνα με τους επιστήμονες, η εισπνοή ατμού υδραργύρου συγκρατείται από το σώμα σε ποσοστό 80% και εκεί μένει χρόνια".

"ΚΑΘΕ λεπτό αποψιλώνονται πάνω από 20 εκτάρια τροπικού δάσους, δηλαδή 11 εκ. εκτάρια το χρόνο. Μέχρι το 1990 θα έχει έρθει σχεδόν η συντέλεια των τροπικών δασών. Αλλά κάπου το 40% των φαρμάκων περιέχουν τουλάχιστο ένα συστατικό που προέρχεται από ένα τροπικό φυτό".

2. ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Παγκόσμια αποθέματα πετρελαίου

«Δεν υπάρχει ακριβής υπολογισμός της ποσότητας του πετρελαίου που υπάρχει ακόμη στα «ντεπόζιτα» της γης. Αρχικά, περιείχε 2 τρισεκ. περίπου βαρέλια ανορύξιμου πετρελαίου από τα οποία έχουν ήδη εξαχθεί τα μισά. Μέχρι στιγμής, συνολικά, έχουν εξαχθεί 400 δισεκ. βαρέλια και τα αποθέματα ανέρχονται στα 640 δισεκ. βαρέλια. Οι σύγχρονες μέθοδοι εξαγωγής πετρελαίου, αφήνουν μέσα στο έδαφος 70% περίπου του πετρελαίου λόγω του κόστους εξαγωγής και άλλων περιοριστικών παραγόντων.

«Κατά τη γνώμη ειδικών, η παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου θα κορυφωθεί και μετά θα μειωθεί απότομα. Αλλά, ενώ ορισμένοι ειδικοί προβλέπουν ότι γύρω στο 2020 θα δημιουργηθούν σοβαρά προβλήματα, άλλοι τοποθετούν την ημερομηνία αυτή μισό αιώνα αργότερα. Αλλά, μεταθέτοντας την κρίση 50 χρόνια αργότερα, η τάξη των ειδικών αυτών περιλαμβάνει στους υπολογισμούς της και τα τεράστια αποθέματα του μη – παραδοσιακού πετρελαίου, όπως εκείνο που εξάγεται από σχιστόλιθους, το κατράμι και τα παχύρρευστα ορυκτέλαια που εξακολουθούν να παραμένουν ανέπαφα».

3. ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ

Καταναλωτισμός ονομάζεται η τάση για επέκταση της αγοραστικής συμπεριφοράς του ατόμου με τρόπο που να ξεπερνά το στάδιο της κάλυψης των άμεσων αναγκών του.

- (1) ανάγκες – παραγωγή αγαθών – ικανοποίηση αναγκών
- (2) παραγωγή – δημιουργία αναγκών – κατανάλωση

4. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

«Σε μια μελέτη που έγινε πρόσφατα από μια ομάδα αμερικανικών εφημερίδων, ένας ειδικός στα θέματα πληροφόρησης έγραψε: «Πολλά από τα πιο σοβαρά προβλήματα των ατόμων οφείλονται σε «υπερφόρτωση» από πληροφορίες». Υπενθύμιζε ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος μπορεί ν' απορροφήσει νέες πληροφορίες με μια μέγιστη ταχύτητα 40 μονάδων το δευτερόλεπτο. Αυτή είναι περίπου η ταχύτητα σκέψης' πέντε ως δέκα φορές η ταχύτητα της προσεκτικής ανάγνωσης. Σύμφωνα με τον ίδιο ειδικό ο σύγχρονος άνθρωπος χρειάζεται ν' απορροφήσει εκατομμύρια μονάδων γνώσης τη μέρα. Σ' ορισμένες περιπτώσεις μια τέτοια υπερφόρτωση μπορεί να οδηγήσει σε πνευματική κατάρρευση».

Πληροφόρηση είναι η γνωστοποίηση και γνωριμία καταστάσεων ή γενικά μηνυμάτων.

Επικοινωνία ονομάζεται η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών

5. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

«Σήμερα σχεδόν κανείς δεν αγνοεί το «πρόβλημα του πληθυσμού». Οι δημογραφικές δυσκολίες όμως στο μυαλό των περισσότερων είναι συνυφασμένες με τις φτωχές χώρες, όπως π.χ. η Ινδία. Λίγοι είναι αυτοί που γνωρίζουν ότι «πρόβλημα» υπάρχει όχι μόνο για τις υπανάπτυκτες χώρες αλλά και για τις αναπτυσσόμενες.

Τα προσεχή χρόνια, θα παρουσιάζεται συνεχής μείωση του όγκου των Ευρωπαίων σε σχέση με το σύνολο της οικομμένης. Για κάθε νεογέννητο Ευρωπαίο αντιστοιχούν σήμερα πάνω από πέντε νεογέννητα στις υπό ανάπτυξη χώρες της Ασίας.

Οι Ευρωπαίοι, που το 1970 αντιπροσώπευσαν το 12,7% του παγκόσμιου πληθυσμού, το 2000 το 8,4%, ενώ το 2050 θα αντιπροσωπεύουν μόλις το 5,4%.

Σημ. Όλα τα κείμενα της εισαγωγής είναι αποσπάσματα από εφημερίδες και περιοδικά.

Οικολογία είναι ο κλάδος της Βιολογίας που μελετά τις σχέσεις των οργανισμών με το περιβάλλον τους.

Ο όρος δημιουργήθηκε από τη λέξη «οίκος» και σημαίνει κατά κυριολεξία την ενασχόληση με τα θέματα που αφορούν την κατοικία. Επειδή η κατοικία όλων των ζωντανών οργανισμών σε ευρεία έννοια είναι η φύση, μπορούμε να δεχτούμε πως η οικολογία είναι η επιστήμη που μελετά ό,τι αφορά τη φύση.

Το οικολογικό πρόβλημα σήμερα συνοψίζεται στα εξής σημεία:

1. Εξάντληση των φυσικών πόρων της γης (ορυκτά, πετρέλαιο κτλ.)
2. Υπερπληθυσμός της γης που διαταράσσει την ισορροπία των απαραίτητων συνθηκών για μια ικανοποιητική διαβίωση στο συγκεκριμένο χώρο.
3. Μείωση της ικανότητας της φύσης για παραγωγή και αναπαραγωγή, ώστε να εξασφαλίζεται η διαβίωση και διατροφή των ανθρώπων.
4. Καταστροφή της φύσης.

1. Άνθρωπος και περιβάλλον

«Ο άνθρωπος έχει το θεμελιώδες δικαίωμα για ελευθερία, ισότητα και κατάλληλες συνθήκες ζωής μέσα σ' ένα περιβάλλον ποιότητας που να επιτρέπει μια αξιοπρεπή και ευημερούσα ζωή και φέρει, ο άνθρωπος, την ιερή υποχρέωση να προστατεύει και να βελτιώνει το περιβάλλον για τις σημερινές και μελλοντικές γενεές».

Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον.

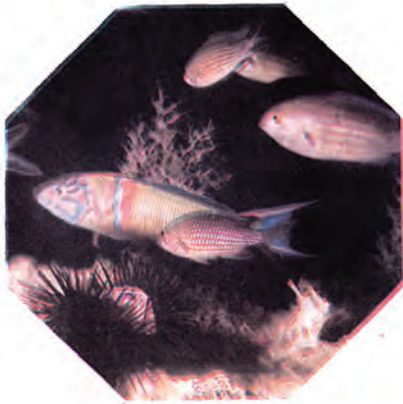
Το περιβάλλον έχει γίνει τα τελευταία χρόνια το επίκεντρο συζητήσεων και προβληματισμού εξαιτίας του ότι βρίσκεται υπό συνεχή απειλή.

Με τον όρο **περιβάλλον** εννοούμε όλες τις εξωτερικές συνθήκες που περιβάλλουν τους ανθρώπους, τα ζώα και τα φυτά. Είναι το σύνολο των φυσικών, χημικών και βιολογικών παραγόντων, καθώς και κοινωνικών συντελεστών, που έχουν επίδραση στη φύση και στις δραστηριότητες του ανθρώπου. Μπορούμε να διακρίνουμε το περιβάλλον σε **φυσικό**, αυτό που σχηματίζεται από τα γεωφυσικά στοιχεία και τους ζωντανούς οργανισμούς, και σε **ανθρωπογενές**, όπως είναι, για παράδειγμα, το πολιτιστικό μας περιβάλλον, τα μνημεία και οι χαρακτηριστικοί εξωτερικοί όροι συμβίωσης των ανθρώπων.

Οτιδήποτε αλλάζει το περιβάλλον προς το χειρότερο, το υποβαθμίζει και το μολύνει, καταστρέφει ταυτόχρονα τις σχέσεις του οικοσυστήματος. **Οικοσύστημα** ονομάζεται οποιαδήποτε συγκεκριμένη κοινότητα φυτών και άλλων ζωντανών οργανισμών που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με ό,τι τους περιβάλλει. Στο δασικό, για παράδειγμα, οικοσύστημα τα πράσινα φυτά χρησιμοποιούν την ενέργεια του ηλιακού φωτός, το διοξείδιο του άνθρακα από τον αέρα και το νερό από τη γη, για να παράγουν τροφή. Η τροφή αυτή αποθηκεύεται στα φυτά, χρησιμοποιείται από τα έντομα, τα πουλιά και άλλα ζώα ως πηγή της ενέργειάς τους.

Με τον όρο **καταστροφή του περιβάλλοντος** εννοούμε οποιοσδήποτε αρνητικές επεμβάσεις του ανθρώπου πάνω στο φυσικό και ανθρωπογενές πολιτιστικό περιβάλλον. Οι επεμβάσεις αυτές μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα τη **ρύπανση και μόλυνση**, την υποβάθμιση δηλαδή της ποιότητας του περιβάλλοντος ή την αλλαγή του πραγματικού (φυσικού και πολιτιστικού) προσώπου του.

Στα τελευταία εξήντα χρόνια οι αρνητικές επεμβάσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον έχουν πολλαπλασιαστεί και οδήγησαν στη μόλυνση των φυσικών στοιχείων (θάλασσας, αέρα, γης), στην εξάντληση των φυσικών πόρων (αποθέματα ορυκτών και μετάλλευμάτων), στην εξαφάνιση ζώων και φυτών, στην αλλοίωση του φυσικού χώρου με την καταστροφή των δασών, το κτίσιμο πολυκατοικιών στις παραλίες κ.ά. Το ίδιο καταστροφικές είναι πολλές φορές οι επεμβάσεις στο πολιτιστικό περιβάλλον – άμεσες, όταν θυσιάζεται για χάρη της εξέλιξης ή της μίμησης το πολιτιστικό πρόσωπο μιας πόλης, και έμμεσες, όταν καταστρέφονται μνημεία και πόλεις από τη ρύπανση της ατμόσφαιρας.

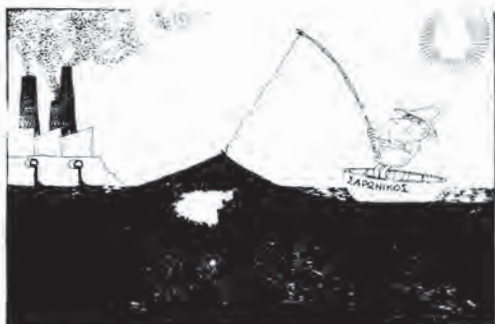

- Πώς θα προστατέψουμε το περιβάλλον;
- Μπορείτε να προτείνετε τρόπους διατήρησης και προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος χωρίς να εμποδίσετε την πρόοδο της ανθρωπότητας;

Αυτές είναι οι κύριες ερωτήσεις που θα πρέπει ν' απαντήσετε στο τέλος του κεφαλαίου. Πρέπει να πάρετε αποφάσεις για το **τι** πρέπει να διασωθεί και **πώς**. Θα διαπιστώσετε πως είναι πολλές οι συζητήσεις που γίνονται γύρω απ' αυτά τα θέματα.

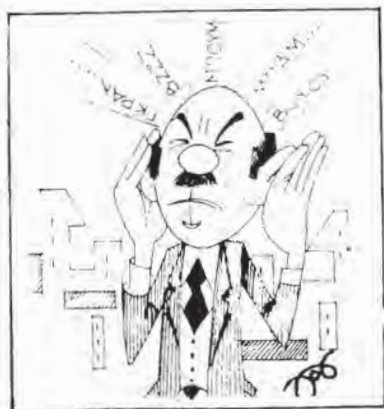
Εκ των προτέρων

Τι να σκεφθείτε

Κοιτάξτε τις φωτογραφίες αυτών των δύο σελίδων και σκεφτείτε:

- Το νόημα της έννοιας «καταστροφή του περιβάλλοντος»
- Τις αιτίες της καταστροφής
- Τις συνέπειες για την ποιότητα ζωής.

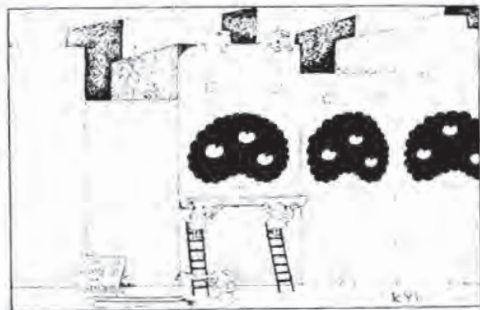

Εχετε οποιαδήποτε προσωπική εμπειρία που να δίνει ένα παράδειγμα καταστροφής του περιβάλλοντος σε οποιοδήποτε τομέα; Ανακοινώστε το.

Τι να κάνετε

1. ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

- 1.1 Διαβάστε την ενότητα Α: Καταστροφή του Περιβάλλοντος, που ακολουθεί
- 1.2 Μαζέψτε πληροφορίες για τα εξής:
 - Ηχορύπανση
 - Απορρίμματα
 - Ρύπανση της ατμόσφαιρας
 - Τοξικά αέρια
 - Ρύπανση της θάλασσας
 - Αλλοίωση της φύσης
- 1.3 Ταξινομήστε τα δεδομένα σε τρεις στήλες: σημασία / αιτίες / αποτελέσματα.

2. ΕΞΑΓΩΓΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

- 2.1 Γράψτε τα συμπεράσματά σας για τα εξής:

- Οικολογικές σχέσεις
- Η σχέση Ανάπτυξης και Καταστροφής του περιβάλλοντος

2.2 Διαβάστε την ενότητα (Β) και ελέγξτε τα συμπεράσματά σας.

3. ΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

3.1 Επισημάνετε ένα πρόβλημα σχετικό με τον Άνθρωπο και το Περιβάλλον.

3.2 Ορίστε το πρόβλημα.

3.3 Προτείνετε όσο το δυνατό περισσότερες υπαλλακτικές λύσεις.

3.4 Εξετάστε τις λύσεις σημειώνοντας πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για την καθεμιά.

3.5 Προτείνετε τη λύση που εσείς προτιμάτε.

3.6 Δικαιολογήστε την επιλογή σας χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα κριτήρια.

3.7 Διερευνήστε τις συνέπειες από την εφαρμογή της λύσης.

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΕ ΟΜΑΔΕΣ

4.1 Συζητήστε τα ευρήματά σας κατά τη διάρκεια της διαδικασίας λύσης προβλήματος, καθώς και τη λύση που προτείνετε, με δύο από τους συμμαθητές σας που εντόπισαν το ίδιο πρόβλημα.

4.2 Διαβάστε την ενότητα (Γ) και σχολιάστε τα βασικά σημεία: Περιβαλλοντική συνείδηση – Μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος.

(Α) Καταστροφή του περιβάλλοντος

1. Ηχορύπανση

Προέρχεται από κάθε είδους ανεπιθύμητο θόρυβο, συνεχή, περιοδικό ή μεμονωμένο όπως ο θόρυβος από την κυκλοφορία σ' ένα πολυσύχναστο δρόμο, τις εργασίες στις οικοδομές, την υψηλή ένταση των μουσικών συσκευών κ.ά.

Η ηχορύπανση μπορεί να προκαλέσει νευρολογικά και ψυχολογικά προβλήματα. Η ένταση, η μείωση της αποδοτικότητας, η άμβλυση των συναισθημάτων, η ελάττωση της αντοχής στην αντιμετώπιση των δυσκολιών μπορεί να είναι ορισμένα από τα συμπτώματα στον άνθρωπο. Μπορεί ακόμη η ηχορύπανση να διαταράξει ολόκληρη την ισορροπία του οικοσυστήματος, όταν αναγκάζει για παράδειγμα τα διάφορα ζώα ν' απομακρυνθούν από θορυβώδεις περιοχές και όταν επιφέρει τη μείωση της γεννητικότητας και παραγωγικότητάς τους.

ΝΕΟΙ ΟΡΟΙ
ΣΤΟ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟ
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Ντέσιμπελ: Η μονάδα μέτρησης του ήχου-dB
Ο dB: απόλυτη ησυχία
200 dB μπορούν να προκαλέσουν θάνατο

2. Απορρίμματα

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ!!!

Οι μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις πετάνε 244.800 δέντρα ως οικιακά απορρίμματα κάθε μέρα!!!

1 τόνος χαρτί	⇒	17 δέντρα
60% των 24.000	⇒	14.400
14.400 τόνοι σκουπίδια	⇒	244.800 δέντρα

"Οι μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις πετάνε 24.000 τόνους οικιακών σκουπιδιών κάθε μέρα. Το 60% από αυτά είναι χαρτί".

Οτιδήποτε δεν εξυπηρετεί ένα σκοπό και επομένως θεωρείται άχρηστο, συγκαταλέγεται μεταξύ των απορριμμάτων.

Η κοινωνία μας έχει χαρακτηριστεί ως η κοινωνία του περιττού και των απορριμμάτων. Κάθε μέρα τα απορρίμματα αυξάνονται σε όγκο και πολυπλοκότητα και έχει υπολογιστεί ότι από το 1945 ως σήμερα τα βιομηχανικά και οικιακά απορρίμματα έχουν δεκαπενταπλασιαστεί. Οι μεγάλες πολιτείες, όπως η Ν. Υόρκη, πετάνε κάθε μέρα 24.000 τόνους οικιακά απορρίμματα και οι ευρωπαϊκές πρωτεύουσες δεν απέχουν πολύ από αυτόν τον αριθμό.

Ένα μεγάλο μέρος από τα απορρίμματα, ακόμη και τα οικιακά, μπορεί να είναι τοξικά και επικίνδυνα, όπως π.χ. οι παλιές μπαταρίες. Οι χώροι εξάλλου κοινής χρήσης μετατρέπονται εξαιτίας των απορριμμάτων σε εστίες μόλυνσης και πολύ συχνά μοιάζουν με σκουπιδότοπους.

Η τάση του σύγχρονου ανθρώπου να πετά και να αχρηστεύει με μεγάλη ευκολία εκτείνεται σε τεράστια ποικιλία ειδών και είναι δύσκολο να περιοριστεί. Έχει συνδεθεί με τον υπερκαταναλωτισμό που χαρακτηρίζει την αγορά του 21ου αιώνα και βρίσκεται μαζί του σε σχέση αλληλεπίδρασης. Ως εκ τούτου είναι δύσκολο να ελέγξουμε την τάση για δημιουργία απορριμμάτων, αν δεν περιορίσουμε πρώτα την παραγωγή αντικειμένων μιας ή περιορισμένης χρήσης.

3. Ρύπανση και μόλυνση της θάλασσας

Η θάλασσα ρυπαίνεται σε επικίνδυνο βαθμό για τη θαλάσσια ζωή από τα διάφορα λύματα και βιομηχανικά απόβλητα καθώς και από τα απόβλητα των πλοίων. Τα ποτάμια επίσης μεταφέρουν στις θάλασσες τις χημικές ουσίες που δέχονται από τους αγρούς.

Πίσσες, κηλίδες πετρελαίου, ψόφια ψάρια που επιπλέουν, ασθένειες από βακτηρίδια και μικροοργανισμούς που αναπτύσσονται στα μολυσμένα νερά είναι ενδείξεις ρύπανσης, που γίνονται ολοένα και περισσότερο αισθητές στον καθένα. Συνήθως η ρύπανση εμφανίζεται κοντά στα μεγάλα λιμάνια.

Ορισμένες θάλασσες όπως η Μεσόγειος και η Βαλτική χαρακτηρίζονται ως σχεδόν "κλειστά συστήματα θαλασσών", επειδή έχουν πολύ περιορισμένη ανταλλαγή νερού με τους υπόλοιπους ωκεανούς. Αυτές ακριβώς οι θάλασσες έχουν δείξει σοβαρά σημάδια βιολογικής υποβάθμισης.

Παρόλο που τα Ηνωμένα Έθνη και άλλοι διεθνείς οργανισμοί έχουν κατοχυρώσει με διεθνείς συμβάσεις την προστασία των θαλασσών, η ρύπανση εξακολουθεί να είναι ανησυχητική. Ιδιαίτερα ανησυχητικό παρουσιάζεται το πρόβλημα στη Μεσόγειο. Η τεράστια βιομηχανική ανάπτυξη των χωρών που την περιβάλλουν, ιδιαίτερα στη δυτική της πλευρά, έχει ως αποτέλεσμα την είσοδο τεράστιων ποσοτήτων ουσιών ρύπανσης. Ωστόσο, από την άλλη, οι υδρογραφικές και κλιματολογικές της συνθήκες δύσκολα επιτρέπουν την έξοδο ή αφομοίωσή τους.

Η ρύπανση που προκαλείται από τις μη ανεπτυγμένες βιομηχανικά χώρες σε σύγκριση μ' αυτή που προκαλείται από τις βιομηχανικές είναι ελάχιστη. Όμως υπάρχει και στην Κύπρο πρόβλημα ρύπανσης της θάλασσας που οφείλεται βασικά σε διάφορες παραλιακές εγκαταστάσεις, των οποίων τα απόβλητα καταλήγουν στη θάλασσα, καθώς επίσης και στην απόρριψη πετρελαιοειδών και άλλων ουσιών από πλοία που ελλιμενίζονται στην Κύπρο.

Η υιοθέτηση Διεθνών και Περιφερειακών Συμβάσεων και Πρωτοκόλλων για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και η παράλληλη βελτίωση της σχετικής Νομοθεσίας αναμένεται να περιορίσουν σημαντικά τη ρύπανση της θάλασσας.

"Τη μεγαλύτερη οικολογική καταστροφή της Μεσογείου προκάλεσε το υπο κυπριακή σημαία δεξαμενόπλοιο 109,000 τόνων, πετρελαιοφόρο "Χείβεν" που βυθίστηκε την περ. Κυριακή.

Η Ιταλία και η Γαλλία είναι, σύμφωνα με εκτιμήσεις ειδικών, τα πρώτα θύματα της πετρελαικής ρύπανσης από το κυπριακό τάνκερ "Χείβεν". Χαρακτηριστικό της κατάστασης είναι ότι η ιταλική κυβέρνηση κήρυξε κατάσταση έκτακτης ανάγκης για πρώτη φορά μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η πετρελαιοκηλίδα, που ήδη σχηματίστηκε από τους 143.000 τόνους πετρελαίου (που μετέφερε το τάνκερ), πήρε έκταση 25 χιλιόμετρα μήκος και 3-5 χιλιόμετρα πλάτος".

(από τον καθημερινό τύπο)

"Το 80% της παγκόσμιας ρύπανσης δέχεται η θάλασσα της Μεσογείου, αν και αποτελεί μόνο το 1/100 της συνολικής θαλάσσιας επιφάνειας του πλανήτη μας. Το συμπέρασμα αυτό βγαίνει από το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Προστασίας της Μεσογείου των Ηνωμένων Εθνών και δείχνει το μέγεθος του προβλήματος σ' αυτή την κλειστή θάλασσα".

μαντικά τη ρύπανση της θάλασσας.

Ιδιαίτερα σημαντικά είναι: (1) το Πρωτόκολλο για την Προστασία της Μεσογείου από τη Ρύπανση εξαιτίας της Απόρριψης Αχρήστων από Πλοία και Αεροσκάφη, (2) το Πρωτόκολλο για τη Συνεργασία για Καταπολέμηση της Ρύπανσης της Μεσογείου από Πετρελαιοειδή και Άλλες Τοξικές Ουσίες σε Περιπτώσεις Έκτακτης Ανάγκης.

Η ρύπανση από πετρελαιοειδή αποτελεί το πιο βασικό πρόβλημα ρύπανσης της θάλασσας στην Κύπρο.

Η πράσινη χελώνα που γεννά τα αυγά της στις δυτικές παραλίες του Ακάμα, στη Λάρα και Τοξέφτρα. Κινδυνεύει από τη θαλάσσια ρύπανση.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

Ανάμεσα στις διαπιστώσεις των μελετών για τη Μεσόγειο είναι και τα ακόλουθα:

- 85% των αστικών λυμάτων από 120 περίπου παραθαλάσσιες πόλεις χύνονται στη θάλασσα χωρίς προηγουμένως να έχουν υποβληθεί σε κατάλληλη επεξεργασία. Οι κίνδυνοι της πρακτικής αυτής έχουν καταδειχθεί επανειλημμένα. Η ιογενής ηπατίτιδα, η δυσεντερία και η πολιομυελίτιδα ενδημούν σ' ορισμένες περιοχές της Μεσογείου όπου περιοδικά ξεσπούν και επιδημίες χολέρας. Οι παθογόνοι οργανισμοί που προκαλούν τις ασθένειες αυτές δημιουργούν επιδημίες μέσω των λυμάτων που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία.

- Πολλές παραθαλάσσιες περιοχές έχουν υποστεί σοβαρή βλάβη και αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια υγεία. Μια πρόσφατη μελέτη που εκδόθηκε από την UNEP έδειξε ότι κατά διαστήματα το 24% των ακτών της Μεσογείου που ελέγχθηκαν μεταξύ 1976 και 1981 βρέχονταν από νερό που δεν ήταν ασφαλές για κολύμπι.

- Δηλητηριώδη απόβλητα (κυρίως βαριά μέταλλα) από βιομηχανικές εγκαταστάσεις και από διυλιστήρια πετρελαίου χύνονται στη θάλασσα. Όχι μόνο σκοτώνουν τους θαλάσσιους οργανισμούς στην περιοχή απόρριψης, αλλά επιπλέον μερικά από αυτά (όπως ο υδράργυρος) συσσωρεύονται καθώς ανέρχονται στην τροφική αλυσίδα (πλαγκτόν - ψάρια - άνθρωπος) αποτελώντας κίνδυνο για τη δημόσια υγεία και διαταράσσοντας την επισφαλή ισορροπία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

- Κάθε χρόνο χύνονται στη θάλασσα από ανθρωπογενείς πηγές ρύπανσης περίπου 120.000 τόνοι

ορυκτελαίων, 120.000 τόνοι φαινολών, 60.000 τόνοι απορρυπαντικών, 100 τόνοι υδραργύρου, 3.800 τόνοι μολύβδου, 2.400 τόνοι χρωμίου, 21.000 τόνοι ψευδαργύρου, 320.000 τόνοι φωσφόρου και 800.000 τόνοι αζώτου.

- Τα τάνκερ, τα επιβατηγά, τα φορτηγά και κάθε άλλου είδους πλοία ρίχνουν καθημερινά στη θάλασσα εκατοντάδες τόνους απόβλητα μέσα στα οποία υπάρχουν και κατάλοιπα πετρελαίου. Υπολογίζεται ότι από το σύνολο της παγκόσμιας ρύπανσης που οφείλεται σε πετρελαιοειδή, οι ποσότητες που καταλήγουν στη Μεσόγειο κυμαίνονται από το 1/8 έως το 1/4. Αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει, αφού η Μεσόγειος εξοικονομεί να είναι από τα σημαντικότερα περάσματα των φορτηγών πλοίων.

- Υπολογίζεται ότι χιλιάδες τόνοι χημικών ρύπων (κυρίως παρασιτοκτόνα) μεταφέρονται απ' τους ανέμους σε μεγάλες αποστάσεις και με τη βροχή καταλήγουν στη θάλασσα.

- Τα παραδοσιακά θαλασσινά είναι συχνά ακατάλληλα για τη διατροφή του ανθρώπου γιατί έχουν ρυπανθεί από πετρελαιοειδή και άλλες χημικές ουσίες ή ακόμη έχουν μολυνθεί από επικίνδυνα παθογόνα μικρόβια που περιέχονται στα αστικά λύματα. Σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη που εκδόθηκε από το UNEP, οστρακοειδή που δεν είναι επιβλαβή για τη δημόσια υγεία παράγονται μόνο στο 4% των περιοχών όπου υπάρχει το είδος αυτό των θαλασσινών.

- Ερημώνονται σταδιακά οι παράκτιες λιμνοθάλασσες και οι κλειστοί κόλποι, περιοχές δηλαδή όπου αναπαράγονται και αναπτύσσονται πολλά θαλάσσια είδη.

- Τοξικές ουσίες εναποτίθενται στα ιζήματα και εκεί καταστρέφουν σημαντικές βιοκοινωνίες θαλάσσιων οργανισμών.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΛΠΟ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΚΗΛΙΔΑΣ
ΣΤΗΝ ΠΑΝΙΔΑ

Οι αριθμοί στο χάρτη:

1. Πουλιά
2. Κοραλλιογενή ύφαλα: Οι τοξικές ουσίες από το πετρέλαιο σκοτώνουν τα ζωντανά μέρη των κοραλλίων.
3. Ψάρια: πολλά είδη ζουν εκεί που υπάρχουν κοραλλιογενή ύφαλα.
4. Γαρίδες: μετακινούνται με τα θαλάσσια ρεύματα.
5. Βούρκος, θαλάσσια χόρτα, ριζοφόρα περάσματα: καταστρέφονται από το πετρέλαιο. Τα θαλάσσια χόρτα αποτελούν τη βασική τροφή των θαλάσσιων ελεφάντων και χελωνών.
6. Θαλάσσιοι ελέφαντες.
7. Πράσινες χελώνες: τρέφονται με χόρτα και γαρίδες. Γεννούν κάθε τρία χρόνια.

ΒΙΟΤΟΠΟΙ ΠΟΥ ΚΙΝΔΥΝΕΥΟΥΝ

ΑΚΑΜΑΣ

ΑΛΥΚΗ ΛΑΡΝΑΚΑΣ

4. Η Ατμοσφαιρική ρύπανση

Η ατμοσφαιρική ρύπανση συνήθως παρατηρείται στις πόλεις και στις βιομηχανικές περιοχές και περιέχει μεγαλύτερες από το φυσιολογικό συγκεντρώσεις βλαβερών ουσιών (μονοξειδίου του άνθρακα, οξειδία του αζώτου, μόλυβδο κ.ά.)

Η κύρια αιτία της ατμοσφαιρικής ρύπανσης είναι τα καύσιμα, που χρησιμοποιούνται για παραγωγή ενέργειας στους διάφορους τομείς δραστηριότητας του ανθρώπου. Η πιο συνηθισμένη επικίνδυνη ουσία είναι το διοξείδιο του θείου, που διαλύεται εύκολα στο νερό, ελευθερώνοντας όξινα διαλύματα (όξινη βροχή) που εξολοθρεύουν τα φυτά και καταστρέφουν κτίρια.

Σε συνθήκες υψηλής θερμοκρασίας μπορεί επίσης να σχηματιστούν οξειδία του αζώτου, τα οποία μαζί με το ηλιακό φως αντιδρούν, σχηματίζοντας το **φωτοχημικό νέφος**, που είναι ιδιαίτερα εμφανές στο Λος Άντζελες των Ηνωμένων Πολιτειών και τα τελευταία χρόνια στην Αθήνα. Το φωτοχημικό νέφος είναι ένα δηλητηριώδες μίγμα, θανατηφόρο για όσους έχουν αναπνευστικά προβλήματα.

Ενας πολύ σημαντικός, επίσης, συντελεστής ρύπανσης της ατμόσφαιρας είναι η βενζίνη των αυτοκινήτων. Το 90% του μόλυβδου στον αέρα προέρχεται από τα καύσιμα των αυτοκινήτων, ενώ το υπόλοιπο 10% από τη βιομηχανία. Σήμερα οι κινητήρες όλων σχεδόν των αυτοκινήτων μπορούν να κινούνται με αμόλυβδη βενζίνη, συμβάλλοντας στον περιορισμό της ρύπανσης της ατμόσφαιρας.

Ο μόλυβδος που βρίσκεται στην ατμόσφαιρα επηρεάζει τον εγκέφαλο και εισερχόμενος σε ποσοστό περισσότερο από το κανονικό στο αίμα των παιδιών μπορεί να συνδεθεί με την εκδήλωση χαμηλότερης νοημοσύνης.

Μαυρη Βροχή

"Στην οπισθοχώρηση τους οι ιρακινοί στρατιώτες έβαλαν φωτιά στις πετρελαιοπηγές του Κουβέιτ προκαλώντας περιβαλλοντική καταστροφή. Το αποτέλεσμα ήταν οι τοξικές στάχτες να καλύψουν τον ήλιο πάνω από το εμιράτο κατεβάζοντας τη θερμοκρασία κατά 10 και πλέον βαθμούς Κελσίου, ενώ "μαύρη βροχή" άρχισε να πέφτει έως και το Νότιο Ιράν.

Η στάκτη αυτή αποτελείται από εξαιρετικά τοξικές ουσίες. Στο χειρότερο "σενάριο" οι επιστήμονες προβλέπουν ότι οι φωτιές θα μπορούσαν να επηρεάσουν την περίοδο των μουσώνων, να συμβάλουν στην αύξηση της θερμότητας του πλανήτη ή ακόμα και να προκαλέσουν ένα "μίνι" πυρηνικό χειμώνα".

Έτσι, η Μέση Ανατολή έχει τώρα καταστεί ένα ζωντανό πεδίο δοκιμών όλων αυτών των τραγικών θεωριών".

(από τον καθημερινό τύπο)

Η ρύπανση της Αθήνας τρέπει σε φυγή ακόμα και τις φιγούρες των αγγείων

ΡΥΠΑΝΣΗ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Μην αρχίζεις σήμερα,
αυτό που θ' αγωνιστείς
να σταματήσεις αύριο!!

ΚΑΤΙΝΟΣ

ΑΝΘΡΑΚΑΣ

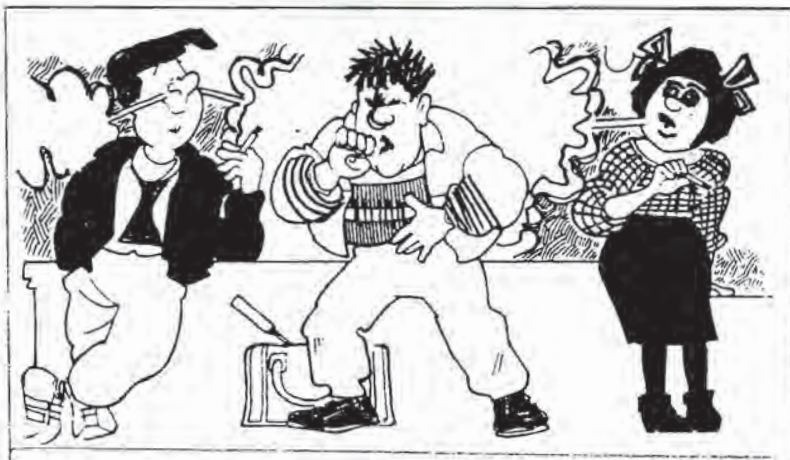
ΜΟΝΟΞΕΙΔΙΟ

ΜΙΚΟΤΙΜΗ

ΠΙΣΣΑ

ΜΗΝ ΚΑΠΝΙΖΕΤΕ

Το ΠΑΘΗΤΙΚΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ είναι σχεδόν το ίδιο επικίνδυνο όσο το κάπνισμα.
Μη βάζεις τον εαυτό σου στη θέση του ανεπιθύμητου στην παρέα.

Η ρύπανση από τα γεωργικά φάρμακα και τις χημικές ουσίες

Έρευνες έδειξαν πως η θρεπτική αξία πολλών χόρτων και λαχανικών μειώνεται, ανάλογα με την περιεκτικότητα της ατμόσφαιρας σε σκόνη και ουσίες. Τα μπιζέλια, π.χ., ανάλογα με την περιεκτικότητα της ατμόσφαιρας σε SO_2 σημειώνουν παράλληλη πτώση της περιεκτικότητάς τους: μέχρι 18% στο λάδι, 14% στους υδατάνθρακες, 30% στη χλωροφύλλη, 0.5% στην καροτίνη, 53% σε βιταμίνη C.

Ένας μεγάλος αριθμός χημικών ουσιών χρησιμοποιείται από τον άνθρωπο στην αντιμετώπιση των ασθενειών. Χημικές ουσίες χρησιμοποιούνται, επίσης, στους τομείς της βιομηχανίας και γεωργίας. Τα χημικά κατάλοιπα εισέρχονται στο περιβάλλον και στον ίδιο τον άνθρωπο με τη μορφή λιπασμάτων, φαρμάκων, ζιζανιοκτόνων, απορρυπαντικών. Η επίδρασή τους σε ανθρώπους και ζώα σε περίπτωση που θα εκτεθούν σε μεγάλες ποσότητες τέτοιων χημικών ουσιών μπορεί να αποβεί μοιραία.

Επίσης, η χρήση χημικών λιπασμάτων και ζιζανιοκτόνων είναι δυνατό να έχει επιβλαβείς επιπτώσεις στο καλλιεργήσιμο έδαφος και η μακροχρόνια χρήση τους να περιορίσει την παραγωγικότητά του. Εξάλλου η χημική ρύπανση—τόσο του εδάφους όσο και της ατμό-

σφαιρας—προξενεί τοξικότητα στα φυτά και μειώνει την ποιότητά τους σε σημείο επικίνδυνου για την υγεία του ανθρώπου· η επίδραση δε των τοξικών αερίων και της σκόνης της ατμόσφαιρας επηρεάζει το ρυθμό της φωτοσύνθεσης με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής.

Η αλυσίδα της καταστροφής

Τα χημικά από τους αγρούς καταλήγουν σε ρυάκια και ποταμούς.

Τα μικροσκοπικά πράσινα φυτά που μεγαλώνουν στο νερό προσλαμβάνουν το οξυγόνο που είναι διαλυμένο σ' αυτό (στο νερό).

Τα υδρόβια φυτά πεθαίνουν, διότι

.....

.....

Τα έντομα πεθαίνουν, διότι

.....

.....

Τα ψάρια πεθαίνουν, διότι

.....

.....

Οι ενυδρίδες πεθαίνουν, διότι

.....

.....

Εδώ παρουσιάζεται ένα παράδειγμα του τι συμβαίνει στους ζωντανούς οργανισμούς, όταν τα χημικά λιπάσματα φτάνουν στα ρυάκια και στους ποταμούς.

- (1) Συμπληρώστε τους υπότιτλους.
- (2) Ζωγραφίστε με τον ίδιο τρόπο μια άλλη αλυσίδα καταστροφής, που οφείλεται στη μόλυνση του περιβάλλοντος.

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Εξετάστε τη σχέση ενέργειας-κοινωνίας-περιβάλλοντος και εξηγήστε:
(α) πώς ο κάθε παράγοντας επηρεάζει τους άλλους δυο,
(β) πώς και γιατί οι τρεις παράγοντες αλληλεπιδρούν

5. Αλλοίωση του Φυσικού Περιβάλλοντος

Η φύση αλλάζει. Κάποτε οι αλλαγές είναι γρήγορες και τις αντιλαμβανόμαστε αμέσως· κάποτε όμως γίνονται με το πέρασμα πολλών χρόνων.

Ο άνθρωπος επεμβαίνει στο φυσικό περιβάλλον με πολλούς τρόπους: καταστρέφει δάση, για να επεκτείνει τον κατοικήσιμο και οικοδομήσιμο χώρο, για να χρησιμοποιήσει την ξυλεία κ.ά. Αποξηραίνει λίμνες και ποτάμια, για να ανοίξει δρόμους. Καλλιεργεί φυτά άλλων περιοχών (π.χ. εξωτικά φυτά) για "αισθητικούς λόγους", περιφρονώντας τα αυτοφυή. Με την πληθυσμιακή έκρηξη των τελευταίων ετών κατασκευάζει "υδροκέφαλες" πόλεις και εγκαταλείπει την ύπαιθρο κ.ά.

Ο άνθρωπος, επίσης, επεμβαίνει και στο "ανθρωπογενές περιβάλλον" (στους χώρους που διαμόρφωσε με την πάροδο του χρόνου), για να τους δώσει τη νέα μορφή που η σύγχρονη εποχή απαιτεί: γκρεμίζει τα "παλιά σπίτια", "διανοίγει λεωφόρους σε "λαϊκές γειτονιές", μιμείται τον τρόπο οικοδόμησης και συμβίωσης άλλων χωρών και περιοχών, αποπροσωποποιώντας το περιβάλλον στο οποίο ζει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *Μελετήστε την εικόνα της επόμενης σελίδας που αναφέρεται στην αλλοίωση του περιβάλλοντος και εξηγήστε:*
 - α) *Ποιο πρόσωπο παρουσιάζει το 1972 η αγροτική περιοχή του 1953;*
 - β) *Μέχρι ποίου σημείου, κατά τη γνώμη σας, όπως φαίνεται σταδιακά στις εικόνες, οι επεμβάσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον είναι απαραίτητες και διορθωτικές και πότε γίνονται καταστροφικές; Εξηγήστε τη θέση σας.*
 - γ) *Σε ποια περιοχή (όχι εποχή) θα θέλατε να ζείτε –αν υποθέσουμε ότι είναι πέντε διαφορετικές σύγχρονες περιοχές– και γιατί;*
2. *Αναλάβετε μια έρευνα στην πόλη σας (συνεντεύξεις, προσωπικές διαπιστώσεις, συνεργασία με τα μέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης), για να δείξετε:*
 - α) *σε ποιους τομείς και σε ποιο βαθμό υπάρχει ρύπανση του περιβάλλοντος,*
 - β) *αν υπάρχει αλλοίωση και καταστροφή του περιβάλλοντος, σε ποιες περιοχές και πώς έγινε.*
3. *Σχολιάστε τις γελοιογραφίες των προηγούμενων σελίδων, σχετικά με την καταστροφή του περιβάλλοντος: Ποια προβλήματα επισημαίνονται και ποιες οι συνέπειές τους.*

1953

1956

1963

1969

1972

(B) Ανάπτυξη και περιβάλλον

Η βιομηχανική ανάπτυξη ανέκαθεν εθεωρείτο επιθυμητή, λόγω της συμβολής της στην υγεία, στην ευημερία, στη χαρά ή απλώς στην πρόοδο για χάρη της προόδου. Μέχρι πριν από λίγο, η ευτυχία του ανθρώπου ταυτιζόταν με αυτή την ποσοτική αύξηση. Σήμερα τα πράγματα αρχίζουν να αλλάζουν. Οι σύγχρονες κοινωνίες ολοένα περισσότερο αμφισβητούν το επιθυμητό ορισμένων έργων, τα οποία είναι μεν τεχνολογικά εφικτά και οικονομικά προσοδοφόρα, αλλά έχουν συγχρόνως αρνητικά αποτελέσματα για το περιβάλλον και την κοινωνία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του αμερικανικού υπερηχητικού επιβατικού αεροσκάφους, του οποίου ματαιώθηκε τελικά η κατασκευή, λόγω των επικίνδυνων επιπτώσεων των πτήσεών του στο φυσικό περιβάλλον. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αναστολή στην εφαρμογή διαφόρων νέων πυρηνικών μεθόδων παραγωγής ενέργειας, μέχρις ότου εξασφαλισθούν τεχνολογικές εγγυήσεις ότι οι παραπάνω μέθοδοι δε θα ρυπάνουν την ατμόσφαιρα. Η εκτίμηση πιθανών μακροπρόθεσμων κινδύνων για τους ανθρώπους και το περιβάλλον εξελίσσεται σε έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες διαμόρφωσης της τεχνολογικής πολιτικής για το παρόν και για το μέλλον.

Η μερική απαγόρευση της χρήσης των εντομοκτόνων αποτελεί παράδειγμα περίπτωσης, στην οποία μια τεχνολογία που είχε γίνει αποδεκτή στην αρχή με ενθουσιασμό τέθηκε αργότερα κάτω από αυστηρό έλεγχο, όταν οι κίνδυνοι από την εφαρμογή της άρχισαν να γίνο-

Η επέμβαση του ανθρώπου στο περιβάλλον έχει άμεση σχέση με την ανάπτυξη του ανθρώπου και την προσπάθειά του να κάνει τη ζωή του πιο άνετη. Η εντεινόμενη τα τελευταία χρόνια ρύπανση του περιβάλλοντος οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανεξέλεγκτη βιομηχανική ανάπτυξη και η καταστροφή και αλλοίωση του περιβάλλοντος στην αχαλίνωτη τάση του ανθρώπου να ικανοποιήσει τις επίκαιρες υλικές του ανάγκες· τάση που ενισχύθηκε από τη μαζική χρήση προϊόντων της τεχνολογίας και τη χρησιμοθηρική ενατένιση της ζωής από τη σύγχρονη κοινωνία της αφθονίας.

Είναι δυνατό να εξασφαλιστεί «ποιότητα ζωής» χωρίς να ανακοπεί η τεχνολογική και βιομηχανική πρόοδος; Είναι δυνατό ο άνθρωπος να εξασφαλίσει άνετη διαβίωση χωρίς να διαταράξει τη φυσική ισορροπία του περιβάλλοντος;

Η πολιτική των περισσότερων κρατών σήμερα τείνει στην εύρεση της «χρυσής τομής», δηλαδή στην προσπάθεια να προστατευτεί το περιβάλλον και να σταματήσει η καταστροφή χωρίς ν' ανακόπτεται η οικονομική ανάπτυξη και η άνεση διαβίωσης, γιατί η ανάπτυξη από μόνη της δεν αντιστρατεύεται την οικολογική ισορροπία ούτε καταστρέφει τη φύση. Ο άνθρωπος, στην προσπάθειά του για ανάπτυξη, περιφρόνησε ή παραμέλησε τον παράγοντα φύση, τις συνέπειες για το οικοσύστημα (δέντρα, ζώα, ατμόσφαιρα, κλιματολογικές συνθήκες, εδάφη) και στη συνέχεια για τις δικές του συνθήκες διαβίωσης (επιδράσεις στην υγεία, ρύπανση βασικών αγαθών, έλλειψη πρωταρχικών υλών, διατάραξη ψυχικής υγείας).

Αίτημα της εποχής δεν είναι να σταματήσει η τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη. **Αίτημα της εποχής είναι να τεθεί η βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη κάτω από την αίρεση ανθρώπινων**

και οικολογικών κριτηρίων. Ευτυχώς, η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος με όλες τις συνέπειες που αναφέραμε στα προηγούμενα δεν είναι απαραίτητο αντίτιμο για τη βιομηχανική και γενικά οικονομική ανάπτυξη. Το μεγαλύτερο μέρος της καταστροφής θα μπορούσε να προληφθεί κι ένα, επίσης, μεγάλο μέρος μπορεί ακόμα να διορθωθεί. Τα τελευταία χρόνια, για παράδειγμα, στις πιο πολλές χώρες του κόσμου, για κάθε νέα βιομηχανία είναι απαραίτητο να υποβληθεί περιβαλλοντική μελέτη και δήλωση «περιβαλλοντικών αντικτύπων» (επιδράσεις στο περιβάλλον), πριν της δοθεί άδεια για ανέγερση των εργοστασίων της· αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό δείγμα του το ότι ο άνθρωπος μπορεί να «ελέγξει» τη βιομηχανική ανάπτυξη με κριτήρια περιβαλλοντικά, χωρίς να ανακόψει ή να περιορίσει την προσφορά της.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Συζητήστε τα θέματα:

- 1) *Παραλία Λεμεσού: Ξενοδοχεία και τουρισμός ή διατήρησή του περιβάλλοντος;*
- 2) *Αγία Νάπα: Ανάπτυξη και περιβάλλον.*
- 3) *Ρύπανση της ατμόσφαιρας από το μόλυβδο που παράγεται: α) από τα εργοστάσια που βρίσκονται κοντά σε κατοικημένες περιοχές β) από τα αυτοκίνητα. Συνέπειες και λύσεις.*

νται αντιληπτοί. Ακόμα πιο χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των φθοριωμένων υδρογονανθράκων, που χρησιμοποιούνται στα διάφορα σπρέι. Υπάρχουν τώρα σοβαρές ενδείξεις ότι οι φθοριωμένοι υδρογονάνθρακες βλάπτουν άμεσα τον άνθρωπο, ως επιδρώντες στην οζονόσφαιρα και αυξάνοντας την ποσότητα των υπεριώδων ακτίνων, που φθάνουν μέχρι τη Γη. Παρόλα τα στοιχεία που αφορούν το μέγεθος των σχετικών επιδράσεων, δεν υπάρχει ακόμα νόμος που να ελέγχει τη χρήση των φθοριωμένων υδρογονανθράκων· η πώληση σε σπρέι έχει περιοριστεί δραστικά και οι κατασκευαστές τους αρχίζουν να γεμίζουν την αγορά με άλλα συστήματα αεριοπρώθησης, που να μην έχουν επικίνδυνους αντικτύπους στο περιβάλλον.

Τα παραδείγματα αυτά, όπως και πολλά άλλα, αποτελούν χαρακτηριστικές ενδείξεις μιας νέας στάσης στο σημερινό κόσμο. Οι κοινωνίες είναι ολοένα πιο πρόθυμες να εγκαταλείψουν τακτικές και μεθόδους τεχνολογικά εφικτές και οικονομικά προσοδοφόρες, που έχουν όμως κακό αντίκτυπο στο περιβάλλον και την κοινωνία. Η συμβολική σημασία στην αλλαγή της νοοτροπίας είναι ότι προκαλείται όχι ως αποτέλεσμα κάποιας πολιτικής αναστάτωσης ή επιστημονικής κατάκτησης, αλλά απλώς λόγω της αυξανόμενης συνείδησης των περιβαλλοντικών κινδύνων από την πλευρά του κοινού.

Ρενέ Ντυπώ
«Βιομηχανική ανάπτυξη
και περιβάλλον»

(Γ) Περιβαλλοντική συνείδηση και προγράμματα ελέγχου

Η αναγνώριση των κινδύνων που εμπερικλείει η αλόγιστη και ανεξέλεγκτη επέμβαση του ανθρώπου στη φύση και η παράλληλη βίωση των βλαβερών συνεπειών από την καταστροφή του περιβάλλοντος, οδήγησαν στην εφαρμογή προγραμμάτων «περιβαλλοντικού ελέγχου», στην ανάληψη εκστρατειών, τοπικών και διεθνών, για την προστασία του περιβάλλοντος και στην προσπάθεια καλλιέργειας «περιβαλλοντικής συνείδησης» σε όλο και περισσότερους ανθρώπους.

Σήμερα αρκετά κράτη περιέλαβαν στο Σύνταγμά τους ειδικές διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ οι περισσότερες χώρες με ειδικούς νόμους και διατάξεις προστατεύουν το περιβάλλον στους εξής κυρίως τομείς:

- **ρύπανση της ατμόσφαιρας** (όλες οι εγκαταστάσεις εσωτερικής καύσης υπόκεινται σε έλεγχο της λειτουργίας τους, για να διαπιστωθεί η τέλεια καύση των καυσίμων, ελέγχεται η κατάσταση των κινητήρων των αυτοκινήτων, η ποιότητα της βενζίνης, οι βιομηχανίες περιορίζονται σε μια περιοχή κ.ά.).
- **θαλάσσια ρύπανση** (απαγορεύεται η απόρριψη στη θάλασσα ορισμένων ουσιών, προβλέπονται όροι για τη διάθεση των λυμάτων και τον τρόπο απολυμάνσεων, για τις μεθόδους διάθεσης των απορριμμάτων και των βιομηχανικών αποβλήτων κ.ά.).
- **ρύπανση του νερού** (καθορίζονται τα επιτρεπτά όρια των φυσικών χαρακτηριστικών του, η μεγαλύτερη επιτρεπτή πυκνότητά του και περιεκτικότητά του σε στοιχεία· καθορίζονται προδιαγραφές κατασκευής κολυμβητικών δεξαμενών (πισίνων) με σύστημα ανανέωσης και απολύμανσης του νερού και γίνεται υποχρεωτική φθορίωση του πόσιμου νερού, προστατεύονται οι ποταμοί κτλ.).
- **χημικές ουσίες - γεωργικά φάρμακα** (απαγορεύεται η διάθεση και εμπορία φαρμά-

Οικολογική συνείδηση

Το πλαστικό που θα πετάξουμε, το τοξικό σπρέι με το οποίο θα προσπαθήσουμε να εξοντώσουμε τις κατσαρίδες ή να ραντίσουμε τα λουλούδια του κήπου, οι μπαταρίες, τα κουτιά από αλουμίνιο, το καυσαέριο του αυτοκινήτου μας, τα κάθε είδους χημικά θα έρθουν πάλι στο δικό μας πιάτο μέσα από δηλητηριασμένα κρέατα, ψάρια, φρούτα, λαχανικά. Θα εγκατασταθούν μέσω του μολυσμένου αέρα στους δικούς μας πνεύμονες.

“Μνημείο της Ανθρωπότητας,” προστατευόμενο από την UNESCO, ο Παρθενώνας κυριολεκτικά “λιώνει”, όπως και τ’ άλλα μνημεία, από τη μόλυνση.

– Ποια είναι η διαδικασία φθοράς των μνημείων από τη μόλυνση;

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος που διατρέχει αυτή τη στιγμή ο Παρθενώνας και τα μνημεία της Αθήνας είναι η διάβρωση του μαρμάρου από τη μολυσμένη ατμόσφαιρα και τη βροχή. Λόγω του θείου που περιέχεται στα καυσαέρια, γίνεται γυψοποίηση του μαρμάρου.

»Όταν έχω γυψοποίηση της επιφάνειας, σημαίνει ότι μεταβάλλω ένα υλικό που είναι ανθεκτικό, όπως το μάρμαρο, το ανθρακικό ασβέστιο, σε θειικό ασβέστιο, σε γύψο δηλαδή.

»Άρα ο γύψος με τη βροχή λιώνει.

»Αυτές οι δύο ενέργειες, η μετατροπή του μαρμάρου σε γύψο και το λιώσιμο του γύψου, είναι ολέθριες για το μνημείο. Βέβαια, αποκλείεται να σταματήσουμε τη βροχή. Πρέπει να βρεθεί λύση για να σταματήσει η καταστροφή».

Γ. Δόντας, αρχαιολόγος..

κων, εντομοκτόνων, απορρυπαντικών, λιπασμάτων, που περιέχουν επικίνδυνες ουσίες σε ποσοστά που βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα προκαλούν στον άνθρωπο προβλήματα υγείας, και ρυπαίνουν το έδαφος, την ατμόσφαιρα κτλ.).

□ **ηχορύπανση** (καθορίζονται επιτρεπόμενα όρια θορύβου που προκαλούνται από τα αυτοκίνητα, τις μοτοσυκλέτες και τα μοτοποδήλατα, επιβάλλεται η χρήση σιγαστήρων σε διάφορα μηχανήματα, ορίζονται ώρες «κοινής ησυχίας» κ.ά.).

□ **ρύπανση του περιβάλλοντος εργασίας** (λαμβάνονται μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, όπως ο περιορισμός της ρύπανσης της ατμόσφαιρας στους χώρους εργασίας— αναθυμιάσεις, καυσαέρια κ.ά.— η προφύλαξη των εργαζομένων με τη χρήση ειδικής ενδυμασίας, η απαγόρευση χρησιμοποίησης σε εργοστάσια και βιομηχανίες ουσιών αποδεδειγμένως βλαβερών για την ανθρώπινη υγεία κ.ά.).

□ **καταστροφή της φύσης** (θεσπίζονται νόμοι για την προστασία της πανίδας και της χλωρίδας, αναδασώνονται περιοχές, κηρύττονται εθνικοί δρυμοί και διατηρητέα μνημεία, ελέγχεται το κυνήγι με τον καθορισμό περιοχών και διάρκειας κυνηγιού, καθώς και επιτρεπόμενου θηράματος, καθορίζονται κανονισμοί αλιείας και προστασίας του θαλάσσιου πλούτου μας).

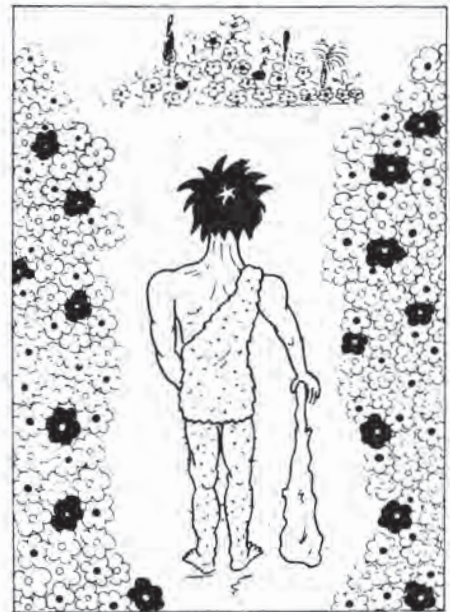
□ **καταστροφή μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και παραδοσιακών οικισμών:** (χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί ορισμένοι οικισμοί με ιδιαίτερο λαϊκό χαρακτήρα, οπότε απαγορεύεται η μετατροπή της μορφής τους, επιβάλλεται η αποσυμφόρηση της κυκλοφορίας και της βιομηχανικής δραστηριότητας γύρω από αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, χαρακτηρίζονται ως «ιστορικές» πόλεις και περιοχές, οπότε διατηρούνται στη μορφή τους κ.ά.).

Κάθε χρόνο στις 5 Ιουνίου γιορτάζεται σ' όλα τα κράτη μέλη του Ο.Η.Ε. η Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος. Η καθιέρωση της ημέρας αυτής δείχνει πως πέρα από οποιοδήποτε νομοθετικό μέτρο η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση και μέλημα όλων των ανθρώπων.

Το αίτημα της σύγχρονης κοινωνίας για **ποιότητα ζωής** είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, γιατί σημαίνει συνθήκες υγιεινής διαβίωσης, άνεση ζωής και ψυχική ισορροπία, αγαθά που καθορίζονται απαραίτητα και από τον παράγοντα φύση και περιβάλλον. Η καλλιέργεια, επομένως, περιβαλλοντικής συνείδησης, τρόπου δηλαδή σκέψης και συμπεριφοράς για την προστασία του περιβάλλοντος από οποιαδήποτε βλαβερή επίπτωση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων είναι προσωπική στάση του καθενός, που δείχνει σε τελευταία ανάλυση το αίσθημα ευθύνης που έχουμε απέναντι στον εαυτό μας και τους άλλους, την προσωπική μας ζωή και τον πολιτισμό μας. Ο κυνηγός που κυνηγά σε απαγορευμένες περιοχές, ο ψαράς που χρησιμοποιεί δυναμίτη για περισσότερα ψάρια καταστρέφοντας τη θαλάσσια ζωή, ο οδηγός της μοτοσυκλέτας που κάνει «επίδειξη» ικανότητας παραγωγής θορύβων, ο εκδρομέας που μετατρέπει το χώρο που τον φιλοξένησε σε σκουπιδότοπο, ο «εμπρηστής» δασών, ο βιομήχανος που δεν τηρεί το πρόγραμμα «περιβαλλοντικών αντικτύπων» και ο κάθε άνθρωπος, που εκούσια ή ακούσια, ρυπαίνει, μολύνει ή καταστρέφει το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον, συμβάλλει στη διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας και υποβαθμίζει την υγιεινή διαβίωση του ανθρώπου.

Οποιοδήποτε παγκόσμιο πρόβλημα επηρεάζει τον καθένα και ο καθένας μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπισή του· ακριβώς, το πρόβλημα του περιβάλλοντος είναι σήμερα από τα σημαντικότερα παγκόσμια προβλήματα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Συμπληρώστε τον πιο κάτω πίνακα

ΡΥΠΑΝΣΗ	ΑΙΤΙΕΣ	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
1. ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ		
2. ΘΑΛΑΣΣΑΣ		
3. ΕΔΑΦΟΥΣ ΦΥΤΩΝ		
4. ΧΩΡΩΝ ΚΟΙΝΗΣ ΧΡΗΣΗΣ		
5. ΗΧΗΤΙΚΗ		

2. Δώστε το περιεχόμενο των πιο κάτω όρων: ρύπανση, μόλυνση, περιβάλλον, περιβαλλοντική συνείδηση, περιβαλλοντικός έλεγχος, παραδοσιακοί οικισμοί, ισορροπία της φύσης, ποιότητα ζωής, οικολογικά κριτήρια, οικιστικό περιβάλλον.
3. Καταστρώστε πρόγραμμα για την προστασία του περιβάλλοντος του σχολείου σας (φυσικού και ανθρωπογενούς).
4. Χωριστείτε σε ομάδες και αναλάβετε να περιδεύσετε κατά περιοχές την πόλη σας, για να εντοπίσετε τους οικισμούς, τα κτήρια και τις γειτονιές που κατά τη γνώμη σας πρέπει να κηρυχθούν χώροι «διατηρητέοι». Δικαιολογήστε τις απόψεις σας.
5. Επισκεφθείτε το Τμήμα Δασών του Υπουργείου Γεωργίας και ζητήστε πληροφορίες για τα δάση της Κύπρου, τους κινδύνους που διατρέχουν, τα μέτρα προστασίας τους, τις καταστροφές που υφίστανται και τις αιτίες τους.
6. Το Υπουργείο Γεωργίας της Κύπρου ονομάζεται «Υπουργείο Γεωργίας και Φυσικών Πόρων». Επισκεφθείτε το και συλλέξτε πληροφορίες για τους Φυσικούς Πόρους.
7. Επισκεφθείτε συλλόγους, συνδέσμους και σωματεία που έχουν ως σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος και ζητήστε πληροφορίες για το πρόγραμμά τους, τους στόχους και τις δραστηριότητές τους (π.χ. Πτηνολογικός Σύνδεσμος Κύπρου, Γεωγραφικός Όμιλος, Φίλοι της Γης, Σύνδεσμος προστασίας Κυπριακού Περιβάλλοντος, Σύνδεσμος Προστασίας Άγριας Ζωής, Green Peace).

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ: ΝΕΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ ...

ΒΡΕΣΤΕ ΤΗΝ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1 Ποια είναι τα τρία φαινόμενα με παγκόσμιες διαστάσεις που δημιουργούν έντονες οικολογικές ανησυχίες τα τελευταία χρόνια:

 Η πρόβλεψη ότι ο πλανήτης υπερθερμαίνεται απειλώντας να αλλάξει το κλίμα της Γης και την παραγωγή τροφίμων.

Η διαπίστωση ότι μειώνεται η στιβάδα του όζοντος, η οποία βρίσκεται σε ύψος 15 έως 22 χιλμ. και φιλτράρει τις υπεριώδεις ακτίνες του ήλιου.

Η ταχύτητα αποψίλωσης των τροπικών δασών και ειδικότερα της Νότιας Αμερικής.

2 Τι είναι το φαινόμενο του θερμοκηπίου και με ποιο τρόπο μπορεί να συμβάλει στα σύγχρονα οικολογικά προβλήματα:

 Όλο και μεγαλύτερο ποσοστό ηλιακής θερμότητας παγιδεύεται μέσα στην ατμόσφαιρα, καθώς το στρώμα του διοξειδίου του άνθρακα επιδρά όπως τα τζάμια ενός θερμοκηπίου. Το φαινόμενο προκαλείται λόγω της καύσης τεράστιων ποσοτήτων καυσίμων από τις βιομηχανικές χώρες. Πολλοί επιστήμονες φοβούνται πως ίσως

σημειωθούν δραματικές μεταβολές στο κλίμα του πλανήτη.

3 Ποιος ο λόγος ανησυχίας για υψηλότερη κατά λίγους βαθμούς θερμοκρασία:

 Με την άνοδο της θερμοκρασίας τεράστιοι όγκοι πάγου στους πόλους θα λιώσουν και θα προστεθούν στους ωκεανούς μεγάλες ποσότητες νερού. Η στάθμη των θαλάσσιων υδάτων θα ανυψωθεί, με αποτέλεσμα την καταστροφή κρατών που βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο σε σχέση με την επιφάνεια της θάλασσας (π.χ. Μπαγκλαντές) και την εξαφάνιση των μικρών νησιών του Ειρηνικού Ωκεανού.

Καταιγίδες και θύελλες θα γίνονται ολοένα και συχνότερες.

Κάποια σημεία του πλανήτη ίσως γνωρίσουν μεγάλη αύξηση της θερμοκρασίας και ξηρασία. Τα δέντρα θα ξεραθούν και τα εδάφη δε θα είναι πια κατάλληλα για καλλιέργεια. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου ίσως έχει τεράστιες κοινωνικές επιπτώσεις ανάλογες με αυτές ενός πολέμου.

4 Τι είναι το όζον;

📎 Το στρώμα του όζοντος στην ατμόσφαιρα της γης μάς προστατεύει από τις επικίνδυνες υπεριώδεις ακτίνες του ήλιου. Το στρώμα του όζοντος έχει παρουσιάσει τρύπες, ιδιαίτερα πάνω από το Νότιο Πόλο.

Μια από τις βασικότερες αιτίες της ζημιάς στο όζον είναι η χρήση χλωροφθοριούχου άνθρακα που χρησιμοποιείται στα αεροζόλ και στα ψυγεία.

Γιατί ανησυχούν οι επιστήμονες με τη στιβάδα του όζοντος;

Καθώς μειώνεται η στιβάδα του όζοντος που φιλτράρει τις υπεριώδεις ακτίνες του ήλιου, τα ποσοστά καρκίνων του δέρματος μπορεί να αυξηθούν, όπως και οι παθήσεις των ματιών, π.χ. ο καταρράκτης.

5 Ποιοι είναι οι δύο κυριότεροι ρύποι που προκαλούν την όξινη βροχή;

📎 Το διοξείδιο του θείου και τα οξείδια του αζώτου. Το διοξείδιο του θείου εκπέμπεται από τις καμινάδες εργοστασίων που καίνε άνθρακα, ενώ τα οξείδια του αζώτου εκπέμπονται από τις εξατμίσεις των αυτοκινήτων και από μονάδες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

6 Πώς επιδρά η όξινη βροχή στο περιβάλλον;

📎 Το διοξείδιο του θείου ενώνεται με

το νερό της βροχής δημιουργώντας θειικό οξύ, ενώ τα οξείδια του αζώτου παράγουν άλλα οξέα. Οι ενώσεις καταστρέφουν τα δέντρα και δημιουργούν στις λίμνες και τα ποτάμια συνθήκες στις οποίες δεν μπορούν να ζήσουν ψάρια και άλλοι οργανισμοί.

7 Το ιστορικό πρωτόκολλο του Μόντρεαλ που υπογράφηκε το 1987 θεμελίωσε μια νέα εποχή διεθνούς συνεργασίας σε οικολογικά ζητήματα. Σκοπός της συνθήκης ήταν:

📎 Η μείωση της χρήσης των χλωροφθορανθράκων (CFCs). Ογδόντα κράτη συμφώνησαν να καταργήσουν πλήρως την παραγωγή ορισμένων χλωροφθορανθράκων ως το έτος 2000.

8 Τι επιπτώσεις έχει η αποψίλωση των τροπικών δασών και ειδικότερα της Νοτίου Αμερικής;

📎 Παρόλο που η υλοτομία δίνει εύκολο κέρδος, η εκτεταμένη αποψίλωση των δασών προκαλεί μακροπρόθεσμα αύξηση των πλημμυρών, ξηρασία, διάβρωση και σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις. Έχει υπολογιστεί ότι κάθε δευτερόλεπτο χάνεται ένα εκτάριο δάσους, με αποτέλεσμα να απορροφάται λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα.

9 Σε ποια ήπειρο βρίσκονται οι πόλεις με τη μεγαλύτερη ρύπανση όσον αφορά τα επίπεδα αιωρούμενων σωματιδίων και διοξειδίου του θείου;

✎ Στην Ασία. Η χειρότερη ρύπανση από αιωρούμενα σωματίδια σημειώνεται στο Νέο Δελχί και από διοξείδιο του θείου στην πόλη Σενιάνγκ της Κίνας. Η κυριότερη καύσιμη ύλη σε πολλές ασιατικές πόλεις είναι το ξύλο και το κάρβουνο, τα οποία προκαλούν σοβαρή ατμοσφαιρική ρύπανση. Η κατάσταση είναι τόσο σοβαρή στην Ινδία, ώστε το 60% των κατοίκων ορισμένων πόλεων έχουν αναπνευστικά προβλήματα.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ

- **Οικοσύστημα:** Μια συγκεκριμένη κοινότητα φυτών και ζωντανών οργανισμών που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με ό,τι τους περιβάλλει.
- **Οικολογική ισορροπία:** Η αλληλεπίδραση των διάφορων οργανισμών και στοιχείων της φύσης που τους επιτρέπει διατήρηση και συνύπαρξη. Λόγω της χωρίς όρια εκμετάλλευσης της φύσης από τον άνθρωπο για σκοπούς «ανάπτυξης», ιδίως κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα, η ισορροπία αυτή διαταράχτηκε.
- **Περιβάλλον:** Το σύνολο των φυσικών, χημικών, βιολογικών παραγόντων και κοινωνικών συντελεστών που έχουν επίδραση στη φύση και στις δραστηριότητες του ανθρώπου. Διακρίνουμε το «φυσικό περιβάλλον» και το «ανθρωπογενές».
- **Καταστροφή του περιβάλλοντος:** α) Η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας λόγω της μόλυνσης των φυσικών στοιχείων, της εξάντλησης των φυσικών πόρων και της αλλοίωσης του φυσικού χώρου, β) η καταστροφή του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ως πολιτιστικής κληρονομιάς.
- **Ρύπανση του περιβάλλοντος:** Διακρίνεται σε ατμοσφαιρική ρύπανση, θαλάσσια ρύπανση, ρύπανση του εδάφους, ρύπανση των χώρων κοινής χρήσης, ηχορύπανση.
- **Ανάπτυξη και περιβάλλον:** Αίτημα της εποχής είναι να τεθεί η βιομηχανική και τεχνολογική ανάπτυξη κάτω από την αίρεση ανθρώπινων οικολογικών κριτηρίων.
- **Περιβαλλοντική συνείδηση και προγράμματα ελέγχου:** Διεθνείς οργανισμοί, κράτη και ιδιώτες, εργάζονται για την εύρεση της «χρυσής τομής» μεταξύ βιομηχανικής ανάπτυξης και διατήρησης του περιβάλλοντος καταστρώνοντας προγράμματα για τον έλεγχο της καταστροφής του περιβάλλοντος και την υιοθέτηση προστατευτικής για το περιβάλλον συμπεριφοράς. Η 5η Ιουνίου ορίστηκε από τον ΟΗΕ ως Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος.

2. Ενεργειακό πρόβλημα

Τεστ

Σπαταλούμε άσκοπα ενέργεια;

Έχετε συνειδητοποιήσει τη σημασία του ενεργειακού προβλήματος; Συμβάλλετε στα μέτρα της «ενεργειακής πολιτικής»; Απαντήστε με ειλικρίνεια στις ερωτήσεις και θα σας πούμε... Μην μπαίνετε στον πειρασμό να διαλέξετε εκείνη την απάντηση που «φαίνεται σωστή». «Σωστές» είναι μόνο οι ειλικρινείς απαντήσεις.

1. Για το ενεργειακό σκέφτεστε:

- α) οι επιστήμονες θα το λύσουν;
- β) είναι ευθύνη της Κυβέρνησης;
- γ) μπορώ να συμβάλω στην αντιμετώπισή του;

2. Θέλετε να πάτε το απόγευμα στο φροντιστήριο και δεν μπορείτε να πάτε με τα πόδια:

- α) χρησιμοποιείτε το λεωφορείο;
- β) αναγκάζετε τους γονείς σας σε «ειδικά δρομολόγια»;
- γ) οργανώνετε ομάδες με γειτονόπουλα και σας μεταφέρουν με τη σειρά οι γονείς σας;

3. Ανάβετε την τηλεόραση:

- α) απλώς για «συντροφιά» χωρίς να την παρακολουθείτε;
- β) μόνο όταν σας ενδιαφέρει μια σειρά και στο μεσοδιάστημα (στο χρόνο μεταξύ δύο σειρών που σας ενδιαφέρουν) την κλείνετε;
- γ) και ανάβετε ταυτόχρονα ραδιόφωνο ή μαγνητόφωνο κ.ά.;

4. Ανοίγετε το ψυγείο:

- α) κάθε φορά που σηκώνεστε από τη μελέτη ή την τηλεόραση (κι αυτό γίνεται συχνά), για να «τσιμπήσετε» κάτι;
- β) και το αφήνετε ανοικτό μέχρι να «διαλέξετε» τι θα πάρετε ή μέχρι να βρείτε ποτήρι, να ανοίξετε αναψυκτικό, να ξαναβάλετε το υπόλοιπο πίσω...
- γ) μόνο όταν πραγματικά χρειάζεστε κάτι και το κλείνετε γρήγορα;

5. Σχετικά με τη θέρμανση:
- α) χρησιμοποιείτε ηλεκτρική σόμπα;
 - β) φροντίζετε να διατηρείτε τη θερμοκρασία του χώρου που κινείστε στους 18-20°;
 - γ) ανοίγετε λίγο το παράθυρο για να φύγει η υπερβολική θερμότητα;
6. Ανάβετε τα θερμοσίφωνα:
- α) πολλή ώρα πριν χρησιμοποιήσετε ζεστό νερό;
 - β) χωρίς να ελέγξετε πρώτα αν υπάρχει ήδη ζεστό νερό;
 - γ) τόσο ώρα όσο χρονομετρήσατε ότι χρειάζεται για να ζεσταθεί το νερό;
7. Στο σπίτι κάποιος ξέχασε ένα φως αναμμένο
- α) το σβήνετε, εφόσον σας ενοχλεί;
 - β) σηκώνεστε πάντα και το σβήνετε;
 - γ) δεν προσέχετε αν υπάρχουν «ξεχασμένα» αναμμένα φώτα;
8. Βγαίνοντας από την τάξη προσέχετε ότι το φως είναι αναμμένο:
- α) το σβήνετε;
 - β) βγαίνετε και φωνάζετε σε κάποιον να το σβήσει;
 - γ) το αφήνετε, γιατί θα το σβήσει η καθαρίστρια;

ΠΩΣ ΝΑ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΘΕΙΤΕ

1.	α: 5	β: 0	γ: 10
2.	α: 5	β: 0	γ: 10
3.	α: 0	β: 10	γ: 5
4.	α: 5	β: 0	γ: 10
5.	α: 5	β: 10	γ: 0
6.	α: 0	β: 5	γ: 10
7.	α: 5	β: 10	γ: 0
8.	α: 10	β: 5	γ: 0

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ Η ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ ΣΑΣ

0-35

Είστε ζημιά για την οικονομία του τόπου! Φαίνεστε να κυνηγάτε σκόπιμα το περιττό· όλος ο θόρυβος για το ενεργειακό πρόβλημα δεν έφτασε στα αυτιά σας ή δεν καταλάβατε ποτέ τη σχέση μεταξύ εξοικονόμησης ενέργειας και αντιμετώπισης του ενεργειακού προβλήματος. Πάντως είναι βέβαιο ότι...δεν πληρώνετε εσείς την ενέργεια που σπαταλάτε.

40-60

Δεν είναι προκλητική η αντιενεργειακή πολιτική που ακολουθείτε πολλές φορές. Πάντως η συμπεριφορά σας δεν άλλαξε λόγω ενεργειακού προβλήματος. Πολλές φορές συμπεριφέρεστε σωστά, χωρίς όμως να συνειδητοποιείτε το πρόβλημα. Δε σπαταλάτε ενέργεια, αλλά δεν έχετε ακόμη αποκτήσει «ενεργειακή συνειδηση».

65-80

Είναι φανερό ότι ο τρόπος συμπεριφοράς σας προσαρμόστηκε στα μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας. Έχετε αντιληφθεί πως η συμβολή του κάθε ατόμου μπορεί να είναι σημαντική για την αντιμετώπιση του ενεργειακού προβλήματος.

(Α) Η ενέργεια στη ζωή μας

«Εξοικονόμηση ενέργειας», «ενεργειακή κρίση», «νέες πηγές ενέργειας», «ενεργειακή συνειδηση», είναι οι νέες έννοιες που μπήκαν τα τελευταία χρόνια στη ζωή μας από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τις διάφορες «εκστρατείες» όλων των κρατών για την αντιμετώπιση του «ενεργειακού προβλήματος».

Η μείωση των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου είναι γεγονός ανησυχητικό, έστω κι αν οι «κρίσεις» του 1973 και του 1979 που οδήγησαν σε υπερδιπλασιασμό της παραγωγής του πετρελαίου είναι σε μεγάλο βαθμό «πλαστές», όπως δείχνει και η σχετική μείωση της τιμής του πετρελαίου από χώρες του ΟΠΕΚ κατά το Φεβρουάριο του 1983. Το πρόβλημα της εξάντλησης των γνωστών αποθεμάτων του πετρελαίου σε καθορισμένο χρονικό διάστημα, όπως προβλέπουν ο ειδικοί, έχει τεράστιες οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνέπειες σε παγκόσμια κλίμακα. Η τρίτη ενεργειακή κρίση τον Αύγουστο του 1990, μετά την εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, ανέβασε την τιμή του πετρελαίου ως τα 40 δολάρια το βαρέλι. Η ανοδική πορεία της τιμής του πετρελαίου συνεχίζεται και σήμερα (Οκτώβρης 2004, 50 δολάρια το βαρέλι).

Σε πολλές καθημερινές εκδηλώσεις της ζωής μας χρησιμοποιούμε την ενέργεια που εγκλείουν τα διάφορα φυσικά σώματα και που η τεχνολογία με ειδικούς μηχανισμούς μάς βοηθά να τη μετατρέπουμε από τη μια μορφή στην άλλη: για να ετοιμάσουμε φαγητό, ανάβουμε τη γκαζιέρα, μετατρέποντας έτσι τη χημική ενέρ-

γεια του υγραερίου σε θερμική· μέσω των ηλεκτροπαραγωγών σταθμών, με την καύση του πετρελαίου, παράγεται ηλεκτρική ενέργεια που στη συνέχεια τη μετατρέπουμε σε θερμική ή φωτιστική. Για τις μεταφορές μας η θερμική ενέργεια καύσης του πετρελαίου μετατρέπεται σε κινητική ενέργεια του αυτοκινήτου κ.ο.κ.

Είναι φανερό πως από τη στιγμή που η τεχνολογία χρησιμοποίησε τη φυσική ενέργεια των σωμάτων, μετατρέποντάς την σε διάφορες μορφές στα επιτεύγματά της, και από τη στιγμή που τα επιτεύγματα αυτά παραδόθηκαν στην κατανάλωση με τη μορφή διάφορων απαραίτητων πια για τη ζωή μας συσκευών (αυτοκίνητα, συσκευές κλιματισμού, ραδιόφωνα, τηλεοράσεις, φωτιστικές συσκευές κ.ά.), δεν είναι δυνατό το «ενεργειακό πρόβλημα» να μην επηρεάζει άμεσα τη ζωή του καθενός.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Μονάδα κατανάλωσης ενέργειας κατά πρόσωπο (1996)

Β. Αμερική	5587
Αυστραλία	5861
Ιαπωνία	3661
Κύπρος.....	2015
Κίνα.....	709
Σρι Λάνκα	139

(B) Τι είναι το ενεργειακό πρόβλημα

Γιατί όμως μιλούμε για «ενεργειακό πρόβλημα», για έλλειψη δηλαδή ενέργειας ή περιορισμό στις δυνατότητες χρησιμοποίησής της; Οι πηγές ενέργειας που έχει στη διάθεσή του ο άνθρωπος είναι πάρα πολλές: υγρά, στερεά και αέρια καύσιμα, ο πυρήνας των ατόμων, χημικά στοιχεία, ο αέρας, η γη, η υδατόπτωση. Η παραγωγή όμως ενέργειας τα τελευταία 50 χρόνια, που η κατανάλωση ενέργειας υπερδιπλασιάστηκε ιδίως στις βιομηχανικές χώρες, γίνεται σχεδόν αποκλειστικά από τα υγρά καύσιμα της οικογένειας του αργού πετρελαίου (βενζίνη, φωτιστικό πετρέλαιο, γκαζόιλ (ντήζελ), μαζούτ, υγραέριο). Αυτός ο περιορισμός στην εκμετάλλευση μιας μόνο πηγής ενέργειας είχε ως αποτέλεσμα, από τη μια, την αναστολή εκμετάλλευσης άλλης πηγής και, από τη άλλη, την κατανάλωση του μεγαλύτερου μέρους των γνωστών αποθεμάτων των πηγών πετρελαίου. Επομένως, όταν μιλούμε σήμερα για ενεργειακή κρίση, εννοούμε την έλλειψη αρκετής ποσότητας πετρελαίου για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών.

Το ενεργειακό πρόβλημα συνίσταται βασικά στην εξάρτηση της οικονομίας των δυτικών χωρών από τις χώρες του ΟΠΕΚ (κατέχουν το 65% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου) και στον κίνδυνο εξάντλησης των αποθεμάτων υγρών καυσίμων με τρόπο που να μην καλύπτονται οι ενεργειακές ανάγκες της ανθρωπότητας για πολύ ακόμα. Τα τελευταία χρόνια οι δυτικές χώρες που εφάρμοσαν μακροπρόθεσμη ενεργειακή πολιτική εξαρτώνται συνεχώς και λιγότερο από την παραγωγή του ΟΠΕΚ, με αποτέλεσμα τα παγκόσμια αποθέματα ν' ανέλθουν στο 1 τρισεκατομμύριο βαρέλια, η ζήτηση να περιοριστεί και τον Ιούνιο του 1990 οι χώρες του ΟΠΕΚ να αναγκαστούν να περιορίσουν την παραγωγή τους.

Ο.Π.Ε.Κ.

ΑΛΓΕΡΙΑ – ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ – ΓΚΑΜΠΟΝ – ΗΝΩΜΕΝΑ
ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ – ΙΝΔΟΝΗΣΙΑ – ΙΡΑΝ – ΙΡΑΚ –
ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΣ – ΚΑΤΑΡ – ΚΟΥΒΕΙΤ – ΛΙΒΥΗ –
ΝΙΓΗΡΙΑ – ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

Οι τρεις ενεργειακές «κρίσεις»

Μέχρι το 1950 οι συνολικές ανάγκες των διάφορων χωρών σε ενέργεια καλύπτονταν από στερεές καύσιμες ύλες (γαιάνθρακες, λιγνίτη), ενώ το πετρέλαιο αντιπροσώπευε μόνο το 1/10 της συνολικής κατανάλωσης. Η ανακάλυψη όμως στη Μέση Ανατολή σημαντικών κοιτασμάτων πετρελαίου που αντλείται εύκολα κι έχει χαμηλό κόστος παραγωγής οδήγησε μεταξύ 1960-1970 στην υψηλή προσφορά πετρελαίου με χαμηλές τιμές. Εξάλλου το γεγονός ότι η Μέση Ανατολή ήταν σε θέση να εξάγει τεράστιες ποσότητες πετρελαίου και να καλύπτει τις ενεργειακές ανάγκες όλου σχεδόν του κόσμου, οδήγησε τη μεγάλη πλειονότητα των Κρατών, που δεν είναι αυτόνομα σε πετρέλαιο, να εισάγουν σε χαμηλές τιμές το πετρέλαιο που χρειάζονταν για την κάλυψη των αναγκών τους. Έτσι, η Ιαπωνία και η Ευρώπη, παρόλο ότι εισήγαν ως τώρα περισσότερο από το 95% του πετρελαίου που καναλάωναν, ήταν σε θέση λόγω της χαμηλής τιμής που το προμηθεύονταν να συναγωνίζονται στα βιομηχανικά προϊόντα την Αμερική. Μ' αυτό είναι φανερό πως η οικονομία των χωρών που εισήγαν πετρέλαιο ενισχύονταν σημαντικά μια και οι προνομιούχες πετρελαιοπαραγωγές χώρες (Σαουδική Αραβία, Περσία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Κουβέιτ, Ιράκ, Λιβύη, Αλγερία, Νιγηρία, Βενεζουέλα, Ινδονησία) προμήθευαν τεράστιες ποσότητες πετρελαίου σε πολύ χαμηλές τιμές.

Πολλοί εμπειρογνώμονες πιστεύουν πως οι «κρίσεις» είναι «πλαστές» κι όχι πραγματικές. Βέβαια το σίγουρο είναι ότι οι γνωστές σήμερα πηγές πετρελαίου είναι εξαντλήσιμες· υπολογίζεται ότι με το σημερινό ρυθμό κατανάλωσης έχουν ζωή 30 χρόνια. Τι όμως προκαλεί τις «κρίσεις» σε συγκεκριμένο χρόνο;

Η συγκρότηση το 1960 του ΟΠΕΚ, του Οργανισμού Πετρελαιοεξαγωγικών Κρατών, δημιούργησε το μεγαλύτερο μονοπώλιο του εμπορίου μια και ο οργανισμός αυτός ανέλαβε να καθορίζει τον όγκο παραγωγής και τους όρους εμπορίας του πετρελαίου, με αποτέλεσμα ολόένα και περισσότερο οι οικονομίες των χωρών που εισήγαν πετρέλαιο να βασίζονται στις αποφάσεις του ΟΠΕΚ κι όχι στο δικό τους προγραμματισμό. Εξάλλου, η ένταση και οι συγκρούσεις που χαρακτηρίζουν τις αραβοϊσραηλινές σχέσεις οδήγησαν τις αραβικές χώρες στο να χρησιμοποιούν το πετρέλαιο ως όπλο και τη διακοπή των προμηθειών ως μέσο πολιτικής πίεσης. Μετά την απόφαση των πετρελαιοπαραγωγών χωρών το 1973 για καθορισμό των τιμών του πετρελαίου αποκλειστικά και μόνο από τις χώρες αυτές, οι τιμές του πετρελαίου αυξάνονταν συνεχώς και από το 1973 μέχρι το 1974 τετραπλασιάστηκαν.

Από την άλλη η πολιτική αναταραχή στο Ιράν είχε ως επακόλουθο την πλήρη διακοπή της παραγωγής αρχικά και τη μειωμένη παραγωγή μετέπειτα, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί σημαντική έλλειψη στην αγορά και αύξηση των τιμών της προσφοράς. Έτσι μέσα στο 1978-79 οι τιμές του πετρελαίου διπλασιάστηκαν και πάλι.

Οι δύο λόγοι που αναφέραμε πιο πάνω, η πολιτική των χωρών του ΟΠΕΚ και η διακοπή παραγωγής του Ιράν, που είχαν ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη αύξηση των τιμών του πετρελαίου και τη μείωση του ρυθμού διάθεσής του, συνέβαλαν ώστε να χαρακτηριστεί η ενεργειακή κρίση της δεκαετίας του 1970-80 (πρώτη το 1973-74, δεύτερη το 1979) ως πλαστή.

Η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ τον Αύγουστο του 1990 προκαλεί την τρίτη ενεργειακή κρίση. Η τιμή του πετρελαίου έφτασε ως τα 40 δολάρια το βαρέλι (από 21 δολάρια πριν την κρίση), γιατί παρατηρήθηκε αυξημένη ζήτηση λόγω του κινδύνου ευρύτερης σύρραξης ή και περιορισμού της παραγωγής λόγω της κρίσης γενικά στον Αραβικό Κόλπο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A) Συμπληρώστε τις πιο κάτω απαντήσεις:

1. α) «Ενεργειακό πρόβλημα γενικά σημαίνει.....

β) «Ενεργειακή κρίση» σήμερα σημαίνει

2. α) «Πραγματική ενεργειακή κρίση» έχουμε όταν

3. α) Τα αίτια της ενεργειακής κρίσης της δεκαετίας του 1970-80 είναι:

α) πραγματική έλλειψη των καυσίμων, δηλαδή

β) παροδική μείωση της παραγωγής πετρελαίου, δηλαδή

γ) η πολιτική των χωρών του ΟΠΕΚ, δηλαδή

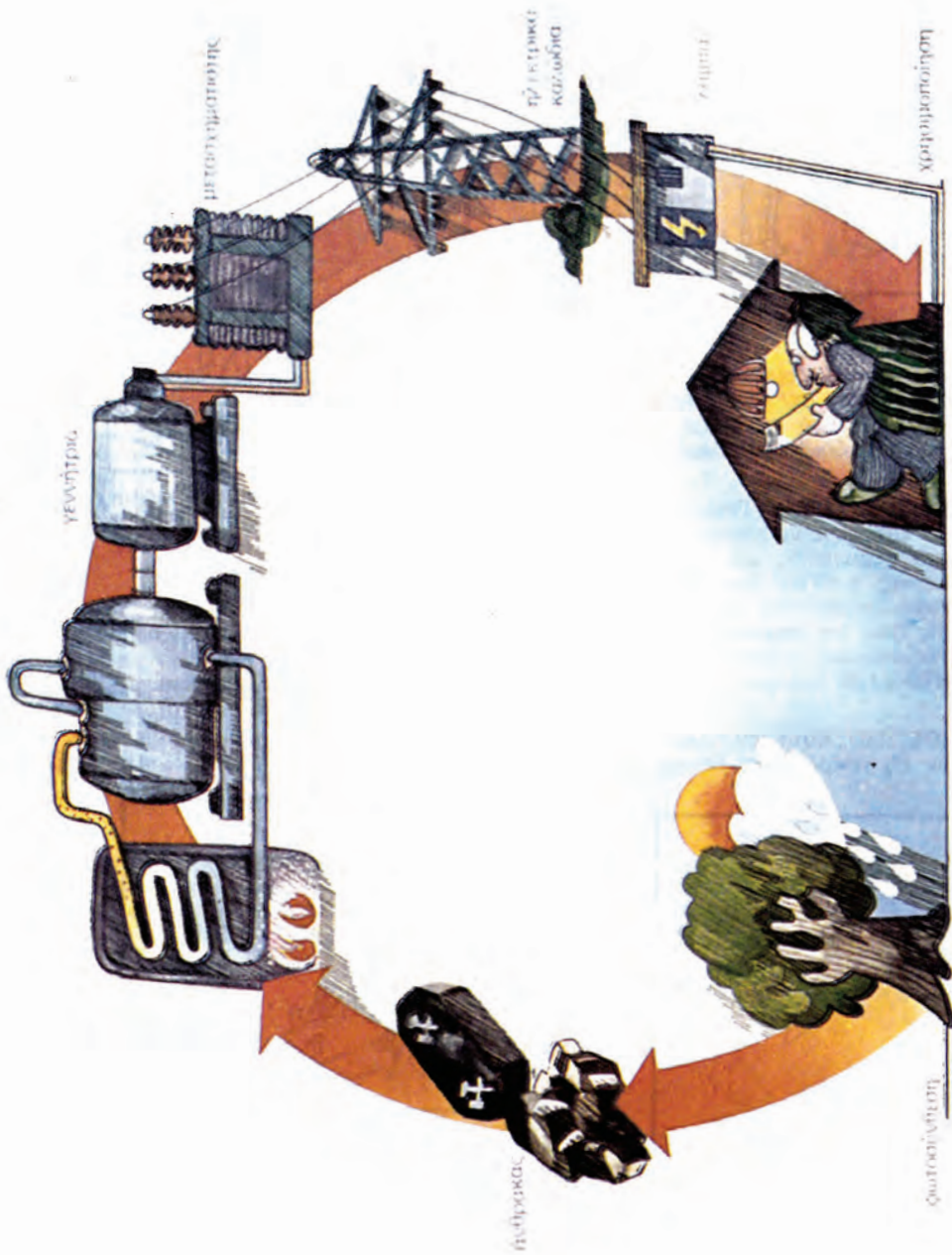

ΚΑΛΥΨΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

ΤΟ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΕΚΑΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ – ΕΤΟΣ 2000

ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΕΞΑΓΩΓΗ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ
ΗΠΑ14,86	ΚΟΥΒΕΪΤ17	ΗΠΑ31,2
ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ....4,8	ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ 14	ΡΩΣΙΑ12,7
ΡΩΣΙΑ9,0	ΙΡΑΝ13	ΙΑΠΩΝΙΑ8,3
ΚΟΥΒΕΪΤ.....2,8	ΙΡΑΚ.....11	ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ5,2
ΣΑΟΥΔ. ΑΡΑΒΙΑ12,7		ΓΑΛΛΙΑ4,3
ΙΡΑΝ.....5,1		ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ4,3

- 1) Ποια η σχέση ΗΠΑ, Ρωσίας, Ευρώπης, Μέσης Ανατολής ως προς το πετρέλαιο στους πιο πάνω τομείς;
- 2) Ποιες χώρες επηρεάζονται περισσότερο από την ενεργειακή κρίση (να τις κατατάξετε ιεραρχικά) και γιατί;

Η αλυσίδα μετατροπής της ενέργειας

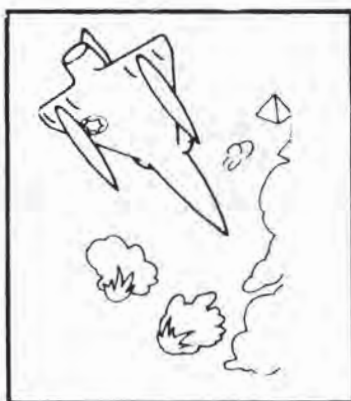
Ο Ο.Π.Ε.Κ ΚΑΙ Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ

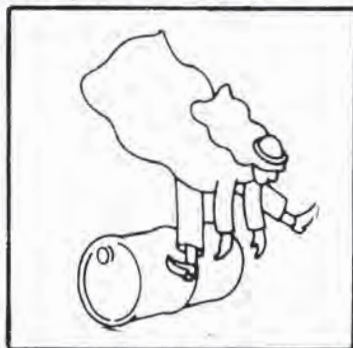
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1960: Η Σαουδική Αραβία, το Ιράν, το Ιράκ, το Κουβέιτ και η Βενεζουέλα συνέστησαν Καρτέλ - τον ΟΠΕΚ και καθόρισαν την τιμή του πετρελαίου στα 1.80 δολάρια το βαρέλι.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1964: Παρόλο που δεν κατάφερε να καθορίσει ποσοστά παραγωγής για κάθε χώρα-μέλος, ο ΟΠΕΚ διαπραγματεύθηκε μεγαλύτερο μερίδιο κέρδους από τις πετρελαιοπαραγωγές εταιρίες. Επίσημη τιμή του ΟΠΕΚ: 1.80 δολάρια το βαρέλι.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1967: Κατά τον πόλεμο των έξι ημερών στη Μέση

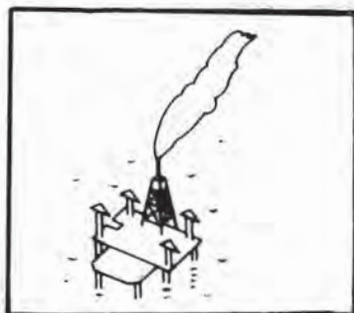

Ανατολή οι Αραβικές χώρες αξίωσαν να μπουκοταριστούν οι δυτικές χώρες που υποστήριξαν τον Ισραήλ, αλλά δυο μέλη του ΟΠΕΚ - η Βενεζουέλα και το Ιράν - αρνήθηκαν να υπερψηφίσουν. Το μπουκοτάζ απέτυχε. Τιμή 1.80 δολάρια το βαρέλι.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1969: Ανακαλύφθηκε πετρέλαιο στη Βόρεια Θάλασσα. Απειλείται ο ΟΠΕΚ. Τιμή 1.80 δολάρια το βαρέλι.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1970: Αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο κρατικοποίησης μερικές εταιρίες πετρελαιοειδών ενέδωσαν στις αξιώ

σεις της Λιβύης για περισσότερα λεφτά. Τιμή 1.80 δολάρια το βαρέλι.

Ο Ο.Π.Ε.Κ ΚΑΙ Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΦΕΡΒΟΥΑΡΙΟΣ 1971: Εικοσιτρείς εταιρείες πετρελαιοειδών υπέγραψαν συμφωνία με τον ΟΠΕΚ για αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Ο ΟΠΕΚ γίνεται καρτέλ. Τιμή 2.18 δολάρια το βαρέλι.

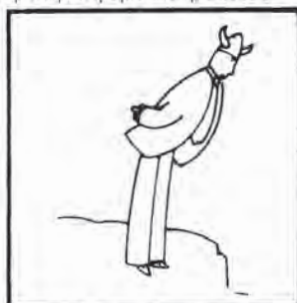
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1973: Οι αραβικές χώρες διέκοψαν τις εξαγωγές πετρελαίου προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο ΟΠΕΚ διπλασίασε την τιμή του πετρελαίου στα 5.12 δολάρια το βαρέλι.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1974: Επαναλαμβάνονται οι εξαγωγές πετρελαίου στις Ηνωμένες Πολιτείες αλλά σε διπλάσια τιμή, 10.95 δολάρια το βαρέλι.

ΙΑΝ.-ΦΕΒΡ. 1979: Μετά την επικράτηση του Χομείνι στην Περσία η παραγωγή του περσικού πετρελαίου πέφτει στα 500,000 βαρέλια τη μέρα από τα έξι εκατομμύρια. Ανεβαίνουν πάλι οι τιμές. Η τιμή του ΟΠΕΚ κατά μέσο όρο 14.59 δολάρια το βαρέλι.

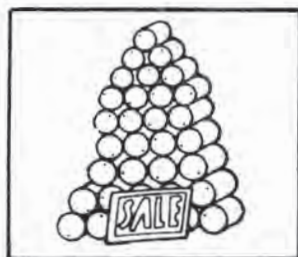

ΜΑΪΟΣ 1981: Ο ΟΠΕΚ ανέβασε την τιμή του πετρελαίου στα 35 δολάρια το βαρέλι αλλά αντιμετωπίζει πρόβλημα πλεονάσματος στην αγορά πετρελαίου.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1983: Σ' έκτακτη σύνοδο του στη Γενεύη, ο ΟΠΕΚ απέτυχε ν' αντιμετωπίσει τη μείωση της τιμής του πετρελαίου από ορισμένες χώρες μέλη του. Μέση τιμή 33 δολάρια το βαρέλι.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1986: Η τιμή του πετρελαίου μειώνεται σημαντικά λόγω υπερπαραγωγής από χώρες του ΟΠΕΚ και μείωσης της ζήτησης από χώρες της Δύσης. Τιμή 10 δολάρια το βαρέλι.

ΙΟΥΝΙΟΣ 1990: Συμφωνία όλων των χωρών του ΟΠΕΚ για περιορισμό της παραγωγής τους σε 22,5 εκ. βαρέλια. Τιμή 21 δολάρια το βαρέλι.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1990: Εισβολή του Ιράκ στα Κουβέιτ. Οικονομικός αποκλεισμός του Ιράκ. Κίνδυνος σύρραξης στον Κόλπο. Τιμή πετρελαίου μέχρι 40 δολάρια το βαρέλι.

(Γ) Σημασία και συνέπειες του ενεργειακού προβλήματος

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε το ρόλο της ενέργειας για τη λειτουργία και ανάπτυξη μιας σύγχρονης οικονομίας, καθώς και για την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου κάθε λαού. Τι θα σήμαινε η έλλειψη δυνατότητας για χρησιμοποίηση της ενέργειας; Σημαίνει μείωση στη βιομηχανική παραγωγή, υποβάθμιση της γεωργίας, δυσχέρειες στις μεταφορές, κινδύνους για τη δημόσια υγεία, κάμψη του πολιτισμού γενικά και παγίδευση του χρόνου του ανθρώπου σε τομείς και ασχολίες από τις οποίες η σύγχρονη τεχνολογία τον απελευθέρωσε.

Η υπερβολική αύξηση στις τιμές πετρελαίου που επιβάλλουν κατά καιρούς οι χώρες του ΟΠΕΚ οξύνει πληθωριστικά φαινόμενα σ' ολόκληρο τον κόσμο, ανατρέπει τους προϋπολογισμούς και τα ισοζύγια πληρωμών όλων των χωρών, ενώ παράλληλα προκαλεί άνοδο της ανεργίας. Όλα αυτά αντανακλούν στα εισοδήματα των πολιτών των χωρών που εισάγουν πετρέλαιο για την κάλυψη των αναγκών τους, γιατί αυξάνονται υποχρεωτικά οι δαπάνες τους, ενώ χάνουν τη σταθερή τους αξία τα εισοδήματά τους, οι αποταμιεύσεις και οι επιχειρήσεις τους.

Εκτός όμως από τις κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της ενεργειακής κρίσης, πόσο σημαντικές είναι και οι πολιτικές συνέπειες; Εκτός του ότι χρησιμοποιείται το πετρέλαιο από τις χώρες του ΟΠΕΚ ως πολιτικό όπλο, όπως αναφέραμε πιο πάνω, διευρύνεται το χάσμα μεταξύ της οικονομίας, άρα και της πολιτικής ισχύος των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών· για τις αναπτυσσόμενες χώρες η συνεχής ανατίμηση του πετρελαίου σημαίνει την παγίδευση της οικονομίας τους σε υπέρογκα εξωτερικά χρέη και ανακοπή της βιομηχανικής τους ανάπτυξης.

Από την άλλη, οι διεθνείς και διμερείς σχέσεις των διάφορων κρατών από το 1973 που ξέσπασε η πρώτη ενεργειακή κρίση αναπροσαρμόστηκαν με κριτήριο την επάρκεια σε πετρέλαιο και οι διάφορες περιοχές του κόσμου «απέκτησαν αξία» ανάλογη με τα κοιτάσματα πετρελαίου που κρύβουν ή πιστεύεται πως κρύβουν στα εδάφη τους.

Για να φανεί η παγκόσμια σημασία σε όλους τους τομείς της ενεργειακής κρίσης παραθέτουμε το πιο κάτω απόσπασμα σχετικής μελέτης για τις επιπτώσεις της τρίτης ενεργειακής κρίσης.

«Σενάριο Β: Τα στρατεύματα των Ην. Πολιτειών και των άλλων χωρών παραμένουν στον Κόλπο έτοιμα για πολεμική κλιμάκωση χωρίς όμως πολεμική αναμέτρηση, ενώ συνεχίζονται οι προσπάθειες για διπλωματική λύση. Μέση τιμή πετρελαίου για το 1991: 28-30 δολάρια το βαρέλι.

- Η οικονομία των Ην. Πολιτειών που εισέρχεται ήδη σε φάση ύφεσης και παρουσιάζει μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα θα επιβαρυνθεί με 30 δισεκ. δολάρια για εισαγωγές πετρελαίου, ο δε πληθωρισμός θα αυξηθεί κατά 2 σχεδόν μονάδες και θα ξεπεράσει το 7%.
- Το Η.Β. που έχει ήδη ψηλό πληθωρισμό κινδυνεύει να υποστεί ύφεση. Αν εξασθενήσει περισσότερο, θα υπάρξει αντίκτυπος και στις οικονομικές του σχέσεις με την Κύπρο. Κυρίως θα επηρεασθούν οι εξαγωγές και το τουριστικό ρεύμα από το Η.Β. και σε κάποιο βαθμό οι καταθέσεις σε ξένο συνάλλαγμα στην Κύπρο.
- Η Γερμανία και σε μικρότερο βαθμό η Ιαπωνία και Γαλλία δε θα υποστούν ύφεση, γιατί οι οικονομίες τους είναι δυναμικές καθότι έχουν ισχυρό εξαγωγικό προσανατολισμό, η εγχώρια ζήτηση (επενδύσεις κλπ) είναι έντονη και ήδη επαγρυπνούν για τον πληθωρισμό και ακολουθούν περιοριστική νομισματική πολιτική. Επιπρόσθετα, εφαρμόζουν επιτυχημένη μακροπρόθεσμη ενεργειακή πολιτική μετά το πλήγμα που δέχθηκαν στις προηγούμενες δύο κρίσεις.
- Οι οικονομικές συνθήκες θα χειροτερέψουν σε ορισμένες χώρες της κοινότητας όπως η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Ιρλανδία, καθώς επίσης και στη Σουηδία και στη Φιλανδία από τις οποίες θα πρέπει να αναμένουμε κάποια πτωτική τάση σε τουριστικό ρεύμα. Από την άλλη πλευρά, όμως, οι οικονομίες της Νορβηγίας, Δανίας, Ολλανδίας, Ελβετίας και Ιταλίας μπορούν να αντέξουν την κρίση αρκεί να μην είναι παρατεταμένη.
- Η διεθνής ύφεση θα μειώσει τους ρυθμούς ανάπτυξης των εξαγωγικών χωρών της Ν. Κορέας, Ταϊουάν, Χογκ-Κογκ και Σιγκαπούρης και, τέλος,
- Οι χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής με τα μεγάλα εξωτερικά τους χρέη και τη μεγάλη εξάρτηση από το πετρέλαιο θα αντιμετώπισουν τεράστιες οικονομικές δυσκολίες».

«Η τρίτη ενεργειακή κρίση και σε επιπτώσεις της στην οικονομία του τόπου» - Μελέτη της Λαϊκής Τράπεζας: Λευκωσία, 1990.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Γράψτε τρεις συνέπειες, για κάθε τομέα, από μια μακροχρόνια ενεργειακή κρίση:

α) οικονομικές

β) κοινωνικές

γ) πολιτικές

2. Ποια η σχέση μεταξύ εθνικού εισοδήματος ενός κράτους και της κατανάλωσης ενέργειας και γιατί;

3. α) Πώς παρουσιάζεται η σύγχρονη επικαιρότητα στην πιο κάτω εικόνα;

β) Να επισημάνετε βασικές συνέπειες από την αύξηση της τιμής του πετρελαίου.

(Δ) Οι λύσεις του προβλήματος

Σύμφωνα με όσα αναφέραμε πιο πάνω καταλήγουμε σε τρεις σημαντικές διαπιστώσεις:

1. Η κατανάλωση ενέργειας δεν είναι δυνατό να μειωθεί σημαντικά χωρίς επιπτώσεις στο βιοτικό επίπεδο και την οικονομική δύναμη των χωρών του σύγχρονου κόσμου.
2. Το πετρέλαιο είναι εξαντλήσιμο.
3. Για οικονομικούς, πολιτικούς και αναπτυξιακούς λόγους δεν μπορούν οι καταναλώτριες χώρες να εξαρτώνται από τις μονομερείς αποφάσεις των χωρών του ΟΠΕΚ.

Με βάση τις πιο πάνω διαπιστώσεις οι περισσότερες χώρες έθεσαν τρεις στόχους στην ενεργειακή τους πολιτική αποβλέποντας στη σταδιακή αντιμετώπιση του ενεργειακού προβλήματος. Οι στόχοι είναι:

1. Η αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από την αύξηση της κατανάλωσης πετρελαίου.
2. Η δημιουργία των προϋποθέσεων για ικανοποιητικότερο ενεργειακό εφοδιασμό με την εκμετάλλευση άλλων πηγών ενέργειας και τη μεγαλύτερη δυνατή ανάπτυξη ενδογενών ενεργειακών πόρων.
3. Ο καθορισμός ορίων στις εισαγωγές πετρελαίου και ο περιορισμός των εισαγωγών στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Προϋποθέσεις για την εφαρμογή των πιο πάνω στόχων είναι:

- α) η τεχνολογία δε θα περιοριστεί ξανά στη χρήση ενέργειας που προέρχεται από μια μόνο πηγή.
- β) οι διάφορες χώρες θα στηρίξουν την κατανάλωση ενέργειας σε ενδογενείς πόρους, ώστε να μην εξαρτώνται απόλυτα από τις εισαγωγές.
- γ) η χρήση οποιασδήποτε μορφής ενέργειας θα προσβλέπει στην εξοικονόμηση ενέργειας τόσο στις βιομηχανικές εγκαταστάσεις όσο και στον εξοπλισμό και τις μεταφορές, ώστε ο ίδιος βαθμός ανάπτυξης να επιτυγχάνεται με λιγότερη χρήση ενέργειας.

Πολλές είναι οι μορφές ενέργειας που είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν σε αντικατάσταση του πετρελαίου: πυρηνική (από τη σχάση των πυρήνων του ατόμου), αιολική (από την ενέργεια του αέρα), υδροηλεκτρική (από το «λευκό άνθρακα»), ηλιακή (από τη συγκέντρωση της θερμότητας των ηλιακών ακτίνων), ενέργεια από οργανικές ουσίες, ενέργεια από τα διάφορα απορρίμματα, το κάρβουνο, παλιρροιακή ενέργεια κ.ά. Καμιά από αυτές δεν έχει μόνο πλεονεκτήματα και καμιά δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί με τον ίδιο τρόπο και με τις ίδιες δαπάνες από όλες τις χώρες. Η πυρηνική ενέργεια, για παράδειγμα, που επίμονα μελετήθηκε για την αντικατάσταση του πετρελαίου, εκτός από οικονομικές δυσκολίες (τεράστιες δαπάνες για την ευρεία χρησιμοποίησή της) και τις τεχνικές (κίνδυνοι από τα ραδιενεργά κατάλοιπα και τους πυρηνικούς αντιδραστήρες), δημιουργεί προβλήματα περιβαλλοντολογικά (ρύπανση του περιβάλλοντος και καταστροφή του οικολογικού συστήματος της γης), καθώς και ηθικούς ενδοιασμούς (διάδοση των πυρηνικών όπλων, κατοχή πυρηνικών υλών από τρομοκράτες κ.ά.). Από την άλλη, η υδροηλεκτρική ενέργεια αποκλειστικά χρησιμοποιείται στην Αίγυπτο, την Γκάνα και την Παραγουάη από το «λευκό άνθρακα» που προσφέρουν οι ποταμοί Νείλος, Βόλτας και Παρανά. Πόσες όμως άλλες χώρες έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες από τους ποταμούς τους; Ο άνθρακας, πάλι που χρησιμοποιήθηκε ήδη πριν από το πετρέλαιο, είναι πραγματικά καταστροφικός, λόγω του διοξειδίου του άνθρακα που απελευθερώνεται κατά την καύση του, τόσο για το περιβάλλον όσο και για την υγεία του ανθρώπου. Όσο για την ηλιακή ενέργεια, μόνο οι χώρες με μεγάλη ηλιοφάνεια μπορούν με μικρές δαπάνες να τη χρησιμοποιήσουν κυρίως για σκοπούς θέρμανσης και τελευταία για μετατροπή της σε ηλεκτρική ενέργεια (φωτοβολταϊκά).

ΣΚΗΣΕΙΣ

- a) *Εντοπίστε τις δύο εναλλακτικές πηγές ενέργειας που εξαρτώνται από τον καιρό.*
- β) *Σε ποιες περιοχές μπορούν να χρησιμοποιηθούν, με ποια πλεονεκτήματα και ποιους περιορισμούς;*

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ χρησιμοποιεί την πτώση και ανύψωση των κυμάτων, για να κινεί τα σώματα. Στη συνέχεια μπορεί να μετατραπεί σε ηλεκτρισμό.

Η ΓΕΩΘΕΡΜΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ χρησιμοποιεί τη θερμότητα που εκλύεται από το εσωτερικό της Γης. Αυτή η θερμότητα παράγει ατμούς που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ηλεκτρισμού.

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΛΥΤΗ ΜΕΘΑΝΙΟΥ παράγεται από τη διάλυση των φυτικών και ζωικών απορριμμάτων και την παραγωγή καύσιμου αερίου.

Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ χρησιμοποιεί ραδιενεργά συστατικά, για να παράγει θερμότητα που στη συνέχεια μετατρέπεται σε ηλεκτρισμό.

Η ΗΛΙΑΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ χρησιμοποιεί τον ήλιο για τη θέρμανση νερού και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

2. *Ποιες εναλλακτικές πηγές ενέργειας μπορούμε να έχουμε στο σπίτι;*
3. *Πολλοί θεωρούν ότι η πυρηνική ενέργεια είναι η καλύτερη πηγή ενέργειας για το μέλλον. Διαβάστε τις δηλώσεις 1-8, που φαίνονται πιο κάτω, και ταξινομήστε αυτές κάτω από τους τίτλους «Υποστηρικτές της πυρηνικής ενέργειας» - «Αντίθετοι» και συζητήστε σε ομάδες και ύστερα στην τάξη το θέμα: «Είναι η πυρηνική ενέργεια η καλύτερη πηγή ενέργειας για το μέλλον»;*

1. Ένα δυστύχημα σε πηγές πυρηνικής ενέργειας θα μπορούσε να στοιχίσει το θάνατο όχι μόνο στους εργατές, αλλά και στους ανθρώπους που κατοικούν στις γύρω περιοχές.
2. Έτσι και εγκαθιδρυθεί ένας σταθμός πυρηνικής ενέργειας, η πυρηνική ενέργεια είναι φτηνή σε σύγκριση με το πετρέλαιο.
3. Οι προμήθειες πετρελαίου και βενζίνης εξαφανίζονται με γοργό ρυθμό. Η ατομική ενέργεια, η ηλιακή και η παραγόμενη από τα κύματα θα χρειαστούν πάρα πολύ καιρό για ν' αναπτυχθούν.
4. Τα κατάλοιπα των σταθμών πυρηνικής ενέργειας είναι ραδιενεργά. Παραμένουν θανατηφόρα για εκατοντάδες χρόνια.
5. Η Ινδία μόλις έχει προβεί στο φυσικό συνεπακόλουθο από την εγκαθίδρυση σταθμού πυρηνικής ενέργειας: στην κατασκευή πυρηνικών όπλων.
6. Ο παγκόσμιος πληθυσμός ανέρχεται με πολύ γοργό ρυθμό. Πρέπει σύντομα να έχουμε στη διάθεσή μας μια νέα πηγή ενέργειας.
7. Δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι θα έχουμε σταθερή προμήθεια πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή, εφόσον εκεί θα υπάρχει κάποιος πόλεμος.
8. Οι πυρηνικοί σταθμοί είναι πολύ δαπανηροί στο στάδιο της εγκαθίδρυσής τους και δεν παρέχουν πολλές ευκαιρίες για μόνιμη εργοδότηση.

“Η φθηνότερη μορφή ενέργειας σήμερα στις βιομηχανικά προηγμένες χώρες είναι εκείνη που βγαίνει από τον περιορισμό της σπατάλης. Μια επένδυση σε εγχείρημα εξοικονόμησης ενέργειας θα αποδώσει πολύ περισσότερο από όσο μια επένδυση σε νέες μορφές ενέργειας. Σε ότι αφορά το πετρέλαιο ειδικά, η επένδυση σε μεθόδους εξοικονόμησης ενέργειας, που θα οδηγούσε στον περιορισμό της κατανάλωσης, κατά ένα βαρέλι ημερησίως, δεν φθάνει καν το μισό της επένδυσης, που θα χρειαζόταν για την παραγωγή ενός επιπλέον βαρελιού ημερησίως. Σε μια εποχή, κατά την οποία υπάρχει μεγάλη έλλειψη πετρελαίου, δεν έχει νόημα οι εταιρείες πετρελαιοειδών να επενδύσουν μεγάλα ποσά στην επέκταση της παραγωγικής των ικανότητας, όταν πολύ μικρότερα ποσά χρημάτων, δαπανώμενα για την εφαρμογή μεθόδων περιορισμού της κατανάλωσης πετρελαίου, θα απέδιδαν πολύ περισσότερα.

Ανάμεσα στους πολλούς λόγους που επιβάλλουν την εξοικονόμηση ενέργειας ο πιο σημαντικός είναι ίσως ότι η ανθρωπότητα δεν έχει ακόμα στην διάθεσή της ικανοποιητικές εναλλακτικές λύσεις για το πετρέλαιο. Αν λοιπόν η μετάβασή μας από την εποχή του πετρελαίου στη διάδοχό της πρόκειται να γίνει με τρόπο ομαλό, πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξοικονόμηση του υπάρχοντος πετρελαίου στα διάφορα κοιτάσματα ανά την υφήλιο.

Λέστερ Μπράουν

«Ενέργεια η επερχόμενη μεταβολή»

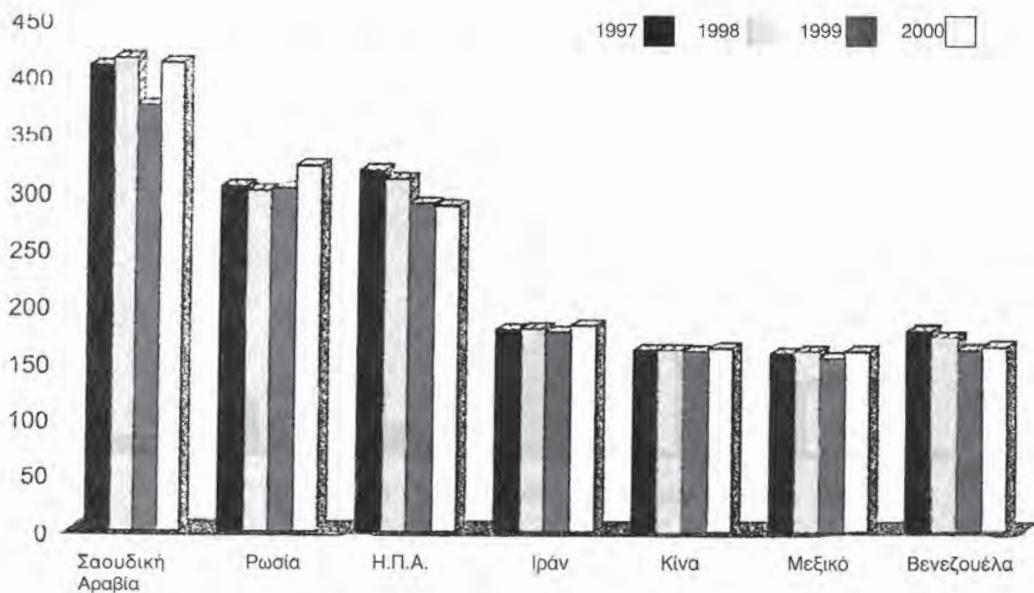
Ακόμη όμως κι αν υπερπηδηθούν όλες οι δυσκολίες για την αντικατάσταση του πετρελαίου με άλλη μορφή ενέργειας, το βέβαιο είναι πως η αντικατάσταση αυτή δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στην άλλη ούτε μπορούν να εγκαταλειφθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα και μαζικά όλα τα επιτεύγματα της τεχνολογίας που στηρίχτηκαν στην ενέργεια από το πετρέλαιο. Τι απομένει λοιπόν για να μην οδηγηθούμε σε αδιέξοδο και σε επικίνδυνο κλονισμό της σύγχρονης οικονομίας, των διεθνών σχέσεων και του επιπέδου ζωής του σύγχρονου ανθρώπου;

Τι σημαίνει εξοικονόμηση της ενέργειας;

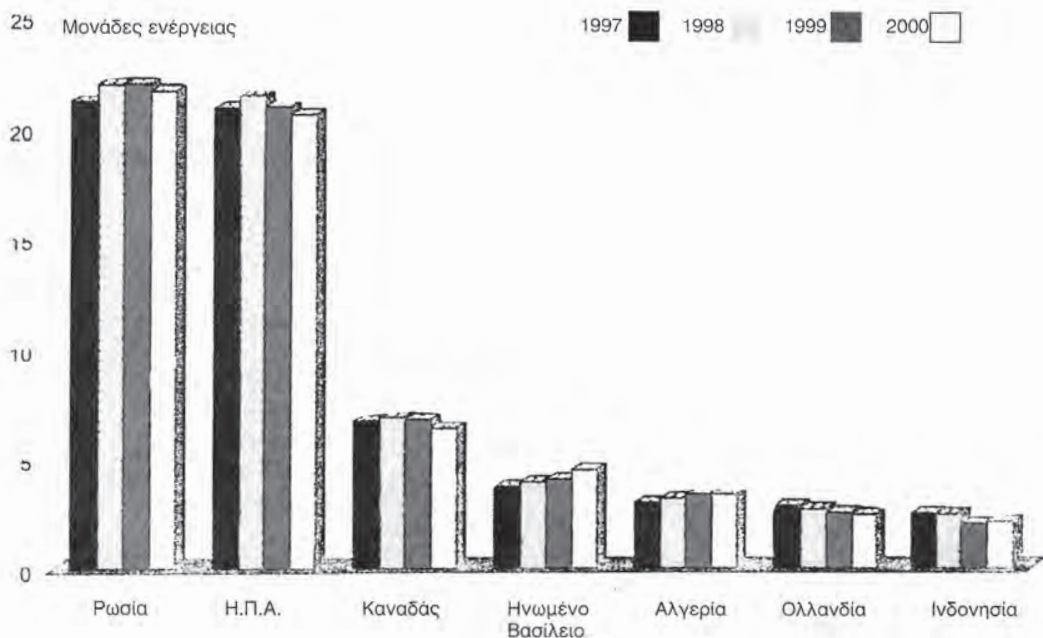
Οποσδήποτε δε σημαίνει περιορισμό της ενέργειας σε ποσοστά που να ανακόπτεται η ανάπτυξη ενός Κράτους ή η άνετη διαβίωση των πολιτών. Σημαίνει περιστολή της σπατάλης που γίνεται είτε από άγνοια είτε από ατελείς μηχανικές εγκαταστάσεις είτε από αμέλεια. Επομένως ο ρόλος της διαφώτισης των πολιτών για το πώς και από πού μπορούν να εξοικονομήσουν ενέργεια είναι καθοριστικός για τη δημιουργία ενεργειακής συνείδησης και την αντιμετώπιση του ενεργειακού προβλήματος. Το ίδιο σημαντικό είναι και ο ρόλος του κράτους ως δημιουργού κινήτρων για εξοικονόμηση ενέργειας· τέτοια κίνητρα είναι η εξασφάλιση χαμηλού κόστους για τις απαραίτητες μηχανικές προσαρμογές (θερμική μόνωση των σπιτιών, επιλογή συσκευών οικιακού και βιομηχανικού εξοπλισμού με οικονομικότερο ρυθμό λειτουργίας), η βελτίωση του αστικού και υπεραστικού συγκοινωνιακού δικτύου κ.ά.

Κάθε ενεργειακή επομένως πολιτική για την αντιμετώπιση του ενεργειακού προβλήματος έχει ως βασικό στόχο την εξοικονόμηση της ενέργειας και δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη δημιουργία “**ενεργειακής συνείδησης**”, την ανάπτυξη δηλαδή διαθέσεων και την υιοθέτηση συμπεριφοράς που αποβλέπουν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό στην περιστολή της σπατάλης και στην πραγματοποίηση οικονομίων.

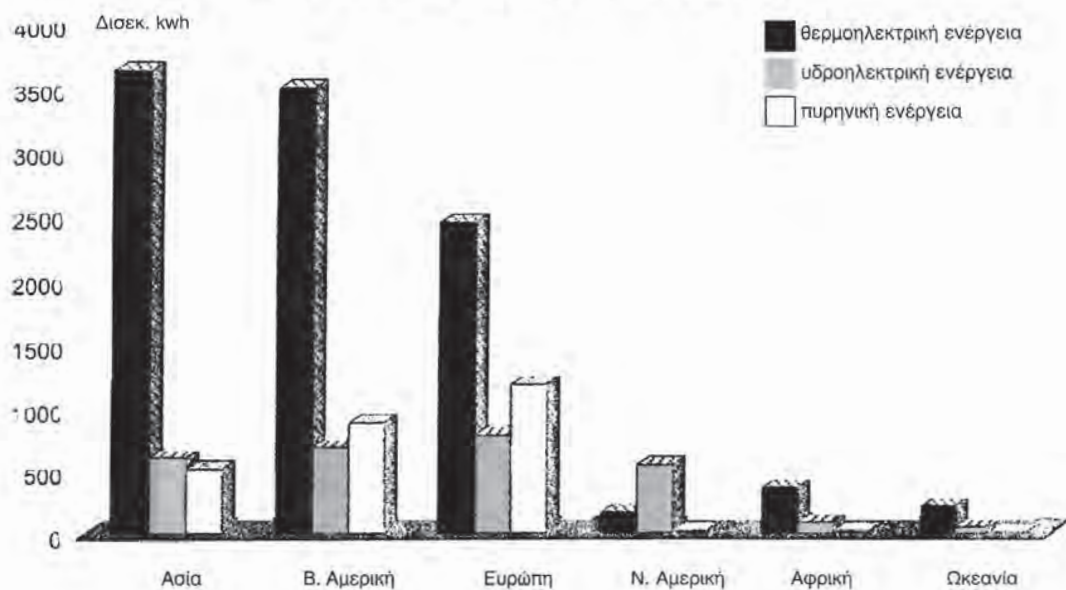
ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ (2000)
Οι κυριότερες πετρελαιοπαραγωγές χώρες

Οι κυριότερες χώρες παραγωγής φυσικού αερίου

Παραγωγή ηλεκτρισμού κατά τύπο (2000)

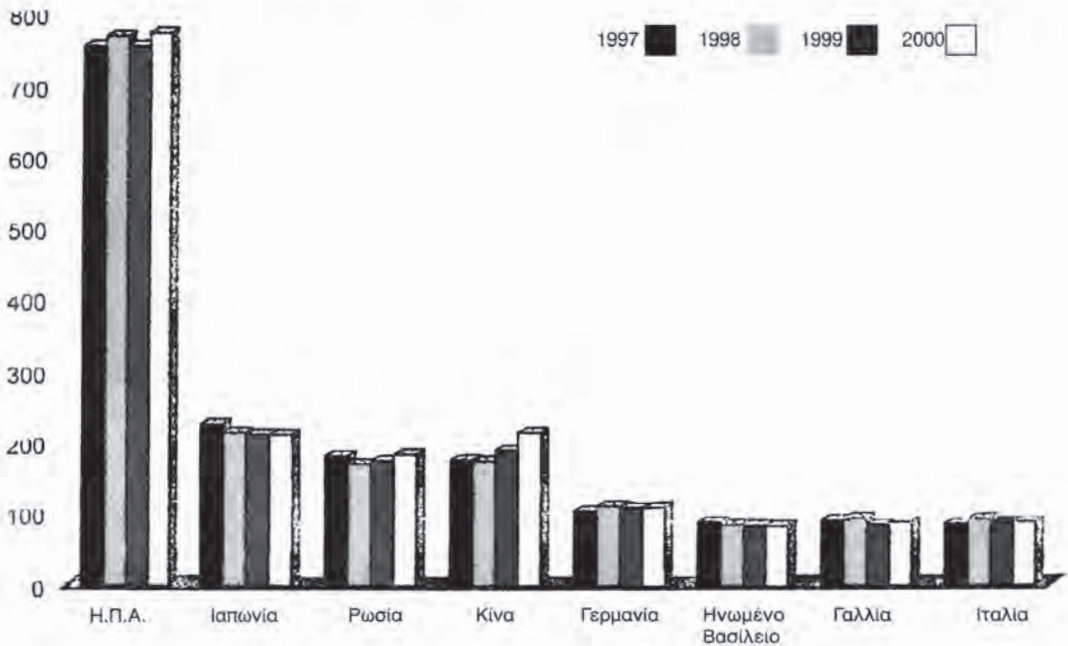

(Ε) Το ενεργειακό πρόβλημα και η Κύπρος

Οι ενεργειακές ανάγκες της Κύπρου καλύπτονται σχεδόν εξ ολοκλήρου από την εισαγωγή πετρελαίου με όλες τις δυσμενείς συνέπειες που αναφέραμε πιο πάνω από τις συνεχείς ανατιμήσεις του, 5% της καταναλισκόμενης ενέργειας συλλέγεται από ηλιακά σώματα, που αντιστοιχεί σε 8 εκ. Κυπριακές λίρες.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ 2001

Κατανάλωση καυσίμων σε μετρικούς τόνους

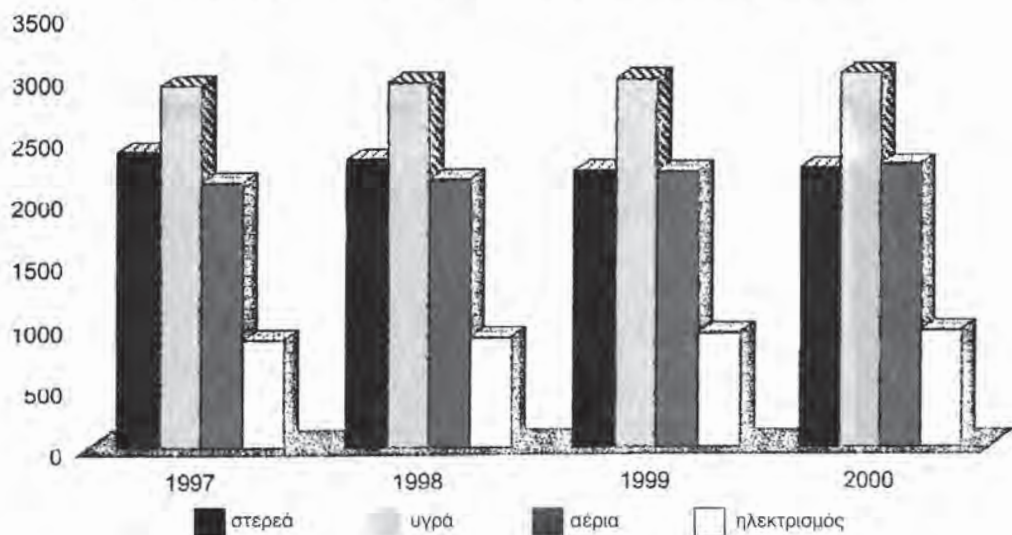

Η κατανομή ενέργειας στην Κύπρο είναι κυρίως καταναλωτική, επειδή ένα πολύ μεγάλο ποσοστό της (70,7%) απορροφάται από τον οικιακό, τον εμπορικό και τον τομέα των μεταφορών, ενώ περίπου το 24% χρησιμοποιείται για τη βιομηχανία. Επίσης, η κατανάλωση ενέργειας αυξάνεται με ρυθμό ταχύτερο από το εθνικό εισόδημα, ενώ στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και σε πολλές άλλες ο ρυθμός αυτός είναι το πολύ ίσος. Από αυτά γίνεται φανερό πως στην Κύπρο σπαταλούμε ενέργεια και πως η σημαντικότερη οικονομική επένδυση τόσο του κράτους όσο και του κάθε πολίτη για τα προσεχή χρόνια βρίσκεται στην εφαρμογή μέτρων για εξοικονόμηση ενέργειας. Αξιοσημείωτο είναι ότι το 23% περίπου της

αξίας του εισαγόμενου πετρελαίου μετατρέπεται από την Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου σε ηλεκτρική ενέργεια. Τα εισαγόμενα προϊόντα πετρελαίου είναι το 11% των συνολικών εισαγωγών και αντιστοιχούν στο 115% των εγχώριων εξαγωγών της Κύπρου.

ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ 2001

Παγκόσμια κατανάλωση ενέργειας για εμπορικούς σκοπούς

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Δώστε το περιεχόμενο των εννοιών «ενεργειακή πολιτική», «ενεργειακή συνείδηση», «ενεργειακό πρόβλημα», «εξοικονόμηση ενέργειας».
2. Οι περισσότεροι μελετητές του ενεργειακού προβλήματος πιστεύουν σήμερα πως «για να προωθηθεί η ιδέα της εξοικονόμησης ενέργειας απαιτείται να λάβει τη σχετική πρωτοβουλία το κράτος». Η πρωτοβουλία αυτή περιλαμβάνει μέτρα «δευλεαστικά» για τους πολίτες, όπως επιχορήγηση άτοκων δανείων για θερμικές μονώσεις, χρηματοδότηση ερευνών για εγκαταστάσεις και μηχανισμούς εξοικονόμησης ενέργειας, πριμοδοτήσεις όσων παρουσιάζουν για τρεις συνεχείς μήνες μειωμένο ως ένα ποσοστό (20 ή 30%) το λογαριασμό ηλεκτρικού ρεύματος κ.ά. Περιλαμβάνει επίσης μέτρα «αναγκαστικά» όπως τα «μονά ζυγά», την απαγόρευση λειτουργίας των πρατηρίων βενζίνης τα Σαββατοκυριακά κ.ά.

Συζητήστε το θέμα: «Αναγκαστικά» ή «δευλεαστικά» για τους πολίτες πρέπει να είναι τα μέτρα που θα λάβει το κράτος για την εξοικονόμηση ενέργειας;

3. Πιο κάτω δίνονται οι τομείς κατανάλωσης ενέργειας και στον πρώτο τομέα, των μεταφορών, προτείνονται μέτρα και τρόποι για την εξοικονόμηση ενέργειας. Εισηγηθείτε, σύμφωνα με το παράδειγμα αυτό, μέτρα και τρόπους εξοικονόμησης ενέργειας στους άλλους τομείς. Συζητήστε στην τάξη και αξιολογήστε τα διάφορα μέτρα που θα εισηγηθείτε· κάνετε το ίδιο και για τα μέτρα του πρώτου τομέα.

ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΤΕ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

ΤΟΜΕΙΣ

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ

A: ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

- βελτίωση του συγκοινωνιακού δικτύου
- αναδιοργάνωση των αστικών συγκοινωνιών
- διαφοροποίηση των ωρών εργασίας των διάφορων επαγγελματιών και υπηρεσιών
- καθορισμός ανώτατου ορίου ταχύτητας
- περιορισμός των ωρών εργασίας των πρατηρίων βενζίνης
- διακοπή των ευκολιών για αγορά ιδιωτικών αυτοκινήτων
- απαγόρευση διακίνησης βαρέων οχημάτων τις ώρες κυκλοφοριακής αιχμής
- καθιέρωση πιστοποιητικού ελέγχου της καλής λειτουργίας των οχημάτων
- συστηματική ενημέρωση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας για "σωστό οδήγημα"
(= αποφυγή άσκοπων στάσεων και επιταχύνσεων κ.ά.)

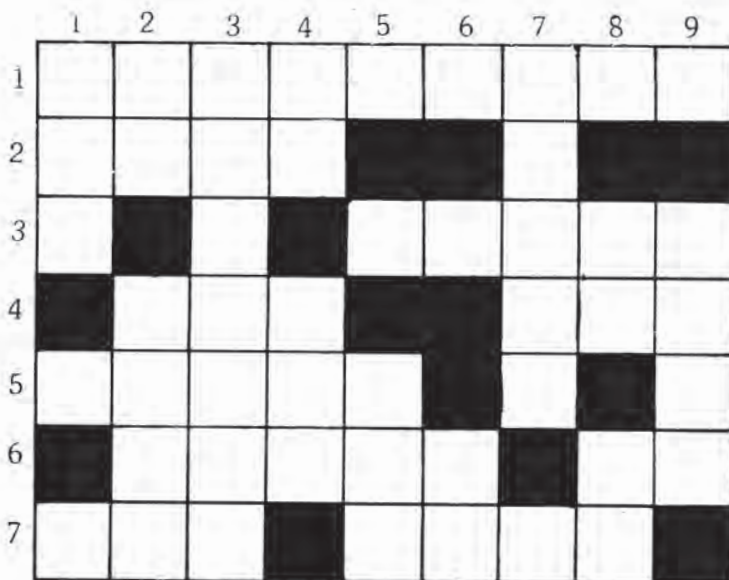
B: ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΣ

(Φωτισμός, θέρμανση, ηλεκτρικές μηχανές, εξοπλισμός κουζίνας)

Γ: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

(απώλεια θερμότητας στα ηλεκτρικά μηχανήματα)

ΑΥΤΑ ΤΑ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ;

ΚΑΘΕΤΑ

1. Πρώτο συνθετικό πόλεων της Βραζιλίας της χώρας που πιστεύεται πως έχει στο έδαφος της πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου, ανεκμετάλλευτα μέχρι σήμερα (αντίστροφα).
2. Έχει πολύ πετρέλαιο.
3. Ονομάζεται και έτσι η ενέργεια που κινεί το αυτοκίνητο.
4. Από την ενεργειακή κρίση επηρεάζεται κάθε άνθρωπο.
5. Οποσδήποτε δεν είναι ανθ... το εθνικό εισόδημα των χωρών που έχουν χαμηλή ενεργειακή κατανάλωση.
6. Λόγω της ενεργειακής κρίσης ισοδυναμεί με ... το ... (αρχικά).
7. Η πυρηνική, η αιολική, η ηλιακή είναι ορισμένες της ενέργειας (ενικός).
8. Γράμματα από την Ιαπωνία, τη χώρα που στη δεκαετία 1960-70 εισήγαγε τους περισσότερους τόνους πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή.
9. Σύμφωνα με τις στατιστικές, αυτή καταναλώνει περισσότερη ενέργεια στον οικιακό τομέα από την κάτοικο του χωριού.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

1. Είναι ο πρώτος στόχος κάθε ενεργειακής πολιτικής.
2. Οι πολιτικές αναταραχές εκεί συνέβαλαν έμμεσα στην ενεργειακή κρίση του 1978.
3. Όταν τα χρησιμοποιούσαν δεν κατανάλωναν ενέργεια.
4. α) Στις περισσότερες χώρες έτσι εμφανίζεται το ποσοστό ύψους του εθνικού εισοδήματος και της ενεργειακής κατανάλωσης.
β) Στην Αίγυπτο παράγεται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τα νερά του Νείλου.
5. Σήμερα είναι πλαστή ή πραγματική;
6. α) Το σπαταλούμε, όταν σπαταλούμε ενέργεια (αντίστροφα)
β) Τα αρχικά του ημικρατικού οργανισμού Κύπρου που μετατρέπει το 40% περίπου του εισαγόμενου πετρελαίου σε ηλεκτρική ενέργεια.
7. α) ...+ ένα μας κάνουν τρία, όταν δεν έχουμε ενεργειακή συνείδηση.
β) Τα αρχικά του οργανισμού των χωρών παραγωγής πετρελαίου που ιδρύθηκε το 1960.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ

● **Ενεργειακό πρόβλημα:** Η μείωση των γνωστών παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου σε βαθμό που να μην επαρκούν για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της ανθρωπότητας για περισσότερο από 30 χρόνια.

● **Ο.Π.Ε.Κ.:** Οργανισμός Πετρελαίου Εξαγωγικών Χωρών. Ιδρύθηκε το 1960 και ανέλαβε να καθορίζει τον όγκο παραγωγής και τους όρους εμπορίας του πετρελαίου των χωρών που περιλαμβάνει.

● **Ενεργειακή κρίση:** Η τεράστια αύξηση της τιμής του πετρελαίου μεταξύ 1970-1982 (από 1.80\$ το βαρέλι έφτασε τα 35\$) και η παράλληλη μείωση του ρυθμού παραγωγής και διάθεσης του πετρελαίου. Η τρίτη ενεργειακή κρίση του 1990 ανέβασε το πετρέλαιο στα 40\$ το βαρέλι.

● **Ανάπτυξη και ενέργεια:** Στις χώρες που η κατανάλωση ενέργειας είναι μεγάλη είναι αρκετά υψηλό και το εθνικό εισόδημα, άρα και το βιοτικό επίπεδο του λαού. Επομένως η αδυναμία των χωρών να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες έχει τεράστιες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνέπειες.

● **Εξοικονόμηση ενέργειας:** Βασικός στόχος της ενεργειακής πολιτικής είναι η εξοικονόμηση ενέργειας, δηλαδή ο περιορισμός της σπατάλης και της διαφυγής ενέργειας. Εξοικονόμηση ενέργειας επιδιώκεται στον τομέα των μεταφορών, τον οικιστικό, το βιομηχανικό, τον εμπορικό με διάφορα “αναγκαστικά” και “δελεαστικά” μέτρα εκ μέρους των Κυβερνήσεων και με προσπάθεια δημιουργίας “ενεργειακής συνείδησης”.

● **Ενεργειακό πρόβλημα και Κύπρος:** Οι ανάγκες της Κύπρου σε ενέργεια καλύπτονται εξ ολοκλήρου από την εισαγωγή πετρελαίου. Η κατανομή ενέργειας είναι στην Κύπρο κυρίως καταναλωτική (72% απορροφάται από τον οικιακό, εμπορικό και τομέα των μεταφορών).

3. Καταναλωτισμός

Τεστ

ΞΕΡΕΤΕ ΝΑ ΨΩΝΙΖΕΤΕ;

Υπογραμμίστε την απάντηση που δικαιολογεί τις αγορές σας:

- Αγοράζετε μια μπλούζα γνωστής μάρκας, διότι**
 1. είναι καλύτερη ποιότητα από την κυπριακή;
 2. είναι ακριβότερη, άρα δίνει αξία στο ντύσιμό σας;
 3. αυτό απαιτεί η μόδα;
 4. μόνο αυτή ικανοποιούσε τις απαιτήσεις σας (χρώμα, σχέδιο, ποιότητα);

- Τελευταία αγοράσατε μια σειρά βιβλίων (ή μια ηλεκτρική συσκευή) από υπάλληλο (πλασιέ) που σας επισκέφτηκε στο σπίτι, διότι**
 1. από καιρό είχατε προγραμματίσει μια τέτοια αγορά;
 2. διαπιστώσατε πως δε σας ήταν δύσκολο να πληρώνετε τις καθορισμένες δόσεις;
 3. σας έπεισε πως ήταν χρήσιμη και συμφέρουσα η αγορά σας;
 4. βρεθήκατε σε δύσκολη θέση και δεν ξέρατε πώς να αρνηθείτε;

- Ψωνίζετε από μια μεγάλη υπεραγορά που είναι ακριβότερη από το μπακάλικο της γειτονιάς σας, διότι**
 1. εκεί υπάρχουν πολλά πράγματα και αποφασίζετε τι θα αγοράσετε, όταν βρεθείτε εκεί;
 2. στο μπακάλικο δεν μπορείτε να πάρετε μόνοι σας αυτό που θέλετε;
 3. η υπεραγορά είναι ο «σύγχρονος» χώρος αγορών;
 4. εκεί μόνο βρίσκετε τα είδη που σας ενδιαφέρουν;

- Αγοράσατε ρούχα την τελευταία φορά, διότι**
 1. είχατε καιρό να φορέσετε κάτι καινούριο;
 2. έπρεπε να επωφεληθείτε από τις εκπτώσεις του καταστήματος από το οποίο συνηθίζετε να ψωνίζετε;
 3. στο τελευταίο πάρτυ των φίλων σας έπρεπε να εμφανιστείτε με κάτι καινούργιο;
 4. ικανοποίησε η αγορά αυτή την ανάγκη σας για ανανέωση ή συμπλήρωση κάτι που σας έλειπε;

❑ Αγοράζετε γραφική ύλη (μολύβια, τετράδια κ.ά.)

1. κάθε φορά που κάτι «νέο» διαφημίζεται στην τηλεόραση;
2. όταν δεν έχετε αρκετά, για να καλύψουν τις ανάγκες σας;
3. όταν έχουν «παράξενα» σχήματα ή μηχανισμούς;
4. κάθε φορά που ένα είδος γίνεται «μόδα» μεταξύ των συμμαθητών σας;

❑ Όταν κάνετε δώρα προτιμάτε να

1. φωνίζετε από γνωστά καταστήματα, γιατί πιστεύετε πως η ετικέτα στο περιτύλιγμα επηρεάζει εκείνον που το δέχεται;
2. διαλέγετε κάτι πρακτικό και χρήσιμο;
3. διαλέγετε κάτι πρωτότυπο και εντυπωσιακό, έστω και άχρηστο;
4. διαλέγετε κάτι πολυδιαφημισμένο, γιατί είναι πιθανό να τράβηξε την προσοχή εκείνου που θα το δεχτεί;

❑ Θέλετε να έχετε πολλά λεφτά στη διάθεσή σας, για να

1. μπορείτε να ξεδεύετε πολλά;
2. νιώθετε οικονομική άνεση και ασφάλεια;
3. γεμίζετε το ερμάρι σας ρούχα και το σπίτι σας ηλεκτρικές συσκευές;
4. έχετε ό,τι επιθυμήσετε;

ΟΔΗΓΙΕΣ

- α) Κάνετε στην τάξη το τεστ σημειώνοντας ο καθένας τις απαντήσεις που δικαιολογούν έστω και ορισμένες φορές (δεν είναι απαραίτητο πάντα να γίνεται το ίδιο) τις αγορές σας.
- β) Καταγράψτε ποιες απαντήσεις έδωσαν οι συμμαθητές σας (πόσοι την 1, πόσοι τη 2 κ.ο.κ.).
- γ) Προσπαθήστε, τέλος, να βρείτε τις «σωστές απαντήσεις», αυτές δηλαδή που δείχνουν πως οι αγορές σας γίνονται για να καλύψουν πραγματικές ανάγκες κι όχι ανάγκες «δημιουργημένες», για να προάγουν τον καταναλωτισμό.
- δ) Ποια συμπεράσματα βγάζετε από τις απαντήσεις των συμμαθητών σας;

Καταναλωτισμός είναι η τάση για επέκταση της αγοραστικής συμπεριφοράς του ατόμου με τρόπο που να ξεπερνά το στάδιο της κάλυψης των βασικών και άμεσων αναγκών του.

Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, οι απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνικής ζωής και οι τάσεις ευδαιμονισμού, καθώς και η τεχνική των διαφημίσεων και η ανεπτυγμένη τεχνολογία με τη μαζική παραγωγή προϊόντων οικονομικά προσιτών στον καθένα, προκάλεσαν την υπερπαραγωγή και την υπερκατανάλωση.

Οι συνέπειες από την αυξανόμενη αγοραστική δραστηριότητα, που έγινε στις μέρες μας αυτοσκοπός, είναι αρνητικές τόσο για τον άνθρωπο ως άτομο όσο και για την κοινωνία και για τον παγκόσμιο πολιτισμό.

(Α) Τι είναι ο καταναλωτισμός και πώς δημιουργείται

• Το πρόβλημα του καταναλωτισμού δημιουργείται, όταν η επιθυμία για αγορά και κατανάλωση χάνει κάθε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες του ανθρώπου, όταν γίνεται ένας καταλυτικός παράλογος σκοπός.

Αρχικά η ιδέα της κατανάλωσης περισσότερων και καλύτερων πραγμάτων στηριζόταν στην προσδοκία πως ένας άνθρωπος θα περνούσε καλύτερη, πιο ικανοποιητική ζωή. Η κατανάλωση ήταν μέσο για ένα σκοπό, ενώ σήμερα φαίνεται ότι στην κοινωνία της αφθονίας έχει γίνει αυτοσκοπός. Αυτοσκοπός, γιατί πολλές φορές τα πράγματα που αγοράζουμε και καταναλώνουμε πολύ λίγη σχέση έχουν προς τη χρήση ή την ευχαρίστηση που μας δίνουν· ξεπερνούν κατά πολύ τις άμεσες ανάγκες μας.

Για πολλά πράγματα δεν προβάλλεται καν ο ισχυρισμός χρήσης· τα αποκτούμε απλώς για να τα έχουμε και ικανοποιούμαστε με τη δίχως χρήση κατοχή τους. Παραδείγματα υπάρχουν πολλά. Το πανάκριβο σερβίτσιο φαγητού ή το κρυστάλλινο βάζο που ποτέ ή σπάνια χρησιμοποιούμε, μήπως σπάσει και αναριθμητά άλλα αποτελούν παραδείγματα ευχαρίστησης για τη κατοχή και όχι για τη χρήση.

(B) Αίτια του καταναλωτισμού

Πολλά είναι τα αίτια για την αύξηση του καταναλωτισμού. Τα σημαντικότερα είναι:

1. Η διαφήμιση και η τεχνική των πωλήσεων.

Στο καταναλωτικό κοινό υποβάλλονται αντιλήψεις, με τη βοήθεια εντατικής διαφήμισης, που αποβλέπουν στο να πείσουν με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο ότι η ευτυχία είναι απόρροια της κατοχής και χρήσης αγαθών και ότι, κατά συνέπεια, όσο πιο πολλά αγαθά παράγουμε και καταναλώνουμε, τόσο πιο μεγάλη γίνεται η ευτυχία μας.

Η κατεύθυνση που δίνει η διαφήμιση στην κατανάλωση αγαθών επηρεάζει τη δομή των αναγκών και τις εξογκώνει δημιουργώντας καινούριες επιθυμίες στο άτομο. Οι καθημερινές εντυπώσεις, οι ερεθισμοί, οι εικόνες, τα συνθήματα που στην αρχή περνούν απαρατήρητα ή θεωρούνται χωρίς νόημα επηρεάζουν το άτομο σιγά-σιγά και κατευθύνουν στο τέλος τη συμπεριφορά του.

Εξάλλου η τεχνική των πωλήσεων προσπαθεί να επηρεάσει μονομερώς τον καταναλωτή αντί να τον πληροφορήσει· κι έτσι τον παρασύρει σε αγορές αγαθών που αργότερα αποδεικνύεται ότι δε χρειάζονται.

«Κί' έτσι ο καταναλωτής αποβαίνει μια τέλεια μαριονέτα του παραγωγού...

«Η διαφήμιση προσφέρει τα μέτρα για τον έλεγχο του τι επιτρέπεται να κατέχει ο καθένας και προκαθορίζει πότε θα πρέπει να το αποκτήσει. Η διαφήμιση σημαίνει επιταγές για την καταναλωτική ισχύ. Εάν κάποιος δεν θέλει ν' ακολουθήσει αυτές τις επιταγές και κατ' ακολουθία τους κανόνες συμπεριφοράς που περιμένει η κοινωνία, εκτίθεται στον κίνδυνο των κοινωνικών κυρώσεων...

Με το περιεχόμενό της η διαφήμιση δημιουργεί αναλογίες μεταξύ της συνηθισμένης κοινωνικής πραγματικότητας του ανθρώπινου βίου και του κόσμου των αγαθών, καλλιεργεί μια δαρκή τάση να εκφράζεται ο άνθρωπος μέσω του κόσμου των αγαθών και να προσπαθεί να ξεπερνά τα προσωπικά και τα κοινωνικά του προβλήματα με τις αγορές καταναλωτικών αγαθών. Τα είδωλα, οι υποδείξεις, οι συστάσεις δείχνουν το δρόμο που οδηγεί μακριά από τις απογοητεύσεις που προέρχονται από την εργασία και την κοινωνική αποξένωση.

Δύναμη, αγάπη, ομορφιά, νεότητα, όλες οι επιθυμητές επιτυχίες, μπορούν, εφόσον δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, να επιτευχθούν μέσω της αγοράς των αγαθών. Οι προσφορές καταναλωτικών αγαθών είναι τόσο πολυποικίλες, ώστε κάθε ανικανοποίητη επιθυμία να μπορεί να εξισορροπηθεί με την αγορά ενός αγαθού.»

K. Σημίτης

2. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου

Είναι αλήθεια ότι, εφόσον το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού βρίσκεται σε ένα ανεκτό επίπεδο, υπάρχει μια φυσική ανάγκη για περισσότερη κατανάλωση.

Η σταθερή όμως αύξηση των αναγκών μας ωθεί σε μια συνεχώς μεγαλύτερη προσπάθεια ικανοποίησής τους, μας κάνει να εξαρτιόμαστε απ' αυτές τις ανάγκες και από τους ανθρώπους και τα αντικείμενα με τη βοήθεια των οποίων τις ικανοποιούμε.

"Όσο ανεβαίνει το γενικό βιοτικό επίπεδο, άλλο τόσο αυξάνονται και οι ανάγκες του ανθρώπου".

3. Κοινωνικοί λόγοι

Η κοινωνία αποδίδει μεγάλη σημασία στην ικανότητα πραγματοποίησης ενός ψηλού βιοτικού επιπέδου και γι' αυτό "εκτιμά" τον κάθε άνθρωπο με βάση τα αγαθά που έχει στη διάθεσή του.

Τη ροπή προς την κατανάλωση γεννά το σύστημα των αξιών της κοινωνίας που υπογραμμίζει και τη σημασία της παραγωγής υλικών αγαθών. Παράλληλα δε με την παραγωγή αυξάνουν και τα είδη που νιώθουμε «υποχρεωμένοι» να διαθέτουμε, για να διαφυλάξουμε το γόητρό μας στην κοινωνία.

Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ

Σχολιάστε την εικόνα: Ποιους μηχανισμούς συμβολίζει το χέρι και το σχοινί; Γιατί είναι τοποθετημένα έτσι τα διάφορα αντικείμενα; Πώς παρουσιάζεται ο άνθρωπος και γιατί; Ποιο φαινόμενο επισημαίνεται γενικά;

(Γ) Συνέπειες του καταναλωτισμού

Μερικές από τις πιο σοβαρές συνέπειες του ανεξέλεγκτου καταναλωτισμού είναι:

Εξάντληση πρώτων υλών

Αν η σημερινή κατανάλωση συνεχίσει με τον ίδιο ρυθμό, υπάρχει κίνδυνος να εξαντληθούν σε μερικές δεκάδες χρόνια βασικές πρώτες ύλες που η φύση χρειάστηκε δεκάδες εκατομμύρια χρόνια να τις δημιουργήσει. Το σίδηρο, το αλουμίνιο, το πετρέλαιο, το νερό, τα δέντρα κ.ά. δεν είναι ανεξάντλητα.

Αλλοτρίωση του ανθρώπου

Οι ολοένα καινούργιες ανάγκες που δημιουργούνται στον άνθρωπο, πολλές φορές τεχνητές, τον σπρώχνουν σ' ένα συνεχή αγώνα ικανοποίησής τους, με αποτέλεσμα συνεχώς να είναι εξαρτώμενος άλλων και να υποδουλώνεται σε πράγματα και καταστάσεις. Η πράξη της κατανάλωσης γίνεται ουσιαστικά ικανοποίηση τεχνητά προκαλούμενων φαντασιώσεων.

Δυσμενείς επιδράσεις:

(α) Στο ισοζύγιο πληρωμών

Μια από τις σοβαρότερες συνέπειες της υπερβολικής κατανάλωσης είναι η δυσμενής επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας. Αυτό σημαίνει πως η χώρα αυτή είναι υποχρεωμένη να πληρώνει τεράστια χρηματικά ποσά για την εισαγωγή καταναλωτικών αγαθών, όπως είναι τα είδη πολυτελείας, τα πανάκριβα ποτά και αρώματα, τα ηλεκτρικά είδη κ.ά.

Τούτο ασφαλώς πλήττει περισσότερο τις πιο φτωχές ή τις λιγότερο αναπτυγμένες βιομηχανικά χώρες που δεν μπορούν να κατασκευάσουν τα είδη αυτά και είναι αναγκασμένες να ξοδεύουν για την εισαγωγή τους τεράστια ποσά.

«Περιβαλλόμαστε από πράγματα για την τύχη και την προέλευση των οποίων δε γνωρίζουμε τίποτα. Το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο, και τόσες άλλες πολύπλοκες συσκευές είναι το ίδιο σχεδόν μυστηριώδεις για μας, όπως θα ήταν για τον άνθρωπο ενός πρωτόγονου πολιτισμού. Ξέρουμε πώς να τις χρησιμοποιούμε, δηλ. γνωρίζουμε ποιο κουμπί να στρίψουμε, αλλά δε γνωρίζουμε με βάση ποια αρχή λειτουργούν, εκτός από κάτι πολύ αμυδρό.

Αλλά και τα πράγματα εκείνα που δε βασίζονται πάνω σε δύσκολες επιστημονικές αρχές είναι σχεδόν το ίδιο ξένα για μας. Καταναλώνουμε, όπως και παράγουμε, χωρίς κάποια συγκεκριμένη σχέση προς τα αντικείμενα. Ζούμε σ' έναν κόσμο πραγμάτων και η μόνη μας σύνδεση μ' αυτόν είναι ότι γνωρίζουμε πώς να τα χειριζόμαστε ή να τα καταναλώνουμε».

E. Fromm

(β) Στο επίπεδο των τιμών

Η υπερβολική κατανάλωση οδηγεί σε υψηλή συνολική ζήτηση για αγαθά ή και υπηρεσίες σε μια χώρα. Αν σε μια συγκεκριμένη περίοδο η ζήτηση υπερβαίνει την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών, τότε δημιουργούνται πληθωριστικές πιέσεις, δηλαδή αυξητικές τάσεις στο επίπεδο των τιμών.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποια από τις συνέπειες του καταναλωτισμού θεωρείται ως σημαντικότερη και γιατί;
2. Κάνετε μια έρευνα για το «πόσο η διαφήμιση επηρεάζει τις αγορές μας». Η έρευνα να γίνει με στόχο να δείξει τη διαφορά στα αποτελέσματα, που τυχόν υπάρχει, ανάλογα με το επίπεδο μορφώσεως ή το φύλο ή την ηλικία. (Μια ομάδα μπορεί να αναλάβει έρευνα μεταξύ των μαθητών, άλλη μεταξύ των κατόχων πανεπιστημιακών διπλωμάτων, άλλη μεταξύ των εργαζομένων αποφοίτων δημοτικού κ.ο.κ.)

Ερωτηματολόγιο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί.

- Αν θα αγοράζατε αυτοκίνητο ή φωτογραφική μηχανή (ή κάτι άλλο που σας ενδιαφέρει), πόσο θα επηρέαζαν τις έρευνές σας/την απόφασή σας οι διαφημίσεις της τηλεόρασης;
- Δοκιμάστε το νέο (αναφέρετε ένα είδος που πρόσφατα εμφανίστηκε και διαφημίζεται στην τηλεόραση).
- Για την επιλογή των δώρων-παιγνιδιών που αγοράσατε στις γιορτές σας «βοήθησαν» οι διαφημίσεις της τηλεόρασης;
- Θεωρείτε ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της ποιότητας ενός προϊόντος και της διάρκειας και ποσότητας της διαφήμισής του;
- Από πού θα με συμβουλευάτε να αγοράσω:
 - α) κουρτίνες και κλινοσκεπάσματα;
 - β) έπιπλα;
 - γ)

(Ανάλογα με την απάντηση βλέπουμε αν έχουν επηρεαστεί από τη διαφήμιση: αν μας αναφέρουν ένα όνομα που πολυδιαφημίζεται ή κάποιο άγνωστο κτλ).

(Δ) Προστασία του Καταναλωτή

Ο καταναλωτής γενικά σε μια ελεύθερη οικονομία βρίσκεται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με την τάξη των εμπόρων, των βιομηχάνων, των παραγωγών.

Ο καταναλωτής χρειάζεται προστασία που μπορεί να επιτευχθεί με τρεις τρόπους.

1. Με κυβερνητική προσπάθεια.
2. Με την προσπάθεια ανεξάρτητων οργανισμών.
3. Με την αυτοπροστασία.

Ι. ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ (σε ευρωπαϊκό επίπεδο)

Προστασία του καταναλωτή ασκεί η Κυβέρνηση μέσω:

1. Του Υπουργείου Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού

Στο Υπουργείο αυτό υπάγονται:

α) Ο Κυπριακός Οργανισμός Προτύπων
Ο Κυπριακός Οργανισμός Προτύπων υιοθετεί τα Ευρωπαϊκά πρότυπα, τόσο στα τρόφιμα, όσο και σε άλλα καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες. Με τον τρόπο αυτό ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα να αγοράζει ασφαλή προϊόντα και υπηρεσίες με σαφείς όρους και χωρίς δυσάρεστες εκπλήξεις σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

β) Ο Κυπριακός Οργανισμός Προώθησης Ποιότητας

Η Υπηρεσία αυτή, με χορηγίες από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει την ευθύνη της διαπίστευσης (ελέγχου) των εργαστηρίων, με σκοπό την επίτευξη ψηλού επιπέδου ποιότητας στα προϊόντα.

Μεταξύ των συστημάτων που ελέγχει η υπηρεσία αυτή είναι το σύστημα ελέγχου (HACCP) (Ανάλυση Επικινδυνότητας – Κρίσιμα Σημεία Ελέγχου), που σκοπό έχει να διασφαλίσει τα τρόφιμα και τα ποτά από φυσικούς, χημικούς και μικροβιολογικούς κινδύνους.

τυπο, υπόκεινται σε έλεγχο του C.Y.S.

γ) Η Υπηρεσία Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών

Η υπηρεσία αυτή ελέγχει τις τιμές ώστε να μην υπάρχουν υπερκέρδη. Επίσης ελέγχει τις ποιότητες των προϊόντων και φροντίζει να στέλλει τρόφιμα στο Κυβερνητικό Χημείο για εξέταση με σκοπό να διαπιστωθεί:

– αν τα τρόφιμα είναι κατάλληλα για κατανάλωση

– αν είναι σύμφωνα με τα πρότυπα

Εξετάζει παράπονα που γίνονται από καταναλωτές και παραπέμπει σε δίκη αυτούς που παρανομούν, για να κινηθεί η νομοθεσία για προστασία των καταναλωτών. Ελέγχει το βάρος, τις πληροφορίες που αναγράφονται στις ετικέτες ή περιγράφονται σε φυλλάδια ή διαφημίσεις. Οι παραπλανητικές πληροφορίες θεωρούνται παράπτωμα σύμφωνα με τον περί Εμπορικών Περιγραφών Νόμο.

2. Του Υπουργείου Υγείας

Στο Υπουργείο αυτό υπάγονται:

α) Οι Υγειονομικές Υπηρεσίες

Οι υγειονομικές υπηρεσίες ενδιαφέρονται για την υγεία των καταναλωτών. Εξετάζουν την καθαριότητα και καλή κατάσταση των τροφίμων, των χώρων που παρασκευάζονται και πωλούνται τα τρόφιμα (εργοστάσια, εστιατόρια, κρεοπωλεία, υπεραγορές, μπακάλικα) και στέλλουν τα μολυσμένα τρόφιμα και ποτά για εξέταση στο Κυβερνητικό Χημείο.

β) Το Κυβερνητικό Χημείο

Το Κυβερνητικό Χημείο αναλαμβάνει μικροβιολογικό έλεγχο των τροφίμων και έλεγχο ποιότητας ως προς τη νομοθεσία και την περιεκτικότητα σε χημικά πρόσθετα, φυτοφάρμακα ή άλλες βλαβερές ουσίες που τα καθιστούν ακατάλληλα για ανθρώπινη κατανάλωση.

Ημερομηνία λήξης
(Date of expiry)
Καλύτερα να καταναλωθεί μέχρι
(Best consumed by)
Να χρησιμοποιηθεί μέχρι
(Used by)

3. Της Υπηρεσίας Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών

Ένικά, η οικονομία χαρακτηρίζεται σήμερα υπό την ύπαρξη μονοπωλίων, ολιγοπωλίων και καταστάσεων μονοπωλιακού ανταγωνισμού. Μέσα στις συνθήκες αυτές δεν υπάρχει γγύηση για καθορισμό των τιμών σε επίπεδα που να επιτρέπουν λογικά μόνο κέρδη. Είναι φανερό ότι ο καταναλωτής χρειάζεται προστασία και στον τομέα των τιμών. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε στην Κύπρο η Υπηρεσία Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών που υπάγεται στο Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.

4. Του Συμβουλίου Τροφίμων

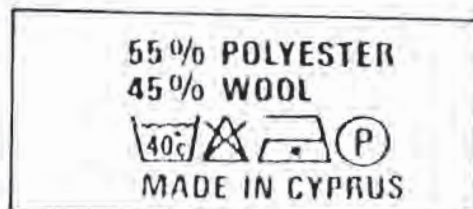
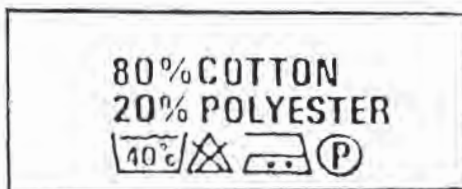
Το Συμβούλιο Τροφίμων ασκεί ρόλο συμβουλευτικό.

- Συμβουλεύει τον Υπουργό Υγείας για θέματα που αφορούν την εφαρμογή και τροποποίηση του νόμου και των σχετικών κανονισμών περί τροφίμων και φαρμάκων.
- Συμβουλεύει αν θα επιτραπεί η όχι η εισαγωγή τροφίμων που περιέχουν ορισμένα συστατικά.
- Εγκρίνει τα υποστατικά ετοιμασίας και προπαρασκευής τροφίμων.

II. ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Ο μόνος ανεξάρτητος οργανισμός για προστασία των καταναλωτών στην Κύπρο είναι ο Κυπριακός Σύνδεσμος Καταναλωτών, που ιδρύθηκε το 1973 και είναι πλήρες μέλος της I.O.C.U.

Η I.O.C.U. (International Organization of Consumers Union) είναι ένα είδος Ομοσπονδίας των Συνδέσμων Καταναλωτών όλου του κόσμου. Συντονίζει και προγραμματίζει τους αγώνες των καταναλωτών στο Διεθνές επίπεδο και αντιπροσωπεύει τα συμφέροντά τους σε Διεθνείς Οργανισμούς και Οργανώσεις όπως O.H.E. (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών), F.A.O. (Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας), W.H.O.

(Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας) UNESCO. (Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός), Ε.Ε.Κ. (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) κ.ά.

Ο Σύνδεσμος ενδιαφέρεται και προωθεί τη Διαφώτιση και Εκπαίδευση των καταναλωτών μέσω εκδόσεων, εκπομπών, διαφωτιστικών ομιλιών, επιμορφωτικών σεμιναρίων.

III ΑΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Δεν είναι αρκετή από μόνη της η προστασία του καταναλωτή από άλλους. Χρειάζεται η αυτοπροστασία του που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από προσπάθεια συνεχούς ενημέρωσης και ανάπτυξης κριτικής διάθεσης.

Οι καταναλωτές πρέπει να μάθουν:

– Να κρίνουν τις διαφημίσεις.

– Να ψωνίζουν σωστά, να διαβάζουν και να καταλαβαίνουν τι γράφουν οι ετικέτες καθώς και τι σημαίνει η σήμανση με χρονικές ενδείξεις.

– Να ασκούν τις υποχρεώσεις τους με το να κάνουν παράπονο όταν παραπλανώνται στην αγορά και να ζητούν τα δικαιώματά τους.

Τ Α Δ Ι Κ Α Ι Ω Μ Α Τ Α Τ Ο Υ Κ Α Τ Α Ν Α Λ Ω Τ Η *

Το δικαίωμα της ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ και της ΥΓΕΙΑΣ

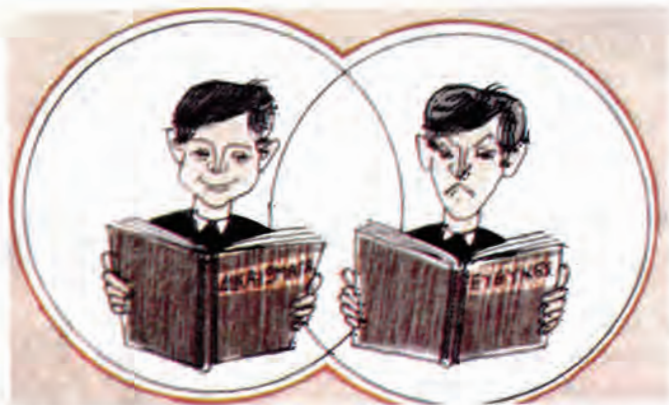
Αναμφισβήτητο το δικαίωμα του καταναλωτή για την προστασία της υγείας και της ασφάλειάς του είναι το πρώτο και το πλέον θεμελιώδες.

Αποβλέπει δε στην προστασία από προϊόντα, διαδικασίες παραγωγής και υπηρεσίες που είναι δυνατό να θέσουν σε κίνδυνο την υγεία ή τη ζωή των καταναλωτών.

Το δικαίωμα για συνεχή ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η δημιουργία καταναλωτικής συνείδησης δεν είναι πολυτέλεια για τον κάθε πολίτη της σύγχρονης κοινωνίας. Αποτελεί ανάγκη.

Γι' αυτό είναι πολύ σημαντικό για τον πολίτη-καταναλωτή η απόκτηση ειδικών γνώσεων και ικανοτήτων για να αποφασίζει ορθά στις αγορές του. Τούτο μπορεί να γίνει με την παιδεία στα σχολεία και με τη βοήθεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Το δικαίωμα της ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Μέσα στη σύγχρονη αγορά με το πλήθος των προϊόντων και των υπηρεσιών οι καταναλωτές γίνονται συχνά θύματα αθέμιτης και παραπλανητικής διαφήμισης ή απατηλής περιγραφής των προϊόντων.

Το δικαίωμα αυτό αποβλέπει στην προστασία του καταναλωτή με το να ενημερώνεται πλήρως, να πληροφορείται κατά τρόπο επαρκή και ικανοποιητικό, για να μπορεί να παίρνει σωστή απόφαση και να κάνει ορθή εκλογή.

Το δικαίωμα ΕΚΛΟΓΗΣ

Ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να επιλέγει από ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών σε λογικές, συναγωνιστικές τιμές.

Το δικαίωμα αυτό αποβλέπει στο να τον προστατεύσει από τυχόν εκμετάλλευση από την μονοπωλιακή αγορά.

* Από σχετικό φυλλάδιο που εκδόθηκε με τη συνεργασία του Υπουργείου Παιδείας, του Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας και του Κυπριακού Συνδέσμου Καταναλωτών.

Το δικαίωμα της ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗΣ

Πολλές φορές πέφτουμε θύματα εκούσιας ή ακούσιας απάτης για προϊόντα ή υπηρεσίες που δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις μας και στα χρήματα που πληρώσαμε.

Το δικαίωμα της άμεσης και δίκαιης αποζημίωσης του καταναλωτή για τέτοια ελαττωματικά προϊόντα ή ανεπαρκείς υπηρεσίες είναι ουσιαστικό και τον προστατεύει από την εκμετάλλευση.

Το δικαίωμα ενός ΥΓΙΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ένα υγιές φυσικό περιβάλλον βελτιώνει αναμφίβολα την ποιότητα της ζωής και την διασφαλίζει για τις τωρινές και τις μελλούμενες γενεές.

Γι' αυτό η προστασία του καταναλωτή από περιβαλλοντικά προβλήματα που δεν μπορεί να ελέγξει, του είναι αναφαίρετο δικαίωμα.

Το δικαίωμα ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗΣ

Δεν μπορεί να υπάρξει κατοχύρωση των δικαιωμάτων των καταναλωτών αν στους φορείς που τους εκπροσωπούν -Σύνδεσμοι καταναλωτών -δεν δίδεται το δικαίωμα έκφρασης απόψεων σε θέματα που τους αφορούν άμεσα.

Είναι σημαντικό το δικαίωμα τούτο γιατί έτσι ο καταναλωτής συμμετέχει σε διάφορες επιτροπές-Επιτροπή Τιμών - Οργανισμός Προτύπων κ.α.- που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής και καθορίζουν τις προδιαγραφές προϊόντων και υπηρεσιών, που επηράζουν την καθημερινή ζωή.

Το δικαίωμα ΓΙΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

Οι βασικές ανάγκες όπως ένδυσης, υπόδυσης, διατροφής, διαβίωσης σε υγιεινές συνθήκες είναι πρωταρχικό να ικανοποιούνται μέσα από την ικανοποιητική παραγωγή και διάθεση των σχετικών προϊόντων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Νομίζεις ότι εσύ ως καταναλωτής γνωρίζεις αυτά τα δικαιώματα; Και αν ναι, τους κάνεις χρήση;
2. Νομίζεις πως τα δικαιώματα αυτά εφαρμόζονται στην Κύπρο; Κάνετε σχετική έρευνα.
3. Διηγηθείτε περιπτώσεις καταπάτησης αυτών των δικαιωμάτων ή σχετικές προσωπικές σας εμπειρίες.
4. Συζητήστε το θέμα των δικαιωμάτων και των ευθυνών του καταναλωτή με τους συμμαθητές σας και τις οικογένειές σας.

5. Συνέντευξη με το Σύνδεσμο Καταναλωτών.

Ερωτήσεις:

- (1) Τι είναι ο Σύνδεσμος Καταναλωτών Κύπρου και πότε ιδρύθηκε;
 - (2) Ποιες διαπιστώσεις και ποιες ανάγκες της κυπριακής κοινωνίας σας ώθησαν στη δημιουργία του Συνδέσμου;
 - (3) Με ποιους μηχανισμούς ο Σύνδεσμος προωθεί τις θέσεις και τα αιτήματά του και ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει σ' αυτό τον τον τομέα;
 - (4) Τι πέτυχε ως τώρα ο Σύνδεσμος;
 - (5) Ποια θέματα απασχολούν αυτή την περίοδο το Σύνδεσμο και σε ποιους τομείς εργάζεται για την αντιμετώπισή τους;
 - (6.) Γιατί πιστεύετε πως εκτός από την Υπηρεσία Προστασίας Καταναλωτών του Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας η παρουσία του Συνδέσμου είναι απαραίτητη για την προστασία του καταναλωτή;
 - (7) Πώς κρίνετε τη μέχρι τώρα προσφορά σας στους Κυπρίους καταναλωτές;
 - (8) Πώς κρίνετε τη δράση σας σε σύγκριση με τη δράση παρόμοιων συνδέσμων στο εξωτερικό;
 - (9) Πώς συγκρίνεται ο Κύπριος καταναλωτής με τους καταναλωτές άλλων προηγμένων χωρών;
 6. α) Η ΔΕΚΑ (Δευτεροβάθμια Ένωση Καταναλωτών) στην Ελλάδα ανακοίνωσε πως έρευνα έξω από Υπεραγορά έδειξε πως το 65% των ερωτηθέντων «πόσα αγόρασαν» βασικά είδη που μόλις είχαν ψωνίσει, είχε άγνοια των τιμών που πλήρωναν. Σε ποια συμπεράσματα οδηγεί η διαπίστωση αυτή και με ποιους τρόπους νομίζετε πως μπορεί να προστατευθεί ο «καταναλωτής που είχε άγνοια»;
 - β) Χωριστείτε σε ομάδες και υποβάλετε την ίδια ερώτηση σε ανθρώπους που μόλις ψώνισαν (α) στην πόλη, (β) στο χωριό, (γ) σε μπακάλικα, (δ) σε Υπεραγορά, (ε) γυναίκες, (στ) άντρες. Συγκρίνετε τις απαντήσεις και βγάλετε τα συμπεράσματά σας.
3. Συζητήστε τα θέματα:
- α) Θετικά και αρνητικά στοιχεία του καταναλωτισμού ως κοινωνικού, οικονομικού, πολιτιστικού φαινομένου.

β) Η προστασία του καταναλωτή πιο καίρια μπορεί να προέλθει από το κράτος ή από τον ίδιο τον καταναλωτή;

4. Επισκεφτείτε διάφορα καταστήματα που πωλούν είδη που σας ενδιαφέρουν και πληροφορηθείτε τις τιμές. Καταγράψτε τη διαφορά που επισημαίνετε για τα ίδια προϊόντα.

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ

Καταναλωτισμός: η τάση για επέκταση της αγοραστικής συμπεριφοράς του ατόμου με τρόπο που να ξεπερνά το στάδιο της κάλυψης των βασικών και άμεσων αναγκών του.

Αίτια: Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, οι απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας που εκτιμά τον άνθρωπο σύμφωνα με το τι έχει κι όχι το τι είναι, η διαφήμιση, η τεχνική των πωλήσεων κ.ά.

Συνέπειες: Εξάντληση πρώτων υλών, αλλοτρίωση του ανθρώπου, δυσμενής επίδραση στο ισοζύγιο πληρωμών, αύξηση του πληθωρισμού.

Προστασία του καταναλωτή: Ειδικές πρωτοβουλίες για τη δημιουργία Συνδέσμων, κρατικές υπηρεσίες και ειδική νομοθεσία έχουν ως στόχο τη διαμόρφωση ώριμου και καλά πληροφορημένου καταναλωτικού κοινού.

4. Επικοινωνία - Πληροφόρηση Μέσα μαζικής επικοινωνίας

Δημοσκόπηση

– Οργανώστε μια δημοσκόπηση με θέμα: «Πόσο οι εφημερίδες επηρεάζουν την κοινή γνώμη».

– Χρησιμοποιήστε για την έρευνά σας το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί ή καταστρώστε δικό σας.

– Αξιολογήστε τη δημοσκόπηση και γράψτε τα πορίσματά σας, αφού πρώτα τοποθετήσετε τις απαντήσεις σε πίνακα, αριθμητικά και σε εκατοστιαία αναλογία.

Ερωτηματολόγιο

1. Διαβάζετε καθημερινά εφημερίδα;
2. Διαβάζετε μια ειδική εφημερίδα πάντα;
3. Από τότε που αγοράζετε εφημερίδα, αγοράζετε πάντα την ίδια;
4. Οι γονείς σας/αδελφοί σας αγοράζουν την ίδια με σας εφημερίδα;
5. Ποιες στήλες της εφημερίδας σας προτιμάτε; ειδήσεις/σχόλια/αγγελίες/διαφημίσεις/αθλητικά
6. Εκτός από εφημερίδες διαβάζετε περιοδικά;
7. Διαφωνείτε καμιά φορά με τα σχόλια της εφημερίδας σας; πάντοτε/συχνά/σπάνια/ποτέ
- 8α. Δίνετε εμπιστοσύνη στις ειδήσεις της εφημερίδας σας; πάντοτε/συχνά/σπάνια/ποτέ
9. Προτιμάτε να παίρνετε ειδήσεις από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση ή από την εφημερίδα σας;
10. Σε περιπτώσεις διαφορετικής ή αντίθετης αντιμετώπισης ενός θέματος από δύο διαφορετικές εφημερίδες ποιά στάση τηρείτε;
(α) Υιοθετείτε από την πρώτη στιγμή εμφάνισης της διαφοράς τις απόψεις της "δικής" σας εφημερίδας;
(β) Παρακολουθείτε την εξέλιξη στα στοιχεία και τα επιχειρήματα που θα παρουσιάσουν και οι δύο εφημερίδες και κρίνετε ανάλογα τον τρόπο αντιμετώπισης του θέματος;
(γ) Υιοθετείτε τη θέση που θα εκφραστεί από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση;
11. Πιστεύετε ότι οι εφημερίδες: α. δίνουν αντικειμενική πληροφόρηση; β. ασκούν καλόπιστη κριτική;
12. Οι εφημερίδες στην Κύπρο είναι όργανα των κομμάτων; ναι/όχι/οι πιο πολλές/πολύ λίγες.

Συζητήστε τα συμπεράσματα:

- Γιατί οι Κύπριοι διαβάζουν /δε διαβάζουν εφημερίδα;
- Γιατί πιστεύουν / δεν πιστεύουν ότι οι εφημερίδες δίνουν αντικειμενική πληροφόρηση και καλόπιστη κριτική;
- Η πληροφόρηση και οι απόψεις που δέχεται ο Κύπριος αναγνώστης είναι μονόπλευρη (από μια μόνο πηγή και τρόπο σκέψης) ή όχι; Γιατί; Ποια τα μειονεκτήματα αυτού του είδους της πληροφόρησης;
- Είναι για τον Κύπριο οι εφημερίδες όργανα κομμάτων ή όχι; Ποια τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα από τη γνώμη που σχημάτισαν γι'αυτό το θέμα;

Η επικοινωνία είναι βασική ανάγκη του ανθρώπου. Αναφέρεται στην καθημερινή του επικοινωνία με άτομα του άμεσου περιβάλλοντός του και επεκτείνεται στην επικοινωνία με τον κοινωνικό του χώρο και την όλη ανθρωπότητα.

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση) με τις πολλαπλές λειτουργίες τους (πολιτικές, κοινωνικές, ψυχολογικές, μορφωτικές) επηρεάζουν την κοινή γνώμη και ταυτόχρονα αντανακλούν τις απαιτήσεις και το επίπεδο καλλιέργειας των ανθρώπων μια κοινωνίας.

Η αντικειμενικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι η βασική προϋπόθεση για τη σωστή πληροφόρηση, τη μετάδοση δηλαδή πραγματικών γεγονότων και καταστάσεων. Η αντικειμενική πληροφόρηση είναι δύσκολο να επιτευχθεί - χωρίς να είναι αδύνατο - και λόγω της φύσης και του τρόπου λειτουργίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας και λόγω εξωτερικών παραγόντων.

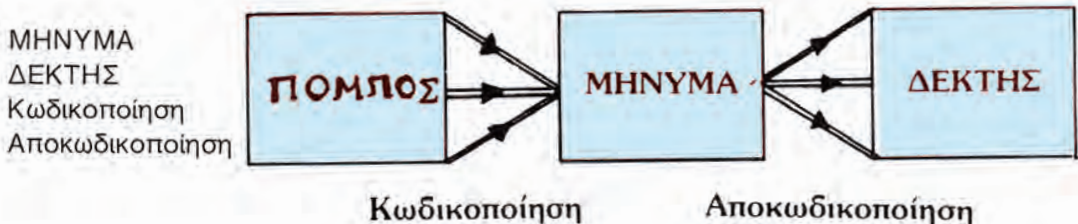
Η συστηματική και κακόβουλη παραποίηση των μηνυμάτων της πληροφόρησης, η προπαγάνδα, συγκρούεται με την έννοια της πραγματικής επικοινωνίας, τη χωρίς δηλαδή ιδιοτέλεια ανταλλαγή μηνυμάτων.

(Α) Πώς γίνεται η επικοινωνία

Για να υπάρχει επικοινωνία, πρέπει να υπάρξουν βασικά τρία στοιχεία:

- **Το μήνυμα:** Το γεγονός ή οτιδήποτε άλλο χρειάζεται να γνωστοποιηθεί.
- **Ο πομπός:** η πηγή που θα εκπέμψει το μήνυμα.
- **Ο δέκτης:** το άτομο ή η ομάδα που θα δεχθεί το μήνυμα.

Στο πιο κάτω σχήμα μπορούμε να δούμε τη διαδικασία της επικοινωνίας

Συμπέρασμα: Για να υπάρχει πραγματική επικοινωνία πρέπει ο πομπός να είναι σε θέση να κωδικοποιήσει το μήνυμα με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορέσει ο δέκτης να το συλλάβει ορθά.

Αυτό προϋποθέτει το διάλογο, την ενεργητική δηλαδή συμμετοχή δύο πόλων που συλλαμβάνουν και εκπέμπουν μηνύματα και που μετασχηματίζουν αντιδράσεις σε δυναμικά ερωτήματα και απαντήσεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1) ΠΟΜΠΟΣ

ΜΗΝΥΜΑ

ΔΕΚΤΗΣ

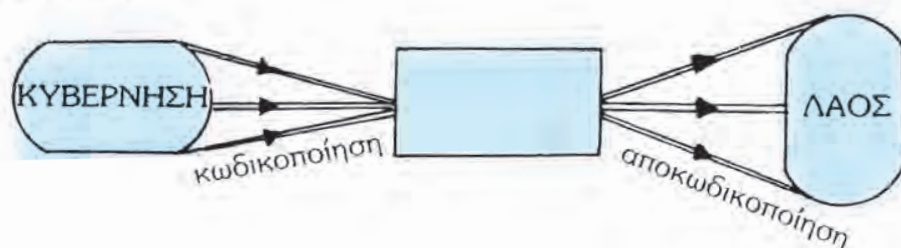
ΛΑΟΣ

εφαρμογή του μέτρου των Μονών-Ζυγών

αποκωδικοποίηση

κωδικοποίηση

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Στο πιο πάνω σχεδιάγραμμα ο πομπός- κυβέρνηση θέλει να εκπέμψει κάποιο μήνυμα στο λαό- δέκτη. Το μήνυμα κωδικοποιείται, παίρνει δηλαδή τη μορφή της εφαρμογής του μέτρου των Μονών- Ζυγών. Ο δέκτης αποκωδικοποιεί το μήνυμα με τρόπο που να συλλαμβάνει άλλο νόημα από αυτό που είχε πρόθεση να εκπέμψει ο πομπός.

Ποια μπορεί να είναι τα δυο αυτά διαφορετικά μηνύματα και ποιο το αποτέλεσμα της επικοινωνίας;

2) Δώστε τους ορισμούς:

α. Επικοινωνία ονομάζεται η διαδικασία...

β. Πομπός /Δέκτης στη διαδικασία της επικοινωνίας ονομάζεται...

3) Ποιο πρόβλημα επισημαίνεται στο κείμενο που παρατίθεται;

Ετσι "κολυμπάμε" τώρα σε μια ψηφιακή πλέον θάλασσα που προσφέρει ελάχιστες νησίδες διασώσεως (δηλαδή συνειδητής διαφώτισεως) και πολλούς σκόπελους. Το φαινόμενο της εποχής μας, η **υπερπληροφόρηση** που μας κατατρώχει στ' αγγικά το λένε information overload. Και είναι γενικευμένο το κακό, ιδιαίτερα σε όλον το δυτικό κοσμο. Ετσι, λοιπόν, στην εποχή μας- εδώ και στην Αμερική, παντού- καλλιεργούμε πληροφορίες, κατασκευάζουμε πληροφορίες, πουλάμε και αγοράζουμε πληροφορίες. Κάπως σαν τα λαχανικά ή και τ' αυτοκίνητα. Η πληροφορία- τα δύο ή περισσότερα δεδομένα που όταν συσχετίζονται αποκτούν σημασία κάπου για κάποιον - είναι ήδη εμπορεύσιμα, καταναλώσιμο προϊόν.

Jacques A. Case -Κεσίσσ-γλου (1990).

"Στη λαίλαπα της υπερπληροφόρησης"

(B) Μέσα επικοινωνίας

Μέσα επικοινωνίας καλούνται τα όργανα ή τα μέσα που χρησιμοποιούνται για να μεταφέρουν το μήνυμα από τον πομπό στο δέκτη.

Πότε ονομάζονται μέσα μαζικής επικοινωνίας ή μαζικά μέσα επικοινωνίας; Όταν απευθύνονται σε μεγάλες μάζες ανθρώπων, έστω και αν τα μέλη τους δεν είναι συγκεντρωμένα στον ίδιο χώρο.

Ο άνθρωπος, από πολύ νωρίς, προσπάθησε να βρει τρόπους να επικοινωνήσει με τους συνανθρώπους του. Άρχισε με απλά φωνητικά σημεία, μα χρησιμοποίησε κι άλλα, όπως σήματα με φώτα, σωματικές κινήσεις, μουσική κ.ά.

Ο λόγος βέβαια στάθηκε το πρώτο σημαντικό μέσο επικοινωνίας, στην αρχή ο προφορικός, ο γραπτός κατόπιν. Η ανακάλυψη της τυπογραφίας βοήθησε σε μεγάλο βαθμό την επικοινωνία, γιατί η μεταφορά μηνυμάτων γινόταν πιο εύκολη, σε μεγαλύτερο ακροατήριο και σε μεγαλύτερες αποστάσεις.

Στα νεότερα χρόνια στην επικοινωνία κυριαρχούν τα νέα τεχνικά μέσα: τηλεφώνο, τηλετύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση, τύπος, που έδωσαν μια νέα διάσταση στην επικοινωνία και στην πληροφόρηση.

Έχει τόση σημασία το μέσο που μεταδίδει το μήνυμα, ώστε με βάση αυτό ο Καναδός συγγραφέας Marshall McLuhan, ειδικός στα μέσα ενημέρωσης, χώρισε την ιστορία σε δύο περιόδους:

Στην περίοδο της τυπογραφίας - Γαλαξίας Γουτεμβέργιου και στην περίοδο των ηλεκτρονικών μέσων - Γαλαξίας Μαρκόνι.

Τα σημαντικότερα μέσα μαζικής επικοινωνίας είναι : ο τύπος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση.

ΤΥΠΟΣ

Ο τύπος παίζει για τους λαούς και τα άτομα πολύπλευρο ρόλο. Σε σχέση με τα άλλα μέσα μαζικής πληροφόρησης η ανάγνωση του τύπου απαιτεί μεγαλύτερη προσπάθεια από τη ραδιοφωνική ακρόαση ή την παρακολούθηση της τηλεόρασης.

Το γραπτό κείμενο είναι πάντα πιο πυκνό από τον προφορικό λόγο και η προσοχή που απαιτείται για την ανάγνωση είναι ισχυρότερη.

Εξάλλου καθένας μπορεί να προσαρμόσει το ρυθμό της ανάγνωσης στην δική του ικανότητα παρακολούθησεως, ενώ ο ρυθμός της ραδιοφωνικής ή της τηλεοπτικής εκπομπής του επιβάλλεται. Επίσης μπορεί και να διαλέξει τα αναγνώσματα που τον ενδιαφέρουν είτε ανάλογα με τη στιγμή του περιέργεια είτε ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του.

Άμεσα δεμένος με τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς, αφού συνιστά την τέταρτη εξουσία, γίνεται όργανο διαφώτισης με το να ενημερώνει ή να διαμορφώνει την κοινή γνώμη γύρω από τα πολιτικά θέματα, καθώς ενισχύει ή αδυνατίζει τις προκαταλήψεις και τις συμπάθειες των ανθρώπων ή τους βοηθά να

ξεκαθαρίσουν τις προτιμήσεις τους.

Λειτουργίες του τύπου

Οι λειτουργίες του τύπου είναι πολλαπλές. Αυτές μπορεί να ταξινομηθούν ως εξής:

Πολιτικές: Κρίνει τις ενέργειες των αρχών. Εκφράζει τα προγράμματα και τις αρχές των πολιτικών κομμάτων. Διεκδικεί δικαιώματα για τα διάφορα κοινωνικά στρώματα. Συντείνει στην πολιτική αγωγή των πολιτών.

Κοινωνικές: Διαλέγεται με τον κόσμο. Συντρίβει την ερημιά των ατόμων. Συντελεί στην καλύτερη ολοκλήρωση του ατόμου μέσα στον κόσμο και στην κοινωνία. Βοηθά στην διάδοση διάφορων αξιών. Παρέχει υλικό για πολλές συζητήσεις – καθώς και συμβουλές για διάφορα θέματα.

Ψυχολογικές: Βοηθά ψυχολογικά στη χαλάρωση του ατόμου και στην εκτόνωση των παθών του με τα αφηγήματα του και τις εικόνες του.

Μορφωτικές: Μεταδίδει γνώσεις. Βοηθά στη διατήρηση εκείνων που μετέδωσε η παιδεία. Παρέχει πληροφορίες πρακτικής χρήσης.

Λειτουργίες πληροφόρησης: Πληροφορίες για θέματα και εκδηλώσεις. Απαντά σε ατομικές απορίες με τις μικρές αγγελίες και τις διαφημίσεις.

Του Κώστα Μιχαηλίου

ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Η τηλεόραση είναι ένα αληθινό κοινωνικό φαινόμενο σ' όλες τις χώρες. Η μικρή οθόνη κατέχει πραγματικά σπουδαία θέση στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων που αφιερώνουν αρκετό από τον ελεύθερό τους χρόνο μπροστά στους δέκτες τους.

Η ραγδαία εξάπλωσή της σ' όλο τον κόσμο οφείλεται βασικά στην ικανότητά της να προσφέρει κάποιο είδος ψυχαγωγίας γεμίζοντας τις στιγμές του ελεύθερου χρόνου ύστερα από την καθημερινή δουλειά. Πολλές φορές μονοπωλεί στις συνειδήσεις τη λειτουργία της πληροφόρησης με τρόπο που ν' αποτελεί τη μόνη πηγή επικοινωνίας με τα πρόσωπα και τα γεγονότα.

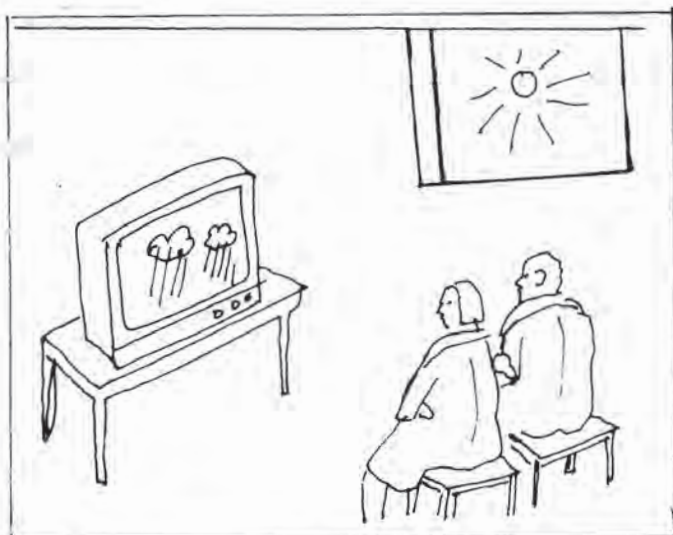
Όσον αφορά τη λειτουργία της, αυτή ποικίλλει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από το αν είναι δημόσια υπηρεσία που τη διαχειρίζεται το κράτος ή ιδιωτική επιχείρηση.

Στην πρώτη περίπτωση που η λειτουργία της τηλεόρασης είναι δημόσια επιχείρηση, δύο εκδοχές είναι δυνατές. Η πρώτη είναι ότι πρέπει να εξυπηρετεί τους σκοπούς του κράτους, ιδιαίτερα ως ιδεολογικό και μορφωτικό μέσο, η δε δεύτερη ότι πρέπει να διατηρεί την ελευθερία στην έκφραση. Σ' αυτή την περίπτωση το βασικό πρόβλημα είναι να περιοριστεί η κυβερνητική παρέμβαση στο περιεχόμενο των εκπομπών, ιδιαίτερα εκείνων που αναφέρονται στην πληροφόρηση. Τούτο επιτυγχάνεται με τη θέσπιση διάφορων κανονισμών και με την ίδρυση ειδικών διαχειριστικών συμβουλίων.

Στη δεύτερη περίπτωση, όπου η λειτουργία της είναι ιδιωτική επιχείρηση, ο ελεύθερος ανταγωνισμός δίνει τα πρωτεία στις κερδοφόρες εκπομπές. Όμως και το κράτος ασκεί κάποιο έλεγχο είτε με τη θέσπιση και εφαρμογή κάποιων νόμων είτε με τη δημιουργία ειδικών οργανισμών. Μ' αυτό τον τρόπο γίνεται έλεγχος στο περιεχόμενο των προγραμμάτων για το κοινό συμφέρον.

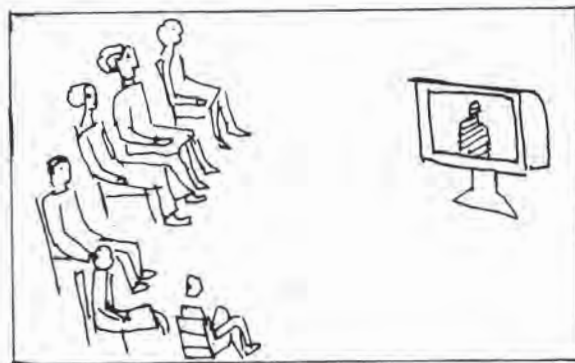
Πόσο η τηλεόραση επηρεάζει το κοινό;

Μας επηρεάζει η τηλεόραση;

Για το θέμα αυτό πολλά έχουν γραφεί. Η τηλεόραση ωφελεί ή βλάπτει, επηρεάζει ή όχι τους τηλεθεατές και ειδικότερα τους νεότερους απ' αυτούς, προσφέρεται για μαζική πνευματική καλλιέργεια ή όχι;

Η συνομιλία των επισκέψεων!

Ως απάντηση στα ερωτήματα αυτά και για άλλα σχετικά αξιολογες είναι οι θέσεις του Γάλλου ειδικού σε θέματα ραδιοτηλεόρασης Zean Cazepeune.

"Πολλές κοινωνιολογικές εργασίες αφιερώθηκαν στα ηθικά αποτελέσματα, τα κοινωνικά, τα μορφωτικά και τα πολιτικά της τηλεόρασης. Η τηλεόραση συνολικά δεν προκαλεί τόσο σπουδαίες αναστατώσεις, όπως πολλοί το πίστεψαν συχνά, πρώτα γιατί δημιουργεί προσαρμογή, συνήθεια και κορεσμό και ακόμη γιατί γενικά, μ' αυτό που λένε εκλεκτική προσοχή, οι τηλεθεατές ενδιαφέρονται κυρίως για κείνο που ταιριάζει στις προτιμήσεις τους και στις σχηματισμένες ιδέες τους, που έτσι συχνότερα υποστηρίζονται παρά μεταβάλλονται.

Κατηγόρησαν συχνά τη μικρή θόνη πως είναι υπεύθυνη για την αύξηση της βίας στις νεότερες κοινωνίες. Αλλά στην πραγματικότητα, φαίνεται περισσότερο πως, αν τα τηλεοπτικά προγράμματα δίνουν αναμφισβήτητα πολύ μεγάλη θέση στις εικόνες βίας, αυτό δε μεταβάλλει σ' εγκληματίες τα άτομα που δεν είχαν καμιά προδιάθεση να γίνουν.

Αντίθετα αυτά τα θέματα δημιουργούν αποτελέσματα συνήθειας και αναισθησίας. Μπορούν όμως ακόμα να έχουν, καμιά φορά, λυτρωτικά αποτελέσματα με το να προσφέρουν φανταστική διέξοδο στις προκλητικές τάσεις, με διαδικασίες ταύτισης και προβολής.

Στο μορφωτικό χώρο η τηλεόραση δεν είναι δίχως άλλο μόνη υπεύθυνη για μια οπτικοακουστική εξέλιξη, που πάντως δε φαίνεται να βάζει τέλος στο "Γαλαξία Γουτεμβέργιου" αλλά μάλλον προετοιμάζει μια μορφή διαφοροποιημένης πνευματικής καλλιέργειας. Κι ούτε είναι σωστό να μιλούμε για μαζική πνευματική καλλιέργεια, αν μ' αυτό εννοούμε πως η τηλεόραση επιδρά άμεσα σε άμορφο αδόμητο κοινό.

Στην πραγματικότητα, τα τηλεοπτικά αποτελέσματα γίνονται μέσα στις χωριστές κοινωνικές ομάδες και είναι πιθανόν το σύνολο των τηλεθεατών να διαφοροποιείται όλο και πιο πολύ.

Όσο για τα πολιτικά αποτελέσματα είναι πολύπλοκα και γενικά μέτρια σ' ότι αφορά την αμεσότητα.

Για παράδειγμα, στις προεκλογικές περιόδους οι τηλεοπτικές εκπομπές μετατοπίζουν έναν περιορισμένο ποσοστό από τους ψηφοφόρους. Πιο σωστά η μικρή θόνη μεγαλώνει τις τάσεις που προϋπάρχουν είτε σταθερότητας είτε αλλαγής, αλλά δεν τις δημιουργεί, παρά σπάνια.

Από την άλλη διαπιστώνουμε "αποτελέσματα άστοχης βολής(Boomerang), όταν μια υπερβολική διαφώτιση προσβάλλει ολοφάνερα τις προηγούμενες ιδέες των τηλεθεατών. Τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα δύσκολα τα εκτιμούν αλλά είναι ίσως πιο δυνατά. Με το να αιωρείται ανάμεσα στο κατεστημένο ή τις αμφισβητήσεις, ανάλογα με τις πολιτικές θέσεις και τις περιστάσεις, η τηλεόραση μπορεί να επεκτείνει πολύ τις μειοψηφικές τάσεις ή μάλλον ν' αναπτύξει κάποιο απολιτισμό. Τέλος συντελεί στην προσωποποίηση της εξουσίας με το να παρουσιάζει επικρατέστερα και άμεσα μερικές προσωπικότητες".

ΑΣΚΗΣΗ

1. Πόσους από τους τηλεθεατές, ποιους και πώς επηρεάζει η τηλεόραση κατά το Zean Gazepeune;

2. Ποιες είναι οι δικές σας απόψεις σχετικά με το βαθμό που η τηλεόραση μπορεί να επηρεάζει το κοινό;

ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Στα μαζικά μέσα επικοινωνίας η ραδιοφωνία κατέχει σπουδαία θέση. Είναι ο πρώτος τρόπος ηλεκτρονικής μετάδοσης που εμφανίστηκε στον κόσμο σε μεγάλη ακτίνα και με στιγμιαία επικοινωνία.

Μ' αυτή την ιδιότητα εγκαινίασε τη λεγόμενη μαζική εποχή του πολιτισμού και μαζί την πανταχού παρούσα κοινωνία, αφού μ' αυτήν την τεχνική ένα ηχητικό μήνυμα που εκπέμπεται σ' ένα σημείο της γης μπορεί ν' ακουστεί παντού την ίδια στιγμή. Ο άνθρωπος με την εμφάνιση του ραδιοφώνου έγινε "δυναμικός μάρτυρας του επίκαιρου σύμπαντος".

Στις μέρες μας αναμφισβήτητα η τηλεόραση παίζει τον πρώτο ρόλο στην προαγωγή των οπτικοακουστικών μηνυμάτων. Δε θα' πρεπε ωστόσο να υποτιμάται η δυνατότητα που έχει το ραδιόφωνο. Το ραδιοφωνικό μήνυμα ασκεί πραγματικά στο πνεύμα και ιδιαίτερα στη φαντασία ενέργεια παράλληλη με την ανάγνωση, αφού δεν έχει την εικόνα που συνδυάζεται με την υπαγόρευση των λέξεων ή των ήχων.

Ο ανταγωνισμός με την τηλεόραση έκανε το ραδιόφωνο να δώσει μεγαλύτερη σημασία στα προγράμματα που χρειάζονται λιγότερο τη "βοήθεια" της εικόνας. Έτσι δόθηκε μεγαλύτερη σημασία στα μουσικά προγράμματα, στις αφηγήσεις και στους διαγωνισμούς.

Επίσης είναι ευκολότερο στο ραδιόφωνο να προσφέρει μεγάλη ποικιλία εκπομπών, μερικές από τις οποίες μάλιστα απευθύνονται σε λιγοστό κοινό, εκλεκτό. Τέτοιες είναι τα μορφωτικά του προγράμματα.

Ωστόσο σύμφωνα με τις στατιστικές, σ' όλα τα σπίτια που εμφανίστηκε η τηλεόραση, η ραδιοφωνική ακροαματικότητα έπεσε πολύ. Γι' αυτό το λόγο οι υπεύθυνοι για τα ραδιοφωνικά προγράμματα ζητούν να δώσουν στις εκπομπές ένα ύφος πιο άμεσο και πιο κοντινό επεκτείνοντας το διάλογο με το κοινό. Αυτό το φαινόμενο παρατηρήθηκε σε μεγάλο βαθμό στην Κύπρο με τις εκπομπές ιδιαίτερα της ιδιωτικής ραδιοφωνίας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ποιες είναι οι ορθές απαντήσεις:

α) Ο μόνος τρόπος που έχουν στη διάθεσή τους οι άνθρωποι για να επικοινωνούν μεταξύ τους είναι ο λόγος, προφορικός και γραπτός.

β) Η ιστορία των μέσων επικοινωνίας βρίσκεται σήμερα στην περίοδο του "Γαλαξία του Γουτεμβέργιου".

γ) Μέσα μαζικής επικοινωνίας ονομάζονται όσα απευθύνονται σε μεγάλες μάζες ανθρώπων.

2) Οι λειτουργίες του τύπου, όπως παρουσιάστηκαν, είναι ταυτόχρονα και λειτουργίες των άλλων μέσων μαζικής επικοινωνίας; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

3) Συζητήστε το θέμα: α). Κρατική ή Ιδιωτική επιχείρηση πρέπει να είναι η ραδιοτηλεόραση; β). Η ιδιωτική ραδιοφωνία στην Κύπρο: Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα.

4. α) Καταγράψτε τα προγράμματα της τηλεόρασης για μια βδομάδα ανάλογα με τη λειτουργία που επιτελούν:

πληροφόρησης - πνευματικής καλλιέργειας - ψυχαγωγίας

β) Κρίνετε τα προγράμματα αυτά: είναι η πληροφόρηση αντικειμενική (και η διαφήμιση σκοπεύει στην πληροφόρηση), είναι ανάλογο με τα άλλα σε έκταση το πρόγραμμα για πνευματική - μορφωτική καλλιέργεια, η ψυχαγωγία απευθύνεται και ικανοποιεί όλες τις ηλικίες κ.ά;

5. Ποια πλεονεκτήματα και ποια μειονεκτήματα παρουσιάζει ο τύπος σε σχέση με το ραδιόφωνο και την τηλεόραση;

(Γ) Αντικειμενική πληροφόρηση - προπαγάνδα

Προϋπόθεση για σωστή πληροφόρηση είναι η αντικειμενικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Τούτο όμως συμβαίνει πάντα;

Πολλές φορές τα γεγονότα αλλοιώνονται σκόπιμα και χρησιμοποιούνται για να εξυπηρετήσουν άλλους σκοπούς εκτός από τη γνώριμία των καταστάσεων όπως στην πραγματικότητα παρουσιάζονται. Στην περίπτωση αυτή, που τα γεγονότα παραποιούνται ή υποτάσσονται σε σκοπιμότητες- πολιτικές, προσωπικές, κ.ά -, έχουμε την "κατευθυνόμενη πληροφόρηση", την προπαγάνδα, που δεν είναι τίποτα άλλο παρά η ιδιοτελής, εσκεμμένη και συστηματοποιημένη επιδίωξη ενός ατόμου ή μιας ομάδας να ελέγξει τη στάση άλλων ατόμων ή ομάδων με τη χρήση κάθε δυνατού μέσου επικοινωνίας.

"Η πληροφόρηση ως παροχή γνώσεων είναι απαραίτητη πηγή ελευθερίας. Διότι μόνο όποιος "γινώσκει" γίνεται ελεύθερος. Η ελευθερία του αυξάνει με τη γνώση του. Απ' αυτό ακολουθεί ότι δε νοείται πολιτισμός, πολιτισμένη κοινωνία, χωρίς σωστή πληροφόρηση".

Κ. Τσάτσος

Γιατί δεν υπάρχει πάντα αντικειμενική πληροφόρηση;

1. Παρατηρήστε πώς οι διάφορες εφημερίδες στην Ελλάδα παρουσιάζουν και ταυτόχρονα σχολιάζουν ένα γεγονός (= την υποτίμηση της δραχμής).

α) Ποιες τηρούν αρνητική στάση και ποιες όχι;

β) Μπορείτε να διακρίνετε ποιες εφημερίδες ανήκουν στην αντιπολίτευση;

γ) Συζητήστε το θέμα: "Τα γεγονότα μέσα από τον καθημερινό τύπο: σκέψεις, συμπεράσματα, εισηγήσεις".

Αποσπάσματα από τον Τύπο Η ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ

"Αν η σκληρή εισοδηματική πολιτική που εξήγγειλε η κυβέρνηση για το 1983 θεωρείται αναγκαίο μέτρο για να τονωθεί η ελληνική παραγωγή και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, η συνεχής υποτίμηση της δραχμής (που γίνεται σιγά- σιγά αλλά σταθερά τα τελευταία χρόνια για τους ίδιους ακριβώς λόγους), δεν φαίνεται να ενίσχυσε ουσιαστικά την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας ούτε στην "ανοιχτή" ελληνική αγορά ούτε και τη Δυτική Ευρώπη, όπου γίνονται οι περισσότερες εξαγωγές μας".

"Από το βράδυ της Κυριακής, οι Έλληνες είμαστε κατά 15,5% φτωχότεροι, μετά τη γενική υποτίμηση της δραχμής, που ανακοίνωσε η κυβέρνηση και που θα οδηγήσει σε άμεση ανατίμηση των εισαγόμενων ειδών αρχικά και αμέσως μετά και των εγχωρίως παραγομένων".

"Άμεσα αποτελέσματα της υποτίμησης θα είναι: Να ακριβήνουν τα εισαγόμενα και να φθηνήνουν τα εξαγόμενα προϊόντα με συνέπεια να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας. Μεγάλοι ωφελημένοι: Οι αγρότες, ο τουρισμός, η ναυτιλία. Θα υπάρξουν όμως και αυξητικές τάσεις στον τιμάρημο".

"Πλήγμα καταστροφικό κατά του Λαού και της οικονομίας του τόπου χαρακτηρίσθηκε από έγκυρους οικονομικούς σχολιαστές η Κυριακάτικη απόφαση της Κυβέρνησης να υποτιμήσει την δραχμή. Η υποτίμησή της είναι κατά 18.32 και όχι 15.5% όπως ανακοινώθηκε έναντι του δολαρίου και των άλλων νομισμάτων. Το άμεσο αποτέλεσμα θα είναι να επιβαρυνθεί το κόστος της ζωής (τιμάρημος) κατά 7% έως 8%. Η έμμεση επιβάρυνση θα είναι 20% έως 25% καθώς δε θα υπάρξει τομέας της οικονομίας που να μην επηρεασθεί αρνητικά από αυτό το μέτρο της κυβερνητικής απελπισίας".

"Με δραματική υποτίμηση της δραχμής, μέτρα περιορισμού των εισαγωγών και προειδοποιήσεις ότι θα φθάσει σε αυστηρό έλεγχο των τιμών ή κυβέρνηση (που επί μέρες διέψευδε τη λήψη αυτών των σκληρών μέτρων) επιχειρεί από τη Δευτέρα να δώσει μια αβέβαιη ώθηση στις εξαγωγές με βέβαιες όμως επιπτώσεις στον τιμάρημο, αφού πλήθους εισαγόμενων ειδών οι τιμές θα αυξηθούν σύμφωνα με τη νέα τιμή του δολαρίου (84δρχ.)".

"Τη δραματική για το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων υποτίμηση της δραχμής κατά 15,5% αποφάσισε και ανακοίνωσε αφηδαιστικά η κυβέρνηση χτες".

Το καίριο ερώτημα που τίθεται είναι: γιατί να μην υπάρχει πραγματικά η δυνατότητα αντικειμενικής, πλήρους και έγκαιρης πληροφόρησης, ιδιαίτερα στην πολιτική; Γιατί ένα γεγονός παρουσιάζεται διαφορετικά από τα διάφορα μέσα επικοινωνίας, που το βλέπουν από διαφορετική οπτική γωνιά τονίζοντας ή παραλείποντας σημεία και λεπτομέρειες;

Πρώτος λόγος είναι η παρεμβολή του υποκειμενικού στοιχείου στη μετάδοση των γεγονότων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα γεγονότα να αλλοιώνονται, να παρερμηνεύονται, άλλα σημεία τους να εξαίρονται και άλλα να υποτιμούνται σκόπιμα, ανάλογα με το ιδεολογικό και πολιτικό πιστεύω των υπευθύνων.

Δεύτερος βασικός λόγος για τη μη αντικειμενική πληροφόρηση είναι οι συνθήκες λειτουργίας των μέσων ενημέρωσης. Έκδηλη είναι σήμερα η τάση για τη συγκέντρωση των μέσων, ιδιαίτερα του τύπου, στα χέρια λίγων. Ο επιχειρηματικός χαρακτήρας των μέσων, οι απαιτούμενοι όγκο επενδύσεων ή κεφαλαίων και το ψηλό κόστος λειτουργίας τους οδηγεί στη συγκέντρωσή τους στα χέρια λίγων προσώπων. Έτσι εκλείπει βαθμιαία ο ανταγωνισμός και η πληροφόρηση περιέρχεται σε μονοπώλια ή ολιγοπώλια.

Στον τύπο ιδιαίτερα, που βαρύνοντα λόγο έχουν οι ιδιοκτήτες των εφημερίδων, οι δημοσιογράφοι είναι υποχρεωμένοι να παρουσιάζουν τα γεγονότα σύμφωνα με το συμφέρον και το πολιτικό ή ιδεολογικό πιστεύω των ιδιοκτητών.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Έρευνα για τη λειτουργία του ΡΙΚ/ ενός ιδιωτικού Ραδιοσταθμού

- Πότε ιδρύθηκε
- Πώς ιδρύθηκε
- Πώς διοικείται
- Πώς "βγαίνει στον αέρα" ένα πρόγραμμα
- Πόσους υπαλλήλους απασχολεί
- Ποιος ο προϋπολογισμός του, κ.ά. σημεία που σας ενδιαφέρουν.

2) Δημοσκόπηση: Το ΡΙΚ πρέπει να είναι ιδιωτική επιχείρηση ή κρατική και γιατί;

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

- Παρακολουθείτε ραδιόφωνο;
- 1 ώρα/2 ώρες/ περισσότερο/ λιγότερο από μία ώρα
- Προτιμάτε το ΡΙΚ ή ιδιωτικούς ραδιοσταθμούς; Γιατί;
- Παρακολουθείτε τηλεόραση;
- 1 ώρα/ 2 ώρες/ περισσότερο/ λιγότερο από μια ώρα;
- Σας ικανοποιούν τα προγράμματα του ΡΙΚ/ των ιδιωτικών ραδιοσταθμών:
- α) τα ενημερωτικά
- καθόλου/ λίγο/ αρκετά/ πολύ και γιατί;

β) τα ψυχαγωγικά
καθόλου/ λίγο/ αρκετά/ πολύ και γιατί;

γ) τα μορφωτικά
καθόλου/ λίγο/ αρκετά/ πολύ και γιατί;

-Όταν παρακολουθείτε συζητήσεις από το ραδιόφωνο ή την τηλεόραση, επηρεάζεστε στις απόψεις σας;

- Είναι κατά τη γνώμη σας πιο αντικειμενική η πληροφόρηση από το ΡΙΚ παρά από τους ιδιωτικούς ραδιοσταθμούς;

πολύ λίγο/ σε μεγάλο βαθμό/ καθόλου/ πλήρως

3. Με τη λειτουργία στην Κύπρο της Ιδιωτικής Ραδιοφωνίας:

α) η πληροφόρηση έχει γίνει πιο αντικειμενική ή όχι;

β) τα ψυχαγωγικά και μορφωτικά προγράμματα έχουν ανέλθει ποιοτικά ή όχι;

Συζητήστε το θέμα τεκμηριώνοντας τις θέσεις σας ή/και διενεργήστε έρευνα για ν' απαντήσετε στα ερωτήματα.

(Δ) Οι επιδράσεις από τα μέσα επικοινωνίας

1. "Οι πληροφορίες και όταν ακόμη μεταδίδονται με τη σχετική ακρίβεια και αντικειμενικότητα, έχουν περιορισμένη επίδραση. Η πλειοψηφία των ακροατών ή θεατών ακούει και βλέπει μόνο τα θέματα με τα οποία συμφωνεί και αποφεύγει ν' ακούσει ή να δει ότι δεν παραδέχεται.

Αυτή η παρατήρηση οδηγεί στη διαπίστωση ότι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ενώ εύκολα ισχυροποιούν γνώμες και πεποιθήσεις που ήδη υπάρχουν, δύσκολα τις αλλάζουν ή τις αντικαθιστούν. "Η εκλεκτική αντίληψη κάνει τα άτομα να μη συγκρατούν παρά, ό,τι ενισχύει τη γνώμη που είχαν από πριν".

"Οι μεταλλαγές της κοινής γνώμης, γράφει ο Cazenoune "είναι κάτι πολύ περίπλοκο. Τα mass -media μπορούν να ενισχύσουν μια γνώμη που υπάρχει ήδη ή να την αλλοιώσουν ελαφρά αλλά σπάνια να την ανατρέψουν.

Επομένως τα μέσα ενημερώσεως δεν επηρεάζουν τις μεγάλες μάζες του πληθυσμού με τρόπο ακαριαίο, γενικό και άμεσο. Είναι πλάνη να νομίζει κανείς ότι ο τύπος και το ρα

διόφωνο και η τηλεόραση έχουν τη δύναμη από τη μια στιγμή στην άλλη ν' ανατρέψουν μια πολιτική ιδεολογία και να επιβάλουν κάποια άλλη ή να πείσουν το πολίτη να ερμηνεύσει τα γεγονότα σύμφωνα με τη δική τους λογική. Η επιρροή τους συγκεντρώνεται κυρίως στους αναποφάσιστους και αμφιταλαντευόμενους. Επί πλέον ο τρόπος της επιρροής δεν είναι άμεσος. Τα μηνύματα δηλ. που μεταδίδονται δε φτάνουν απ' ευθείας στο κοινό στο οποίο απευθύνονται. Υπόκεινται σε μια επεξεργασία αξιολογήσεως από ένα σύνολο "καθοδηγητών της κοινής γνώμης".

Ετσι και στην περίπτωση ακόμα που η τηλεόραση αποτελεί "ανοικτό παράθυρο στον κόσμο", γίνεται αντιληπτή μόνο μέσα από τα γυαλιά διάφορου βαθμού μωπίας που ο καθένας μας φοράει.

Εξάλλου ο βαθμός αξιοπιστίας και επιρροής των μέσων ενημέρωσης είναι συνάρτηση της αντικειμενικότητας και της αμεροληψίας από την οποία διέπονται".

Π. Τερλεξή

"Πολιτική συμμετοχή στο σύγχρονο κράτος"

ΑΣΚΗΣΗ

1. Ποια είναι η θέση του Π. Τερλεξή σχετικά με τις επιδράσεις που μπορούν να ασκήσουν τα μέσα επικοινωνίας;
2. Διαβάστε τα δυο κείμενα που ακολουθούν και επισημάνετε τυχόν διαφορετικές θέσεις.

2. "Όπως οι περισσότερες τεχνικές προόδοι, η υπερτελειοποίηση των μέσων επικοινωνίας αποτελεί ταυτόχρονα μian υπόσχεση ελευθερίας και μian απειλή καινούριας δουλείας. Κι αυτό φυσικά εξαιτίας της δύναμης επιβολής και υποβολής που έχουν τα μέσα αυτά, δύναμη που δεν περιορίζεται σε μια κοινότητα ή σε μερικές χιλιάδες "αναγνώστες" αλλά μπορεί να διαπεράσει και να διαβουκολήσει κάθε κάτοικο του "πλανητικού χωριού" μας. Οι μάζες μπορούν να γίνουν, και γίνονται συχνά, έρμαια εκείνου που ελέγχει τα μαζικά μέσα επικοινωνίας, να χειραγωγηθούν και να δουλαγωγηθούν απ' τους κατόχους της πιο διάτορης φωνής που γνώρισε ο κόσμος, να μετατραπούν αυτές σε αυτόματα και υπηρέτες και θύματά της".

M.Πλωρίτη: "Ο Marshall Mackluhan και η επικοινωνία".

3. Οι κίνδυνοι είναι πολύ μεγάλοι, επειδή υπάρχει το ενδεχόμενο της μαζικής πνευματικής αλλοτρίωσης των ανθρώπων σε παγκόσμια κλίμακα, γεγονός που μπορεί να το εκμεταλλευτούν ύποπτες προπαγάνδες.

Και η προπαγάνδα αυτή ξεκινάει από την ανώδυνη προβολή προϊόντων διάφορων πολυεθνικών εταιρειών και φτάνει ως την επιβολή ενός τρόπου ζωής όπου κυριαρχούν ο αμοραλισμός, η κερδομανία, η βία, διόλου ανώδυνα.

Ενας κόσμος που έχει υποστεί τέτοια πλύση εγκεφάλου, που έχει περιαχθεί σε τέτοια πνευματική αδράνεια, δεν είναι διόλου δύσκολο να μοπλιαστεί με πολιτικές απόψεις που στρώνουν με δάφνες το δρόμο σ' επιδοξους απόλυτους κυρίαρχους της "πλανητικής αγέλης".

Μάσιμο Ρεντίνα - (Διευθυντής του Ιταλικού τηλεοπτικού συστήματος).

Τα μαζικά μέσα επικοινωνίας επιδρούν στον ίδιο βαθμό σε όλους;

Κοινή είναι η διαπίστωση πως ό,τι ισχύει για τους ενήλικες δεν ισχύει για τους ανήλικους και ιδιαίτερα για τα παιδιά της πολύ μικρής ηλικίας.

Οι ενήλικες έχουν λίγο - πολύ αποκρυσταλλώσει τις πολιτικές τους και άλλες πεποιθήσεις. Στην περίπτωση μαζικών αλλαγών θα χρειαστεί να προσαρμόσουν τις παλιές τους πίστεις προς τις νέες. Ο χαρακτήρας όμως των παιδιών είναι ακόμη ασχημάτιστος. Οι πίστεις και οι αξίες τους, μόλις τώρα διομορφώνονται. "Με δυο λόγια", παρατηρεί η ψυχίατρος Horney, "ο ενήλικας προσαρμόζει απλώς τη συμπεριφορά του, ενώ το παιδί αλλοιώνει την προσωπικότητά του".

Στην περίπτωση που το παιδί, σύμφωνα με τα δεδομένα της ΟΥΝΕΣΚΟ, περνάει πεντακόσιες ως χίλιες ώρες το χρόνο μπροστά στην οθόνη της τηλεόρασης, χρόνο δηλ. ίσο, αν λογαριάσουμε τις σχολικές διακοπές και τις αργίες, με το χρονικό διάστημα που περνάει στο σχολείο, όσο και να μην ενδιαφέρεται για τις πολιτικές ειδήσεις, είναι αδύνατο να μην επηρεάζεται από τις άμεσες ή έμμεσες αναφορές στην πολιτική.

Πάντως και στις δύο περιπτώσεις και του παιδιού και του ενήλικα, η επίδραση των μέσων ενημέρωσης είναι αποτελεσματικότερη σε τομείς που η επιρροή των "πρωτογενών" φορέων κοινωνικοποίησης (κυρίως οικογένειας, σχολείου) είναι ελλιπής. Ασφαλώς αυτό ισχύει περισσότερο για το παιδί παρά για τον ενήλικα.

Γενικό συμπέρασμα

Τα μαζικά μέσα επιδρούν βέβαια στον πολιτισμό μας εισάγοντας νέα ήθη, εξομοιώνουν τις συνήθειες, αλλάζουν τις μορφές διασκεδάσεως, το χρόνο εργασίας κτλ., αλλά παρωθούν και σε ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για περαιτέρω μόρφωση. Όμως, αυτές οι επιδράσεις θα ήταν μικρής σημασίας, αν τα μαζικά μέσα δεν είχαν το χαρακτηριστικό ότι εξασφαλίζουν συλλογική συμμετοχή, ομοιομορφοποιούν την ψυχολογία και ενοποιούν αντιλήψεις, έτσι ώστε ν' αποβαίνουν τρομερό όπλο στα χέρια εκείνων που τα ελέγχουν. Ωστε ο σπουδαιότερος παράγοντας επιδράσεως δεν προέρχεται τόσο από αυτά τα ίδια τα μέσα, δηλ. από τη φύση τους, όσο από εκείνους που τα ελέγχουν και που παράγουν τα μηνύματα. Αυτοί είναι περισσότερο υπεύθυνοι για τον επηρεασμό της πληροφωρικής. Υποκείμενοι σε ταξικά, επαγγελματικά, ιδεολογικά, οικονομικά κτλ. συμφέροντα, είναι δυνατό να δώσουν στην πληροφόρηση το χρώμα της ιδεολογίας ή της πολιτικής τους τοποθέτησης.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

- α) Είναι δυνατό να επιτευχθεί αντικειμενική πληροφόρηση;*
- β) Η τεχνική τελειοποίηση των μέσων μαζικής επικοινωνίας στην εποχή μας είναι υπόσχεση μεγαλύτερης ελευθερίας ή απειλή δουλείας;*
- γ) Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα για το σύγχρονο άνθρωπο από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.*

ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΟΡΟΙ

● **Επικοινωνία:** Είναι η διαδικασία μεταβίβασης ενός μηνύματος από τον πομπό (=η πηγή που εκπέμπει το μήνυμα) στο δέκτη (= το άτομο ή η ομάδα που το δέχεται).

● **Μέσα επικοινωνίας:** Τα όργανα ή τα μέσα που χρησιμοποιούνται για να μεταφέρουν το μήνυμα από τον πομπό στο δέκτη. Όταν απευθύνονται σε μεγάλες μάζες ανθρώπων, που τα μέλη τους δεν είναι συγκεντρωμένα στον ίδιο χώρο, ονομάζονται μέσα μαζικής επικοινωνίας.

● **Μέσα μαζικής επικοινωνίας :** Τα πιο γνωστά είναι ο τύπος, (το σύνολο των εφημερίδων και περιοδικών), το ραδιόφωνο και η τηλεόραση. Έχουν λειτουργίες πολιτικές, κοινωνικές, ψυχολογικές και μορφωτικές.

● **Αντικειμενική πληροφόρηση- προπαγάνδα**

Προϋπόθεση της σωστής πληροφόρησης είναι η αντικειμενικότητα των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Η ιδιοτελής, εσκεμμένη και συστηματοποιημένη επιδίωξη ενός ατόμου ή μιας ομάδας να ελέγξει τη στάση άλλων ατόμων ή ομάδων με τη χρήση κάθε δυνατού μέσου επικοινωνίας ομοιάζεται **προπαγάνδα**.

Η αντικειμενική πληροφόρηση, έστω και αν δεν υπάρχει πρόθεση για προπαγάνδα, είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί. Λόγοι για τη μη αντικειμενική πληροφόρηση: η παρεμβολή του υποκειμενικού στοιχείου στη μετάδοση των γεγονότων, οι συνθήκες λειτουργίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας, το γεγονός της έμμεσης μετάδοσης των πληροφοριών κ.ά.

● **Οι επιδράσεις από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας**

Ο βαθμός επίδρασης των μέσων μαζικής επικοινωνίας εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο εκείνων στους οποίους απευθύνονται, την ηλικία, την προδιάθεσή τους ν' ακούσουν, τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, τον κύκλο στον οποίο θα συζητήσουν ό,τι πληροφορηθήκαν από τα μέσα επικοινωνίας.

5: Δημογραφικό πρόβλημα

Δημογραφία είναι η επιστήμη που ασχολείται με τη μελέτη του πληθυσμού, τον αριθμό του, την πυκνότητα, την κατανομή και τη διακίνησή του.

Τα κυριότερα στοιχεία που συνθέτουν τη δημογραφία είναι τα ακόλουθα:

1. Το ποσοστό γεννητικότητας και θνησιμότητας.
2. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πληθυσμού.
3. Η σύνθεση του πληθυσμού (πυραμίδα πληθυσμού).
4. Το ποσοστό και η αναλογία αρρένων και θηλέων.
5. Η σχέση μεταξύ αστικού και αγροτικού πληθυσμού.
6. Η μετακίνηση και μετανάστευση του πληθυσμού.

Τα δημογραφικά στοιχεία ενός τόπου έχουν άμεση σχέση με όλους τους τομείς δραστηριότητας του τόπου αυτού με συνέπειες κοινωνικές, οικονομικές, αναπτυξιακές, πολιτικές.

Η Κύπρος αντιμετωπίζει δημογραφικό πρόβλημα ανάλογο - αν και μικρότερο - με το πρόβλημα των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών με κυριότερα χαρακτηριστικά το μεγάλο ποσοστό υπερηλίκων, τη χαμηλή γεννητικότητα, το χαμηλό ποσοστό αύξησης του πληθυσμού, ελάττωση του πληθυσμού των περισσότερων χωριών που είναι απομακρυσμένα από τις πόλεις. Το σοβαρότερο δημογραφικό πρόβλημα της Κύπρου που αναφέρεται στη γεωγραφική και εθνική κατανομή του πληθυσμού προήλθε από την τουρκική εισβολή του 1974 και την κατοχή του εδάφους της Δημοκρατίας. Τόσο η προσφυγοποίηση τμήματος του πληθυσμού όσο και ο εποίκισμός των κατεχόμενων περιοχών συνιστούν αλλοίωση του δημογραφικού προσώπου της Κύπρου.

Πιο κάτω παρατίθενται πίνακες με στατιστικά στοιχεία για το δημογραφικό πρόβλημα στην Κύπρο (Πηγή: Τμήμα Στατιστικής και Ερευνών, Δημογραφική έκθεση 1989). Στόχος είναι η μελέτη του θέματος μέσα από πίνακες και στατιστικά στοιχεία και η απόκτηση της ικανότητας μελέτης, κατανόησης και ερμηνείας των στοιχείων αυτών.

(Α) Πληθυσμός

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. - Πληθυσμός της Κύπρου και ετήσια αύξηση 1973-1989

Χρόνος	Πληθυσμός στο τέλος του χρόνου (χιλιάδες)	% αλλαγή
--------	---	----------

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι. - πληθυσμός της Κύπρου και ετήσια αύξηση 1973-1989

Χρόνος	Πληθυσμός στο τέλος του χρόνου (χιλιάδες)	% αλλαγή
1973	637.8	
1974	622.5	-2.4
1975	613.3	-1.5
1976	612.5	-0.1
1977	614.0	+0.3
1978	618.1	+0.7
1979	623.4	+0.9
1980	630.7	+1.2
1981	637.5	+1.1
1982	644.9	+1.2
1983	653.4	+1.3
1984	661.8	+1.3
1985	669.5	+1.2
1986	677.2	+1.2
1987	684.2	+1.0
1988	691.7	+1.1
1989	698.8	+1.0

● Μελετήστε τα στοιχεία του πίνακα και παρατηρήστε τις αυξομειώσεις του πληθυσμού και την αλλαγή επί τοις % από το 1973 μέχρι το 1989.

● Δώστε ορισμένους λόγους που κατά τη γνώμη σας εξηγούν τα ποσοστά πληθυσμού από το 1974 κ.ε.

● Αναζητήστε από τους πίνακες και τα διαγράμματα της ενότητας άλλους που να εξηγούν ως ένα σημείο την αλλαγή του πληθυσμού κατά έτη.

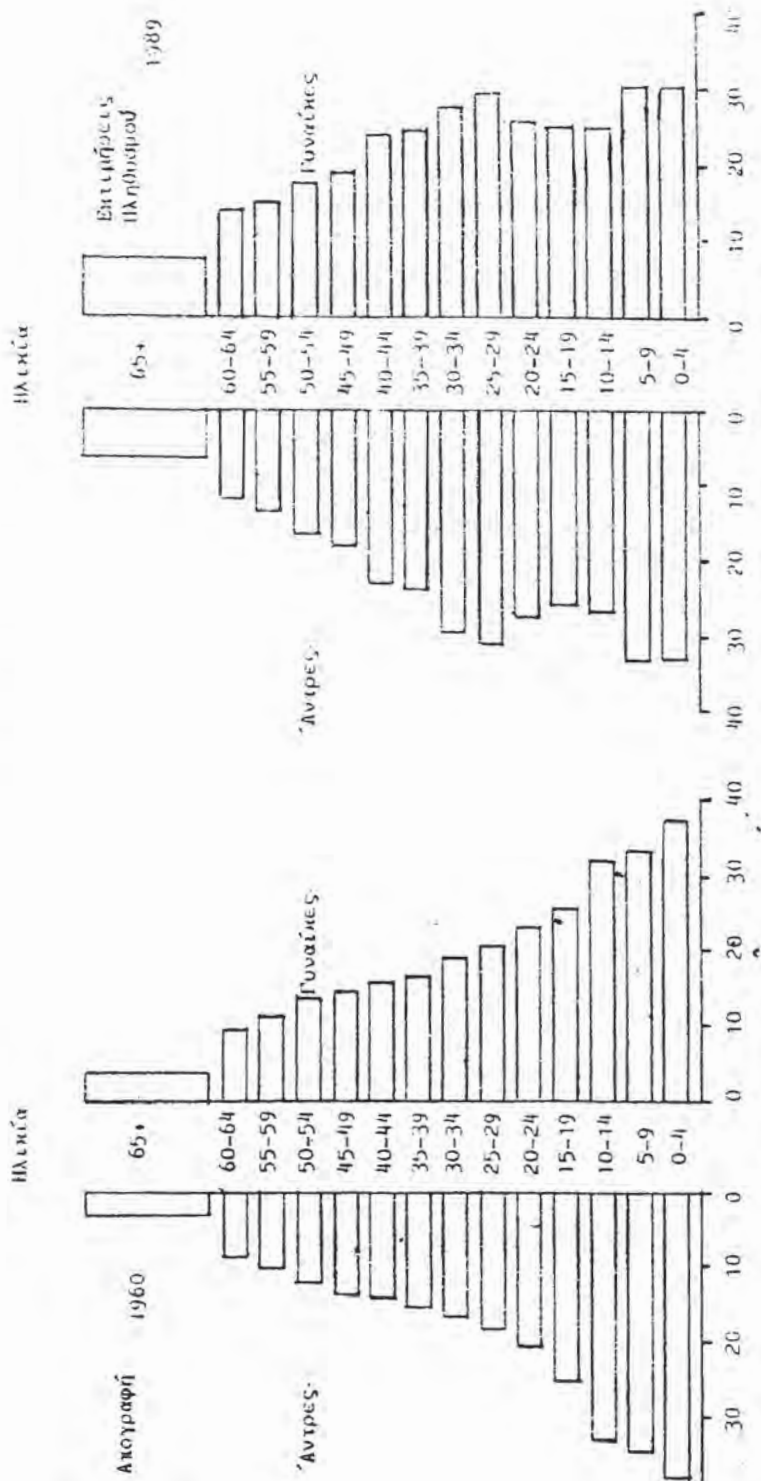
ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙ. - Κατανομή του πληθυσμού στις κύριες ομάδες ηλικιών

Ομάδα ηλικιών	1960		1989	
	Αριθμός	%	Αριθμός (χιλιάδες)	%
0 - 14	208,514	36.4	180.0	25.8
15 - 64	328,413	57.2	447.3	64.0
65 και πάνω	36,639	6.4	71.5	10.2
Σύνολο	573,566	100.0	698.8	100.0

● Συγκρίνετε τα ποσοστά (%) των ομάδων ηλικιών του πίνακα για τα έτη 1960 και 1989. Τι παρατηρείτε;

● Με βάση τα πιο πάνω στοιχεία ο αριθμός μαθητών των Δημοτικών και των Γυμνασίων είναι για το 1989 σε σύγκριση με το 1960 μειωμένος ή όχι;

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ - ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1960
ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1989

● Συγκρίνετε την κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικίες και φύλο μεταξύ των ετών 1960 και 1989.

ΠΕΡΙΟΧΗ	1946 No.	1960		1973	
		No.	%	No.	%
ΣΥΝΟΛΟ	450,114	573,566	100.0	631,778	100.0
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	145,965	204,283	35.6	232,702	36.8
* ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ	28,174	30,946	5.4	32,586	5.2
* ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	94,474	114,309	19.9	123,856	19.6
* ΛΑΡΝΑΚΑΣ	52,189	58,619	10.3	60,714	9.6
* ΛΕΜΕΣΟΥ	75,421	107,262	18.7	124,855	19.8
* ΠΑΦΟΥ	53,891	58,147	10.1	57,065	9.0
ΑΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	115,808	205,983	35.9	266,803	42.2
ΛΕΥΚΩΣΙΑ	33,324	95,343	16.6	115,718	18.3
ΚΕΡΥΝΕΙΑ	2,916	3,441	0.6	3,892	0.6
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ	16,194	34,752	6.0	38,960	6.2
ΛΑΡΝΑΚΑ	14,772	19,807	3.5	19,608	3.1
ΛΕΜΕΣΟΣ	22,799	43,561	7.6	79,641	12.6
ΠΑΦΟΣ	5,803	9,079	1.6	8,984	1.4
ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	334,306	367,583	64.1	364,975	57.8
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ	92,641	108,940	19.0	116,984	18.5
ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ	25,258	27,505	4.8	28,694	4.5
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ	78,280	79,557	13.9	84,896	13.5
ΛΑΡΝΑΚΑΣ	37,417	38,812	6.8	41,106	6.5
ΛΕΜΕΣΟΥ	52,622	63,701	11.1	45,214	7.2
ΠΑΦΟΥ	48,088	49,068	8.5	48,081	7.6

● Συγκρίνετε το ποσοστό πληθυσμού που κατοικούσε στις πόλεις το 1946 με εκείνο των ετών 1960, 1973 και 1974 κ.ε. Τι παρατηρείτε;

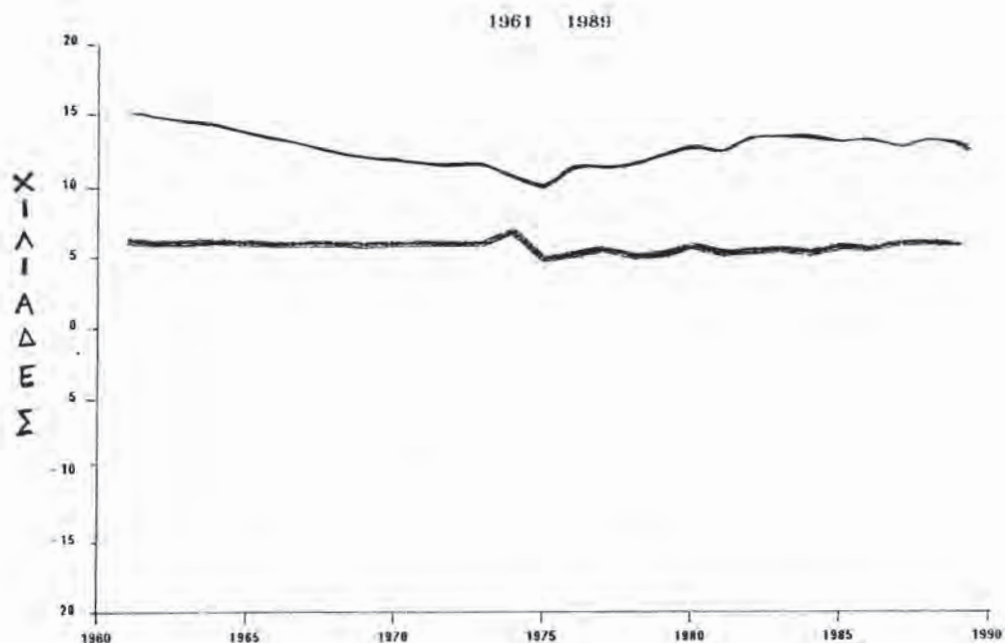
● Δώστε ορισμένους λόγους που κατά τη γνώμη σας εξηγούν τη συνεχή αύξηση του αστικού πληθυσμού τα τελευταία τριάντα χρόνια.

(B) Γεννητικότητα - Θνησιμότητα (1961-1989)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Αποδώστε με λόγια τις ενδείξεις του διαγράμματος για τη γεννητικότητα.
- Τι παρατηρείτε σχετικά με τη γεννητικότητα για τα έτη 1970-1975;
- Αποδώστε με λόγια τις ενδείξεις του διαγράμματος για τη θνησιμότητα.
- Πότε παρατηρείται η μεγαλύτερη θνησιμότητα και σε ποιο ποσοστό;
- Συγκρίνετε τις ενδείξεις για τη θνησιμότητα και τη γεννητικότητα. Πότε εμφανίζεται παράλληλη αύξηση, μείωση; Τι παρατηρείτε για το 1989;

ΠΙΝΑΚΑΣ IV.- Εκατοστιαία κατανομή γεννήσεως κατά σειρά γέννησης και μορφωτικό επίπεδο μητέρας 1989

● Αποδώστε με λόγια τις ενδείξεις του πίνακα

ΠΙΝΑΚΑΣ IV.-Εκατοστιαία κατανομή γεννήσεων κατά σειρά γέννησης και μορφωτικό επίπεδο μητέρας

Σειρά γέννησης .	Δημοτικό	Γυμνάσιο	Ανώτερο
Πρώτο	23.5	38.8	44.4
Δεύτερο	29.2	37.3	39.6
Τρίτο	29.8	18.6	13.3
Τέταρτο και πάνω	17.5	5.3	2.7
Σύνολο	100.0	100.0	100.0

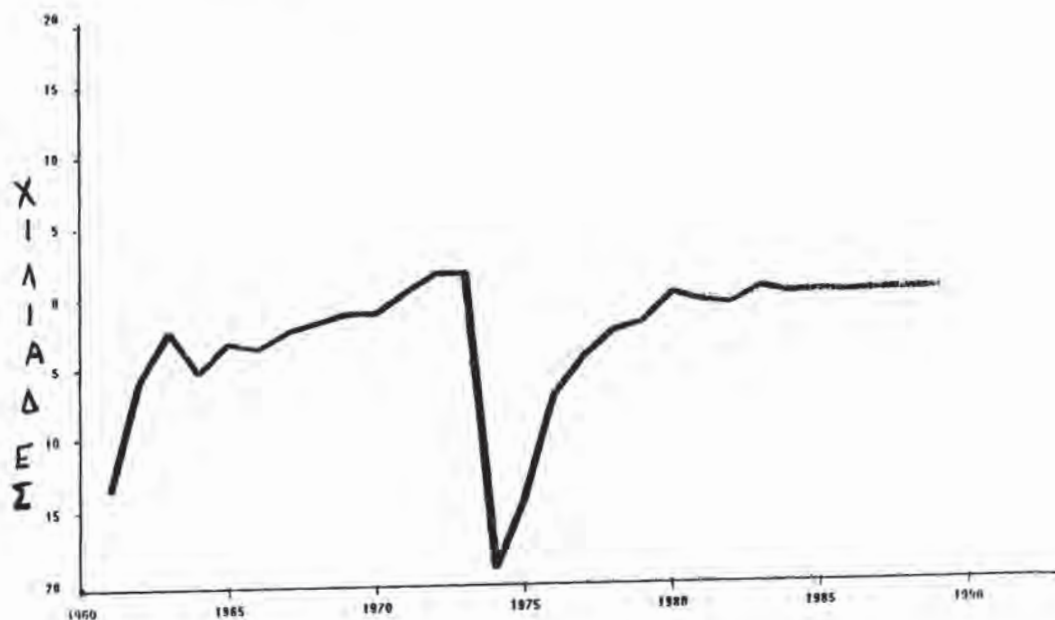
● Ποιοι λόγοι ερμηνεύουν κατά τη γνώμη σας το φαινόμενο, κοινωνικοί οικονομικοί, επαγγελματικοί, άλλοι ;

(Γ) Μετανάστευση

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟ 1961-1989

ΚΑΘΑΡΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ*

● Αποδώστε με λόγια τις ενδείξεις του διαγράμματος.

● Πότε παρατηρείται η μεγαλύτερη μετανάστευση; Συγκρίνετε τις ενδείξεις του διαγράμματος με τα στοιχεία του Πίνακα Ι (Πληθυσμός της Κύπρου και ετήσια αύξηση). Ποιο φαινόμενο, που παρατηρείται στον πίνακα αυτό, ερμηνεύει ως ένα σημείο η μετανάστευση;

* Η διαφορά μεταξύ των προσώπων που έρχονται για εγκατάσταση στη χώρα και των μεταναστών προς το εξωτερικό. Μπορεί να εκφραστεί και ως ποσοστό για κάθε 1000 κατοίκους στο μέσο του χρόνου.

ΠΙΝΑΚΑΣ V - Εκατοστιαία κατανομή μεταναστών κατά χώρα εγκατάστασης για την περίοδο 1961-1988

ΠΙΝΑΚΑΣ V.-Εκατοστιαία κατανομή μεταναστών κατά χώρα εγκατάστασης για την περίοδο 1961-1988

Περίοδος	Σύνολο	Ηνωμένο Βασίλειο	Αυστραλία	Η.Π.Α.	Καναδάς	Νότιος Αφρική	Ελλάδα	Άλλες Χώρες
1961-65	100.0	82.4	6.5	1.4	1.0	3.2	0.6	4.9
1966-70	100.0	52.7	19.3	7.6	7.4	4.5	2.6	5.9
1971-73	100.0	23.9	43.5	7.7	5.7	2.2	7.7	9.3
1974-76	100.0	13.2	38.4	7.7	11.1	5.2	17.7	6.7
1977-79	100.0	22.1	24.8	9.3	7.4	12.2	16.5	7.7
1980-82	100.0	7.8	38.1	13.4	14.8	8.6	10.5	6.9
1983-85	100.0	4.3	71.5	9.6	3.2	6.8	0.0	4.6
1986-88	100.0	1.0	83.0	5.1	2.0	2.2	3.2	3.4

- Ποια χώρα προτιμήθηκε ως χώρα εγκατάστασης των μεταναστών μέχρι το 1974 και ποια μετά;
- Ποιοι λόγοι κατά τη γνώμη σας εξηγούν την αλλαγή προτίμησης στο χώρο εγκατάστασης των μεταναστών;

ΠΙΝΑΚΑΣ V I - Συγκριτικός πίνακας δημογραφικών στοιχείων 1988

ΠΙΝΑΚΑΣ VI.-Συγκριτικός πίνακας δημογραφικών στοιχείων 1988

Χώρα	Ακαθάριστο ποσοστό γεννητ- κότητας	Συνολικό ποσοστό γονιμότητας	Ποσοδο- κώμενη		Ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας	Ηλικίες πληθυσμού (εκατομμύρια κατονομή)				
			δράκεια ζωής	Ανδρες		Γυναίκες	0-14	15-44	45-64	65+
Κύπρος	18.3	2.34	73.92	78.33	11.0	25.8	45.7	18.3	10.2	
Γαλλία	14.0	1.95	71.5	79.7	8.1	20.5	44.8	21.1	13.6	
Ελλάδα	10.8	1.52	72.6	77.6	11.0	19.6	42.0	24.7	13.7	
Ηνωμένο Βασίλειο	13.8	1.84	72.2	77.9	9.0	18.9	44.2	21.4	15.6	
Ιταλία	9.9	1.33	72.9	79.4	9.5	17.3	44.4	24.2	14.1	
Ισπανία	12.1	2.22	72.5	78.6	7.2	22.1	43.8	21.7	12.4	
Μέτρα	15.8	2.20	72.8	77.6	7.9	23.6	46.2	19.8	10.4	
Πορτογαλία	11.9	1.53	70.7	77.6	13.0	21.5	44.2	21.5	12.9	
Αλγυρία	37.5	4.82	59.3	62.0	70.5	44.0	39.8	13.3	2.9	
Ισοδυναμία	45.9	7.28	64.2	67.8	44.0	46.0	48.1	9.3	2.6	
Ισραήλ	23.1	3.10	73.5	77.0	11.4	32.4	43.6	15.1	8.9	
Συρία	44.1	6.76	63.8	64.7	48.0	49.3	36.8	9.6	4.4	
Τουρκία	29.9	3.76	63.4	68.6	65.0	36.2	46.3	13.4	4.1	

* Οι αριθμοί των γεννήσεων για κάθε 100 άτομα.

Από ποιες χώρες είναι ψηλότερο και από ποιές χαμηλότερο το ποσοστό γεννητικότητας και βρεφικής θνησιμότητας της Κύπρου;

Ποια χώρα παρουσιάζει εντονότερο «γέραςμα» του πληθυσμού;

Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του κυπριακού πληθυσμού μοιάζουν περισσότερο με τα χαρακτηριστικά των ευρωπαϊκών χωρών ή των χωρών της Μέσης Ανατολής;

ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Άρθρο 36

1. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο Αρχηγός της Πολιτείας και προηγείται όλων στη Δημοκρατία. Ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο Υπαρχηγός της Πολιτείας και προηγείται όλων στη Δημοκρατία μετά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αναπληρώνεται ή αντικαθίσταται στην άσκηση του λειτουργήματός του σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή προσωρινού κωλύματος, όπως ορίζεται στη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου.

2. Σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή προσωρινού κωλύματος του Προέδρου της Δημοκρατίας ή του αντιπροέδρου της Δημοκρατίας και κατά το χρόνο που διαρκούν αυτά, ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Βουλής και σε περίπτωση απουσίας τους ή ενώ εκκρεμεί η πλήρωση οποιουδήποτε από τα αξιώματα, οι βουλευτές που τους αναπληρούν σύμφωνα με το άρθρο 72 ασκούν αντίστοιχα το λειτουργήμα του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

Άρθρο 37

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως Αρχηγός της Πολιτείας:

α) αντιπροσωπεύει τη Δημοκρατία σε κάθε επίσημη εκδήλωσή της.
β) υπογράφει τα διαπιστευτήρια διπλωματικών απεσταλμένων που διορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 54 και δέχεται τα διαπιστευτήρια των ξένων διπλωματικών απεσταλμένων.

γ) υπογράφει:

αα) τα διαπιστευτήρια των αντιπροσώπων που διορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 54 για τη διαπραγμάτευση διεθνών συνθηκών, συμβάσεων ή άλλων συμφωνιών ή για υπογραφή οποιωνδήποτε τέτοιων συνθηκών, συμβάσεων ή συμφωνιών, για τις οποίες έγιναν διαπραγματεύσεις όπως ορίζει τα στο Σύνταγμα,

ββ) την πράξη που αφορά την κατάθεση των οργάνων επικυρώσεως οποιωνδήποτε διεθνών συνθηκών, συμβάσεων ή συμφωνιών που επικυρώθηκαν ή εγκρίθηκαν όπως ορίζεται στο Σύνταγμα.

δ) απονέμει τις τιμητικές διακρίσεις και τα παράσημα της Δημοκρατίας.

Άρθρο 38

1. Ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας ως Υπαρχηγός της Πολιτείας έχει το δικαίωμα να:

α) παρίσταται σ' όλες τις επίσημες εκδηλώσεις

β) παρίσταται κατά την υποβολή των διαπιστευτηρίων των ξένων διπλωματικών απεσταλμένων

γ) εισηγείται στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας την απονομή τιμητικών διακρίσεων ή παρασήμων της δημοκρατίας σε μέλη της Τουρκικής Κοινότητας· ο Πρόεδρος υποχρεούται να αποδεχτεί την εισηγήση εκτός αν υπάρχουν σοβαροί λόγοι για να μην την αποδεχτεί. Οι τιμητικές διακρίσεις και τα παράσημα που απονέμονται σύμφωνα με την παρούσα διάταξη παραδίδονται σ' αυτόν που τιμήθηκε από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, αν αυτός το επιθυμεί.

2. Ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας ειδοποιείται εγγράφως και εγκαίρως για τις επίσημες εκδηλώσεις ή τελετές που αναφέρονται στα εδάφια α) και β) της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 39

1. Η εκλογή του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας είναι άμεση με καθολική και μν

στική ψηφοφορία και, εκτός από την περίπτωση αναπληρωματικής εκλογής, διεξάγεται την ίδια μέρα αλλά χωριστά και στην άλλη όμως περίπτωση, αν εμφανιστεί μόνο ένας υποψήφιος, αυτός θεωρείται ότι εξελέγη.

2. Ο υποψήφιος που παίρνει πάνω από 50% των έγκυρων ψήφων εκλέγεται. Αν κανένας από τους υποψήφιους δεν πάρει τον απαιτούμενο αριθμό ψήφων, η εκλογή επαναλαμβάνεται κατά την αντίστοιχη ημέρα της αμέσως επόμενης εβδομάδας μεταξύ των δύο υποψηφίων που πήραν το μεγαλύτερο αριθμό των έγκυρων ψήφων· ο υποψήφιος που παίρνει κατά την επαναληπτική αυτή εκλογή τον πιο μεγάλο αριθμό των έγκυρων ψήφων, θεωρείται ότι εξελέγη.

3. Αν η εκλογή δεν μπορεί να διεξαχθεί, λόγω έκτακτων και απρόβλεπτων συνθηκών όπως σεισμού, πλημμυρών, γενικής επιδημίας και παρόμοιων αιτιών, κατά την οριζόμενη σύμφωνα με το Σύνταγμα ημέρα, η εκλογή γίνεται την αντίστοιχη ημέρα της αμέσως επόμενης εβδομάδας.

Άρθρο 40

Κάθε άτομο δικαιούται να θέσει υποψηφιότητα για Πρόεδρος ή Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας, εφόσον κατά το χρόνο της εκλογής:

- α) είναι πολίτης της Δημοκρατίας
- β) συμπλήρωσε το τριακοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του,
- γ) δεν έχει καταδικαστεί κατά την ημέρα της ενάρξεως ισχύος του Συντάγματος ή μετά από αυτή για αδικήματα ατιμωτικό ή ηθικής αισχρότητας ή δεν έχει στερηθεί της εκλογιμότητας κατόπιν αποφάσεως αρμόδιου δικαστηρίου λόγω οποιουδήποτε εκλογικού αδικήματος, και
- δ) δεν πάσχει από διανοητική νόσο που τον καθιστά ανίκανο να ασκήσει τα καθήκοντα του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

Άρθρο 41

1) Το λειτούργημα του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας είναι ασυμβίβαστο με το αξίωμα του υπουργού ή του βουλευτή ή του μέλους Κοινοτικής Συνελεύσεως ή δημοτικού συμβουλίου, συμπεριλαμβανομένου του δημάρχου ή με την ιδιότητα του μέλους των ενόπλων Δυνάμεων ή των δυνάμεων Ασφαλείας της Δημοκρατίας ή με άλλο δημόσιο ή δημοτικό αξίωμα ή θέση.

Ο όρος «δημόσιο αξίωμα ή θέση» στο παρόν άρθρο περιλαμβάνει οποιοδήποτε αξίωμα ή θέση στη δημόσια υπηρεσία της Δημοκρατίας ή στην Κοινοτική Συνέλευση, η αμοιβή των οποίων ελέγχεται είτε από τη Δημοκρατία είτε από Κοινοτική Συνέλευση· περιλαμβάνει επίσης κάθε αξίωμα ή θέση με αμοιβή σε οποιοδήποτε νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου ή οργανισμό κοινής ωφέλειας.

2) Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας κατά τη διάρκεια της θητείας τους δεν μπορούν να ασχολούνται είτε άμεσα είτε έμμεσα για δικό τους λογαριασμό ή για λογαριασμό οποιουδήποτε άλλου προσώπου με οποιαδήποτε εργασία- κερδοφόρα ή μη - ή να ασκούν οποιοδήποτε επάγγελμα.

Άρθρο 42

1) Η εγκατάσταση του Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας γίνεται από τη Βουλή ενώπιον της οποίας δίνουν την εξής διαβεβαίωση:

«Διαβεβαιώ επισήμως πίστιν και σεβασμόν εις το Σύνταγμα και τους συνάδοντας νόμους και εις την διατήρησιν της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Δημοκρατίας της Κύπρου».

2) Για το σκοπό αυτό η Βουλή θα συνεδριάζει κατά την ημέρα που λήγει η πενταετής θητεία του απερχόμενου Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, σε περίπτωση δε αναπληρωματικής εκλογής σύμφωνα με την τέταρτη παράγραφο του άρθρου 44, κατά την τρίτη ημέρα από την ημερομηνία της αναπληρωματικής εκλογής.

Άρθρο 43

1) Η θητεία του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας είναι πενταετής και αρχίζει από την ημέρα της εγκατάστασής τους και διαρκεί μέχρι την εγκατάσταση νέου Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

2) Η θητεία του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας που εκλέγεται με αναπληρωματική εκλογή, σύμφωνα με την τέταρτη παράγραφο του άρθρου 44, είναι ίση με την ασυμπλήρωτη περίο-

δο της θητείας του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας του οποίου, ανάλογα με την περίπτωση, το λειτουργήμα εξελέγη να συμπληρώσει.

3) Η εκλογή νέου Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας γίνεται πριν την εκπνοή της πενταετούς περιόδου της θητείας του απερχόμενου Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, ούτως ώστε να γίνεται δυνατή η εκγατάσταση του νέου Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας κατά την ημέρα που λήγει η περίοδος αυτή.

Άρθρο 46

1) Η εκτελεστική εξουσία διασφαλίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας με σκοπό τη διασφάλιση της εκτελεστικής εξουσίας έχουν Υπουργικό Συμβούλιο που αποτελείται από επτά Έλληνες υπουργούς και από τρεις Τούρκους. Οι υπουργοί αποδεικνύονται αντιστοίχως από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, οι οποίοι τους διορίζουν με πράξη που υπογράφεται και από τους δύο. Οι υπουργοί μπορούν να επιλέγονται και από πρόσωπα που δεν ανήκουν στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Ένα από τα πιο καλατω υπουργεία, δηλαδή το υπουργείο εξωτερικών, το υπουργείο αμύνης και το υπουργείο οικονομικών, ανατίθεται σε Τούρκο υπουργό. Αν ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας συμφωνούν, μπορούν ν' αντικαταστήσουν το σύστημα εναλλαγής εκ περιτροπής.

Το Υπουργικό Συμβούλιο ασκεί εκτελεστική εξουσία σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 54. Οι αποφάσεις του Υπουργικού συμβουλίου λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία και εκδίδονται αμέσως από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας με δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 57, εκτός εάν ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος ή και οι δύο μαζί σύμφωνα με το άρθρο 57 προβάλλουν το δικαίωμα της οριστικής αρνησικυρίας ή της αναπομπής.

Άρθρο 50

1) Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας, ο καθένας ξεχωριστά ή από κοινού, έχουν το δικαίωμα της οριστικής αρνησικυρίας οποιουδήποτε νόμου ή αποφάσεως της Βουλής των αντιπροσώπων στο σύνολο ή εν μέρει, εφόσον ο νόμος ή η απόφαση στο σύνολο ή εν μέρει αφορούν:

Α. εξωτερικές υποθέσεις, με εξαίρεση τη συμμετοχή της Δημοκρατίας σε διεθνείς οργανισμούς και συνθήκες συμμαχίας στις οποίες μετέχουν τόσο το Βασίλειο της Ελλάδας η Ελληνική Δημοκρατία όσο και η Τουρκική Δημοκρατία. Ο όρος «εξωτερικές υποθέσεις» του παρόντος εδαφίου περιλαμβάνει:

α) την αναγνώριση κρατών, ή σύναψη διπλωματικών και προξενικών σχέσεων με άλλες χώρες και τη διακοπή των σχέσεων αυτών. Την παροχή συγκατάθεσης για το διορισμό διπλωματικών αντιπροσώπων και τη χορήγηση εκτελεστηρίου σε προξενικούς αντιπροσώπους, την τοποθέτηση προσώπων που υπηρετούν στη διπλωματική υπηρεσία ως διπλωματικών και προξενικών αντιπροσώπων σε θέσεις στο εξωτερικό και την ανάθεση καθηκόντων στο εξωτερικό, ως ειδικών απεσταλμένων, σε πρόσωπα που υπηρετούν στη διπλωματική υπηρεσία σε οποιαδήποτε θέση στο εξωτερικό ως διπλωματικών ή προξενικών αντιπροσώπων και την ανάθεση καθηκόντων στο εξωτερικό, ως ειδικών απεσταλμένων, σε πρόσωπα που δεν ανήκουν στη διπλωματική υπηρεσία,

β) τη συνομολόγηση διεθνών συνθηκών, συμβάσεων και συμφωνιών,

γ) την κήρυξη πολέμου και τη συνομολόγηση ειρήνης,

δ) την προστασία στο εξωτερικό των πολιτών της Δημοκρατίας και των συμφερόντων τους

ε) την εγκατάσταση, το καθεστώς και τα συμφέροντα αλλοπαδών στη Δημοκρατία,

στ) την απόκτηση ξένης ιθαγένειας από πολίτες της Δημοκρατίας και την αποδοχή από αυτούς εργασίας που παρέχεται από ξένη Κυβέρνηση καθώς επίσης και την είσοδό τους στην υπηρεσία ξένης Κυβερνήσεως.

Β. Τα ακόλουθα θέματα άμυνας:

α) τη σύνθεση και δύναμη των ενόπλων δυνάμεων και τις πιστώσεις γι' αυτές.

β) τους διορισμούς στελεχών και την προαγωγή τους.

γ) την εισαγωγή πολεμικού υλικού και εκρηκτικών υλών κάθε είδους,

δ) τη παροχή βάσεων και άλλων διευκολύνσεων σε συμμαχικές χώρες.

Γ. Τα ακόλουθα θέματα ασφαλείας:

- α) τους διορισμούς στελεχών και την προαγωγή τους.
- β) την κατανομή και στάθμευση δυνάμεων ασφαλείας.
- γ) τα μέτρα έκτακτης ανάγκης και το στρατιωτικό νόμο.
- δ) τους περί αστυνομίας νόμους.

Αποσαφηνίζεται ότι το δικαίωμα αρνησικυρίας κατ' εφαρμογή του πιο πάνω εδαφίου Γ περιλαμβάνει κάθε μέτρο ή απόφαση έκτακτης ανάγκης, δεν περιλαμβάνει όμως θέματα που αφορούν τη συνηθισμένη λειτουργία της αστυνομίας και της χωροφυλακής.

2. Το πιο πάνω δικαίωμα αρνησικυρίας μπορεί να ασκηθεί είτε εναντίον ολόκληρου του νόμου ή της απόφασης είτε εναντίον οποιουδήποτε μέρους του στη δεύτερη περίπτωση ο νόμος ή η απόφαση αναπέμπονται στη Βουλή των Αντιπροσώπων, για να αποφασίσει αν το υπόλοιπο μέρος του νόμου ή της απόφασης θα σταλεί προς έκδοση με βάση τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος.

3. Το σύμφωνα με το παρόν δικαίωμα αρνησικυρίας ασκείται μέσα στην προθεσμία που ορίζεται από το άρθρο 52 για την έκδοση του νόμου ή της απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Άρθρο 51

1) Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας μαζί ή ξεχωριστά δικαιούνται ν' αναπέμψουν οποιοδήποτε νόμο ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων ή οποιοδήποτε τμήμα τους στη Βουλή των αντιπροσώπων για επανεξέταση.

2) Με τη ψήφιση του προϋπολογισμού από τη βουλή των αντιπροσώπων ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας, από κοινού ή ξεχωριστά, μπορούν ν' αναπέμψουν στη Βουλή των Αντιπροσώπων τον προϋπολογισμό, με τη δικαιολογία ότι κατά την κρίση του ενός ή και των δυο γίνεται δυσμενής διάκριση.

3) Σε περίπτωση αναπομπής οποιουδήποτε νόμου ή αποφάσεως ή τμήματος αυτών στη Βουλή των αντιπροσώπων, όπως ορίζεται στην πρώτη παράγραφο του παρόντος άρθρου, η Βουλή των Αντιπροσώπων, αποφασίζει για το θέμα μέσα σε δεκαπέντε μέρες από την αναπομπή σε περίπτωση αναπομπής του προϋπολογισμού σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου η Βουλή των Αντιπροσώπων αποφασίζει για το θέμα μέσα σε τριάντα μέρες από την αναπομπή.

4) Αν η Βουλή των Αντιπροσώπων εμμένει στην απόφαση της, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος υποχρεούνται, εφόσον τηρούνται οι διατάξεις του Συντάγματος να εκδώσουν με δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας το νόμο ή την απόφαση ή τον προϋπολογισμό, ανάλογα με την περίπτωση, μέσα στα όρια της προθεσμίας που ορίζεται για την έκδοση των νόμων και των αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων.

5) Όταν ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας ασκεί το δικαίωμα αναπομπής, όπως ορίζεται στο παρόν άρθρο υποχρεούται αμέσως να ειδοποιεί τον άλλο.

6) Το δικαίωμα αναπομπής του παρόντος άρθρου ασκείται μέσα στην προθεσμία που καθορίζεται στο άρθρο 52 για την έκδοση των νόμων ή των αποφάσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Άρθρο 52

Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας υποχρεούνται να εκδώσουν με δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας, μέσα σε δεκαπέντε μέρες από την κοινοποίηση στο αντίστοιχο γραφείο τους, οποιοδήποτε νόμο ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων εκτός αν μέσα σ' αυτήν την προθεσμία ασκήσουν, από κοινού ή ξεχωριστά ανάλογα με την περίπτωση, το δικαίωμα της αρνησικυρίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 50 ή το δικαίωμα αναπομπής όπως ορίζεται στο άρθρο 51 ή το δικαίωμα αναφοράς στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, όπως ορίζεται στο άρθρο 138:

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΜΕΡΟΣ 1. Η ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

Άρθρο 61

Η νομοθετική εξουσία της Δημοκρατίας ασκείται, σε κάθε θέμα από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, με εξαίρεση τα θέματα εκείνα που ρητά υπάγονται κατά το Σύνταγμα στις Κοινοτικές Συνελεύσεις.

Άρθρο 62

1. Ο αριθμός των βουλευτών ορίζεται σε ογδόντα και μπορεί να μεταβληθεί με απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων που λαμβάνεται με πλειοψηφία των δύο τρίτων των βουλευτών που εξελέγησαν από την ελληνική κοινότητα και των δύο τρίτων των βουλευτών που εξελέγησαν από την τουρκική κοινότητα.

2. Από τον αριθμό των βουλευτών που προβλέπει η πρώτη παράγραφος του παρόντος άρθρου, η ελληνική κοινότητα εκλέγει το 70 τοις εκατό και η τουρκική κοινότητα το 30 τοις από τα μέλη της κάθε κοινότητας ξεχωριστά· σε περίπτωση εκλογής στην οποία οι υποψήφιοι είναι περισσότεροι από τον αριθμό των έδρων, αυτή γίνεται με καθολική άμεση και μυστική ψηφοφορία που διενεργείται κατά την ίδια μέρα.

Η αναλογία των βουλευτών που καθορίζεται στην παράγραφο αυτή είναι ανεξάρτητα από στατιστικά δεδομένα.*

Άρθρο 63

1. Εφόσον τηρούνται οι διατάξεις της δεύτερης παραγράφου του παρόντος άρθρου, κάθε πολίτης της Δημοκρατίας που έχει συμπληρώσει το εικοστό πρώτο έτος της ηλικίας του και έχει τα προσόντα διαμονής που καθορίζονται από τον εκλογικό νόμο, δικαιούται να εγγραφεί ως εκλογέας είτε στον ελληνικό είτε στον τουρκικό εκλογικό κατάλογο. Τα μέλη της ελληνικής κοινότητας όμως θα εγγράφονται μόνο στον ελληνικό κατάλογο και τα μέλη της τουρκικής κοινότητας μόνο στον τουρκικό εκλογικό κατάλογο.

2. Κανένας δεν δικαιούται να εγγραφεί ως εκλογέας, εφόσον δεν έχει τα προσόντα για εγγραφή που απαιτούνται από τον εκλογικό νόμο.

Άρθρο 64

Κάθε άτομο δικαιούται να υποβάλει υποψηφιότητα βουλευτή, εφόσον κατά το χρόνο της εκλογής:

- α) είναι πολίτης της Δημοκρατίας.
- β) έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του,
- γ) δεν έχει καταδικαστεί κατά την ημέρα ενάρξεως ισχύος του συντάγματος ή μετά από αυτήν για αδίκημα ατιμωτικό ή ηθικής αισχροψυχίας ή δεν έχει στερηθεί της εκλογιότητας κατόπιν αποφάσεως αρμόδιου δικαστηρίου λόγω οποιουδήποτε εκλογικού αδικήματος.
- δ) δεν πάσχει από διανοητική νόσο που τον καθιστά ανίκανο να ασκήσει τα καθήκοντά του ως βουλευτή.

Άρθρο 65

Η Βουλή των Αντιπροσώπων εκλέγεται για περίοδο πέντε ετών. Η περίοδος της πρώτης Βουλής των Αντιπροσώπων αρχίζει από την ημερομηνία της ενάρξεως της ισχύος του Συντάγματος. 2. Η απερχόμενη Βουλή των Αντιπροσώπων, συνεχίζει μέχρι την έναρξη των εργασιών της νέας Βουλής των αντιπροσώπων που γίνεται με την πρώτη παράγραφο του παρόντος άρθρου.

ΑΣΚΗΣΗ

* Κρίνετε την πρόνοια αυτή του Συντάγματος και συζητήστε σε ποιο σκοπό αποσκοπεί. Αναφερθείτε και στην προσπάθεια της Τουρκίας σήμερα ν' αλλάξει το δημογραφικό χαρακτήρα του κατεχόμενου τμήματος της Κύπρου.

Άρθρο 66

1. Οι γενικές εκλογές για τη Βουλή των αντιπροσώπων διεξάγονται τη δεύτερη Κυριακή του μήνα που προηγείται εκείνου κατά τον οποίο τελειώνει η περίοδος της απερχόμενης Βουλής των Αντιπροσώπων.

2. Βουλευτική έδρα που έμεινε κενή συμπληρώνεται με αναπληρωματική εκλογή που γίνεται σε 45 το πολύ μέρες από την κένωση και σε ημερομηνία που καθορίζεται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

3. Εάν η εκλογή σύμφωνα με την πρώτη η δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να γίνει κατά την ημερομηνία που καθορίζεται από το σύνταγμα ή που καθορίστηκε σύμφωνα μ' αυτό, λόγω εξαιρετικών και απρόβλεπτων περιστάσεων, όπως σεισμού, πλήμμυρας, γενικής επιδημίας και παρόμοιων περιστάσεων, διεξάγεται την αντίστοιχη μέρα της επόμενης εβδομάδας.

Άρθρο 67

1. Η Βουλή των Αντιπροσώπων μπορεί να διαλυθεί μόνο με δική της απόφαση που λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία· η απόλυτη πλειοψηφία πρέπει να συμπεριλαμβάνει τουλάχιστο το ένα τρίτο των βουλευτών που εξελέγησαν από την τουρκική κοινότητα.

2. Η απόφαση αυτή, παρά τις διατάξεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 65 και της πρώτης παραγράφου του άρθρου 66, καθορίζει την ημερομηνία διεξαγωγής των γενικών εκλογών· η ημερομηνία αυτή δεν μπορεί να απέχει λιγότερο των τριάντα ημερών και περισσότερο των σαράντα ημερών από την ημερομηνία της πρώτης συνεδρίας της νέας Βουλής· η ημερομηνία αυτή δεν μπορεί να απέχει περισσότερο των δεκαπέντε ημερών από τις γενικές εκλογές· μέχρι την ημερομηνία αυτή συνεχίζει η απερχόμενη Βουλή των Αντιπροσώπων.

3. Παρά τις διατάξεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 65, η Βουλή των Αντιπροσώπων που εκλέγεται λόγω διαλύσεως της προηγούμενης Βουλής εκλέγεται για περίοδο ίση προς την περίοδο που δε συμπλήρωσε η Βουλή που διαλύθηκε. Σε περίπτωση που η διάλυση της Βουλής των Αντιπροσώπων γίνεται μέσα στον τελευταίο χρόνο της πενταετούς βουλευτικής περιόδου, οι γενικές εκλογές για ανάδειξη νέας Βουλής των Αντιπροσώπων διεξάγονται τόσο για την περίοδο που δε συμπλήρωσε η Βουλή που διαλύθηκε - κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής κάθε σύνοδος της νέας Βουλής θα θεωρείται έκτακτη σύνοδος- όσο και για την επόμενη πενταετή περίοδο.

Άρθρο 68

Εφόσον η Βουλή των Αντιπροσώπων συνεχίζει την έναρξη της περιόδου της νέας Βουλής των Αντιπροσώπων, κατά τις διατάξεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 65 ή της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 67, η απερχόμενη Βουλή των Αντιπροσώπων δεν έχει εξουσία να ψηφίζει οποιοσδήποτε νόμους ή να παίρνει οποιασδήποτε αποφάσεις για οποιοδήποτε θέμα, παρά μόνο σε περίπτωση επείγουσών και εξαιρετικά απρόβλεπτων περιστάσεων για τις οποίες πρέπει να γίνεται ειδική μνεία στο σχετικό νόμο ή απόφαση.

Άρθρο 69

Ο βουλευτής προτού αναλάβει τα καθήκοντά του στη Βουλή, δίνει σε δημόσια συνεδρία την ακόλουθη διαβεβαίωση:

«Διαβεβαιώ επισήμως πίστιν και σεβασμόν εις το Σύνταγμα και τους συνάδοντας αυτόν νόμους, και εις την διατήρησιν της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Δημοκρατίας της Κύπρου».

Άρθρο 70

Η ιδιότητα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμα του υπουργού ή του μέλους Κοινοτικής Συνελεύσεως ή δημοτικού συμβούλου, συμπεριλαμβανομένου και του δημάρχου, ή προς την ιδιότητα του μέλους των ενόπλων δυνάμεων ή των δυνάμεων ασφαλείας της Δημοκρατίας ή προς οποιοδήποτε άλλο αξίωμα ή θέση· προκειμένου για βουλευτή που εκλέγεται από την τουρκική κοινότητα, η ιδιότητα του βουλευτή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμα του θρησκευτικού λειτουργού.

Ο όρος «δημόσιο αξίωμα ή θέση» στο παρόν άρθρο περιλαμβάνει αξίωμα ή θέση με αμοιβή στην υπηρεσία της Δημοκρατίας είτε Κοινοτικής Συνελεύσεως και εφόσον η αμοιβή βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο είτε της Δημοκρατίας είτε Κοινοτικής Συνελεύσεως· περιλαμβάνεται επίσης κάθε αξίωμα ή θέση σε οποιοδήποτε νομικό πρόσωπο δημόσιου δικαίου ή οργανισμό δημόσιας ωφέλειας.

Άρθρο 71

Η έδρα βουλευτή μένει κενή:

α. με το θάνατό του

β. με τη γραπτή παραίτησή του

γ. αν παρουσιαστεί οποιαδήποτε περίπτωση απ' εκείνες που αναφέρονται στις παραγράφους γ) και δ) του άρθρου 64 ή αν ο βουλευτής στερηθεί της ιθαγένειας της δημοκρατίας,

δ. με την ανάληψη αξιώματος ή θέσης που αναφέρει το άρθρο 70.

Άρθρο 72

Ο βουλευτής προτού αναλάβει τα καθήκοντά του στη Βουλή, δίνει σε δημόσια συνεδρία

1. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων είναι Έλληνας και εκλέγεται από τους βουλευτές που εκλέγει η ελληνική κοινότητα· ο Αντιπρόεδρος είναι Τούρκος και εκλέγεται από τους βουλευτές που εκλέγει η τουρκική κοινότητα.

Ο καθένας εκλέγεται σύμφωνα με τα πιο πάνω ξεχωριστά, στην ίδια συνεδρία, κατά την έναρξη της περιόδου της Βουλής των αντιπροσώπων και η εκλογή ισχύει για όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής.

2. Σε περίπτωση κενώσεως ενός από τα δύο αξιώματα που προβλέπει η πρώτη παράγραφος του παρόντος άρθρου, η εκλογή που προβλέπει η παράγραφος αυτή, για συμπλήρωση θέσης που έμεινε κενή, διεξάγεται όσο το δυνατό πιο σύντομα και στην ανάγκη σε έκτακτη σύνοδο.

3. Σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αν εκκρεμεί η συμπλήρωση του αξιώματος του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Βουλής που έμεινε κενό, όπως ορίζεται στη δεύτερη παράγραφο του παρόντος άρθρου, τα καθήκοντα τούτων ασκούνται από τον πιο μεγάλο στην ηλικία βουλευτή της αντίστοιχης κοινότητας, εκτός αν οι βουλευτές της κοινότητας αυτής αποφασίσουν διαφορετικά.

4. Μετά την εκλογή του Προέδρου της Βουλής των Αντιπροσώπων διορίζονται από αυτούς αντίστοιχα δύο Έλληνες βουλευτές και ένας Τούρκος βουλευτής ως κοσμητορες της Βουλής των Αντιπροσώπων· αυτοί θα ανήκουν αντίστοιχα στο γραφείο του Προέδρου και του Αντιπροέδρου των Αντιπροσώπων.

Άρθρο 73

1. Εφόσον τηρούνται οι επόμενες διατάξεις του παρόντος άρθρου, η Βουλή των Αντιπροσώπων ρυθμίζει με κανονισμό της κάθε θέμα που σχετίζεται με τη διαδικασία που τηρεί και με τη λειτουργία των υπηρεσιών της.

2. Κατά τη συνεδρία που γίνεται ύστερα από τη συνεδρία εκλογής του Προέδρου και του Αντιπροέδρου της Βουλής, καταρτίζει επιτροπή επιλογής η οποία αποτελείται από τον Πρόεδρο της Βουλής των αντιπροσώπων ως πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και από οκτώ άλλους βουλευτές που εκλέγονται από τη βουλή των Αντιπροσώπων· από αυτούς οι έξι είναι Έλληνες βουλευτές και οι δύο Τούρκοι βουλευτές.

3. Η επιτροπή επιλογής καταρτίζει τις μόνιμες κοινοβουλευτικές επιτροπές καθώς και οποιεσδήποτε άλλες προσωρινές, που συγκροτούνται για ορισμένο σκοπό· καταρτίζει επίσης ειδικές κοινοβουλευτικές επιτροπές και διορίζει βουλευτές ως μέλη των επιτροπών αυτών. Κατά τον καταρτισμό και διορισμό των επιτροπών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προτάσεις που υποβάλλονται από την ελληνική κοινοτική ομάδα και την τουρκική κοινοτική ομάδα ή από τις πολιτικές κομματικές ομάδες στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Οι διορισμοί σε τέτοιες επιτροπές υπόκεινται στις διατάξεις της παραγράφου που ακολουθεί.

4. Η ελληνική και η τουρκική κοινοτική ομάδα και οι πολιτικές κομματικές ομάδες στη Βουλή των Αντιπροσώπων εκπροσωπούνται δεόντως σε κάθε μόνιμη και κάθε άλλη προσωρινή ή ειδική κοινοβουλευτική επιτροπή· ο συνολικός αριθμός όμως των μελών των επιτροπών αυτών, που προέρχονται αντίστοιχα από βουλευτές που εκλέγει η ελληνική και η τουρκική κοινότητα, πρέπει να εμφανίζει την ίδια αναλογία που ισχύει στην περίπτωση της κατανομής των εδρών της Βουλής των Αντιπροσώπων μεταξύ βουλευτών που εκλέγονται αντίστοιχα από την ελληνική και την τουρκική κοινότητα.

5. Κάθε νομοσχέδιο και κάθε πρόταση νόμου που εισάγεται στη Βουλή των Αντιπροσώπων παραπέμπεται πρώτα για συζήτηση ενώπιον της αρμόδιας κοινοβουλευτικής επιτροπής. Κανένα νομοσχέδιο και καμιά πρόταση νόμου - εκτός αν χαρακτηριστεί ως επείγουσας φύσεως - δε συζητείται από οποιαδήποτε επιτροπή προτού περάσουν σαράντα οκτώ ώρες από τη διανομή τους στους βου

λευτές που αποτελούν την επιτροπή αυτή. Με εξαίρεση τα νομοσχέδια ή τις προτάσεις νόμου που χαρακτηρίζονται ως επείγουσας φύσεως, κανένα νομοσχέδιο και καμιά πρόταση νόμου που πέρασε το στάδιο της επιτροπής δε συζητείται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, πριν περάσουν σαράντα οκτώ ώρες από τη στιγμή που το νομοσχέδιο ή η πρόταση νόμου διενεμήθηκε στους βουλευτές μαζί με την έκθεση της κοινοβουλευτικής επιτροπής.

6. Η ημερήσια διάταξη κάθε συνεδρίας της Βουλής των Αντιπροσώπων, στην οποία θα περιλαμβάνεται κάθε πρόσθετο θέμα που προτάθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, καταρτίζεται από τον Πρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων και ανακοινώνεται από αυτόν στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Μετά την ανακοίνωση της ημερήσιας διάταξης στη Βουλή των Αντιπροσώπων, οποιοσδήποτε βουλευτής μπορεί να προτείνει προσθήκες ή τροπολογίες. Για τις προτάσεις αυτές αποφασίζει η Βουλή των Αντιπροσώπων.

7. Ο βουλευτής δεν μπορεί να αγορεύσει σε συνεδρίαση της Βουλής των Αντιπροσώπων, αν δεν γραφτεί προηγουμένως στον οικείο πίνακα ή αν δεν πάρει την απαιτούμενη άδεια από τον προεδρεύοντα.

Ο Βουλευτής που τήρησε τη σχετική διαδικασία δικαιούται να αγορεύσει και να ακουστεί στη συνεδρίαση για ευλόγως ικανοποιητικό χρονικό διάστημα, ανάλογα με το κάθε θέμα.

Οι αγορεύσεις γίνονται με τη σειρά εγγραφής ή με τη σειρά της προφορικής αιτήσεως για άδεια αυτών που επιθυμούν να αγορεύσουν, ανάλογα με την περίπτωση· σε περίπτωση όμως που υπάρχουν αντίθετες γνώμες, διαδέχεται το βουλευτή που αγόρευσε αντίεγνων βουλευτής, εφόσον τούτο είναι δυνατό. Βουλευτές που αγορεύουν εκ μέρους των κοινοβουλευτικών επιτροπών ή των πολιτικών κομματικών ομάδων δεν υπόκεινται στους πιο πάνω κανονισμούς ως προς τη σειρά αγορεύσεων.

Βουλευτές που επιθυμούν να αγορεύσουν πάνω σε προτάσεις που αναφέρονται σε οποιοδήποτε θέμα της ημερήσιας διάταξης ή της τήρησης του κανονισμού ή για τερματισμό της συζήτησης, προηγούνται από εκείνους οι οποίοι θέλουν να αγορεύσουν πάνω στο υπό συζήτηση θέμα· σε τέτοια περίπτωση επιτρέπεται σε δυο βουλευτές, έναν υπέρ της πρότασης και έναν εναντίον της πρότασης, να αγορεύσουν ο καθένας για δεκαπέντε λεπτά.

8. Οι αγορεύσεις στην Βουλή των Αντιπροσώπων γίνονται από το βήμα της Βουλής των Αντιπροσώπων και απευθύνονται προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Οι αγορεύσεις και κάθε άλλη διαδικασία στη Βουλή των Αντιπροσώπων και στις συνεδριάσεις των κοινοβουλευτικών επιτροπών μεταφράζονται, ταυτόχρονα, από την επίσημη γλώσσα στην οποία γίνονται στην άλλη επίσημη γλώσσα.

9. Απαγορεύονται οι διακοπές των αγορεύσεων των βουλευτών ή οι άσχετες προς το θέμα προσωπικές επιθέσεις εναντίον βουλευτών στη Βουλή των Αντιπροσώπων και στις συνεδριάσεις των κοινοβουλευτικών επιτροπών, εκτός εάν με κανονισμό οριστεί διαφορετικά.

10. Οι ψήφοι στη Βουλή των Αντιπροσώπων καταμετρούνται ενιαία και καταγράφονται από τον ένα από τους Έλληνες και τον Τούρκο γραμματέα της Βουλής των Αντιπροσώπων.

11. Τα πρακτικά των συζητήσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων περιλαμβάνουν εξ ολοκλήρου όσα γίνονται κατά τη διάρκεια της κάθε συνεδρίασης. Τα πρακτικά των συνεδριάσεων των κοινοβουλευτικών επιτροπών τηρούνται συνοπτικά. Εάν υποβληθεί αντίρρηση εναντίον των πρακτικών συνεδρίασης της Βουλής των Αντιπροσώπων είτε προφορικά από βουλευτή κατά την αμέσως επόμενη συνεδρίαση είτε γραπτώς προς τον πρόεδρο της σχετικής συνεδρίασης η Βουλή των Αντιπροσώπων μπορεί να αποφασίσει την ανάλογη διόρθωση των πρακτικών.

12. Πολιτικό κόμμα που εκπροσωπείται στη Βουλή των Αντιπροσώπων με αριθμό βουλευτών τουλάχιστο ίσο προς το δώδεκα τοις εκατό του συνολικού αριθμού των βουλευτών μπορεί να σχηματίσει πολιτική κομματική ομάδα δικαιούμενη αναγνωρίσεως.

Άρθρο 74

1. Η Βουλή των Αντιπροσώπων συνέρχεται χωρίς σύγκληση σε τακτική σύνοδο τη δέκατη πέμπτη μέρα από τις γενικές εκλογές και στη συνέχεια την αντίστοιχη μέρα κάθε χρόνου.

2. Η τακτική σύνοδος της Βουλής των Αντιπροσώπων διαρκεί από τρεις μέχρι έξι μήνες, ανάλογα με την απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων.

3. Η Βουλή των Αντιπροσώπων συγκαλείται σε έκτακτη σύνοδο από τον Πρόεδρο ή τον Αντιπρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων, με αίτηση δέκα βουλευτών που απευθύνεται και προς τους

δυό, τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων.

Άρθρο 75

1. Οι συνεδριάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων είναι δημόσιες και τα πρακτικά συζητήσεων που γίνονται σ' αυτή δημοσιεύονται.

2. Η Βουλή των Αντιπροσώπων μπορεί, αν το θεωρήσει αναγκαίο, να συνέλθει σε μυστική συνεδρίαση κατόπιν αποφάσεώς της που λαμβάνεται με πλειοψηφία των τριών τετάρτων του συνολικού αριθμού των βουλευτών.

Άρθρο 76

1. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων κηρύσσει την έναρξη και τη λήξη της κάθε συνεδρίασης.

2. Ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων κηρύσσοντας τη λήξη της συνεδρίασης γνωστοποιεί συγχρόνως τη μέρα και ώρα της επόμενης συνεδρίασης που ορίζεται με έγκριση της Βουλής των Αντιπροσώπων και ανακοινώνει στη Βουλή των Αντιπροσώπων την ημερήσια διάταξη της συνεδρίασης αυτής, οπότε εφαρμόζονται οι διατάξεις της έκτης παραγράφου του άρθρου 73.

3. Η ημερήσια διάταξη εκτυπώνεται και διανέμεται στους βουλευτές τουλάχιστο είκοσι τέσσερις ώρες πριν τη συνεδρίαση, εφόσον όμως αναφέρεται σε θέμα που βρισκεται ήδη υπό συζήτηση, η διανομή γίνεται σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο πριν τη συνεδρίαση.

Άρθρο 77

1. Η Βουλή των Αντιπροσώπων βρίσκεται σε απαρτία, εφόσον παρευρίσκεται τουλάχιστο το ένα τρίτο του συνολικού αριθμού των βουλευτών.

2. Συζήτηση που αναφέρεται σε οποιοδήποτε καθορισμένο θέμα μπορεί να διακοπεί μια μόνο φορά για είκοσι τέσσερις ώρες, με αίτηση της πλειοψηφίας των βουλευτών της κάθε κοινότητας που παρευρίσκονται κατά τη συνεδρίαση.

Άρθρο 78

1. Οι νόμοι και οι αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων ψηφίζονται με απλή πλειοψηφία των βουλευτών που είναι παρόντες και ψηφίζουν.

2. Κάθε τροποποίηση του εκλογικού νόμου καθώς επίσης και η ψήφιση νόμου που αφορά τα δημαρχεία και κάθε νόμου που επιβάλλει φόρους ή τέλη, απαιτεί ξεχωριστή απλή πλειοψηφία των βουλευτών που εκλέγονται από την ελληνική και την τουρκική κοινότητα αντίστοιχα και που παίρνουν μέρος στην ψηφοφορία.

Άρθρο 79

1. Ο Πρόεδρος ή ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας μπορούν να απευθύνονται με μηνύματα προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων ή να διαβιβάζουν προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων τις απόψεις τους μέσω των Υπουργών.

2. Οι υπουργοί μπορούν να παρακολουθούν τις συνεδριάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων ή οποιαδήποτε από τις κοινοβουλευτικές επιτροπές και να προβαίνουν σε δηλώσεις ή να πληροφορούν τη Βουλή των Αντιπροσώπων ή οποιαδήποτε από τις κοινοβουλευτικές επιτροπές για κάθε θέμα της αρμοδιότητάς τους.

Άρθρο 80

1. Το δικαίωμα της υποβολής προτάσεων ανήκει στους βουλευτές και νομοσχεδίων στους υπουργούς.

2. Καμιά πρόταση νόμου που συνεπάγεται αύξηση των εξόδων που προβλέπονται από τον προϋπολογισμό δεν μπορεί να υποβληθεί από βουλευτή.

Άρθρο 81

1. Ο προϋπολογισμός κατατίθεται στη Βουλή των Αντιπροσώπων το αργότερο τρεις μήνες πριν από την καθοριζόμενη από το νόμο ημερομηνία έναρξεως του οικονομικού έτους.

2. Μέσα σε τρεις μήνες από τη λήξη του οικονομικού έτους κατατίθεται στη Βουλή των Αντιπροσώπων για έγκριση ο τελικός απολογισμός.

Άρθρο 82

Οι νόμοι και οι αποφάσεις της Βουλής των Αντιπροσώπων έχουν ισχύ από την ημέρα που δημοσιεύονται στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας, εκτός αν ορίζεται διαφορετική ημερομηνία στο δημοσιευμένο νόμο ή απόφαση.

Άρθρο 83

1. Οι βουλευτές δεν υπόκεινται σε ποινική δίωξη και δεν ευθύνονται αστικώς για οποιαδήποτε γνώμη ή ψήφο που δόθηκε απ' αυτούς στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

2. Ο βουλευτής δε διώκεται χωρίς άδεια του Ανώτατου Δικαστηρίου ούτε συλλαμβάνεται ή φυλακίζεται, εφόσον εξακολουθεί να είναι βουλευτής.

Τέτοια άδεια δεν απαιτείται για αδίκημα που τιμωρείται με ποινή θανάτου ή φυλακίσεως πέντε ετών και άνω, εφόσον ο κατηγορούμενος συνελήφθη επ' αυτοφώρω. Σ' αυτή την περίπτωση το Ανώτατο Δικαστήριο, αφού ειδοποιηθεί αμέσως από την αρμόδια αρχή, αποφασίζει αν θα δώσει ή όχι άδεια συνεχίσεως της διώξεως ή της κρατήσεως, εφόσον ο κατηγορούμενος εξακολουθεί να είναι βουλευτής.

3. Αν το Ανώτατο Δικαστήριο αρνηθεί να δώσει την άδεια για δίωξη του βουλευτή, ο χρόνος κατά τον οποίο ο βουλευτής δε μπορεί να διωχθεί δε συνυπολογίζεται στο χρόνο παραγραφής του αδικήματος.

4. Αν το Ανώτατο Δικαστήριο αρνηθεί να δώσει την άδεια για εκτέλεση αποφάσεως φυλακίσεως που επιβλήθηκε σε βουλευτή από αρμόδιο δικαστήριο, η εκτέλεση της αποφάσεως αυτής ανασύλλεται μέχρις ότου αυτός που καταδικάστηκε σταματήσει να είναι βουλευτής.

Άρθρο 84

1. Οι βουλευτές παίρνουν από το δημόσιο ταμείο αποζημίωση που ορίζεται με νόμο

2. Οποιαδήποτε αύξηση της αποζημίωσης αυτής δε μπορεί να έχει ισχύ κατά τη διάρκεια της περιόδου της Βουλής των Αντιπροσώπων κατά την οποία αποφασίστηκε μια τέτοια αύξηση.

Άρθρο 85

Κάθε θέμα σχετικό με τα προσόντα εκλογιμότητας των υποψηφίων και κάθε ένσταση κατά των εκλογών εκδικάζονται οριστικά και αμετάκλητα από το ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο.

